BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 769
Duminică 1 Septembrie 1935

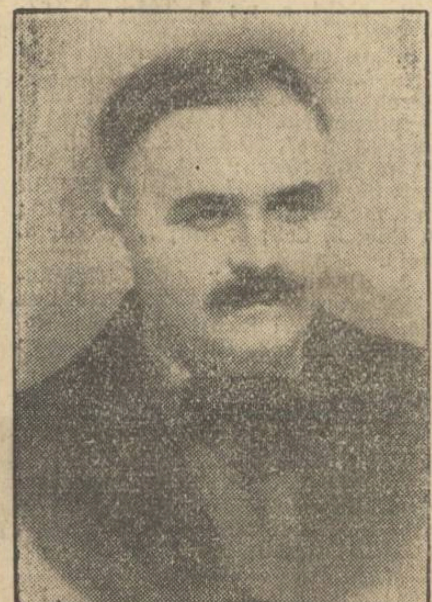
FONDATOR AL. V. BELDIMAN 1888–1897 | CONST. MILLE 1897–1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Abecedarul cititorului

1. Acum când editurile fac o întinsă publicitate literaturii şcolare şi propun publicului didactic noi liste de cărţi şi autori, iată-l apropiindu-se de vitrine şi de chioşcul cu ziare, Analfabetul.

Mă loveşte în toate zilele cu cotul, îmbrăcat nemţeşte şi cu surtuc şi mă uit cu simpatie în gura lui, căscată la geamurile splendide şi la proaspetele afişe înădite la un ghişeu. Ochii lui se joacă fermecaţi cu foile şi copertele pestriţe şi ar căuta o păreche de ochelari cu care să vadă şi să-şi explice totul. Dar opticianul Spinoza e absent şi doctorii cărţii nu se gândesc la infirmitatea lui de analfabet.

T. ARGHEZI

Dacă veneai când erai mic ţi-aş fi potrivit nişte sticle, cu chiu cu vai. Dar aşa, catâr bătrân, o să te lăsăm înţepenit, zice doctorul. Căci noi tratăm orbirea ta sistematic, începând cu transformarea nu numai a ochiului dar a capului şi animalului întreg. Dacă te-aş lua în tratament acum o să dea metoda greş, n'am numărul dioptriilor trebuincios.

Ascultă, băiatule şi ţine minte... Ca să înveţi carte, trebuie neapărat să fii mic, să te sperii de mine în fiecare zi şi relaţia noastră ca să capete autoritate pentru bunul prestigiu al cărţii şi al culturii, trebuie să fie dela bancă la catedră, cu tablă, cu burete, cu tibişir, catalog, direcţie şi cancelarie. Altfel, te străduieşti în deşert. Apoi, trebuie listă de cărţi, caiete şi călimări. E nevoie să te încurc şi să te încâlcesc vreo 15 ani şi după ce mi-am dat seamă că nu te mai poţi desmetici anarhic, ca un analfabet îţi iscălesc un bilet de voie. Asta e metoda.

Ai băgat de seamă ce trebuie; trebuie tirajul dumitale decolorat. Persoana dumitale nu mă interesează: singură copie, obţinută pe bucată rectangulară de hârtie priveşte învăţământul. Când încă nu eram un om învăţat şi mă străduiam şi eu, cu ajutorul dascălului meu de atunci, să mă divid, să mă transform, şi să mă alambichez, în ceasurile urîtului din clasă, o muscă ireverenţioasă se muta din ograda găinilor în clasă şi de pe nasul profesorului pe nasul meu. O uşoară strategie îmi permitea s'o prind ca în capcană în mijlocul unei cărţi deschise, care nu-mi fusese de mult folos. Pac! musca era strivită în Istoria universală. O deschideam din nou, ca să admir frumuseţea lucrului transformat în autogravură, şi instinctiv simţeam în mine vocaţia pedagogică căpătând o formă şi un scop. Dacă nu-ţi apuc măcar un picior nu am făcut nimic. Frumuseţea e compromisă.

Invăţământul are o estetică şi o metodă. Eu ştiu ce vrei Dumneata, Domnule Analfabet, vrei să citeşti fără să fi învăţat să scrii. Mută-ţi gândul, asta nu se poate. Ţi-ai băgat în cap că dacă există maşina de scris este de ajuns să ştii să citeşti ca să scrii mai frumos, cu degetele oarbe. Dumneata n'ai auzit, pe semne, de caligrafie; bine înţeles, dacă eşti un analfabet. Ai să porneşti întâi cu degetul, pe care îl vei băga în cerneală până în cot. Pe urmă, până la Crăciun, înveţi câteva litere obeze şi câteva slabe. La Paşti mai ştii câteva, la Iunie dai examen şi după patru ani mân câţiva ani, ca să înveţi să ai învăţat să scrii. Iţi mai rămâne câţiva ani, ca să înveţi să citeşti. Nu merge aşa, cum vrei dumneata.

Şi la urma urmelor, tirajul hors-texte. Ai devenit certificat. Exact momentul în care nu te mai trage inima să te zgâieşti la vitrine şi chioşcuri şi în care, bravului meu semen, nu mai citeşti nimic. Căci dumneata ştii tot şi nu te mai loveşti de nici-un secret.

T. ARGHEZI

Al doilea congres internaţional de istorie literară

Mulţi dintre cititori îşi amintesc de sigur de articolele şi dările de seamă pe care „Nouvelles Litteraires" le consacrau primului Congres Internaţional de Istorie Literară, care s'a ţinut la Budapesta în Mai 1931.

Al doilea congres se va ţine anul acesta la Amsterdam, între 18 şi 22 Septembrie. Programul stabilit e următorul: Perioadele din istoria literaturilor moderne.

In afara şedinţelor în care vor avea loc expunerea şi discuţiunile în legătură cu subiectele la ordinea zilei, sunt prevăzute diverse recepţii şi excursiuni.

Congresiştii francezi vor găsi ospitalitat desăvârşită la „Maison Descartes" sau la „Maison de France".

Persoanele ce doresc să ia parte la Congres, sunt rugate să se înscrie la Profesorul K. R. Gallas, Minervalaan 34, Amsterdam Z., Olanda, alăturând şi cotizaţia de 5 florini (cincizeci franci francezi).

Toţi cei înscrişi vor primi programul şi toate informaţiunile de ordin material.

Congresiştii vor beneficia de o reducere de patruzeci la sută din tariful căilor ferate franceze.

Pentru orice informaţiuni complimentare, se pot cere lămuriri la secretarul general Profesorul P. Van Tieghem, Bourron (Seine-et-Marne).

Stampă japoneză

DIN VIAŢĂ... ŞI DIN CĂRŢI

O iniţiativă

Sunt datini populare, consacrate de timpuri şi rămase în moravuri, pe care literatura cultă le evită cu o falsă pudoare ştiinţifică, fără să încerce să scoată din realitatea lor şi să creeze cu ele o literatură. Acest sentiment de sfială, care împiedică desvoltarea unei întregi mişcări artistice curat româneşti, trebue revizuit fără întârziere.

Secţia Focşani a Ligii Culturale are frumosul curaj să facă abstracţie de criteriile consfinţite prin constrângeri teoretice artificiale, şi deschide un concurs de bilete de plăcintă, *adresând un apel scriitorilor noştri de versuri.*

Această literatură există, este tipărită şi se vinde în sute de mii de foi de Anul Nou.

Calitatea actualelor bilete de plăcintă lasă însă enorm de dorit şi nu e vina poporului dacă publicul se vede silit să le cumpere şi să întineze cu vulgaritatea lor sărbătoarea şi plăcinta. Domnii autori nu fac nimic ca să le înlocuiască. Limba acestor bilete e detestabilă; trivialitatea lor întristează; glumele proaste pe care le conţin sunt fără scuză. De ce şi-ar pune numele, pe o poemă adresată drumului de fier, un autor, şi nu pe o colecţie de bilete cu duh?

Liga Culturală din Focşani porneşte dintr'o excelentă chibzuinţă şi, sfărâmând un scrupul literar ridicul, dă o directivă hotărît nouă îndatoririlor literare. Poeţii, versificatorii, epigramiştii, cupletiştii, au prilejul să facă operă şi frumoasă, şi delicată şi utilă, desfiinţând potopul de aberaţii şi grosolănii care se revarsă anual peste căminurile sărbătoreşti. Poporul românesc a ştiut să-şi facă o poezie ţărănească şi o muzică de cântece incomparabile, care sunt insultate de producţia răvaşelor nopţii de Anul Nou.

Scriitorii sunt invitaţi la lucru. Insă nu numai scriitorii profesiei, ci toţi oamenii cari au făcut sau auzit patru stihuri bine întoarse şi inteligente, sunt invitaţi să le trimită Ligii Culturale din Focşani. Ea va alege şi va întocmi o foaie sau o serie de foi, destinate împlinirii datinii bătrâneşti.

Termenul concursului ni se pare însă prea scurt, până la 15 Septembrie. Pentruca ideea să ajungă în toată întinderea ţării şi ca să participe la realizarea ei un număr cât mai mare de colaboratori, este nevoie de un termen cu mult mai depărtat, — căci improvizarea instantanee poate să aibă un rezultat tot atât de nedorit cât şi ceiace s'a făcut şi nu s'a făcut până acum.

Vacanţă

Totdeauna v'aţi gândit, fără îndoială, că vacanţa e momentul în care orice om îşi găseşte repausul bine meritat. Ce idee greşită: vacanţa e timpul cel mai potrivit din cursul întregului an, pe care semenii noştri l-au ales ca să atenteze la propia lor viaţă. Gândiţi-vă la numărul considerabil de accidente de automobil din cursul verii. In adevăr, în zilele noastre, cel mai mediocru automobil trece de suta de kilometri pe oră! Incercaţi să opriţi pe şoferi să „atingă viteza maximă"!

Dar nu-i numai sinuciderea prin automobil; mai trebuesc amintite şi acele „băi tragice" care dau coloane întregi de accidente, pe care trebue să le înregistreze ziarele.

Se vorbiau, de asemenea, de accidentele din munţi: alpinismul e arta de suprimare în tovărăşie.

Astfel, vacanţa ne păstrează numeroase subiecte de emoţii; peste o lună îşi vor face apariţia şi accidentele de vânătoare. Trebue să precizăm însă că toate aceste sinucideri sunt datorite imprudenţei, care fac periculoase şoseaua, apa, muntele şi vânătoarea.

Oare s'ar putea recomanda prudenţa sub pedeapsă sau amendă?

Vântul în poezia lui Verhaeren

Icoană a forţei la îndemâna oricui, vântul trece dela desmierdarea cu parfumul smuls florilor, până la scâncetul şi scrâşnetul stejarului doborît de suflul năvalnic.

Verhaeren, apologistul mistic al energiei sub toate formele, nici nu se putea să nu aibă o concepţie proprie asupra acestei teribile puteri planetare, care încinge globul din toate părţile, peste oceane şi munţi.

Arta poate fi oricând o expresie a forţei generatoare. Zefirul care-ţi mângâie obrajii, împrăştiind în spaţiu mirosul pătrunzător al iasomiei ori a salcâmului, oferă o suficientă senzaţie de artă, ca şi vântul puternic, făcând din fiecare copac, o strună vibrătoare, din fiecare femee o luptătoare contra curentului desgolitor de pulpe şi semănător de anarhie în părul bogat şi mătăsos.

„Le vent incline, avec ses bras vermeils,
De l'un à l'autre bout des horizons
Les fleurs rouges et les fauves moissons...
(À la gloire du vent).

Florile şi holdele, şuviţele de păr, pânzele corăbiilor, ştejarii, mările şi veştmintele femeilor, sunt rând pe rând alintate şi violentate, dealungul unei nesfârşite game de şoapte de iubire, evocări din depărtare, şi râs şăgalnic, până la gemetele şi blestemele urgiei. Vântul care murmură şi psalmodiază metalic printre holdele bronzate, mâine tiranizează norii grei, fiind acompaniat de prietenii credincioşi: trăsnetul şi fulgerul, adevărate flori roşii care-i aprind ogoarele. Astăzi umflă erotic pânza brigantinei uşoare, asemenea unui sân generos, mâine ridică valurile şi le porunceşte să înghită coaja de nucă a vanităţii omeneşti.

...Comme un aveugle il erre au loin sur l'océan
Et, dés qu'il touche un cap ou qu'il heurte une pierre
L'abîme érige un cri géant...

Acesta este vântul lui Verhaeren, orbul rătăcitor peste mări, un Homer, actul sublim cântat de pana lui André Chénier. Forţă oarbă, un artist mare ca La Fontaine, a ştiut de minune să-l zugrăvească într'o fabulă, vântul luându-se la întrecere cu soarele, care mai întâi va face pe un călător să-şi desbrace mantaua. Verhaeren dacă ar fi scris fabula aceasta sigur că l-ar fi făcut victorios pe Boreas iar nu pe Apollo. La Fontaine, din principiu adversar al forţei şi partizanul celui mai artistic **carpe diem,** l-a făcut pe Apollo învingător, simbolizând întreaga luptă spirituală a omenirii.

Vântul face să geamă abisurile, venind el însuşi dintr'un abis. Crivăţul nostru este bine cunoscut poetului: acel vânt care

... Se cabre ardent, rugueux, terrible et fou,
Mord là steppe, bondit d'Ukraine en Allemagne,
Et fait pleurer les légendes sous les montagnes,
De grotte en grotte, au long du Rhin...

Noi cunoaştem bine crivăţul, care ne muşcă dealurile şi câmpiile halucinante, ţinând de urât poveştilor şi legendelor, ale căror farmece cresc cu neputincioasele lui urlete peste bietele acoperişuri cu ale lor buciume, hornuri, contact al colibei cu infinitul. Suveran necontestat al iernii, el biciueşte cerurile în nopţile lungi, ca şi ravagiile unui acid caustic peste corpurile organice, astfe încât:

„Le vent, le vent pendant les nuits d'hiver lucides
Pâlit les cieux et les lointains comme un acide...

Forţă universală şi irezistibilă, vântul care fură săracului stuful de pe acoperiş şi nărue palatul bogatului, schimbă mereu aspectele planetei, se plimbă din pustiu în ocean, de la munţi la munţi şi e o jucărie pentru el să le prefacă vârfurile de stâncă în lănci ascuţite.

Simbol al unei energii nesfârşite, poate modifica şi viaţa, pe care o reîmprospătează mereu cu atomii aduşi de prin toate zările. Vântul ţine planeta într'o continuă comunicaţie. Din grădina iubitei aduce parfumul capitos de heliotrop, după cum din ţara vecină poate târî germenii unei groaznice molime. Vântul lui Verhaeren este însă o forţă reconfortantă care:

... Il rapport de ses voyages
A travers l'infini des champs et des villages,
On ne sait quoi de sain, de clair et de fervent.

Vântul umanizat trimite şoaptele de iubire, melodiile alămurilor, strigătele de durere şi mesagiile morţii, căci intră pretutindeni, se insinuiază integral prin toate locaşurile fericirii şi nenorocirii omeneşti, un fel de tămâie cerească în uriaşa cădelniţă a universului verhaerenian:...

... „Avec ses lèvres d'or frôlant le sol et des plaines
Il a baisé la joie et la douleur humaines"...

Pe aripile unui vânt regenerator s'au răspândit în lume speranţe, orgoliuri de creatori, dorinţe nebune, izvorîte din inima acelui vânt înconjurător de lume, inimă care prin pulsaţiile ei planetare face să tresară în lume dezastre şi fericiri.

In minunatul poem „Soir d'Automne", vântul nu-i creator, dar adânc confundat în viaţa universului. Cavaler grosolan şi vicios, pururea în căutare de pradă, mercenar şi cap de bandă, beţiv, intră în relaţii amoroase pe la toate colţurile cu o roşcovană generoasă şi bogată, cu Toamna:

„Le vent est ce cavalier lourd
Qui s'est soulé, ce soir, et fait l'amour.
A tous les coins des carrefours.
Avec la rouge et violente automne...
(Soire d'automne).

Este o imagine a rutului picurând de pe aripile larg deschise ale vântului şi nu i-a fost inspirată poetului numai de minunatele câmpii şi livezi ale Flandrei, toamna, când sunt la culoarea ruginei şi-s bătute de gălăgiosul vânt sărat dinspre Marea Nordului. Aspecte umanizate şi mult mai pregnante, i-au prezintat

(Continuare în pag. 3-a)

pe roşcata şi cavalerul impertinent. Chipul unei zdravene flamande, bătută de vântul care-i smulge părul luxuriant de sub bonetă, îi modelează minuţios vestmântul subţire pe trupul robust şi într'un perpetuu rut campestru, desgolindu-i violent pulpele solide ca şi catargurile corăbiilor din zare strecurându-se spre sânii avizi, — acestea toate stau la baza versurilor din „Soir d'Automne".

Vântul acesta este flăcăul trivial şi mucalit din nuvelele lui Maupassant, masculul detestat dar dorit în ascuns de toate femeile, acela pe care nu-l descurajează niciun refuz. Dela poezie la proză, Vântul lui Verhaeren, străbate o gamă complexă, sfârşitul poemului „A la gloire du vent", este un adevărat final de simfonie:

— Si j'aime, j'admire et chante avec folie,
Le vent,
Et si j'en bois le vin fluide et vivant
Jusqu'à la lie,
C'est qu'il grandit mon être entier et c'est qu'avant
De s'infiltrer, par mes poumons et par mes pores,
Jusques au sang dont vit mon corps,
Avec sa force rude ou sa douceur profonde,
Immensément, il a étreint le monde.

Acum vorbeşte Verhaeren desprins de orice imagine şi de aceea această apoteoză este atât de deosebită faţă de viziunea rustică din **Soir d'Automme.** In forul său interior el simte energia uriaşă a elementului pe care-l iubeşte, îl admiră, îl cântă la nebunie, pentrucă mai întâi această forţă a încercuit lumea.

Vântul lui Verhaeren este o cupă cu vin, un fel de elixir miraculos pentru viaţă lungă, care-i măreşte vitalitatea, i se strecoară în tot trupul prin pori şi plămâni, până în sânge. Este ceva care face să-i înflorească toată firea, această putere când brutală când delicată şi tandră. Exponent al energiei planetare sau al voluptăţii, acelaşi vânt care îmbie simţurile muritorilor, mângâiaţi de fluidul invizibil dar atât de sensibil, îi duce pe puntea corăbiei cu pânzele umflate, spre ţărmuri de vis şi lumină sau spre abisurile peste care s'a luptat „Meduza" lui Géricault.

Sub forma poeziei, Verhaeren a deşertat cupa până la fund.

AUREL GEORGE STINO

Băile de soare

Veţi începe bine înţeles printr'o insolaţie puternică... Roşeaţă, arsură... Veţi recurge la remediu şi aplicaţiuni de diverse grăsimi.

Aţi fi făcut mai bine întrebuinţându-le ca „preventive", păstrând cu grije umbrela şi pălăria de pae şi făcând băile de soare „progresiv".

„Progresiv", iată marele cuvânt! Credeaţi de sigur că soarele nu-i vătămător? Ca orice terapie „activă", soarele e o armă cu două tăişuri, încât o oră după baia de soare, „temperatura" se ridică, „pulsul" se accelerează, iar numărul „respiraţiunilor" creşte... De multe ori poate influenţa în rău asupra eliminării urinei şi transpiraţiei, ceiace ne determină să nu recomandăm aceste băi persoanelor mai în vârstă sau celor cu funcţiuni organice defectuoase.

— Doctore, cred că nu ne vei forţa să numărăm minutele?

— Acest procedeu e întrebuinţat în stabilimentele de cură helioterapeutică, unde durata expunerii e minuţios calculată.

Sfătuesc pe cel ce face băi de soare să înceapă a se expune razelor solare cinci până la zece minute în primele zile şi să mărească durata expunerii cu zece minute în fiecare zi.

Să nu uitaţi că această perioadă de antrenament va trebui să fie mai lungă la copii; cu atât mai lungă cu cât copilul e mai mic: un copil nu trebue niciodată expus din prima zi gol în întregime...

— Dar bine, doctore, nu se înegreşte toată lumea egal?

— Sunt perfect de acord, dar trebue să ştiţi că nu cei „pârliţi" profită mai mult de razele solare.

„Pigmentarea" nu e decât un „ecran protector"; ea suprimă pericolul, dar suprimă şi beneficiul. S'a dovedit că dacă negrii sunt apăraţi prin pigmenţii lor de insolaţie, ei sunt lipsiţi şi de binefacerile helioterapiei; astfel încât copiii negri nu-şi pot vindeca rahitismul prin razele ultra-violete...

Nu sacrificaţi nimic snobismului, lăsaţi natura să lucreze cum va crede de cuviinţă.

— In orice caz trebue să recunoşti ,dragă doctore, că soarele e binefăcător.

— Cine poate susţine contrariul? Energia solară activează schimburile organice, supraactivează nutriţia, tonifică, cicatrizează. Aşi vrea să fiu sigur că pe toată plaja asta arzătoare nu se găseşte nici un „tuberculos", care să-şi pregătească pentru diseară inevitabila emoptizie, sau un „hipertensiv congestiv" care ar face bine să stea mai la umbră.

In fiecare zi constatăm binefacerile băilor de soare, dar tot aşa des avem de reparat accidentele provenite dintr'o rea întrebuinţare.

Eu cred că nimeni nu va pierde banii inutil dacă — înainte de-a pleca la băi — se va duce să ceară sfaturi medicului său.

DOCTOR PANGLOS

MĂRUNTE

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevărului Literar": manuscrise, reviste, cărţi, etc. — a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între 6—7.

— Colaboratorul nostru, dl. MICAEL BAARI, *primeşte — pe aceia cari doresc consultaţiuni astrologice directe — la domiciliul său din B-dul Pache 127, et. III, Bucureşti, în fiecare Duminică, între orele 9 a. m. şi 9 seara. Telefon: 4.40.85.*

NAUFRAGIAŢII DRAGOSTEI

Citiţi ediţia II-a din „Naufragiaţii dragostei" studiu psicho-sexual de dr. H Martin, o lucrare care deşi ştiinţifică, tratează în mod literar nevrozele amorului. Autorul înfăţişează cititorilor o sumedenie de îndrumări, pentru cunoaşterea problemelor sexuale în lumina ştiinţei actuale şi a observaţiunilor personale. In capitolele Higiena morală sexuală, Educaţie, Reformă, autorul preconizează cele mai bune mijloace pentru realizarea sănătăţii şi fericirii înainte şi după căsătorie.

Gazeta Medicală

Poligamia în familia musulmană. — Ce este tuberculoza pulmonară la început de dr. Mişa. — Hypertrofia prostatei. — Pagina copilului: Părinţi, nu vă surmenaţi copii! Problema copiilor înapoiaţi. — Psihanaliza şi sexualitatea de drd. Fred. Watts. — Emoţiile sexuale după menopauză. — O pisică a hrănit pui de şoareci. — Un teatru pentru surdo-muţi. — Consultaţiuni medicale şi grafologice.

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Negii trataţi prin... sugestie

Faptul apare extrem de paradoxal şi totuşi e autentic. Câţiva medici din occident susţin, nici mai mult nici mai puţin, decât că au reuşit să înlăture negii — aceste disgraţioase accidente ale epidermei — printr'o simplă sugestie, aplicată pacientului.

Astfel, doctorul Bonjour din Lausanne, atingând cu o baghetă negii unui bolnav şi rostind formula sacramentală: „Incepând de astăzi nu vei mai simţi negii; nu mai ai voie să-i atingi!" a reuşit să realizeze urarea exprimată în formulă.

Pe de altă parte, procedeul sugestiei prin vorbă a fost extins de dermatologul elveţian, profesorul Bloch, din Zürich.

Acesta a colorat negii pacientului, interzicând atingerea lor în timpul spălatului. Fără să întrebuinţeze nicio hipnoză, a ajuns să-i stârpească radical.

Deasemenea, la clinicile facultăţilor de medicină din Königsberg şi Tübingen s'au făcut în cursul ultimilor ani experienţe analoage. S'a constat astfel că negii dispar adesea în urma unor asemenea... „recomandaţiuni". E drept că efectul se produce abia după vreo patru luni, în care timp pacientul se găseşte în această stare de perpetuă sugestie.

Pentru a explica un fenomen destul de straniu, fiziologii admit că pe cale psihică, — prin intermediul sistemului nervos — se poate produce o inflamaţie a epidermei, în punctele bolnave, ceeace determină în cele din urmă o dispariţie a negilor.

Viteza ascensiunii sevei în pomi

Profesorul german Hubers, ocupându-se mai deaproape cu studiul fiziologiei vegetalelor, a pus la punct un interesant procedeu practic, pentru măsurarea vitezei ascensiunei a sevei în interiorul pomilor.

Principiul metodei este următorul:

Incălzind apa care se ridică în mod continuu din rădăcinile unui pom, spre frunzele lui, putem pune în evidenţă momentul precis al sosirii apei calde în diferitele puncte ale pomului, cu ajutorul unui element termoelectric legat cu un galvanometru.

Se ştie că un element termoelectric reprezintă un ansamblu de două metale deosebite, că acest dispozitiv e capabil să pună în evidenţă, pe cale electrică cele mai imperceptibile diferenţe de temperatură între două puncte anumite.

Profesorul Hubers a stabilit astfel că viteza de circulaţie a sevei de la rădăcină spre frunze, poate atinge în timpul zilei, până la zece metri pe oră.

Această viteză variază după ora zile şi porţiunea respectivă din pom.

Arsenic în păr

S'a constatat că existenţa arsenicului în compoziţia părului omului normal, provine întotdeauna din alimentaţie.

Descoperirea prezintă o deosebită importanţă pentru chimia judiciară, întrucât din analiza chimică a părului unei persoane se poate deduce cu siguranţă o otrăvire cu arsenic.

Narcoza electrică

Lansând un curent electric, într'un bazin cu apă, în care trăesc diferiţi peşti, aceste fiinţe sunt imediat ameţite.

Efectul se produce atunci când curentul străbate corpul peştelui într'o anumită direcţie bine determinată, anume: dela cap spre coadă.

In acest caz, peştii se aşează în general pe o parte, devenind astfel insensibili la orice atingere.

Fenomenul menţionat e cunoscut în ştiinţă sub denumirea de „narcoză galvanică" sau „narcoză electrică".

La stelele de mare, un tratament analog provoacă, în loc de ameţire, un soiu de crispare a animalului.

Cum pierde omul căldura

Se admitea în general că fenomenele de evaporare sunt hotărîtoare pentru quantumul de energie calorifică a corpului uman.

Din noile cercetări rezultă că la o temperatură cuprinsă între 25 şi 27 de grade Celsius, numai un sfert din căldura degajată de corpul nostru se face prin evaporare, în timp ce 60% din această căldură se pierde prin radiere, iar restul de 15% e transmis ambianţei prin conductibilitate termică.

Rezultă de aci că factorul esenţial în dispersiunea căldurei corpului uman îl constitue nu evaporarea, ci radierea.

Concluzia prezintă o deosebită importanţă pentru cercetările fiziologiei în legătură cu geneza febrelor.

Planeta Mercur are o atmosferă?

Astronomia nu a putut da până acum un răspuns hotăritor la întrebarea, dacă planeta Mercur e învăluită de o atmosferă gazoasă.

Chestiunea va putea fi tranşată — pe cât se pare — în ziua de 11 Mai 1937. In această zi, timp de 40 de minute, planeta Mercur va avea în raport cu soarele o poziţie suficient de favorabilă, de natură să-i permită măsurători din cele mai precise. Se va putea stabili astfel existenţa sau neexistenţa unui înveliş gazos.

O conjunctură de observaţie tot atât de propice nu se va prezenta decât abea peste 1000 de ani.

„Untura de peşte" contra gripei şi tuberculozei

Cu toţii cunoaştem virtuţile terapeutice ale uleiului de morun, aşa zisa „untură de peşte" în denumirea populară.

Acest lichid, administrat în special copiilor, este considerat în general ca un remediu eficace împotriva rachitismului şi a defectelor de creştere în vârsta fragedă.

Lucrul se explică dealtfel prin faptul că anumiţi peşti, — în special morunul — hrănindu-se cu plante marine, extrem de bogate în vitamine, acumulează aceste vitamine în ficatul lor, de unde se extrage apoi uleiul pomenit.

Cercetările recente au stabilit că „untura de peşte" poate fi aplicată cu succes şi în multe alte cazuri, de pildă în tratamentul gripei şi al tuberculozei pulmonare.

Se pare că ingestiunea acestui lichid influenţează într'un mod foarte favorabil cursul maladiilor pulmonare, reducând erupţiile, şi mărind pofta de mâncare.

Terapeutica modernă, prescriind odihna în poziţia orizontală, supraalimentarea şi consumul regulat de ulei din ficat de morun, a realizat succese deadreptul surprinzătoare, ca dispariţia catarelor umede, înlăturarea febrei şi regenerarea ţesuturilor atinse.

Ing. I. S.

Cartea ce trebuie cetită:

Pământul Ispitelor

roman de B. Jordan

...cartea d-lui Iordan cuprinde un material de o bogăţie rar întâlnită. — o carte care merită să fie cetită.
C. Panaitescu
Facla

...E un tablou al vieţii rurale din sudul Basarabiei, impresionant şi magnific în simplitatea lui.
Munca Literară

Editura „Adevărul" Lei 80.

Citiţi

MORTELLI

ROMANUL UNUI CLOVN

Această fantastică viaţă romanţată e emoţionant evocată în noul volum al „ROMANELOR CAPTIVANTE"

Colecţia de 12 LEI!

(260 pag ni)

Azi, la chioşcari, librari şi în gări.

Cartea ce trebuie cetită:

TANANICA

Roman de V. Corbasca

„Tananica se citeşte cu interes crescând şi clasează pe autor în rândul prozatorilor de mare talent.
Liviu Floda

„Cartea d-lui Corbasca contribue la mărirea materialului atât de sărac în ceiace priveşte cunoaşterea vieţei nostre săteşti.
I. Drăgan
„Critica"

Editura „Adevĕrul" Lei 60

Citiţi negreşit

NUMĂRUL SPECIAL PE AUGUST

MAGAZINUL

160 DE PAGINI ILUSTRATE ÎN CULORI

Cartea ce trebuie cetită:

SÂNGELE

Roman de Dan Petraşincu

...D. Petraşincu este unul din cei mai înzestraţi romancieri dintre ultimii veniţi. Scrisul său dovedeşte nu numai poezia unui material bogat şi substanţial dar — în cele mai multe părţi — şi o puternică aptitudine de creaţie, de stabilire a atmosferei şi de analiză a stărilor sufleteşti morbide.
Lucian Boz
„Dimineaţa"

„Cartea este scrisă curgător, deşi subiectul pare că nu s'ar preta la un astfel de stil. Aici intervine talentul autorului însă, care se precizează din ce în ce mai mult, iar atunci când cartea se închide, acest talent, apare în contururi bine definit, ca al nimănui altuia dintre scriitorii tinerei generaţii.
Al. Negură
„Hotarul"

Editura „Adevĕrul". Lei 60

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21, Bucureşti I.*

Concursul Internaţional de Probleme „in memoriam W. Pauly"

Raportul d-lui S. Thau
(continuare)

Probleme inverse

In numărul nostru trecut am terminat publicarea raportului d-lui S. Thau, care conţine trei secţiuni: probleme inverse, maximale inverse şi directe şi ajutoare inverse.

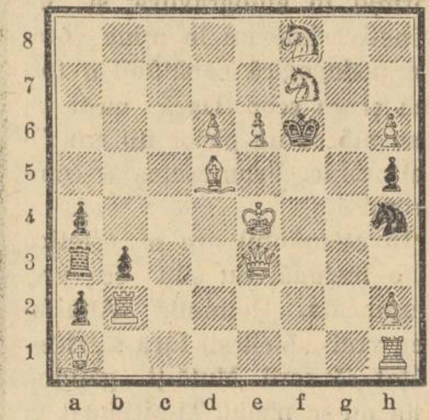
In acest număr publicăm poziţiile şi soluţiile problemelor, ca cititorii să-şi poată da seama de frumuseţea lor.

PROBLEMA No. 781

PREMIUL I.

Motto: *„Cf3, f4, f5!"*

M. Soukup — Praga *(Cehoslovacia)*

12 + 7 = 19

Mat invers în 5 mutări

Soluţia: 1. Nc6!, Cg2 (g6); 2 Df3+, Cf4; 3. Té1, h4; 4. Té3, h3; 5. N×a4, T×a4 mat,

1... Cf3; 2. Df2, h4; 3. Tg1, h3; 4. Ré3, Rf5; 5. Té2, b2 mat.

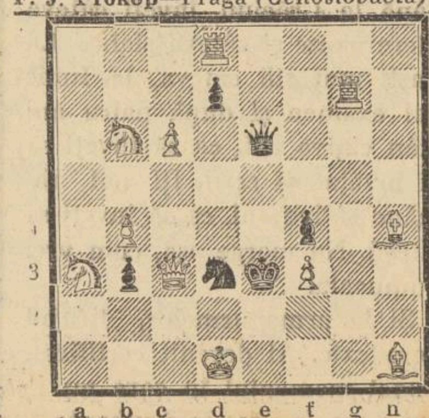
1. Cf5; 2. Tf1, h4; 3. Tf3, h3: 4 N×a4, T×a4+; Dd4+, T×d4 mat.

PROBLEMA No. 782

PREMIUL II.

Motto: *„Pauly—memorial III"*

F. J. Prokop—Praga *(Cehoslovacia)*

11 + 6 = 17

Mat invers în 5 mutări

Soluţia: 1. Tg5! D~; 2. Té8+, D~; 3. Dd2+; 4. Nf2+; 5. Db2+.

1... b2; 2. Té5+; 3. Cd5+; 4. Nf2+; 5. Dé1+.

1... d×c6; 2. Té5+; 3. Dd4+; 4. Cbc4+; 5. Cc2+.

PROBLEME INVERSE
Menţiuni onorabile

I. „Serenade" de *K. A. L. Kubbel*-Leningrad-*U. R. S. S.* (Problema No. 804). Alb: Rg1, Da4, Té1, Cc3 şi é6, Nb8, Pd2, d3, d5 şi h3. Negru: Rf3, Df5, Pg2, g3, h4, h5. *Mat în 3 mutări.* Soluţia: 1. Ta1! ameninţă: 2. De4+ şi 2. Df4+. 1... D×h3; 2. Cd4+, Rg4; 3. Cé4! 1.... D×é6 (×é4); 2. Dd1+, Dé6 (é4) — é2; 3. Cb1!

II. „Tri-Cycle" de *T. R. Dawson*-Londra-*Anglia.* (Problema No. 809). Alb: Ra4. Dé3, Tc1, Cc3, h4, Pa3, a5, b2, b4, é4 şi é5. Negru: Rh1, Ca1, Nf1, Pa6, b3, c2, c4, é6 şi h2. *Mat în 5 mutări.* Cu pionul din é5 negru în loc de alb este în 6 mutări, iar din poziţia iniţială cu schimbarea damei din é3 cu calul din c3 se obţine mat în 7 mutări. Soluţiile: a) 1. Dd2, Rg1; 2. Dd4+, Rh1; 3. D×c4, Rg1; 4. Dd4+, Rh1; 5. Cb5. b) 1. Dé1, Rg1; 2. Cé2+, Rh1; 3. Dd2, c3; 4. C×c3, Rg1; 5. Dé3+, Rh1; 6. Cb5. c) 1. Cg4, Rg1; 2. Dd4+, Rh1; 3. D×c4, Rg1; 4. Dc5+, Rh1; 5. Cf2+, Rg1; 6. Ch3+, Rh1; 7. Db5.

III. „W. P." de *Prof. Dr. H. Rohr*-Breslau-*Germania.* (Problema No. 868). Alb: Rh1, Df1, Té5 şi h4, Cg6 şi h3, Nc4 şi d2, Pa5, b2 şi h5. Negru: Rg3, Da8, Tb7, Cc7 şi g8, Na2 şi b8, Pa6, b3, é6, é7, f3 şi h6. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Cf2!, Da7; 2. Dh3+, R×f2; 3. Df1+, Rg3; 4. Dg2+. 1... Nb1; 2. Cé4+, N×é4; 3. Né4+, f2+, 4. Dg2+. 1... Cf6; 2. Tg4+, C×g4; 3. Dh3+, R×f2; 4. Dg2+. 1... Cc7; 2. Tg5+, h×g5; 3. Dh3+, R×f2; 4. Dg2+.

IV. „My Darling" de *Prof. Dr. H. Rohr*-Breslau - *Germania.* (Problema No. 808). Alb: Rh1, Dd1, Tb3 şi é3, Cb7 şi c6, Né6, Pc3, d5, f4 şi h2. Negru: Rc4, Ta1, Cb1, Pa2, a3, c7, d3, é4, é7 şi h3. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Rg1!, Cd2; 2. T×é4+, C×é4; 3. Tb4+, R×c3; 4. Dc1+. 1... d2; 2. Rh1, C×c3; 3. d6+, Cd5; 4. Df1+.

V. „Peut-être" de *Prof. Dr. H. Rohr*-Breslau - *Germania.* (Problema No. 916). Alb: Rf3, Dg3, Té4 şi f5, Nb5, Pd6. Negru: Rg1, Th2, Cg2, Nh1, Pb6, c5, f6, f7 şi h3. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Td4!, c×d4; 2. Ré2, d3+; 3. Rd1, d2; 4. Dé3+. 1... c4; 2. Ré4, c3;; 3. Rd5, c2; 4. De3+.

VI. „Regina I" de *K. Flatt*-Zürich-Elveţia. (Problema No. 820). Alb: Rf5, Dd3, Tc1, Cé2 şi f4, Ng1, Pb2, d6, é6, g5 şi g7. Negru: Rc5, Th5 şi f2, Ca7 şi c3, Nf1, Pb3, b4, b6, c6, é7, g2 şi g7. *Mat în 2 mutări.* Soluţia: 1. De4! cu 5 variante cu sacrificiu de Damă!.

VII. „Entfesselungen" de *K. A. K. Lassen*-Hillard - *Danemarca.* (Problema No. 849). Alb: Rb3, Dh5, Ta5 şi d2, Ca4 şi d8, Na8 şi f8, Pb2, e3, f3, f4 şi h2. Negru: Rd5, Tb7, Nd4 şi f5, Pb5, h3 şi h6. *Mat în 7 mutări.* Soluţia: 1. Cc5!. 2. Cd3+; 3. Cé5+; 4. D×h3; 5. Df1; 6. Da1; 7. Ra2.

1. „Deception" de *M. Bukofzer*-Bellaire-*U. S. A.* (Problema No. 831). Alb: Rd3, Df7, Th2 şi h8, Cé6, g3, Nc6 şi h4, Pb2, c5. Negru: Rf3, Té4, Cf5, Pb3, b4, c7, d6, g4 şi h3. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Tf8!, P×P; 2. Td2, h2; 3. Dh5! h1; 4. C×h1. 1... d5; 2. N×d5, c6; 3. Dc7!, c×N; 4. Cd4+.

2. „Infantry attack" de *G. M. Fox*-Falmouth - *Anglia.* (Problema No. 917). Alb: Rh1, De3, Cc5 şi f6, Nb8 şi é2. Negru: Rh3, Cf3, Pé4, f7, h2 şi h4. *Mat în 4 mutări.* Gemen fără calul dela c5. Soluţiile: a) 1. Nd3, P×d3; 2. Ccé4, Pd2; 3. Dd3 cu 4. Df1+ sau D×C+ sau Cf2+. b) 1. N×f3, P×f3; 2. Na7, Rg3; 3. Dg5+, Rh3; 4. Dg2+.

3. „Möwe" de *M. Krüger*-Rathenow-*Germania.* (Problema No. 918). Alb: Rg1, Dd5, Tb2 şi h7, Cé2, Né7 şi é8, Pd4, é5, f3 şi g2. Negru: Rh5, Tg6, Nh3 şi h6, Pd7 şi f4. *Mat în 5 mutări.* Soluţia: 1. Rf2, d6; 2. Cg1, d×é5; 3. Dé4, é×d4; 4. Dé1, d3; 5. g4+.

4. „Nihil" de *Prof. Dr. H. Rohr*-Breslau-*Germania.* (Problema No. 919). Alb: Rh1, Dé1, Tb6, Cc8, Nd6, Pa3, b2, c4. Negru: Ra5, Cd2, Na7, Pa4, a6. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Nc7!, N×b6; 2. Ra2, N×c7; 3. Dé5+, N×é5; 4. b4+. 1... Nb8; 2. b4+, a×b4 e. p.; 3. Té4+, N×c7. 4. Dé5+.

5. „Orice adevăr este relativ" de *Dr. L. Lazarus*-Bucureşti-*România.* (Problema No. 764). Alb: Rg3, Ta şi (Problema No. 764). Alb: Rg3, Ta1 şi e1, Cb4 şi e7, Nh6, Pa2, b5, c2, d3, é2, f6 g5. Negru: Rh1, Ng1 şi h5, Pa3, b5, c3, d6, f7, g4, g6 şi h7. *Mat în 8 mutări.* 1. Cbd5; 2. Cé3; 3. Tb1; 4. Cd5; 5. Cc3; 6. Nf8; 7. N×a3; 8. Nc1!.

6. „Quadalquivir" de *A. Obrenovici*-Bucureşti - *România.* (Problema No. 890). Alb: Ré5, Db4, Tb5 şi c6, Cf1, Na4 şi é3, Pf2 şi h5. Negru: Rc1, Td2, Cc5, Né1, Pé6, é7, h6. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Ng5, h×g5; 2. Da3+, Tb2; 3. Da1+, Tb1; 4. Dc3+. 1... N×f2; 2. D×c5+, N×c5; 3. Cg3, h×g5; 4. Cé2+.

7. „Re" de *Prof. Dr. H. Rohr*-Breslau-*Germania.* (Problema No. 837). Alb: Rc5, Dc6, Tb4 şi é5, Nd8, Pd2, f2 şi f4. Negru: Ra5, Tc7, Pé6, e7, f5 şi g5. *Mat în 5 mutări.* Soluţia: 1. Tb4!, g×f4; 2. Td7, f3; 3. Td3, f4; 4. Rd4+, Rb4; 5. Dc4+. 1... g4; 2. T×é6, g3; 3. Rd5, —; 4. Dc3+, Rb5, 5. Dc5+.

8. „Reitertod" de *R. Weigel*-Kiel-*Germania.* (Problema No. 814). Alb: Ra1, Da4, Tc6 şi d1, Nh5, Pf2. Negru: Rc2, Cc3 şi é6, Pb3. *Mat în 4 mutări.* Soluţia: 1. Dh4, Cf8; 2. Dé7, Cg6; 3. Df6, C—; 4. D×C. 1... Cg7; 2. Dg5, Ce8; 3. De7, C—; 4. D×C. 2... Ce6; 3. Df6, C—; !4. D×C. 2... Cf5; 3. Df6, C—; 4. D sau P×C.

9. „Die Schwarze Dame" de *K. A. K. Larssen*-Hillerod-*Danemarca* (Problema No. 813). Alb: Ra8, Db7, Ta5 şi é3, Cé4 şi h5, Nb8 şi c4, Pa4, a7, d3, d4, g4 şi g6. Negru: Ré6, Dd5, Pé7, f5 şi g5. *Mat în 3 mutări.* Joc aparent. 1. D×c4; 2. Dc6+. 1. f×é4; 2. d×é4; 3. Dc6+, 1. f×g4; 2. Cg3; 3. Dc6+. 1. f4; 2. Tf3; 3. Dc6+. Soluţia: 1. Nh2!, D×c4; 2. Cf4+; 3. Dc8+. 1... f×é4; 2. Nb8; 3. Dc6+. 1... f×g4; 2. Cg3; 3. Dc8+. 1... f4; 2. Tf3; 3. Dc8+.

10. „Suaviter in modo" de + *Dr. H. Keidanski-Germania.* (Problema No. 920). Alb: Rf3, Dg8. Ta6, Nf2, Pa3, b5, c4, d2, é6 şi g4. Negru: Rb7, Na8, Pa4, a5, d3, f4 şi g5. *Mat în 3 mutări.* Soluţia: 1. b6, Rc6; 2. Db8, Nb7; 3. Dd6+. 1.... R×a6+; 2. b7, R×b7; 3. Dc8+.

11. „Vae victis" de *I. Ohman*-Buhuşi-*România.* (Problema No. 921). Alb: Ré1, Dé3, Tc1 şi g1, Na6, Pb3, b5, c7, d6, g7, h3, h5 şi h7. Negru: Ré8, Té6, Pb4, c2, c3, g2, g3, h4. *Mat în 4 mutări.* 1. Dé4, Rd7; 2. c8D+, R×d6; 3. Dd8+, Rc5; 4. Dé5+. 1... Rf7; 2. g8D+, Rf6; 3. Df8+, Rg5; 4. Dc5+. 1... Té5; 2. g8D+, Rd7; 3. Dd8+, Ré6; 4. h8C.

12. „White to play" de *P. Kniesl*-Bottrop-*Germania.* (Problema No. 922). Alb: Rg1, Cd2, Nf2 şi g6, Pc4 şi é3. Negru: Rg4, Th2, Pc5, g2, g5 şi h3. *Mat în 6 mutări.* Joc aparent: 1. Th1 mat. Soluţia: 1. R×h2, g1; 2. R×g1, h2+; 3. Rh1, Rh3; 4. Nh5, g4; 5. Ne1, g3; 6. Cf3.

In numărul viitor vom publica problemele premiate, menţionate şi lăudate din celelalte două secţiuni ale concursului nostru. *Cu aceasta concursul nostru ia sfârşit, Cronica şahului reîncepând la toamnă o nouă activitate foarte bogată şi variată, fiind folositoare tuturor şahiştilor români şi deci, şahului românesc.*

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Cartea ce nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă

Cântarea Cântărilor

de Corneliu Moldovanu

„Versul curge lin şi este de o frumuseţe sufletească ce te copleşeşte.
Virgil Carianopol
„Naţionalul Nou"

Un volum tipărit în excepţionale condiţiuni technice pe hârtie velină cu numeroase desene în culori de I. Anestin.

Editura „Adevĕrul". Lei 50

Viaţa, personalitatea şi opera lui Mihail Sadoveanu

Dunăreanu, Vasile Savel, Mihail Sadoveanu şi N. N. Beldiceanu

Sadoveanu şi artele

Sadoveanu a cetit foarte multă literatură. Cunoaşte toţi clasicii, în întregime. Dacă îi cercetezi biblioteca bogată, găseşti aproape tot ce l-a interesat, în rafturi de lemn, după ordine.

— Maupassant îl aveţi în întregime; se vede că vă place mult. Şi Flaubert. Tolstoi văd că nu-i complect; lipsec câteva volume.

— Da, răspunde scriitorul.— copii mi-au distrus bibliotecile. Au împrumutat, au pierdut, au rupt. Ce-a mai rămas, am să dau la legat şi am să pun subt cheie.

Dacă te uiţi mai cu atenţie, descoperi, într'o dispărţitură mică a dulapului cu rafturi, câteva cărţi, izolate.

„Cronica lui Ion Neculce". Opere complecte, Ion Creangă — cetești în ascuns, când nu te vede.

Pe masă, întredeschisă, c'un semn de carte într 'nsa, Divina Comedie, *a lui Dante, în original.*

— La optsprezece ani, spune scriitorul, preţuiam grozav literatura rusă şi mai cu samă pe Dostoievsky. Acuma, „Crimă şi Pedeapsă" ori „Idiotul" mi se par studii de clinică. E curios cum se modifică gustul, cu timpul; şi preferinţele după caracter. Eu, de exemplu, n'am putut ceti pe Balzac de cât după treizeci de ani; pe când soţia mea îl cetea cu pasiune la optsprezece. In schimb, l-am cetit în întregime pe Anatole France de tânăr.

Iată şi Shakespeare complect.

— Hamlet, spune Sadoveanu, e poate cea mai formidabilă lucrare literară. Cuprinde toată filosofia lumii şi-a spriritului. Eu recitam pe vremuri pasagii întregi. Monologul cel mare şi-acuma îl mai ştiu.

Spune şi multe versuri din Hugo, Musset şi Vigny. Iar pe Eminescu îl cunoaşte le perfecţie. Cărţulia mică legată în piele cafenie, nu se clinteşte dela capul lui, pe măsuţa de noapte.

— Generaţia de astăzi — zice Sadoveanu — nu mai are acelaşi cult pentru Mihail Eminescu. Eu îl ştiam pe derost, din scoarţă 'n scoarţă şi orice început de vers ţi-aşi fi putut spune de unde-i.

Dacă-l întrebi ce autor ceteşte mai cu plăcere, are să-ţi răspundă că romanele de aventuri ale lui Alexandru Dumas tatăl. Căci arta, zice el, înainte de toate trebuie să fie amuzament; ori autorul Muschetarilor e scriitorul care înainte de toate vrea să te distreze, fără să-ţi facă teorii ori să-ţi puie probleme psihologice.

■

Mihail Sadoveanu a iubit întotdeauna cântecele populare şi melodiile simple. Câteodată, începe a zice singur câte un crâmpeiu dintr'o baladă veche, uitată.

— Bine, ticăloşilor! Nu vi-e ruşine? spune el lăutarilor care vin la ziua lui şi încep a-i scârţâi la fereastră valţuri şi tangouri moderne.

— Să-mi cântaţi balada lui Codreanu; ori de nu, alt cântec hoţesc. Dacă nu ştiţi, plecaţi, să nu vă mai văd în ochi.

Şi ascultă melancolic, cu ochii înceţoşaţi:

Măi Codrene, măi Codrene,
Te cunoşti după sprâncene
Că eşti făcător de rele...

Iubeşte şi muzica cultă: Beethoven, Chopin şi Grieg sunt compozitorii care i se potrivesc mai bine sufletului.

De-asemeni la operă, se duce cu plăcere. Bătrânul Rigoletto şi băbuţa Traviatta îi plac întotdeauna; Carmen şi Faust, la fel.

■

S'ar putea spune, că Sadoveanu e un pictor al naturii. Pitoresc şi culoare, lumini şi umbre se amestecă într'o armonie desăvârşită, în descrierile lui. Ochiul său, întotdeauna, descoperă frumosul, pretutindeni. S'ar putea înşela un astfel de om în găsirea esteticului pe-o pânză plastică ?

— Am văzut Gioconda, la Louvru, şi-am rămas în faţa ei ca 'naintea naturii pline de taină — spunea el, după călătoria la Paris.

Evident, nu-l interesează elucrubaţiile moderniştilor, dar e întotdeauna gata să recunoască talentul de contrafacerile cu pretenţie de „rafinament".

Ii place maniera simplă, sinceră. Preferă clasicul, desigur şi din şcoala nouă, impresionismul.

In sculptură, statuiele greceşti sunt pentru el capo d'opere încă neîntrecute.

■

— Nu dansaţi, d-le Sadoveanu? întreabă câteodată o doamnă mai îndrăzneaţă.

Dansurile moderne nu-i plac şi nici nu le găseşte frumoase. Dar uneori, ca să-i facă plăcere cucoanei Catincuţa — care a fost o străşnică dansatoare în tinereţe — o pofteşte la un vals. Şi statura impunătoare a scriitorului, alăturea de cea puţintică a tovarăşei lui, se mişcă cu uşurinţă neaşteptată.

Câte o sârbă, ori o horă îi face mare plăcere, la o petrecere în familie. Atunci, antrenând pe toţi, se aşează în fruntea şirului şi bătuceşte voiniceşte podeaua, cu entuziasm.

■

— Pe mine nu mă interesează, la un spectacol, actorul — spune el, când vine vorba. Pot să n'am artişti extraordinari, nume celebre; dar să fie un tot unitar, bine construit şi bine realizat, artisticeşte.

In condiţiile acestea, îi face plăcerea un spectacol de teatru ori de cinematograf.

In general, preferă comedia. Dramele nu-i plac, decât atunci când sunt iscălite Shakespeare ori, în orice caz, când sunt excepţional de bune.

In teatru, l-a impresionat puternic jocul simplu şi concentrat al Susannei Déprès şi-al lui Alexandre Moissi. Dintre actriţele noastre, pe Aglaia Pruteanu o ţine drept cea mai dotată din câte am avut.

In cinematograf, consideră pe Charlie Chaplin, ca singurul mare şi genial.

— Cine-i actriţa asta care joacă în film? Cum o chiamă?

A întrebat când a văzut „Regina Cristina" — film care i-a plăcut.

— Greta Garbo. Parcă mata nu ştii!

— Habar n'am. Care Greta Garbo? Pentru mine, toate artistele sunt la fel.

Dar glumeşte. In fond, o ştie foarte bine pe Greta Garbo şi-o preţuieşte.

Mihail Sadoveanu la 28 de ani

Sadoveanu şi ştiinţa

Sadoveanu are o curiozitate ce se îndreaptă în toate domeniile. Il interesează orice: istorie, astronomie, filosofie, fizică.

Stând de vorbă cu un om de specialitate, niciodată nu rămâne mai prejos. Deţine, în principii generale, firul întregei civilizaţii umane. E pregătit în toate. Intotdeauna are o carte nouă de cetit, fie de filosofie, fie de ştiinţă. Dotat cu o memorie remarcabilă, nimic din ce înmagazinează nu pierde. Toate se leagă şi se alcătuiesc în mintea lui, metodic. Având prilejul să discute o chestiune, o expune clar de tot şi logic.

Crede în armonia universală şi 'n principiul călăuzitor care cârmuieşte lumea. Crede, mai ales, în înobilarea sufletului omenesc, pentru care e în stare să lupte şi să predice, ca un apostol.

Sadoveanu şi viaţa

Scriitorul a trăit întotdeauna greu, cu grija zilei de mâne. Are nouă copii, trei băieţi şi şase fete. Cu toate acestea, e întotdeauna optimist, nădăjduind în timpuri mai bune.

— Sadoveanu trebuie să aibă milioane — spun unii prieteni, socotindu-i veniturile literare.

Scriitorul nu zice nimic; îi lasă să creadă.

Natural, că viaţa modestă pe care o duce şi care e potrivită cu mijloacele pe care le are, face să se creadă că e avar.

— Voi trebuie să aveţi cel puţin o sută de lei de buzunar, pe zi — spuneau colegii la şcoală copiilor scriitorului.

— De unde-aţi mai născocit-o şi pe asta răspundeau puii lui Sadoveanu.

— Nu? Măi! Da' zgârcit trebue să mai fie d. Sadoveanu!

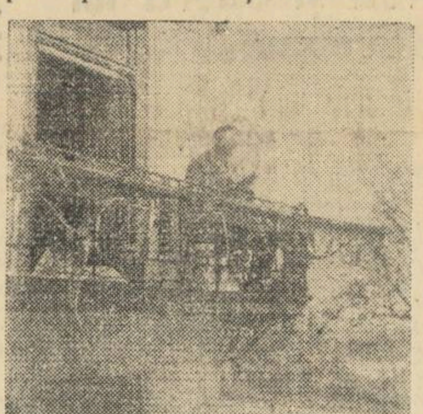
Şi asta era părerea generală. Dar numai el stie. săracul Sadoveanu, cum se chinuieşte câteodată să facă faţă cheltuielilor nenumărate.

— De ce-ai făcut atâţia copii? îl mustră câte-un prieten.

Adevărat. Dar Sadoveanu răspunde:

— Un om care nu se căsătoreşte, sau care se căsătoreşte şi n'are copii, nu merită să trăiască. Menirea fiecăruia dintre noi e înainte de toate să ducem mai departe toate bunurile şi achiziţiile transmise de înaintaşii noştri. Altfel nu ai nici un rost în societatea care te proteguieşte. O căsătorie fără copii, e imorală.

Pe copiii lui i-a crescut în principii solide şi sănătoase.

In balcon

Le-a dat într'una, pilda vieţii lui. Nu i-a alintat, nici n'a fost prea aspru cu ei. Intotdeauna drept, pedepsea pe dată obrăznicia şi neascultarea.

— La judecată! poruncea el, după o poznă săvârşită.

Copiii se apropiau, cu paşi şovăielnici.

— De ce-ai luat cutia cu vaselină şi-ai uns toate mobilele din salon?

Judeca Sadoveanu.

— Să te duci imediat în târg şi să cumperi altă cutie cu alifie. Ai înţeles?

— Am înţeles, răspundea fetiţa. — Mă duc.

Se ducea până la uşa odăii şi se 'ntorcea.

— De ce te-ai întors?

— Dacă n'am parale, răspundea candid vinovata.

Fetiţa, de care e vorba, avea numai patru ani.

Cu multă autoritate, dar prieten în acelaşi timp cu ei, Sadoveanu a izbutit să facă din copiii săi oameni cinstiţi şi conştienţi. Poate oarecum nepregătiţi pentru viaţă—din pricina vieţii retrase pe care au dus-o; dar asta se corectează, cu vremea. Sunt însă toţi oameni de suflet.

Prietenii lui

Cel dintâiu prieten al lui a fost N. N. Beldiceanu, fiul lui Neculai Beldiceanu, profesor şi colaborator al Vieţii Româneşti.

Nicuşor Beldiceanu, fire entuziastă, l-a cunoscut de copil pe Sadoveanu şi a avut dela început pentru dânsul o dragoste plină de admiraţie.

Au făcut liceul odată. Vacanţele de multe ori le petreceau la Rădăşeni, unde bunica lui Beldiceana „Cucoana Catinca Lateş" avea casă.

Apropiaţi printr'aceiaşi dragoste „cărţile" şi prin acelaşi ideal „de-a scri", au rămas într'una împreună, până la intrarea în viaţă.

Sadoveanu povesteşte cum discutau ceasuri întregi, despre o carte cetită. Beldiceanu îl însoţea până acasă; apoi, în poartă, discuţia nefiind încheiată, porneau iar la drum. De data asta, Sadoveanu conducând pe Beldiceanu până acasă. Şi astfel se întovărăşeau dela poarta unuia până la poarta celuilalt, multă vreme.

Mai târziu, la Bucureşti, li s'a mai adăogat un camarad: Dunăreanu. Cei trei „eanu" erau nedespărţiţi.

Firi cu totul diferite, se înţelegeau totuşi bine; Sadoveanu fiind capul asociaţiei şi comandând.

Şi-au făcut, aproape în acelaşi timp, debuturile în literatură. Apoi, viaţa i-a despărţit. Sadoveanu s'a însurat. Dunăreanu a plecat într'o parte, Beldiceanu într'alta.

Când, acum câţiva ani, Sadoveanu l-a întâlnit pe Dunăreanu — acuma şi el om cu greutate şi situaţie — şi-au adus aminte de vremurile când trăiau cu câţiva gologani pe zi — mâncând harbuz cu pâne — şi de farsele pe care le făceau lui Ion Dragoslav — codiţă de prieten pe lângă ei.

Nicuşor Beldiceanu murise.

A murit şi Dragoslav, nu de mult.

Infrăţirea de idei l-a apropiat întotdeauna de confraţii lui literari. Incă din Bucureşti, îndată după ce se însurase, o camaraderie intelectuală se leagă între el şi cumnata lui Izabela Sadoveanu. Cu toată distanţa — unul trăind la Bucureşti şi celălalt în Moldova — această amiciţie literară durează şi astăzi, cimentată de vreme.

Tot aceleaşi sentimente leagă pe scriitor, la Folticeni, de Artur Gorovei, om de o deosebită distincţie sufletească. Amândoi, în tihna livezii, fac planuri frumoase de campanii folkloristice şi se întâlnesc într'aceiaşi dragoste pentru arta populară.

Artur Gorovei se coboară câteodată din fundul Moldovei şi vine la Iaşi. Atunci, nu uită să se abată la Copou, unde tot ca pe vremuri — caşicum n'au trecut atâţia ani între timp — discută despre preocupările comune şi râd prieteneşte. Râsul subţire al lui cuconu Artur, însă, nu mai răsună acum în livada dela Folticeni.

La Iaşi, şi-a alcătuit un cerc restrâns de prieteni, cărora le rămâne statornic. Doi din ei au dezertat de curând, la Bucureşti: Mihai Sevastos şi Demostene Botez. Sadoveanu nu le poartă pică însă pentru trădarea lor faţă de Iaşul comun: ca bun prieten, înţelege că împrejurările au fost astfel. Numai poetul G. Topârceanu a rămas lângă dânsul — acest copil adoptiv al Iaşilor — şi acum numai doi se mai duc la vânat, pe ogoare.

Altădată, veneau toţi trei: Topârceanu, Sevastos şi Demostene, cu maşina. Incărcau puşti, torbe şi câni. Se întorceau târziu, după colindări nesfârşite.

— Ei, acum ce mai scrii, cucoane Mihai? îl întreba Topârceanu, tipărindu-şi părul ud, pe frunte.

— Ne pune la catastif — râdea hâtru, Mihai Sevastos, stăpânindu-şi cânii nebunateci.

— Pe tine te scrie, Topârcene! strigă cu bună voie Demostene Botez; — cum ai băut apă din iaz!...

Sadoveanu coboară tăcut din maşină, cu fruntea grea de impresiile noui culese.

Prin 1928, o frăţie de cruce s'a legat între Sadoveanu, Panait Istrati şi Eugen Mironescu.

Panait Istrati era pribeag, hulit de toţi ai săi şi dorit de-un suflet de adevărat prieten.

Sadoveanu i-a scris o scrisoare, în care i-a deschis sufletul lui cald şi l-a chemat să vie în ţară, lângă el.

Panait a venit, cu destulă neîncredere. In România, nimeni nu-l iubea. Atunci, Mihail Sadoveanu l-a luat de mână, ca un frate mai mare şi împreună cu Jenică Mironescu, l-au dus pe Valea Bistriţei, în munţii minunaţi ai Moldovei. Panait Istrati nu cunoştea deloc ţara lui. Deabea acum şi-a dat sama de frumuseţile pământului moldovenesc şi-a căzut în genunchi, plângând şi sărutând raiul descoperit.

Mihail Sadoveanu scrie, la moartea lui Istrati, pagini care amintesc de clipa aceia unică, pe care i-o doreşte s'o ia cu dânsul dincolo, pe tărâmul celălalt.

„Aşi fi vrut să fiu lângă dânsul — spune — să-l iau de mână, ca să nu plece dincolo, neliniştit..."

Frăţia de cruce ce s'a legat între aceşti trei voinici, numai moartea o va deslega. Un inel s'a desfăcut.

— Bădiţă Mihai! îi spunea Pribeagul lui Sadoveanu şi-l privea cu ochi blânzi şi adânci, de câne bătut.

Dar cei mai buni prieteni îi sunt ai lui: Cucoana Catincuţa, fratele său, Vasile Sadoveanu şi copiii. Inconjurat de ei, se simte fericit şi nu doreşte altceva decât să-i ţie în preajmă-i, cât mai mult.

Cucoana Catincuţa şi-acuma, când îl aude venind dela gară, după ce-a lipsit câteva zile deacasă, îi sare înainte, caşi la şaisprezece ani. Copiii îl sărută, din toate părţile.

— Mai încet, că-mi roadeţi obrazul! glumeşte Sadoveanu, zâmbind fericit.

Sara, stau pe lună, de vorbă, privind şi numind stelele cerului.

Iarna, la căldură, în odaia mare, comună, unde se fac caţele şi se discută.

Străinii pătrund rar şi greu. Colonia Sadovenească e de-ajuns de numeroasă, ca să nu mai aibă nevoie de alţii din afară.

Sadoveanu şi jocurile

Sadoveanu a avut parte, în copilărie, de libertate în natură. Toate jocurile pe care băieţii le iubesc, le-a cunoscut. A jucat meta *şi* oina, *bătând cucuri şi alergând. A fost mare meşter la* ţurcă *şi la* ţicei, *lovind cu dibăcie.* Poarca, babele, cucurile *şi alte variante ale jocului cu mingea le-a practicat din plin şi-a fost întotdeauna „şef" adică, în langajul generaţiei de azi,* campion. *Voinic, ager şi ambiţios, nu-i era greu să aibă întâietatea.*

Aceste jocuri în aer liber, care răspundeau şi plăcerii lui de-a sta în mijlocul naturii, le-a practicat până târziu, în tinereţe.

Sporturile, pe vremea aceia, nu se bucurau de prea mare desvoltare, la noi. Posibilităţi pentru copiii de orăşeni nu erau multe. In afară de oină, care se juca în şcoli şi care nici nu era considerată ca un sport propriu zis. mai era înotul: dar stranduri şi bazinuri nu existau. Iar terenuri de ghiaţă, pentru patinaj, ararcori se aflau la marginea unui oraş, pe-un iaz.

Sadoveanu n'a avut bani să-şi cumpere patine. A avut însă Siretul, unde a înotat toată copilăria şi adolescenţa.

Dragostea pentru jocuri şi sporturi, i-a rămas toată viaţa. Şi-acuma i se întâmplă, când vede pe copii lui bătând cucurile, într'o zi de primăvară, să se amestece şi el printre ei şi să se puie la întrecere, cine e mai dibaciu în prinsul mingii.

Tineresc şi proaspăt spectacol: cârdul de copii, gălăgioşi, zbătându-se şi zvârcolindu-se după mingea scăpată ca din puşcă de pe bâtea; în grupul lor încâlcit, Sadoveanu, mare şi voinic., cu-aceiaşi ochi copilăroşi şi fericiţi. — Iar Cezar, cânele de vânătoare — când mai trăia încă — se aţinea şi el, să prindă mingea în gură şi-apoi s'o aducă, triumfător.

Că se amestecă cu copiii lui, la jocuri, dovedeşte un lucru de mare importanţă: că sufletul i-a rămas tot aşa de proaspăt şi tânăr, ca pe vremuri.

In general, artiştii creatori rămân calzi şi entuziaşti, până la bătrâneţe. Se pare chiar că e o condiţie pentru a putea crea. Trebuie să fie capabili de o mare doză de avânt, de uimire copilăroasă, de bucurie de a trăi. Dacă sufletul i se usucă, atunci şi creaţia a luat sfârşit. Spontaneitatea copilului, care îşi pune toată inima în jocul lui, care plânge de ciudă că n'a câştigat el, o găsim în mai mică măsură la artişti — copii mari cu obrazul zbârcit şi părul cărunt, dar cu sufletul fraged.

Sadoveanu, mai mult ca oricare altul, şi-a păstrat tinereţea inimii. Asta se şi vede, în ochii lui albaştri, capabili de-atâta duioşie şi fericire intensă.

El a învăţat pe copiii lui să se joace.

Pe primul lui băiat, Dimitrie, l-a luat de mână, l-a mânat de la spate cu tot cu săniuţă şi l-a dus în vârful străzii Rădăşeni. Aici, i-a făcut vânt, să se ducă în vale. Tot el l-a învăţat oina şi meta şi toate celelalte jocuri de care se bucurase şi el în copilărie. Şi învăţându-l, de multe ori uita şi el şi se trezea fugind şi strigând, luând parte la joc, ca altădată.

Dintre jocurile de oameni mari, i-a plăcut mult, într'o vreme, popicile. *Intâiu la Folticeni, apoi la Iaşi, şi-a alcătuit o popicărie primitivă, pe pământ. Aici, cu copiii, poeţii Topârceanu şi Codreanu şi alţii cunoscuţi buni, a bătut mult timp bila de măslin şi-a aşternut la pământ multe popici.*

De obiceiu, Sadoveanu rămânea la colţuri, unde-i mai greu.

— Sgârciu! Cartilaj!... striga Topârceanu, care era şef în partiăa adversă.

Sadoveanu se încrunta, se dădea un pas înapoi şi se apleca pe scândură. Bila pornea, dată lin; mergea moale, înclinând spre colţul cu pricina. Deobiceiu dădea jos popica, spre marea nemulţămire a lui Topârceanu. De nu, Sadoveanu rămânea încruntat şi nu spunea nimica. Desigur că tot aşa făcea şi când i se întâmpla, în copilărie, să nu nimerească ţurca.

Acum popicele nu mai funcţionează, de multă vreme. Pe locul acela au crescut ierburile. Bilele şi piesele de lemn putrezesc fără îndoială într'un beciu ori o şură. — Altă distracţie la rând!

A venit volley-ball-*ul, din Angla. Sadovenii l-au acceptat, nu târzie vreme.*

S'a alcătuit teren, s'a cumpărat reţea şi minge. Şi tată şi copii au prins a învăţa odată jocul venit de peste nouă mări şi nouă ţări.

Jocul acesta a durat mai mult; şi-acuma se joacă la Copou şi ţipetele şi îndemnurile tinerilor se aud tocmai din drum.

S'a dus şi la strand, cu copiii săi. Aici a înotat, a făcut plajă şi gimnastică cu mingea medicinală. Iarna, a patinat, împreună cu puiul lui cel mic, Mihu.

Dar toate aceste „jocuri" nu le face într'una. Are plăcere

Urmare în pag. IV-a

RĂTĂCIRE

VISUL UNUI ARTIST

Allegri da Correggio, în faţa „Sfintei Cecilia", opera divinului Raffaello Sanzio, pătruns de geniul său, a exclamat cu orgoliu: **„Anch'io son pittore!"** (Şi eu sunt pictor!) Şi atunci ambiţia-i nemăsurată şi neînfrânată, de a egala şi chiar a întrece pe şeful şcoalei romane, unindu-se cu pasiunea lui pentru artă, au învins, aşezându-l în rândul maeştrilor Renaşterii. Dacă Raffaello a creat „Schimbarea la faţă", Correggio, a realizat „Adormirea Maicii Domnului".

Aceeaşi exclamaţie a avut-o şi Ubaldo Zangio, văzând, în anul 1580, „Gioconda", capodopera şefului şcoalei florentine (alături de „Cina", numită „cea mai mare sforţare a artei creştine"). Dar Correggio, când a rostit faimoasele cuvinte, avusese o „Magdalenă citind", în vreme ce Zangio n'avea nimic de seama acesteia.

Cuprins de o turburare adâncă, Zangio fugi ca un nebun, cu capul un haos, cu inima un vulcan. Seara târziu, se întoarse acasă. Unde fusese până atunci? Cutreierase străzile strâmte, întortochiate, întunecoase, ieşise la câmp afară, încercând să-şi potolească agitaţia.

Nimeni, după aceia, nu l-a mai văzut ieşind din casă, timp de trei zile. Şi nimeni nu ştia în ce îndeletnicire distrugătoare se cufundase, în cele trei zile şi trei nopţi, cât a stat închis în casă, mai fără să doarmă, să mănânce sau să bea ceva. Cine ar fi aflat, s'ar fi îngrozit. După o ultimă aruncătură de ochiu, ziua, asupra tablourilor sale, el le sfâşia, ca apucat de furie, iar noaptea le arunca în foc. Impreună cu ele, îşi consuma frăgezimea inimii.

Ieşind din casă, în sfârşit, se duse drept la iubita lui, o tânără fată de o frumuseţe fecioreinică, plină de nevinovăţie. Aceasta era foarte nedumerită şi îngrijorată, că Zangio nu mai venise pe la ea. De aceea, revăzându-l acum, scoase un strigăt de bucurie şi iubire; dar numaidecât strigătul îi îngheţă pe buze.

Inaintea ei, i se păru că are, în locul iubitului, un spectru.

Zangio nu o mai privea cu ochii strălucitori de adoraţie şi fericire; acum avea o căutătură sfredelitoare, ce pornea din două cavităţi întunecoase, în fundul cărora parcă se svârcoleau, ca şerpii, flacările iadului. Intreaga-i înfăţişare arăta o hotărîre fantastică. Pe chipul său pustiit, brăzdat, scofâlcit de nesomn şi de frământare sufletească, era săpată o inflexibilitate crudă, de inchizitor.

El nu mai era Ubaldo al ei, cu totul şi pentru totdeauna al ei, nu, el era acum acela care se va măsura cu da Vinci, cel ce a cutezat să se înalţe până la Raffaello şi Michel-Angelo. Zangio voia să-i depăşească pe câteşi trei.

Dar pentru asta îi trebuia o capodoperă, o creaţiune unică, prin care să aspire la dumnezeire. Da, îi trebuia asta, şi încă imediat! Da Vinci însă a lucrat la „Giocanda" patru ani de zile şi tot n'a fost mulţumit de minunea produsă; dar poate că nici Dumnezeu nu-i mulţumit de creaţiunea Sa! Ii trebuia deci în primul rând, răbdare; o va avea! Şi dacă da Vinci a lucrat patru ani, el va munci toată viaţa! Iar dacă celălalt a luat ca model, pentru tabloul său, pe soţia florentinului, Francesco del Giocondo, pe frumoasa Mona Lisa, el are s'o ia pe suava-i iubită, pe Felicia sa!

Felicia nu se opuse, îl iubea! El îi afirmase de atâtea ori că s'ar jertfi, că şi-ar da viaţa pentru dânsa, încât acum ea era gata să se înmormânteze de vie pentru dânsul şi pentru rivala care o înlocuise definitiv: Arta. Nu spuse nicio vorbă, nu făcu nici un gest; i se supuse tăcută. Se jertfi, blândă şi dulce ca o oiţă, pe altarul artei, al cărei mare preot se credea ales Zangio.

Luând-o, îşi zise: „Prin ea voiu ajunge la nemurire!"

Se închise în casă, pentru a nu mai ieşi decât după terminarea operei sale.

Lucră pătimaş ani de zile, cu stăruinţa şi orbirea alchimistului, ca să descopere piatra filozofală în artă, să egaleze creaţiunea lui Dumnezeu. Opera ce o plăsmuia era „Giovinezza" (Tinereţea). Urmărea să redea o tânără fată, de o frăgezime şi tinereţe uimitoare, voia să creeze tinereţea însăşi.

Barba îi crescuse lungă şi ascuită, pe când ţeasta îi chelise; peste osul uscat se întindea, strâns lipită, pielea tăbăcită.

Ce deosebire între el, „marele preot" al artei şi ea, jertfa! El, o făptură satanică, — ea, un înger pământesc, o minune a creaţiunii şi ca şi aceasta, cu neputinţă de descris. Mai avea nevoie, el, de o „Giovinezza", când o avea pe Felicia sa? Dar nu viaţa era pentru dânsul, ci veşnicia, moartea, nemurirea... Şi pe măsură ce treceau zilele, lunile şi anii, se apropia tot mai mult de sfârşit.

Ziua, odată cu răsăritul soarelui, lucra. Atunci, barba-i încărunţită şi încâlcită, se mişca repede, urmând contracţiunile şi destinderile convulsive ale gurii, prin care ieşeau sacadat, cu o repeziciune uimitoare, cuvinte scâlciate, rupte, scuipate, — un murmur continuu şi straniu, ce te înfiora.

Noaptea îi apărea imaginea „Giocondei". Il obseda ca o viziune de pe lumea cealaltă, vie totuşi, la un pas de el. O vedea desprinzându-se încet din pânză, apropiindu-se de dânsul misterioasă, turburătoare, neliniştitoare, cu surâsu-i enigmatic, cu privirea încărcată de cugetare tainică.

Atunci, cu ochii ieşiţi din orbite, cu mâinile crispate, Zangio dădea un ţipăt îngrozitor, încerca să se scoale şi cădea pe spate, pradă convulsiunilor, înnecat în sudoare, cu spume la colţurile buzelor subţiri şi albe. Felicia deşteptată din somnu-i când agitat, chinuit de vise turburătoare, apăsătoare, când adânc şi greu ca plumbul, îl privea în tăcere. Lacrimi fierbinţi îi izvorau din ochii care altădată, prin albăstrimea şi limpezimea lor, aţâţau gelozia cerului şi a mării, şi-i şiruiau pe obrajii ofiliţi; iar apoi, de pe buzele-i tremurânde, se desprindeau şi se înălţau la cer rugi calde şi umile.

In ziua următoare, lucrul reîncepea cu şi mai mare înfrigurare.

Dar, din zi în zi, penelul, în alergarea-i necontenită, urmărea şi reproducea evoluţia naturii. Astfel, azi adăoga o nuanţă mai închisă obrazului, mâine un ton mai întunecos orbitelor, într'altă zi o şuviţă albă părului, apoi o zbârcitură la colţurile gurii, pe frunte... Zangio era mare artist, prindea totul!

Intr'o dimineaţă, în sfârşit, vrând să se aşeze la lucru, rămase nemişcat, cu penelul în mână. Stătu astfel, într'o imobilitate de statuă, absorbit în contemplare, toată ziua şi toată noaptea la lumina nehotărîtă a unei flacări galbene, ţinută de Felicia tremurândă de nelinişte.

Şi când, în zorii zilei, întâia rază a soarelui răsărind, stinse ultima rază a flacării murinde, Zangio se sculă încet, solemn, cu privirea mereu aţintită asupra pânzei — apoi, deodată, îşi ridică fruntea, îşi întinse braţele spre cer şi exclamă:

— Doamne, am vrut să întrec pe păcătoşii aceia de viermi şi Te-am întrecut şi pe Tine!

Şi, dând fuga afară, chemă.

Trecătorii şi vecinii alergară la chemarea lui, se îngrămădiră la apariţia-i, îl urmară la gesturile lui imperioase.

Pătrunseră în locuinţa aceluia pe care îl socoteau vrăjitor, ajutat de o roabă gârbovită şi înfiorătoare — Felicia — despre care se spunea, că pe vremuri fusese atât de frumoasă, încât veneau prinţi şi chiar regi din cele patru colţuri ale lumii, ca s'o vadă numai, dar că el o răpise şi o făcuse mâna lui dreaptă.

Intrigaţi, oamenii şopteau între dânşii. Dar Zanigo nu luă în seamă asta — poate că nici nu auzea nimic — ci înaintând spre o draperie stacojie, o dădu cu o mână la o parte, iar cu cealaltă le arătă opera desvăluită:

— Veniţi! Priviţi-o! Iată minunea! **E Ea! E tinereţea însăşi!** le strigă el. O vedeţi cât e de fragedă, candidă, frumoasă!...

Ei nu ştiau că el vedea încă în „minunea-i" visul lui din tinereţe, căci nu vedeau pe pânză decât o babă hidoasă ce rânjea. Il crezură nebun, începură, însă, când îi pătrunseră

Dar el îşi urmă visarea sdrenţuită şi cârpită:

— Da, i-am întrecut pe ei, „semi-zeii". Dar şi pe Tine, Doamne, Te-am ajuns şi Te-am depăşit! — Şi privind în sus, spre cer, se lăudă, provocator: Ţi-am furat secretul creaţiunii! Te-am învins!...

La început oamenii nu pricepură, însă când îi pătrunseră sfidarea, o socotiră o nelegiuire nemaipomenită; se înfiorară şi se dădură îndărăt, dar îndată reveniră ameninţători şi-şi agitară pumnii, cerând pedeapsă.

Zangio îngălbeni de moarte şi rămase împietrit; când însă făcură o mişcare ca să se repeadă, dânsul scrâşni şi urlă:

— Inapoi! Nu vă atingeţi de creaţiunea mea! Ea e a mea! Şi dacă Dumnezeu, invidios şi lacom, vrea să mi-o ia şi s'o distrugă prin voi, am să-i preîntâmpin hotărîrea!

Şi aruncându-se asupra tabloului, îl acoperi cu trupu-i, cuprins de fiorii morţii. Mai avu puterea să spintece pânza cu un stilet şi s'o sfâşie cu unghiile, încovoiate şi ascuţite ca ghiarele, precum şi să strige:

— Eu i-am dat viaţă, eu îi dau moartea. Iar Tu, Doamne, nesătul de victime, ia-o pe a Ta, dacă vrei! Şi o arătă pe Felicia.

In timpul acesta, oamenii asmuţiţi de răzbunarea sfântă, se şi repezeau spre el, când „vrăjitoarea" Felicia se interpuse între dânsul şi ei, şi-i opri.

Nemişcată, cu mâinile întinse, îl apăra pe el, care întins la pământ, horcăia şi se înfiora la atingerea de ghiaţă a morţii...

...Şi atunci, avură înaintea lor o vedenie strălucitoare, ce răspândea lumină şi pace; în locul vrăjitoarei uscate şi sinistre, era o fiinţă de o frumuseţe nepământească, ireală, îngerească...

...Şi, descoperindu-se, plecară unul câte unul...

CONST. GALITZA

Viaţa, personalitatea şi opera lui Mihail Sadoveanu

(Continuaredin pag. 3-a)

într'o epocă de una, altădată de alta. Variaţia, de care vorbeam mai înainte, se arată şi-aici; îi plac tot lucruri noui, de cele vechi se plictiseşte.

La Crăciun, când toată familia e la un loc, se porneşte un concurs de jocuri felurite. Sadoveanu e în frunte, natural. El conduce campaniile.

Uneori se pun mese şi se joacă lucruri nevinovate: loton, domino, balaurul, gâştele, clopotul *şi* ciocanul.

Alteori, se învârte ruleta ori împart cărţile, pentru o bacara, unde scriitorul e bancher.

Se face pom de Crăciun — deşi sunt numai copii mari— şi se încep jocuri de societate: proverbe, portretul, silabele.

Apoi se beau cafele, se joacă ping-pong, yo-yo, ori alte jocuri la modă. Se încep poveştile şi minciunile. Şi-aici, tot Sadoveanu e mai tare.

El a rămas în toate campion, *ca şi în copilărie.*

Sadoveanu şi străinătatea

Simţindu-se aşa de bine între ai săi, scriitorul se desparte greu de sihăstria dela Copou. Se desparte greu şi din pricina că departe de casă, tot felul de gânduri şi idei îl cuprind şi îngrijorarea celor lăsaţi în urmă îi ţine inima apăsată.

Cu toate acestea, doreşte să cunoască lumea, fiind însetat de impresii şi privelişti noui.

In 1913, pusese bani deoparte şi se pregătea pentru o călătorie lungă, prin Europa. Işi pregătise şi cuferele; totul era gata, când, sună mobilizarea. Campania contra Bulgarilor i-a stricat toate planurile. Când, după ce Balcanii s'au liniştit, a vrut să înoade firul rupt, n'au mai fost împrejurările prielnice. A amânat. A venit apoi războiul mondial. Familia şi odată cu ea şi grijile se măriseră; şi criza de după 1920 l-a găsit cărunt şi mai greoiu la deplasări. Renunţase la călătoria făurită pe vremuri. Totuşi, câte puţin, când împrejurările i-au oferit posibilitatea, a trecut graniţa.

Prima călătorie o face în Olanda, prin 1928. Cele văzute aici le adună într'un volum „Olanda", ce apare îndată după întoarcerea lui în ţară.

Cu prilejul acestei călătorii, vizitează Parisul. E interesant de ştiut că scriitorul se dusese cu foarte multă neîncredere către marea metropolă; după proverbul românesc: „la lauda mare să te duci cu sacul mic". Indată însă, ce s'a aflat în conjurat de vechile monumente şi trecutele umbre ale celor ce se petrecuseră în lungul veacurilor, Sadoveanu a fost prins în mreje.

— M'a vrăjit, a mărturisit el, *atuncea. — Am fost profund emoţionat şi-am înţeles de ce toţi cântă vechea cetate a Galilor şi de ce când ai văzut Parisul odată, nu se poate să nu-l mai revezi.*

A trecut şi prin Italia, în fugă, prinzând din goană aspecte şi caracteristici şi înţelegând că îndată ce poate, trebuie să se întoarcă aici, unde îşi va găsi întreg sufletul latin şi vechile urme ale lumii romane.

A vizitat apoi Berlinul. Măreţia acestui titan, i-a impus. A admirat ordinea şi mecanizarea, ajunsă la apogeu. Firea apropiată şi prietenoasă a Germanului l-a încântat. Grădina vechii reşedinţe a Impăraţilor i-a pus pe suflet melancolie.

In 1923, face o călătorie de de câteva zile, la Constantinopol, împreună cu Ionel Teodoreanu. De-aici, aduce material ce-i serveşte în Zodia cancerului, roman în care câteva capitole se petrec pe malul Bosforului.

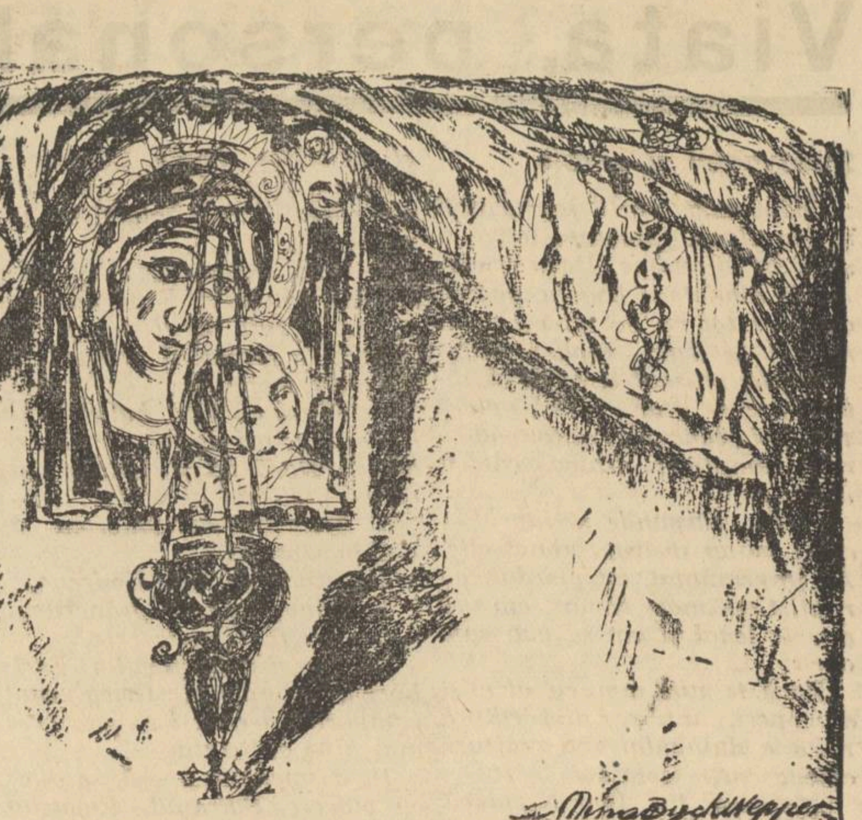
De curând, a fost la Viena. L-a încânt oraşul valsului şi-a vechii aristocraţii, de cavaleri şi crinoline. Tot ce ţine de sentimentalismul copacilor în floare, a găsit aici, primăvara.

Dar toate acestea repezi călătorii rămân totuşi făgăduieli ale unei alteia, plănuite în tinereţe. Poate, mai târziu, când grijile copiilor vor fi dispărut de tot, să poată şi Sadoveanu, în tihnă, să colinde lumea şi-apoi să scrie ce-a văzut cu ochii lui de năzdrăvan.

Noi trebuie să ni-o dorim, din adâncul sufletului.

VALER DONEA

(urmează)

PRIMII PAŞI

Tata

Brazdă frământată cu arşiţă,
Mâini îmbătrânite 'n corn de plug
Tata, par'că s'a născut din soare
Şi şi-a sfâşiat inima 'n rug...

Când amiaza i-se frânge 'n creştet
Tata scoate plugul din ogor.
Işi adapă boii cu sudoare
Şi mănâncă 'n tihnă pe răzor...

Şaptezeci de ani îi urcă blând,
Rezemat în coasă spre altar...
Işi apleacă inima pe groapă:
Mulţumit că moare tot plugar.

C. M. DUMITRESCU

Sfaturile conului Tudoraş

Ce ciudată e primăvara la munte! Acolo unde am fost eu acum doi ani, primăvara e ploaie şi ploaia e primăvara. Incepe într'o bună dimineaţă să plouă, şi plouă, şi curge şi din cer, şi din pământ, încât crezi că a venit pedeapsa cea mare. Şi două săptămâni nu vezi decât apă. Cerul se lasă atât de jos, încât se sgârie de pomi, şi se topesc gheţurile şi zăpezile ca prin minune. După două săptămâni, vine soare cald şi plin de viaţă, şi din pământul plin de hrană începe şi creşte verdeaţă multă, multă de tot, se acopăr toate vâlcelele de floare, şi atunci, ridici ochii la cerul care, acuma e limpede ca lacrima şi te pleci fără şovăire, în faţa puterii şi bunătăţii lui Dumnezeu.

Acum, măi copii, eu îs om lovit de vreme şi gârbov, dar nu-mi deslipesc credinţa dela acela unu şi atot-puternic. Acolo în sihăstrie, în inimă de munte, poţi simţi cu adevărat minunea lui. Acolo unde din nimic !se face un brad cât muntele şi într'o zi se umple totul de floare, acolo se face omul sănătos la suflet şi-şi capătă fericirea cea mare. Uite, eu sunt unul dintre acei fericiţi... cât am trăit am fost legat la ochi, n'am bănuit de unde vine mântuirea. Acuma, când am aflat-o, mă închin şi-mi pare rău că nu trăeşte şi biata mea nevastă să se lumineze şi ea cu ochii sufletului, de adevăr. Ei, ce să-i faci!...

Da ce tot îndrug eu lucruri din astea la copii. Ştiţi ce? să vă spun cum mi s'a arătat primăvara asta de care vă vorbeam.

Acum doi ani, mă abătuse nişte treburi în mijlocul munţilor, pe-o vale. Acum doi ani tot om bătrân eram, dar aveam gărgăuni: mi se părea că n'o să pot sta nici o săptămână în singurătăţile de acolo. Eram obicinuit cu oraşul, cu sgomotul. Dar văii pe care stam eu, îi zicea frumos: îi zicea valea Rostogolişului. Şi pe mine m'a cuprins pe negândite, un fel de drag de valea asta şi am hotărît să rămân peste iarnă acolo. Şi a început iarna; o iarnă cum n'am văzut multe. Tot timpul am fost silit să port în spate o sarică, nu prea zglobie la vedere, dar călduroasă. Eram vecinic cu promoroaca în mustăţi. Iarna, după cinci luni de zile, a început să mă cunoască pe mine şi eu pe ea. O vedeam când pe vârfuri, când în vale, urlând şi măturând zăpada de colo colo. Căci trebue să ştiţi că pe valea Rostogolişului iarna nu se oboseşte niciodată: tot timpul joacă. Prin Aprilie mă obicinuisem cu cu ea, dar tot la primăvară mă duceau gândurile. Mă cam plictisisem de iarnă, Aveam şi dreptate: jos la câmpie se tăiau miei, se purtau ghiocei şi eu să ascult serenadele iernii...

Intr'o zi, mă întorceam dela o parcelă de tăere prin vremea prânzului. Ii poruncisem omului meu să-mi frigă o găină şi mi-era tot gândul dus către acel colţ de pământ unde o găină friptă îşi răspândea aroma ei îmbietoare şi unde o sobă caldă îmi desmorţea gândurile şi-mi aducea aminte de casa mea, de cei dragi de departe. Eşisem din pădure şi picioarele mi se'nfundau până mai sus de gleznă în zăpada proaspăt răscolită de vifor. O luasem pe lângă pădure, scoborând spre stâncile sure din valea prin care curge Rostogolişul. Era o seninătate de cristal în aer; de se vedeau toate fundurile munţilor ca'n palmă. Până atunci drept să vă spun natura nu mă prea interesase sau mai bine zis n'avusesem vreme s'o contemplu şi nici viforniţa nu mă predispusese la aşa ceva. In ziua aceia însă, era cald, senin şi nu bătea vântul şi eram mulţumit că descurcasem ceva, tare neplăcut.

Mergeam cu anevoinţă prin zăpadă, în timp ce-mi plimbam ochii cu multă plăcere peste tot locul. !Vârfurile, sterpe ale munţilor conturaţi pe cerul limpede, purtau zăpada des întreruptă, dar mai în vale pădurea era căruntă de-ţi făcea milă amintindu-ţi-o plină de frunze şi viaţă. Drumul meu însă, nu-mi dădea răgaz să umblu la loc deschis şi intrai iară sub bolta de cetină şi ghiaţă. Era acolo în pădure, o lumină viorie strălucitoare şi o tăcere ca'n basm. Aci zăpada se aşternuse peste pomi liniştită şi îi îndoia, unindu-se unii cu alţii, formând arcuri după arcuri, ca'ntr'o pădure minunată de argint.

Păşeam uimit, cum de nu descoperisem astfel de locuri mai'nainte, căutând parcă să iau cu mine pentru totdeauna frumuseţea aceia de neînchipuit. Deodată, parcă din altă lume se auzi un pârâit de vreasc ce mă făcu să tresar. Tăcerea însă, mistuise sgomotul acela uşurel, nelăsându-mi decât senzaţia de necunoscut în inimă.

Dar sgomotul de vreascuri mişcate se repeta. Atunci m'am oprit. Sgomotul mi se părea că vine de sus. Cu ochii ţintă într'acolo priveam brazii nemişcaţi, pierduţi într'o pulbere porfirie, pe culmile cele înalte ale munţilor. Când, de lângă mine răsună o **„Bună ziua"** rară şi prietenoasă. Era un om dela tăere, care mă ajunsese din urmă. El fusese cu sgomotele care mie mi se părea că vin din deal. Eu însă mă speriasem şi a trebuit să mergem mult timp alături până când să mă liniştesc. Intr'un târziu îl întrebai:

— Dar nu se mai isprăveşte iarna pe-aici?

— Ba s'a isprăvit de azi de dimineaţă.

O clipă m'a fulgerat gândul să-l reped:

— Unde vezi c'a venit primăvara măi omule?

— Ehei, păi d-ta n'ai de unde să ştii. Stai numai să ieşim din pădure!

Atunci, pentru prima oară, m'am simţit inferior faţă de cineva. Mi-era parcă ruşine de mine şi mergeam alături de tăetor, spre un luminiş ce se zărea printre crăcile pline de zăpadă, tocmai sus pe o culme. Pe drum mă mai liniştii şi-l întrebai cu nepăsare silită.

— Sunt lupi pe-aici?

— Nu, nu se urcă ei până la noi. N'au ce mânca. Dar sunt urşi,, bursuci, vulpi câte vrei. Uite chiar aici turme de vulpi. Is îndreptate spre canton, acolo găsesc găini.

Ş'apoi după o scurtă tăcere:

— Se mănâncă între ei, ăi tari pe ăi slabi! De! Dihănii...

Urcam povârnişul din greu şi pe la jumătate mă oprii să mă uit puţin înapoi. Nu se clintea nimica. Ochii se fixaseră undeva, în vre-o creangă, dar cuprindeau toată pădurea, dreaptă şi rară, dintr'odată. Când mă întorsei să pornesc, mă chema de pe culme şi omul meu. Cu răsuflarea tăiată, îl ajung lăsând în spate taina şi luând pipetiş lumina. Soarele se prăvălea de sus de pe creste până în vale, din belşug, luându-ţi vederea cu săgetări argintii de lumină resfrântă în zăpadă.

Omul meu îşi înălţă privirea spre crestele care parcă se prăbuşeau, căută o cilpă ceva, apoi îmi arătă, cu mâna straşină la ochi, muntele.

— Vezi, d-ta, muntele? Uite la căpăţâna aia golaşă de zăpadă la stânga. Urcă în sus tot pe culme. Ai ajuns la bradul acela uscat? Ei, valea aia netedă, plină de zăpadă, ne spune nouă când vine primăvara. Aşteaptă puţin.

Eu priveam valea plină de zăpadă, cu încordare, fără să pricep nimic. Nu mi-am închipuit cum poate să arate schimbarea vremii o vale ca încă vreo zece altele pe acelaş munte, la fel de adânci şi pe o vreme liniştită ca aceia. Deodată, omul mă trase de mânecă şi, cu vocea şoptită, parcă să nu sperie pe cineva îmi arătă un fumuleţ drept pe creastă, în dreptul văii celei pline de zăpadă. Intâi mic, apoi din ce în ce mai înalt, fumul începu să se mlădie şi să se înalţe spre zări străpungându-le ca o pană.

— Ce-i acela?

— Vârtejel de zăpadă; adică el e mare, dar numai aşa se zice. Când vine vârtejelul pe creastă şi se coboară pe valea asta, atunci vine la noi primăvara. Uite altul: ăsta-i mare.

Era linişte. Priveam înfiorat vârtejelul cum apărea sfios, apoi se înălţa, se făcea voinic şi numai după aceia începea să coboare în vale unde se pierdea. Şi veneau mereu unul după altul, cuminţi şi tăcuţi, de după munte, din locuri neumblate. Era atâta linişte, atâta unire în natură, încât aş fi rămas acolo împietrit, dacă nu mar fi urnit tovarăşul meu de drum.

— De eri s'a arătat vârtejelul şi asta înseamnă că acuma vine primăvara. Şi dacă vine primăvara, acuma să vezi apă multă cum n'ai mai văzut dumneata.

Şi am plecat. Din vale începu să latre un câine, făcând zor altora să latre şi ei, hăulitul lor de sus apărând ca o larmă curioasă, înceată şi răsunătoare.

A doua zi a început să plouă cum v'am spus, şi a ţinut două săptămâni fără încetare. Vârtejelul avusese dreptate.

CREŢOIU RADU

Cartea ce trebuie cetită:

NUVELE INEDITE

scrise de: C. Ardeleanu, I. Agârbiceanu, H. Papadat-Bengescu, I. A. Bassarabescu, Ludovic Dauş, Sergiu Dan, Ion Dongorozi, Mircea Eliade, Gala Galaction, Anton Holban, C. Manolache, Gib. Mihăescu, I. Peltz, Camil Petrescu Victor Ion Popa, Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, A. Sahia, Mihail Sebastian, Mihail Sorbul.

Desene de: I. Anestin, Mac Constantinescu, Traian Cornescu, Dem. Luky Galaction, P. Grant, Iser, Marcel Iancu, S. Maur, Adina Paula Moscu, Camil Ressu, Ross, Miti Sadoveanu, Tache Soroceanu, I. Al. Steriade, Margareta Sterian, Teodorescu Sion, Lily Verea.

Editura „Adevĕrul" se poate felicita de acest efort întru totul realizat.

„simpla enumărare a celor două zeci de scriitori este chezăşia celei mai frumoase realizări pe care ne-a dat-o anul literar 1935".

C. Panaitescu
Facla

...trebue să considerăm acest volum mai mult ca un gest editorial demonstrativ: nuvela n'a murit, o renaştere a ei fiind oricând posibilă.

Pompiliu Constantinescu
Vremea

Un volum de peste 500 pagini Lei 100

Cartea ce nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă

RĂSCOALA

Roman de **Liviu Rebreanu**
Ediţia II-a (11—16.000)

...„Răscoala" e o carte destinată nu numai „iubitorilor de literatură" ci şi marilor mase. Este una din acele cărţi, care ar trebui să numere sute de mii de exemplare, sute de mii de cetitori.

Mihail Sebastian
„Rampa"

...„Răscoala" e o carte excepţională... întrece „Taras Bulba" din punct de vedere al respiraţiei epice şi depăşeşte tragismul romanelor lui Remarque.

Bogdan Amaru

...„Răscoala" a apărut într'o nouă ediţie cu o ţinută şi estetică tipografică excepţională, rivalizând cu cea mai nouă şi desăvârşită artă grafică occidentală.

Reporter

Opera complectă într'un volum frumos legat, de peste 500 pagini.

Editura „Adevĕrul". Lei 100

CEL DIN URMĂ BAL LA LEGAŢIA RUSEASCA

Căpitanul Sergiu Ivanovici Borodin, mătăhăia pe Calea Victoriei, îndreptându-se înspre fosta legație țaristă. Căpătase o sută de lei dela un basarabean venit întâmplător în București și o băuse pe toată, stând singur în fundul unei cârciumi dinspre Făgădău și ascultând la radio un potpuriu de cântece naționale rusești, executat la balalaică și transmis din Varșovia. O băuse deci plângând... Și se gândise încă odată la strălucirea zilelor moarte și la doliul vieții de acum...

De cu seară, trecuse pela cafeneaua din Gabroveni, crezând că-l va găsi acolo pe negustorul din Craiova care să-i dea o cafea. Dar mai trecuse și pentru Octavia căreia-i păstrase o floare căzută dintr'o coroană mortuară. O ridicase din noroiul străzii și 'n mintea lui năucă voise să-i schimbe destinația, socotind că 'n loc să moară floarea pe un mormânt, e mai bine să slujească vieții și tinereții... Și apoi Octavia, sau Tavicica, cum îi spunea el, era o creație a lui, un copil, o soră care, cași floarea de acum, căzuse în stradă, iar el, Sergiu Ivanovici Borodin, o ridicase, o redase vieții și împodobise cu ea cafeneaua cu miros de tutun prost. Mai mult ca ceilalți clienți ai cafenelei, căpitanul avea grijă să nu vie cu mâna goală, și cum pe fundul conștiinței lui, rămăsese o drojdie de bun gust, darurile fostului ofițer țarist purtau un pronunțat caracter de distincție, de raritate și de scumpete. Ceilalți îi aduceau fetii covrigi și acadele, câte o pereche de ciorapi „cu defect" sau vreun șirag de mărgele proaste. El însă îi oferea trei grame de parfum *Muguet*, o prăjitură adusă nu se știe cum dela Capșa, sau o tartină cu șuncă dela Herdan. Dar ceiace căuta el cu pasiune erau florile. Și cum erau prea scumpe pe vremea aceia de iarnă viforoasă, nu-i putea oferi decât foarte rar vreun trandafiraș ofilit, și-adesea strivit de pașii trecătorilor din Piața de Flori...

Octavia îi lua darul din mână și-i spunea mersi. Iar căpitanul, cu trupul încordat și drept, surâdea unui trecut îndepărtat, închidea ochii și strivea sub pleoape imaginea vieții care murise și care nu voia totuși să dispară! Se revedea împărțind daruri magnifice, la seratele de odinioară când apărea îmbrăcat ca un arhanghel și strălucitor ca un Apollo... Poate-l pătrundea amintirea vreunei iubiri, sau otrava vreunei pasiuni... Nu-și putea lămuri gândurile și nici nu căuta aceasta. Ii plăcea să rămână turburat, scuturat de friguri, înjunghiat de certitudinea prăbușirii, vrăjit parcă de golul deasupra căruia se apleca din ce în ce mai mult.

Nu-și amintea să fi încercat vreodată să se scuture din toropeala aceasta, iar abuzurile de rachiu și de stupefiante, îl ajutau să moară cu încetul, cu gândurile 'n trecut, cu inima înfiorată de rămășițele cine știe căror idealuri. Viața luneca pe lângă el fără să-l atingă, așa cum vântul trecea prin zdrențele lui fără să-l înghețe.

Totuși, înlăuntrul lui, parcă se 'ntâmplase ceva. De când o găsise pe Octavia și-o adusese în cafeneaua lui Costea, și-o văzuse înflorind printre „republicanii" generoși din jurul meselor cu postavul rupt, căpitanul Sergiu Ivanovici Borodin avea senzația pe care o încearcă bolnavii când li se pun la loc mădularele scrântite! Ii revenise ceva. Se primenise parcă. Se ridicase, undeva, un colțișor de perdea și se zărea un petec de cer, foarte albastru și foarte îndepărtat...

Sorbindu-și încetișor ceaiul turbure din paharul zoios, „tolstoianul" urmărea cu ochii lui cețoși, mersul sprinten al bucovinencii, care râdea tuturor, cu gura prea mare, cu niţică stupiditate în ochii prea limpezi, dar cu o foarte binefăcătoare risipă de primăvară!

Dealtfel toți clienții lui Costea o priveau cu drag pe Octavia și, stăpâniți de-o jenă streină atmosferei de acolo, înjurau mai puțin, și păstrau atitudini mai corecte. Nu mai băteau cu pumnul în masă, nu mai spărgeau paharele, nu-și mai aruncau tablele 'n cap și nu mai țipau. Iar când vreunul ceva mai îndrăzneț, cum era de pildă „lepra" de Moise Pelmann (prietenul lui Dobrescu) care o prindea de bărbie sau încerca să-i strecoare mâna în sân, atmosfera liniștită a cafenelei devenea vulcanică iar înjurăturile curgeau potop în capul celui ce cuteza să se atingă de „fata lor!" Chiar Costea, cafegiul, care se plimba printre mese sătul și gras și se credea iresistibil și foarte deștept, s'a pomenit într'o zi luat de guler și scuturat năprasnic de unul care-l auzise spunând „fetei" o vorbă rușinoasă!

— Când ți-oi arde două palme, grecule, vezi stele verzi!

Iar domnul Manole Pădureanu-Waldmann, îi șoptise într'o seară negustorului de pluguri și „seceră" din Craiova:

— Să știi dela mine, domnu Turcu, că unde-i femeie e rău, dar unde nu este e și mai rău!...

„Casierul", care juca necontenit baccaraua lui de unul singur, îi cerea cărțile.

— Ce zici, Octavia? Am să găsesc vreodată „sistemul?"

Fata-i scutura masa, îi ștergea scurmiera și-i răspundea liniștită și convinsă:

— Mare-i Dumnezeu!

Domnul Solo, cel cu picioarele retezate de tramvai, o lua de mână și-o ruga să-i deie „tabinetul" *cu care câștigă el!* Fata-i aducea cărțile, râzând larg.

— Dacă-l bat pe damblagiu, îți cumpăr un pachet de ciocolată!

— Să-ți ajute Dumnezeu...

Iar damblagiul o întreba adesea:

— Ce zici tu Octavia, o să-mi treacă vreodată?

— Mare-i Dumnezeu!...

— Ce zici de iarna asta, Octavia? o întreba câte unul.

Ea răspundea invariabil:

— Știe Dumnezeu ce face...

— Ascultă, fată, îi zise într'o zi domnul Nae Comănescu, orbul. Dacă te mai aud vorbind de Dumnezeu, să știi că nu mai dau pe-aici!

Octavia îl întrebă în șoaptă:

— Dar ce ai d-ta cu Dumnezeu? El nu face decât bine!

Iar orbul își arătă ochii cu degetul.

— Asta-i bine?

— Roagă-te...

— Cui?

— Lui Dumnezeu...

— Și-atunci am să văd?

— Ai să vezi!...

— Și dacă n'am să văd?

— Roagă-te...

Rusul o sorbea cu ochii, ca pe-o vedenie dulce, luminoasă și odihnitoare. Ii strecura discret lucrușoarele cumpărate cu bani cerșiți și nu-i spunea decât atât: „— Ține, Tavicica!"...

Niciodată nu i-a vorbit mai mult. Dar o urmărea mereu cu ochii lui turburi, fără niciun gând și poate fără nicio dorință. Simțea doar că-l încălzește... Ferestruica deschisă spre cer îi dăruia mângâerea unei raze...

Iar el se mulțumea cu atâta, pentrucă din raza aceia, subțire ca un fir de beteală, se aprindeau înlăuntrul lui rămășițele unui psalm pe care-l îngâna fără blestem. „Roagă-te", spunea Octavia celor ce i se plângeau; iar Rusul, fără să se roage, își poruncea *să creadă!* In ce? Nu știa! Nici nu căuta să afle. Pentrucă nu putea. Și nu voia decât atât: *să creadă!* In iluzie, în primăvară, în amăgire, dar să creadă!

Acum credea în Octavia. Nu-și lămurea dacă-l cheamă visul sau îl ademenește femeia. Nici nu-și închipuia cum ar putea să se coboare peste viața lui harul liniștei și al odihnei. Ca rus autentic, trăia în imperiul imprecisiunilor. Din parfumul *Muguet* pe care i-l aducea Octaviei, picura un bob pe batista lui murdară și simțea că din mireasma delicată a lăcrămioarelor, se 'nfiripă o tresărire, o emoție, un isvoraș de viață, care se desprinde dintre stânci, sare sprinten printre pietricele și străbate, răcoros, până dincolo de pustiu și până dincolo de viață. Ii apăreau atunci, în cortegii imense și cenușii, toate iluziile trecutului; revedea toată minunea zâmbetelor; resimțea toată pasiunea îmbrățișărilor, toată voluptatea puterii și tot deliciul încrederii în viață!

Faptul că Borodin își tăiase unghiile, îl făcu pe domnul Manole Pădureanu să creadă că Rusul se cumințește. Ba și părul începuse să și-l netezească, întâi cu degetele, apoi cu un piepten adevărat. Tăcea cași mai înainte, lângă paharul de ceaiu prost; și tot așa privea în gol, cu ochii lui cețoși. Dar peste pielea chinuită a obrazului, se așternea un fel de transfigurare: părea că privește dincolo de zare, că aude un freamăt venind de dincolo de viață, că ascultă, în extaz, o nocturnă desprinsă de pe clapele unui clavir nevăzut...

Așa că 'n seara aceia, când a intrat în cafenea și n'a zărit-o pe Octavia, ochii căpitanului au rămas și mai cețoși, și mai nedumeriți. Lângă paharul de ceaiu pe care i-l adusese altcineva, tăcea, ca totdeauna, fără să se trudească să 'nțeleagă de ce lipsește Tavicica... Dar dacă el tăcea, vorbeau destul ceilalți. Mai ales la masa „republicanilor" era o adevărată larmă.

— Trebue să cercetăm, propunea cineva. O fi prins-o vreo spurcăciune de agent și-o fi dus-o la poliție.

— Nu vrei să te duci d-ta, doctore?

Sergiu Ivanovici Borodin asculta. Și 'nțelegea prost cele ce auzea. Parcă n'ar fi fost vorba de Tavicica, ci de scufundarea unei corăbii, undeva, în largul unei mări îndepărtate. Dincolo de pragul cafenelei nu zărea nici strada, nici orașul, ci lumea, imensitatea, neantul! Ce să caute Octavia *în lume?* Acolo bat vânturile și te biciuesc ploile. Și te prăbușești... Și dispari...

Așa că după ce a plecat din cafenea și s'a îmbătat în cârciuma aceia, a pornit, după miezul nopții, în lungul străzilor. Luat în brațe de vântul care 'nvârtejea zăpada, omul se mișca greoiu, iar ochii lui cețoși căutau nesiguri. Nu se știe însă dacă pornise s'o caute pe Octavia; dar se uita năuc la toate fetele de pe cheiu. Și simțea mereu nevoia plânsului care-l năpădise, ascultând la radio potpuriul rusesc.

A rătăcit câteva ceasuri și când a 'nțeles că-l doboară oboseala, a pornit ca de obiceiu, înspre Calea Victoriei. Trebuia și-acum, ca totdeauna, să treacă *pe-acolo!*

Doctorul Frederic Klaps vorbise odată despre „imbecilitatea" fostului căpitan și căutase să demonstreze „republicanilor" că lui Sergiu Ivanovici Borodin nu i-a murit inteligența, ci i-a rămas *în trecut*. Asta se întâmplă de obiceiu oamenilor a căror viață a fost frântă brusc. Ii vezi privind un lucru, dar ei nu văd lucrul acela, ci contemplă trecutul...

Sunt oameni cari au iubit cu pasiune o femeie și n'o pot uita. Totuși, viața lor e o necontenită goană după femei, adică după alte femei pe care ei le iubesc și le posedă cu aceiași frenetică pasiune. Dar în toate femeile acelea, ei nu văd decât pe cea inițială! Când se apropie de ele și le sărută, ei *închid ochii*, și-o văd pe cealaltă... Le dăruesc florile pe care le iubea cealaltă, le stropesc cu parfumul pe care cealaltă îl adora; le spun vorbele care-i erau dragi celeilalte și-adesea le cheamă cu aceleași nume... Inima lor bate și se sbate numai în trecut, iar mintea ce le-a mai rămas, nu le slujește decât la reînvierea vieții de atunci și la reconstruirea idealului perdut.

Popasurile căpitanului în fața legației rusești erau acte involuntare. Omul mergea automat și 'ncremenea cu ochii la ferestrele negre. Dar, după cum spunea doctorul Klaps, își întorcea privirile înlăuntrul lui unde-și zăvorise întreaga viață. Nu-și amintea nimic, ci revedea și retrăia totul!

Cași avarul care trage ușa după el și se închide singur cu toate bogățiile, Sergiu Ivanovici se retrăgea în el însuși, lăsa în jos pleoapele și se lăsa furat de voluptatea vieții de atunci pe care o păstra intactă. In cortegii imense, defilau prin fața lui toate minunile și toate strălucirile...

Uite-l cum stă rezemat de gardul de fier al clădirii pustii! Pare un vagabond, un cerșetor... Și totuși el este căpitanul Sergiu Ivanovici Borodin, ofițer în garda Majestății Sale! Simte strânsoarea centironului brodat în aur, fâlfâirea epoleților și moliciunea mănușilor de piele de căprioară... Strânge 'n pumn garda săbiei incrustată 'n pietre scumpe... Ii flutură în vânt mantaua somptuoasă, cu guler de astrahan, cu nasturi de aur și fireturi orbitoare... Și-l lovesc în față efluvii de parfum scump și valuri de viață caldă!.. Respiră adânc și strânge cu putere gratia de fier a gardului imperial, și se lasă scăldat, ca într'o bae, în miraculoasele bucurii *din el însuși*... Dar în urechi îi sună într'una cântecul rusesc auzit la radio... Se uită la ferestrele negre ale palatului, la scările de marmoră moartă, la curtea goală de trăsuri și automobile. Dar nu vede nimic, pentrucă 'nlăuntrul lui s'a deschis trecutul, și-l cheamă cu strigări de biruință și cu irupții de pasiune vulcanică!...

Dar tresare deodată și strânge mai cu putere gratia rece de fier. Printr'un geam al palatului, a zărit o lumină! Se uită fără să clipească. Și se 'ncredințează că 'n adevăr, acolo pâlpâe o rază, că e cineva înăuntru, că palatul nu e pustiu de tot!... Și cum privește neclintit, vede că se mai luminează un geam; și apoi altul... Căpitanul se cutremură și nu înțelege, iar inima i se zbate ca o sălbătăciune prinsă' capcană... Prinde cu amândouă mâinile gratiile gardului, și se uită adânc...

S'au luminat toate geamurile! Iar printre perdelele subțiri parcă se zăresc niște umbre... Iar colo, în fața scării, o mașină! S'a oprit o mașină din care coboară cineva... Parcă-i o rochie luminoasă... care urcă treptele și... dispare înăuntru...

S'a luminat și hall-ul! Sergiu Ivanovici face câțiva pași, se strecoară pe poarta deschisă și intră 'n curtea legației. Merge pe vârful picioarelor, ca un răufăcător, și se pitulează 'n umbra zidurilor. De acolo pândește și ascultă, dar nu mai vede și nu mai aude nimic. Se ridică încetișor, se înalță pe vârful degetelor și privește prin geamul luminat. Vede, în adevăr, o umbră, două, trei... Perdeua își rărește țesătura și privirea e din ce în ce mai liberă. Vede că se deschide o ușă prin care se strecoară cineva. Apoi alta. Se vede bine salonul imens, cu parchetul strălucitor! O umbră, două, trei... Alăturate, înlănțuite... *O uniformă!* Două, trei... Și deodată, ca dintr'un flaut fermecat, o melodie, un vals, un ritm de valuri potolite, o pulsație de viață caldă...

Căpitanul simte că-l strânge „centironul brodat în aur", că i se umflă pieptul sub „dolmanul de astrahan"... Și se târăște de sub fereastră până la scările de marmoră. Pune piciorul pe una și saltă... *Iși aude pintenii de argint...* Urcă a doua treaptă, a treia... Se simte usor, voinic... A patra treaptă... I s'au limpezit mințile... Iși înalță fruntea... Cele două uși ale vestibulului se deschid, deodată... Apar doi valeți cu ciorapi albi și cu tunici albastre... Iși frâng mijlocul...

— Bine ai venit, Sergiu Ivanovici!...

Căpitanul intră... Iși desbracă dolmanul și-l aruncă valeților... Iși descinge sabia... Il întâmpină cineva... Un domn, o doamnă, două doamne, mai multe... In oglinda cât zidul își vede trupul masiv, fruntea semeață, uniforma strălucitoare...

— Sergiu Ivanovici! A venit Sergiu Ivanovici!

— Vino, Sergiu Ivanovici!

Il înconjoară, îl privesc, îl admiră... Și-l învălue de sus până jos, o căldură dulce, parfumată, ca respirația unei grădini...

Intră 'n salonul luminat de două mii de becuri... Salon imens, cași Rusia... O pereche, două, zece perechi se mișcă înlănțuite și lunecă 'n strânsoarea valsului care le amețește și le poartă pe sus. Oglinzile, față 'n față, resfrâng la infinit jocul, astfel că ofițerul nu vede numai un salon, ci două, zece, o sută de saloane, o infinitate care se îndepărtează până dincolo de raza gândului și de marginile imaginației. Totul plutește și freamătă a mătase... De pretutindeni curg fluvii de viață pasionată, opulentă și magnifică... Strălucește aurul epoleților și scânteiază diamentele diademelor. Se desprinde, din tot locul, miresme de brațe goale și de sâni înfloriți. Vin atingeri dulci, strânsori de mână, priviri cu roua iubirii pe gene. Totul chiamă, îndeamnă și desmeardă!

Viața curge în fluvii spumoase...

— Vino, Sergiu Ivanovici Borodin!...

Fracuri negre, turnate pe trupuri mlădioase... Rochii albe, învoalte... Pantofii minusculi și uneori fragezi... Decorații, evantalii, respirații ferbinți, parfumate... Mânuțe cu degete trandafirii... Atingeri sfioase și entusiasme nestăpânite... Fluturări de plete și zâmbete duioase...

— Vino, Sergiu Ivanovici!

Unde-ai fost până acum? Cine te-a îndepărtat de strălucirea și de fericirea vieții? De ce ne-ai părăsit tu, cel mai iubit dintre vijelioșii ofițeri ai Majestății Sale? Vino, Sergiu Ivanovici! Imbrățișează-ne pe toți și lasă-ne să te îmbrățișăm! Zdrobește mâinile care ți se întind, răspunde ochilor care te cheamă, înconjură cu brațul tău viguros mijlocul femeilor care te cer? Smulge-le dela locul lor și lunecă cu ele pe luciul parchetului... Rătăcește-te în regiunile visării... despică zările și descoperă drumul care duce în infinit... Absoarbe până la nebunie, până la moarte, parfumul tinereții și al pasiunii... Lasă inima să-ți bată deasupra inimilor noastre... Cucerește-ne și te cucerește... Vino, Sergiu Ivanovici!...

Ascultă melodiile care curg din cer peste sufletul tău... Infioară-te de ele și pătrunde-te de conștiința că trăești, că te bucuri de ele și te împodobești în ele! Pleacă-ți genunchii și ridică floarea căzută la picioarele tale... Și 'nțelege că-i un semn, o chemare... Strânge mâna ce ți se întinde și dăruește-i răspunsul pe care ți-l cere... Lasă-te dus, purtat, rătăcit... Imbrățișează omenirea, sparge geamurile și strigă-ți desnădăjduit, bucuria de a fi al vieții, al lui Dumnezeu și al tău! Vino, Sergiu Ivanovici!...

S'au desfăcut zidurile și s'au îndepărtat!... S'au luminat cerurile și-au lăsat să curgă stelele în torente de aur și de slavă! Apare imensitatea, înflorită, înfiorată, îndrăgostită de soare, animată, înfierbântată! Lasă-te dus în imensitate, Sergiu Ivanovici Borodin! E a ta! Și te cheamă! Și nu trebue s'o pierzi!

Vezi câmpia ce se desfășoară înaintea ta? Vezi pădurile de oameni ce se mișcă 'n valuri și înnegrește zarea? Sunt armatele Majestății Sale! Multe ca nisipul mării! Puternice! Invincibile! Saltă-te 'n șaua calului tău focos, scrutează depărtările cu ochii tăi de șoim, ridică glasul și dă porunca! Inclină-te spre lumea care te aclamă!... Infige pintenii și sări peste șanțuri, peste baricade și peste tranșee!.. Și salută steagul victoris care flutură, colo, ca 'ntr'o apoteoză! Du-te, bravule! Croește drumuri noi istoriei și vino apoi de primește omagiul țării care te-a crescut întru gloria și întru strălucirea ei!...

Cum te cheamă pe tine femeie frumoasă care plutești în ritmul valsului și te frângi în strânsoarea de fier a căpitanului Borodin? Din care cer ți-ai sorbit strălucirea și din ce flori ți-ai făurit frăgezimea? Uite-l pe Sergiu Ivanovici cum îți sărută umărul, cum se 'nfioară de voluptate, cum îți prinde mâinile și soarbe din poterul pălmuțelor tale darul iubirii și al pasiunii!... Apleacă-te asupra lui; umbrește-l și odihnește-l ca un pom înflorit... Desmeardă-i ochii care au plâns și inima care a sângerat... Bucură-te că-l revezi... Și cheamă-l mereu lângă tine, lângă inima ta, și te uită mereu în ochii lui triști și 'n sufletul lui întunecat! Nu, nu te 'ndepărta! Auzi cum cântă viorile, și flautele, și piculinele! Vezi cum lunecă parchetul... Lasă-te 'n fuga valurilor! Nu te desprinde din brațul lui... Nu-ți cobori ochii din ai lui și lasă-l pe Sergiu Ivanovici să soarbă mereu fericirea din găvanul pălmuțelor tale parfumate! Fericire care-i lunecă în sânge, îl încălzește, îl arde și-l adoarme! Lasă-l să stea cu ochii închiși.. Sărută-i pleoapele... sub care strălucește icoana frumuseții tale... Coboară-te în visul lui... Strecoară-te în moartea lui... Confundă-te cu veșnicia, cu neantul... Și spune-i mereu:

— Vino, Sergiu Ivanovici Borodin!... *

G. M. VLADESCU

*) Din romanul „Republica Disperaților". Edit. Principele Mircea.

Napoleon I către Maria-Luiza

Impăratul era cu desăvârşire dezorientat. La propunerea de a abdica, răspunsul Ţarului Alexandru suna astfel: „Dar ce se face cu împăratul? Tatăl e un obstacol de neînfrânt pentru recunoaşterea fiului".

In timp ce Caulaincourt e stăpânit de-o consternare tăcută, comandanţii militari, întruniţi într'un salon vecin, sunt cuprinşi de furie şi declară că războiul trebuie să ia sfârşit: supunându-se mai departe, ar însemna să împingă ascultarea până la servilism. Impăratul nu are dreptul să-i târască pe toţi în prăbuşirea sa; croindu-şi singur soarta, trebue să suporte singur consecinţele.

Mareşalul Ney, întărâtat de această vehemenţă, se îndreaptă spre cabinetul împăratului:

— Sire, — zise el fără înconjur, — e vremea să punem capăt luptei! Sunteţi în situaţia unui bolnav definitiv condamnat. Trebue să vă faceţi testamentul şi să abdicaţi în favoarea Regelui Romei.

Lovitura a avut efect. Tatăl trebue să se sacrifice pentru copil. E rândul bunicului, împăratul Austriei, să intervină pentru nepotul său.

— Trăiască împăratul!, — striga vechea gardă, la gândul că va porni spre Paris.

Dar ceilalţi? Excelenţele, ducii, mareşalii?

Napoleon a înţeles. In ziua de 4 el declară:

„Puterile aliate, proclamând că împăratul Napoleon era singurul obstacol al restabilirii păcii în Europa, — împăratul Napoleon credincios jurământului său, declară că e gata să renunţe la tron, să părăsească Franţa, şi *chiar viaţa*, pentru binele Patriei, care se confundă cu drepturile fiului său, cu acele ale regenţei Impărătesei şi cu menţinerea legilor Imperiului. Făcut în palatul nostru dela Fontainebleau, la 4 Aprilie 1814".

A doua zi, Napoleon aduce la cunoştinţa armatei, prin ordin de zi, hotărîrea sa:

„Soldatul împărtăşeşte soarta generalului său, onoarea şi credinţa sa... Onoarea împăratului nu va fi niciodată în contradicţie cu fericirea Franţei".

Acum, el nu mai înseamnează nimic. Suprema lui nădejde e în demersul pe care-l va face — pe lângă împăratul Austriei — Champagny, duce de Cadore, însărcinat să transmită o suplică a Impărătesei:

„Incă odată, scumpul meu tată, te implor, fie-ţi milă de mine. In mâna ta stă salvarea a tot ce am mai scump pe lume: fiul meu... Aş vrea din toată inima să pot spune mai târziu că Ţie îşi datoreşte fericirea, liniştea lui, a tătălui său şi a aceleia care îţi sărută cu duioşie mâinile".

Napoleon e neliniştit de răspunsul împăratului Francisc. Colonelul Gallois pleacă cu o nouă scrisoare către Maria-Luiza:

Buna mea Luiza,

Am primit scrisoarea ta din 6 Aprilie. Aflu cu plăcere că eşti sănătoasă. Mă temeam ca evenimentele atât de triste prin care trecem să nu-ţi distrugă sănătatea. Sunt foarte îngrijorat de soarta ta şi a fiului meu; îţi închipui că mă interesează mai puţin soarta mea. Cu sănătatea o duc bine. Sărută-mi băiatul şi scrie-i tatălui tău zilnic, ca să ştie unde te afli.

Adio, buna mea Luiza. Mi se strânge inima, gândindu-mă la suferinţele tale.

Cu tot gândul la tine.

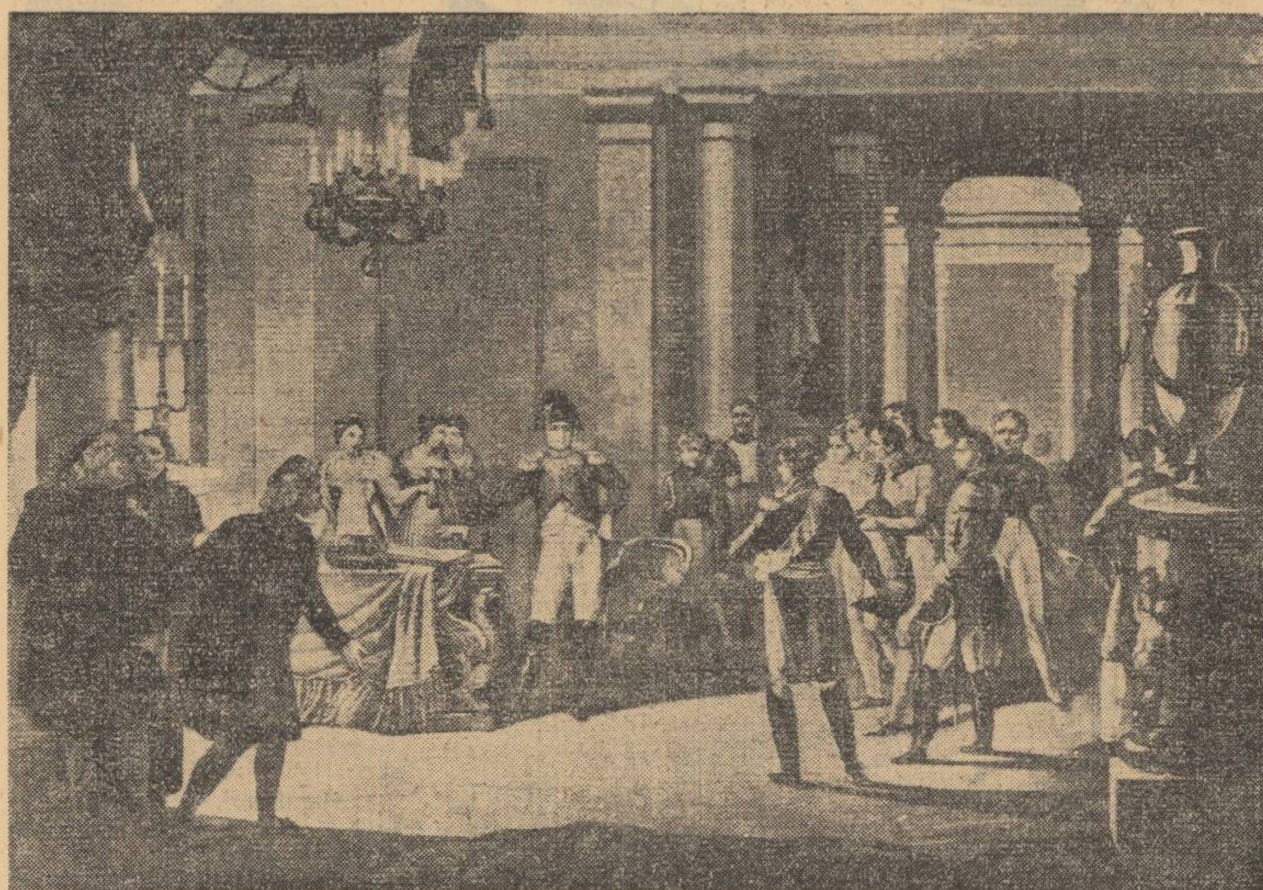
Nap.

Fontainebleau, 7 Aprilie.

A doua zi, în 8 Aprilie, Napoleon îi trimite credinciosului său Meneval, pe care-l numise secretar al Mariei-Luiza, o scrisoare cifrată, plină de cea mai adâncă tristeţă.

Ségur, aghiotantul, îi cunoştea conţinutul: împăratul spunea că trebue prevăzut totul, *chiar şi moartea sa*. Şi dădea ordin destinatarului să ardă scrisoarea după ce o va citi şi să facă uz de conţinutul ei cu toată prudenţa cuvenită.

Act de ultimă voinţă, — gândi Meneval: şi aşteptă cu cea mai mare nelinişte veşti din Fontainebleau. Veştile sosiră a doua şi-a treia zi:

Draga mea,

Am primit scrisoarea ta din 7. Am aflat cu bucurie că o duci mult mai bine cu sănătatea decât s'ar fi putut crede în urma supărărilor pe care trebue să le fi avut. S'a încheiat un amenistiţiu, şi trebue să ţi se fi trimis un aghiotant al împăratului Rusiei ca să te escorteze până aci. Ţi-am trimis însă vorbă să te opreşti la Orléans, eu fiind pe punctul de a pleca. Aştept numai ca Golincourt să fi aranjat totul cu Aliaţii.

Rusia ar dori să iau suveranitatea insulei Elba şi să rămân acolo; iar tu să locueşti în Toscana împreună cu fiul tău, ceiace ţi-ar îngădui să fii lângă mine atâta vreme cât lucrul acest nu te-ar plictisi — şi să poţi trăi într'o regiune favorabilă sănătăţii tale. Schwarzenberg se opune însă, în numele tatălui tău. Se pare că tatăl tău e duşmanul nostru cel mai înverşunat. N'am aflat încă ce s'a hotărît. Sunt mâhnit că trebue să te fac să împărtăşeşti soarta mea nenorocită. Aş părăsi viaţa, dacă nu mi-aşi da seama că asta ţi-ar mări şi mai mult suferinţa.

Dacă doamna Montesquiou vrea să facă mai departe educaţia regelui, o poate face, dar nu trebue să-şi impună sacrificii prea mari.

Presupun că doamna Mesgrigny se înapoiază la Paris. Nu ştiu ce are de gând să facă ducesa, cred totuşi că va voi să te însoţească.

Trebue să dea 1.000.000 regelui Joseph, tot atâta regelui Ludovic, şi regelui Jérôme, la fel Doamnei, la fel prinţeselor Paulina şi Eliza, — ceiace înseamnează 6.000.000. Dă un decret pentru această sumă, iar prinţesele să se ducă la Marsilia şi Nissa prin Limoges; vei avea astfel mai puţine supărări.

Consilierii de Stat şi miniştrii se pot înapoia la Paris.

Ia cu tine 1.000.000 în aur. Tot atâta să se pună şi în trăsurile regelui. Fă-mi un proect de reducere a personalului tău de serviciu la cei supuşi şi necesari. 2 doamne îţi sunt suficiente pe drum; asta micşorează greutăţile călătoriei.

Beăuharnois şi Aldobrandini te vor urma. Dispune să se plătească lefurile tuturora, şi ale celor cari te urmează, până la 1 Iulie. Vom călători cu caii din grajd şi cu cei de călărie.

Adio, buna mea Luiza. Te plâng. Scrie-i tatălui tău şi cere-i Toscana pentru tine, căci pentru mine nu mai vreau decât insula Elba.

Cu bine, draga mea. O sărutare fiului tău.

(8 Aprilie).

(Fără semnătură)

Draga mea,

Am primit scrisoarea ta din 8, printr'un curier care a plecat în ziua de 8, la ora 2 după amiază. Saint-Aignant şi aghiotantul împăratului Rusiei au sosit, după cum îmi spune curierul, cu un ceas înaintea plecării lui. Tu trebue să fi ajuns deci azi dimineaţă la Orléans; poţi rămâne acolo, dacă ai plecat cu caii tăi. Dac'ai avut cai de poştă, şi dacă vrei să vii aici, poţi veni, dar îţi voi scrie astăseară prin curierul pe care mi l-ai trimis.

Te plâng pentru toate necazurile tale şi mă tem să nu-ţi sdruncini sănătatea. O sărutare fiului tău.

Cu tot gândul la tine

Nap.

Fontainebleau, în 9, la ora 5 după amiază.

In această ultimă frază — „dacă vrei să vii", — impresionantă, pentru că lasă împărătesei libertatea de a lua o hotărîre pe care împăratul, încolţit din toate părţile, o doreşte din toată inima, — în această frază descoperim rostul scrisorii cifrate care l-a tulburat pe Meneval.

Va înţelege oare Maria-Luiza ocazia care i se oferă?

„Datoria mea e lângă împărat, — spunea ea, — în clipa când trebue să se simtă atât de nenorocit. Vreau să-l regăsesc şi mă voi duce oriunde numai să fiu lângă el!".

Doamna ei de onoare, model de dragoste conjugală, care şi-a primejduit de două ori viaţa în timpul Terorii ca să-şi scape soţul, doamna de Luçay, a hotărît în secret să plece la Fontainebleau.

Intr'o zi, Maria-Luiza ese grăbită din cabinetul ei de toaletă, aproape desbrăcată, traversează o terasă şi se aruncă în braţele doamnei de Montesquiou, persoană aspră şi neînduplecată în îndeplinirea tuturor datoriilor, şi pe care o stimează foarte mult: va pleca.

O trăsură aşteaptă la capătul unei scări ascunse; când, se anunţă o persoană care exercită o influenţă nefastă asupra slabei Maria-Luiza. Turburată de acest incident neaşteptat, împărăteasa o ascunde pe doamna de Luçay într'o cameră de alături, de unde se puteau auzi cele mai neînsemnate fraze ale convorbirii ce urma să înceapă. Şi perfidul sfătuitor izbuti să schimbe într'o laşă dezertare hotărîrea generoasă a Mariei-Luiza de a se duce să-i dea soţului îmbărbătarea prezenţei sale.

Generalul de Ségur, care deţine anecdota dela doamna de Luçay, soacra lui, nu spune cine era diabolicul personaj.

Impăratul are pe lângă Maria-Luiza un om de încredere care-i datorează totul.

— Când te însori, Menevalot?, — îl întrebă Napoleon într'o zi.

Secretarul îşi mărturisea repulsia de a se căsători cu o femee care i-ar aduce totul.

— E tânără? drăguţă? simpatică?

— Da, Sire!

— Şi ce avere are de şovăi atâta?

—Trei sute de mii de franci.

— Iţi dau şi dumitale tot atâta. Şi-acuma, ia-o de nevastă.

Trad. de *H. Blazian*

(Urmează).

Lupe de Vega: Trei sute de ani dela moartea lui

De dincolo de mormântul care acum trei sute de ani s'a închis peste rămăşiţele lui pământeşti, apare chipul lui Lope de Vega, unul dintre cei mai prodigioşi autori dramatici ai vechii Spanii.

Lope Felix de Vega Carpio, s'a născut la Madrid în 1562. Precocitatea lui era uimitoare, căci dela vârsta fragedă de cinci ani, a fost — cum o afirmă el însuşi — protejat de muze. Nici nu ştia să scrie încă când compunea versuri pe care, prieteni mai răsăriţi ca dânsul, se ofereau să le scrie în schimbul hranei ce tânărul poet le-o abandona cu plăcere.

De-o imaginaţie remarcabilă, pe măsură ce creştea, talentul său se desvolta într'un chip aproape de necrezut. Studiile lui nu se poate spune că i-au folosit prea mult, deşi a urmat şi universitatea.

In schimb Lope de Vega s'a remarcat printr'un spirit aventurier. Astfel, rămas orfan de tânăr şi despuiat de averea lui, însuşită în baza nu se ştie căror drepturi, de către un unchi al său, s'a hotărît să facă înconjurul lumii. Impiedicat de obstacole de netrecut, s'a văzut silit să părăsească această întreprindere periculoasă. Intors acasă, s'a înrolat ca soldat în armata lui Filip II, luând parte chiar la o expediţie contra Turcilor. Viaţa militară, cu rigiditatea ei, nu era însă pe placul poetului iubitor de aventură şi liberă acţiune. Astfel, vedem că, în curând, îşi dă demisia din cadrele armatei; şi devine nu se ştie prin ce împrejurare protejatul episcopului d' Avila, Geronimo de Lara. Protectorului său, îi purtă Lope de Vega o dragoste şi o recunoştinţă care niciodată n'aveau să se şteargă din sufletul său. Totuşi — şi aici intrevine iarăşi dorul de noutate — într'o bună zi poetul îşi părăsi protectorul fără nici un motiv.

Poate „fără nici un motiv" să nu fie tocmai adevărat. S'ar părea că o dragoste puternică faţă de o femee — pe care el o numeşte Dorotheea — să-l fi determinat să facă acest pas. Cum însă faptul nu este afirmat cu precizie de biografii lui, nu putem nici noi să atribuim dragostei, atitudinea — indiscutabil — nerecunoscătoare a lui Lope de Vega faţă de protectorul său.

Este însă cert că această dragoste nu l-a fericit, ci din contra i-a produs o rană care numai după un timp destul de îndelungat s'a vindecat.

Descătuşat de această dragoste care l-a nenorocit, el a intrat ca secretar în serviciul Ducelui de Alba, Don Butonio de Toledo, bine cunoscut în acele vremi, graţie numeroaselor şi răsunătoarelor lui aventuri amoroase.

Din îndemnul acestuia, a scris Lope de Vega romanul pastoral în proză, intitulat „Arcadia" plăsmuit pe amorurile protectorului său.

Ajungând la deplină maturitate a spiritului, entuziasmul tinereţii fiind oarecum domolit, Lope de Vega se hotărî să-şi întemeieze un cămin, prin căsătoria pe care o contractă cu Dona Isabella de Urbina.

Dar când credea că-şi va găsi liniştea sufletească atât de dorită, poetul se văzu într'o situaţie din cele mai neplăcute. Graţie unei maşinaţiuni, de care se pare că mama fostei lui iubite Dorotheea nu era străină, Lope de Vega se vede arestat mai întâi, apoi condamnat la exil şi silit să se despartă de soţia lui pentru a se stabili singur la Valencia.

E lesne de înţeles ce calvar a fost pentru sensibilitatea lui, această despărţire.

La Valencia însă nu se poate spune că a dus-o rău. Renumele lui, — oarecum format atât prin poemul „Arcadia", cât şi printr'o extrem de interesantă lucrare critică „Noua artă de a face comedii" sau cum i-am spune noi azi „Noua artă dramatică", — a făcut ca să fie bine primit în cercurile cele mai distinse de aici.

Curând însă după stabilirea lui la Valencia, Dona Isabella moare, iar poetul, profund impresionat de această nenorocire, nu găseşte alt mijloc de a-şi alina durerea decât înrolându-se iarăşi în armată şi cerând să facă parte dintre cei cari alcătuiau faimoasa „Invincibile Armada", ducându-se să se războiască cu Anglia.

In timp ce spaniolii pierdeau războiul, iar „neînfrânta armată" era ruşinos înfrântă. Lope de Vega pentru care acest război era un simplu pretext, compuse poemul „Hermosura de Angelica".

Intors în Spania, se văzu din nou nevoit să accepte protecţia unui senior, dar aceasta fu de scurtă durată, căci în curând contractă o nouă căsătorie, cu Dona Juana Guardia şi se consacră exclusiv teatrului. Popularitatea lui crescu din ce în ce, iar operele sale se înmulţeau uimitor de repede.

Şi pentrucă din această epocă datează lucrările sale cele mai importante, să ne oprim pentru a vedea, căror motive se datoreşte popularitatea şi reputaţia lui de cel mai mare dramaturg spaniol, căci în adevăr, Lope de Vega e un adevărat Shakespeare al Spaniei.

Pentru a înţelege valoarea teatrului lui Lope de Vega, trebue neapărat să vedem, în linii foarte largi, ce era teatrul înainte de el şi care era din totdeauna spiritul spaniol, căci — trebue s'o mărturisim — teatrul lui Lope de Vega nu are valoare decât considerat în cadrul în care poetul a scris, şi numai în raportul ce-l are cu tot ceiace este adevărat spaniol.

Şi aici este necesară — credem — o mică paranteză edificatoare. In genere Spania n'a produs în nici un domeniu, lucrări care să convină altor mentalităţi decât celei spaniole. Cu excepţia lui Cervantes al cărui „Don Quichotte" este o îmbinare admirabilă de două simboluri — Don Quichotte şi Sancho Panch--care prin ideile ce le încarnează cu atâta măestrie, au reuşit să intre în domeniul tipurilor literare universale, tot ce a produs Spania, pe tărâm literar în special, nu se potriveşte şi nu are valoare — după cum am spus mai sus — decât pentru ea.

Să ne întoarcem acuma la teatrul lui Lope de Vega.

In el găsim închegate în mod perfect, gusturile poporului şi producţiile înaintaşilor.

In adevăr, gusturile publicului spaniol sunt departe de a fi asemenea celor ale altor popoare.

Desvoltată oarecum izolat de celelalte ţări europene, în afară de orice influenţă, Spania cu tot creştinismul primit în forma cea mai strictă, nu s'a putut totuşi, descătuşa de lanţurile vechilor mituri. Soluţia a fost găsită din vechime de preoţii creştini cari au căutat să utilizeze înclinaţiile poporului către fast — rămăşiţă păgână — în folosul şi pentru răspândirea credinţei creştine.

Această îmbinare de fast păgân şi religie creştină a fost cu totul pe gustul poporului.

Din necesitatea de a înconjura semnificaţia sărbătorilor mai importante cu o aoreolă mai impresionantă, au luat naştere primele tatonări de artă dramatică. Astfel la sărbătoarea Crăciunului se putea vedea în biserică, scena celor trei magi conduşi de steaua minunată, la staulul Mântuitorului, pentru a-l adora. Sau la Paşti, exista obiceiul, de a se crucifica în aparenţă un om, care reprezinta pe Mântuitor murind pentru izbăvirea omenirii. Acestor reprezentaţii clerul le dădea o strălucire deosebită, fapt care a contribuit la deşteptarea artei dramatice.

Trebue să remarcăm însă un fapt, demn de luat în consideraţie şi anume: Pe când în alte ţări, cum e Franţa, teatrul — cu toate că a luat naştere din ritualurile religioase— a ştiut să se desfacă încetul cu încetul de biserică, îmbrăcând pe nesimţite veşmântul laic, prin care a ajuns la o desvoltare, de cel mai înalt grad şi de cea mai mare valoare, — în Spania, teatrul, chiar atunci când a ieşit de sub scutul religiei, şi-a păstrat coloritul oarecum moralizator, specific bisericii. Aceste însuşiri ale teatrului spaniol, i-au dat un caracter romantic, cu atât mai pronunţat, cu cât naţionalismul specific Spaniei, a venit din timpurile cele mai vechi să adaoge pecetea lui, teatrului spaniol. !

Date fiind aceste însuşiri — prin analogie cu ceiace ne-am obicinuit să numim romantism, în produsele literare ale altor ţări — vom găsi dela început în teatrul spaniol o libertate desăvârşită în privinţa celor trei unităţi.

El este în afară de orice regulă şi convenienţă.

Acţiuni multiple, se pot petrece în câteva zile, în locuri diferite. Fiind legate prin sens între ele, aceste acţiuni pot da naştere la o singură piesă de teatru. Mai mult chiar, cu cât acţiunile vor fi mai numeroase, încurcăturile — sau cum le zic ei „quiproco-urile" — mai frecvente, publicul va fi mai mulţumit.

Spre deosebire de Franţa unde teatrul a fost făurit după gustul unei nobilimi culte şi rafinate, în Spania, vulgul era întotdeauna acela care hotăra soarta unei piese de teatru. Nobilimea se desinteresa complet de teatru, considerat multă vreme ca o meserie înjositoare pentru actori şi o pierdere de timp pentru autori şi public.

De aceste fapte, de această mentalitate atotputernică, trebuia, oricine vroia să facă piese de teatru, să ţină seama.

Lope de Vega, profund cunoscător al spiritului spaniol şi deplin stăpân pe arta lui, a ştiut să dea piese desăvârşite pentru deplina mulţumire a publicului. Intrunind în teatrul lui toate năzuinţele unor spectatori care vroiau să se distreze înainte de toate, fără a intra în conflict cu biserica pentru a fi asistat la piese cu caracter anti-burghez, Lope de Vega a putut să atragă simpatiile întregei Spanii asupra lui, devenind astfel dramaturgul cel mai popular.

„Inşelaţi întotdeauna curiozitatea spectatorilor — spunea el — astfel încât desnodământul să fie cu totul altul decât cel care peripeţiile fac să fie presupus".

Piesele lui sunt foarte numeroase, ele au fost evaluate la numărul fantastic de 2200 dintre cari — fireşte — nu toate au fost păstrate.

Cu toate că titlurile operelor lui Lope de Vega nu spun mare lucru, o analiză a lor oricâ de sumară ar necesita mult mai mult spaţiu decât il poate oferi cadrul unui articol ca cel de faţă.

De aceia ne vom mulţumi să menţionăm numai câteva piese al căror subiect se remarcă printr'o intrigă mai complicată şi care tocmai datorită acestui fapt, au avut mai mult răsunet fiind considerate drept capodoperele marelui dramaturg. Astfel sunt: „Cel mai bun judecător e regele", „Iubind fără să ştii pe cine", „Steaua Sevillei", „Dragoste şi onoare".

Dar după cum am spus mai sus, opera lui Lope de Vega este mult mai numeroasă, şi o ediţie critică a ei ar cuprinde câteva volume.

Americanii, cari întotdeauna s'au remarcat prin excentricităţile lor, au găsit încă un mijloc de a-şi evidenţia originalitatea, căutând să calculeze numărul de versuri ce le-a scris Lope de Vega. Astfel ei au ajuns la concluzia că totalul lor se ridică la fantasticul număr de 21.316.000, ceiace ar reveni pe zi la vreo 900 de rânduri!!... Originalitate americană care nu poate fi totuşi lipsită de un sâmbure de adevăr. Pe contul prodigioasei activităţi literare a marelui dramaturg circulă următoarea anecdotă.

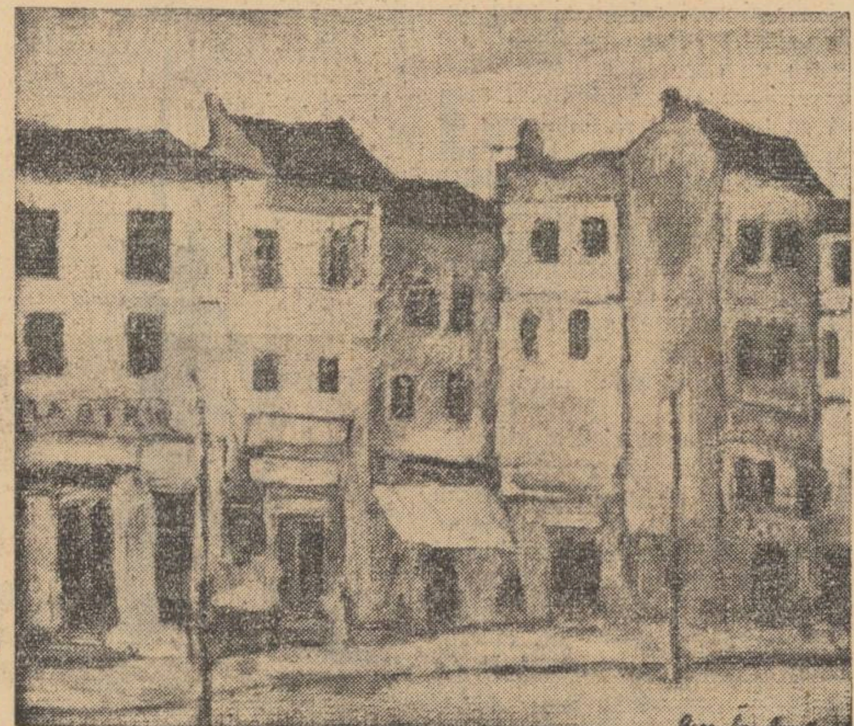
Lucrând împreună cu un prieten, la o comedie, fiecare făcu câte un act în prima zi, al treilea act l-au împărţit în jumătate. Prietenul poetului vru să-şi întreacă maestrul şi trezindu-se la orele două din noapte, făcu până la zece, jumătatea lui de act. Apoi căută pe poet, pe care-l găsi udând florile şi îi zise:

„Am sfârşit jumătatea mea de act.

„Şi eu am sfârşit-o pe a mea" zise poetul.

„Dar când?" întrebă mirat prietenul.

„M'am sculat la cinci — răspune el — am făcut deznodământul piesei, văzând că e încă devreme, am făcut o epistolă în cincizeci de terţete, am mâncat şi am venit să-mi ud florile".

Deşi se părea că acum într'a doua căsătorie îşi găsise calmul necesar activităţii lui, destinul gelos de prea marea mulţumire a unor muritori, a intervenit în mod crud în viaţa acestui geniu lovindu-l în plin cu săgeţile lui otrăvite.

Pierdu mai întâi pe fiul său Carlos pe care-l diviniza aproape şi care era toată bucuria vieţii lui. Neputând suporta această pierdere, soţia lui îşi urmă curând fiul în mormânt, lăsând pe lume o fiică Feliciana, plăpândă şi care mereu era un prilej de îngrijorare pentru tatăl ei. O fiică nelegitimă, Marcella, asupra căreia îşi concentrase toată dragostea, îl părăsi luând vălul Carmelitelor. In toate nenorocirile lui, el vedea o pedeapsă a cerului pentru păcatele comise...

Lope de Vega se făcu preot, continuând să scrie pentru teatru — fireşte — piese cu caracter religios pronunţat. Ca preot Lope de Vega s'a distins printr'o bunătate excepţională ce i-a mărit încă şi mai mult dragostea de care se bucura din partea semenilor săi. A trăit stimat şi respectat până la vârsta de 73 de ani, când, cu sufletul împăcat de a-şi fi făcut pe deplin datoria pe acest pământ, s'a stins în ziua de 27 August 1635 plâns şi regretat de întreaga Spanie.

Cu el a pierit cel mai reprezentativ poet al Spaniei de altădată şi din totdeauna.

ZINCA MILCOVICI

RASBUNAREA BASTARDULUI

Domnul Bologa Martin, mare industriaș, având nevoe de o servitoare, s'a găsit un prieten al său ca să-i recomande o fetișcană curată, cinstită și muncitoare.

Fetișcana era o țigăncușă de șaptesprezece ani, orfană de tată. Maică-sa își câștiga existența spălând rufele celor cu stare și ducea o viață amărîtă. Prietenul domnului Bologa și-a făcut chiar o pomană că i-a recomandat fata ca servitoare, într'o casă de oameni buni și cu stare. Și muncea Zefira cu multă tragere de inimă fiind iubită de stăpânii ei. Dar după trei ani și-a dat în petec.

Un zăplan de ordonanță la un colonel vecin, a înșelat țiganca și după liberare a plecat acasă. Cinci luni de zile, Zefira a ascuns păcatul și în cele din urmă s'a destăinuit stăpânei.

—Coniță, sunt o păcătoasă și n'am știut să-mi păstrez cinstea... Să-mi dați simbria pe trei ani ca să plec undeva, departe unde să nasc.

Stăpâna, după ce a certat-o, înduioșată de lacrimile servitoarei i-a spus:

— Unde să mergi? Mai muncește cât poți și te bag la un azil de lehuze, apoi vii cu copilul înapoi.

— Sărut mâna, coniță, fac cum spui matale...

Și peste trei luni, înainte de a naște, a fost dusă la un azil. A născut acolo un dolofan de băiat cu ochii albaștri și cu părul bălan ca mătasea porumbului.

La două săptămâni s'a înapoiat cu copilul la stăpâni. Avea grijă să-i dea să sugă la timp, îl mai înfofolea în rufe oferite de stăpâna dela un copil al ei și-și vedea și de treabă. Cu chiu, cu vai, copilul s'a făcut măricel, l-a înțărcat și rămâne singur în odae, jucându-se cu ce găsește, mai ales cu o pisică blândă și mai înțeleaptă decât el. Botezat de stăpână, copilul era considerat în casă ca un fel de membru al familiei.

După șapte ani, a fost dat la școală. Invăța pârdalnicul și la primul trimestru a obținut note mari la toate materiile.

La sfârșitul anului a luat premiul întâiu.

Absolvind cursul primar, maică-sa voia să-l dea ucenic la cismărie, dar stăpânii, oameni de inimă, i-au spus:

— Zefiro, e păcat să-l dai la cismărie, când învață așa de bine. Copilul ăsta poate s'ajungă ceva și să-ți fie un sprijin la bătrânețe. Dă-l să urmeze școala mai departe, iar noi te vom ajuta cu ce ne lasă inima.

— Sărut mâna, fac cum spuneți dumneavoastră...

Și copilul a fost înscris la liceu iar la examen a reușit printre cei dintâi.

Până aci toate bune. S'a întâmplat că și stăpânii aveau doi băeți și o fată cari cu tot meditatorul și educația dată de guvernantă, nu prea erau eminenți nici în școală și nici în apucături. Cu multe intervenții și bătae de cap, erau promovați dintr'o clasă în alta, — după ce întreaga vacanța trebuiau să buchisească materiile la care erau lăsați corigenți. Dar copilul țigăncii trecea mereu clasele cu note excepționale, deși n'avea meditator și nici educație dela mama lui. De multe ori, la unul din copiii stăpânilor, îi arăta el cum să facă temele.

Stăpânii își certau mereu copiii.

— Rușine să vă fie! Un copil de țigancă, un bastard, un fecior de servitoare să fie eminent iar voi niște imbecili....

De aceea, copiii stăpânilor dușmăneau de moarte pe feciorul servitoarei și această ură devenea mai aprigă, cu cât învățătura pentru ei li se părea un chin.

Ei spuneau:

— Cum să nu învețe țiganul când a găsit la părinții noștri pomană de-a gata... Parcă noi, dacă moare tata, n'o să avem cu ce trăi!

Iar băiatul țigăncii înghițea toate umilirile, strângea pumnii, și-și șoptea:

— Va veni timpul să vă umilesc și eu...

Când și-a luat bacalaureatul, prin intervenția unui profesor și-a găsit un post la o societate. Chiar în aceiași zi a a spus maică-si:

— Mamă, tu te-ai trudit cu mine ca să mă crești și m'ai dat să învăț carte. Iți mulțumesc! Acum voesc și eu ca să te întrețin pe tine din munca mea.

Mâine te socotești cu stăpânii și ne mutăm într'o mahala, unde am găsit două cămăruțe.

— Bine maică, cum zici tu așa fac...

Băiatul, protocolar, s'a prezentat stăpânilor și le-a spus:

— Vă mulțumesc pentru tot ce-ați făcut cu mama și cu mine. N'am cum să vă recunosc decât păstrându-vă o desăvârșită stimă. Dacă vreodată, în viața mea, am să vă pot fi de folos, am să consider o datorie morală ca să îndeplinesc un mare act de recunoștință...

— Ce e discursul ăsta, Tudorică.

— Nu e un discurs ci un gest de umilă recunoștiință. Eu și cu mama plecăm.

Acum am serviciu și pot să întrețin o casă modestă. Cred că mama a fost o servitoare devotată, cinstită și harnică, așa că nimic nu i se poate imputa.

— Nu, n'avem nimic de zis, dar ar putea să rămână mai departe la noi, dimpreună cu tine...

— Sub nici o formă! Mama va pleca mâne.

După plecarea lui Tudorică și a mamei sale, odraslele stăpânilor parcă au scăpat de niște pacoste. Prea des îi mustrau părinții, dând ca exemple învățătura și purtarea „bastardului".

Tudorică s'a înscris în Universitate, urmând dreptul. Dădea regulat examenele și mereu reușea cu bile albe. Luându-și licența, s'a înscris pentru doctorat, reușind cu magna cum laudae. Lucrând ca secretar al unui distins fruntaș al baroului s'a specializat în materie comercială și civilă, a prins ceva din nota maestrului său și pledând în câteva procese mari și grele ,s'a impus ca avocat eminent. Și-a deschis un birou de avocatură în centrul orașului cu clientelă numeroasă și selectă.

Maică-sa, are servitoare și fecior la ușe.

Doi secretari, avocați și ei, secondează azi pe noul maestru, bastardul, feciorul unei servitoare țigănci. In fiecare dimineață între 10—12, șoferul trage la scară și salută respectuos pe Coana Mare, care merge să facă plimbări de distracție la șosea, sau să târguiască la marile magazine.

A fost învitat de câteva ori la Martin Bologa, marele industriaș și fost stăpân al mamei sale. S'a dus o singură dată ca să facă un act de politeță. Domnișoara Lenuța Bologa, nu-l mai privea acum ca pe un bastard, ca pe un fecior de servitoare țigancă, ci dând ochii peste cap, îl privește drăgostos, spunându-i cu glas pițigăiat:

— Vai, scumpe domnule Tudorel, dar scump ești la vedere? Ne-ar face foarte multă plăcere să ne vizitezi cât mai des...

Iar șiretul domn Martin Bologa, trăgându-l în birou, sub titlu de confidență și cu artă de diplomat consacrat, îl trage de limbă:

— Știi, dragă Tudorel, Lenuța e fată mărișoară de ani și vreau s'o mărit. Iți cer o

consultație de avocat care, poate chiar te-ar interesa personal... Mi s'au prezentat foarte mulți candidați care, ce e drept, nu sunt de lepădat. Dar pe nici unul nu l-a plăcut Lenuța... Ea voește să ia un avocat, un liber profesionist care să valoreze ceva... Ba, auzi boroboață, a avut curajul să-mi destăinue că ea păstrează oarecari reminiscențe din copilărie și că n'a uitat atâtea clipe când trăiai în casa noastră și-i îndreptai temele... Eu, ce să mai zic? Imi pare că te simpatizează. Și la urma urmei, în loc s'o dau după oricare aşi prefera s'o dau după un băiat pe care-l cunosc și merită dragostea ei...

Tu ce zici?

— Domnule Bologa, ar fi o mojicie din partea mea ca să mă gândesc numai că domnișoara Lenuța mi-ar putea fi soție...

Cine? Eu, un bastard, un fecior de servitoare țigancă, să iau de soție pe fata stăpânilor ei?

— Ce-are aface?

— Nu, domnule Bologa, este o imposibilitate morală... Dar să mă mai gândesc.

Și plecă grăbit, făcând un compliment adânc domnișoarei Lenuța care-i zâmbea dulceag, promițător, sigură pe sine.

Rămași singuri, domnul Bologa, triumfător, spuse:

— L-am prins! Se va face ! Mi-a spus că trebue să se mai gândească. E șiret cioroiul.

N'a vrut să-și exprime bucuria dintr'o dată...

Dar nu tot așa gândea bastardul, căci el, în mașină, murmura:

— O fi crezut imbecilii, că am uitat umilințele la care eram supus și că mă onorează cu o nouă umilință, dându-mi fata de nevastă...

N'a mai venit nici odată în casa lui Martin Bologa, scuzându-se mereu că e prea ocupat sau că pleacă în provincie.

A venit însă peste trei ani Martin Bologa la el. De astă dată nu ca musafir ci ca client. Cu lacrimi în ochi s'a destăinuit că e pe pragul falimentului. Afacerile au mers prost; datoriile sale a trebuit să le onoreze, fără ca să încaseze un ban de unde avea de luat. S'a mai încurcat și în alte afaceri nenorocoase și acum îl așteaptă dezastrul.

Feciorii au ieșit niște păcătoși. Nu muncesc nimic, cheltuesc însă nebunește. Dota Lenuței a fost întrebuințată.

Avocatul ascultă în tăcere. Ceru tabloul creditorilor și debitorilor, inventarul mașinelor, valoarea fabricei. Cătă să afle toate amănuntele tehnice ale fabricei și modul ei de administrare, apoi spuse:

— Ce datorie mai ai de plătit?

— Trei milioane de lei...

— Și ce prim capital vă trebuește pentru a porni fabrica?

— Două milioane...

— Eu voiu plăti aceste datorii, voiu depune noul capital și rămânem asociați. Feciorii și fata dvs. vor lucra în administrația fabricei sub directa mea supraveghere și conducere. Poate cad în concordat cu creditorii și voiu porni acțiuni contra debitorilor, întrebuințând toate căile de urmărire. Deci, fabrica rămâne provizoriu pe numele meu și în fața lumii dvs. contați ca asociat. Vă convine?

— Cum să nu-mi convină?

In termen de două luni Tudorel A Zefirei, a plătit creditorilor, prin bună încoială, numai 1.800.000 lei și a scăpat fabrica de datorii, a rupt dela parte din debitori 800.000 lei, a plătit restanțele fiscului de 400.000 lei și a investit în fabrică un capital de două milioane. A fixat tinerilor Bologa câte-un salariu de șapte mii lei cu îndatorirea de a munci ca funcționari ai fabricei, semnând un registru de prezență controlat în fiecare dimineață de el. Pe domnișoara Lenuța a angajat-o la casierie cu un salariu de 5000 lei lunar. A lăsat pe unul din secretarii săi ca subdirector al fabricii cu obligația de a controla totul și a ține contenciosul fabricei. A intervenit pentru comenzi din partea statului și alte instituții particulare. A restrâns cheltuielile și a introdus o contabilitate strictă.

Când tinerii Bologa și domnișoara Lenuța și-au permis să-i spună „Dragă Tudorel", a răspuns:

— Pardon! Aci sunt coproprietar și director al fabricei, iar dumneavoastră funcționarii mei...

Fabrica a prosperat. Motoarele mereu sunt în mișcare. Două echipe de lucrători se schimbă, mulțumite că pot mânca o pâine. Intr'un an, fabrica a scos capitalul depus în ea, urmând să funcționeze mai departe cu câștigul realizat în plus.

Tinerii Bologa și domnișoara Lenuța, au devenit funcționari harnici, destoinici și munca ordonată le-a transformat sufletele.

După doi ani, când s'a încheiat bilanțul în ajunul Anului Nou, Tudor a Zefirei, a venit la fabrică, reținând funcționarii și lucrătorii. De cu vreme, aranjase în sala de lectură a fabricei, o masă mare cu un bufet bogat. Pentru fiecare lucrător și funcționar, păstrase câte un plic închis în care era „gratificația". Și luând cuvântul spuse:

— Domnilor! Anul acesta fabrica a dat un beneficiu de două milioane; mai mult decât anul trecut cu două sute de mii lei. Am voit să sărbătorim succesul nostru, al tuturor și mulțumindu-vă pentru străduințele depuse de fiecare în parte, vă cer ca și în anul viitor să fiți aceiași colaboratori harnici și devotați. In aceste plicuri se află câte o mică recompensă pentru fiecare, după meritul lui. Eu mi-am socotit partea mea de câștig, ca acționar al d-lui Bologa, la suma de 2.200.000 lei pe timp de trei ani de zile. Ca avocat, n'am să mai mă pot ocupa de această fabrică, va rămâne d. Bologa cu un nou asociat pe care-l denumesc eu... Acest nou asociat este domnișoara Lenuța Bologa, funcționara noastră, de la casierie... Ii înmânez acest cec în valoare de 2.200.000 lei, care reprezintă capitalul acționar al d-sale...

Domnișoara Lenuța tresări, îl privi cu ochii în lacrimi și rușinoasă, zdrobită de gestul „directorului" ei, spune:

— Tudorel... domnule Tudorel...

— Lenuțo, domnișoară Lenuța!

Merse lângă dânsa, îi apucă mâna și adresându-se d-lui Bologa, îi comunică:

— Domnule Bologa! în fața tuturor funcționarilor și colaboratorilor noștri, am onoare să vă cer mâna fiicei dvs...

—Cu toată plăcerea, domnule asociat, dar să întrebăm pe domnișoara dacă primește oferta dumneavoastră...

— Ce zici, domnișoară Lenuțo!

— Tudorel, de ce mă necăjești?

— Haide, sărutați-vă și seara asta c'o considerăm logodnă...

Acum, funcționarii și lucrătorii fabricii ciocnesc paharele cu șampanie, sărbătorind logodna fostului acționar cu noua acționară.

Toți cântă:

La mulți ani cu fericire
La mulți ani să trăiți!...

Și în timp ce se cânta această urare, Tudorel șopti la urechile logodnicei sale:

— Domnișoară, bastardul, fiul de țigancă, nu s'a obrăznicit cerându-vă în căsătorie?

— Dar o umilă funcționară n'a fost o obraznică primind să fie logodnica directorului ei?

Și fiecare din cei doi logodnici gândea:

— Am reușit să mă răzbun pentru toate umilințele...

— Am reușit să fiu soția avocatului Teodor A. Zefirei.

G. A. LAZURICĂ

Trei ore din viaţa unui om

1917...

Revoluția era în toiu. Orășelul B..., mic port la Marea Neagră, scăpat ca prin minune de iureșul deslănțuit aproape în tot imperiul, trăia ultimele zile ale țarismului.

Făcând parte din aristrocrația unui mare oraș de pe malul Niprului, cu o situație importantă în aparatul administrativ și mai ales cunoscut ca aprig apărător al imperialismului, era și natural ca să atrag asupra mea privirile revoluționarilor.

Mereu urmărit și mereu favorizat de soartă, am putut să mă refugiez în localitatea suspomenită, unde, sub un nume fals, locuiam împreună cu bătrânul meu servitor. Aici am trăit cele mai fantastice ore din viața mea.

Noapte de Mai. Un cer senin se întindea departe deasupra mării, oglindu-și podoaba de diamante sclipitoare, în luciul tremurător al mării. Luna răsărise de mult; disprețuitoare și biruitoare plutea în nemărginirea albastrului întunecat, pe drumul ce simbolizează veșnica mizerie și nedreptate a celor asupriți: „puntea robilor".

Urmărit de gânduri care de care mai fantastice, mă plimbam prin odaia mea de hotel, lăsând în urma mea o nouă cale lactee din mucuri de țigări. Din când în când mă apropiam de fereastra larg deschisă, să aspir aerul rece de afară. Deasupra orașului plutea o liniște apăsătoare. Nu se auzea nici un sgomot, nici o mișcare, chiar și pasările din parcul orașului, care altă dată se amestecau în câtece de tinerețe și bucurie, dormeau acum în liniște. Orașul semăna cu marea care, prin liniștea ei aparentă, prevestește totuși furtună.

Deodată, o salvă neașteptată despică atmosfera liniștită, când până departe ecoul său, mărit de o altă salvă, a treia, a patra... mai întâi dintr'o parte a orașului, apoi din partea opusă, la margine, în centru, pretutindeni.

Mă repezii la fereastră. Sus, țintuit pe bolta cerului, singurul și veșnicul martor al frământărilor sociale trimetea razele sale reci și disprețuitoare.

Intervalele rare între împușcături s'au umplut cu strigăte de groază. Copii țipau, femeile plângeau... Tot ceeace s'a clădit cu veacuri a fost distrus în câteva clipe. Și valurile de sânge curgeau mereu, iar sus regina nopții zâmbea.

— *Barin, barin* [1], nenorocire, au venit, auzii glasul speriat printre gâfâiturile de oboseală al bătrânului meu servitor.

— Ce facem, ce facem, *Boje milostivâi* [2], dădu el buzna în cameră, peste puțin timp vor fi aici.

— Du-te... ia o birje, repede, repede, strigai eu disperat, nedându-mi seama de ridicolul acestor cuvinte în situația așa de critică. In aceste câteva clipe de nedumerire auzii glasul disperat al credinciosului meu servitor:

— *Boje spasi tebea barin* [3], curmat brusc de o împușcătură însoțită de câteva înjurături grosolane.

— Arhanghelii și Dumnezeii tăi de burjui, te găsim acuș canalie, te ascunseși în vizuină, ai? — auzii glasuri pe scară.

Sării ca un nebun la ușa deschisă, trăsei zăvorul, încărcai revolverul, forțându-mă să-mi rețin prezența de spirit și mă retrăsei lângă fereastra deschisă cu revolverul îndreptat spre ușe, abia ținându-mi răsuflarea.

O lovitură... două... trei...

— Degeaba te mai ascunzi, acuș isprăvim și cu tine.

Era adevărat, totul era în zadar. Ce-am să câștig dacă voiu omorî câțiva dintre ei? Nu-i tot una pentru mine? Dar dacă mă vor chinui, un fior rece mă străbătu, îmi era groază, nu de moarte, nu, prea de multe ori am dat ochi cu ea, dar de dureri aveam o frică nebună.

Cioc... cioc... cioc...

Ușa se clatină... Acuș, acuș...

Instinctiv apăsai pe trăgaci. O bubuitură... un strigăt... liniște... înjurături... pași coborându-se pe scară...

Cioc... cioc... cioc...

Ușa abia se mai ține, încă puțin... Camera plină de fum mă înăbușă... scap revolverul, mi-e cald, sudorile morții îmi curg pe frunte, mă'ntorc spre fereastră să respir. O adiere rece îmi răcorește fruntea înfierbântată. Undeva se aude cântecul unei păsări... luna zâmbește... marea liniștită... e frumos, frumos... să trăesc... da, da, să trăesc...

Mă aplec peste fereastră. Văd burlanul ce scoboară în jos. O săritură, mă agăț... lunec... pământul. Ca un evadat din ocnă fug... fug. Aud primele împușcături în cameră, înjurături... întâlnesc un gard, îl sar... unde?... unde?...

A! spitalul de nebuni, da... da... sanatoriul „Lataiev".

Și cu o forță întărită de gândul scăpării alergai pe străzi, ferindu-mă de vreo întâlnire neașteptată, spre marginea orașului.

Sanatoriul de alienați „Lataiev" se găsea în mijlocul unui imens parc, la o distanță de doi kilometri de oraș. Cu directorul sanatoriului, doctorul Lataiev, un savant cu renume universal, am făcut cunoștință la Petersburg și două zile în urmă i-am făcut o vizită. Sanatoriul, un adevărat castel, bine situat și impunător, era oglinda fidelă a spiritului de organizare disciplinată și desinteresată a savantului.

Mânat de fericita idee ce mi se ivi pe neașteptate, m'am pomenit înaintea porților de fier ce închideau intrarea în parc. Peste puțin, alergam prin vastul parc, sub privirea uimită a paznicului care mă cunoștea bine.

— Doctore, doctore, — bătui cu disperare în gemul luminat al cabinetului său.

— Deschide, pentru numele lui Dumnezeu, mai repede.

Speriat de apariția mea neașteptată, doctorul veni în grabă, deschizându-mi ușa.

— Ah, Mihai Alexandrovici, *cito s vami?* [4].

Obișnuit cu bolnavii cărora le ghicea dorințele după mimică și după câteva silabe abia schițate, prietenul meu se arătă și de data aceasta mare psiholog, căci excitarea mea nervoasă și extenuarea fizică nu mi-au dat destulă energie decât pentru a scoate câteva silabe neînțelese, destule însă pentru doctorul meu, care-mi înțelese imediat situația.

— Tocmai am o cameră liberă; bolnavul a murit eri. Acolo vei fi în siguranță. mai târziu vom vedea ce-i de făcut.

Condus de mântuitorul meu, am urcat mai multe scări, până am dat înr'un coridor lung, slab luminat de un bec roșu, în care se înșirau celulele nenorociților.

— Uite-aici, — îmi zise doctorul, deschizând ușa unei celule la marginea coridorului. — Camera e curată. La dreapta vei găsi patul, lângă fereastră un scaun. Poți să te culci în liniște. De lumină nu-i nevoe, ca nu cumva... mă'nțelegi? In sfârșit, noapte bună și... curaj.

Imi întinse mâna zâmbitor și amabil ca'ntotdeauna, închise ușa, trăgând în urma lui zăvorul. Ascultai câtva timp sgomotul pașilor depărtându-se, apoi totul se cufundă în liniște și întuneric.

— In sfârșit, — respirai eu ușurat, căutând totodată să mă orientez prin întunericul camerei mele.

O pată albă, rotundă, arăta locul ferestrei. Mă apropiai. Un vânt ușurel legăna copacii, iar norii groși, aduși de pe Marea Neagră, acopereau, asemenea unei pânze rupte în multe locuri, cerul înstelat. La lumina lunei, scăpată scurt timp de sub învelișul norilor, văzui în mijlocul camerei o masă rotundă, lângă perete un pat cu două perne, covoare pe jos și... cărți.

— Trebue să fi fost un nebun de elită, — gândii eu, — un profesor sau un avocat, — văzând pe lângă cărțile de literatură și câteva juridice.

De când n'am mai pus mâna pe o carte. Dorul de citit mă cuprinse deodată. O salvă trasă în apropiere mă readuse la realitate. Dar dacă vin? Nu, nu, cu siguranță că nu... Ce să caute la un spital de nebuni? Și nici nu m'a văzut nimeni.

O moleșală plăcută mi se răspândi în tot corpul. Eram obosit. Căutai patul și mă întinsei în

(Continuare în nr. viitor)

1 Stăpâne, stăpâne.
2 Dumnezeule milostiv.
3 D-zeu să te ocrotească, stăpâne!
4 Ce e cu d-ta?

Trei ore din viața unui om

Continuare din pag. VII-a

el. Luna zâmbea șireată printre nori... Undeva o pasăre cânta. Patul era moale. O fericire nespusă îmi năpădi sufletul. Fericirea biruinței, fericirea omului plin de sănătate scăpat dela o moarte îngrozitoare.

Da! era cea mai fericită clipă a vieții mele...

— Dar... ce-i asta?...

Și brusc într'o scoborîre vertiginoasă, fericirea mea dădu loc unei spaime ce-mi îngheță sângele în vine. Respirația mi se opri, iar membrele, par'că țintuite de pat, nu făceau nici o mișcare cu toată voința mea. Dintr'un colț al camerei auzii un scrâșnet de dinți,... apoi liniște. Poate a fost o iluzie, da, sigur c'a fost o iluzie: camera e goală.

— Dar poate...

Un nou scrâșnet... un muget slab,... pași înceți.

Era îngrozitor. Am fost închis din greșeală cu un nebun. O sudoare rece îmi acoperi fruntea, iar respirația mi se opri... și nebunul se apropia... îl simțeam din ce în ce mai aproape, mâinile lui pipăiau pereții și răsuflarea lui răgușită spărgea liniștea de cavou a camerei. Vreau să strig; gâtlejul mi-e uscat. Incerc să sar din pat; membrele nu mă ascultă. Și el se apropie,... se apropie. Incep să deslușesc conturul mânilor lui întinse; respirația lu caldă mă frige; și în sclipirea momentană a lunei, văzui în fața mea un nebun înalt, spătos, cu părul vâlvoiu, cu ochii mari, ieșiți din orbite și cu niște mâni enorme, întinse spre mine.

— Ha, ha, ha!... iată-te!... te-am așteptat destul și te-am găsit. Căci mai ușor va intra cămila prin urechea acului decât bogătașul în rai!... ha, ha!.. rai? Iadul, canalie, — iată ce-ți trebue... Da, da!...

Și cu o mișcare bruscă se aruncă asupra mea, căutând să-mi apuce beregata. Dar și mai brusc, prinzându-i mișcarea, sării din pat și, cu forța recăpătată pe neașteptate alergai spre cealaltă parte a camerei.

Neașteptându-se, se vede, la o mișcare atât de bruscă, nebunul rămase câteva clipe locului. Doar ochii lui, cu o lucire sălbatecă și cu respirația grea, îmi indicau locul unde stă.

— Ha, ha, ha!.. Da, da! Iuda s'a spânzurat!... Să te spânzur și eu!.. Da... da!.. Adică nu; altceva,.. pe ferestră, mai bine, mai bine...

Aproape era să-mi pierd cunoștința, când beregata mi se eliberă de sub strânsoarea mâinilor sale și ucigașul meu hohoti, apropiindu-se de fereastră și încercând zăbrelele. Câteva sforțări însoțite de mugete și zăbrelele fură scoase, fereastra — spartă.

— Haide-acum în iad, la dracu!, — răcni el. — Dar... nu; dece să omor? să-mi murdăresc mânile cu sânge? Nu, nu... mai bine sai singur... hai, repede... repede...

Celula în care ne aflam se găsea la etajul al doilea și perspectiva de a scăpa sărind pe fereastră nu-mi părea de loc plauzibilă.

— Prostule, — îi zisei eu blajin, prefăcându-mă că nu știu pentru ce vrea să mă arunce jos; — de sărit de sus în jos orișicine poate, e atât de ușor, dar să sai de jos în sus, asta-i arta pe care n'o poate face nimenea afară de mine.

— Ha, ha!.. bine zici, — făcu el, râzând după o pauză. — Bine, bine!.. Hai să te văd... dar nu, să nu sari pe fereastră că ai să fugi... te las eu jos, încetul cu încetul, legat... ha, ha... am să te țin...

— Și nebunul se îndreptă spre pat, luă cearceaful, îl rupse în mai multe fâșii, le legă cap la cap, — apoi se 'ndreptă spre mine râzând mereu. Și, fără să zică nimic, mă legă strâns pe subsuoară și mă 'mpinse spre fereastră.

Deodată, câteva salve trase în parc ne făcură pe amândoi atenți. Câteva minute în urmă auzii pe coridor pași și vocea doctorului rugătoare.

— Dar aci stau bolnavii, domnilor. Pentru Dumnezeu, e o casă de sănătate, nu e nimeni care v'ar putea interesa.

— Taci, nu mai minți, câine, acuș terminăm cu tine; portarul crezi că n'a avut ochi?

— Mai repede, mai repede, — auzii de data aceasta pe nebun, — vin să mă ia și n'am să văd nimica...

Fără a-mi aștepta răspunsul, mă împinse pe fereastră afară și, cu o grijă de „mamă", mă scoborî încet jos.

— Ei, să te văd, dar mai repede...

— Lasă cearceaful să-mi fac vânt că altfel n'am să pot... n'ai grijă, nu voiu fugi.

Peste puțin, alergam prin parc scăpat a doua și ultima dată în această noapte de pomină, iar peste o oră mă legănam încet într'o barcă mânată vârtos de un flăcău bine plătit.

Peste o săptămână, citii într'un ziar de dimineață din Roma:

„Renumitul sanatoriu de alienați „Lataiev" a fost incendiat de revoluționari, iar savantul cu renume mondial executat pe loc".

MUTOHITO

Cronica mizantropului

Cărțile de bucate

Fără a fi un lacom și un căutător de limbi de privighetoare cu sos, incerc totuș a mânca cu distincție și delicateță. Dar azi nimeni nu mai știe să gătească, femeea a părăsit bucătăria, încât am găsit cu cale să învăț singur noțiunile culinare. Am cumpărat firește câteva cărți de bucătărie. Trec cu vederea stilul agramat al mai tuturor, redactarea repezită și confuză, și observ numai un fapt izbitor. Toate sunt traduceri din franțuzește, cu rețete descoperite aiurea și uneori de un caracter deadreptul literar, adică chimeric. Și ce e cu aceasta? — veți zice. Iată ce-i: Alimentația este lucrul cel mai supus regimului geografic, cel mai relativ, și oricât de fin ne-ar fi cerul gurii, este greu să-l obișnuim cu bucătării exotice. Fazanul cu portocale al lui Brillat-Savarin va fi el bun pentru cine-o fi, pentru mine e o oroare, ca orice mâncare ce amestecă dulceața cu carnea. Prin urmare o carte de bucate trebue să pornească dela bucătăria națională și să se orienteze spre felurile exotice în măsura toleranței stomacului nostru. Dar mai apoi bucătăria este în dependență și de alimentele solului. O carte care mă învață cum să gătesc hipopotami cu nuci de cocos, sau focă umplută, este fantezistă fiindcă nu găsesc la piață nici hipopotami, nici foce. Insă tocmai acesta e cazul cărților noastre de bucate, compilații după broșuri străine. Să facem de pildă: sos italian. *Ce spune cartea?*

Pune într'o cratiță pătrunjel, eșalotă, usturoi, ciuperci, totul tocat mărunt.

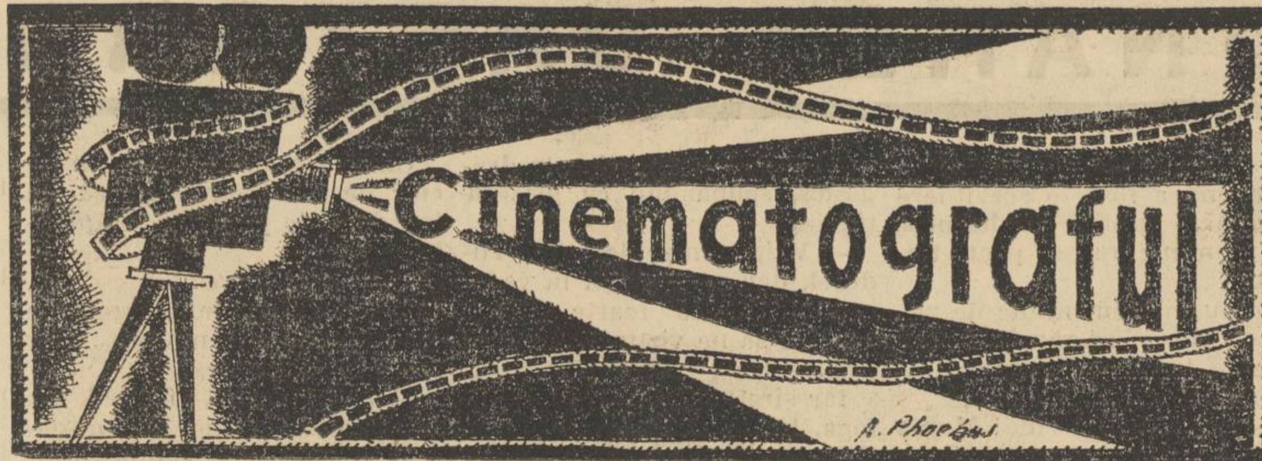
Eșalotă? ce-i aceea eșalotă? Să căutăm la dicționar. Echalotte=hașme, șalotă. *Inutil a spune că n'am găsit nicăiri hașme, așa încât am ratat sosul italian. Să facem atunci altă mâncare:* carote cu smântână.

Curăță, spală și pune carotele în apă puțin sărată.

Carote? ce fel de carote? ce sunt acelea carote? Carotte este *numirea franțuzeacsă a morcovului. Se zice că ar exista niște morcovi franțuzești, dar la ce ne folosește această cunoștință de vreme ce aici, la noi, nu avem de a face decât cu banalii morcovi?*

Nu mai vorbesc de dorința de originalitate, de „creațiune", cum s'ar spune. Știți cum se fac pătlăgelele vinete tocate după carte? Le toci cu pătlăgele roșii. Autorul cărții ar trebui să fie silit să mănânce din mâncarea asta, fără nicio asistență medicală. Să moară ca un câine.

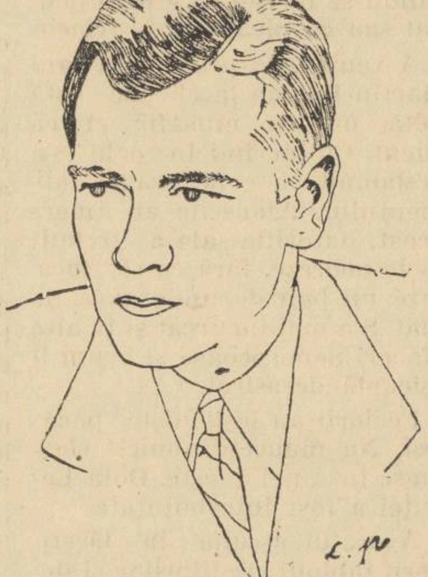
ARISTARC

Private Worlds

Există filme care nu inventează nimic, și care totuși ne lasă o lungă, lungă amintire. O amintire egoistă, o amintire de mare plăcere avută. Un fel de foarte comodă poliță de recunoștință pentru voluptatea estetică pe care filmul acela ni-a procurat-o. Așa a fost bunioară „Bengali". Nimic, intr'insul, despre care să se poată spune că inovează în arta ecranului. Simplă întrebuințare de procedee deja întrebuințate, întrebuințate însă în perfecțiune.

Există alte filme care ne interesează dintr'un punct de vedere oarecum mai altruist. Nu pentru unica noastră plăcere de consumator, ci pentru satisfacția de cunoscător. Descoperim, în decursul filmului, încercări îndrăznețe, tentative de a utiliza cutare temă, cutare metodă de regisură, cutare stil de joc actoricesc, cutare sistem de decupaj — de a utiliza ceva care nu mai fusese până atunci. Identificăm astfel, la producători, o dorință de creațiune care ne încurcă, — și asta indiferent dacă încercarea izbutește sau dă greș. Firește, între succes și fiasco preferăm pe cel dintâi. Dar principalul interes este un interes oarecum dezinteresat, interesul pentru îndrăzneală și pentru încercare ca atare, interesul pentru tot ce e elan creator și râvnă de a inventa, chiar dacă avântul eșuează. Ceeace consumatorul își spune atunci, este: „Iată ceva ce n'a mai fost până acum. Interesant. Este ceva de căutat mai departe în această direcție". Vorbeam în cronica trecută de filmul „Căpcăunul" care sugerează asemenea reflecțiuni, deși în general e un film ratat. Iată acum un altul, un film Paramount „Private Worlds", unde găsim o mulțime de îndrăzneli, îndrăzneli de astă dată mai de grabă reușite.

JOEL Mc. CREA

Psihanaliză cinematografică

Inchipuiți-vă un sanatoriu de boli mintale. Două populații distincte: pacienții și personalul medical. Adică distincte până la un oarecare punct. Un alienist nu poate pricepe bine pe un alienat decât dacă îndeplinește o dublă și contradictorie condițiune: pe de o parte să dispună de un echilibru sufletesc perfect, iar pe de altă parte să poată oricând deveni alienat la rândul lui. Mă explic. Există, oameni pe care nici-o nenorocire, nici-o decepție, nici-o nedreptate, nici-o pagubă nu-i poate face să treacă dela cuminte la nebun. Sunt oameni tari, dar obtuzi. Și aceștia sunt — din fericire sau din nenorocire, asta nu prea știu — sunt destul de mulți. Există alții care-s în orice moment candidați la nevroză — numai ocazia să se prezinte. Cea mai mare parte din ei, chiar dacă rămân în toate mințile, prezintă semne de oboseală, degenerescență, instabilitate de umoare, etc.., Sunt ceeace se numește popular „nervoșii".

Alienistul, medicul psihiatru, n'are voie să fie așa. El trebue să prezinte un echilibru sufletesc perfect. Dar perfect nu însamnă solid. Căci solid insamnă nesupus ocaziilor de stricare. Alienistul nu trebue să fie o brută cu echilibru garantat. El trebue să fi învățat, pe propriul lui suflet, ce șubredă poate fi granița dintre normal și patologic. Numai așa poate pricepe o psihoză. Cu alte cuvinte, doctorul de boli mintale trebue să fie în acelaș timp un om calm și tulburat; sufletul lui să știe ce e dezordinea, dar și ce însamnă a pune rânduială în gânduri.

Filmul nostru a respectat toate aceste adevăruri. Unul din medici, acela care pare — și chiar este — cel mai calm, a fost când-va pacient al aceluiaș sanatoriu. Eroii principali (Boyer și Claudette Colbert) de asemeni sunt foarte calmi pe dinafară și foarte turmentați pe dinăuntru. Aceasta le dă niște putinți de înțelegere cu totul excepționale, din care ni se prezintă câte-va, foarte bine alese, câte-va interpretări psihanalitice extrem de inteligente și de neașteptate.

De pildă: Un doctor flirtează cu o jună oarecare. Soția lui este profund zdruncinată de asta. Are o singură confidentă. O doctoriță (ea nu e doctor), colaboratoarea de zece ani a soțului ei. După ce îi povestește nenorocirea, îi cere — în mod cu totul inopinat și absurd — să-i facă o mare, mare plăcere: să stărue pe lângă medicul șef să dea voie unei bolnave: Carry Flint (22 de ani) să vie la ea la ceai. „Și ea a pățit exact ce am pățit eu. Eu o înțeleg mai bine decât voi toți". Asta pare destul de bizar confidentei. In mijlocul nenorocirii să nu râvnești la alt decât să iei ceaiul cu o nebună! Și anologia dintre destinul acesteia și al ei pare foarte tras de păr. Aproape că începem a crede că-i o greșală de regie a „producer"-ului. Dar răbdare. Doctorița dă prietenei ei sfatul să ceară asta medicului șef. Ceeace se și întâmplă. Și medicul șef îi dă bucuros permisiunea. Intre timp, doctorița vine la medicul șef să-i spue că prietena ei e nenorocită fiindcă știe că soțul ei o înșală, și cere ca femeea cu pricina să fie îndepărtată. Atunci medicul șef îi spune ceva care ne lasă trăzniți, și pe noi și pe ea. Ii spune că femeiușca aceea de nimica toată n'are nici-o importanță. Desasperarea aci provine din altă gelozie, mult mai gravă deși nemărturisită, gelozia surdă și înăbușită împotriva ei, a doctoriței, a celei mai bune prietene, care însă e colaboratoarea de zece ani, părtașa tuturor preocupărilor mai înalt intelectuale ale soțului ei. Asta e ce o mincează. Și asta a răbufnit deunăzi subt forma ineptă și naivă — dar nespus de tragică — a dorinței de a o vindeca pe Carru Flint de a face și ea pe „doftorița", de a face la fel cu femeea care stăpânește jumătate din jumătatea bărbatului pe care îl adoră. Concluzie: prietena *este aceea care trebue să dispară din viața celor doi soți.*

CHARLES BOYER

Deodată o seamă de mici întâmplări și atitudini pe care le uitasem, ne revin în minte și prind chiag în jurul acestei interpretări psihanalitice a medicului. Tot ce era neimportant sau absurd se grupează acum, coherent și verosimil, în jurul unei realități brusc descoperite.

Am citat acest exemplu și l-am explicat pe larg pentru a mă dispensa de a mai cita altele — care sunt numeroase.

CLAUDETTE COLBERT

Alte inovații

Așar dar iată o primă inovație, consistând din a combina procedeele romanului polițist cu acele ale romanului de pură psihologie. Aceeaș aparență de illogism și imcomprehensibil, căreia îi urmează o descoperire simplă limpezind retrospectiv totul.

A doua inovație: ideea de a reda în film chestiunile de psihiatrie.

Este — cu excepția poate a filmului „Nopți de groază — prima oară că se încearcă asta.

In această ordine de idei trebue să remarcăm că nu se face de loc abuz — aproape char nici uz — de prezentări pitorești de nebuni impresionanți. Știm doar că lucrurile se petrec într'un ospiciu. Dar lucrurile se petrec aproape exclusiv între persoane tefere. Ceea ce-i și foarte, foarte interesant.

Altă inovație. La un moment dat — și numai o singură dată — ni se arată cum o persoană perfect normală, încercată de o mare nenorocire, „simte că înnebunește". Știința efectelor vizuale și sonore de care dispune cinematograful contemporan este pusă la contribuție pentru a reda plastic și auditiv ceea ce se poate citi în rapoartele alieniștilor asupra sindromurilor, accidentelor, manifestărilor vizuale, verbale, motrice, auditive, etc., ale psihonevrozelor de toate soiurile. Intâmplător cunosc această literatură și am fost uimit de fidelitatea cu care s'a tradus asta pe ecran. Este o scenă, una singură, profund impresionantă, și pe care cred că nu o voi uita niciodată.

A cincea inovație: Până în ultimele minute ale filmului nu s'a întâmplat nimic decisiv. Nu știm ce o să se întâmple, și știm că orice, absolut orice s'ar putea tot atât de bine întâmpla. Exact în penultima și ultima scenă cele două procese ale poveștii paralele capătă un început de desnodământ. Și exact în acel moment, filmul se sfârșește. Dar asupra tuturor acestora voi mai reveni.

(Filmul se numește „Private Worlds", adică „Lumi închise", „separate", „izolate", și va rula peste vre-o două-trei săptămâni).

D. I. SUCHIANU

Cronica feminină

Preocupări

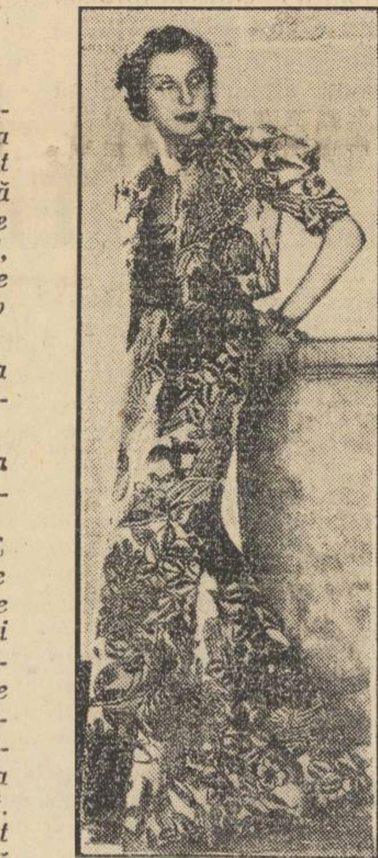
August — aproape de sfârșit se încăpățânează să fie mai arzător decât Iulie, (care pe alocuri a fost prea... cuminte!). Weeck-endurile se înmulțesc, sezonul se prelungește, mai ales pentru cei pe care ocupațiile nu-i recheamă la termen fix între astfalt și case.

Vacanța, pentru cei mici cât și pentru cei mari, e în funcție de vreme. Dacă soarele râde din

înalt și ploile apar doar ca lacrimi pe surâsul unui copil, făcând pădurea mai verde și aerul mai curat, toată lumea e veselă. In fața peisajului însorit sufletul devine copil. Necazurile ajung la el diluate de limpezimea cerului... Lipsa confortului e din belșug răsplătită de frumusețea naturii. Privirea aleargă nesățioasă spre zările largi... Ai vrea parcă să aduni albastru — mare și cer — și verde întunecat de brad, cât mai mult, pentru un an întreg!.

Sorbi lacom liniștea din jur — cu ochii, cu sufletul, cu gândul... Cu mânile sub cap, culcată în nisipul cald, urci ușor spre cerul albastru, mai străve-

ziu, mai apropiat decât niciodată... E liniște desăvârșită. Când și când un pescăruș țipă ascuțit, atingând oglinda apei. Dar și țipătul e străveziu, ca apa, ca și cerul, cristal — un sgomot. Chiar jocul copiilor din jur devine ireal ca o amintire dintr'o carte cu proze.

E clipa minunată a uitării de sine și de ceilalți, adevărata recreare și odihnă... Te simți una cu firea, cu nemărginirea... Nourași de spumă imaterială trec încet, începând să contureze minți, chipuri... Iată o delicată siluetă de femee, cu crinolină numai volănașe și dantele albe, pe fond de azur... Se 'nclină drăgălaș, ca la acordurile unui menuett, apoi deodată dispare... Atâta a fost destul ca să te readucă pe pământ tuturor frământărilor.

— Ce voi îmbrăca diseară? Rochia de pichet alb, cu capa de organdi și cordon și fundă de catifea neagră? Sau cea de

creton alb, cu flori negre și corsajul de catifea roșie?... Iată o întrebare gravă, dar prematură. E atât de mult până diseară. Rochia exprimă puțin și dispoziția femeii. Uneori ai vrea să schimbi în aceiași seară două trei toalete. Ai vrea să fii mereu alta;... alergi după tine fără să te poți regăsi.

Alteori, îmbraci câteva zile la rând aceiași rochie. De ce? Cine ar putea răspunde? Preocupări frivole, — veți zice, — în fața nemărginirii. Poate! Totuși de câte ori alegerea unei rochii n'a fost în viața unei femei tot atât de hotărîtoare ca planul unei lupte pentru un general!...

Femeia e schimbătoare, ca marea. Și poate de aceia adorată, fiindcă e mereu „alta". Nu vă incruntați, Doamnelor, vorbim de exterior, de rochii... Sufletul poate păstra adâncurile, in care tot ce-i frivol se va topi ca nourașii de spumă...

DOINA BUCUR

— Cum va place costumul meu de bae?
— Unde-i?

„Logica" d-lui Ion Petrovici

Despre insuficienţele literaturii noastre didactice, am mai avut ocazia să scriem. Problema aceasta — căci este în adevăr o problemă confecţionarea manualelor bune — devine actuală cu fiecare începere de an şcolar.

Nu cercetăm pentruce şcoala noastră secundară are parte de cărţi didactice atât de insuficiente. Ar însemna să vorbim de scopul pur comercial al celor cari le alcătuesc, şi în al doilea rând de nepriceperea şi lipsa lor de dragoste pentru această muncă. Poate totuşi, până la urmă se va înţelege că nu prin exclusiva dorinţă a îmbogăţirii se pot întocmi manuale bune.

Se înţelege că şi în această privinţă, ramura filosofică are cea mai proastă situaţie. Unde nu există o literatură filosofică desvoltată, e greu să găseşti cărţi bune de introducere. Ajunge să subliniem că în limba noastră, aşa de puţin mlădiată pentru necesităţile speculaţiunii, nu există o Introducere în Metafizică şi o Introducere în Teoria Cunoştinţei, când aceste cărţi ar trebui să cadă cele dintâi în mâna celor ce se iniţiază în bogata împărăţie a cugetării sistematice. In Germania sunt cu sutele astfel de cărţi, admirabil întocmite.

La noi nu sunt nici manuale pentru liceu! Să ne gândim numai că dela Titu Maiorescu încoace, a cărui „Logică" s'a impus atâta vreme prin concizie, precizia ideilor, proprietatea stilului, şi nivelul ei ştiinţific înalt, s'a mai scris o singură Logică pentru învăţământul secundar, care însă a fost departe a corespunde scopului ei.

Nu e deadreptul surprinzător? Şi să nu uităm că această disciplină este principala armă de unificare a cunoştinţelor şi pregătire a spiritului ştiinţific. A dispune de o carte bine alcătuită de Logică, înseamnă a provoca interesul pentru studiul filosofiei.

Iată pentruce faptul că d. Ion Petrovici s'a decis să scrie o Logică pentru cursul liceal, înseamnă un mare bine pentru şcoala noastră.

Profesorul universitar dela Iaşi, moştenitor de prestigiu al spiritului maiorescian, al excelentelor lui calităţi, a mai înzestrat literatura noastră didactică şi cu o carte de Psihologie, scrisă în colaborare cu d. N. Bagdazar. E clar însă că mai multă nevoie este să avem o Logică bine alcătuită, care să fie o oglindă a desvoltării actuale a acestei ştiinţe, opera lui Maiorescu fiind depăşită în unele capitole de progresele moderne ale ştiinţei.

D. Ion Petrovici a dat şcolii noastre, în colaborare cu profesorul I. F. Buricescu, acest manual preţios care este Logica.

Să mai prezentăm oare această carte, cu toate calităţile ei, cari o fac, indiscutabil, cea mai bună din această ramură?

Numele autorilor, şi îndeosebi al d-lui I. Petrovici, este o suficientă chezăşie pentru valoarea lucrării acesteia, care se va impune dela prima lectură, şi a cărei utilitate este mai presus de orice îndoială.

Ne bucurăm că d. Petrovici s'a decis s'o scrie. Ne bucurăm, pentru progresul instrucţiei noastre, căci să nu uităm, un învăţământ fără cărţi didactice bune, este ca un laborator fără instrumente.

Un manual de Psihologie

Despre „Manualul de Psihologie" întocmit de d-nii Ion Petrovici şi N. Bagdazar, am scris cuvinte elogioase în momentul apariţiei, adică anul trecut. Ni se părea că această excelentă carte didactică, umplea un gol simţit în literatura specialităţii respective. Şi nu ne-am înşelat. Manualul s'a bucurat de o primire care a însemnat un succes real. In mai puţin de 15 zile, s'au epuizat două ediţii, ceeace însemnează că profesorii de filosofie au găsit ceiace le trebuia: o carte scrisă cu multă îngrijire, la curent cu progresele ştiinţei vieţii sufleteşti, concentrată fără a fi schematică, şi redactată într'o formă literară curgătoare.

Ediţia a treia, tipărită anul acesta, cu îmbunătăţirile şi complectările cerute de o programă analitică în veşnică fluctuaţie, o recomandăm cu aceiaşi căldură, şi cu convingerea că facem un bun serviciu corpului didactic, cel dintâi interesat să aibă manuale complecte scrupulos întocmite şi atrăgătoare.

Citiţi toţi azi:
VĂPAIE DE AUR
de JACK LONDON
Sumbrul roman al unei fiinţi luminoase
în „LECTURA"
—Floarea literaturilor străine—
Lei 4, Romanul complect
La chioşcari, librari şi gări

Citiţi azi
O noapte în Cuba
O excelentă şi pasionantă povestire, din seria isprăvilor fantasticului Bill Gazon.
In colecţia „Călătoriile fantastice ale lui Bill Gazon" (No. 23)
Fiecare număr cuprinde o povestire complectă
40 pagini, ilustrate în culori, 3 lei.

Tinereţa unei regine

Ducesa de Vendôme a publicat, în editura Plon, tinereţa *Mariei Amelia,* soţia lui *Ludovic-Filip* şi regină a Francezilor, *după jurnalul său.*

Regina Marie Amélie n'a făcut în toată viaţa sa decât tapiserie şi copii frumoşi. Ducesa de Vendôme ne dă jurnalul său din tinereţe în 25 de volume!... El coprinde epoca din viaţa acestei regine de la 1800 la 1825, unde o vedem în altă lumină.

Fiică a duşmanei neîmpăcate a lui Napoleon, regina Neapolului, Maria Carolina, ea a cunoscut în copilărie şi tinereţea ei toate furtunile revoluţiei şi ale Imperiului.

Regina Maria Carolina, mama sa, sora Mariei Antoaneta, măritată, ca şi acasta, cu un om fără energie, luptă din răsputeri să-şi scape regatul din reţeaua de intrigi ale Angliei, Austriei şi Rusiei. In aparenţă de câte ori Napoleon este învingător ea i se supune; cum vine o înfrângere devine arogantă. Napoleon însă îi înţelege limpede jocul şi într'o zi plin de mânie o apostrofează prin *Monitor* amintindu-i de sfârşitul surorei sale. Maria Carolina cu moartea 'n suflet scrie lui Napoleon o scrisoare de supunere în care-i zice chiar „vere", acestui „câine de corsican", deşi pe atunci nu ştia că într'o zi avea să intre în familia imperială şi să-i fie rudă cu adevărat.

Maria Antoaneta scrie surorii sale Maria Carolina că se gândeşte la Marie Amélie ca la viitoarea soţie a primului Delfin al Franţei. Dar carmagnola şi bonetul roş vor înlocui în curând coroanele şi însăşi Marie Amélie, cu tatăl său, regele Neapolului şi cu întreaga familie, va fi silită să fugă în Sicilia.

In jurnalul său din tinereţe Marie Amélie îşi face astfel portretul:

„Sunt înaltă şi binefăcută, chipul meu e prelung, am ochi alabaştri, nici mari, nici mici, dar vii, fruntea înaltă, nu prea mult păr, dar bălaiu auriu, nas aquilin, gura de mărime mijlocie, dar plăcută, cu buze rumene, dinţi nu prea frumoşi, dar bine aşezaţi, bărbia rotundă, cu o gropiţă în mijloc, gâtul lung, umerii bine plasaţi, sânul mic, mâinile şi braţele destul de urîte, dar pieliţa albă şi fină, gamba frumoasă, piciorul cam lung, aerul nobil, modest, impunător, în totul, arată cine sunt. Mersul meu e dezlegat, danţez uşor şi, când vreau, sunt destul de graţioasă.

Princesa a trăit cu cele două surori, Mimi şi Toto, viaţa de la Curte fastuoasă, dar, după obiceiul italienesc, cu mult mers la biserică, închinări pe la altare, alternând însă cu cavalcade, baluri, mascarade în carnaval şi serate la Operă. Regele n'are nici un rol. Maria Carolina conduce totul. O clipă de misticism turbură sufletul copilei şi o dragoste este pe punctul de a răsări în sufletul ei, în timpul petrecerei la Curtea de Austria, când vărul ei Anton îi face curte. Dar Anton e sortit să intre în ordinile călugăreşti şi Maria Carolina se gândeşte o clipă să o mărite cu regele Spaniei. Destinul însă i-a fost altul.

Se iveşte ca pretendent Ludovic Filip de Orléans, care deşi foarte suspect ca fiu al lui Filip Egalitate şi ca elev al d-nei de Genlis, precum şi prin înrolarea sa în trupele republicane, deşi neînsemnat ca persoană „el e de talie ordinară, mai mult gras, nici urât, nici frumos" scrie Marie Amélie în jurnalul, totuşi până la urmă se impune. După o foarte scurtă vreme Marie Amélie îl numeşte în personalul ei „politicosul, amabilul, onorabilul, duce de Orléans". Dar o căsătorie princiară nu e un lucru atât de simplu şi Marie Amélie povesteşte în jurnalul său cum s'a format o cabală, Ludovic Filip a fost acuzat că se angajase cu princesa Elizabetha de Anglia, fiica Sofiei Charlotte, aceea care fusese cauza dechizării cavalerului de Eon în femee. Dar prinţul era un fin diplomat, Anglia şi-a dat consimţământul şi Filip de Orléans, care nu avea nici un ban, fu primit la parte cu ceilalţi copii regali.

Epopeia imperială este pe terminate şi îndată după căsătorie, toate capetele încoronate sunt pentru el. După căderea lui Napoleon, ducele şi ducesa care au deja trei copii, două fete şi un băiat, se reîntorc în Franţa. Marie Amélie, descrie ceremoniile, persoanele, evenimentele, ca şi cum ar executa o broderie. Cu Orleanii, zice Sainte Beuve, se introduce virtutea la palat. Ea şi-a crescut burgheşte copii în palat, nişte copii sănătoşi şi încântători. Intre două răscoale Marie Amélie îşi organizează familia, o familie de modă veche, cu viaţa monotonă, cu virtuţile ei mărunte şi viaţa supusă de bună voie tuturor sacirficiilor. Seara brodează la lampă şi toată societatea bună franceză o imită. E era canvalei. Toate femeile lucrează veste şi jiletci în punct de canva; pufurile, pernele şi pernuţele sunt numai flori şi rotogoale. Eroinele lui Balzac, ale lui George Sand şi Regina Marie Amélie le dă tonul.

Femeia franceză din timpul acesta răsfrânge în sufletul ei puţin din Musset, George Sand şi mai ales din Eugène Sue. Ceva socialism „avant la lettre", puţină teorie şi mult capriciu, zice Sainte Beuve.

Şi totuşi în această vreme de cuminţenie când era pe tron Marie Amélie, modelul soţiei şi gospodinei, cu regele cetăţean, Ludovic Filip, tată de familie tot atât de exemplar, se începe emanciparea femeilor, care îşi îngăduie să fumeze, dacă nu în salon cel puţin în buduar şi se inaugurează epoca *„leoaicelor"*.

A apărut în editura „Adevĕrul":
CONST. GRAUR: ***CU PRIVIRE LA FRANZ FERDINAND.***
Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii şi desenuri.
Exemplarul lei 100.
La toate librăriile.

Misterele Asiei

„L'Inde s'entr'ouvre" de Jean Pellene (Plon).— *Petes et cérémonies siamoises"* de Raymond Plion (Firmin-Didot).

Amândouă cărţile acestea ne comunică aceiaşi impresie: o formidabilă Asie e pe cale de-a se deştepta. Ea-şi însuşeşte tehnica Occidentului, dar în acelaş timp îşi păstrază sufletul, având nevoie de amândouă sceptrele.

Raymond Plion amintind brusca transformare politică la care-a fost supus Siamul în Iunie 1932, doreşte ca ceremoniile şi obiceiurile de care ne vorbeşte să se poată „păstra neschimbate încă multă vreme, pentru farmecul acestei minunate ţări". El adaugă de altfel că, pitorescul său poate merge alături de „cel mai înaintat progres".

Mişcarea a început din Japonia. Ea a trecut acum în China şi nu va întârzia de sigur să treacă în Siam şi în India; nu există în lume o forţă care să poată împiedeca acest progres.

Jean Pellene de asemenea e puţin întristat de viitroul ce se prepară Indiei. El descrie pe tinerii indieni crescuţi sub regimul englez: „Şomeri hotărîţi să lupte în serviciul oricărei idei, cu singura condiţie să ofere câmp deschis activităţii lor. Ei critică Anglia fără să ţie seama că de-aproape două mii de ani n'au putut opri niciodată invazia, care se deslănţuie periodic din platourile Asiei către ţara lor..."

Toate acestea sunt foarte adevărate, dar e imposibil de crezut că Englezii vor putea fi constrânşi să cedeze locul altui popor care să organizeze mai bine această ţară, deoarece, orice s'ar spune, e mult mai mică distanţa între un japonez şi un Indian decât între un Indian şi un Englez!

Cronica literară

ADRIAN MANIU: Focurile primăverii şi flăcări de toamnă

In acest volum d. Adrian Maniu şi-a adunat câteva din însemnările zilnice pe care le publică în ziarul *Universul* şi care i s'au părut de un interes mai statornic. E dela sine înţeles dar, că judecând această culegere, de un caracter ca să zic aşa didactic, nu atingem problema valorii scrisului autorului în nodul ei vital. Putem găsi totuşi unele orientări. Ne-am putea face azi o judecată stabilă asupra d-lui Adrian Maniu, ale cărui câteva frumoase versuri din *Lângă pământ* ne răsună încă în memorie. Pentru aceasta trebue însă spaţiul studiului de volum. Un lucru putem observa în treacăt. D. Maniu, caşi d. Davidescu, ca mulţi poeţi moderni de acum două decenii, e un stilist, adică un poet preocupat de chestiunea singularizării, mai mult decât de aceea a conţinutului. Modernişti acum câţiva ani, spre a se deosebi de clasici, aceşti poeţi au devenit clasici acum spre a se deosebi de modernişti. Insă prin temperament d. Maniu nu este un clasic. Acesta lucrează cu materiale obiective, banale chiar, concentrându-şi toată potenţa în interior. Clasicul nu încearcă să fie verde fiindcă ceilalţi sunt albaştri. El va fi mai albastru decât toţi, extrăgându-şi, dacă trebue, coloarea dela toţi. Dacă singularizarea constitue însă felul de a fi al unor talente, ea este nelalocul ei când se întinde şi asupra domeniului atât de obiectiv, al gramaticei. Pronumele pe care noi le contaminăm, fiindcă aşa le pronunţăm, d. Maniu le aşează despărţit, şi în modul cel mai agasant, astfel: *să îmi, să îţi, să îi, să îşi* etc. D. Maniu mai scrie şi acum în stilul ilustrei reclame „Fi frumoasă prin Elida":

Vi tăvălită (p. 28).
Dacă nu şti (p. 40).

Dar singularizarea cea mai ciudată e prelungirea fără motiv a terminaţiei cuvintelor. Orice bănuială de eroare de tipar este înlăturată, date fiind corectitudinea tipăriturii şi constanţa anomaliei. Iată câteva pilde:

la vânătoare prin codrii, (p. 7)
datină de a se plămădii (p. 11)
ce încă nu se poate umbrii (p. 12)
cari nu au ce nădăjduii (p. 14)
se putea slăvii (p. 16)
că nu pot preţuii (p. 123)
nu o putem închipuii (p .168).

Trecând peste aceste ciudăţenii formale, observăm că tendinţa însemnărilor d-lui Maniu este de a se preface în poeme în proză. E drept că în foarte multe sunt idei de artă, idei sociale, şi alte elemente de atitudine, dar în general contemplaţiunea poetică stăpâneşte. Deşi nu facem caz mare de teoria genurilor, poemul în proză ni se pare un mod hibrid. Poemele de acest fel ale lui Baudelaire, din care se izvodesc toate poemele în proză, nu sunt nici ele prea strălucite. Generaţiunii baudelairiene de dinainte de războiu i-a plăcut să cultive acest mod (şi d. Arghezi s'a dedat genului), fără a lăsa ceva temeinic, cu toate că principial lucrul nu e cu neputinţă întrucât poetul şi-ar exprima mai liber materia sa cea mai autentică. Se întâmplă însă că, în practică, scriitorul aruncă în poemul în proză rămăşiţele dela marea creaţie: câteo sentimentalitate, câteo cugetare, oarecari idei şi imagini. In cazul d-lui Adrian Maniu punctul de plecare fiind faptul zilnic, cu reacţiunea necesară a gazetarului, elementul artistic urmează să consiste în instantaneu, în intuirea repede a unui proces dramatic, a unei probleme cu îndelungi perspective, a unei situaţiuni lirice sau artistice. Condiţiunea acestui mod e aceea a schiţei: simplitate sintetică.

Simplitatea nu este însă în genul d-lui Adrian Maniu. Adesea m'am întrebat, citind însemnările d-sale din *Universul,* în care întâlneşti totuş, adesea, atâta umanitate şi bun simţ, ce va fi zicând şi înţelegând cititorul neobişnuit cu hermetismul. Căci d. Maniu este un hermetic. D-sa are foarte mult din truda de a vorbi ca o Sibyllă a lui Pârvan, combinată cu maniera didactică bizuită pe ideea etică a unui Frumos pentru Toţi a lui Vlahuţă. Caşi Vlahuţă d. Maniu tratează fenomenul artistic cu măsuri lirice. Dacă mai ţinem seamă şi de aceea că autorul înclină către coloarea ferică, cu multă aurărie, că în acelaş timp are oarecari tendinţe erudite (arheologice, numismatice şi etno-artistice), că nu e un emotiv de mare pathos, ci un sentimental cu undă ocolită, cam onctuoasă, cam oficială, vom înţelege şi mai bine dificultatea acestui stil încuiat. Iată cum scrie d. Maniu. Vorbind de mugurii numiţi mâţişori:

Joardele pe care sfântu moş le făgăduia copiilor săi, au căpătat dela vreun înger miloasa podoabă, că blăniţe ar îndulci lovitura peste mânuţele care nu au ştiut lecţia, întru cât s'au jucat cu prea multă poftă.

Cititorul are ciudata impresie că ar trebui să priceapă şi totuşi nu pricepe. Cineva i-a răsucit capul spre spate şi-l pune să privească strâmb un lucru drept. Cauza este voinţa de singularizare într'o vorbire râzgâiată, voit analfabetă ismenită. Ideea e însă foarte simplă:

Poate că un înger milos a îmblănit astfel nuiaua sfântului Niculae, ca să nu usture prea tare mânuţele copiilor care nu şi-au învăţat lecţia.

Vorbind de ghiocei d. Maniu scrie în stilul său popesc:

Cei de acum sunt atât de grăbiţi, încât în zor nu pot măcar să-şi găsească în mănunchi împodobire, prin adaosul altei flori galbene-cărămizii, sau viorie, care tot timpuriu urmează să apară... Şi pentrucă nu au să dea miere nici unei vietăţi, rostul lor fiind numai al începutului, nici nu au aromire să aducă a floare, ci doar dulce mireasmă de primăvară verde deşteaptă în gând, deşi sunt albi, ca iarna cu care încearcă să se asemuie, spre a se apăra.

Ininteligibilitatea vine şi aici din răsucirea absurdă a frazei, din arhaizare, din prea multă aglomerare de idei secundare. Şi aci ideea e banală:

Aceşti ghiocei sunt aşa de timpurii încât nu pot fi puşi în mănunchi cu alte flori de primăvară. Prevestitori numai ai primăverii, ei n'au nici polen pentru albine, nici miros de floare, ci numai o mireasmă de buruiană verde.

Exemplele acestea sunt dintre cele mai palide. Ar trebui să cităm pagini întregi pentru a reconstitui acea bizară atmosferă de silnicie stilistică, de artificiu şi de pedanterie. D. Maniu nu spune nimic ca lumea. Noi zicem *critic estetic,* d-sa *cei ce îndeletnicesc critica estetic.* Pentru a se exprima aşa de singular, d. Maniu şi-a creat un număr de construcţii proprii cu care izbuteşte să facă stranie orice frază. Bunăoară schimbă cazul regimului, zicând în loc de *a tremura de spaimă, a tremura spaimă,* în loc de *a străluci de scântei, a străluci scântei.* Suprimarea sistematică a articolului produce deasemeni dezorientări. Autorul nostru scrie aşa: *cruce aşteptând regăsire, fructe ce îşi arată miez, salcâmii îşi revarsă mir.* Iar pentru a da frazei un iz arhaic, introduce forme şi cuvinte inventate, perimate sau rău folosite. Bunăoară vorba *osebit.* Descriind incendiul dela Costeşti şi venind la momentul dramatic în care rudele îşi caută zadarnic printre tăciuni morţii, d. Maniu ne iese înainte cu această vorbă care pute a afectare: *...niciun suflet nu ştie să osebească pe copilul iubit...* Iată şi altă pedanterie: *...aceste roze cărora alt veac le-ar fi socotit sfinţenie, mai ales cât au fost zugrăvite de un iconar, păstrează farmec,* cu folosirea abuzivă a lui *cât.*

Impresiunea stăpânitoare de pedanterie nu vine numai din stil ci şi din conţinut. D. Adrian Maniu are această voinţă, obositoare prin abuz, de a „poetiza" totul. Volumul său produce efectul leşinător al unei dulceţi mâncate cu lingura şi e exemplul cel mai tipic al beţiei de zaharicale. Pe o idee aşa de firească precum e aceasta: „dacă n'ai băut apă din urcior, dacă n'ai cosit, dacă n'ai mâncat mămăligă, nu poţi cunoaşte ţara", d-sa presară praf de zahăr poetic:

Dacă nu ai băut apă din urciorul care năduşeşte răcoare, dacă nu te-a plimbat căpiţa de fân cosit ce suie spre casă trasă de boi care nu se mai văd sub namila încărcăturii, şi dacă nu ţi-ai tăiat cu sfoara felia de aur a mălailui ca să-ţi astâmperi foamea, cum vrei să înţelegi ţara?

Imaginaţia feerică a poetului e desfrânată prin raport la obiect, neînchegată de o reală emotivitate. Intr'un mormânt domnesc se găseşte o floare de aur, adică o bijuterie. Iată acum ipoteza poetică, enormă a autorului:

Drumul Doamnei nu trecea oare pe lângă o pădure de aur neştiută de nimeni, dar din care a fost culeasă floarea aflată în dărâmături? Floarea de aur când a fost ruptă a vuit tot codrul tânguind semn, şi copilele ei jucau toată noaptea sub argintul lunii, în scrutarea mărgelelor de rouă, până rupeau condurii, ceea ce întrista foarte pe Voevod, (amărît de atâta risipă).

Abuzul de dulciuri e mai supărător atunci când pagina e de natură ideologică. Iată cum face d. Maniu teoria artistică a maramei:

Vom însemna între stilizările întâlnite: fluturi albi, ghiocei ca viersuri dorite în iarnă, şi un motiv aparent geometric, ce nu era însă realitate decât: urma piciorușelor de vrăbii, jucată pe zăpadă, înţeleasă atât de bine ca frumuseţe uşoară de sufletul ţărănesc.

Caracteristic pentru pânza de păianjen care prinde flori, o îndemânare preţuind străveziul.

Arta populară ştie întotdeauna să întrebuinţeze, cel mai priceput meşteşugul, având experienţa veacurilor.

Ultima frază în deosebi e indescifrabilă. Probabil că autorul a voit a spune cum că arta populară e mai pricepută în tratarea transparenţă, datorită experienţei veacurilor. Inspiraţia zaharată îl duce pe d. Maniu la unele erezii, de pildă că datoria arhitecturii naţionale ar fi *„ca urmărind frumuseţea covoarelor noastre, să încerce, înfăptuit în piatră trainică, visul atât de felurit al crengilor înflorite, printre care se alungă păsări, şi îşi strecoară saltul căprioarele".*

Ce dulcegărie mai e şi aceasta? Arhitectura e o artă muzicală, de proporţii, nu picturală, necum descriptivă. Ceeace spune d. Maniu e definirea unui baroc absolut, himeric.

Nu putem decât că regretăm o atât de intensă manieră, o atât de bizară artificialitate. Căci d. Maniu are ochiu de poet şi nu rareori întlnim în paginile sale imagini strălucite:

Ceara plânge pe zambile, ce par făurite de albine. Chilibarul... ...o miere foarte bătrână. E soarta unor poeţi de a se strădui, spre paguba lor, să nu semene cu nimeni până la desfigurare.

G. CALINESCU

Insemnări şi polemici

Teatrul nostru

Pornind dela cuvintele înţelepte ale d-lui profesor Nicolae Iorga, rostite mai de mult la microfonul românesc, ajungem fără ocol să privim în perspectiva trecutului acel nepreţuit tezaur al literaturii şi teatrului de altădată, de care generaţia ce se ridică nu are, spre nenorocul ei, de unde şi de la cine să o cunoască.

Ce a spus d. profesor Iorga?

Teatrele noastre au desigur şi o altă misiune decât aceia de a distra lumea cu ceiace li se cere. Totdeauna, din vremea când la Greci reprezentaţiile scenice aveau drept scop să întregească o sărbătoare, să facă o şcoală tineretului, să împrospăteze cunoştinţele oamenilor maturi, să răspândească un adevărat învăţământ cetăţenesc, pe care noi l-am numi azi „naţional" şi „patriotic", şi să creeze o stare de spirit comună în jurul marilor întrebări ale timpului, — o menire mai înaltă a fost rezervată teatrului. Teatrul a ajutat mai târziu la educaţia mulţimii, la întărirea sentimentului religios, la răspândirea unui ales simţ de bună cuviinţă. Teatrul, neavând pretenţia declarată de a „îndrepta moravurile", îngăduindu-şi chiar glumele de care se râde mai tare din toată inima, poate să servească la ridicarea nivelului intelectual şi moral al unei societăţi.

Aceste înţelepte cuvinte se pot referi la orice spectacol şi la toată literatura. Cuvintele d-lui profesor Nicolae Iorga ne amintesc de o vreme când şi la noi literaţii polemizau pe tema „artă pentru artă sau artă cu tendinţă?"

Ce fel de literatură şi ce spectacole avem noi azi? Lăsăm pe alţii să se pronunţe, gândindu-se la înţelesul cuvintelor pe care le-am repetat mai sus.

Soarta rasei albe

Asia se deşteaptă. Intr'o sută de ani Japonia va avea o sută milioane locuitori. De la 1900, augmentarea mijlocie a natalităţii, într'o ţară mai mică cu 170.000 de metri patraţi decât Franţa, este 620.000 locuitori.

De obiceiu se vorbeşte despre Japonezi ca despre un popor de imitatori. Uităm însă că ei au fost cei dintâi creatori, căci lor le datorăm fierul, mătasea, sticla, hârtia, busola, algebra, alfabetul şi scrierea fonetică şi încă multe alte invenţii. Primatul rasei albe este contestat şi efortul ce i se cere spre a se menţinea în acest loc este neînchipuit de mare. Dar Europa e istovită şi totuşi nu-şi dă seama de starea ei. Altfel nu ar cheltui atâţia bani ca să se înarmeze şi popoarele ei nu ar pierde atâta timp ameninţându-se unele pe altele. Lucrurile aceste, pe care fiecare le simte vag şi sentimental, apar într'o crudă şi tăioasă lumină în cartea lui Henri Decugis, „Le destin des races blanches", *(Librairie de France).*

Autorul le studiază foarte obiectiv, ceeace e foarte rar, căci de obiceiu politica le inspiră şi le influenţează într'un fel sau altul. Adevărurile spuse aci sunt spuse peste interesele politice naţionale sau ale altor popoare.

Iată ce ne spune Decugis. Puterea financiară a Europei e distrusă. Franţa a investit 13 miliarde în afară din Europa şi scotea din această investiţie venituri imense, venituri care acum au dispărut.

Datoria sa este de 320 miliarde. Europa a pierdut în Rusia 210 miliarde pe care Sovietele le tăgăduesc. Falimentul a fost instituit în Germania ca baza guvernării. Pretutindeni falimentul public sau particular. Inconştienţa, distrugerea, risipa şi ca urmare panica şi neîncrederea. In toată Europa o fiscalitate nebună atacă bunurile câştigate. Orice economie devine imposibilă, nici o rezervă nu mai e posibilă, ceeace înrăeşte oamenii şi-i aţâţă unul împotriva celorlalţi. Pieţele, deschise Europei înaintea războiului, s'au închis. Concurenţele şi le-a creat ea însăşi construind industrii departe.

Satele se depopulează în favoarea oraşelor, golind casele de bani destinate somajului. Naţiunile caută să se protejeze prin contingentarea produselor şi prin ocrotirea unor industrii şi culturi fără putere de viaţă, uşurând agricultura pentru a arunca sarcine fiscale fantastice asupra tuturor contribuabilor şi astfel grâul omoară toate monetele din Europa.

Apoi excedentul naşterilor asupra deceselor cade din ce şi este simptomul cel mai grav, atingând Franţa şi Germania mai mult decât pe celelalte naţiuni. Germaniei îi lipseşte, pentru a se menţine, jumătate de milion pe an. Şi să nu se creadă că media populaţiei era superioară înainte de războiu. Cele opt milioane de morţi au fost înlocuite. Dar pe lângă că excedentul naşterilor a fost coborît ca număr, calitatea a scăzut în mod extraordinar. De aci reese absurditatea teoriilor lui Bernhardi *asupra regenerării rasei prin războiu!*

Statisticile anexate de Henri Decugis la monumentala sa operă, sunt zdrobitoare.

Iată o scriere care ar trebui să dea Europei serios de gândit.

Lumea care a pierit

Celor sub ochii cărora Istoria „s'a făcut" au un sentiment straniu gândind la epoca dinainte de războiu. Lumea din epoca aceasta a pierit... pare că a fost un vis, a trăit pe ecran şi acum s'a şters.

Războiul a dat cu totul altă faţă lucrurilor. Cei rămaşi de pe urma lui se uită împietriţi spre un trecut recent şi nu văd decât imperii moarte. In Orient Rusia Ţarilor, în centrul Europei Austro-Ungaria şi Germania, două trunchiuri ale vechiului Imperiu Romano-German. Au căzut toate trei Impărăţiile, Impăraţii şi secolul care le săpa.

Cei trei împăraţi la drept vorbind nu prea erau mare lucru: Franz Iosef, un şef de birou, peste care au plouat toate nenorocirile şi în jurul căruia moartea a secerat fără cruţare.

Nicolae al II-lea, un boernaş de ţară, cum sunt cu zecile de mii în Rusia, mai mărginit decât Habsbudgul. Ingust la minte, lenevos, timid şi pierdut în treburile Imperiului ca un om ce n'a văzut în viaţa lui o maşină şi căruia i s'a dat spre conducere, pe neaşteptate, o uzină complicată.

La Berlin, stăpânea un om care nu era prost, dar în capul căruia era o mare încâlceală. Impulsif, uşor în vorbire şi luând vorba drept faptă, privea împărăţia sa şi lumea întreagă ca scena unui teatru pe care el putea să o aranjeze cum îi plăcea şi în care putea juca rolul pe care şi-l alegea, cabotin de duzină, vanitos ca un păun şi fricos ca un epure, soldat numai ca să schimbe uniformele, în fond un burghez comod şi capriţios, care a crezut că până la urmă nu va fi silit să intre în foc. Numai evenimentele neprevăzute şi neaşteptate i-au dat brânci în războiu.

Ca să-l evite împinsese pe bietul Nicolae al II-lea în Extremul. Orient. Mai târziu a încercat o biată alianţă cu el, încheind un tratat de alianţă semnat numai de ţar şi de un curtezan al său. Anexiunea Bosniei niei, de către Austria l-a luat pe neaşteptate. Primul războí balcanic îl ia iar pe neaşteptate şi până să se desmeticească nu ştie să tragă profit nici de cel de-al doilea. Visează la luarea Constantinopolului, la cucerirea Bagdadului, în tăcerea singurătăţii cabinetului său de lucru, însă, de multe ori i-or fi clănţănit dinţii de frică. Când a izbucnit focul în 1914, toţi trei au fost orbiţi de flacăra lui. Bătrânul dela Viena se blestema că ar fi pează rea. Slăbănogul de la Petersburg, se turbura, stătea la îndoială, nu ştia încotro s'o ia. Nebunul dela Berlin se zbătea, alerga dela un capăt la altul al Imperiului, aclamat întâi de entuziasmul mulţimei, înecat apoi în sângele şi lacrimile poporului său.

Patru ani s'a plimbat de colo până colo pe câmpul de bătaie îngăimând vorbe de încurajare unor oameni care erau cu totul departe de el. Până ce într'o zi ia drumul spre castelul liniştit şi necunoscut al Holandei, unde stă pitit, ca un biet bătrân şi până azi cultivând roze şi lalele.

Aceasta este drama zguduitoare şi plină de învăţăminte din memoriile lui Maurice Paléologue, pentru cei ce vor şti să o înţeleagă, acum când începe iar să se audă zăngănitul armelor. Ce mai vor? N'au înţeles?!!

Pasiune sau prietenie respectuoasă ?

In tomul al V-lea din „Corespendenţa generală" a lui Chateaubriand, *există vreo zece scrisori de dragoste deosebit de arzătoare şi pătimaşe. Ele au fost publicate în 1904, în Anales Romantiques" de un anonim, care nu e altul decât Pailhés, un abate dintre cei mai devotaţi cultului lui Chateaubriand. Chateaubriand era atunci ministru al afacerilor străine şi scrisorile erau adresate* d-nei de Castellane. *Aceasta se măritase, la vârsta de 17 ani, în 1813, cu contele Boniface de Castellane, colonel al gardelor de onoare, devenit mai târziu mareşal al Franţei. Deci la epoca acestor scrisori, în 1823, avea 27 de ani, iar Chateaubriand 57.*

Când e vorba însă de artişti ai cuvântului, nu se poate şti care este adevărata putere a simţimintelor exprimate în scris.

Să fi fost chiar atât de îndrăgostit şi de turburat de patimă pe cât se arată în acele scrisori? In „Correspondence générale" despre care am pomenit se găsesc reproduse la aceiaşi dată,

MADAME DE CASTELLANE

5 Oct. 1823, şi alte scrisori în care nu se vede nici un fel de turburare în proza lui René. Este, anume, o scrisoare adresată d-nei de Récamier, foarte drăgălaşă, dar perfect de calmă şi înţeleaptă. Mai e şi o alta lungă, plină de lucruri importante, confidenţială, dar lucidă şi iaraşi de un calm perfect, adresată prinţului Polignac, ambasadorul Franţei la Londra.

Alte dovezi şi informaţii asupra acestei violente pasiuni amoroase, le avem pe de altă parte de la d-na de Récamier, care, se zice, că ar fi fost profund zguduită şi foarte dureros impresionată de legătura aceasta pe care a cunoscut-o. In adevăr, plină de amărăciune plecă în Italia unde rămase 18 luni şi se reîntoarse cu părul alb.

In 1927, însă, contesa Jean de Castellane publică în librărie un volum de „Lettres de Chateaubriand à la Comtesse Castellane", *ce par a fi o urmare a celor despre care am pomenit. Aceste scrisori în număr de 83, după cele zece aprinse şi pătimaşe, publicate de abatele Pailhés, sunt o adevărată surpriză pentru cititor. Ele nu sunt decât expresiunea unei prietenii, calde, fără îndoială, dar măsurată, plină de încredere şi foarte corectă. Nimic din ardoarea pasională a celorlalte.*

Cum să ne explicăm această bruscă schimbare de ton, căci cea din urmă, din cele 10 arzătoare, poartă data de 24 April 1824, iar cea dintâi din volumul d-nei Jean de Castellane data de 7 Iunie 1824? Prea repede este trecerea dela tonul îndrăgostitului, cu acel „tu" semnificativ, la tonul cu „vous" plin de omagii şi respect.

Lucrul s'ar explica prin aceia că, din eroare, s'ar fi luat scrisorile adresate de Chateaubriand unei alte prietene platonice a lui, drept scrisori adresate d-nei de Castellane. Prietena platonică ar fi d-na de la Ferronays.

Un cuvânt al lui André Gide

„Nouvelle Revue Française" publică de trei luni pagini din Jurnalul lui André Gide. In ultimul număr e de relevat următorul pasaj foarte interesant: „Pentru multă vreme nu mai

ANDRE GIDE

poate fi vorba de opere de artă. Nu trebue să fii asurzit de vaete ca să poţi percepe nouile acorduri indistincte. Totul în mine e trist. Unde mă uit, în jurul meu, nu-i decât desnădejde. Cel care rămâne astăzi într'o stare contemplativă, dovedeşte o filosofie neumană sau o monstruoasă orbire".

Statistică

O revistă americană, după ce a cercetat statisticile a cincizeci de ţări, publică rezultatele următoare:

In 1934 au murit 2.400.000 de indivizi din cauza inaniţiei, iar 1.200.000 s'au sinucis din lipsa de hrană.

Pe de altă parte, criza economică şi scăderea preţurilor au provocat distrugerea unui milion de vagoane de grâu, a 267 de mii de vagoane cafea, 258 milioane de kilograme zahăr, 26 milioane kilograme de orez şi 25 milioane de kilograme de carne.

Criza economică nu-i oare înainte de toate o criză a bunului simţ?

Noua orientare a arhitecturii italiene

Carlo Enrico Rava publică în revista milaneză „Domus" interesante consideraţiuni asupra celor ce numeşte el „Semne prevestitoare ale unui nou romantism" în arhitectura contemporană.

El vede un indiciu al acestei noi tendinţe în revalorizarea unei decoraţiuni concepute ca auxiliar vital şi organic al construcţiei şi ia un exemplu pe Jean-Michel Frank, care, cu concursul pictorului Bêrard şi al arhitectului Emilian Terry a ştiut să ducă la bun sfârşit creaţii pline de suflet şi imaginaţie, ne mai având nimic comun cu formulele seci şi abstracte ale adepţilor arhitecturii mecanice.

Ţara cea mai indicată pentru a desvolta această tendinţă e pentru Rava, Italia; iar noul romantism nu e decât o formă inedită a vechiului „spirit mediteranian".

Spiritul mediteranian întrupat în ansamblul artei italiene de secole, conţine, — spune Rava, „în însăşi esenţa termenului, o anumită concepţie despre mare şi cer, despre soare şi spaţiul care se leagă de cel mai sănătos, mai puternic şi mai pur romantism, de un romantism în definitiv curat latin".

Carlo Enrico Rava vede acest spirit renăscând mai ales în „arhitectura minoră", care după el, menţine tradiţia mediteraniană chiar în timpul epocii încă recente a unei complete decadenţe arhitecturale.

Simplitatea sănătoasă se leagă de un gust decorativ sobru şi ferm.

Noua arhitectură italiană va fi tot odată clasică în sobrietatea plină de graţie a mijloacelor de care dispune, şi romantică în elanul care-o însufleţeşte.

Spiritul mediteranian şi latin e tocmai legătura de unire între cele două tendinţe.

„Astăzi, deşi viaţa nouă a Italiei e profund înrădăcinată în milenara noastră ereditate clasică, — revendicată înfârşit şi aşezată la mare cinste — totuşi această viaţă şi insufleţirea care-o inspiră e prea aventuroasă ca să poată da altceva decât o nouă perioadă romantică.

In acest fel termenii „clasic" şi „romantic" nu vor mai forma acea antiteză îndrăgită de manualele de istoria artei. Ei vor fi legaţi unul de altul tocmai în acest romantism nou, care va răspunde foarte bine nevoilor epocii noastre atât de îndrăzneţe.

In mişcarea de revenire la romantism, care se manifestă în grupurile de tineret din toate ţările, menţinerea acestui spirit în domeniile arhitecturii ca şi aiurea, constitue misiunea Italiei faţă de Europa şi întreaga lume".

D-na Hanau şi filosofii

Marea presă informativă a arătat că volumele preferate de d-na Hanau — găsite lângă pat, după moartea sa — erau Montaigne, Marc-Aureliu, etc.

Ea însăşi nu se sfia să ceară operele lui Henry Bergson.

In viaţă, d-na Hanau fusese foarte bună prietenă cu Emile Meyerson.

— Nu ştiu, — spunea aceasta în 1928, — dacă ea mi-a priceput teoriile,... dar sunt sigur că eu am învăţat, ascultând-o, teoria finanţelor!

Diplomaţie

Viitoarea piesă a lui Jean Giraudoux va aduce pe scenă pe eroii Iliadei.

Publicul va putea vedea pe Menelau gata să reia viaţa comună cu frumoasa Elena; pe Paris foarte dispus de-a reda vieţii conjugale, pe frumoasa infidelă foarte mulţumită de revenirea în Sparta, iar pe Ulise — care are rol de negociator — încântat să vadă toate chestiunile aranjate.

Prima replică sună astfel:

Fără îndoială, războiul Troii nu va avea loc.

In adevăr, războiul nu mai poate izbucni deoarece diplomaţia a aranjat definitiv pacea.

185 de milioane de cărţi!!!

In America s'a publicat de curând o broşură despre cărţile şi bibliotecile din lume.

Astfel, aflăm că 'n toată lumea există 1.100 de biblioteci, care conţin aproape 185 de milioane de cărţi. Europa vine în primul rând, cu 677 biblioteci, şi 120 de milioane de cărţi, urmată de America, cu 350 de biblioteci şi 60 de milioane de cărţi.

Cea mai mare bibliotecă din lume e tot Biblioteca Naţională din Paris, cu cele patru milioane şi jumătate de cărţi, întrecând cu un milion de cărţi Biblioteca Congresului din Washington şi cu un milion două sute de mii de cărţi Biblioteca dela Britsh Museum din Londra.

Se pare însă că noile biblioteci din Moscova şi Leningrad numără fiecare câte patru milioane de cărţi, ameninţând astfel să deţină hegemonia mondială a Bibliotecilor Naţionale.

Pacea eternă

— Trăiască pacea eternă!

— Trăiască pacea eternă!

— In exclamaţia d-tale am surprins oarecare îndoială asupra posibilităţii unei păci eterne!...

— Da de unde! Nu mă îndosc deloc!...

— Totuşi, nu prea pari convins că pacea eternă e posibilă...

— Ba sunt foarte convins. De ce te legi de mine?

— Cum? Eu mă leg de d-ta? Măsoară-ţi cuvintele!

— Ce face? Să-mi măsor cuvintele?

— Da, da! Nu ştii ce vorbeşti. Baţi câmpii!...

— Ascultă, nu-ţi permit să fii neouviincios cu mine, Obraznicule!...

— Ticălosule!...

— Canalie!...

MA

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 770
Duminică 8 Septembrie 1935

FONDATOR | AL. V. BELDIMAN 1888—1897 | CONST. MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Exemplarul în străinătate

La moartea lui Henri Barbusse

In loc de prohod...

Imprumutând tuturor ipotezelor o tinereţe generos exaltată, tumulturi sufleteşti vaste şi de nimic zăgăzuite şi sânge fără socoteală, elita rusească veche, de aristocraţie a materiei şi a reveriei, absolutistă şi revoluţionară, a frământat oamenii, ideile şi continentul interior al unui imperiu fantastic, până dincolo de realităţile civilizaţiilor obicinuite. Am trăit în Elveţia amestecat cu viaţa de mari tensiuni a unui tineret preocupat excluziv de fantome, pentru care diploma de inginer, de medic şi de fizician, chiar de teolog, nu comporta o semnificare de plasament şi un salariu de odihnă sau de huzur. El ieşea deopotrivă din tot ce avea poporul rusesc mai băştinaş, mai cuprins şi mai legat în tradiţii, cât şi din autohtonii re-

HENRI BARBUSSE

cenţi şi paralel cu activitatea Marelui Duce, care condensa într'un colier de mărgăritare dăruit într'o noapte dansatoarei, bugetul unei provincii. El accentua tenace acţiunea unui ucenic de Kropotkin, Bakunin, frecventat de nepoţii Marelui Duce. Facilitatea trecerei unei fete de general imperial în ipoteza destinată să sfărâme ordinea în vederea altei orânduiri, nu avea nimic din conversiunea politică a unui Jaurès sau a unui Henri Barbusse, burghezi solicitaţi la o lume nouă de inteligenţă. Acolo era vorba de un fel de a fi particular, de o natură fără precedent, de un resort sufletesc absent la toate celelalte popoare şi nu de o adaptare; ceeace era uşor de văzut la o simplă convorbire a Europeanului cu Rusul. Totul, şi crima şi devoţiunea, se petrecea hieratic şi fără meschinării. Pila a fost necunoscută în instrumentele ruseşti, care procedau excluziv cu târnăcopul, cu stânca masivă şi cu dinamita. Rasputin călca dintr'odată din ţarina mujicului în palatul Impăratului şi mai făcea un singur pas până în Impărăţia lui Dumnezeu.

După 1905, anul pribeagului preot Gapon, visul părea înfrânt dar energiile continuau măcar în echivalenţe. Tecnicienii ruşi studiau scoborîrea în lună cu ajutorul unui proectil şi toţi savanţii în bluză roşie şi cu barba bălană căutau piatra filosofală pretutindeni, unde ar fi putut să fie găsită sau presupusă în sfera ocultismului sau în celebrul cuptor al lui Moissan, silit să capete facultăţi monstruoase de fabricare a diamantelor cât oul găinii. Voltajul naţional era de nestăpânit şi incomensurabil.

Izbânda ordinei noi a venit cu aceeaşi impulsiune radicală şi pe neaşteptate, într'un moment când captate de război puterile sufletului rusesc erau îndrumate într'un sens european. Lenin citea neturburat în mansarda lui dela Zürich, rece metalic la minte. Numai Ruşii puteau să fie în stare să puie piciorul instantaneu de pe fronturi pe haos. Şi nu cunosc din slăbiciunile curente şi gingaşe ale Europenilor nici sentimentul prudenţei.

Poate că se uită ceva în adeziunea la comunism, că trebuie să fii cât de puţin Rus, ca să-l practici în totalitate. Nu-i de ajuns să fii un intelectual. Lepădarea de sine, pe care o implică doctrina, nu poate să fie integrală numai prin procedeu de gândire şi de voinţă — sau prin fanfaronadă de tipar.

Henri Barbusse, care a murit în mijlocul prietenilor lui comunişti, din spitalul Kremlinului, adăpost între ziduri medievale al elitei noi, s'a silit să se adapteze cu mintea, cu talentul de artist şi de scriitor, fără o febră, obţinută artificial, prin decantările judecăţii. Dela ciorapul de lână francez la starea de mortificare a interesului individual, se poate merge atras de un pitoresc şi desgustat de monotonia rentabilităţii automate, caz cu caz. In Rusia se prepară azi, într'un peizaj de sticlă şi beton, omul cerebral, fără aderenţe, desvelit de umbră şi debarasat de esenţe, ştofe inuzabile, materiale cugetate şi drumuri fără ţărână. Să nu ne înşelăm; pentru experimentele de laborator se cere să fii Rus înainte de a fi marxist. La noi a fost o sforţare părăsită, de ajustare, cu Cantacuzino, Diamandy şi Mortzun, în genul Barbusse.

Acum când acest om istovit, din seria Panait Istrate, a murit pentru toată lumea şi pentru toate sistemele de ordine socială şi când societatea lui viitoare se confundă cu viaţa viitoare, rămâne mai sigur şi mai demonstrativ pe urma lui o literatură adânc chinuită, în care pâlpâie întunericul şi focul, adunate într'un mare talent incontestabil. Şi a mai rămas noţiunea, într'un exemplar omenesc ofensat de oameni şi de viaţă, la toţi cei scăpaţi vii din război, că o conştiinţă slobodă şi dreaptă nu este cu putinţă sub niciun fel de regim...

T. ARGHEZI

A Dignimont — Desen colorat

Henri Barbusse

La spitalul Kremlin din Moscova, a încetat din viaţă marele scriitor francez, de renume mondial, Henry Barbusse. Boala necruţătoare l-a cuprins în capitala Uniunii Republicelor Sovietice Socialiste, unde venise încă din Iulie, pentru a lua parte la desbaterile Internaţionalei Comuniste, al cărei membru era.

Cu el dispare în veci unul dintre apostolii înflăcăraţi ai umanităţii contimporane, unul din animatorii pacifici ai acestei umanităţi suferinde, pe cari cu ochii proprii a văzut-o însângerată în focul şi mocirla tranşeelor.

Henry Barbusse este dintre aceia care în ororile războiului a văzut picurând de pe fruntea omului, stropii sudorii de sânge. Tablourile trăite în uriaşul şi dementul măcel, l-au înfricoşat atât de mult pe acest fost voluntar în armata franceză, încât acolo, în amestecul de carne, gloanţe, bubuituri de tun şi urlete de groază, a jurat să-şi închine toată viaţa combaterii războiului.

N'a fost desigur, nici primul, nici ultimul, care a trăit momentele de groază şi de nebunie. Pe Henry Barbusse l-a durut însă mai mult şi mai adânc decât pe toţi sălbateca inutilă jerfă a vieţii; l-a zguduit mai mult, pentrucă în sensibilitatea delicată a firii lui de poet, prăpădul de nedescris a avut ecou mai amplu şi prelung. In mintea multora, scenele din tranşee se vor fi şters poate definitiv cu primii ani de pace. In sufletul lui Barbusse, acele scene au rămas însă vii, cu neputinţă de uitat, dureroase şi chinuitoare. Pentru asta să fie făcut oare omul? Nu! Fiinţa lui cutremurată până în străfunduri, refuza să creadă că acesta e rostul vieţii.

Poetul

Dacă Henry Barbusse n'ar fi fost poet cu suflet pur, din fire, poate că tragedia, pe care mintea noastră nu poate s'o cuprindă, n'ar fi săpat urme atât de grele, atât de adânci în inima sa simţitoare. In trupul său ardea însă un suflet duios şi cald de visător bun, de contemplativ înlăcrimat.

Noi cei cari n'am trăit deaproape, în proprie experienţă războiul, nu-i cunoaştem toate ororile şi nu ne dăm seama prea bine de toate proporţiile acestei nebunii colective savant organizată. Ne putem închipui însă ce poate fi, din schimbarea sensului atâtor vieţi de elită, din transformarea radicală a atâtor suflete, ori din devastarea totală a multor altora.

Henry Barbusse se născuse poet. Primele lui încercări literare sunt gingaşele, delicatele versuri din „Les pleureuses" poemele tinereţii fragede, idealiste, şi curate. Ochii-i, mai târziu atât de aprinşi, atât de expresivi încercuiţi de atâta tristeţe, licărind atâta teamă şi durere în flăcările speranţei, erau la început, până nu văzuseră oroarea, înecaţi în lacrimile dulcei melancolii a visătorului delicat. Ochii aceia nu erau făcuţi pentru viziunea groaznicelor tablouri ale războiului.

Romancierul

Evenimentele teribile, pregătite de sângele rece al viperelor diplomatice şi al negustorilor de tunuri, aveau să transforme privirea duios tristă şi inocentă a acestor ochi, în luciri stranii şi impresionante, reflectând spaima şi durerea fără margini. Acestor ochi le-a fost dat să vadă lucruri ce nu se pot descrie, grozăvii pentru redarea cărora nu se găsesc cuvinte. Toate i s'au săpat pentru totdeauna în suflet.

Romancierul care era încă un sensibil poet când scrisese „Cei cari se jeluesc" şi „Infernul", a murit odată cu botezul focului. Entuziasmul care l-a mânat la începutul lui 1914, ca voluntar în oştirea patriei, s'a stins în valurile de sânge prin care a trecut. Firea de poet blajin a trebuit să moară pentru totdeauna. Din toate frumuseţile ei, n'a mai rămas decât dragostea de oameni. Câte suflete de poeţi nu va fi distrus oare uriaşa crimă prin care s'a atentat la viaţa omenirii?

Barbusse este unul, dintre acestea. „Focul", operă în care sunt descrise toate grozăviile imaginabile, viaţa de tranşee şi de bordei cu nespusele mizerii, morale şi fizice, nu este o operă literară numai, ci strigătul de spaimă şi revoltă al unui om care nu se poate împăca la gândul că omenirii îi este scrisă o astfel de soartă.

Nici nu trebue să mai amintim de calităţile literare, de însuşirile pur artistice ale acestei cărţi, încoronate cu premiul literar Goncourt, tradusă în 12 limbi, care l-a impus printre mari romancieri ai lumii.

Nu trebue să mai amintim pentrucă această operă, atât de profund umană este mai mult decât un simplu roman. Este un act de credinţă, este strigătul de revoltă împotriva nebuniei războiului, este chemarea omenirii în lupta împotriva urii ucigătoare.

Luptătorul social

Marea încăerare a omorît un suflet romantic de poet, pentru a crea un aprig luptător al păcii, un neînfricat apostol al unei lumi, în care sălbăticia distrugătoare de vieţi omeneşti, să nu mai fie posibilă.

De atunci, Barbusse n'a mai scris versuri şi poeme. Grozăviile trăite l-au impresionat prea mult pentru a le putea da uitării.

De atunci, toată energia lui şi-a cheltuit-o pentru propagarea păcii şi distrugerea cauzelor războiului. Scriitorul şi-a pus inima în slujba iubirii de om.

A ţinut sute de conferinţe, a scris mii de articole, a întemeiat ziare şi reviste având toate acelaş scop sfânt: propagarea păcii, lupta pentru o lume mai dreaptă şi mai bună, lupta pentru biruinţa omeniei împotriva bestiei. Verbul său înflăcărat a fost auzit în congresele şi conferinţele nenumărate, ţinute în favoarea păcii pentru care combătea neobosit în toate împrejurările.

Director literar al ziarului „L'Humanité", director al revistei „Le Monde", diriguitor al mişcării dela revista „Clarté" şi membru ori preşedinte al comitetelor antirăzboinice şi anti-imperialiste, marele pamfletar pacifist şi neobositul luptător social, s'a risipit generos până la ultima picătură de energie, servind tenace aceiaşi cauză a păcii.

Cum a putut fi huiduit de oameni, cel ce iubea atât de pătimaş omul şi omenirea, cel ce şi-a cheltuit toată fiinţa sa pentru triumful iubirii dintre oameni?

Pentru firea lui sensibilă şi îndurerată de atâta neînţelegere, poate e mai bine c'a plecat cu un ceas mai devreme de izbucnirea unui nou măcel, şi mai sumbru. N'ar mai fi suportat o nouă încercare, ca aceia prin care trecuse.

Cauza păcii pierde însă un pion de neînlocuit, şi şansele războiului câştigă nou teren.

Pe cine să chemăm în locul lui Barbusse, pentru a readuce pe oameni la realitate? Pentru a-i întoarce din calea nebuniei, spre care atâtea forţe oarbe şi interese murdare-i împing.

N. M.

HENRI BARBUSSE

Pornim la atac!

(Fragment din romanul „Clarté")

Am fost trimis la un post de ascultare. Ca să ajung aici, a trebuit să mă strecor, îndoindu-mă, dealungul unui şanţ jos, plin de dărâmături şi cadavre... Primii paşi i-am făcut cu multă prevedere ca să nu merg pe deasupra obstacolelor, de teama că voi fi zărit. Dar a trebuit s'o fac. Piciorul îmi tremura pe mormanele şi aspre şi mlădii cari zăceau în tranşee.

Pe marginea şanţului — deasupra căruia se afla odinioară un drum sau chiar o piaţă — se ridica, un trunchiu de copac retezat scund ca o piatră funerară. Această privelişte mă opri câteva clipe în loc, şi inima mea slăbită fără îndoială în urma sleirii mele fizice, se înduioşă în faţa acestui fel de copac — mormânt!

Două ore după aceia, m'am reîntors la companie în groapa unde se adăpostia. Am rămas acolo. Bubuiturile de tunuri se inteţiau. Dimineaţa trecu, apoi după amiaza. Curând coborî şi seara.

An fost introduşi într'un adăpost spaţios. Se părea că un atac se declanşează undeva. Din când în când puteam vedea, printr'o crăpătură făcută între sacii de pământ, descompuşi şi jilavi de parcă ar fi fost cândva fiinţe vii, într'o răspântie hibernală şi tristă. Scrutăm cerul ca să stabilim direcţiunea furtunii ce se apropie. Nu se putea şti nimic.

Bombardamentul de artilerie lua vederile. Cerul făcea un tumult ca valurile unei mări înfuriate. Monumente de fier se dislocau şi se sfărâmau în aer deasupra capetelor noastre. Sub cerul negru ca şi înainte de ploaie, explozia obuzelor arunca scânteeri livide în toate părţile. Dela un capăt la altul al lumii vizibile, pământul se cueremură. Exploziuni groaznice la est, rafale la sud; la zenit, şiruri de şrapnele irup asemeni unor vulcane fără crater.

Fumul care pluteşte şi orele care trec întunecă şi mai mult infernul acesta. Ne apropiem, câte doi sau trei, riscând ca fărâmele de pământ să ne desfigureze, şi privim totuşi în pământ ca să căutăm drumul şi ca să vedem mai departe. Nu se vede nimic, nimic pe întinderea nesfârşită, grea de ploaie şi de noapte, deasupra căreia se resfiră şi se amestecă norii cerului, şi norii cari se înalţă de pe pământ.

Apoi, sub ploaia piezişe şi cenuşie fără sfârşit, se vede un om, unul singur, care înaintează, cu baioneta înainte, ca un spectru.

Privim această fiinţă informă părăsind liniile şi pornind înainte..

Nu se vede decât unul, poate să fie la stânga lui umbra altuia.

Nu înţelegem nimic, apoi începem să înţelegem: este capul valului pornit la atac.

La ce s'o fi gândind, acest om singur sub ploaie ca un isgonit, care merge, înainte, mereu înainte, prin spaţiul transformat într'o maşină uruitoare! La lumina unei explozii de obuz, mi s'a părut că văd un chip straniu de monah; apoi, am desluşit o figură de om obişnuit, înfăşurat cu un fular.

— Este unul din regimentul 150, nu din 129, şopti un glas de lângă mine.

Nu se ştie decât că e capul coloanei de atac.

După ce acesta dispare în vârtej, de departe un altul îl urmează, apoi un altul. Ei trec aşa, răsleţi, tăcuţi, umbrele unor trimişi la moarte, sacrificatori şi sacrificaţi. Mantalele lor se desfăşoară în noapte. Şi noi, ne strângem unii de alţii în colţul nostru întunecat, ne împingem şi ne ridicăm cu muşchii noştrii sleiţi, ca să privim golul ce ne înconjoară şi pe aceşti mari soldaţi împrăştiaţi.

Intrăm în adăpostul, care e cufundat în umbră. Se aude glasul motociclistului al cărui costum negru de piele luceşte în semi-întunerec. El povesteşte cum s'a desfăşurat cheful tras de guvern, în Septembrie, la Bordeaux, unde se afla şi el; ne vorbeşte de serbări, orgii, cheltueli — şi observăm chiar un accent de mândrie în glasul nenorocitului care evocă atâtea aspecte fastuoase, pe cari le-a văzut.

Dar, din cauza sgomotului infernal de afară, tăcem cu toţii deodată. Ascunzătoarea noastră tremură şi trozneşte din toate încheeturile. Este un baraj — este barajul pentru care au plecat cei pe cari i-am văzut strecurându-se să lupte corp la corp... O lovitură de trăznet, căzută chiar la intrarea în adăpost, a împrăştiat o lumină puternică peste noi toţi, trezind în fiecare dintre noi emoţia supremă şi convingerea că totul s'a sfârşit!

Unul scrâşneşte din dinţi, ca un răufăcător surprins; altul îşi holbează ochii, înspăimântaţi şi stranii; altul îşi bălăngăneşte capul îngrijorat, pradă unei nevoi cumplite de-a dormi; altul a aţipit, cu fruntea în mâini, şi toţi laolaltă alcătuesc un sumbru vălmăşeag. Ne-am privit în faţă: în picioare, aşezaţi sau crucificaţi în acea secundă de luminare care a pătruns în adâncul pământului să redeştepte umbra noastră.

Intr'o clipă când bubuiturile de tun se mai domoliră, dela intrare, cineva ne comandă:

— Inainte!

(Continuare în pag. II-a)

— Să rămânem, până după bombardament, murmurară oamenii.

Vorbesc aşa, dar nici ei nu ştiu ce spun. Ieşim, într'un haos de troznituri şi flăcări.

— Puneţi baioneta, spune sergentul.

In câteva clipe baionetele sunt puse la armă şi alergăm ca să ne strângem de ceilalţi.

Coborîm. Suim. Tropăim, înaintând — ca şi ceilalţi, ca şi duşmanii. Nu a mai rămas nimeni în tranşee şi în adăposturi.

— In genunchi, ni se strigă.

Ne oprim şi îngenunchiem. O rachetă se luminează cu razele ei insuportabile.

La lumina rachetei, se vede, la câţiva paşi înaintea noastră, o tranşee căscată. Era să cădem în ea. E fără viaţă, goală... Ba nu, e ocupată... Ba da, e goală. E punctată totuşi de un şir de observatori ucişi. Rândul de oameni a irupt din pământ, fără înoială, când obuzul s'a spart şi a lovit în plin. Se cunoaşte că trăznetul obuzului a desfundat frunţile şi tâmplele, a smuls carnea feţii, şi acum nu se mai vede, deasupra monstruosului câmp de bătaie, decât capetele înspăimântător de asimetrice: unul este sfărâmat şi amestecat cu pământul; altul stă ridicat ca un pisc; altul e golit de creeri. La capătul acestui şir, ravagiile au fost mai mici, aci numai ochii au plesnit. Capetele de marmoră cu orbitele înfundate privesc straniu în faţa lor. Plăgile adânci şi învineţite ale obrajilor parcă ar fi nişte grote şi pâlnii, mari găuri de pământ răscolit, şi stele de noroiu sunt împrăştiate pe chipuri.

Am sărit aceste tranşee. Am iuţit pasul, fără a mai lua seama la rachetele cari, în mijlocul nostru, care nu ştim nimic, par a spune: „Ştiu", şi „Vreau". Totul este schimbat, obiceiuri şi legi: mergem descoperiţi, în plin câmp. Atunci, am înţeles deodată, ceiace ni s'a ascuns până în ultimul moment: Pornim la atac!

Da, contra-atacul a fost pus la cale fără s'o ştim... Urmez şi eu pe ceilalţi. Numai de n'aş fi şi eu ucis ca ceilalţi; măcar de-aş fi apărat ca ei. Şi dacă voiu fi ucis, ce-o fi să fie!

Inaintăm mereu. Pleoapele-mi sunt deschise, dar ochii mei nu zăresc nimic; imagini confuze se întipăresc pe pupilele fixe. Oamenii, în jurul meu, par valuri năvalnice; strigăte se încrucişează şi cobor. Bubuiturile stârnesc pe talazurile fantastice ale nopţii salturi şi lumini.

Un om stă în faţa mea, un om cu ţeasta înfăşurată într'un bandaj.

Vine din partea opusă. Vine din cealaltă ţară! Mă căuta, îl căutam. E aproape; deodată se repede la mine.

Frica de a fi ucis sau poate teama că îmi va scăpa — nici eu nu ştiu — mă hotărăşte să fac o sforţare disperată. Deschizându-mi pumnii cari lasă arma să cadă, îl înhaţ. Ghiarele mele se înfig în umărul lui, în ceafa lui — pipăind cu bucurie imensă forma eternă a scheletului omenesc. Il ţin de beregată din toate puterile şi chiar peste puteri, şi suntem amândoi înfioraţi de propriul meu fior.

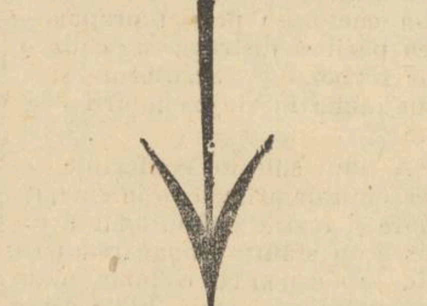
Lui nu i-a venit tot atât de repede ca şi mie ideea să-şi arunce arma. Cedează, se prăbuşeşte. Mă agăţ de el, ca şi când el ar fi salvarea mea. Oftatul în gâtlejul lui face un sgomot sec. Agită o mână care nu are decât trei degete pe cari le-am văzut profilându-se ca o furcă,

In clipa când şovăie în braţele mele, rezistând morţii, e fulgerat, lovit în spate de un glonte. Braţele sale se bălăngănesc, capul îi cade cu o mişcare violentă pe spate, dar trupul lui, se prăbuşeşte la pieptul meu ca un proectil, cu un suflu supraumam.

Mă rostogolesc la pământ; mă ridic şi când încerc în grabă să-mi vin în fire, simt o lovitură în pântece. Ce să fie? Alerg înainte, mereu înainte, cu mâinile mele goale. Văd pe alţii cum trec şiruri-şiruri prin faţa mea. Eu nu mai înaintez. Şi, deodată, mă prăbuşesc la pământ.

CITIŢI NEGREŞIT

MAGAZINUL

APĂRUT in deosebite condiţiuni redacţionale şi technice.

160 pagini ilustrate in culori, 25 le

PRIMII PAŞI

Cronică Rimată

Scrisoare târzie

Acum, fiindcă-s singur, pot să-ţi spun
Ceva din taina mea de-odinioară —
Confesiuni de zeu şi de nebun,
Un plâns de om, de vânt şi de vioară —

N'a fost nimic adevărat din cele
Ce-ţi tot spuneam atunci, ţi-aduce aminte?
Spuneam că-mi plac orgiile de stele,
Porumbul fiert şi boabele de linte,

Râdeai cu toate perlele danturii
Şi mă credeai un tip original,
Când eu voiam din vinele naturii
Spre cer să urc cu tine, flux şi val.

Cu gândul arc încovoiat spre tine,
In evul meu sperând să joc un rol,
Pasagii lungi, absurde şi latine
Le memoram la lampa cu petrol,

Ca să fac bani, să cumpăr din Lipscani
O blană mare, gâtul să-ţi orneze...
Imi pare-atât de mult de-atunci, câţi ani
De aşteptări, de 'nfrângeri şi asceze?

Şi vezi? acum îţi spun, mă doare timpul
Pierdut cu tine, vag, în teorii,
Când eu aveam în braţ atâta forţă
Şi tu în trup atâtea calorii...

VANIA CUNCTATOR

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Epiderma negrilor invulnerabilă?

Cercetările specialiştilor, bazate în special pe anumite experienţe făcute de francezi în timpul războiului mondial, au arătat că populaţia neagră manifestă o sensibilitate mult mai mică decât aceea a albilor, faţă de anumite substanţe ce atacă pielea.

Faptul a dat loc la tot felul de interpretări. Se crede, în general, că în epiderma negrilor ar exista o materie protectoare, care eventual este identică cu pigmentul, ce determină culoarea închisă a pielei la această populaţie colorată.

Rezistenţa la boală a uriaşilor

Studiul glandelor cu secreţiune interne a arătat că o desvoltare exagerată în înălţime a unei persoane — cazul aşa zişilor „uriaşi" — e datorită în general unei anomalii în funcţionarea acestor glande.

Constatarea explică un fapt de multă vreme stabilit, dar care apărea până acum destul de misterios, anume că organismul unor asemenea uriaşi prezintă o mult mai redusă rezistenţă la boale, decât organismul persoanelor de dimensiuni normale.

In special rezistenţa contra tuberculozei este foarte slabă la cei cu talia prea înaltă, dată fiind acţiunea importantă a glandelor endocrine în luptă cu baccilul Koch.

923 de metri sub nivelul mării

De curând a apărut o remarcabilă lucrare cu titlul de mai sus, datorită exploratorului şi savantului american William Beebe.

După cum se ştie, Beebe a întreprins acum câtva timp, o încercare tot atât de riscată ca aceea a lui Piccard în stratosferă. Numai că exploratorul yankeu, în loc să scruteze înălţimile văzduhului, s'a coborît în adâncimile nepătrunse ale mărilor. Domeniul de cercetare al lui Piccard şi al succesorilor săi este „stratosfera", acela al lui Beebe: „batisfera".

Cu ajutorul unei simple căşti de scafandru, se pot face descinderi până la o adâncime de 18 metri, submarinele au ajuns până la 117 metri sub nivelul mării. Un scafandru, echipat cu un costum de oţel, a atins recordul profunzimei de 160 de metri.

Beebe şi Barton au reuşit să depăşească acest record printr'un procedeu special. Ei şi-au construit o sferă de oţel, prevăzută cu ferestre de quarţ şi, cu ajutorul acestui vehicul original, au ajuns să coboare până la 923 metri, în fundul mării.

Impresiile pe care Beebe ni le împărtăşeşte în cartea sa, sunt extrem de interesante.

Aflăm astfel că la această adâncime maximă domneşte un frig glacial şi un întuneric opac, deşi marea e populată aci de minunate animale, înzestrate cu aparate proprii de iluminat.

O privire prin ferestrele de quarţ ale sferei metalice, oferă un spectacol din cele mai neaşteptate: un cer negru, presărat de „stele". Punctele luminoase sunt reprezentate de făpturi vii fosforescente: peşti, viermi, caracatiţe, etc.

Presiune sub apă creşte cu câteo atmosferă la fiecare 10 metri adâncime, aşa încât la 923 metri, fiecare fereastră avea de suportat o presiune de peste 19 tone de apă. Pe toată suprafaţa ei, „ghiuleaua-cabină" suferea o apăsare de 7016 tone.

După cum vedem, cufundarea în aceste adâncimi — până acum inaccesibile — nu e mai puţin primejdioasă decât un sbor stratosferic.

E drept că Beebe luase toate precauţiunile posibile, dar nu trebue să uităm că un singur defect de etanşietate ar fi fost suficient ca apa să pătrundă în interiorul sferei cu o putere năprasnică şi într'o clipă, ghiuleaua ar fi fost pur şi simplu strivită.

Cum suportă animalele otrăvurile

Caprele pot mânca cucuta otrăvitoare, fără să sufere cea mai uşoară vătămare. Tot astfel, epuraşii de casă suportă, fără niciun neajuns, belladonna, atât de toxică pentru organismul nostru, iar ariciul veninul de şarpe.

De altfel, ariciul poate consuma cu uşurinţă o cantitate de sublimat egală cu de patru ori doza necesară pentru a ucide un om.

La şobolani şi găini atropina începe să-şi exercite efectul mortal numai în cazul când li se administrează într'o cantitate de 400 de ori mai mare decât aceea care otrăveşte pe un om.

In sfârşit, viţele pentru a suferi o otrăvire cu arsenic trebue să consume cel puţin 50—20 de grame din această substanţă atât de toxică.

Sborul porumbeilor la înălţimi mari

O serie de cercetări recente au arătat că există posibilitatea de a lansa în văzduh porumbei călători, dându-le drumul din avioane sau paraşute, care sboară la foarte mari înălţimi.

S'a constatat că din trei porumbei, cărora un aviator le-a dat drumul dela o înălţime de 6000 de metri, deasupra pământului, unul s'a întors în câteva ceasuri la cuibul său.

Din aceste experienţe rezultă în mod evident, că porumbeii călători suportă, nu numai considerabile diferenţe în presiunea atmosferică, ci şi variaţii de temperatură între 40 şi 0 grade.

110 km. păr pe cap.

Un cercetător american, pasionat — ca toţi yankeii de altfel — pentru statistici, a avut răbdarea neînchipuită să facă o serie întreagă de măsurători în legătură cu dimensiunile podoabei noastre capilare.

El a constatat astfel că numărul firelor de păr la blonzi este mult mai mare decât la bruni. Astfel, o femee blondă posedă în mijlociu 140.000 de fire, iar una brună numai vreo 100.000, pe când o roşcovană, abia 80.000.

Făcând media lungimei totalizate a acestor fire de păr de pe cap, americanul a ajuns la cifra de 70—80 de km. Unele femei blonde cu o coafură bogată suportă chiar 110 km. de fire pe cap.

Dacă un bărbat şi-ar lăsa să-i crească părul capului, firele n'ar putea depăşi o lungime de 30—35 de cm., pe când în acelaş caz femeile pot ajunge până la 1,70 m.

Pinguinul model pentru construcţia vapoarelor

Se ştie că pinguinii — acele curioase şi nostime animale din regiunile îngheţate — înoată extraordinar de repede. Ei ajung astfel, până la o viteză de 10 metri pe secundă, adică 36 de km. pe oră.

Această viteză, mai mare decât aceea a rechinilor şi balenelor, se datoreşte faptului că pinguinul înoată cu ajutorul aripilor lui.

Cercetătorii moderni, examinând în mod ştiinţific mecanismul mişcărilor pinguinului, au ajuns la concluziuni extrem de interesante şi deosebit de preţioase, în special pentru constructorii de vapoare.

Intr'adevăr, s'a construit un sistem de „vase cu aripi", al căror mecanism de propulsiune este montat în acelaş loc ca acel al pinguinului.

Din rezultatele obţinute se vede că, prin această inovaţie, sugerată de studiul organismelor naturale, se pot realiza viteze mult mai mari decât prin sistemul obicinuit de construcţie.

Ing. I. S.

MĂRUNTE

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului Literar": manuscrise, reviste, cărţi, etc. — a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între 6—7.

— Colaboratorul nostru, dl. MICAEL BAARI, *primeşte — pe acela cari doresc consultaţiuni astrologice directe — la domiciliul său din B-dul Pache 127, et. III, Bucureşti, în fiecare Duminică, între orele 9 a. m. şi 9 seara. Telefon: 4.40.85.*

NAUFRAGIAŢII DRAGOSTEI

Citiţi ediţia II-a din „Naufragiaţii dragostei" studiu psicho-sexual de dr. H Martin, o lucrare care deşi ştiinţifică, tratează în mod literar nevrozele amorului. Autorul înfăţişează cititorilor o sumedenie de îndrumări, pentru cunoaşterea problemelor sexuale în lumina ştiinţei actuale şi a observaţiunilor personale. In capitolele Higiena morală sexuală, Educaţie, Reformă, autorul preconizează cele mai bune mijloace pentru realizarea sănătăţii şi fericirii înainte şi după căsătorie.

Gazeta Medicală

Sport şi sănătate. — Cum se recunoaşte începutul tuberculozei pulmonare de Dr. Mişa. — Hypertrofia prostatei de Dr. S. Goligorschi. — Băile de nămol şi reumatismul cronic. — Peritonita acută. — O anchetă în lumea cititorilor: Cine e medicul care v'a salvat din boala cea mai grea? (aveţi prilejul să arătaţi recunoştinţa voastră, — binefăcătorului vostru). — Criminalitatea în America. — Holera pruncilor, — boala anotimpului cald. — Un copil operat de 85 ori! — O bucată de zahăr înainte de culcare. — Situaţia femeei chineze. — Consultaţiuni medicale şi grafologice.

Cartea ce trebuie cetită:

Pământul Ispitelor

roman de **B. Jordan**

...cartea d-lui Iordan cuprinde un material de o bogăţie rar întâlnită. ... o carte care merită să fie cetită.

C. Panaitescu
Facla

...E un tablou al vieţii rurale din sudul Basarabiei, impresionant şi magnific în simplitatea lui.

Munca Literară

Editura „Adevĕrul" **Lei 80.**

A APĂRUT IN EDITURA „ADEVERUL":

CONST. GRAUR: CU PRIVIRE LA FRANZ FERDINAND

Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii şi desenuri. Exemplarul Lei 100.- La toate librăriile

Cronica feminină

INTOARCEREA

Hoinăream prin portul mic cu străzi drepte, plantate cu castani. Era ora zece dimineaţa, vremea era frumoasă, mergeam la întâmplare, fără ţintă... Pe stradă nici o femee. (La ora asta?...). Toată viaţa gospodăriilor se retrăsese înapoia ferestrelor căptuşite cu hârtie albastră. Ai fi crezut că toate casele sânt închise în umbră şi tăcere. Dintr'o curte răbufni sgomotul înfundat al unui covor pe care servitoarea îl bătea înciudată. Din alta, darabana măruntă a fundului de tocat pătlăgele, fugi printre petunii până în stradă. La o fereastră apăru, de după perdea, o mână scuturând cârpa de praf — ca o fluturare de batistă, pe chei, la plecarea vaporului...

Mă simţii deodată singură şi străină în orăşelul acesta şi mi se făcu dor de casă... Mă strecuram ruşinată pe lângă case, mergând grăbită, ca şi când mi-aşi fi adus subit aminte de ceva ce trebuia înfăptuit imediat... Apoi, un gând cald, ca o zi senină de toamnă, m'a copleşit: acasă... Oricât te-ar bucura plecarea, gândul că evadezi din monotonul cotidian, oricât de plăcută ar fi vilegiatura şi oricât de bine te-ai distra unde te duci, vine o clipă când priveşti melancolică depărtările, lunecând peste tot ce vezi aevea, urmărind ceva văzut numai de tine: cuibul tău!

Acasă!... Intoarcerea. După un voiaj obositor, în timpul căruia te sbaţi cu bagajele şi aglomeraţia din preajma tuturor plecărilor, — casa te primeşte ca un prieten sfios după o lungă despărţire... Tăcerea închisă acolo cu cheia, atâtea săptămâni, stărue ca ceva palpabil. Parcă ai vorbi în şoaptă să n'o turburi! Şi ce bine dormi în patul tău după oboseala drumului şi după lipsa îndelungată în care i-ai dus dorul. Capul se adânceşte în pernele moi şi în visuri uşoare...

Abia a doua zi casa se trezeşte din tăcerea cuibărită în ea. Regăseşti cu plăcere fiecare colţişor drag, deschizi ferestrele şi soarele râde prietenos. Zorelele au îmbrăţişat balconul şi întind spre tine clopoţei de mătasă şi catifea: albi, roşii, albaştri, viorii... „Bună dimineaţa"!

Ce bine-i acasă!

După ce te-ai plimbat peste tot, luând în posesie fiecare lucru drag, aranjând ici o pernă, mutând o măsuţă, mirosind florile dintr'un vas,... ajungi în faţa garderobului! Aici faci un popas mai lung.

După ce te-ai privit puţin în oglindă, deschizi dulapul, răsfoind îngrijorată şi gânditoare rochiile atârnate acolo, ca pe filele unei cărţi uriaşe şi dragi...

Vremea e superbă. Modelele de toamnă n'au venit încă. Ce te faci până atunci?

Dar iată cele două veste — una foarte cloche, *de un* rose-mauve, *care merge minunat pe o rochie neagră, iar cealaltă, scurtă, ajustată, din* taffetas imprimé *gris-negru şi alb, cu revere de catifea, care transformă imediat aceiaşi rochie neagră. Apoi* tailleurul *din* crèpe marocain fantaisie maron cu sable... *şi încă atâtea rochii, între care aceasta de* surah marine *cu buline albe şi pentru seară rochia lungă de* chintz ciré *înflorită, atât de simplă şi totuşi graţioasă.*

Iată deci, scumpă doamnă, că poţi fi liniştită, gustând farmecul căminului. Când soţul se întoarce la prânz îi poţi ieşi înainte surâzând, spunându-i din toată inima: „parcă tot acasă e mai bine!" Şi răspunsul lui (o sărutare drăgăstoasă) vă va da dreptate!...

DOINA BUCUR

— Dragă maestre, pentru audienţă va trebui să-ţi armonizezi îmbrăcămintea cu a mea. Ce-ai spune despre o garnitură de organdi?

Viața, personalitatea și opera lui Mihail Sadoveanu

Cum lucrează

Odaia lui de lucru

Străinii nu intră în odaia lui de lucru. Din când în când, câte un bun cunoscut se vede condus într'o încăpere largă, văpsită trandafiriu palid, cu multe biblioteci și c'o masă plină de hârtii și cărți. Nu se poate apropia însă, privește dela distanță, rămânând cu dorința să știe ce-o fi fiind însemnat pe foile acelea răvășite pe birou.

Dacă se întâmplă vreodată ca un solicitant să fie condus în camera lui de lucru și-l găsește el acolo singur, se supără foc. Nu de alta, dar are impresia că l-a forțat cineva să spuie lucruri intime și că s'a trezit deodată fără carapace, descoperit.

Aici, în biroul lui, își petrece scriitorul ceasuri și ceasuri, uneori uitat de vreme, pierdut în lumile imaginației sale.

Peste tot cărți. Biblioteci lipite de pereți. Clituri pela toate colțurile și rezemătorile. Pe masă, cărți. Subt masă, cărți. Reviste, manuscrise, ziare. Din când în când, scriitorul deschide ochi mirați asupra acestei invazii de hârtie tipărită și dă ordine grabnice.

„Să se ridice toată ticăloșia ceia, să se aleagă și să se puie în biblioteci ori să se zvârle afară.

Copiii se execută. Vine duduia Profirița, cu duduia Didica. Pun mâna, se pleacă, ridică.

— Tată, da'asta îți trebuie?

— Tată, cred că asta e de aruncat.

Mormanele dispar, înghițite. Camera privește, mai mare și mai luminoasă. Sadoveanu inspectează cu privirea și se declară foarte mulțămit.

Dar nu trece nici o zi și iar se'ncepe, dela capăt. O carte pe masă, o revistă subt masă. Un clit întreg pus într'un colț. Altul rezemat de piciorul biroului. Și nu târzie vreme, scriitorul iar trebuie să recurgă la ajutorul duduilor sale.

Aici, în Impărăția cărților, Sadoveanu domnește, impunător, pe taburetul lui de postav englezesc.

Inainte-i, pe masă, are sumedenie de foi volante. Caete. Scrisori. Câteva cărți pe care le consultă zilnic. Condeie, creioane, sugătoare. Cerneală. Cleiu. Un cuțitaș. Și alte multe obiecte, amestecate: medicamente, pahar cu apă, călimară, statuiete, vas cu flori. Te miri unde mai încap atâtea lucruri, fără să se sfădească între ele. Nimeni n'are voie să se atingă, ori să schimbe ordinea dezordinei. Numai cucoana Catinca știe să umble cu degetele-i ușurele, să scuture praful și să nu se cunoască nimic.

Geamul îi stă întotdeauna deschis. Arareori, când curge prea mare răceală de-afară, îl închide pentru o bucată de vreme. Și iarna, cât poate, îl ține tot liber. E drept că uneori prinde câte un guturaiu; se aude strănutând de departe, tocmai dela celălalt capăt al casei.

— Ei vezi! Vezi mata c'ai răcit? aleargă cucoana Catincuța, Ți-am spus eu!

Dar răcitul tace, cu nasul în hârtiile lui și se face că nu aude. Cere o pătură să și-o pună pe picioare să nu-l tragă curentul.

De preferință scrie pe foi volante. Uneori pe file lungi și subțiri. Alteori pe mici. Câteodată își cumpără mai multe caiete și scrie pe-acelea, până le isprăvește. Ii place să varieze. Intotdeauna însă le umple c'un scris mărunt și regulat, ca un desen de broderie, în filigran.

Inainte, scria cu penițe. Era o întreagă istorie cu condeiul lui de care nu trebuia să se atingă nimeni; bine înțeles că odraslele lui i-l „împrumutau" câteodată și uitau să i-l mai puie la loc.

Acuma, scrie cu stilouri, pe care le schimbă destul de des. Când s'a plictisit de o peniță, o trece unui copil. Obișnuit, cu băiatul lui cel mai mic, Mihu, face tot felul de schimburi și afaceri.

Are un caiețel, pe masa lui, în care își scrie unele notații, vorbe, zicale, nume. E mic și lungăreț, cu scoarțe galbene. Acolo se desenează primele punctișoare ale unei viitoare lucrări.

Când pune la cale un roman istoric, consultă cronicile și alte cărți de specialitate. Se documentează mult mai serios decât s'ar părea. Cărțile le ține acolo, la dreapta lui, cu fișe albe într'ânsele.

Altfel, nu are curiozități, ca alți creatori. Poate scri și cu zgomot. Numai să nu i se adreseze prea mult vorba, căci asta-l tulbură din lumea lui și-l enervează.

Perioada de incubație

— Eu sunt ventuză — spune Sadoveanu. — Tot ce văd și aud, înmagazinez.

Ori unde s'ar afla și ori ce-ar face, scriitorul e cu ochii și urechile larg deschise. Ca pe o placă de ceară se imprimă toate câte-l interesează.

Le-a primit, le comentează puțin, stând de vorbă, apoi le rumegă câteva zile. Pe urmă, le aruncă în fundul sacului să fermenteze și să putrezească. Acolo stau un an, doi, douăzeci. Cine știe când le va întrebuința, și unde. Pe altele le însemnă în caiețelul cu scoarțe galbene.

Se întâmplă uneori să le scrie puțin timp după ce le-a cules. Asta însă pentru lucrurile mici, de impresii.

Nuvelele însă și mai ales romanele, care cer mai multă gândire și mai mult lucru, le construește ani de-a-rândul.

In acelaș timp, se plimbă și se amestecă în mintea lui, multe idei și subiecte. Fiecare viitor volum își are ghemul său de personagii, icoane și întâmplări. Incet-încet, câte unul se lămurește, prinde lumină și căldură, vine aproape și cere voie să iasă la lumină.

Sadoveanu atunci devine neliniștit. Incepe a se frământa, nu-și mai află loc și umblă întunecat, de parcă au să-l apuce durerile facerii. De fapt, e chiar așa. Când a venit ceasul, se aciuiază pe scaunul dela birou, și intră în chinurile creației. Și nu se lasă până nu-l aduce la viață, pe acel copil care-a cerut lumina tiparului.

Sunt unele romane pe care — spune el — le-a purtat în cap treizeci de ani. Erau întâiu idei vagi. Apoi, s'ar fi părut că s'a lămurit subiectul. Nu era prea mulțămit. Il mai lăsa și pe urmă, deodată, i se adăoga o latură neprevăzută, ce desfigura totul și dădea naștere unei cu totul altfel de ființe.

Așa s'a întâmplat cu „Nopți de Sânzâiene". Intâi era o simplă istorisire cu „Ile Florea, hoț de drumul mare„ ori o descriere a unei lumi sălbăticite, pe malul unei păduri seculare. A biruit ideea din urmă, cu un alt subiect și Ile Florea n'a intrat decât ca un personagiu secundar.

Subiectul

Din ghemul încâlcit care se plimbă în aparatul lui de creație, de multe ori simte nevoie să spuie cuiva, care-l poate pricepe — adeseori unuia dintre copiii lui — câte ceva: un personagiu, o vagă înjghebare. Atunci, figura lui pălește parcă de-odată, ca'n lumina lunii și ochii i se duc departe, visători.

Parc'ar vorbi cu el însuși. Uită că cineva-l ascultă. Apoi se trezește și-ți întoarce o figură întrebătoare, cu ochi temători și copilăroși:

— Crezi c'ar fi interesant?

Apoi se scuză:

— Incă nu mi-e lămurit bine, Poate am să schimb. Incă nu știu. Am să văd.

Altădată însă, când nu te aștepți, îți toarnă brusc o închegare complectă.

E drept că dacă te gândești mai bine, îți dai seamă că l-ai prins în delict de creație. Iți amintești că de o bucată de vreme a cam umblat laturile, a fost tăcut, visător, s'a sculat dimineață și s'a culcat târziu. Că l-ai surprins cu privirea în gol, contemplând un punct oarecare al depărtărilor. C'a fost distrat. Că n'a ieșit decât rar în oraș. In sfârșit, îți amintești că tot timpul acela a fost „cloșcă".

Și-ți spune subiectul. De data asta clar, ca'n palmă. Iți descrie unde se va petrece acțiunea, cum vor fi personagiile. Cam ce se va întâmpla.

Plimbându-se îi face plăcere să divulge aceste taine.

Numai să nu-l întrebi cum se va sfârși. Căci nu știe nici el.

— Asta depinde. Eu nu pot ști. Am să văd cum se vor desfășura evenimentele. Cine știe ce se poate întâmpla.

Și ochii și tot chipul lui radiază o fericire, o lumină lină. E bucuria eliberării. A limanului atins.

De-acum înainte știe că, nu târzie vreme, va naște un nou copil literar.

Primul capitol

Odată ce toată lumea știe că în curând va scrie o nouă carte, nu e greu să-l observi.

Toate ocupațiile le-a lăsat. In oraș, la club, nu s'a mai dus. Afacerile le-a amânat. Evită întrevederile cu străinii, și orice l-ar putea distrage din gândurile lui.

Tihna dela Copou îi este foarte prielnică acestei pregătiri a ultimelor preparative. Natură. Prieteni. In chip fericit, ghemul noului roman se desface, limpede și simplu.

Și când nu te aștepți, într'o zi când te miri unde a dispărut, și de ce nu l-ai mai văzut deloc, scrie deodată primul capitol.

Pe neașteptate.

A ieșit din odaia de lucru, grăbit de parcă îl alungă cineva. Pare amețit. Ochii îi sticlesc. Fruntea i-i plină de picături de apă. Trece aferat prin odăi și caută pe cineva, să-i spuie vestea extraordinară.

De obiceiu, o caută pe Profirița, fiica lui de-a doua.

— Profirița!... Spuneți-i că o chem până la mine.

— Profirița, repetă cei din jur, plecând în căutare, prin nenumăratele colțuri și coridoare ale casei.

Profirița!... Te chiamă tata! strigă alții pe-afară, spre grădină.

—Profira! Profira!... strigă toți, pe toate cărările.

A dat ordin tiranul. Să se prezinte inculpatul imediat, fără nici o întârziere.

El se plimbă nervos, pe ghimpi, nu mai are răbdare să aștepte.

In sfârșit, în colțul unde a fost găsită, Profirița trebuie să lase orice îndeletnicire, fie ea cât de importantă și să răspundă apelului. Se grăbește spre odaia de lucru a scriitorului, știind bine ce s'a întâmplat.

— Desigur că vrea tata să-mi citească ceva.

— Vreau să-ți cetesc ceva, spunescurt cel cu ordinul și ca și cum s'ar teme să nu fie refuzat, se întoarce și cu pași mari se îndreaptă spre biurou, antrenând după el, fără murmur pe prietena lui:

— Cred că nu te-am întrerupt din ocupațiile tale? spune târziu, când s'a așezat pe scaun și-a și luat foile cu pricina în mână.

— Lucrai?

— Da. Lucram nu face nimic. Ai scris primul capitol?

— Da.

Și începe.

Cum cetește

E de prisos, îmi închipui, să spun că ceeace cetește scriitorul e întotdeauna minunat. Lectorul cărților lui se delectează cu fiecare rând apărut nou.

Dar ceeace nu știe fiecare, e că o bucată scrisă de el și cetită de dânsul e un lucru cu totul în afara acestui minunat obișnuit — e ceva, aș putea spune dumnezeesc.

Acuma, cald, a ieșit la lumină ceeace se copsese în adâncuri. Le-a așternut pe hârtie, în câteva ore. El, deși s'a eliberat de ele, e încă plin de dânsele și-i plutesc în ființă pe suflet, în minte și'n fața ochilor.

Incepe a ceti.

Vocea lui caldă, potolită ca o muzică dulce, urmează cotiturile descrierilor și a dialogurilor. Intr'o clipă, te-a furat în lumea aceea creată de dânsul. Asculți, apoi uiți c'asculți. Vocea cântă. Imaginele se succed colorate și plutind într'un abur aurit dulce. Personagiile prind ființă, încep a vorbi. Și iată-te, deodată, într'o lume nouă, creată de fantezia scriitorului.

El, cu fiecare foaie care se succede, e mai emoționat. E posedat de ceeace-a scris. Febra creației e încă în el. Cetind, mai crează încă odată. Prin sublinierile, intonațiile și atmosfera ridicată de vocea lui și toată ființa-i iluminată, adaogă încă la ceeace a scris. Și el singur ia parte la ceace se întâmplă și apare, ca și cum le aude întâia oară și-i sunt necunoscute. E înduioșat. Râde. Se întristează. Și chiar plânge, când unul dintre erorii lui suferă, ori când e vorba de durerile și ticăloșia scumpei lui Moldove.

Atunci, ochii i se încețoșează, barba-i tremură și buzele i se îngroașă, ca unui copil care e gata să izbucnească în lacrimi. Din valurile cere-l împiedică să cetească și stăpânit, rar, își spune durerea și necazul.

Cine nu l-a auzit cetind pe Sadoveanu, nu l-a înțeles complet. Ori, chiar dacă pretinde că l-a înțeles, atunci a pierdut o emoție unică, aceea a lecturii lui.

Și nu oricând. Atunci când e cald încă puiul creat de dânsul. Apoi, de a trecut o zi, emoția s'a răcit și el s'a depărtat și s'a deslipit de ceeace-a așternut pe hârtie.

De-acum, ceeace-a scris nu mai e-a lui. Aparține tiparului și cetitorului.

Cum lucrează

O viață de călugăr începe.

Bietul Sadoveanu, de-acuma, nu mai are liniște. la bunul plac al spridușului din el, ce lucrează incontinuu, într'o forfotă și o aferare extraordinară.

Se scoală dimineața. Mănâncă puțin, pe fugă. E veșnic cu figura congestionată și cu fruntea fierbinte.

Cineva a spus că „Sadoveanu e ca pasărea care cântă". A vrut să spuie că el fără nici o sforțare, în chip natural, se așează la biroul și scrie.

Să-l întrebăm pe Sadoveanu. El spune:

— Pentru mine e o adevărată suferință. „Chinurile facerii" nu sunt o poveste. De multe ori mi-e groază șimie de toată istoria asta. De-ași avea bani, n'ași mai scrie.

Bine înțeles, că tot ar scrie. Așa zice el. Dar e adevărat că multă trudă și câtă stoarcere de suflet și energie cheltuește un scriitor pentru operele lui. E suferință, durere. Un lucru penibil. Sforțare. Concentrare crispată. Și mai ales suflet și emoție, de rămâi pe urmă moale și gol, ca o cârpă aruncată.

Sadoveanu e puternic. Nu-l îngenunchează oboseala. Poate într'una să dea tot alte lovituri, să cheltuiască tot ale pietre prețioase făurite în adâncul lui. Dar asta-i muncă.. Și cine își închipue că un creator e ca o „pasăre care cântă" nu știe ce spune.

Și unde lasă tot lucrul acela de ani de zile, în care mintea și fantezia scriitorului e în veșnică mișcare, de adunat, de combinat și de țesut toate datele sărace din afară? E un adevărat laborator în creerul unui scriitor. Te gândești că toate nuvelele și romanele lui Sadoveanu au fost aproape în acelaș timp mestecate și îmbinate.

Scriitorul stă pe gânduri, contemplă, fuge de mișcare și de zgomot.

— Un indolent, spun unii.

— Un urs, spun alții.

Nu știu că în lenea și fuga de lume stă puterea creatorului; atunci e el mai activ decât oricând. Lucrează cu putere, făurește. Și munca lui face mai mult decât toată trepidația și zbuciumul celor așa ziși „activi".

Și Sadoveanu e dintre aceștia care lucrează totul în minte. Apoi, când a venit timpul, așteaptă emoția aceea creatoare, fără de care nu se poate așeza la scris.

Cât lucrează, e în continuă febră. Nu mai e stăpân pe dânsul. Toată ordinea vieții lui e răsturnată. Rămas bun, ore de odihnă! Rămas bun, somn!

Uneori se trezește noaptea și nu mai poate dormi. O idee i-a fulgerat deodată. Crește, arde și-l frige, ca pe jăratic. N'are ce face. Trebue să se scoale și să se așeze la scris. Dimineața, la ora șase a isprăvit. Dar surescitarea îl oprește de-a putea lua acuma odihna. Se gândește la „mai departe", cum va urma. și ce se va mai întâmpla.

Căci el consideră că personagiile create de dânsul, odată venite la viață, au o voință a lor proprie și o lege după care se cârmuesc. El nu poate ști precis cum vor acționa ele. Asta depinde de împrejurări, de cum e starea sufletească a eroului în clipa aceea, de soare, de timp și încă de multe lucruri mărunte ce pot surveni.

Există o logică specială a acestor personagii ivite deodată pe lume. Scritorul are dreptate. In linii generale poate ști ce va face Ionuț, de pildă, din „Frații Jderi". Că se va duce în lume, să găsească pe Cosânzana lui; că se va lupta cu balauri și smei, că poate n'o va găsi ori o va pierde; dar cum se vor petrece „în adevăr" lucrurile, nu poate prevedea.

— De unde să știu eu că în ziua aceea are să plouă? spune cu nevinovăție scriitorul. Dacă era frumos, nu întârziau o zi și lucrurile s'ar fi desfășurat altfel.

Și mai cu samă sfârșitul nu știe cum va fi. Știe numai, în linii generale, atmosfera și sentimentul cu care se va sfârși cartea. Și ăsta-i principalul, pentru firul de artă pe care e brodată istorisirea.

Obișnuit, în câteva săptămâni a isprăvit ce și-a propus. Lucrul de ani de zile, ajuns acum la copt, cade ușor de pe creangă. Adaos la asta că Sadoveanu are o capacitate extraordinară de concentrare și de energie și ajungi la concluzia că e logic să transpuie, în așa scurt timp pe hârtie, opera din minte.

Precipitarea sfârșitului

Cu cât merge spre sfârșit, Sadoveanu e tot mai neliniștit. Nu mai are răbdare nici dela o zi la alta. Personagiile perfect construite, care acum se mișcă în voe în mediul lor înconjurător, îl iau nainte. Ele nu vor să știe că scriitorul are nevoe de odihnă. Gesticulează, vorbesc, se duc la treburile lor și Sadoveanu începe a le urmări cu greutate. Nu mai poate să le oprească.

Atunci, cu toată osteneala, nu se mai scoală dela biurou. Scrie, scrie, ceasuri și ceasuri. Atât cât mănâncă ceva în grabă, fără să știe ce pune în gură.. Carton ori friptură atunci e tot una. Apa are acelaș gust cu vinul. Dulce ori sărat e tot aceea. Imbucă ceva pe'nfulecate. Se trântește pe pat și fură câteva ceasuri. Apoi, la datorie: îl împung cu sula în coaste eroii lui. Ii suflă în față, i se pleacă la ureche și-i șoptesc:

— Scoală. Trebue să plec la războiu. Ce faci cu mine? De când sunt agta.

Soarele stă neclintit și-așteaptă să răsară. Ploile se îmbulzesc și stau la rând, să le deie drumul Sadoveanu să curgă. Toți și toate așteaptă ordine. Se înghesuesc, care întâiu.

Sadoveanu n'are ce face. Se scoală de multe ori nedormit, cu capul greu și se așează la masă. Și le spune la fiecare ce are de făcut. Și acțiunea se precipită, în vârtej, spre sfârșit.

Ultimele zile, i s'a întâmplat să scrie câte zece ori cincisprezece pagini de-ale sale, ceeace face patruzeci până la șaizeci de pagini de tipar.

Extenuat, apoi, încheie sfârșitul. In ziua aceea e fericit și în acelaș timp trist. Fericit că s'a eliberat și trist că s'a despărțit de cei din carte.

In orice caz, are dreptul amun să se odihnească. Și doarme, fără vise, neîntors.

Comentarii

In afară de lectura făcută chiar atunci, după creare, Sadoveanu simte nevoia să cetească ce-a scris și altora. Atunci, reunește întreg consiliul de fa-

Urmare în pag. IV-a

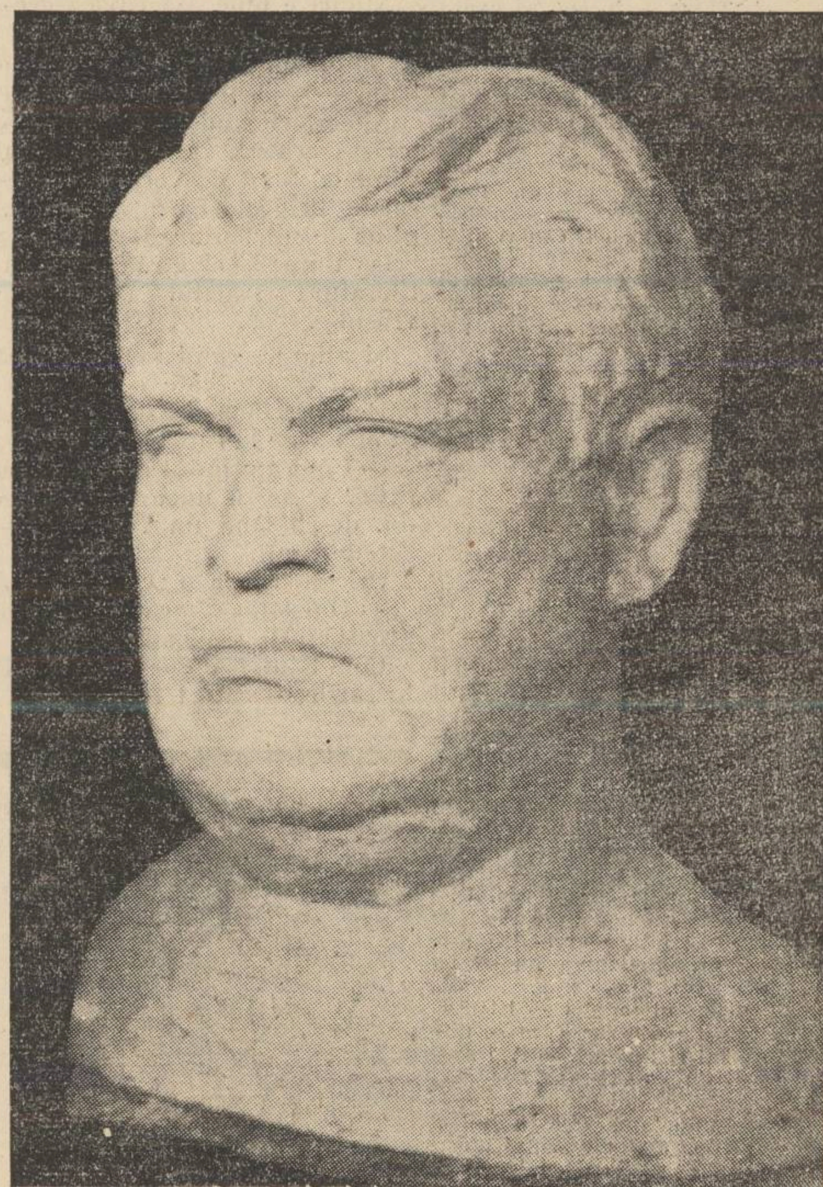

Aurel Băeșu

Casa dela Fălticeni

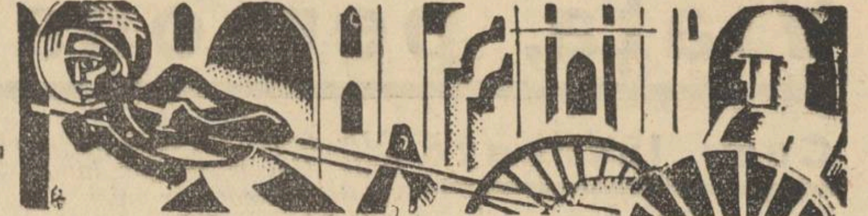

Mihail Sadoveanu în grădina dela Copou

Bustul lui M. Sadoveanu de M. Onofrei

Filip sărmanul

Apele Dunării se linişteau din ce în ce mai mult. O adiere caldă se prelingea pe spinările undelor abea indicate, se strecura prin sălcii care cântau în şopot, venirea serii.

Copacii, aplecaţi asupra apei, îşi priveau imaginile lor tremurânde, Discul roşu murea în depărtare, îngropat de stufurile ce acopereau ostrovele deltei. O făşie roşietică, ca o aureolă, împodobea fruntea muribundului care a lăsat doar o urmă palidă ce anunţa sfârşitul zilei. Un val sur venea dinspre răsărit, întunecând firea şi mânând, cu încetul, lumina slabă ce se retrăgea în depărtări...

Câteva caicuri, ca nişte pete negre au ieşit, unul după altul, din canalul dintre două ostroave depărtate. Sunetele tot mai accentuate ale unui cântec bătrân ai pescarilor alunecau pe faţa sbârcită a apei. Dubinuşca[1]) răsuna tot mai tare. Sunetele ei viguroase umpleau văzduhul.

Veneau pescarii dela lucru. Nuanţele vesele ale cântului lor trădau un pescuit gras.

Braţele deprinse mişcau ramele, cari în ritmul cântului, despicau apa, împingând caicurile spre mal. Un „hop'' a oprit ramele vâslaşilor. Caicurile s'au înfipt în nămolul unui ostrov, mărginit cu un dig, împodobit cu sălcii. Din verdeaţa, care acoperea toată întinderea insulei, izvorau ici colo, şuvoae de fum, dovedind existenţa locuinţelor omeneşti.

Dincolo de dig, printre plopii înalţi ,se uitau ferestrele unei colibe, făcută din nuele, lipită cu lut şi vopsită cu toate colorile amurgului.

Flăcăii cărau peştele în colibă grămădindu-l pe rogojine aşternute ; pescarii mai în vârstă aruncau în coşuri deosebite diferitele feluri de peşte.

Un câine-lup de o mărime rară, în zadar se sbătea, în silinţa de a rupe lanţul ce-l lega de un pom. Voia să alerge în mijlocul oamenilor să lingă mâinele vechilor săi prieteni. Lătra de bucurie şi de ciudă; iar lătratul lui se îmbina cu strigătele pescarilor, înălţându-se în văzduhul posomorît al serii. Cocioaba se umplu cu oameni, peşte, sgomot, din care isbucnea ici o glumă, colo o înjurătură.

Toţi se aşezaseră în jurul mormanului de peşte ca să termine sortirovca[2]) Pescarii priveau cu mândrie trofeele luptei lor, prin canalele deltei. Aci un şalău se odihnea pe spinările câtorva caracude, colo câţiva crapi agonizau sărind din loc, mai departe un lin zăcea cu stomacul în sus, respirând din greu, iar ştiuca, vicleana duşmană a plăticelor zăcea lângă o blândă plătică; s'au împăcat pe patul de moarte...

Limbele lumânărilor tremurau, mişcând umbrele lungi ale pescarilor.

— Unde o fi bătrâna — a întrebat o gură.

— S'o fi dus să vorbească cu păsările.

— Taras e nou pe aci — spuse un bătrân bărbos, uitându-se la un băetan înalt şi uscăţiv, pe care l-au angajat azi pescarii.

Taras şedea ghemuit lângă grămada de peşte.

Era nedumeirt. Nu înţelegea despre ce bătrână e vorba. Şi-apoi o bătrână care vorbeşte cu păsări. Ce o fi şi asta?

— E timpul să ne fiarbă uha[3]) Unde ştrângăreşte? — a pus cineva întrebarea deasupra sgomotului din colibă.

— Vezi Taras — începu să explice aceeaş gură cu barbă — avem aci o bătrână care ne face uha. Dar să nu vorbeşti prea mult cu ea că are să te doară capul. A fost bătută mult şi d'aia n'are toate doagele 'n cap.

Are o poveste pe care ne-a povestit-o de o sută de ori şi, dacă nu-i spuneam c'o s'o batem, dacă mai hodorogeşte, ne-o fi cântat zi şi noapte la ureche.

Ne-a plictisit. Şi vezi — pescarul începu să râdă — se duce în grădină, se aşează sub un pom şi povesteşte păsărilor, că aomenii nu vor s'o asculte. Dar tu eşti nou aci şi n'ai să scapi, are să-ţi...

Uşa se deschise.

In cocioabă a intrat un cap îmbrobodit, după care se târau picioarele vârîte în ciobote rupte de pâslă. Era bătrâna.

S'a furişat în colibă încet, asemenea unui hoţ. S'a oprit într'un colţ. Se uita cu teamă 'n ochi.

— Hei, bunico, nu-ţi fie frică că nu eşti la închisoare.

— Credeam că te-ai înnecat.

— Să nu mă bateţi, nu nu... Bătrâna şi-a acoperit faţa cu mâinele-i sbârcite. Incepu să se vaete.

— Lasă prostiile. Ni-e foame. Alege şalăi mai buni şi fă-ne ciorba.

— Nu mă bateţi, n'am să mai omor pe nimeni. Duminică m'am întors dela bâlciu, el a venit beat... Filip cerea bani, sărmanul Filip...

— Lasă, dragă bunico — spuse un pescar aproape cu duioşie. Uite noi am adus un nou tovarăş. Ai să-i povesteşti tot ce vrei. Ştii proverbul că privighetoarea nu se satură cu poveşti. Fă-ne uha.

— A drăguţul mamei — bătrâna l-a descoperit pe Taras, care se uita ţintă în ochii ei turburi. — Am să-ţi spun ceva. Cum te cheamă?

— Taras.

— Şi dece nu te cheamă Filip, ha? Tu eşti Filip, nu? Sărmanul Filip.

In curând lemnele pocneau dedesubtul cazanului cu peşte. Mirosul de peşte fiert se răspândi în colibă. Aburi deşi izbucneau din cazan, se prelingeau pe tavan, atârnau deasupra pescarilor, întinşi pe rogojine ce le serveau drept paturi. Bătrâna şedea lângă cazan.

Prin sbârciturile feţei ei, luminate de flăcări privea bătrâneţea mohorîtă.

Ochii ei demenţi nu trădau nici un gând.

Hainele ei, roase de vechime, împestriţate cu cârpituri, păreau tot atât de bătrâne ca şi dânsa.

— O vrăjitoare din poveşti — spuse încet lui Taras un pescar.

— Biata bătrână — şopti Taras, care n'o mai lăsa din ochi.

— Şi nu e aşa bătrână cum pare, are vreo cincizeci de ani. A trăit rău. A avut multe necazuri d'aia a îmbătrânit aşa de vreme.

Mâncarea era gata. Bătrâna tuşi, pescarii mai în vârstă făcură semnul crucii, cei mai tineri şi-au suflat nasurile unii au strănutat, alţii au cazanului, devastându-l cu linguri căscat. Toţi s'au aşezat împrejurul mari de lemn.

Un sgomot vesel ţâşni din zeci de guri pe cari nici şalăul nu le putea astupa. Ce plăcută era această uha sărată după o zi de trudă! Şi ce poftă de mâncare!

Un pescar ofta, clătinând din cap.

— Ce-ai păţit, Ivan?

— Oi, mă doare inimioara.

Pescarii pricepură îndată ce-l doare. Pufniră de râs.

— Mai rabdă Ivane, că nu numai pe tine te doare.

— Fraţilor, de dimineaţă n'am mai luat o picătură 'n gură.. Mi s'a sbârcit gâtul ca mutra lui Ştefan — glumea Ivan.

Uite-te la tine, măi prostule — replică indignat Ştefan un pescar înalt, cu faţa extrem de sbârcită, cu câte un smoc aspru la colţurile gurii.

— Păi, tu ştii regula — spuse cel mai în vârstă dintre pescari, pe care-l numeau ceilalţi „tătucu". După uha bem votca; câteodată şi după peştele fiert. Adă votca din pod — adaugă el întorcându-se către bătrâna.

— Mai bine să facem altă regulă, tătucule — spune cu vioiciune Ivan — înainte de uha bem odată, după uha odată, înainte de peştele fiert odată şi după aceasta odată şi numai atâta, că votca multă nu avem.

— Dac'ar fi după Ivan am bea cu lingura votca în loc de uha — spuse o gură, care aparţinea unui pescar gras şi de o statură gigantică.

— Şi n'ar fi rău — spuse Ivan în grabă, închipuindu-şi un mare cazan plin cu votcă. — Dară dac'ar fi după tine, măi taurule, mâncăciosule ai mânca tot peştele ăsta şi nu mai aveam ce duce la piaţă, s'apoi...

Dar n'a terminat, ochii lui au lunecat pe ulceaua din care se vărsa, pe rând, votca în ceştele de lut ale comesenilor.

Ivan a golit a doua ceaşcă. După multe rugăminţi şi înjurături el obţinu încă o ceaşcă de votcă. Dispoziţia lui atinse culmea. In ochii lui se aprinse pofta nemărginită de a bea.

— Ştiţi fraţilor, când ziua mă obosesc la rame, mă gândesc că seara o să beau şi atunci osteneala fuge de mine ca dracu de tămâie.

Dumnezeu când a făcut pe om, a făcut şi votcă, căci Dumnezeu s'a gândit: cum dracu să trăiască omul fără băutură.

— Spune, Ivan, cam cât ai băut în viaţa ta? — întrebă râzând un pescar ai cărui dinţi albi, sănătoşi se uitau printre ţepii mustăţilor negri.

— Apoi, nu costă nici el atâta cât costă votca pe care a băut-o — întărâtă pe Ivan pescarul gras cu gura plină de peşte şi pâine.

— Măi, neghiobule, dacă turnam peste tine tot ce am băut în viaţa mea — răspunse supărat Ivan — te înnecai cu toată grăsimea ta de porc şi mărimea de bou. Ivan scuipă cu sgomot, ca să accentueze astfel dispreţul către pescarul cel gras.

A urmat o înjurătură lungă, după care Ivan s'a liniştit, a făcut semnul crucii, — căci aşa se obişnuia să se procedeze după masă — şi s'a întins pe rogojină. Sfârâia.

— Să te prăpădeşti, dacă nu te duc din crâciumă la mal — mormăia pescarul mâncăcios.

După ce vindeau peştele în oraş Ivan primea partea sa din vânzare. Atunci începea să colinde pe la cârciume unde îl aşteptau alţii de teapa lui .

Spre seară când pescarii trebuiau să se întoarcă pe ostrov, Ivan era beat turtă.

Pescarul-gigant îl apuca cu o mână şi-l târa spre mal. Asta se repetă în fiecare zi de târg.

Treptat sfârâiturile se auzeau din toate părţile până au format un cor prea puţin muzical dominat de sfârâiturile pescarului gras. Acesta horcăia într'un chip deosebit. Trăgea cu sgomot aer în plămâni, îl oprea puţin între obrajii umflaţi apoi deodată descărca gura ca o salvă de tun.

In ritm: hoo-oo-p- pufhh...

Bătrâna a stins lumânările. S'a aşezat lângă vatră. Un văl negru acoperea din ce în ce mai mult jăraticul care murea.

Slabele licăriri din vatră alungau întunericul ce înfăşura treptat chipul parcă împietrit, a btărânei. Ultima licărire s'a stins.

O umbră s'a sculat şi a aprins candela. O icoană veche, galbenă, încoronată cu mănunchiuri de sulcină, s'a desprins din întuneric.

Taras nu dormea. Şedea ghemuit lângă o spărtură de perete, ce semăna cu o fereastră. Era tras la faţă. Un puf, ce nu cunoştea încă limba briciului, îi acoperea buza subţire, delicat conturată. Faţa plăpândă, aproape copilărească. Bătrâna s'a apropiat de el. S'a aşezat în faţa lui pe o laviţă. Il privea speriată.

— Filip sărmanul.

— Mă cheamă Taras.

— Aha... Aveam şi eu un fiu... — fără zăbavă a început să povestească — nu, tu nu ştii nimic. Nimeni nu vrea să mă ascultă. Dar tu eşti bun tu semeni cu Filip.. îi plăcea mult cartea. A vrut să înveţe dar tatăl său n'a vrut. El a fugit la şcoală şi tat-său m'a bătut că şi eu am vrut ca Filip să 'nveţe, să se facă om mare, cu carte.

Mai întâi a învăţat în sat la noi Invăţătorul spunea că e băiat harnic la carte şi trebue să meargă în oraş ca să 'nveţe mai departe. Dar tatăl său n'a vrut.

Atunci eu am vândut cartofii şi cu banii aceştia Filip a plecat în oraş.

Şi bărbatu-meu m'a bătut iară, m'a bătut rău. In oraş o ducea rău de tot băiatul meu. Eu n'aveam bani mulţi ca să-i trimit. Bărbatu-meu spunea că dacă Filip vrea să trăiască mai bine să se facă zidar ca şi el. Eu plângeam nopţi întregi. El venea beat şi mă bătea, şi mă bătea. Şi ce nu făceam eu ca să ajut pe copilul meu? Lucram zile întregi la moşia lui Trofim, iar noaptea spălam rufe. Banii pe care-i câştigam îi trimiteam lui Filip. Nu ştiam nici odihna, nici sărbători, nu mă duceam nici la biserică. Tot lucram. Dumnezeule, nevrednică sunt.

Dar aveam o mângâiere, lucram pentru copilul meu. El era viaţa şi bucuria mea, Filip sărmanul.

Făceam totul pentru el. Mă gândeam la el îl visam mereu... Ştii odată l-am visat că sbura ca un înger, ca o pasăre... Filip era o pasăre... şi tu eşti o pasăre...

Bătrâna rânji prosteşte. Perdu şirul vorbelor. La lumina slabă a candelei faţa ei părea şi mai galbenă.

Ochii ei, înconjuraţi de cercuri vinete trădau demenţa. A început să dârdâie din dinţi parc'ar apuca-o frigurile. Indruga vorbe fără de 'nţeles.

— El era beat... curgea vinul din cap... nu, nu mă bateţi...

Trecu mâinele peste obraz. Tăcea. Ochii ei s'au limpezit.

— Am să-ţi spun totul, copilul meu. El cheltuia banii pe vin, iar fiul meu murea de foame în oraş. O lună de zile strângeam câte un ban ca să trimit lui Filip.

Intr'o zi am venit dela bâlciu şi n'am găsit banii sub saltea. Filip mi-a scris că e bolnav rău şi mă ruga să-i trimit ceva parale. Bărbatu-meu a băut banii pe cari trebuia să-i trimit lui Filip.

A venit noaptea beat şi m'a bătut că am ascuns banii de el. Şi după aceea s'a culcat. Dormea întins pe pat şi horcăia ca un porc. Eu nu puteam dormi.

Şi cum să dorm dacă Filip era bolnav şi n'avea ce mânca în oraş străin.

Nu, eu n'am vrut să-l omor dar aşa a vrut Necuratul. Parcă mă 'npingea cineva să mă duc în bucătărie să iau toporul ăl mare. Am venit lângă patul bărbatului meu şi mi s'a părut că capul lui e un dovleac... nu... chiar era dovleac... am despicat dovleacul...

Urmă un râs spart. Rânjeau prosteşte ştirbiturile dinţilor ei.

...Şi vinul curgea din dovleac... Nu, nu mă bateţi, mă doare... dar ei n'au vrut să mă asculte... numai păsările mă ascultă...

Şi iar ochii ei prăbuşiţi exprimau prostia.

Candela de mult s'a stins. Cocioaba s'a posomorît.

Taras se uita prin fereastră. Luna s'a ridicat deasupra apei. Raza ei galbenă s'a strecurat în cocioabă, aruncând pe podea imaginea ferestrei, poleind feţele asudate ale pescarilor.

Taras simţea cum i se strânge inima cum bate mai tare. Asculta atent povestea bătrânei. Avea şi el o mamă bătrână şi bolnavă. Şi el a început să 'nveţe carte dar sărăcia l-a smuls din şcoală, aducându-l între pescari. Trebuia să câştige pâinea.

Blond, plăpând, chipul lui purta pecetea unei vieţi grele. Ochii lui căprui, cuminţi, contrastau cu chipul lui, care, la lumina lunei, părea cu totul copilăresc.

Avea ochi de om în vârstă.

Bătrâna îi aducea aminte de sărăcie, mizerie, de iubire pe mamă. In pieptul lui pătrundea ,tot mai mult, o rază de dor.

Bătrâna începu să îndruge, din nou, vorbe fără şir. Apoi faţa ei se lumină.

Privi fix pe Taras, vrând parcă să surprindă în ochii lui firul povestirii.

— După aceea am stat la temniţă, am stat mult.

Mă gândeam mereu la Filip. El era încă bucuria mea. Pentru el mai trăiam şi înduram totul. Când m'am întors acasă l-am găsit bolnav rău. Doftorul spunea că are tuben... tubenal...

Tuberculoză — îi ajută Taras.

— Da, tubenuloza. Ii rea boala asta. Doftorul spunea că trebue multe parale ca să-l lecuiască. Am vândut tot ce aveam. Lucram ziua şi noaptea şi totul dădeam pe lecuit. Doftorul spunea că asta e puţin şi că trebue multe, multe parale. Era bolnav rău. Imi spunea: „Mamă, nu te chinui atâta, nu munci peste putinţă, nu duce atâta grijă, eu am să mă fac bine".

Il priveam cum se chinueşte — continuă ea tremurând — dar nu puteam să-l ajut.

Mă rugam la Dumnezeu, mă rugam la oameni. Dar nimeni n'a vrut să mă asculte. Nimeni nu voia să mă ajute.

A tăcut. Faţa ei de burete se sbârci şi mai mult.

Deschise gura, în silinţa de a vorbi. dar nu era chip.

In sfârşit gângăvi sdrobită: a murit.

Plângea cu sughiţuri, plimbând capul dela un umăr la altul.

— Doamne, nevrednică sunt, păcătoasă sunt. Eu l-am omorît dar el mă chinuia... Mi-a băut banii şi sănătatea.

El a omorît pe copilul meu Filip... Sărmanul Filip...

Apoi parcă înţepenise pe laviţă.

Pe chipul ei s'a zugrăvit abisul durerii prin care a trecut sufletul de mamă.

Pe spatele ei gârbovit apăsau cei cincizeci de ani, ani grei. A pierdut totul. I-a mai rămas doar amintirea durerii, o poveste.

Avea şi ea un fiu. Filip sărmanul.

— Doamne, Doamne la ce să mai trăesc? mormăia îndurerată.

Taras o urmărea din privire.

Un şuvoiu de amintiri negre năvăli în mintea lui. Beţie, blestemată beţie.

De câte ori tatăl său îmbătat bătea pe mama sa şi pe el! De câte ori mama dormea afară, când tata venea beat şi o căuta cu cuţitul în mână!

Decâteori el, Taras, tremura de teamă când tata se întorcea dela cârciumă!

Din copilărie era condamnat să privească scene triste udate cu vin şi lacrimi.

El n'a văzut un zâmbet vesel pe buzele mamei sale. Mereu era tristă şi gânditoare. Şi el semăna mult cu dânsa.

Blestemată beţie...

— Tu să nu bei, copilul meu şi să nu baţi pe nimeni... Pe mine m'au bătut toţi... Doamne.

Făcu o droaie de gesturi ce semănau cu semnul crucii.

Luă capul lui Taras şi-l aplecă pe poala ei.

Mângâia părul lui vâlvoit. Se apleca să-i pupe fruntea. O podidi din nou plânsul.

Taras asculta respiraţia bătrânei. O respiraţie grea, care se îmbina cu foşnetul sfios al sălciilor.

Bufniţa a isbucnit cu arpegiul ei ameninţător. Sunetele cântului ei se rostogoleau deasupra insulei.

Era târziu. Pescarii horcăiau, vorbeau în somn.

Se auzea din depărtare cântecul monoton şi ritmic al cucului.

Broaştele orăcăiau în surdină. O adiere uşoară intona pe coardele naturii cântul nopţii.

Taras adormi sub şoaptele blânde ale bătrânei. Auzul lui refuză să mai înregistreze vorbele ei. Bătrâna clătina capul şoptind vorbe fără rost.

Cine ştie ce puhoiu sbuciumat curgea în pieptul ei sfâşiat de durere! Cine ştie când va aţipi şi ea. când somnul îi va alina suferinţele!

Sau poate visuri grozave o chinuesc şi în somn? Şi cum încăpea durerea ei nemărginită între pereţii afumaţi ai acestei cocioabe!

Când va crăpa de ziuă ea va sta înţepenită pe laviţă, cu gândul la Filip sărmanul... Căci i-a rămas doar o poveste.... avea şi ea un fiu... Undele obosite s'au culcat de mult.

Luna, cu suliţele-i galbene străpungea vălul mohorît al nopţii.

EMILIAN N. BACOV

1) Numele cântecului.
2) Triaj.
3) Un fel de ciorbă.

Viaţa, personalitatea şi opera lui Mihail Sadoveanu

milie: vine cucoana Catincuţa şi toţi copiii. Unii se aşează pe scaune, alţii pe prichiciile geamurilor, alţii jos. Toţi ascultă, în diferite poziţii. Sadoveanu ceteşte un ceas, două, trei, patru. Până ce nu mai poate nici el, ori au obosit ascultătorii. Atunci se opreşte şi comentariile încep.

Creatorul întreabă ce lucru a plăcut mai mult. Dacă sfârşitul e impresionant. Dacă ei cred că volumul va plăcea. Şi dacă eroul principal e simpatic.

Fiecare îşi spune părerea. Unul relevă noutatea subiectului, altuia îi place cu deosebire un anumit personagiu; ceilalţi s'au amuzat grozav şi-ar vrea încă să mai asculte, până la sfârşit.

— Dar, nu găsiţi că e poate plictisitor, lipsit de interes? întreabă, preocupat, scriitorul.

— Lipsit de interes? Plictisitor? Se miră şi râd cei din pur. E grozav de amuzant şi antrenant. Nicio clipă nu-i interesul scăzut. Nu ştim cum am face să aflăm mai iute ce s'a întâmplat.

Atunci e bine. Căci frica grozavă a lui Sadoveanu e asta: să fie amuzant şi vioi. Să nu plictisească.

Alteori cheamă pe Topârceanu şi-i ceteşte, pe ales, câteva capitole. Stau de vorbă. Topârceanu ticlueşte fraze frumoase, pline de spirt şi de simţire în acelaş timp; şi el gustă din plin literatura fratelui său mai vrâstnic.

Şi altora, când se întâmplă, le mai ceteşte câte ceva. Apoi, cartea i se depărtează de suflet. Şi alta vine la rând.

— Cum am putut eu scrie aşa ceva? se miră uneori Sadoveanu, deschizând un volum apărut de mult.

Ori alteori, la o reeditare:

— Dar ştii că bucata asta nu-i proastă? Mi-a plăcut.

Copiii lui îi cunosc mai bine lucrările, decât el însuşi.

Titlul

Incă înainte de a se aşeza la scris, a pus un titlu cărţii. Pe urmă însă, în timp ce lucrează şi după ce-a isprăvit-o, e persecutat de un titlu frumos şi reprezentativ.

Aşa cu ultima lui carte, apărută anul acesta. Dela început a numit-o „Fraţii Jderi"; ba chiar acesta era titlul romanului încă de pe când era numai un ghem încâlcit în capul scriitorului.

Pe urmă însă, tot timpul cât l-a scris, s'a frământat într'una: Care e titlul cel mai bun?

Ucenicie. Nu *Ucenicia lui Ionuţ*. Ori poate *Cea dintâi durere*. Dar se poate că tot *Fraţii Jderi* e mai bun. Sau *Cei cinci Jderi*.

Dar până la urmă, tot cel dintâiu titlu s'a dovedit cel mai nimerit.

Aşa se întâmplă, de altfel, aproape totdeauna. Şi când nu se poate hotărî, le pune pe-amândouă. De pildă:

Zodia Cancerului, sau
Vremea Ducăi Vodă.
Ori: *Soarele'n baltă*, sau
Aventurile Şahului.

Cei din jur nu-i pot fi de folos şi nu-l pot influenţa. El găseşte, singur, titlul cel mai frumos şi cel mai potrivit.

Şlefuirea

După ce a isprăvit de scris, lasă cartea să se odihnească o bucată de timp: măcar câteva zile. In timpul acesta nu se mai gândeşte de loc la ea. Revine la ocupaţiile lui obişnuite. Caută să se distreze. Ceteşte o carte nouă, se duce la un spectacol. Porneşte la vânătoare ori într'o excursie. Se aeriseşte de atmosfera din carte, ca apoi să îşi deie mai bine seama de dânsa.

După termenul acesta fixat, o ia din nou în mână O ceteşte capitol cu capitol. Inlocueşte repetiţiile, clarifică câte o frază, amplifică câte un dialog, ori adaogă câte ceva. Nu are mare lucru de făcut, în orice caz. Arare ori i se întâmplă să revie mai serios asupra unui pasagiu. Doar când survine ceva neaşteptat.

După ce-a scris *Zodia Cancerului* a avut ocazia să se ducă la Constantinopol. Cu toată documentarea şi imaginaţia lui, capitolele din roman care descriu Bosforul, nu erau destul de veridice. Cunoscându-le acum de aproape, se întoarce acasă şi le scrie din nou.

E poate însă unicul exemplu de acest fel. De obiceiu nu are mare lucru de refăcut.

Manuscrisul

Manuscrisul lui e ca o bijuterie. Scris mărunt — mai mărunt aproape nu este cu putinţă — literele se succed moale, într'un lanţ sinuos, formând un tot, ca o împletitură artistică. Foile curate, fără ştersături multe. Din când în când, câte-un cuvânt deasupra, ori o oază izolată, pe marginea albă, lăsată anume.

Foile puse la rând, drepte şi neprihănite, de parcă nici nu le-a atins decât condeiul. Stau de obiceiu, în mijlocul mesei, cu o greutate deasupra.

După ce-a trimes cartea la tipar, manuscrisul e legat cu o sforicică şi trece într'un sertar de birou ori în despărţitura unei biblioteci. Cerneala se închide, devine neagră. Foile îngălbenesc. Dar scrisul rămâne acelaş, ca nişte lanţuri nesfârşite de gângănii minuscule, care aleargă, neistovite.

Transcrisul

Pe scrisul acesta aşa de mărunt, transcrierea e o nostimadă.

Când vine vremea să se trimeată noul născut în lume, să-l îmbrace tiparul, atunci Sadoveanu cheamă pe Profiriţa, care e ca şi secretarul lui intim, şi-i spune încurcat:

— Trebue să dau la zi întâiu manuscriptul. Ce-i de făcut? Va fi nevoe de o clacă.

Profiriţa numără zilele. Apoi se gândeşte care din locuitorii casei au vreme de copiat: Mircea, Didica, Cost, Lucia; ea şi tata. Fac şase. In douăsprezece zile.

Diplomată, se duce la fiecare. Expune cazul. Cei strânşi cu uşa acceptă. Se împart foile, se dau transparente, cerneală. peniţe, hârtie.

Şi munca începe.

De obiceiu, scriu la un loc. Asta din cauză că scrisul scriitorului e aşa de neciteţ — din pricina micimii — că trebue să se consulte între ei şi să se sfătuiască.

— Oare ce scrie aici, Profiriţă?

Profiriţa e maistra şi interpreta.

Mai ales cuvintele rare, arhaice, sunt greu de descifrat. Şi cum acestea se găsesc la tot pasul în paginele lui Sadoveanu, copiatul devine un chin.

Afară de asta, mai trebue ţinut samă şi de alte lucruri: de scris *samă*, nu seamă; *câne*, nu câine; *straie*, nu strae; *acela om*, nu acel om. Şi multe de felul acesta, nesfârşite.

Din pricina asta, trebue să revadă totdeauna Sadoveanu şi să găsească destule greşeli. La Didica şi Profiriţa arareori însă, găseşte câte una.

Cel mai amuzant, e că uneori, când nimeni — nici chiar Profiriţa — nu poate descoperi sensul unui cuvânt, vin la tatăl celor scrise.

— Ce scrie, tată, aici, că e cu neputinţă să descifrăm.

Sadoveanu îşi pune ochelarii, ia foaia şi încearcă.

Ce Dumnezeu? Nici el nu ştie.

— Ce-oiu fi scris? Că nu pot să descurc.

Asta-i mai frumos decât orice!

Atunci, ce să facă? Pune un cuvânt, ce-şi închipue că se potriveşte cu cel încurcat.

In sfârşit, claca terminată, volumul se lăfăieşte mare, gata de trimis.

— Săracul! spune Profiriţa. Il trimeţi în străini, tată. Il vinzi.

Sadoveanu zâmbeşte cu duioşie. Aşa-i. Are dreptate Profiriţa.

După ce trece timpul

După ce s'au scurs mulţi ani, scriitorul ia un volum vechiu în mână şi ceteşte pagini străine, scrise de-un om mai tânăr cu o bucată bună de viaţă decât el.

Şoimii! Cât e de mult deatunci!

— Cum am putut eu scrie o carte aşa de slabă — spune scriitorul. — Am de gând s'o desfiinţez.

— Vai de mine, d-le Sadoveanu! sare editorul. Dar e un volum foarte căutat.

— Nicoară Potcoavă e cel mai scump erou al nostru — spun fetele şi băeţii tineri.

Atunci, cum să desfiinţezi cartea, d-le Sadoveanu? E cu neputinţă.

Scriitorul singur spune că el simte nevoia să scrie două feluri de cărţi. Unele cerute de adâncurile firii lui, altele pentru amuzamentul său.

De obiceiu, alternează: una de un fel, alta de alt fel.

Dar el preferă pe cele de amuzament. Pe acelea el singur le ceteşte câteodată, la corectura unei noui ediţii, cu mare plăcere.

De celelalte se îndoeşte adesea. Unele i se par slabe, altele plicticoase, altele neinteresante.

Dar pe noi, nu ne prea interesează asta, nu-i aşa?

Sadoveanu trebue să scrie, să nu critice. Iar noi să cetim şi să ne delectăm.

VALER DONEA

(Urmează)

Modernizarea lui Cupidon

Odinioară, zeul dragostei trăgea cu săgeata...

Astăzi, ritmul vieţii s'a schimbat: Cupidon e înzestrat cu armament modern...

J. Kessel

Două spovedanii

Gâtlejul îi ardea, ca şi cum ar fi fost carne vie. Ceru încă un pahar cu apă bărbatului ei. Allan se înfioră la auzul glasului ei istovit.

Ea zăcea în pat, aproape de fereastra larg deschisă. Adieri încărcate cu toate miresmele unui pământ îmbălsămat şi fericit, umpleau bungalow-ul cu suflarea lor caldă. Aduceau aroma amară a aloeşilor uriaşi, efluviile acre ale bananilor şi mirosul sălbatic al oceanului.

Soarele abia răsărea deasupra insulei. O spumă trandafirie îndulcea albastrul violent al valurilor pe cari alerga uneori, ca o viperă de aur, o rază mai iute.

— Ascultă, — murmură tânăra.

Foarte aproape sau foarte departe — nu se putea şti unde anume — se auzeau sunete abia desluşite de instrumente antice şi de voci tinere.

— Ghitare hawaiene, Edith, — răspunse Allan. — Te supără? Am să trimit boy-ul să gonească pe cântăreţi.

— Nu, te rog, lasă-i! Imi fac bine.

Sleită de sforţarea pe care o făcuse ca să vorbească, Edith îşi plecă uşor capul pe o parte. Braţele pe care le ţinuse pe piept, se lăsară în jos cu moliciune.

După noptea nemiloasă, în care îşi simţise tot trupul frânt şi ars de febră, ea gusta cu voluptate strălucirea slabă a aurorei.

Printre pleoapele pe jumătate închise, privirea ei rătăcea peste parcul imens, pe care-l străjuiau palmierii trufaşi ca nişte sentinele şi tapetat cu flori dintre cele mai rare. Mai departe, în lanurile de orez, oameni bruni se şi aplecau spre canale...

Şi inima tinerei, care bătea cu greutate, bătu şi mai greu încă.

Toate acestea, arborii măreţi, rondurile de flori, câmpiile roditoare şi îmbelşugate, — toate erau opera şi proprietatea lui Allan.

Totul îi aparţinea lui, până la stâncile de culoarea mărgeanului, de care se sfărâmau valurile Pacificului; totul purta pecetea puterii şi voinţei lui.

De câte ori, rezemată de cerceveaua ferestrei larg deschise asupra întinderii nemărginite şi luminoase, Edith nu simţise, cuprinzând-o, la această privelişte, o groază nelămurită!

Ce izolată se simţea dânsa, în mijlocul acestui domeniu întins şi bogat, al cărui stăpân absolut era bărbatul ei şi pe care se încovoiau oameni barbari cu ochii scăpărători!

Incet, cu o teamă surdă, Edith îl privi. Şedea lângă ea, cu capul înclinat. Edith îi vedea fruntea pătrată, nasul de vultur, gura hotărîtă şi aspră, bărbia ascuţită.

Cum a putut ea să iubească acest chip de pasăre de paradă? Cum s'a lăsat adusă din San-Francisco în această plantaţie din Honolulu, pe care el o îndrăgea cu o duioşie exclusivă?

Edith nu putu să-şi urmeze visarea; o flacără se aprinse în partea stângă a pieptului şi-i cuprinse întreg bustul. De pe buzele ei învineţite se desprinse un geamăt.

Allan îşi ridică fruntea şi privirile lor se încrucişară. Ochii tinerei erau, în ciuda suferinţei, de un cenuşiu cald, iar ai bărbatului — de un verde ca migdala, cu pupilele subţiri şi de o strălucire vie.

— Ce pot face pentru tine, iubito?

— Doctorul are să vină, oare?

— Oraşul e departe şi Ceng s'a dus să-l cheme abia azi dimineaţă.

Tinerei i se păru că o stranie sclipire de triumf apăruse în ochii bărbatului ei. Frica care o cuprindea deseori înaintea acestei măşti aspre, o făcu să tremure mai mult decât o făcea să tremure febra.

Ca şi cum ar fi ghicit această groază, el îşi puse degetele lungi şi aspre pe fruntea Edithei şi o mângâie. Indârjită la început de această atingere, ea se linişti încetul cu încetul.

Temerile ei erau deşarte. Allan o iubea. Cu asprime, fără îndoială, şi cu stângăcie; dar cu o patimă violentă şi adâncă. Dânsa l-a văzut întotdeauna gata să-i îndeplinească orice dorinţă şi tremurând de bucurie în braţele ei. Astă noapte chiar, n'a veghiat la căpătâiul ei cu o grijă plină de răbdare şi duioşie?

Pentru ce să se teamă de el, odată ce-i aparţinea şi mai ales când ea putea să-i distrugă viaţa printr'o destăinuire?

Moleşeala care-i cuprindea trupul tânăr, slăbea repulsiunea ei pentru Allan. Era înduioşată. O clipă avu o mică remuşcare, pe care o goni numaidecât, dar care o îndemnă să privească cu mai multă îngăduinţă chipul pe care nu-l mai iubea.

Intoarse capul spre dânsul. El nu se aşteptase la această mişcare repede şi scoase un ţipăt uşor.

Pe trăsăturile de obiceiu rigide şi liniştite, ea citise o atât de adâncă desnădejde şi o duioşie plină de atâta mâhnire, încât avu siguranţa îngrozitoare că moartea era acolo, în camera aceia încăpătoare, cu mobile uşoare, — şi bărbatul ei îi auzise pasul.

Văzând că l-a înţeles, Allan, fără să spuie un cuvânt, întoarse capul.

Trupuri omeneşti, frumoase ca bronzul, luceau în depărtare, sub soarele dogoritor. Briza purta miresme mai tari şi mai turburătoare, şi oceanul nu era decât un safir arzător.

Niciodată n'o înconjurase pe Edith o singurătate atât de îngrozitoare, ca în această clipă fatală. Ea simţi nevoia să se înghemuiască lângă singura fiinţă care-i era aproape.

— Allan, — murmură ea cu un glas care era mai mult un horcăit. — Nu vreau să duc cu mine o taină prea grea, fără să-ţi fi dobândit iertarea.

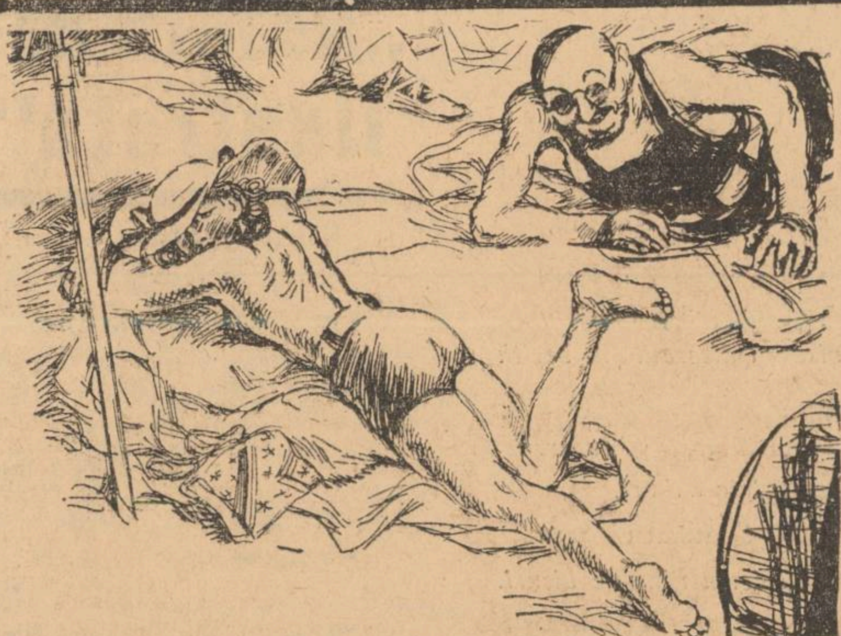
Se opri, răsuflă greu şi reluă:

— Nu ţi-am fost credincioasă... Acum trei zile a plecat marele vas de războiu englez... Avea la bord... un locotenent...

Nemaiputând să urmeze, fiind la capătul puterilor, ea tăcu. Atunci Allan o privi zdrobit şi spuse:

— Şi eu am nevoie de iertare, Edith. Ştiam tot. De-aceia am turnat eri în paharul tău otrava oamenilor din Hawai...

Trad. de CONST. GALITZA

— Piciorul ridicat, să fie oare — ca şi mâna ridicată, ca şi pumnul strâns — expresia unei opinii p olitice?

Centenarul lui Vincenzo Bellini

Cu prilejul comemorării centenarului morţii lui Vincenzo Bellini, Grand Casino din Vichy a reprezentat „Norma" cu artişti italieni (d-nele Gina Cigna şi Aurora Buadès, şi d-nii Francesco Battaglia, Duilio Baronti şi Attilio Benatti dela Scala din Milano, orchestra fiind condusă de d. Franco Capuana, şeful de orchestră al teatrului San-Carlo din Neapole).

Reproducem din „Journal de Vichy" de sub direcţia d-lui Léo Delbergé următorul articol asupra lui Bellini, datorit d-lui Ildebrand Pizetti, directorul conservatorului din Milano:

Acum o sută de ani, la moartea lui Bellini, întâmplată în capitala Franţei, unde fusese atras de marea-i pasiune artistică, populaţia Parisului a putut vedea în jurul sicriului compozitorului, pe cei mai străluciţi maeştri ai epocii.

Cine era oare acest om, a cărui dispariţie lăsa atât de profunde păreri de rău?

Poate un bătrân respectabil maestru al artei?

Nu, ci tocmai contrariul.

Compozitori mult mai celebri trăiau atunci la Paris. Cherubini, directorul Conservatorului, excelent muzicant şi universal recunoscut ca atare; Rossini, încă în puterea vârstei şi recunoscut drept cel mai mare compozitor de opere al epocii, — compusese şi reprezentase cu şase ani în urmă „Wilhelm Tell", ultima sa operă.

Deasemeni Hauber Halévy, Paer inferiori lui Cherubini şi Rossini, dar care puteau fi recunoscuţi înaintea lui Bellini ca somităţi ale artei. Acesta, care a murit la treizeci şi patru de ani, n'avusese timp nici să-şi creeze nici să-şi formeze discipoli.

Bellini era dintre acei artişti, care, alcătuind forme noui de limbaj, crează — ca şi savanţii care descoperă metale — o bogăţie din care să se poată inspira cu prisosinţă succesorii, în crearea nouilor opere.

Un artist de acest fel s'ar putea găsi în Beethoven mort cu câtiva ani mai înainte, ale cărui opere erau bine cunoscute la Paris şi care avea mulţi discipoli capabili să-l ilustreze în Franţa, — începând cu Hector Berlioz, care consacrase partiţiunilor lui Beethoven minunate pagini de critică, şi până la Habeneck, care în 1828 inaugurase concertele Conservatorului cu „Eroica".

Dar chiar comparându-l cu artiştii contemporani, câţi putem găsi — în ceiace priveşte crearea de noui forme de limbaj — superiori lui Bellini?

Formele melodice ale lui Bellini, simple şi foarte uzitate, nu puteau nici pe departe să fie comparate, cu cele atât de bogat variate ale tânărului Chopin, nici cu cele tot atât de bogate, câte odată — e drept — de un gust îndoelnic, dar adesea de-o minunată noutate ale lui List. Acesta, vorbind numai de muzicienii care trăiau la Paris.

Ce importanţă s'ar putea da limbajului orchestral al lui Bellini, limbaj sărac şi sumar, adeseori de o ingenuitate aproape copilărească, dacă ar fi comparat, de exemplu cu limbajul plin de fantezie şi aproape magic al lui Berlioz!

Chiar ca constructor, Bellini a fost un muzician de aşa forţă încât să poată fi comparat cu Rossini, Cherubini sau Pontini? Chiar Mayerbeer care compusese „Robert le Diable" şi „Les Huguenots", trebuie să fie considerat, în raport cu Bellini, ca un constructor mai abil, mai îndrăzneţ, mai puternic şi mai de admirat.

Care era deci motivul profundului regret deşteptat prin moartea lui Bellini? Să fi fost numai un sentiment de obişnuită milă omenească?

Fără îndoială că da. Bellini nu trăise decât treizeci şi patru de ani şi avea un dor nespus de viaţă. Incă necunoscut de public, cu zece ani în urmă, atunci când nu avea decât pe părinţii săi sicilieni şi profesorul dela Conservatorul din Neapole, care să creadă şi să spere în geniul său, Bellini compusese în decurs de zece ani zece melodrame, ultimele mai frumoase decât celelalte.

Pe neaşteptate, o boală crudă l-a ţintuit la Puteaux, în fundul unui pat străin, într'o casă străină.

Acolo, departe, într'o seară, când toţi oaspeţii, temându-se poate de contagiune, l-au părăsit, lăsându-l singur şi pradă suferinţii, acolo a venit moartea invizibilă şi tăcută, îngheţându-i figura şi trupul cu respiraţia ei glacială.

In general, mila omenească

VINCENZIO BELLINI

faţă de orice nenorocire, faţă de o viaţă distrusă sau de o speranţă spulberată, e un sentiment care poate deştepta tristeţea, dar nu veneraţiunea.

Toţi artiştii, adunaţi în jurul corpului lui Bellini, erau întristaţi de această tinereţe secerată şi de tot ce dispăruse odată cu ea, dar veneraţia lor se îndreaptă către ceia ce rămăsese viu în Bellini, mai viu ca niciodată şi care trebuia să rămână nemuritor în viitor.

■

Grandoarea şi frumuseţea nemuritoare a operei lui Bellini s'a impus imediat publicului, bine înţeles mai mult în Italia, dar şi în străinătate, în Anglia, Germania şi mai cu seamă în Franţa, unde se reprezentau cu mult succes operele sale. Pretutindeni, publicul ascultând muzica lui Bellini, era emoţionat până la lacrimi şi extaziat până la fericire.

Nu era deajuns ca opera lui să fie apreciată şi aplaudată cu entuziasm?

Deoarece, astăzi încă toţi cei care-i ascultă aceste opere, sunt tot atât de emoţionaţi şi entuziasmaţi, putem afirma că publicul de acum o sută de ani nu era greşit în aprecieri şi că muzica lui Bellini e dintre acelea — foarte rare dealtfel — contra cărora n'au nici o putere atât schimbarea gustului cât şi a modei.

Artiştii care ştiu, dacă sunt adevăraţi artişti, să-şi înfrâneze gelozia în faţa artei celorlalţi, au înţeles imediat măreţia artei lui Bellini.

Desigur că nimeni nu putea vedea mai bine decât Cherubini, Rossini, Donnizetti, Auber, Berlioz, slăbiciunile acestei arte, dar în acelaş timp şi tot ce cuprindea ca profunzime.

Mai târziu, Wagner compara puritatea de expresiune a operei „Norma" cu acea a tragediei greceşti, iar Verdi scria despre melodiile belliniene că: „nimeni n'a compus lucruri atât de frumoase şi atât de dumnezeeşti" două adjective, care defineau cum nu se poate mai bine muzica lui Bellini.

■

Criticii, teribilii critici, s'au crezut imediat obligaţi de a face cele mai largi rezerve asupra valorii artei lui Bellini.

Ei găseau că de fapt îi lipsesc prea multe tonuri şi calităţi pentru a merita întreaga lor aprobare. Astăzi, toţi criticii îi descoperă din contră lucruri pe care însuşi Bellini ar refuza să le recunoască.

Când vorbea de „muza sa melancolică", Bellini în dorinţa de a se limita era nedrept faţă de el însuşi. Se poate însă ca vorbele lui să-i fi fost dictate de-o anumită cochetărie nemărturisită, fiindcă pentru un artist din 1830, melancolia era un complement quasi-indispensabil.

Cu toate acestea trebue să recunoaştem că, principalele caractere proprii muzicii belliniene sunt o afectivitate patetică, dulceaţa şi suavitatea accentelor chiar în exprimarea celor mai arzătoare patimi şi în sfârşit o tristeţe elegiacă. Totuşi, atunci când trebuia, Bellini ştia să fie energic, impetuos şi chiar vehement. Corul de războiu şi „Insfârşit eşti în puterea mea" din „Norma" sunt deajuns pentru a demonstra acestea.

Dar, atunci când Verdi scria că Bellini e pătruns de-o melancolie a sa proprie, avea mare dreptate. Astăzi, din contra, sunt critici care scriu: „nu muzica lui Bellini era mândră, virilă, dispreţuitoare, implacabilă". Contra celor ce altădată făceau din el o salcie plângătoare se ridică astăzi toţi cei ce văd în Bellini un adevărat stejar. E ca şi cum am spune că Apolo din Belvedere era musculatura lui Hercule.

Nu de mult au fost critici care spuneau: „Bellini ignora armonia, contrapunctul şi arta orchestraţiei". Alţii afirmă astăzi contrariul, anume că Bellini, cunoştea la perfecţiune armonia, contrapunctul şi orchestraţia. Dar de ce să căutăm Edelweiss-ul printre butucii de vie şi strugurii în mijlocul pădurii de brad?

Nu, Bellini n'a fost un armonist bogat şi variat; el şi-a compus toată muzica chiar pe cea mai bună, în ciclul câtorva acorduri elementare. De ce-ar fi lucrat altfel dacă n'avea nevoie? La Bellini orice modulaţie deşteaptă o nouă stare sufletească, sau modifică şi intensifică pe cea precedentă.

Se petrece deci un fenomen cu totul deosebit de ceeace se întâmplă melodiilor altor compozitori, armonişti incomparabil mai bogaţi şi mult mai prodigioşi decât Bellini. La aceştia, fiecare modulaţiune, admiţând chiar că s'ar găsi într'un învălmăşag de acorduri complicate, nu face decât să schimbe manifestările vidului preexistent.

Bellini n'a fost un mare tehnician cu toate că de multe ori contrapunctul lui naiv a reuşit să întreacă cu mult efectul muzicii altor compozitori abili.

Acelaş lucru se întâmplă cu orchestraţia şi cu acestea trebue să menţionez greşala celor mai mulţi conducători de orchestră, cari atunci când dirijează o operă de Bellini, caută să scoată în evidenţă mai ales partea orchestrală.

Ar trebui lucrat aşa fel încât auditorii să nu remarce aproape deloc orchestra decât în anumite părţi pur orchestrale, care dealtfel, sunt şi cele mai slabe.

Ceeace valorează în muzica lui Bellini, ceeace o face totdeauna frumoasă şi câteodată chiar sublimă şi divină, e tocmai frumuseţea şi puritatea suverană a cântecului.

■

Am definit melodia belliniană ca absolută, şi nu cred să pot găsi o definiţie mai bună pentru aceste pagini sublime, ca de exemplu: „Ah, non credeo mirarti" din „Somnambula" şi „Qui la voce tua suave" din „Puritanii". Toate sunt de o melodie absolută; o muzică de o esenţă vocală absolută, care expresiunea aproape liniară şi pură a emoţiunei, cântec, care nu numai că rezolvă drama, dar care trece dincolo de aşteptări, cântec care dela început pare un fluviu bogat care încet încet devine de intensitatea mării, ce ondulează în depărtare către orizontul nesfârşit.

Eu însumi am scris odinioară că Bellini poate fi clasat printre cei mai mari şi mai puri lirici ce-au existat vreodată. Acelaş lucru formează astăzi convingerea şi simţimântul meu; totuşi nu e deajuns. Trebue să adaug că Bellini a fost un liric foarte mare şi foarte pur care nu se putea naşte decât într'o ţară mediteraniană, maritimă şi însorită. Imensitatea albastră a cerului şi a mării şi văile presărate la nesfârşit cu flori minunate sub soarele arzător din sud, limba armonioasă a locuitorilor, toate aceste calităţi care fac din ţările mediteraniene un adevărat rai, au dat muzicii lui Bellini calităţi care formează un apanagiu al lui propriu.

OMUL DE PRIPAS

Il vedeai în fiecare zi pe 'nserate....

Mergea încet, gârbovit, purtând pe umerii gârboviţi povara anilor şi-a suferinţelor. Nu-l însoţea nimeni, niciodată. Vorbea pe stradă, gesticulând, încercând parcă să se convingă singur că existenţa lui nu mai are nici un rost.

Se oprea în faţa fiecărei clădiri mai mari, uitându-se lung şi iscoditor, de parcă şi-ar fi zis: „aici trebue să fie"; dar neaflând nimic din ceeace ar fi putut să-l satisfacă, trecea mai departe schiţând din bastonul, pe care nu-l părăsea niciodată, un gest expresiv de descurajare şi plictiseală.

Apoi din nou îşi începea monologul nesfârşit, întrerupt doar în două ocazii: când ridica ochii la cer să vadă dacă vine sau nu şi când se uita la ceasornicul din turnul Catedralei „Adormirea Maicii Domnului" ca să controleze dacă ora plimbării n'a fost depăşită.

Viaţa, sau mai bine zis povestea vieţii lui Stroe Huza se încadra între aceste rătăciri pe străzile oraşului şi între maniile lui bolnăvicioase; rătăciri la care nu putea renunţa şi care au stabilit cu vremea un obiceiu, denaturat, în scurt timp, în „una din curiozităţile oraşului".

Pentru copiii mahalalei, Huza nu era decât un om sărit din minţi, un nebun, de-ale cărui apucături se înveseleau, fără ca să bănuiască în dosul lor adevărata tragedie a acestui nenorocit.

Fecior de preot sătesc, Stroe Huza, singurul copil la părinţi, n'a înţeles dela început ceeace, în fiecare Duminică şi zi de sărbătoare, tatăl său predica depe amvon. Pentru dânsul, munca şi cumpătarea, erau două noţiuni de nepătruns, două vorbe, atât de goale şi fără sens, încât, nu numai că nu căuta nici odată să le puie în practică, dar se scandaliza şi imediat „îi sărea ţandăra", când preotul căuta să-l îndrepte pe calea cea bună.

Intr'un fel şi părinţii au fost vinovaţi; prea îl alintaseră şi prea i-au intrat în voe. Copilul s'a pierdut şi a luat-o pe căi rele. Dispărut într'o bună zi, a reapărut după un timp sdrenţuros şi murdar, cu o umbră de pocăinţă pe faţă. Preotul nu l-a dojenit căci crezuse că l-a încercat îndestul mustrarea de cuget; mai mult, i-a fost chiar milă de dânsul şi i-a spus preotesei să-i dea tot ce-i trebue şi să-l îngrijească.

In sufletul slujitorului altarului se prăbuşise o speranţă; copilul, în care-şi pusese toată nădejdea, era mai prejos de aşteptările lui. Apucăturile îl arătau ca pe un viitor „borfaş" sau „pungaş" sau „pungaş de buzunare".

Bănuelile preotului şi presimţirile mamei n'au dat greş; într'o zi Stroe dispăru după ce-şi însuşise toate economiile tatălui său, luând în plus şi parte din banii parohiei.

Sdruncinarea sufletească a părinţilor n'a fost mică; după această faptă a copilului lor tatăl n'a mai trăit mult, iar preoteasa s'a retras la o soră a sa, unde s'a stins peste câţiva ani, purtând încă în suflet durerea şi desnădejdea unei mame nenorocite.

Stroe, după ce-a colindat mai multe oraşe, şi după ce-a terminat banii, s'a reîntors în satul natal. Ce a găsit aici?... Nimic în afară de mormintele părinţilor pe care singur îi omorîse.

Când s'a văzut străin pe lume, abia atunci şi-a dat seama cât de greşită a fost calea pe care-a apucat-o. A plâns ca un copil de-asupra ţărânei sub care se odihneau părinţii martirizaţi de dânsul.

După ce şi-a vândut casa şi pământul, nu l-a mai văzut nimeni prin sat. Plecase fără să spuie nimănui, nimic, fără să ştie singur unde pleacă; doi ani într'un oraş, doi ani în altul, — aşa a rătăcit timp îndelungat până ce-a căzut în mrejele unei femei de stradă. Mediul în care-a trăit de-atunci, sbuciumul vieţii destrăbălate, au alterat într'însul şi ultimul rest de omenie, care mai rămăsese.

Câte crime şi câte furturi nu era să comită?!

Nu putea. Când să puie mâna să ia sau să dea lovitura, numai ce-i apărea înainte chipul blând, de apostol, cu ochii blajini, ai tatălui său. Se dădea înapoi cu paşi de somnambul şi fugea ca urmărit de stafii.

Se întorcea acasă cu mâna goală, — fricos, temându-se de gura Luizei, acea femeie care-l stăpânea şi comanda cu privirile şi gândul.

Obsesia Luizei devenea obositoare pentru Stroe; ar fi vrut s'o părăsească, dar nu putea. Plecase de multe ori din casa ei cu gândul să nu se mai întoarcă; rătăcea zile şi nopţi întregi pe drumuri, prin frig şi ploaie, pentru ca apoi să se reîntoarcă, gudurându-se ca un câne pe lângă acea care-l fascinase.

Câţiva ani au locuit împreună, până ce banii s'au sfârşit, orice izvor secase, şi pe la tâmplele lui Huza au început să apară, prea de timpuriu firele albe.

Intr'o zi, după o nouă sfadă şi rătăcire, când s'a reintors la cuibul Luizei, n'a mai găsit-o. Plecase într'o noapte, cu un străin, fără să-i spue nimic şi nici măcar să-şi ia rămas bun. S'a cutremurat din creştet până 'n tălpi de ură şi răsvrătire, şi-a jurat s'o caute ca să se răzbune. Plângea, o striga pe nume, o alinta, doar-doar va veni, dar nimeni nu se reîntorcea, nimeni nu-i răspundea. Şi-a închiriat odaia în care stătuse împreună cu dânsa, şi nu o părăsea decât pe înserat, când ieşea, cu speranţa, c'o va întâlni şi-o va reîntoarce.

Noaptea ieşea în prag şi-o striga:

— Luiza?... Luiza?...

Strigătele lui disperate răsunau lugubru în întunerec. S'auzeau gemete şi plâns şi nu apărea nimeni.

Vecinii au început să-l ocolească.

Treceau anii şi rămânea acelaş; pe Luiza n'o uitase. Ieşea într'amurg să o găsească pe străzi, dar nu dădea decât peste grupuri de copii, care se legau de dânsul şi nu-i dădeau pace, strigând sacadat:

Stroe, Stroe Huza, —
Care-ţi este muza?...

Grăbea paşii, îşi strângea capul între umeri şi lovea nervos cu bastonul în pietrele trotuarului, crezând că sgomotul făcut îi va alunga pe obraznici. Dar copiii nu se speriau şi, în acelaş moment, îi strigau şi mai înverşunaţi:

(Urmare în pag. VI-a)

Napoleon I către Maria-Luiza

Cunoscând imprejurările pe care le-am descris, se înțelege cu câtă siguranță îi ceru Napoleon, la 10 Aprilie, lui Méneval, să-i facă o comunicare confidențială:

„Incearcă să afli adevăratele intenții ale împărătesei și dacă înțelege să-l urmeze pe împărat în toate încercările destinului său nenorocit, ori preferă să se retragă fie într'un stat ce i s'ar dărui, fie la tatăl ei, împreună cu copilul".

Napoleon a ajuns astfel să încerce a afla hotărîrea împărătesei prin intermediul unui secretar.

Intre timp, Metternich se strădueşte să-i desbine, să-i îndepărteze pe unul de altul. Bausset, căruia i-a încredințat o scrisoare pentru împărăteasă, la Orléans, trece prin Fontainebleau, unde împăratul îi încredințează şi el o scrisoare:

Buna mea prietenă,

Am primit scrisoarea ta. Suferințele tale sunt și ale mele; și sunt singurele pe care nu le pot suporta. Incearcă să-ți înfrângi durerea. Astă seară îți voi împărtăşi hotărîrile care s'au luat. Mi se dă insula Elba, iar ție și fiului tău — Parma, Piacenza și Guastella. Un ținut cu 400.000 de locuitori și cu un venit de 3 sau 4 milioane. Vei avea astfel un cămin și o țară frumoasă atunci când șederea în insula Elba te va obosi și când te vei plictisi lângă mine, — ceeace va trebui să se întâmple când eu voi fi prea bătrân, iar tu încă tânără.

Metternick e la Paris. Nu știu unde se află tatăl tău. Ar trebui să aranjezi o întâlnire cu dânsul pe drum. Dacă nu poți obține Toscana, și pentru ca soarta să-ți fie asigurată, cere-i principatul de Lucca, de Massa și de Carrara, cu anclavele respective, astfel încât principatul tău să fie în legătură cu marea.

Il trimit pe Fouler ca să aranjeze cele necesare pentru drum. Indată ce se va termina totul, mă voi duce la Briard, *unde vei veni să ne întâlnim și vom porni, prin* Moulin *și* Chambéri, *la Parma, iar de-aci ne vom îmbarca pentru Spezzia. Aldrobrandini te va însoți în timpul călătoriei. Aprob toate hotărîrile pe care le iei în privința micului rege; dacă doamna Boubers vrea să vină, ar fi foarte bună ca să-i facă educația.*

Cu sănătatea o duc bine. Curajul meu e deasupra oricărei așteptări, mai ales dacă tu te împaci cu soarta mea nenorocită și dacă socotești că mai poți fi fericită.

Cu bine, draga mea. Mă gândesc la tine și suferințele tale sunt copleșitoare pentru mine. Cu tot gândul al tău,

NAP.

Fontainebleau, în 11 la ora 9 dimineața.

In seara zilei de 11 Aprilie, Napoleon primește o scrisoare dela Maria-Luiza, care *îi sfâșie inima,* atât de șubredă i se părea sănătatea împărătesei:

Draga mea,

Am primit scrisoarea ta de azi dimineață. Supărările și starea sănătății tale îmi sfâșie inima. Scrie-mi dacă aranjamentul de a merge împreună până la Parma îți convine; de acolo te vei duce la băile din Lucca sau din Pisa. Intreabă-l pe Corvisart care din aceste băi îți sunt mai folositoare. Beausset îți va înmâna această scrisoare; vei primi încă una, pe care ți-o voi scrie după ce-l voi fi văzut pe Colaincourt, pe care îl aștept în noaptea asta.

Cu sănătatea o duc foarte bine; am mult curaj; aș da jumătate din sănătatea mea ca să te știu și pe tine sănătoasă. Scrisorile tale sunt pline de dragostea care-ți umple inima; ele mă mișcă și mă consolează; aș vrea să pot face și eu tot atâta pentru tine. Am pus să i se scrie lui Ménevalle.

Adio, buna mea Luiza; nenorocirea mea mă îndurerează mai mult pentru tine decât pentru mine. Cu tot gândul al tău.

(Fără semnătură)

Fontainebleau, în 11, la ora 7 seara.

In aceiași zi, la ora șapte seara, împăratul îi trimite instrucțiuni lui Méneval, căruia îi mai scrisese și dimineața, pentru a organiza plecarea împărătesei. Cei doi soți vor călători împreună până la Parma, fără mare grabă, așa cum va îngădui sănătatea împărătesei.

„Intreabă-l pe Corvisart care din băi sunt mai bune pentru împărăteasă. Lucca? Pisa?".

Nu vor fi luate decât două femei roșii — servitoare îmbrăcate cu rochii roșii, — și femeile albe — cameriste îmbrăcate în alb, — care vor rămânea atașate serviciului împărătesei.

„Deasemeni, doamna de Montesquiou trebue să ia cu dânsa numai ceeace e necesar regelui Romei".

„Trebue"! Dar mai e oare Napoleon stăpânul destinului alor săi? Scrisoarea lui Metternich, pe care Maria-Luiza a primit-o prin baronul de Bausset, îi dă certitudinea că ei și copilului li se asigură o existență independentă. Să plece în Austria, cel puțin pentru moment: călătoria aceasta ar fi conformă intențiunilor augustului ei tată.

Impărăteasa e în dilemă: să se ducă la tatăl ei sau la soț?

O scrisoare a lui Napoleon agravează și mai mult tragicul situației.

Draga mea,

Am primit scrisoarea ta ca răspuns la aceea pe care ți-a înmânat-o Fouler. Sunt foarte neliniștit știindu-te tristă și cu sănătatea atât de șubredă. Sper că îngrijirile mele și dovezile dragostei ce-ți port îți vor face bine și-ți vor restabili sănătatea. Il aștept pe Colincourt. Iți voi scrie imediat.

Mi se propune să iau un batalion de 1100 de oameni din garda mea în Provența și de acolo în insula Elba. Vom merge foarte încet, așa cum va îngădui sănătatea ta.

Adio, buna mea Luiza.

Schimbarea soartei mele nu mă îngrijorează decât pentru tine. Iubește-mă și nu te îndoi niciodată de al tău

NAP.

Fontainebleau, în 12, la ora 10 dimineața.

Cred că ne-am putea întâlni la Briard sau la Gien, de unde vom porni prin Italia sau prin Provența.

Astfel, amănuntele călătoriei în comun, spre exil, se precizează.

Ce hotărîre va lua împărăteasa?

In timp ce secretarul comandamentelor, baronul Méneval, e martorul torturilor Mariei-Luiza, aghiotantul conte de Ségur asistă la agonia împăratului.

„Adio, buna mea Luiza!" Să fie oare un adio pentru totdeauna?

In ziua de 12 Aprilie, Colaincourt, însoțit de Macdonald și de aghiotantul țarului, Suvalov, a adus la Fontainebleau tratatul întocmit în ajun, care nu era dealtminteri decât actul de abdicare al lui Napoleon. Nu rămânea decât să-l semneze.

Se înopta. Napoleon, singur, tăcut, se închisese în apartamentele sale. Alarmați de atitudinea lui întunecată, toți îi pândeau cu mare îngrijorare mișcările. Contele de Turenne avusese grijă să nu-i lase la îndemână pistoalele, după ce le și descărcase în prealabil.

Napoleon le ceru. Față de enervarea și de reproșurile lui că le-a găsit descărcate, Turenne înțelese că împăratul fusese ispitit să facă uz de ele. Și totuși, fusese auzit spunând:

„Numai jucătorii se sinucid. Eu sunt osândit să trăesc. De altfel, numai morții nu se mai întorc!"

In disperarea lui, licări un ultim sentiment de orgoliu:

„Am rămas credincios declarației că nu voi semna niciodată o pace umilitoare. Abdic, dar nu cedez nimic".

Seara de 12 Aprilie se închee în cea mai cumplită tristeță. In clipa când urma să-și semneze definitiv prăbușirea, împăratul căzu într'o meditare atât de adâncă, încât, cu privirea-i fixă, părea cu desăvârșire zdrobit. Când își reveni, începu să discute cu sânge rece cazurile oamenilor mari, semenii săi, care, în împrejurări asemănătoare, s'au sinucis; — cumpănind motivele pe care le-au avut, după diversitatea timpurilor și a credințelor.

Servitorii sunt din ce în ce mai neliniștiți.

Trad. de H. Blazian

(Urmează)

Tot despre scrisorile lui Napoleon către Maria Luiza

„Aceste scrisori, zice cunoscutul istoric Louis Madelin, deși un document nu atât de important ca scrisorile lui Napoleon către Josephina, sunt totuși de mare valoare". Până în prezent scrisorile se credeau pierdute, adaugă el. Ele constituesc toată corespondența lui Napoleon cu soția sa a doua, căci pare să nu se fi pierdut de cât vreo 40, rătăcite de curieri sau din alte cauze.

Două au fost publicate în Rusia, câteva au fost dăruite de împărăteasă medicului ei obișnuit, Corvisart. Celelalte dispăruseră.

Louis Madelin crede că Maria Luiza depusese aceste scrisori în vreuna din mobilele lăsate moștenire fiilor lui Neipperg, pe care n'a putut decât să-i adopte, sub numele de conți de Montenuovo, și pe care bunicul lor Francisc I, împăratul Austriei, a refuzat să-i recunoască.

LOUIS MADELIN

Franz-Iosif, mai târziu i-a primit la curte și le-a recunoscut titlul de Prinți de Montenuovo.

Fiul unuia din prinți a negociat cu un librar din Londra aceste scrisori. Când a parvenit catalogul de vânzări în Franța, impresia a fost foarte vie. Fiecare s'a alarmat asupra soartei acestei comori. Se temeau să nu se împrăștie sau să dispară tre când Oceanul. Trebuia e drept un milion spre a fi răscumpărate și momentul nu era tocmai potrivit pentru o astfel de cheltuială.

„Am scris, zice Louis Madelin, un articol în l'Echo de Paris, *un apel aproape desperat la un Mecena. A doua zi am primit 15 scrisori prin care mi se oferea 1000, 500, 100 franci. Subscrierea însă nu se putea face căci timpul era mărginit. D. René Doumic, interveni la Institut, care făcu un demers la d-nii Herriot, Flandin și Mallarmé. Ei înșiși erau acum gata să intre în acțiune. e adresară comisiunilor financiare ale Camerei și Senatului. Demersul i-a făcut să se grăbească și astfel scrisorile au fost cumpărate de guvernul francez".*

Dreptul Franței era atât de evident, încât Englezii, care au spiritul cavaleresc și caută în toate ocaziile „fair play", *au aplaudat succesul guvernului francez cu toate că ei au pierdut partida.*

Louis Madelin mărturisește că nu a fost ușor să descifreze scrisul lui Napoleon, câte odată adevărat rebus, și încă în așa scurt timp. Bibliotecarii au muncit cu zel și entuziasm. Trebuiau făcute cercetări pentru fiecare nume propriu. Insuși distinsul istoric adnota, într'o zi zece scrisori și în alta numai una. Partea sa de lucru a fost cu deosebire migăloasă. In afară de introducere, a împărțit scrisorile în opt serii și a prezentat fiecare serie adnotată și controlată.

„Se'nțelege, zice d. Louis Madelin, că aceste scrisori cu tot marele interes pe care-l prezintă, nu aduc din punct de vedere istoric, fapte noi, ci numai o lumină mai puternică asupra raporturilor dintre Napoleon și Maria Luiza.

Louis Madelin prepară în prezent materialul pentru o lucrare Napoleon și Revoluția, *care îl pasionează și pe care cititorii o așteaptă cu nerăbdare.*

Omul de pripas

Continuare din pag. V-a

Stroe Huza, Huza —
Ți-am văzut, azi muza.

Cântau, râdeau sgomotos și băteau din palme; se prindeau de mâni, ca 'n horă, alergau toți odată după el în gâlgâit de râsete sprințare, și — zădărau și mai tare:

Huza, Huza, Huza, —
Vin de-ți ia pe Luza.

Aci se sfârșea. Stroe se oprea dintr'odată, se întorcea fulgerător, cu ochii înroșiți de mânie, — voia să zică ceva, nu găsea ce, — și pleca mai departe, mai amărît și mai gârbovit, parcă — reîncepându-și monologul silabisit pe care nu uitase unde l-a întrerupt și unde trebue să-l înceapă.

Ce aveau cu dânsul? Dece nu-i dădeau pace? Unde era Luza?...

I se umpleau ochii de lacrimi și 'n sufletul lui întunecat de atâtea tristeți nu se aprindea nici o luminiță de bucurie.

Viața lui de om pripășit nu avea nici un sens, nici o deslegare.

Aşa l-au cunoscut generații întregi și pentru multe copilării, curiozitățile lui Huza au format atracțiunea cea mai căutată.

Dar toate s'au sfârșit într'o zi.

In timpul din urmă apucăturile lui Huza se cam exageraseră, devenind câte odată chiar periculoase. Bastonul, înainte schițând numai un gest de amenințare, acum era aruncat deabinelea după copii a căror gașcă se spărgea imediat. Monologul era pronunțat cu glas tare, încât oprea oamenii în stradă, iar chemările Luzei erau făcute cu gura mare de vâra pe toți vecinii în sperieți.

Cine-a chemat-o? Cum de-a venit?, — Luiza n'a spus și nici n'avea să mai spue nimănui, nimic.

Fusese adusă de necuratul? O atrăsese chemarea somnambulică a lui Huza?

Stroe se întorsese, în acea seară, acasă, mai iritat ca întotdeauna; de două ori îi ieșiseră ștrengarii în cale și l-au fugărit cu pietre; căzuse și-și stâlcise piciorul drept. Il durea capul și-l usturau ochii.

Era toamnă, prin Octombrie, și era frig în cameră. Foc nu era. Un opaiț sărăcăcios ardea pe un colț de masă. Un scaun, cu două picioare lipsă, stătea rezemat, — beteag — de perete. Patul, fără cearșaf și plapomă, își arăta batjocoritor sdrențele care-l acopereau: un lăicer de buciu, rupt și murdar, și-o pernă de perete, cu învelitoare de un roșu țipător pe vremuri, iar acum spălăcit, aproape fără culoare.

Huza, cu mintea lui de smintit, vru să cuprindă toată mizeria de-aici și nu a fost în stare. Dar, de-odată îi apăru în minte, odaia, — așa cum era, când trăia aici și Luza. Scrâșni din dinți și-și isbi pumnul în cap barbar. Inălță capul, cu gura deschisă, — gata să strige lung și cobitor, — pe fosta-o tovarășă, când ușa se deschise încet și scârțâind. Lui Stroe, parcă îi înfipse, cineva, un cui în țeastă. Deschise ochii mari, să vadă bine și iar îi închise. Ii venea să plângă și să râdă de bucurie. Nu-i venea să-și creadă ochilor: Luza?!.... A venit Luza?!... Și, în mintea lui, ca într'un haos arzător, începură să se aprindă vorbe și refrenuri obsedante: ‚Stroe, Stroe Huza, — ți-am văzut, azi muza... și — apoi: „Huza, Huza, Huza, — vin' de-ți ia pe Luza"... și iarăși de zeci de ori, unul peste altul, cuvinte și frânturi de frază și copii în dansuri cabalistice: preoți, femei și biserici, — și drumuri lungi, fără sfârșit, pe care-a încercat să le străbată în viață. Și 'n mijlocul tuturor tatăl lui, cu barba albă de apostol, și cu ochi duioși și blajini ca în acea zi când l-a iertat.

Vârtej... Sgomot de ciocane pe nicovală... Râsete...

Abea a simțit în mâni gâtul, încă fraged, al femeii îmbătrânite. S'au prăvălit peste masă; opaițul a căzut și s'a stins. Un întunerec de pâslă s'a cuibărit prin colțuri. Nu se mișca nimeni, nimic. Nici o adiere pe la geamuri. Nici o șoaptă în noapte. Numai dintr'odată, când tăcerea era mai densă, un urlet, ca un muget de fiară încolțită, a străbătut noaptea. Apoi fugă de om ieșit din minți, strigăte de groază, — și... spaimă.

Și iarăși liniște profundă. Nici un sgomot în noaptea nesfârșită.

A doua zi l-au dus la casa de nebuni. Când trăsura, în care era, a trecut pe la colțul străzii unde fusese huiduit seara trecută, un grup de copii stăteau la sfat, pe bordura trotuarului. S'a smuncit să sară jos, dar brațele celor doi paznici cu care mergea erau mai puternice decât ale lui.

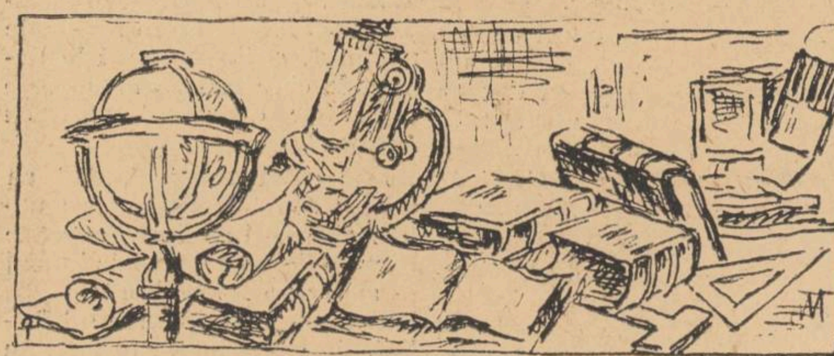
S'a ghemuit în colțul trăsurii, uitându-se cu ochi dușmănoși la dânșii.

Copiii l-au recunoscut. In sufletele lor s'a cuibărit frica. S'au retras în liniște spre case iar din ziua aceea refrenul în care se vorbea de Huza și Luza, nu s'a mai auzit pe la colțul străzilor.

MIHAIL ŞERBAN

Cap de Ion Lucian Murnu

Călătorie spre azur, când înserează

Cântări îmbietoare și balsam greu de tei,
A presărat asară grădina din belșug;
Și și-a întins mantaua superbă de argont,
Prințesa adormită pe nouri, blonda lună

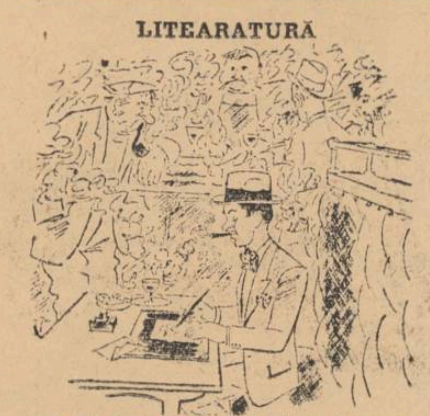
Și fredonau parfumuri și lira și oboiul,
Și delicatul flaut și blânda violină,
In înserarea calmă, nostalgică și tristă
Plutea spre-azur visarea discretă și obosită

Se 'ngemănau în taină iubirea și durerea,
Și legănate palid în violete triburi,
Spre jerbele de sticlă își căutau cărarea
Cărarea parfumată în cerul nins de visuri.

O. ALEXANDRESCU

UN NOU
CONCURS
pentru alegerea a
34 tineri bursieri pe timp de trei ani la școala „BATA" din Zlin
Amănunte complecte în ultimul număr al revistei
„Realitatea Ilustrată"

LITEARATURĂ

— Din odăița mea, plină de soare, iți scriu...

NOSTALGIE

Pentru R.

Dorința de a picta câteva peisaje de munte, mă duse odată într'o regiune sălbatică, foarte îndepărtată de Capitală.

Aș fi putut rămâne în satul de pe coastă; poveștile ce mi se spuseseră cu privire la o casă singuratică, spânzurată în mijlocul înălțimilor, mă făcură să cer numaidecât găzduire acolo.

Mă întâmpină un bărbat spătos și cărunt, nemulțumit de turburarea pe care o aduceam liniștii sale.

Se stabilise de multă vreme aci, împreună cu fiica sa, o fetiță de 17 ani, micuță și delicată, dar sveltă ca o adevărată căprioară de munte.

Nu primea pe nimeni și nu schimba decât cuvinte neînsemnate cu oamenii din preajmă și numai în legătură cu nevoile casei. Serios și tăcut, nepăsător la ce se petrecea pe lângă dânsul, avea un singur interes: fiica sa, pe care o iubea cu o pasiune adâncă. Se purta totuși — spre uimirea mea — foarte aspru cu dânsa.

Nu era chip să pui vreo întrebare acestui om. De altfel îl vedeam și puțin. Ziua întreagă alergam pe munți cu buclucurile meseriei și prânzul în spate și mă întorceam seara la culcare, obosit dar voios, plin de sănătatea aerului tare, ozonificat.

■

Intr'o seară îl nimerii într'o clipă de slăbiciune, și-mi istorisi totul.

L-am întrebat:

— Vrei să uiți o femeie?

— O femeie nu se uită în singurătatea aceasta. Am întors spatele lumii pentru o femeie; o femeie care mi-a zdruncinat viața, fericirea, averea. Am cunoscut-o acum douăzeci de ani într'un cerc de prieteni la Paris, unde mă dusesem să adaug patina străinătății studiilor din țară, căci nu aveam nevoie de o pregătire temeinică în vederea unei profesiuni; eram destul de bogat ca să trândăvesc toată viața. Am văzut-o de câteva ori și mi-a plăcut mult, mai mult decât îi e îngăduit unui bărbat să placă o femeie, dacă ține la viață și vrea să fie fericit.

Cum am prins-o singură, am strâns'o tare de braț și strangulat de emoție i-am mărturisit dragostea mea.

— Olga vreau să te iau de soție.

— E o prostie ceeace faci D-ta. Acum sunt săracă. Mi-am cheltuit toată averea.

— Asta îți arată măsura dragostei mele.

Și nu știam de ce mă privea cu milă, ca pe un om gata să-și taie craca de sub picioare.

— Ce vor spune rudele, prietenii d-tale?

— O voi rupe cu toți.

Intr'adevăr când m'am cununat în micuța capelă din rue Jean de Beauvais, aveam un naș luat de pe stradă.

Nimeni nu-mi putuse înfățișa cusururile Olgăi. Nici nu leaș fi crezut. Cunoștințele mai vechi, îmi spuneau numai, că fericirea nu e cu putință lângă o asemenea ființă. Era o fire ciudată, hoinară, greu de domesticit. Aveam însă încredere în darurile mele, în dragostea pe care o citeam în ochii ei.

După aceea am plecat numai de cât în sud. Ce zile de neuitat am petrecut acolo! Mereu proaspătă, mereu îndrăgostită și cuceritoare, ea știa să schimbe necontenit dulcile desfătări ale iubirii.

Sprintenă și neobosită, ea voia să meargă totdeauna mai departe, să cunoască tot alte locuri și alți oameni cu patima unui explorator.

Incepusem să mă simt obosit.

— Trebuie să ne întoarcem în țară, i-am spus într'o dimineață.

—La Paris, a îndreptat ea lingușitoare.

— In țară. Să te cunoască familia; să ne înjghebăm casa.

A strâmbat din nas și a declarat autoritară:

— Eu mă voi întoarce singură la Paris.

Eram furios de această primă încercare de împotrivire și mai ales de nepăsarea cu care privea o hotărîre ce putea duce la ruptură, dar pentrucă voiam să nu lărgesc întinderea răului, am întrebuințat blândețea și am biruit.

Sub înșelătorea prietenie fiecare însă purta în suflet urma unei amărăciuni. Incă de pe drum m'a încunoștiințat că nu ține să-și piardă vremea cu nesfârșite și plictisitoare vizite la toți unchii și mătușile câte mi-a lăsat D-zeu.

Era rândul meu să cedez.

— Vei face cum crezi. Putină cuviință suntem totuși datori să arătăm.

Fără aceste petreceri, fu nevoită însă a duce o viață închisă, singuratică, neavând cu ce umple ceasurile goale ale lungilor după amiezi.

După puțin timp începu a cădea adesea pe gânduri și zile întregi nu mai scotea un cuvânt. O luam în brațe și o mângâiam ușor, întrebând-o:

— Ce ai? Iți lipsește ceva?

Tresărea. Scotea un oftat mic, care mă durea.

— Mi-e dor de ceva. Aș vrea să călătoresc.

Ochii neclintiți și gura întredeschisă, păreau a sorbi cu nesaț, ceața depărtărilor. Nu aveam vreo ocupație care să mă lege. Și-mi plăcea atâta s'o văd fericită. Am făcut în grabă bagajele și am luat drumul pribegiei, alături de o ființă renăscută, atentă, dulce, ascultătoare. Dar vezi eu nu eram un nomad. Eu simțeam bucurie numai la mine acasă, înconjurat de obișnuințe, de siguranța că fiecare lucru se va săvârși întocmai astăzi ca eri și ca mâine. Sfatul plătit al unui medic că aveam nevoe de liniște, telegrame ce mă chemau de urgență în țară, ori alte pricini închipuite, erau totdeauna la îndemână ca să-mi readucă pacea după care tânjeam.

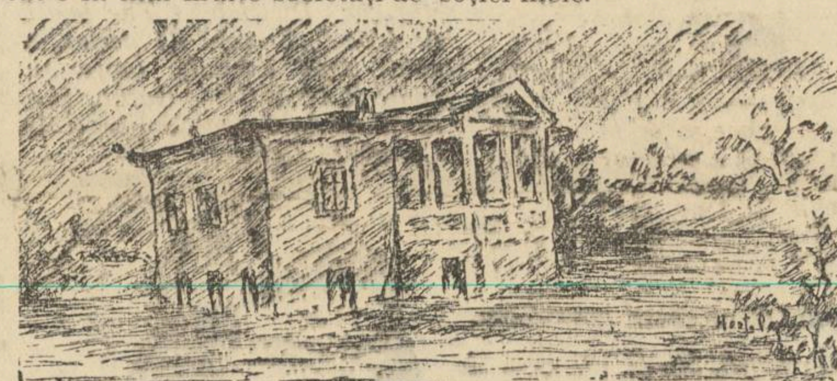
Olga se împăca greu cu aceste constrângeri. Ca să dau vieții sale un țel, am amestecat-o în mai multe societăți de binefacere, care mă costau destul de scump.

Intr'o zi m'am pomenit fără ea. O lungă scrisoare din Italia îmi lămurea că nu poate trăi în vederile mele și mă împuternicea să procedez cum voi crede de cuviință, pentru a-i reda libertatea.

Am găsit-o îndată și am implorat-o să nu mă părăsească, făcându-i cele mai frumoase făgădueli. Intors în țară, cea dintâi grije a fost să-i înlătur putința de a mai căpăta bani, de a mai pleca fără mine.

Aceasta a fost o mare nenorocire. Era un demon femeia ceea și eu ispășeam toate păcatele lumii.

Dispăru iarăși. De data aceasta nu singură. Era acum tovarășa minunată, pe care o cunoșteam, a tuturor bărbaților ademeniți în mreaja ei. Ei îmi furau acele clipe de fericire rară, pe care Olga le risipea cu dărnicie, când i se făcea pe plac. Și eu răbdam orice, pentru că o iubeam ca un nebun. Ea însă nu m'a iubit pe mine cum n'a iubit pe niciunul dintre bărbații care au ținut-o în brațele lor. Ea iubea poate iarba mătăsoasă și fragedă a unui colț de pădure, crestele albastre ale munților, forfota marilor orașe? Parisul o fascina ca strălucirea unui diamant pe o catifea neagră. Devenisem gelos pe dânsul ca pe cel mai primejdios amant al soției mele.

Olga nu iubea nici măcar o viață ușoară. Odată am găsit-o muncind din greu, fără să se plângă, alături de un biet om pentru că nu avea cu ce porni mai departe. Atunci am înțeles că ea suferea de nostalgie, o meteahnă mai rea decât boala, căci dacă de aceasta te vindecă medicul de dorul de ducă nu te lecuiește decât moartea.

Când a venit pe lume fetița aceasta, i-am spus:

— Trebue să începi o viață nouă. Datoria de mamă nu îngăduie știrbiri.

A plecat iarăși. Am adus-o. Și tot astfel câțiva ani în șir, până când satul să colind coclaurile, mereu chinuit de dorința de a o revedea, am lăsat-o în plata Domnului și n'am mai vrut să știu nimic despre ea. Averea îmi scăzuse simțitor. Aveam o copilă mărișoară care mă înțelegea. Nu îmi rămânea decât să-mi închin viața educației sale și să fac dintr'însa mângâierea necazurilor suferite.

Nădăjduiam că Olga se va întoarce mai târziu obosită, cumințită de rele, dornică de viață liniștită.

Intr'o zi m'am trezit cu o scrisoare dela ea prin care îmi spunea că se află bolnavă într'un spital din Olanda și îmi cerea bani.

Stăteam în cumpănă dacă trebue să pornesc iarăși la drum, când o adresă a spitalului, îmi făcea cunoscut că a murit și a fost îngropată în cimitirul comunal.

Atunci am simțit o durere cumplită ca și cum ceva se rupsese în adâncul ființei mele. Nu mai puteam avea nici măcar speranța că femeia pe care o iubisem cu patimă ca pe cea mai de preț comoară a vieții mele, se va întoarce, o voiu revedea. Micul ei suflet chinuit de neliniști și-a regăsit pacea, acolo departe, printre străini, hoinar, neplâns și necercetat de nimeni.

O teamă furioasă ca Elvira să nu fie otrăvită de grelele păcate ale mamei sale, m'a îndemnat să vând totul, să-mi asigur un venit potrivit și să mă retrag în singurătatea în care mă găsești.

Elvira va trăi aci până la sfârșitul zilelor mele. Ea nu are dreptul să mă părăsească. Ar fi o cruzime de neiertat. Și dacă totuși o va face, deși am luat toate măsurile ca s'o împiedic, nu-mi rămâne decât să-mi curm viața, care n'ar mai avea pentru mine nici o însemnătate.

■

In după amiaza zilei următoare, dormitam în camera mea și în vis retrăiam povestea tristă a gazdei, reflectând asupra deosebitelor pricini care fac din om cea mai nefericită dintre ființe.

Femeia ce se stinsese departe, în goană după un ideal veșnic fugar, îmi insufla milă și simpatie. Umbra ei, deși n'o văzusem nici odată, îmi apăru înainte, investmântată într'o rochie elegantă, după o modă de mult uitată.

Era tânără și-mi părea cunoscută.

— Sunt frumoasă? mă întrebă.

— Elvira, am strigat și am sărit drept în sus.

Era cu putință? Fetița aceea pe care o văzusem totdeauna în haine aspre, cu ochii totdeauna în pământ, ascultând cu grije poruncile tatălui său, devenise deodată o femeie de lume, în care frumusețea se împerechea de minune cu grația mișcărilor.

— De unde ai aceste podoabe?

— Erau ale mamei.

— Tatăl d-tale le ținea închise.

— Am furat cheia.

— Pentru ce ai făcut aceasta?

Se apropie mult de mine și îmi șopti în ureche:

— Vreau să fugim împreună.

M'am simțit scuturat ca de friguri. Abia am îngăimat:

— Dar tatăl d-tale?

— El făptuiește o crimă ținându-mă aci. Vreau să trăesc.

— Poimâne noapte. Să nu știe nimeni.

Când mi-am dat seama de nebuneasca făgăduială ce făcusem, am împachetat și am plecat numaidecât, fără să mă uit înapoi.

La data hotărîtă am venit și am furat-o pe Elvira.

Tatăl ei s'a împușcat a doua zi.

Iar după 3 luni Elvira m'a părăsit fără urmă.

Peste câtva timp un prieten din Paris, între altele, îmi scria:

„Pe cine să crezi că am zărit într'o seară la Caffé de la Rotonde în Montparnasse? Pe Elvira, prietena ta. O însoțea un domn în vârstă, fără nici un haz. Nu știu ce va fi găsit la dânsul. Și tot cu el am întâlnit-o apoi în trenul de Monte Carlo.

E o femeie pierdută, pentru care nu merită să-ți faci inimă rea".

THEODOR M. STĂNESCU

Goya gravor

Biblioteca Națională din Paris a expus 120 de desemne de Goya, împrumutate de muzeul Prado, cunoscute numai de puțini inițiați și care arată opera acestui mare artist într'o lumină nouă.

Singurul său rival în aqua forte, a fost vigurosul și duiosul Rembrandt. Fără studii preliminare acesta trage cu acul pe planșa lucioasă un desemn și de la primele probe trase, gravurile sale au acea catifelare, datorită vălurelelor de cupru pe care acul le răstoarnă pe marginea tăieturilor, numite „l'encrage des barbes". Dar chiar când în tirajele următoare se suprimă „les barbes", rămâne o omogenitate de reprezentare care exprimă cât se poate de fidel cugetarea artistului. Goya procedează cu totul altfel. Pentru a păstra intactă prima inspirație, face o schiță cu penița, un creion sanghin sau un lavis, pe hârtie, ca acele din furtuna sa de pesimism „Proverbele". Incepe apoi cu acul desemnele și modelele cele mai puternice; peste aceasta o altă lucrare „au grain de résine", împrumutată dela gravorii francezi, Leprince et Débucaurt, care-i dă posibilitatea de a realiza pe metal suprafețe grunzoase, în cenușiu mai mult sau mai puțin susținut, acel cenușiu care e felul său de a se exprima prin „clair-obscur", cu negrul, care vibrează delicat în mijlocul curcubeului unei palete reci. El urmărește cu înverșunare transparența aceasta care e caracterul operei sale, servindu-se de ghiara „pointe-sèche" și caută să obție alburile frecând cu Glasspapier.

Prin aceste procedee obține realizarea straniul din vise, demoni se strecoară în noaptea de cerneală, clar de lună se resfrânge pe palidele „manolas" și în crepuscul strălucesc „les majas" și se întrupează cu atâta putere încât par'că abia au eșit din tiraj și sunt încă umede, în unele foi din „Caprițîi", din expoziția dela Biblioteca Națională, pe când alte probe cunoscute

Goya, de el însuși

până în prezent, trase de mai multe ori, și-au pierdut sub presă fineța grăuntelui ușurel, s'au dezacordat, visul își pierde atmosfera și se împrăștie.

La Biblioteca Națională se înțelege toată puterea de originalitate a acestui artist fără pereche, care a lăsat sumedenie de portrete, insolente sau familiare, feroce sau duioase, galante sau batjocoritoare, dar nici odată indiferente.

Puterea sa de ironie și cruzimea atacului din colecția dela expoziție, în „Proverbe" *și* „Dezastrele războiului" *mai ales, face să pălească până la distrugere ironia unui Voltaire.*

El e ca un taur vindicativ care nu se mulțumește să-și ucidă adversarul, ci „după ce l-a aruncat în arenă cu măruntaele afară, trece și iar trece peste cadavrul său și-l scutură furios cu coarnele".

Rebecca West despre tineretul englez

Cunoscuta scriitoare Rebecca West, vorbește revistei engleze Nash's *despre tineretul englez căutând a-l caracteriza.*

Viața generațiilor de azi nu e ușoară pentru tineret. Generația mea a dus-o mult mai bine. Plecând din cămin mulți trebuie să o ia acum pe căi nemăsurat de grele.

Economiile familiale s'au redus la mai nimic; nu se mai poate emigra, căci acolo asistența pentru nouii veniți a devenit atât de aspră, încât, abia ajunși, ei nu se gândesc decât cum să se întoarcă mai repede în patria mamă.

Dar în structura sa Anglia se aseamănă mai mult decât ori care altă țară din Europa cu America. Acolo lumea se mișcă dela o clasă la alta după puterea sa de îndemânare. Secretul propășirii Angliei, de asemeni, este în liberarea de orice legi sau prescripțiuni care ar împiedeca pe oricine să-și găsească mediul cel mai potrivit.

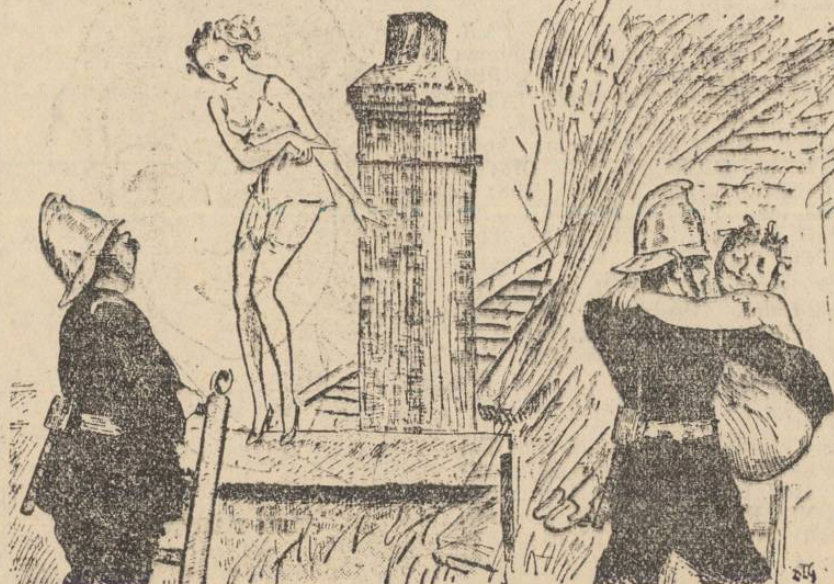
Buna stare a Marii Britanii se datorează eliberării monetei de orice restricții în circularea ei de la o țară la alta, spre a-și găsi un profit maxim.

De aceia poporul englez suportă depresiunea economică cu altă putere de rezistență decât alte popoare și privește lucrurile din alt punct de vedere decât ele. Acestea își amintesc de vremuri mai bune dar în care ei se găseau sub jugul castelor. Ar putea deci să-și închipue că prosperitatea poate fi adusă îndărăt prin reînființarea acelui sistem de subjugare. Englezul, însă, când își amintește de timpuri mai prospere, nu și le poate aminti decât din epoca libertății. De aceia nici nu-i trece prin minte că le-ar putea readuce prin legi și restricțiuni. Tineretul englez nu este fascist.

El poate discuta la infinit ori ce păreri și teorii economice, dar lucrează în condițiile în care se găsește. Iubește fetele din generația sa cu mai multă gingășie decât în vremurile de belșug.

Trăește în bune relații cu bătrânii și părinții, poate pentrucă îi știe în luptă cu aceleași greutăți și nu are de ce îi invidia. Din potrivă această prietenie pare a pune ceva mai dulce în greutățile vieții de azi. Fetele mai ales au nevoie de acest sprijin sufletesc pentru că, în împrejurările vieții lor, povara devine tot mai greu de dus. Dreptul femeii la muncă e din zi în zi mai amenințat, iar numărul bărbaților, care ar avea mijloace să întrețină o căsnicie, e din ce în ce mai mic.

Filmele au creat din nou mitul romantic al puterei frumuseții. „Aud, în jurul meu, urmează distinsa scriitoare, tot mai multe femei vorbind despre puterea lor de atracție și considerând viitorul lor sexual ca singura posibilitate de a ieși din criză. E păcat! Fără îndoială frumusețea într'un anume senz este lucrul cel mai prețios din lume, dar, tocmai de aceia, înseamnă a o deprecia privind-o ca pe un mijloc de exploatare materială", încheie Rebecca West.

— Iți mulțumesc din inimă, dar, dacă nu te superi, prefer să-l aștept pe camaradul d-tale. — care-o salvează pe mătușă-mea!

Cronica mizantropului

Românul şi Automatul

Acum doi-trei ani centrul Capitalei căpătase un aer de modernitate americană deosebit, prin apariţia câtorva baruri automate de un lux indiscutabil. Aparate de nikel strălucitor şi sticlă, exactitate şi lux rece de sanatoriu, consumaţie cu preţ absolut fix şi computabil dinainte, repeziciune şi abolirea bacşişului. La început a fost o învălmăşeală că nu puteai să-ţi tragi sufletul. Chestie de curiozitate şi snobism. Apoi clientela s'a rărit din ce în ce, barurile au început să se adultereze cu restaurantul de tip vechiu, şi în urmă au dispărut toate, fără excepţie. Cauza? De sigur proprietarii au investit capitaluri prea mari, care n'au putut fi recuperate. Dar de ce? Aduceţi-vă aminte că în ultima vreme, românul se aşeza pe un scaun, chema un chelner şi-i da bani să-i scoată din automat, contra bacşiş, anulând astfel tocmai raţiunea de a exista a automatului. Alteori, la aruncarea monetei, un cap omenesc apărea în dreptul geamului, făcându-ţi semn să te prezinţi la o uşă, sau o mână întorcea talerul rotativ. Automatul a murit fiindcă nu era în spiritul românului. Ce vrea românul? Românul trăind într'o ţară îmbelşugată vrea să aibă multe alimente înainte. Apoi vrea să-şi aleagă. Clientul de restaurant român schimbă de câtevaori farfuria, tacâmul, pâinea şi trimite friptura înapoi la grătar ca să i se rumenească „ştii cum îmi place mie". Gustul românesc nu se poate încă standardiza şi un chelner român trebue să prindă din aer capriciul fiecărui consumator, făcându-i combinaţii originale. La niciun restaurant mare românesc, pentru lume oricât de selectă, nu se poate păstra ceremonialul unui menu tipic. Românului i se face deodată gust de zeamă de varză după pateu de ficat şi de pătrunjel verde pe raci. Dar mai e ceva. Românului nu-i place meschinăria, fiind capabil de o hrană abundentă, şi din această cauză e şi puţin fanfaron.

Un român se laudă cu cât cheltueşte nu cu cât economiseşte şi fireşte că mâncarea de automat costă cât scrie pe dulap şi toată lumea ştie de cât ai mâncat. Apoi românul a păstrat ceva turcesc în el şi anume vrea să fie servit la bătaia din palme şi să fie măgulit cu „săru-mâna" şi „să trăiţi şefule". De aceea el vrea să dea bacşiş. Chiar trebue să facem o restabilire de fapte. Nu e adevărat că România e ţara bacşişului, cum va fi fost Turcia, cum era Italia şi cum e în fond orice ţară occidentală, în care toată servitorimea caută să ciupească, mai sgomotos sau mai protocolar. România e ţara în care cetăţeanul vrea să dea bacşiş şi face cu ochiul cu înţelegere omului de serviciu, dacă-l vede amărît că un pârlit i-a dat numai un leu. Automatul e făcut pentru o ţară de proletari ca America, în care puţini au servitori, fiindcă foarte mulţi au fost servitori.

ARISTARC

CRONICA ŞAHULUI

Concursul Internaţional de Probleme „in memoriam W. Pauly"

Raportul d-lui S. Thau

(continuare)

In numărul trecut am publicat problemele inverse premiate, menţionate şi lăudate. In această cronică publicăm, în continuarea raportului d-lui S. Thau, judecătorul problemelor feerice, problemele maximale premiate, menţionate şi lăudate.

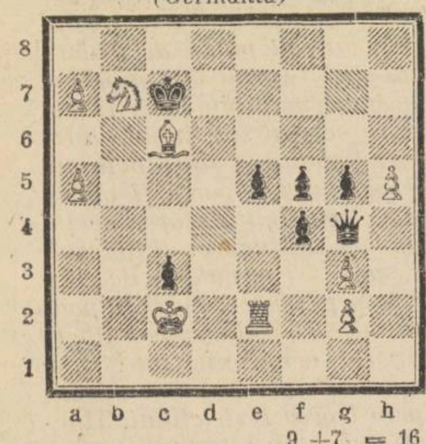
2) MAXIMALE INVERSE

PROBLEMA No. 832

PREMIUL I.

Motto: *Omega*

Prof. Dr. H. Bohr — Breslau *(Germania)*

9 + 7 = 16

Mat maximal invers în 4 mutări

Soluţia: 1. Nf3, f×g3; 2. Rd1! Da4+; 3. Ré1, Dh4; 4. Ng4!

1... Dh3; 2. h6, C×h6; 3. Rd1. Da6; 4. Tc2.

1... Dh5; 2. Rb1, Dé8; 3. Ta2, Da4; 4. Nc6.

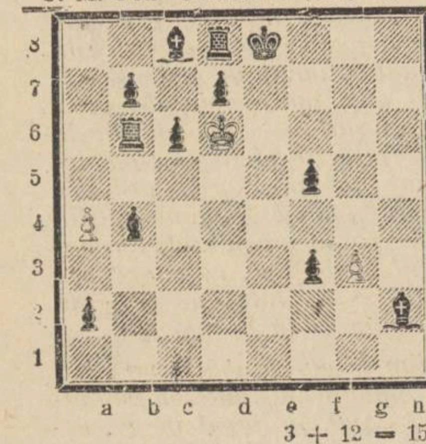
1... D×f3; 2. a8C+, Rb8; 3. Rb1, D×b7; 4. Tb2.

PROBLEMA No. 792

PREMIUL II.

Motto: „*Agate*"

C. M. Fox—Falmouth *(Anglia)*

3 + 12 = 15

Mat maximal invers în 8 mutări

Soluţia: 1. Ré5, d5; 2. Rf4, Né6; 3. R×f3, Ta8; 4. Rf4, T×a4; 5. Ré5, Ta8; 6. Rd6, Ta3; 7. Rc7, T×g3; 8. Rb8, Ta3 mat!!

Menţiuni onorabile

I. „Four Musketeers" de *T. R. Dawson*-Londra-*Anglia*. (Problema No. 826). Alb: Rc3, Db5, Tg4 şi h4, Nb8, Pa2 şi g3. Negru: Rd1, Tg7, Pa3, b7, c7, d2, d7, é7 şi g6. *3 mutări*. Soluţia: 1. Dh5!, b5; 2. Tb4+, g×h5; 3. Rb3. 1... c5; 2. Tc4+, g×b5; 3. Na7. 1... d5; 2. Td4+, g×h5; 3. Rd3. 1... é5; 2. Tb4+, g×h5; 3. Thc4.

II. „O" de *I. Ohman*-Buhuşi-*România*. (Problema No. 923). Alb: Rb5, Ta5 şi g8, Ch1, Nc8 şi g1, Pa4, b6, d3, d5, é3, é7, h3 şi h5. Negru: Rf5, Cd7, Pb7, c5, g2, g3 şi g5. *4 mutări*. Soluţia: 1. h6! g×h1T; 2. é8T, T×h3; 3. Té4, T×h6; 4. Tc4. 1... g×h1C; 2. é8C, Cf2; 3. é4, C×é4; 4. Cd6+. 1...g×h1N; 2. é8N, N×d5. 3. Nf7, Nh1; 4. Nc4. 1... g×h1D; 2. é8N. D×d5; 3. Nf7, Dh1; 4. Nc4.

III. „Roumania" de *M. Bukofzer*-Bellaire-*U. S. A.* (Problema No. 850). Alb: Rf3, Dé4, Td5. Negru: Ra8, Nb7 şi g1, Ph7. *5 mutări*. Soluţia: 1. Rg4, Na7; 2. Td8+, Nb8; 3. Da4+, Na6; 4. Rh3, h5; 5. Dh4.

IV. „Job" de *I. Ohman*-Buhuşi-*România*. (Problema No. 804). Alb: Ré1, Db5, Td3, Pd4, f3 şi g5. Negru: Rg8, Dd8, Ta8 şi f8, Nc8, Pa7, b7, c7, d7, é3, é7, f7 şi h3. *4 mutări*. 1. Td2 cu variantele: a5, b5, c5, d5, é5 şi f5, deo frumuseţe rară.

LĂUDATE *(in ordine alfabetică)*.

1. „Cupido" de *G. Telkes*-Budapesta-*Ungaria*. (Problema No. 884). Alb: Ra6, Db3 Nd5, Pa4, d4, é3 şi f2. Negru: Ra8, Pc5, c6, h7. *20 mutări!!* Soluţia: 1. Ng2, 2. d5; 3. é4; 4. f3; 5. Dé6; 6. Rb5; 7. Rc5; 8. Rd4; 9. Ré3; 10. Rf2; 11. Rg1; 12. Db6; 13. Da6+; 14. Da8+; 15. a5; 16. Da7; 17. Db6; 18. Dc5; 19. Df5; 20. De4!!

2. „Gates Aslant" de *T. R. Dawson*-Londra-*Anglia*. (Problema No. 788) Alb: Rb1, Da2, T4 Tb8 şi é4, Cd5 şi f7, Nc1, Pc2, c6. Negru: Ra7, Ta8, Pa5 b6, c3, d7, e6, f5, g6 şi h7. *3 mutări*. 1. Nh6!, f×é4; 2. Tf8, T×f8; 3. Cg5. 1... é×d5; 2. Té8, T×é8; 3. Tf4. 1... d×c6; 2. Td8, T×T; 3. Cf4. 1... R×b8; 2. D×a5, T×a5; 3. Rc1.

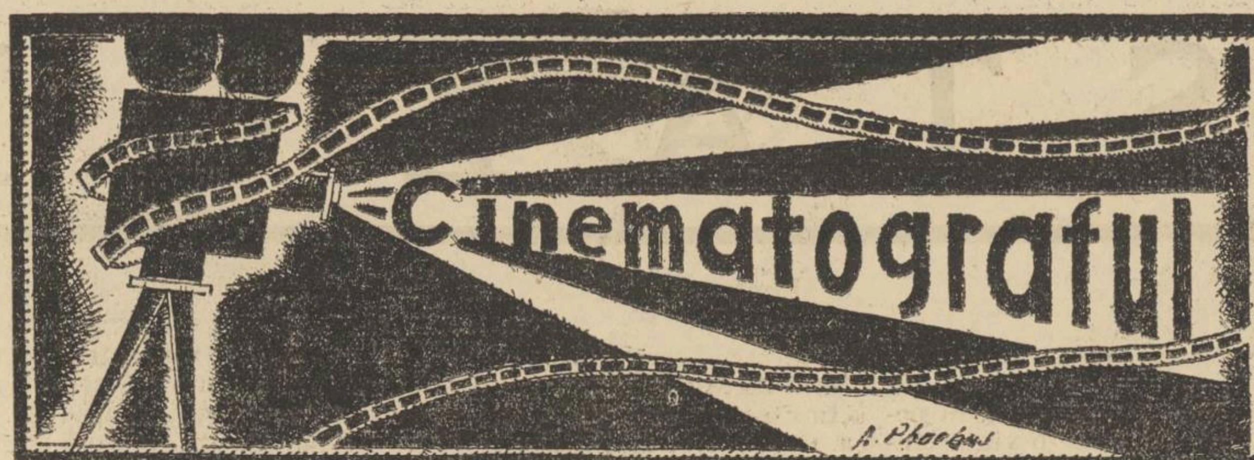
3. „Paulynia" de *M. Bukofzer*-Bellaise-*U. S. A.* (Problema No. 924). Alb: Rc2, Dh3, Cb3 şi é4, Nc8 şi f6, Pa4, b5, c6 şi g3; Negru: Rb6, Da8, Th2 şi h5, Cb2 şi f1, Nd4 şi h7, Pa2, é6, f2 şi f5. Mat maximal invers *dublu* în 6 mutări. *Soluţia*: 1. Na6; 2. Nc8; 3. Nh8; 4. D×f5; 5. R×f2; 6. Na6.

4. „Rooks in Flight" de *T. R. Dawson*-Londra - *Anglia*. (Problema No. 865). Alb: Ré1, Tc2 şi c3, Pb4, b5 şi é5. Negru: Rc8, Db2, Ta3 şi b7, Cc7, Pa2, a5, d5, g4 şi g7. Mat maximal *direct* în 3 mutări. *Soluţia:* 1. é6, D×b4; 2. Tf2, Df8; 3. T×f8 mat. 1... g5; 2. Th3, Dh8; 3. T×h8 mat. 1... T×c3; 2. é7, Th3; 3. é8D mat. 1... T×b5; 2. é7, Tb8; 3. T×c7 mat.

5. „Roumanie" de *M. Camorani*-Imola-*Italia*. (Problema No. 925). Alb: Ré1, Ta1 şi h1, Cd1, Nd2 şi f1, Pa3 şi d5. Negru: Ré8, Ta8, Nf3, Pb3. *3 mutări*. 1. Né2, 0-0-0; 2. 0-0, Th8; 3. Tf2. 1.. T×a3; 2. Cb2, Ta8; 3. 0-0-0.

6. „Triangle" de *C. M. Fox*-Falmouth- *Anglia*. (Problema No. 869). Alb: Rh2, Pd3, é2 şi h7. Negru: Rg4, Tf4, Nf2, Pb4, b6, d6 şi h5. *4 mutări*. 1. h8D, Nc5; 2. Dd4, T×d4; 3. é4, Rf3; 4. é5!

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Sacrilegiu

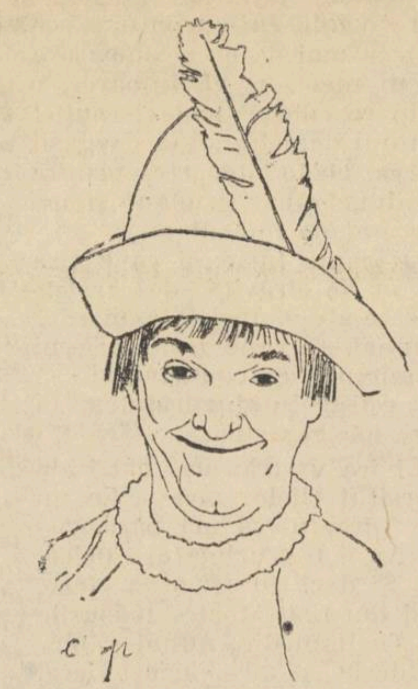
Filmul pe care l-am lăudat în termeni ditirambici în Cronica trecută a fost intitulat româneşte: „Egoista". N'am ştiut. Căci altminteri aş fi protestat. Mă rog: se poate face prin-

GARRY COOPER

soare, pe o mie de lei contra un leu, că nimeni nu va găsi picătură de egoism la vreuna din cele două eroine ale dramei. Este absolut intolerabil. Mai bine s'ar fi potrivit titluri ca „Cerşetorul din Bagdad", „Sânge mexican" sau „Cântădeţul Apocalipsei"; orice, numai „Egoista" nu.

Sper că va veni odată ziua când serviciul cinematografelor va fi astfel oraganizat încât să nu mai poată fi posibile

STAN LAURELL

asemenea atentate la drepturile publicului. Căci publicul are dreptul să nu fie păcălit; ceva mai mult este o injurie când cineva socoate publicul atât de prost încât să nu bage de seamă că de pildă Cidul lui Corneille nu se poate programa subt titlul bunioară de „Goana după aur". Demnitatea intelectuală a onor publicului nu poate fi batjocorită de nişte domni care nu au ajuns încă să cu-

JEAN PARKER

noască valoarea cuvintelor. Şi este, în tot cazul, un delict de lez cultură să se tricebunătate de film ca acel al Casei Paramount de care ne-am ocupat deunăzi, cu un titlu atât de inept.

Viitorul

In afară de acest film, niciunul care să merite a fi menţionat. In „Sezon mort" prezentul cinematografic e sărac. Trecutul — care ocupă sălile de periferie — a devenit prea trecut; împlineşte aproape un an! Nu mai rămâne decât viitorul. Acesta în schimb promite mult.

Charlot

In primul rând nu trebue să uităm că vom avea un nou Charlot. Ce? Asta nimeni nu ştie. Charlie Chaplin a lucrat todeauna învelit în mister. Operele lui ţâşnesc terminate-gata, ca Minerva din Capul lui Jupiter.

Noul film se lucrează actual-

CHARLIE CHAPLIN (CHARLOT)

mente febril. Nu se ştie ce o să reprezinte. Abia dacă se ştie că nu va fi mut, că personagiile vor vorbi. Dar Charlot? Ii vom auzi şi lui vocea? Asta nu ni se spune. Se lansase, la un moment dat, zvonul că, în noul film diversele personagii vorbesc, în timp ce Charlot nu, pentru motivul că el va juca rolul unui surdo-mut. De asemeni s'a svonit că acţiunea se va petrece, în cea mai mare parte, într'un balamuc. Dar toate acestea sunt simple supoziţii. Singura realitate este ziua de 25 Decembrie. La această dată filmul va putea rula ori-unde, la Bucureşti sau la Melbourne, la Cap Town sau la Port-Arthur. Asta o ştim chiar din gura d-lui Chaplin.

MARLENE DIETRICH

Filme americane

Casele americane anunţă şi ele un program extrem de ispi-

GRETA GARBO

titor. Un nou „Stan şi Bran", (Metro-Goldwin), un nou Harold Lloyd („Calea Laptelui", Paramount), un nou film cu Marlene Dietrich („The pearl necklace", Şiragul de perle), o nouă Ana Karenin (care nu poate fi decât Greta Garbo) şi o mulţime de Garry Cooper, şi de Claudette Colbert.

OLIVER HARDY

Cele două mari case americane (Metro şi Paramount) s'au crezut de asemeni datoare să facă fiecare câte un film de junglă. Este „Regina Junglei" (Paramount) unde interpreta va fi aleasă printr'un concurs de fotogenie la care vor lua parte fete din întreaga planetă —, şi este „Sequoia" (Metro Goldwin) unde interpreta (acesta este un procedeu mult mai sigur) e aleasă — gata şi tare bine aleasă în persoana domnişoarei Jean Parker al cărei fizic este perfect potrivit rolului, pentru motivul că făptura ei aminteşte tot timpul un tânăr animal de pădure.

Insfârşit, Cecil de Mille ne dă un nou „monumental". Se chiamă „Cruciadele" şi promite să fie extrem de interesant (interpreta principală: Loretta Young).

LORETTA YOUNG

D. I. SUCHIANU

Cartea ce trebuie cetită:

SÂNGELE

Roman de **Dan Petraşincu**

...D. Petraşincu este unul din cei mai înzestraţi romancieri dintre ultimii veniţi. Scrisul său dovedeşte nu numai poezia unui material bogat şi substanţial dar — în cele mai multe părţi — şi o puternică aptitudine de creaţie, de stabilire a atmosferei şi de analiză a stărilor sufleteşti morbide.

Lucian Boz
„Dimineaţa"

„Cartea este scrisă curgător, deşi subiectul pare că nu s'ar preta la un astfel de stil. Aici intervine talentul autorului însă, care se precizează din ce în ce mai mult, iar atunci când cartea se închide, acest talent, apare în contururi bine definit, ca al nimănui altuia dintre scriitorii tinerei generaţii.

Al. Negură
„Hotarul"

Editura „Adevĕrul". Lei 60

Cronica sportivă

Campionatul naţional de inot a avut loc la piscina O. N. E. F. dela Eforie. Petecul de apă care domină cu aroganţă de pe faleză întinsul nesfârşit al apelor albastre e totuşi destul de mare pentru a ospitaliza desfăşurarea competiţiunilor. Fără îndoială, piscina e de neînlocuit pentru pedagogia înotului, şi cu mult cea mai confortabilă întindere de apă pe care se pot organiza şi controla campionate.

Totuşi contrastul între apa puţin cam obosită a piscinei, frământată în loc de concurenţii numeroşi şi întinderea somptuoasă a mării pustii nu evoca deloc o înflorire a sporturilor marine. Toată Eforia mişuna de tineri cu înfăţişare foarte vizibil sportivă, cu privirea evident obişnuită să scruteze infinitul şi să înfrunte primejdia, bronzaţi de soare cum nici Gerbault n'a fost când a ajuns în Tahiti, dar marea era pustie până la orizont.. Câteva lotci pescăreşti trase la mal exprimau cu elocvenţă dezolarea coastei inospitaliere şi părăsite ca şi vanitatea de a crede sportul pe mare ar exista la noi. E pe cale de a lua fiinţă, e adevărat, şt începutul bun s'a făcut şi la Eforie şi la Mamaia. Dar numărul sportivilor cu adevărat îndrăgiţi de mare se poate exprima numai cu două cifre. Fapte ca aceea a d-lor Herdan şi Rosnovanu care au făcut cu un cutter călătoria dela Constanţa la Constantinopol şi înapoi, rămân strălucite performanţe izolate, vestitoare de primăvară.

Marea pustie însă, la o oră când lumina nu mai oboseşte ochiul şi când briza e ideală pentru pânze, sugera cumplită secetă!

E vizibil că e prea mare pentru trebuinţele sportului nostru! Piscina cu cele câteva bănci de lemn împrejur, acomoda cu uşurinţă concurenţi, arbitrii, juriu şi tot publicul care se interesează de jocurile aquatice. Onorată cu prezenţa marilor demnitari ai C. F. R., care furnizează majoritatea concurenţilor „regăţeni", loja centrală era singurul loc unde se puteau zări fizionomii normale şi cu aspectul familiar, fiindcă tot restul băncilor era ocupat de un tineret asupra căruia soarele făcuse adevărate ravagii. E greu de înţeles ce anume îl poate face să renunţe la înfăţişarea umană în favoarea celei antropoide, fiindcă soarele singur nu poate opera asemenea miracole.

Faptul este că prima impresie intrând pe terenul pisicinei îngrădit înalt cu pânză de cort, e acea de a fi nimerit într'o imensă cuşcă cu antropoizi; pânză de cort aducea şi ea contribuţia ei, amintind circul; trebue recunoscut însă că multe antropoide erau plăcute la vedere, exceptând, bine înţeles, fizionima; şi e probabil că nimeni n'ar fi fost surprins dacă s'ar fi oferit câştigătorilor nuci de cocos şi banane.

Majoritatea concurenţilor ofereau perfecte exemple de desvoltare fizică armonioasă; e locul deci de a sublinia această virtute a înotului, în opoziţie cu toate celelalte sporturi. Fără a intra în detalii anatomice, inutile de altfel altora decât profesioniştilor educaţiei fizice, o singură privire ajunge pentru a înţelege instructiv că mult căutatul echilibru în desvoltarea musculară, este deplin realizat la acei care practică înotul stăruitor. E de-ajuns pentru a justifica piscinele şi a îndemna la frequentarea lor. E drept de observat însă că plăcerea înotului în bazin e moderată şi că spectacolul sportiv al unui concurs de viteză este aproximativ nul. Bine înţeles lucrul se schimbă când concurenţii au prieteni printre spectatori şi cluburile competitoare suporterii respectivi! Ceeace era de altfel cazul, încât însufleţirea n'a lipsit dela aceste întreceri, care prin natura lor sunt cam sarbede.

Spectaculoase şi cu efect sigur la marele public sunt săriturile în care a excelat ca de obicei Lascu. Stilul, preciziunea, eleganţa campionului nostru naţional izbutesc mereu să ne facă să uităm o oarecare lipsă de varietate. Dar o săritură complicată implică o punere la punct atât de gingaşă, încât simpla ei menţinere în repertoriu constitue un merit. Unde varietatea şi fantezia sunt obligatorii s'a văzut când tot Lascu a executat fostele sărituri comice. Cum aceste glume de mult congelate aveau loc în faţa unui public familiar al strandurilor din Bucureşti e uşor de ghicit că efectul a fost glacial.

In fin un match de water-polo între echipa Bucureştiului şi echipa combinată Timişoara - Arad, amândouă susţinute de suporteri antrenaţi la vociferarea în cor, a răspândit puţină viaţă şi căldură în asistenţă. Era şi timpul căci începuse să fie răcoare. Cu toate că Bucureştenii au învins la scorul 4-3, trebue spus că adversarii lor au practicat un joc mult mai tehnic, mai legat şi mai bogat în ceeace oferă jocul de echipă spectatorului: „faze". Din nenorocire cele mai multe din ele nu sfârşeau bine şi arbitrul trebuia să intervină cu fluerul, supărător de des. N'au fost rare momentele când închizând ochii ai fi putut crede că suntem pe un peron de gară. Publicul ca de obicei părtinitor. econom cu aplauzele şi încurajările, darnic la fluerături şi huidueli..

Va mai curge multă apă în piscine până când vom avea în jurul lor ceeace ne lipseşte încă peste tot: spectatori cu bune purtări sportive.

GRIMAN

Deprimare

Am să'ntind pentru sosirea cuiva aceste mâni?
Poate rătăci până aici
Vreo privire — prietena veche — poate?
Despic pleoapele şi păstravi de soare
Tulbură'n faţa ochilor toate;
Respir — şi ozonul, adună pădurea'n plămâni.

Mă pierd ca un chiot;
Nu-i un umăr pe care să-mi las
Fruntea aceasta: ar sui atâta aromă în odihna păscută!
Cu cât mă apropii — stâncă — de tine, 'nadins te'nalţi
Să-mi pari cunoscută
Din alte urcuşuri, cu alte dureri... Ce-am mai rămas?

Imi amintesc de seri cu luceferi vibrând în extaz!
Imi amintesc de voluptatea primei femei —
Ca de o pâine în foame;
Unde-o fi ea? unde-oi fi eu — eu tremurând?
Gura i-o mai simt doar în poame...
Unde sunteţi nopţi care-mi puneaţi garoafe'n obraz?

Până unde mă vor, până unde braţele astea
Ale febrelor din întrebări?
Voiu găsi într'un asfinţit ridicate
Băncile, pe care am stat adesea cu tristeţile developate
In privirile fără de sprijin — ca plânsul de stea.

ALEXANDRU CALINESCU

NOUI Citiţi azi:

MORTELLI MILIONAR ŞI CLOWN.

MORTELLI EXECUTOR AL UNEI MISIUNI DE DREPTATE.

MORTELLI MARTIR ŞI RĂZBUNĂTOR.

ZBUCIUMUL DRAGOSTEA ŞI SFÂRŞITUL UNUI CLOWN.

in Colecţia de 12 LEI

„ROMANELE CAPTIVANTE"

(260 pagini)

La chioşcari, librari şi în gări

Antichrist şi Tarabas

Aceste sunt cele două din urmă romane al lui Josef Roth, *autorul acelei* „Flucht Ohne Ende”, *care l-a clasat imediat după războiu în fruntea scriitorilor tineri din generaţia sa. „Minte lucidă peste un suflet clocotind de patimă, arzător de simţire şi viaţă”. Tonul de amară satiră, de rechizitoriu neîndurat şi de intensă suferinţă din* „Antichrist” *face din această scriere cea mai vehementă protestare a conştiinţei umane împotriva a tot ce tinde să o coboare şi să o distrugă. Antichrist este spiritul care neagă şi umileşte, care calcă în picioare cele mai curate virtuţi omeneşti. Autorul cheamă pe toţi cei ce nu l-au recunoscut încă sub miile sale de înfăţişări şi măşti, să-l descopere ca pe autorul tuturor nelegiuirilor prin care se robesc şi se ucid sufletele, ca pe inamicul veşnic prezent. Portretul Antichristului este zugrăvit cu un patetism de vizionar şi o emoţie sfâşietoare, care turbură şi zguduie sufletul cititorului. El nu are nume căci numele lui, dacă ar fi să-l pronunţăm, ar fi legiune şi puterile pe care le stăpâneşte sunt infinite. El este cauza tuturor relelor în ordinea socială, morală şi intelectuală.*

In această operă accentul care nu apare decât uneori în alte cărţi, ca Radetzki Marsch, devine aci răsunător şi talentull profetic al lui Josef Roth se ridică uneori până la măreţia înflăcărată şi ameninţătoare a Apocalypsului. Toată mizeria vremilor învălue şi pătrunde această frumoasă operă, dându-i gustul lacrimilor şi al sângelui. Este unul din strigătele cele mai sfâşietoare de desnădejde, care au fost zmulse vreunui intelectual de azi, împotriva condiţiilor pe care le impune societatea sufletului şi inteligenţii umane.

Inegală, ca orice operă inspirată de o pasiune înflăcărată, dar cu izbucniri grandioase, exprimate într'o proză nervoasă, scandată de mânie şi dezolare, în care se simte la fiece clipă mâna de maestru a scriitorului, Tarabas *este un roman din aceeaşi esenţială spiritualitate ca şi romanel lui Dostoiewski. Tarabas este un Raskolnikoff din instinct şi nu din raţionament, o fiinţă amorală, brutală şi perversă. El debutează printr'o crimă la New-York. Războiul dă curs liber tendinţelor sale de asasin. Reîntors în Rusia, patria sa, războiul şi revoluţia nu-i dau răgaz să reflecteze la probleme morale şi să-şi cerceteze conştiinţa şi el se dedă cu totul firei sale, până în ziua când vine iluminarea. Impresiile spirituale îl năpădesc cu aceiaşi năvală ca şi instinctele rele de odinioară.*

Este un tip ciudat care trăeşte trecând dintr'un elan într'altul, cu o nestinsă sete de absolut, capabil de a deveni într'o zi un sfânt, după cum a fost odinioară un asasin.

Tipărite la Querido Verlag Amsterdam, ambele aceste ultime cărţi ale lui Josef Roth sunt destinate unui succes literar care nu va fi mai prejos de succesele sale anterioare.

Romanul antipersonal

Autorii tineri, în operele de debut ca şi scriitoarele femei scapă greu şi târziu de sub influenţa personalismului, a autobiografiei, care este de altfel prima manifestare a instinctului creator al omului. Numai după ce acest material prim s'a degajat din primele sale forme de viaţă, din haosul spiritului, nou născută, creaţiunea se desprinde din lumea larvară a instinctelor, se purifică şi se desăvârşeşte în opera clară şi strălucitoare, stătătoare de sine, ca o adevărată creaţiune a omului superior de geniu sau de talent. Atunci se desprinde de organismul în care a incubat şi de care a atârnat până la această clipă de desăvârşire şi există ca atare. Adescori transformarea se face pe nesimţite ca încolţirea, creşterea şi evoluţia unei plante sau a oricărui organism viu. Procesul se poate urmări de la o scriere la alta. In evoluţia altor talente însă instinctul autobiografic progresează numai până la un punct, până la acea cotitură a curbei în care se iveşte un Plateus. Mersul creaţiunei se opreşte şi autorul calcă pe loc, se învârteşte în jurul materialului adunat în rezervorul său sufletesc. Romanul rămâne personal sau autorul caută o metodă prin care să reacţioneze conştient şi intenţionat asupra procesului creativ şi astfel ia naştere romanul antipersonal.

In cazul acesta nu mai este vorba de observaţia interioară care prin puterea sa, să proecteze în afară opera făurită în adâncurile personalităţii romancierului. Romanul creat astfel nu este decât opusul romanului personal, adică un roman personal de-a'ndăratele. Nu roman impersonal, ci roman antipersonal.

Astfel de romane sunt caracteristice literaturii celor de după războiu sau unora dinainte de războiu, care vor să se preînoiască. Din categoria romanelor antipersonale fac parte la noi romanele din urmă ale Doamnei *H. Papadat-Bengescu,* ale cărei debuturi au fost multă vreme de un accentuat caracter personal, precum şi acele ale d-lui *Sergiu Dan,* care a fost antipersonal din primele sale opere. Depinde absolut de puterea talentului celui care scrie romanul ca acesta să devină o reconstituire de reportagiu, un roman artificial sau o operă de literatură autentică în care raţiunea, inteligenţa-limpede şi lucidă — a scriitorilor din vremea noastră precumpănesc, poate ceva mai mult de cât ar trebui, sensibilitatea şi spontaneitatea artistică şi fac din personagiile romanului uneori adevărate tipuri sociale. Albert Thibaudet numeşte această literatură antipersonală, literatură neostandaliană, imputându-i că ar fi prea metodic tratată de către tinerii autori, prea mult dominaţi de influenţa lui *Rouge et Noir.*

Printre scriitorii francezi din această categorie se prenumeră *Jean Prévost, Georges Blond* cu *„L'Amour n'est qu'un plaisir”* şi *Jean Fayard* cu ultima sa operă din care a apărut primul volum *„Chasse aux rêves”.*

Pe când G. Blond a fost de la început un antipersonal, ca d. Sergiu Dan la noi, Jean Fayard care în romanele *„Oxford et Margaret”* şi *„Mal d'Amour”* a fost foarte personal a scris „Chasse aux rêves”, care va fi un lung roman, povestea unui ţăran normand, dezrădăcinat de nişte castelani.

Camarad de clasă în liceu, dar nu în viaţa socială, cu fiul castelanilor, Clément Letourneur fiul grădinarului castelului, învaţă să urască. Mai întâi pe confesorul şi supraveghetorul colegiului religos în care a fost pus bursier, apoi pe „binefăcătorii săi”. Cel dintâi în clasa sa la liceul Carnot, el e totuşi obligat în societate să fie inferior fiului stăpânilor tatălui său, care în şcoală e un mediocru. Invins în dragoste, căci o vară a castelanilor după un flirt trecător cu Clement, devine amanta lui Armand, jignit în adâncul sufletului îşi pierde elanul şcolar din liceu şi trebuie să părăsească politehnica. Işi pierde apoi şi situaţia materială prin moartea tatălui său şi falimentul unei bănci, în care acesta îşi pusese economiile, sufletul său se înăspreşte din ce în ce. Deziluzionat Clement hotărăşte să se reîntoarcă în poporul de unde eşise şi pleacă la Rouen unde se angajează ca hamal. Ce va deveni mai târziu, vom afla din romanele ce vor urma.

Premiul premiilor

Totdeauna s'a vorbit mult despre premiile literare. S'a vorbit mai adeseori de premiile nemeritate, şi de laureaţii reintraţi în neant în secunda următoare gloriei.

MARCEL GRIAULE

„Les Annales” a avut ideia de-a supune pe laureaţi la o probă inversă. Care sunt aceia care de treizeci de ani în urmă — tocmai epoca în care s'au instituit marile premii literare — au fost la înălţime? Care e, dar, primul dintre ei, laureatul laureaţilor?

Câştigătorul acestui concurs este Roland Dorgelès cu premiul Fémina 1919 pentru „Les Croix de bois”.

Urmează apoi „L'Atlantide” *de Pierre Benoit (premiul pentru romane instituit de Academie pe 1919);* „La Maternelle” *de Léon Frapié (premiul Goncourt pe 1904);* „A l'ombre des jeunes filles en fleur” *de Proust (Goncourt 1919);* „Le désert dè l'amour” *de Francois Mauriac (premiul pentru roman 1926); etc.*

Astfel, premiul Fémina, şi premiul Academiei franceze sunt înaintea premiului Goncourt. Iar Proust şi Mauriac nu ocupă decât rangul al patrulea şi al cincilea în această selecţionare de laureaţi.

Trebue să ne înclinăm în faţa sufragiului lectorilor!...

Comedia umană

Prefaţa scrisă de Marcel Bouteron pentru remarcabila ediţie din *„La Comédie humaine”*, publicată în *„Bibliothèque de la Pléiade”* constitue în puţine pagini, un studiu complet al acestei uriaşe opere şi a istoriei sale.

Balzac — se ştie — prevăzuse pentru întreaga compoziţie a acestei fresce o sută trei zeci şi şase de volume.

El însuşi a alcătuit în 1845 o listă completă.

„Nici nu vă puteţi închipui ce înseamnă această „comedie umană” — scria atunci Balzac d-nei Zulma Carraud; ea e mai vastă, literar vorbind decât catedrala din Bourges.

Sunt şaisprezece ani decând am început-o şi mai trebue cel puţin opt de-acum înainte pentru a o putea termina”.

In 1841 Balzac a încheiat un contract cu un consorţiu de librării pentru editarea „Comediei umane”. Preţul fiecărui volum nu trebuia să treacă de cinci franci, din care Balzac lua cincizeci de centime pentru fiecare exemplar în parte, plus o sumă de cincisprezece mi de franci înainte.

Sâmbătă 16 Aprilie, 1842 *„Bibliographie de la France”* a anunţat punerea în vânzare a primei ediţii.

Se ştie că Balzac a murit înainte de a-şi fi putut executa proectul în întregime. Din punct de vedere financiar, ediţia „Comediei umane” n'a fost o afacere strălucită.

La 21 August 1846 se soldau operele lui Balzac cu o pierdere de 6.793 franci şi 85 centime. Bouteron şi-a terminat prefaţa printr'o cronologie foarte completă şi printr'o tabelă extrem de curioasă, unde sunt clasate toate lucrările după subiectul tratat.

Astfel se găsesc rubricile: Cărturărese, Comerţ, Lingerie, Curtezane, Medicină, Muzică, Povestiri de groază, etc.!...

Portrete literare

Edmond Pilon *a debutat cu versuri, a scris apoi studii asupra pictorilor Chardin, Greuze, esseuri asupra oraşelor şi peisagiilor Fontainebleau, Versailles, l'Ile de France, broşuri asupra lui Barrès, Octave Mirbeau, Francis Jammes. Dar partea cea mai importantă şi mai bună din opera sa sunt numeroasele portrete literare din trecut. Dintre acestea a scos acum de curând* „Belles de Jadis” *şi este pe cale de a scrie un portret al d-nei Racine.*

Portretele sale pun în lumină părţile invizibile şi necunoscute ale fiinţelor, părţi pe care nu le poţi scoate din documente,, dar fără de care nu poţi reînvia personagiile din cenuşa timpurilor. Aceste trăsături ascunse es la lumină una câte una din contemplarea atentă şi îndelungată a cadrului şi decorului vieţii în care au trăit personagiile pe care vrea să le portreteze. Fiecare din „Frumoasele de odinoară” a fost privită în chipurile şi imaginile pictate, rămase după ea. Apoi autorul a căutat să-şi reprezinte locurile pe unde a trăit, peisagiile care au încadrat-o, mobilele şi decorul caselor în care a trăit, din interioarele şi stampele vremei, pietrele vechi, tablourile, marele fresce. Ajunge astfel încetul cu încetul să creeze atmosfera, moravurile şi caracterul personagiului.

De pildă, în portretul d-nei Racine, autorul a plecat de la cercetarea unui inventar minuţios al casei lui Racine din rue Visconti, dresat la moartea acestuia de către portărei.

Materialele de lucru ale acestui animator al umbrelor din trecut, sunt ca şi ale istoricului: cărţile, documentele, estampele, şi imaginile pictate sau desemnate, peisagiile, hărţile şi monumentele în care se resfrânge chipul adevărat al Franţei, „douce France”.

Cronica literară

TUDOR VIANU: Ion Barbu

Meritul criticei literare este foarte greu de stabilit şi aceasta este cauza pentru care opera critică e privită sau cu indiferenţă sau cu o stimă oarbă. Infăţişarea ei de cercetare face pe mulţi să creadă cum că sensul îi este laboriositatea, şi fiindcă autorul este interesat de aproape, se cere criticului şi onestitate. Insă critica e mai mult decât aceasta, mai mult adică decât moralitate şi cultură, mai mult chiar decât ceeace se numeşte gust, pe care îl are foarte multă lume, critica e o artă complexă care cere vocaţie. Putem s'o deosebim principial de istoria literară prin acest fapt că critica încearcă judecăţi noui de valoare, în vreme ce istoria literară stabileşte pure relaţiuni între lucruri, socotind literatura un simplu fenomen social. In realitate criticul nu poate niciodată să nu fie istoric literar, ideolog, psiholog şi celelalte, încât rostul lui e numai de a da o folosinţă proprie metodelor ştiinţifice. E curioasă şi greşită părerea unora că un critic se judecă contabiliceşte, după procentul de preţuiri juste. Adevăratul critic nu are a spune, sentenţios, făcând triaj: această carte e bună, această carte e rea, şi atâta tot. Ca orice artă, critica se bizue pe reacţiuni sufleteşti şi e obiectivă în măsura lucrării libere a subiectivităţii omului. Păreri le drepte ale atâtor oameni de treabă s'au uitat şi au rămas nedreptăţile creatoare. Căci valoarea criticei stă în penetraţiune (şi în felul acesta maliţia e mai ascuţită), în descoperirea de relaţii interioare nebănuite, care uimeşte pe cititorul până atunci dezorientat, şi-l face prieten al operei, în ciuda chiar a concluziunilor criticului. Un critic pătrunzător, inteligent, recreator de opere, nu poate să fie injust chiar când din patimă doreşte aceasta. Căci ori relaţiunile lui nu sunt valabile şi atunci criticul nu e inteligent, ori sunt bune şi atunci ele lucrează dela sine, pe deasupra concluziilor. Mă feresc de criticii îngrijoraţi prea mult de obiectivitate (semn că le lipseşte explozia care crează), pe cei obsedaţi de justeţe (semn că sunt preocupaţi de opinia publică zilnică). Penetraţiunea critică începe bine înţeles printr'o hotărîre de cercetare largă, de disecţie, şi aci se înrudeşte cu istoria literară academică. Ea poate să se oprească pe rând la spiritul autorului, la sufletul lui, la felul lui de a vorbi, la capul inima şi picioarele lui, ca să mă exprim anatomic. Şi cu toate acestea o astfel de cercetare e cu putinţă să nu devină critică. Critica este o operaţie pe omul viu, o stimulare a inimii ca să bată mai sgomotos. Dacă opera cercetată moare în mâinile criticului, atunci nu e vocaţie. A omorî înseamnă a risipi atenţia cititorului asupra elementelor, scoase din funcţiunea lor de viaţă, a lucra pe piese anatomice moarte. Adesea criticul poate fi lipsit de originalitate materială. Dar îl recunoşti numaidecât. El are un ochelar propriu cu care diformează lucrurile obişnuite şi le măreşte în altă culoare, fără să fărâme, ceeace ar fi drept să numim putere de creaţie critică.

Temperamentul d-lui Tudor Vianu, al acestui intelectual cu o cultură atât de temeinică, mi se pare a fi mai cu seamă de istoric şi s'ar părea chiar în lucrările de caracter ideologic propriu zise. Grija sa este de a „contribui”, de a comunica acele lucruri „foarte interesante” ce i se par a fi rămas „trecute cu vederea” sau „numai indicate”, sau fără „o cercetare specială”. D-sa e dar preocupat fie de ineditul detaliului, fie de amploarea „cercetării”. Istoricii au obiceiul de a relua, când nu mai au ceva nou de adăogat materialiceşte, o problemă, spre a înlocui o carte învechită, cu ideea aceasta, pe care o socotesc discutabilă, că valoarea unei adevărate opere de istorie ar sta în raportul ei cu progresul ştiinţei. Fireşte că chiar din unghiul acesta de vedere activitatea d-lui Vianu e plină de nobleţe. Aş putea observa un tic, consecinţă a unei obişnuinţe academice, de a spune mai mult decât trebue şi de a întemeia obiectivitatea pe autoritatea altora. Citatul în critică e binevenit numai atunci când atinge esenţa lucrurilor, când intră în fabricaţia ochelarului cu care privim. Altfel rămâne un fenomen de demonstraţie culturală, inutil aci, întrucât ştim dinainte că autorul e cult şi pretindem şi noi să ni se acorde o anumită cultură. Ideologul trebue să se exprime prin aluzii, nu prin citate, pentru a nu obtenebra gândirea proprie, fiindcă dacă ne-am închipui o clipă că cititorul nu cunoaşte anumite chestiuni elementare, sensul ideologic al cărţii dispare. De aci aerul acela, ciudat la d. Vianu, de lucru didactic, care se sforţează să se coboare la înţelegerea noastră. Efectul unei mişcări de forţe culturale prea mari dă uneori un efect contrar: spaima de cultură. In cazul de faţă bine înţeles tot trecutul de mare intelectual al d-lui Vianu vine să vindece această impresiune, fără să înlăture cu totul neplăcerea unor momente. De pildă:

„Cerem voe să ne referim la concepţia platoniciană a artei. Arta, spunea Platon, considerată ca o copie a lucrurilor reale, ele însele nişte còpii ale ideilor eterne, este imitaţia unor imitaţii. Arta ar fi deci o resfrângere la puterea a doua a realităţii. Aceasta este şi concepţia pe care şi-o însuşeşte poetul nostru când îşi propune să evoce o lume reflectată în oglindă...”

Metodă cam elementară aceasta de a spune că Barbu adoptă pe Platon cum ai spune că *Răscoala* lui Rebreanu se explică prin Homer, platonismul fiind o speţă prea largă, ce nu mai mulţumeşte intelectul, pentru care d. Vianu dăduse de altfel şi genul mai special, trebuitor în cauză, de idealism. E un fel de a o lua prea de departe, prea şcolăreşte, ca de pildă atunci când spe a ne justifica ciclul balcanic al poeziilor barbiene, d. Vianu se rătăceşte prin definiţia Valahului:

„Componenţa balcanică în firea Românului, mai cu seamă a Valahului dela Dunăre, a fost de cele mai multe ori trecută cu vederea. Literatura noastră s'a oprit s'o înregistreze. Portretul Românului, aşa cum s'a elaborat într'un veac şi mai bine...” şi aşa mai departe pe două pagini spre a ajunge la morala că nu „există însă lucru, în această lume, care cercetat cu iubire să nu desvălue în adâncimea lui laturi cu adevărat preţioase”. După d. Vianu, Barbu şi-a luat „sarcina” să facă această cercetare spre revalorificarea balcanismului. Desigur, aşa va fi. E însă cel puţin neîndemânatic, elementar, să presupui că un poet îşi ia însărcinarea de a cerceta cu dragoste un lucru spre a-l revalorifica. Este a pune origina literaturii într'un sentiment de datorie şi nobleţe, care ne aruncă pe nesimţite în critica unei poezii valabile prin dragostea pentru ţară sau pentru binele omenirii. Datoria criticului e de a despărţi mereu punctul de vedere poetic de cel practic, pentru a desobişnui pe cititor de a preţui arta utilitar. D. Vianu putea spune însă fără atâta pedagogie: O consecinţă a poeziei barbiene este deşteptarea interesului pentru balcanism (care, în treacăt fie zis, trece numai dela pictura unui Iser în literatură). Nu m'aş putea uni cu d-sa nici în metoda retorică de analiză, nu atât prin amănunţime, cât prin pierdere din vedere a organismului viu luat în totalitatea lui. Remarc de altfel că d. Vianu are un spirit foarte conservator, foarte gramatical. Pentru d-sa poezia mai e compusă şi azi dintr'un fond şi o formă independente în sine, cu valoare proprie şi întâlnite accidental ,dintr'o formă care „se mulează perfect pe conţinut”. De aceea în broşura de faţă se studiază separat nobleţa ideilor, intensitatea sentimentelor şi frumuseţea limbii, aşa cum făceam şi noi la şcoală. In legătură cu două versuri al căror merit noi nu-l tăgăduim, d. Vianu găseşte această îndreptăţire critică, raportând fondul la formă:

„Dacă socotim acum câte senzaţii şi câte figuri poetice sunt cuprinse în aceste două versuri, câtă activitate a imaginaţiei este condensată în acest spaţiu limitat, avem dreptul să fim uimiţi. Nu există un alt poet român care să spună mai mult în mai puţine cuvinte”.

Noi am putea răspunde: şi ce nevoe să spui atâtea lucruri în atât de puţine cuvinte, de a face o asemenea prinsoare poetică, de a lucra portretul Regelui în peniţă din zece mii de cuvinte înghesuite? Mereu d. Vianu judecă elementele în sine. D-sa descoperă figuri (alegorii, prosopopee, tiradă), onomatopee, aliteraţii, rime interioare, sonuri rare (dentale, palatale, labiale). Insă toate acestea în sine nu spun nimic, dacă nu sunt privite în unitatea din care sunt desprinse. In genere observ că d. Vianu cultivă aprecierea vagă, oficială, care e în fond o exclamaţie arbitrară, fără să creeze pe loc, în joc secund critic, emoţia: „dulcile şi melodioasele silabe trec din sunetele naturii în graiul poetului... niciodată nedreptăţitul Isarlîk n'a fost cântat cu mai multă dragoste... n'a fost evocat cu mai mult farmec... [1]) ceeace desăvârşeşte valoarea poemei este însuşi caracterul omenesc pe care îl crează într'un chip pe care îl face de neuitat... rezultatul uneia din acele intuiţii delicate... cum numai poeţilor le e îngăduit”. Adică: „Quelle connaissance du coeur humain! Comme cette Claire de Beaulieu éprouve bien ce que nous éprouverions à sa place! Et quelle noblesse dans l'expression !... Ah! le mot juste! tout est là!...” (Courteline).

In ce priveşte analiza atitudinii barbiene nu putem să nu ne alăturăm în mare parte de vederile d-lui Vianu. Ideile d-sale sunt cam acestea: Barbu e un hermetic, prin ideea neaccesibilă oricui şi prin gramatică. Hermetismul lui e de fapt un idealism artistic care are ca metodă, prin analogie, abstracţiunea matematică. Sensul hermetismului său e o iniţiere spiritualistă în esenţe, adică în principiile cosmice. Poezia sa este aşa dar o revelaţie acoperită a Lumii. Bun, foarte just. Abstrăgând însă dela detalii şi desvoltări, afirmaţia d-lui Vianu că cercetarea sa tinde la „revelaţia unei lumi de esenţe poetice” pe care „conştiinţa românească trebue neapărat să şi le asume”, cu convingerea dar că acest studiu aduce idei inedite, mi se pare curioasă la un intelectual în genere aşa de informat. Ideile acestea nu sunt noui. O parte se găsesc foarte limpede formulate de d. Lovinescu. Altele, privind în deosebi poziţia metafizică a poetului le-am exprimat şi eu aproape cu aceleaşi cuvinte, acum câţiva ani într'un lung articol publicat în *Vremea.* Probabil că pluteau în aer, fiindcă de altfel nu sunt de părere că un critic e dator să ţină seamă de lucruri aşa de puţin însemnate. Imi place să mă întâlnesc cu un spirit ales ca al d-lui Vianu. Eu observam „obsesia matematică ce adună în paginile poetului toate figurile şi expresiile specialităţii: Durerea *divizată,* capetele-*ovaluri,* ochii în virgin *triunghiu, pătratul* zilei, *unghiu* ocolit de praf, etc.”, după care formulam idealismul matematic al poetului: „Disciplina matematică a trecut prin sufletul poetului ca un ger acut, încremenindu-l într'o temperatură abstractă de piscuri acoperite de zăpezi. De acolo năzuinţa de a se îndepărta de contingent, de coloarea fenomenalităţii şi a se urca spre candoarea înaltă a abstracţiei, la ritmul pur al celor mai din urmă generalităţi. Dar linia şi numărul ar fi dat o matematică *sui generis* şi păstrate ca singure moduri de privire a lumii, ar fi dus la galimaţia unei inextricabile kabale. Poetul s'a gândit sau a fost ispitit să desprindă numai spiritul disciplinei sale, adică alunecarea dela şes la pisc; sborul în absolut, spre ultima esenţă şi să-l aplice liricei în înţelesul că, dată fiind o ascunsă or-

Urmare în pag. X-a

1) Nu-l cântase nimeni *mai* bine, fiindcă nu-l cântase încă nimen'

Insemnări și polemici

Luna Galaților

Se fac însemnate pregătiri în vederea unei luni a Galaților. Frumosul oraș al Dunării, și importantul port al celei mai vaste artere de navigație interioară a continentului, se gătește, după București, care i-au sărbătorit timp de două luni, și după Brăila, să primească pe vizitatorii din toată țara.

Independent de nevoia pe care o simte orașul Galați să se pună în legătură cu populația unui stat locuit de aproape douăzeci de milioane de suflete, evenimentul este bine venit pentru noi, pentru publicul mare, pentru toată lumea care nu cunoaște Galații, — locul unde începe acel basm neasemuit, care cuprinde balta, împărătește peste Deltă și se întinde peste Sudul Basarabiei și dealungul Dobrogei, pe un litoral de bijuterii splendide.

Unul din defectele noastre particulare este nehotărîrea de a ne deplasa ușor din bârlogul nostru, fără un imbold din afară. Suntem unul din popoarele care au cea mai frumoasă și mai variată țară, cu climatele cele mai diverse și cu pământurile cele mai fericite — țară de pur pitoresc infinit în ceeace privește și peisagiul, și oamenii, și particularitățile locale, continuu înoite și sporite.

In acelaș timp, suntem poporul care ne cunoaștem și pe noi înșine și țara, cel mai puțin. Țara nu e nici în cărți, nici în ziare, nici în spusele celor cari au pătruns câte ceva din vastele și miraculoasele ei averi sufletești și materiale; țara este viață, și viața netrăită nu este viață, este un lucru artifical. Trebue să ne trăim țara, cum ne trăim și viața.

Este sigur că în ziua în care fiecare parte a României se va mișca din loc, ca să o străbată pe toată, când fiecare dintre noi își va cunoaște țara, și viața poporului nostru se va schimba. El își poate ascuți energiile și istețimea în rezervorul de vigoare și de inteligență al țării întregi, și educațiunea puterilor lui creatoare și a încrederii în sine poate fi făcută complect în interiorul țării, văzând-o, pipăind-o, dându-ne socoteală, în carne și oase, despre ceeace ne este țara adevărată.

Luna Galaților va face cunoscuți Galații. Bine venită și fericită inițiativă! Ea aparține ziariștilor gălățeni. Ei dau tuturora un exemplu care trebue repetat și urmat, și pun nobila funcțiune a gazetăriei într'o lumină nouă.

Apostolat social

Un strănepot al lui Helvétius, ofițer nobil din armata de la Versailles, Contele Albert de Mun, *a doua zi după Comuna înecată în sânge, e prins de adâncă simpatie și compătimire pentru clasa lucrătoare pe care o atroce represiune o decimase.*

Un sociolog de talent, Robert Garrigue, caută să restituie personalitatea celui ce a fost „le chef de file” între cele două războaie, cel din 1870 și cellalt.

Copilăria și tinerețea sa se găsesc însă într'o carte „Le récit d'une soeur”, *apărută în 1866, premiată de Academie și citită de lumea întreagă la vremea ei. Autoarea acestei cărți este sora* Eugeniei de la Ferronay, *mama contelui de Mun,* Pauline Craven. *Barbey d'Aurevilly compară cartea Paulinei Craven cu „un vals melancolic și fermecător”. In realitate această scriere nu e decât corespondența dintre membrii unei pure famili creștine, ordonată și pusă la punct de autoare.*

Mama contelui de Mun, era un suflet plin de exaltare religioasă, care părea destinat mânăstirii. Se mărită în 1838 cu contele Adrian de Mun, muri însă tânără, adică îndată după nașterea celui de al doilea fiu, care fu Albert de Mun.

Abia eșit din școala de la Saint Cyr, tânăr sublocotenent de 22 de ani, fu trimis în armata din Africa. In 1870, ofițer de ordonanță al generalului Clérambault, este asediat la Metz, care capitulează. Evacuat la Aix la Chapelle ca prizonier, revine în Franța prin Belgia după cinci luni. In ziua de 18 Martie e la Paris, a doua zi se duce la Versailles ca să ia contact cu șeful său și cu guvernul. Acolo se organiza rezistența împotriva Comunei. *Intovărășind într'o zi pe generalul Ladmirault, care se îndrepta spre avant posturi, întâlnesc un convoi care ducea un rănit pe targă.*

„ — Cine-i acesta?”

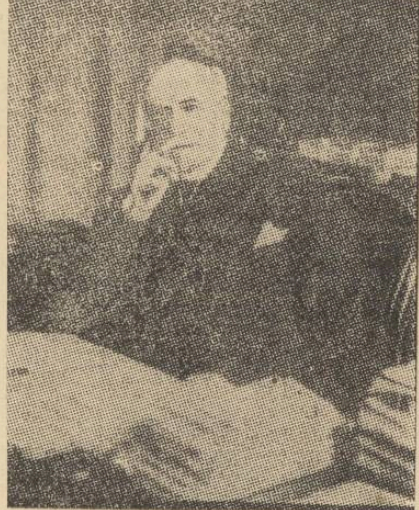
„ — Un insurgent”, i se răspunse.

Dar rănitul se ridică din agonie și printre horcăelile ultimelor clipe, îi răspunse:

„ — Insurgenții sunteți voi!„ apoi căzu.

„Cuvânt de foc”, zice Garrigue, care povestește această scenă”; el atinge adânc sufletul acelui dintre ofițeri care visa cu deznădejde să-și salveze patria”.

In ultima săptămână din Mai 1871, Versailliezii pun mâna, cartier după cartir, pe ultimii răsculați. De Mun și trupele sale ajung într'un sector, din Buttes Chaumont, în care răzvrătiții se refugiaseră într'o piață mică, așezată între primăria de Belleville și biserica Saint-Jean-Baptiste, cu familiile lor înebunite de spaimă. Thiers cere să i se aducă pe răsculați,

ALBERT DE MUN

lăsând familiile lor pe mâna trupelor stăpâne pe teren...

In biserica aceia în care au pătruns trupele cu caii lor, în care miroase a sânge și a grajd, contele de Mun își descoperă vocația socială și jură să lucreze de acum înainte numai pentru muncitori, căutând să umple distanțele dintre clasele sociale altfel de cât cu cadavre.

Fiul Eugeniei de la Ferronays, coboară în popor și duce cuvântul de pace și de bună înțelegere din cartier în cartier, din casă în casă. In 1872 se formează primele „Cercle ouvrier” în Belleville și Montmartre.

Ofițerul de cavalerie de odinioară devine orator urcat pe câte un scaun în mijlocul mulțimii. Cercurile catolice se întind în provincie. Speranța în vremuri mai bune pentru cei umili strălucește în sufletul lui Verlaine pentru o clipă. Lyautey trimite lui de Mun, adeziunea sa și a camarazilor.

Albert de Mun avea atunci 34 ani. Iși dă demisia din armată și se consacră cu totul operei sale, devenind acel numit „Cuirassier mystique” care a luptat pentru a strânge în umbra Crucii toate clasele sociale. Tip ciudat, eșit din haosul vremurilor! Era însă un om drept cu suflet înalt, cu o frumoasă prestanță anterioară, cuceritor, generos și convingător. A devenit apoi un om politic și orator creștin, dar a rămas în admirația urmașilor printre acei „Vieux de la Veille”, *a căror amintire nu se poate șterge.*

Premiul Gringoire

Premiul Gringoire pentru scrieri de călătorie a fost decernat lui Marcel Griaule, *pentru volumul său* „Flambeurs d'hommes”. *De douăzeci de ani, adică de când a publicat* Jacques Bocot *volumul său asupra* Thibetului, *nu s'a mai scris o carte de călătorie atât de plină de fapte, reflexii și mai ales atât de bine scrisă ca aceasta, deși nicodată nu s'a scris mai mult despre călătorii ca în vremea noastră. De obiceiu în scrierile de călătorie ale unui Maurois, Durtain, Paul Morand, fiecare „se caută pe sine” cum așa de bine a caracterizat d.* Demostene Botez *călătoria scriitorilor de după războiu, intitulând astfel frumosul și interesantul său volum de impresii din călătorie, publicat nu de mult și despre care s'a vorbit la timp.*

Volumul lui Marcel Griaule este scris cu gândul de a dărui publicului un studiu aprofundat și exact asupra moravurilor religiei magiei tehnicelor și artelor dintr'o regiune prea puțin cunoscută, Abyssinia *și despre care autorul nu putea prevede că va deveni în curând de o actualitate atât de străpungătoare, deoarece călătoria a fost făcută cu șase, șapte ani în urmă. Cunoștințele autorului asupra acestei regiuni în care a trăit un an de zile, sunt de o bogăție și adâncime care-i îngăduie să scrie în fraze scurte și repezi, indicând mai multe lucruri de cât spune, făcând să circule pretutindeni seva unei cugetări bogat hrănite, care poate atinge în treacăt numeroase probleme, fără a pierde nimic din claritate și nimic din puterea vie pe care o stăpânește.*

Titlul volumului este dat după pedeapsa ce se dă în Abyssinia regicizilor sau semi-regicizilor, adică acelora ce nu au săvârșit crima ci numai au plănuit-a, cum e cazul celui despre care se vorbește în acest volum. Vinovatul e învelit în fașe de tifon îmbibate cu un amestec de ceară și miere. I se lasă numai ochii și nasul liber. Se dă foc tifonului și omul e lăsat liber în mijlocul mulțimei, de care e despărțit printr'un cerc format din soldați. Arde astfel, urlând și sărind, ca un stâlp de flacări care se ridică până la cinci metri, până cade și se risipește, aproape cu totul carbonizat, la picioarele soldaților. Atunci măscărici vin și joacă un fel de comedie satirică, cu improvizări ciudate și originale, plimbându-se în jurul cadavrului.

Văduvele oamenilor mari

Domnul de Monzie clasează pe Athénais Miallaret-Michelet, sub rubrica: „Văduve abuzive”.

„Voia să fie „stăpâna” pretutindeni, în pat — pentrucă trebuia să treacă pe acolo — la masa de lucru. La masa de lucru râvnea mai ales. Michelet i-a interzis-o la început. I-a interzis și ea patul. Timp de mai multe luni menajul fu cast. In sfârșit îi fu îngăduit patul lui Michelet și îndată după aceasta îi fu îngăduită și lui Athenais masa de lucru: se născuse literată și acolo era locul său adevărat.. Această crudă glumă a lui Daniel Halevy ascunde o dramă din căsnicia lui Michelet.

ATHÉNAIS MIALARET-MICHELET

A fost de ajuns această înfrângere a lui Michelet pentruca Athenais să se servească apoi ca de o cârpă de cel ce zicea cu mândrie până atunci: „Nimeni nu m'a înfrânt încă de când m'am născut”. Până la a doua sa căsnicie din 12 Martie 1849, aceasta a fost adevărul. Dar din acea clipă totul s'a schimbat în viața ca și în opera sa. „Ai citit „Marea” lui Michelet?, întrebă George Sand în 1861”. E frumoasă, cu defectele pe care i le cunoști, incapabil cum e de a se atinge de o femee fără să-i ridice fustele peste cap. (Corespondență, scrisoare către prietenii săi Périgois).

Senzualitatea sa ațâțată de capricile lui Athenais se va desvălui în jurnalul zilnic, ce va fi scos de sub peceți abia în 1950. In opera din epoca celei de-a doua căsătorie a sa ea se revarsă ca o mare de binecuvântări logodnicilor, mamelor, popoarelor, națiunilor și ca o învățătură pentru realizarea fericiri și asigurarea creațiunii pentru lumea întreagă.

Pe când Hugo urla ca un leu furios la Guernessey și Edgard Quinet își petrece morocănos vremea la Bruxelles, Michelet își ritmează cugetarea după „violentele alternative ale sănătății lui Athenais”, adresează admonestări secolilor trecuții și viitori, fără a se atinge cât de puțin de actualitatea imperială, ca imprudenții săi contimporani. Pe când ei sunt în furtunile politicii ele își petrece timpul gângurind ca o turturică în apartamentul său din Rue d'Assas sau merge la bal mascat, travestit în Franklin, cu Athenais costumată în Istoria Franței secolul al XVIII-ea!...

Poate că Athenais visa pe atunci să realizeze, în persoana și viața ei, gloria lui George Sand cu prestigiul D-nei de Récamier.

Tot caracterul ei se vede dintr'o scenă pe care o povestește ea însăși: In drum pe când se duceau să ia în primire o moștenire de la o mătușă, soții Michelet, călătorind cu diligența, s'au oprit să cineze, simulând o escapadă studențească cu pik-nik. „Am cumpărat un puiu fript și jumătate de sticlă de vin, povestește Athenais și ne-am instalat cât se poate de bine să mâncăm. Avui atunci plăcerea extremă de a servi soțului meu cele patru membre ale modestei paseri, și a păstra pentru mine tot ce mai rămăsese pe oasele celorlalte părți. Aceasta fără ca el să bage de seamă, atât de bine am știut să-l încredințez că el n'a luat mai nimic și că mănâncă foarte puțin”.

Gingașa D-na Miallaret-Michelet, a mai trăit 25 de ani după soțul ei, care pare a fi prevăzut lucrul de mai înainte. „Bărbatul trebuie să moară nainte, femeia trebuie să-l plângă. Femeia, atât de bolnăvicioasă, din doliu în doliu, din lacrimi, în lacrimi, supraviețuiește și rămâne văduvă”.

Această lungă supraviețuire i-a îngăduit să-și asigure drepturile prin tribunal și un loc lui Michelet la Panthéon. Ii plăceau procesele și și-a apărat cu legea'n mână drepturile de succesiune în drepturile de autor asupra cărților „L'Oiseau”, „L'Insecte”, „La Mer et la Montagne”. *Deși curtea nu i-a recunoscut decât o parte de drept de autor la scrierea* „La Montagne”.

D. de Monzie socoate pe această Athenais Millaret ca pe o femee cum se cade poate, dar ca „pe un model de văduvă excesivă, intempestivă și abuzivă” în colecția văduvelor oamenilor mari. In tot cazul apare ca o burgheză mediocră, pedantă, interesată și antipatică, ce i-a stricat lui Michelet în viață și după moarte.

Noua problemă a decorațiunilor

Lauis Chéronnet într'un articol „Unde a ajuns arta decorativă” apărut în „Visages du monde”, a încercat o utilă punere la punct arătând cu multă pricepere limita la care ar risca să reducă, revenirea ornamentului înregistrat în prezent, opera atât de utilă a celor numiți cu dispreț „nudiști”.

„Nu trebuie să ne repezim cu lăcomie asupra ornamentațiilor, ori care ar fi, ca și cum am fi infometați după un post îndelungat.

Dieta e un mijloc curativ și nici decum un supliciu. Trebuie ca oamenii de artă să aibă mai multă forță morală decât o femee modernă, care nu poate rezista celui mai mic obiect de tualetă.

„Dacă spun acestea atât de aspru, e fiindcă de câtăva vreme am văzut apărând premizele acestei înflăcărări pentru ornament și am constatat succesul obținut față de-o parte din public.

„Trebue să ne oprim în fața pericolului și nu-i numai atât. Mai trebue încă să căutăm să stabilim o armonie între producție și nevoi, între forme și spirit, ceiace va constitui stilul secolului XX.

„Nu trebue să uităm însă o regulă esențială, și anume că nu se poate face „cu gust”, o decorațiune fără a întrebuința nimic decorativ.

„După părerea mea, aceasta ar trebui să fie rolul Expoziției din 1937, adică de-a căuta să realizeze experimentat și practic acest acord profund între artist, care va exista întotdeauna — și industriaș — cu care, vrând, nevrând, va fi necesară colaborarea. Creațiunile eliberate astfel de un trecut inutil, — care trebue să ne înconjoare și să ne servească zi de zi, — continuă să poarte această marcă nedefinită (chiar obținută mai mult sau mai puțin pe cale mecanică) și care este, nu numai emblema proprie omului care gândește și care are o sensibilitate remarcabilă, dar chiar o marcă dinstictivă — proprie fiecărei națiuni în parte.

„Toate acestea nu se pot realiza fără greutate, dar sunt posibile. Sunt mulți, care se ocupă din toată inima. Nu trebue însă să grăbim lucrurile. Să nu turburăm pe lucrători!”.

dine în univers, jocul esențelor să fie, în proporția lor, o chee a acestei lumi. Iată deci sensul temperamentului mai mult decât esteticei barbiene: pitagorismul poetic, sublimarea obiectului până unde îngădue arta și se înțelege mai ales sentimentul de elan către esențe; restabilirea unei ordine pe planul al doilea, a unei corespondențe oculte între simboluri, și firești sentimentul de înțelegre imediată a acestei legături, instruirea de lucrurile esențiale, inițierea în această ordine lăuntrică, prin imagini esențiale și practici muzicale”.

La fel se exprimă și d. Vianu; dar cu mai mult tact pedagogic: „Cititorul... nu trebue să uite niciodată că se găsește în fața unui poet matematician. Chiar o simplă inventariere a vocabularului său arată cât datorește Ion Barbu astronomiei mecanicei și geometriei... Mai util este să ne oprim o clipă asupra calității viziunii manifestate în aceste pagini, crescute din spiritul matematic, într'un fel care trebue lămurit. Vom spune deci că intuiția matematică nu cuprinde obiecte concrete, ci o lume de esențe ideale pe care spiritul le găsește printre posilitățile sale, fără sprijinul niciunei experiențe... etc. etc. Intr'un astfel de univers ideal dorește să se situeze viziunea lui Ion Barbu și acesta este înțelesul expresiei „Joc secund”, care intitulează volumul său. Un ”joc”, adică o combinație a fantasiei, liberă de orice tendință practică și un ”joc secund”, desfășurat în acea superioară zonă a esențelor ideale, etc.” Mai departe criticul analizează „Joc secund”: „Prin oglindă lumea intră în „mântuit azur”. Iar dacă lumea experienței se înalță în piramidă până la „zenit”, resfrângerea acesteia alcătuește „nadirul” ei. Din acest element neîntinat își extrage poetul materia inspirației sale. Poesia este pentru el negația lumii, sublimarea ei în idee, un joc desfășurat pe un plan izolat de viață, un joc secund”.

Sunt de acord (prin anticipație):

„Poezia (adâncul acestei calme crește) este o ieșire (dedus) din contingent (ceas) în pură gratuitate (mântuit azur)„ joc secund, ca imaginea cirezii resfrântă în apă. E un nadir latent, o resfrângere a zenitului în apă, o sublimare a vieții prin retorsiune”.

Mă bucur iarăși de a constata cât de aproape suntem în interpretarea ca inițiere în absolut, prin trei trepte de cunoaștere a ciclului *Uvedenrode*, în observarea caracterului economic al liricei barbiene și în atât de multe lucruri, încât e o satisfacție pentru mine ca umilele mele cugetări să treacă sub pana unui om cu autoritate și îmbrățișate cu atâta căldură să fie oferite școalei.

G. CĂLINESCU

Citiți toți azi:

in „LECTURA“

—Floarea l teraturilor străine—

ALLO! ALLO!

Roman de PIERRE BOST

și

O FATĂ IN ZĂPADĂ

de ANDRÉ MAUROIS

Lei 4, Romanul complect
La chioșcari, librari și gări

Cartea ce nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă

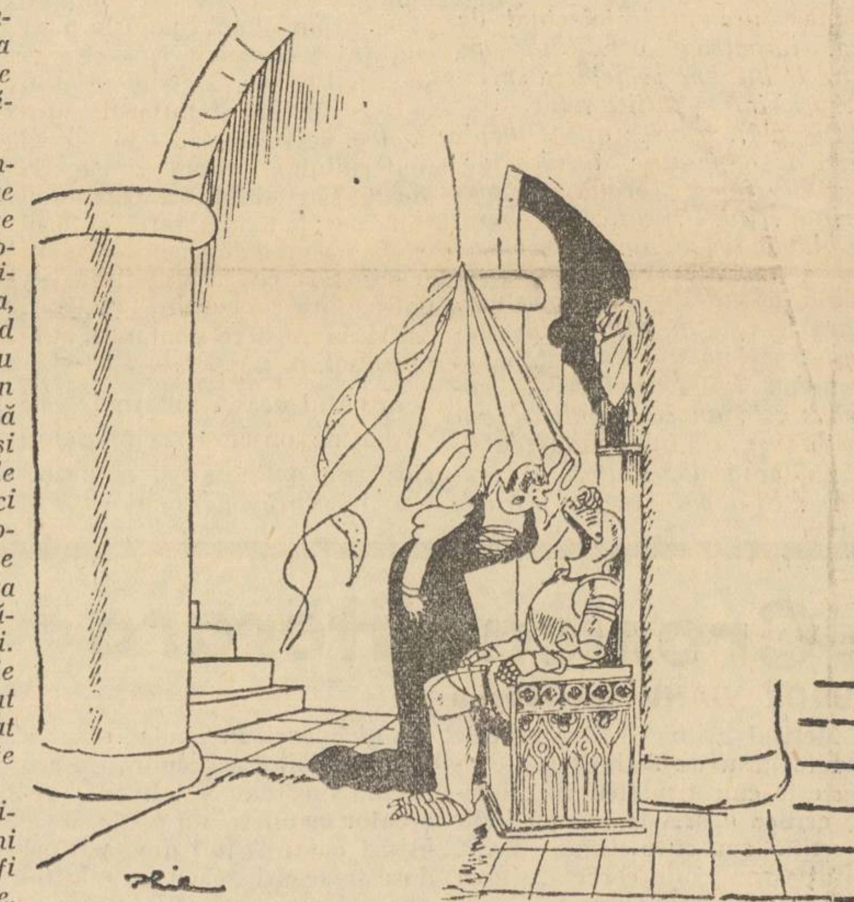
Cântarea Cântărilor

de Corneliu Moldovanu

„Versul curge lin și este de o frumusețe sufletească ce te copleșește.
Virgil Carianopol
„Naționalul Nou“

Un volum tipărit în excepționale condițiuni technice pe hârtie velină cu numeroase desene în culori de I. Anestin.

Editura „Adevĕrul“. Lei 50

— Ah! iar a eșit fără să-mi ceară voe!...

TELEVIZIUNE

— Telefonați mai târziu. In momentul acesta doamna e în bae!
— Foarte bine! Dă-mi imediat legătura.

Atelierele „Adevĕrul”, str. Const. Mille No. 7—11.

2

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 771
Duminică 15 Septembrie 1935

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Licăriri în abis!

S'a stins acela care purta făclioara peste adâncurile fără fund ale haosului de azi, **Henri Barbusse,** unul dintre cei care au crezut în puterea verbului, pe care-l stăpânea cu mână de maestru. Născut în 1872, ginere al lui Catulle Mendès, el făcea parte din generaţia celor ce au căutat să dezlănţuie puterile oarbe ale instinctului, de sub conducerea raţiunii, pentru ca, redând lumii natura haotică dinainte de creaţiune, să o reînvie, preînoind-o, din această turbure frământare, prin puterea verbului. „La început era Cuvântul şi Cuvântul era Dumnezeu".

Din turnul de ivoriu, în care cisela forma şi rafina senzaţia, Barbusse a fost aruncat în Infernul Focului. In flăcările sinistrului cataclism i-a apărut viziunea timpului şi l'a atins durerea oamenilor... Şi atunci un văl i-a căzut după ochi şi a început a vâsli cu desnădejde în lumea forţelor oarbe, cărora se închinase, în tinereţe, spre slaba, dulcea dar sigura licărire a minţii omeneşti, lucida cărare a raţiunii... „Cei care **ştiu,** să meargă să deschidă ochii celor orbi la minte".

HENRI BARBUSSE

Ce suntem noi, generaţia de azi, ce am făcut cu munca şi sacrificiile noastre? Am lucrat, ca nişte sclavi: „timp de cinci ani, şapte mii de oameni au fost ucişi pe fiecare zi, căzând ca nişte lucruri neînsufleţite în plină tinereţe!"

Pentru ce? Pentru ce aceasta? 13 milioane de morţi şi miliarde de pierderi şi cheltueli, în afară de încă 10 milioane morţi, răpuşi de boalele şi mizeria adusă de el, fără a mai vorbi de cei ce i-au supravieţuit **„cu moartea'n măruntaie".** Toate aceste sacrificii le-am făcut pentru ce? Pentru ca să se ridice câţiva **laşi,** acei fii de bogătaşi ambuscaţi, care apoi au cules laurii şi onorurile războiului, pentru că s'au agăţat de plăcerile vieţii şi de fericirea de a trăi, pe când gloatele de soldaţi, chiar mutilaţi şi bolnavi, erau împinşi spre măcelărie...

Războiul a creiat pe faţă **dreptul minciunii,** după cum a creiat şi acea înfiorătoare **îmbogăţire de pe urmele războiului.** Cifrele la care urcă această scandaloasă bogăţie, ne spune Barbusse, se socotesc cam în felul următor: 70 miliarde în Franţa, armatorii englezi au câştigat numai în primele 31 luni ale războiului 15 miliarde. Comitetul de anchetă al lui **Board of Trade** constată că industria de lână a ţesătorilor englezi a avut dividende de **3900 la sută!** Cât despre proprietarii de mine ai Marii Britanii, câştigurile lor nu au nici o margine, iar acestea nu sunt decât amănunte din imensa grămadă a faptelor.

Şi pe când aceşti teribili paraziţi ajung pe culmile vieţii noastre sociale, totul se descompune în viaţa statelor, în cheltuelile publice conduse cu neruşinare şi după plac.

Pe când nu se ia nici o măsură împotriva tuberculozei, a alcoolismului, a locuinţelor nesănătoase şi pe când instrucţia publică are un buget ruşinos, se deschid credite de milioane, de sute de milioane, pentru un palat al Expoziţiilor sau parcuri şi alte fantazii nebuneşti, — Astfel, toate instituţiile de stat sunt luate rând pe rând în cercetare, în cruda lumină a unei critici acerbe, neobosită şi necruţătoare.

Tratatul dela Versailles, ca şi atitudinea faţă de Germani a aliaţilor, au menţinut în ascuns pentru interese de clasă, imperialismul german, spiritul de revanşă, i-au îngăduit înarmarea şi o poliţie înarmată care e de fapt o nouă armată. Dacă Anglia şi Franţa ar fi impus cu adevărat Germaniei o dezarmare reală, nu ar mai fi fost războiu, toate celelalte naţiuni ar fi dezarmat.

Pedeapsa însă se apropie. **Mergem la faliment, la foamete şi la năruire...**

Cuvintele profetice rostite acum 15 ani, s'au realizat pas cu pas.

„Relele şi cataclismul nu vin dela oameni, ci dela lucruri", zice Barbusse.

Atins în adâncurile vii ale fiinţei sale de scânteia apostolatului, problema salvării din lumea aceasta „fără axă şi fără valori", îi apare lui Henri Barbusse ca o poruncă a destinului. El se întoarce pe drumul Canossei, **la raţiune şi ordine spirituală: „Contrastul teribil care e între realitate şi adevăr se datorează realităţii, nu adevărului.**

Concepţia cea mai idealistă este de fapt cea mai realistă, pentru că e complectă şi armonioasă, fără lacune şi fără confuzie, pentru că e un tot şi un sistem!".

Nu există, zice el, decât două alternative, dreapta şi stânga, în bătălia socială. Ele nu sunt de forţă egală.

A menţine ceeace există e mult mai comod decât a schimba. Unul din aceste două partide are nevoie de curaj, de îndrăzneală, celălalt nu are nevoie decât de pasivitate.

Să ia deci bine seama cei ce stau la îndoială, şovăitorii, evoluţioniştii, reformiştii! Ei sunt adevărata primejdie a mersului înainte al omenirii. Ei sunt cei ce amăgesc lumea în teorie ca şi în acţiune...

Clipa decisivă este aci. Omul de conştiinţă şi de bună credinţă trebuie neapărat să aleagă...

Şi iată-l pe acest poet, pe luptătorul din transee, care a suferit mii de morţi în durerile şi moartea fiecăruia din camarazi, păstrând până la urmă nădejdea că atâta suferinţă, atâta sacrificiu şi atâta sânge vărsat din inima celor mulţi, va duce până în cele din urmă la dreptate, la o lume fără războaie şi fără exploatarea lor de către cei puţini. Iată-l acum când i s'au deschis ochii şi a văzut geana zorilor, luându-şi toiagul şi plecând ca un nou Don Quijotte, măreţ şi pitoiabil, în lupta împotriva ignoranţei, nenorociţilor, a celor mulţi „care se înşeală până la suferinţă, până la nebunie şi la sinucidere".

Ca porumbiţa albă a spiritului şi idealului nemuritor au zburat atunci manifestele grupului **Clarté** în toate unghiurile lumii. Unii au zâmbit cu ironie, alţii au tresărit fără putere de a se înălţa până la el.

(Continuare in pag. II-a)

George Lövendal — Chip de ţărancă

Circenses

ROMA

Reprezentaţia fusese
Alcătuită cu'ngrijire,
Iar animalele alese
Cu rost de mare 'nsufleţire.

Gladiatorii de-opotrivă
Crăpau în ei de forţă nouă,
Şi 'nfăţişarea lor masivă
Era de cedrii grei de rouă.

Maimuţele şi măscăricii
Inveseliseră pe gloate,
Şi glumele ca licuricii
Sclipiseră de spirit, toate.

Au început apoi să-apară
Din pivniţele zăbrelite
Destinderile'n arc de fiară
Cu svârcoliri înebunite.

Răgeau o clipă la lumină
Şi se-aruncau, săgeţi, în urmă
Cu sigură şi cu deplină
Pornire spre măcel în turmă

Hiene, tigri, lei, pantere
Şi crocodili veneau grămadă,
Şi sângele lor din artere
Ţâşnea de peste tot cascadă.

Urlau grămezi de carne ruptă
Cu desnădejde de pe oase,
In spasme crâncene de luptă
Şi de rostogoliri hidoase.

Mulţimile-aclamau cu buze
Ingălbenite de 'ncordare
Invălmăşelile confuze
De răgete şi disperare

Au scos apoi din cuşti afară
Şi elefanţii cât stejarii
Şi i-au lăsat în jos pe scară
In poarta răvăşitei arii

Au întreprins un pas agale
Prin vaerul arenei calde,
Dar lacurile ancestrale
Le-au înflorit în ochi smaralde

Instinctele lor împăcate
Cu sine'n limpezire rece
S'au clătinat întunecate
De-a presimţi ce se petrece.

Priveau ca stâncile 'nainte
Cu capetele neclintite
La revărsarea'n ei fierbinte
A bestiilor îndârjite.

Se pomeneau cu lei sub burtă
Şi cu panterele'n spinare
Şi printre hoiturile turtă,
Incăeraţi cu 'nverşunare

S'au strâns atunci toţi laolaltă
Cu labele 'nmuiate 'n sânge
Şi, semn de rugăciune 'naltă,
Au început în ei a plânge.

N. DAVIDESCU

PUSTIA

de Mihail Sadoveanu

Din lumina poieniţei se vedeau întâiu frământările pădurii. Cele dintâiu brumărele schimbaseră coloarea frunzişurilor. Pe-alocuri erau tonuri de aramă; prin alte părţi coroane de un galben palid. In şesuri lungi, se amestecau pârloage, cu şiraguri de porumbrei şi cu fâneţe uscate, până într'un zăgaz de negură, la Prut. Vântul se umflă zvonind, cu o înfiorare aspră şi stropind ploaie.

— Unde-i locul care se chiamă Bour?

— Asta a fost spaima mea, duduie. Locul e aici în preajmă. Văd că în el nu-i nimeni şi m'am liniştit. Ile s'a sfiit să vie aşa de aproape. Vezi mata, duduie, hăt dincolo de marginea din vale a pădurii, subt o movilă, la un copac rotat? Invăluie vântul un pămătuf de fum. Nu se arată nicio mişcare. Acolo este un adăpost de unde se văd toate cât cuprinde ochiul. De nicăieri nu se bagă de samă ascunzişul. Tocmai acolo trebuie să fi pogorît domnu doctoraş Luca. Aici la Bour a avut Siminicaru alte întâlniri care n'au să mai fie niciodată. O dragoste ş'o primăvară; atâta este pentru fiecare viaţă.

Simioana Ignea întoarse calul şi potrivi poclada din paneraş. Domnişoara priveghea singurătăţile. Nici fumul nu se mai zărea. Era o pustie cum nu văzuse niciodată: veninul ei îl simţise numai în anume gol de spaimă al unui vis de febră. O singură pasere cenuşie, căreia nu putea să-i dea nume, venea cu repeziciune din văi pe valul pădurii: când cunoscu fiinţe străine, se abătu într'o latură, lăsând în urmă un ţipet straniu.

Intr'adevăr acolo la pădureţul rotat, coborâseră doctorul Luca şi vătavul Păun. Locul se chema Vatră. Nici ciobanii nu ajungeau până la el, ori îl ocoleau, nici flăcăuaşii din sat, când scoteau, în nopţile de vară, caii la păscut. Respingerea care o aveau pentru cotlonul acela nu era datorită nici vre-unei anume cunoştinţi, nici vre-unui eres. Se întâmplase să fie în preajmă, întâiu, sărături în jurul dâmbului, apoi mocirle negre. Copiii din sate vorbeau şi de sorburi în acele mocirle, înfricoşându-se unii pe alţii. Intre păşuni şi mocirle creşteau în anii ploioşi bălării mai nalte decât omul. Ca să nu se puiezească în desimea lor lupii, ciobanii le pârjoleau; însă focul nu le putea niciodată mistui în întregime.

Şi copiii cu caii şi ciobanii cu oile se simţeau cu totul departe şi despărţiţi de toate în acea întindere scitică. De câtăva vreme, după războiu, erau câteodată stârniţi din tihna lor de paserea Roc, pe care o cunoscuseră străbunii lor din adâncimea vieţii. De mii de ani pajura cu clonţ de fier se prăpădise; acuma prindea să se arate iarăşi subt nouri. Sprijiniţi în bâte, dădeau capul pe spate şi priveau acea trecere fioroasă, după care invectivau pe Roc într'un chip special. De fapt absurditatea sudălmii — preferinţă amoroasă imposibilă — nu era decât o manifestare de admiraţie pentru minunile diavolului.

Vătaful Păun lăsă calul în voie printre mocirle. Animalul călca atent pe spinarea de pământ bătut, sprijinită pe alocuri de ţăruşi îngrădiţi.

Doctorul urma după slujitorul său. Işi pipăi în buzunarul din dreapta al mantălii pistolul automat şi-i înlătură piedica de siguranţă.

Nu vedea încă nimic. In dosul pădureţului movila avea o surpătură circulară dedesubt. Pământul vegetal dedeasupra, stăpânit de rădăcini şi de ierburi, alcătuia un fel de streşină deasupra surpăturii. Subt acel covru ardea un foc slab de spinării. Aşteptau, cu spatele răzimate în mal, trei oameni. Unul din ei pârjolea la flacări bucăţi de slănină în ţepuşă de lemn. Din când în când ridica ţepuşa; ceilalţi doi trăgeau cu degetele bucăţile înfulicau repede, mozolindu-le şi clămpănindu-le, suflând în acelaş timp aburi de foc prin colţurile gurii. Când se arătă boierul, hoţii depuseră pânea lângă vatră; cel dela jăratic înlătură ţigla; tustrei păşiră de subt mal. Armele rămăseseră în adăpost. Caii, mai încolo, cap lângă cap, cu şeile pe ei, aveau trăistele cu grăunţe trecute pe după urechi.

Cel mai tânăr era Siminicaru. Purta mintean de pănură. sură; căciulă, opinci şi chimir. N'avea nicio podoabă, ca să nu fie cu nimic deosebit de oamenii de rând care trec pe drum ori pătrund într'o crâşmă. Se arăta bărbat voinic. Fruntea îngustă era încreţită ca de o sforţare şi-i covârşea cu mult ochii, care apăreau mici şi iscoditori. Avea o mustaţă sură ca să-l facă să pară mai tânăr decât era.

Cei doi tovarăşi dovedeau, prin coloarea întunecată a pielii, o obârşie neîndoielnică. Păreau mai în vârstă decât Ile Siminicaru. Cea mai mare osebire de căpitanul lor o aveau prin straiele strâmte, adunate dela negustori de vechituri din târguri. Acest port lămurea şi vechea lor meserie de artişti.

Păun vătaful îi cunoştea foarte bine.

— Măi oamenilor! se miră el. Voi sânteţi Lascarache Sarion şi Moise Udilă. Când aţi zvârlit în şanţ cobzele?

Bandiţii negri păstrară o tăcere respectuoasă faţă de boier.

— Cât stau subt mâna mea, sânt bărbaţi viteji. îi recomandă Ile Siminicaru.

După aceste vorbe, adresate vătavului, se mişcă din loc şi se descoperi. Doctorul Luca descălecase.

— Cucoane, grăi Siminicaru, am primit ordin că doriţi să mă vedeţi.

Vătavul Păun îi atrase luarea-aminte, înălţând un deget:

— Bre Ile, ascultă ce are să te întrebe boierul.

Doctorul Luca găsea că un stăpân de pustie s'ar fi cuvenit să aibă o atitudine mai pitorească. Siminicaru îi apărea în acelaşi timp, şi prea modest.

Bătrânul Păun socoti nemerit să mai facă o reflecţie, înainte de începerea sfatului, pentru ca să nu mai fie nicio îndoială asupra calităţii şi drepturilor fiecărui puteri.

— Are lupul obiceiu înţelept, zise el fără să se adreseze nici uneia din părţi, că nu bântuieşte locul unde şi-a ales sălaş.

Siminicaru râse tăcut, arătându-şi numai dinţii.

— In privinţa asta, mărturisesc că n'am păcătuit întru nimica, zise el.

— Ascultă Ile, vorbi cu îndoială, boierul cel tânăr.

— Da, cucoane, aşa mă chiamă.

— Ascultă Ile, şi răspunde fără înconjur şi cu dreptate.

— Da, cucoane; spuneţi-mi numai despre ce-i vorba.

— Ţi-a trimes un anume răspuns vechilul dela Movileni?

— Nu mi-a trimes niciun răspuns, cucoane.

— N'a venit la tine unul Gligore al Săfticăi?

— Gligore e borfaş de rând, cucoane. Nu cutează să se înfăţişeze în ochii mei.

— Ar putea veni cineva de-acum înainte ca să-ţi propuie aceea afacere a lui Gherasim Tulbure de care am aflat noi. Să prăzi pe cucoana dela Movileni...

— Domnişoara cea tânără? Dar de ce să fac eu asta?

Urmare în pag. II-a

* Fragment din *Paştele Blajinilor.*

— S'o prăzi ca să-i iai actele şi s'o spării, ca să se ducă. De asemeni să-l calci şi pe dumnealui Gherasim Tulbure, deoarece aşa ar fi interesul lui. Pentru asta ţine gata în acea noapte cinci mii de lei. Te pot înştiinţa, Ile, că dacă ai nevoie, îţi poate aduce suma asta vătavul Păun.

Siminicaru se descoperi, zâmbind a doua oară.

— Mulţămesc dumilorvoastră, boieri, pentru pâne şi sare. In preajma dumneavoastră am hălăduit fără frică. Eu n'am să fiu omul lui Gherasim Tulbure.

Lascarachi Sarion, ţiganul cel mai în vârstă, se amestecă în vorbă.

— Eu nu ţi-am spus dumitale, Ile, că ieri m'am întâlnit de-asupra Movilenilor cu Ion Sârbu, umblând el spre târg şi ducând eu nevestei mele treisprezece kilograme var şi un kilogram de carne. Cum m'a văzut, mă opreşte şi mă întreabă unde te afli, ca să primeşti o veste. I-am răspuns că te-ai făcut boier în ţara nemţească şi porţi pălărie cu lustru şi ciuboţele cu glanţ.

Amândoi ţiganii se veselíră rânjind; apoi se întoarseră haitiş înspre oaspeţi şi începură a roade câte-o bucată de pâne uscată. Din când în când adăogeau slănină şi fire de usturoiu sălbatic.

Siminicaru veni mai aproape de boier, ca să nu-l audă lămurit tovarăşii.

— Cucoane, zise el coborînd glasul, de multe ori m'am gândit că amărâtă-i viaţa asta care-o duc; m'am săturat de dânsa. Poftesc să ies la lume.

— Vorba asta îmi place, Ile, răspunse doctorul Luca.

— Vorba asta am mai auzit-o eu, mormăi vătavul Păun.

— Ba, moş Păune, nu mai turna dumneata otravă. Să zic că nu mă las mâni, că-i prea aproape să-mi vie o toană; dar cum o cădea frunza, vin într'o sară la boierul ist tânăr şi-mi plec grumazul.

Doctorul Luca urma să păstreze o rezervă prudentă. Drept răspuns, trase tabachera şi, deschizând-o, lăsă pe om să-şi aleagă o ţigaretă fină.

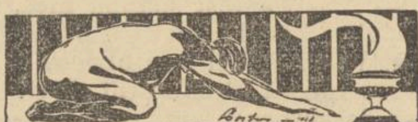
— Asta face cât cei cinci mii de lei, rânji banditul. Eu numai atâta nu pricep cum a crezut moşneagul acesta Păun că eu aşi face cumătrie cu Gherasim.

După ce vizitatorii ieşiră din ostrov trecură la poteca de subt poala pădurii.

— Mie flăcăul acesta îmi place, se hotărî însfârşit să declare doctoraşul.

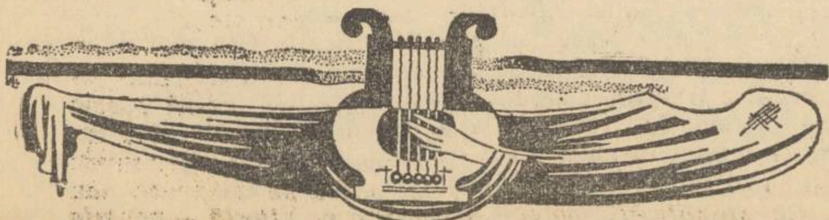
— Om de treabă, cuconaşule, se grăbi să răspundă vătavul. Il cunosc de când era un ţânc numai de-o şchioapă şi râdea la mine. Acu din asta i s'a trage moartea.

MIHAIL SADOVEANU

NAUFRAGIAŢII DRAGOSTEI

Citiţi ediţia II-a din „Naufragiaţii dragostei" studiu psicho-sexual de dr H Martin o lucrare care deşi ştiinţifică, tratează în mod literar nevrozele amorului. Autorul înfăţişează cititorilor o sumedenie de îndrumări, pentru cunoaşterea problemelor sexuale în lumina ştiinţei actuale şi a observaţiunilor personale. In capitolele Higiena morală sexuală, Educaţie, Reformă, autorul preconizează cele mai bune mijloace pentru realizarea sănătăţii şi fericirii înainte şi după căsătorie.

SERIA COMPLECTA DE CARŢI ŞCOLARE

PENTRU CURS PRIMAR

Abecedar partea . . . . I-a
„ „ . . . . II-a
Caiete de caligrafie pentru cl. I, II, III, IV
Caiete de desemn pentru cl. I, II, III, IV

de

Liviu Rebreanu — P. V. Haneş
Teodorescu-Branişte — D-tru Vasu
Ion Burcă

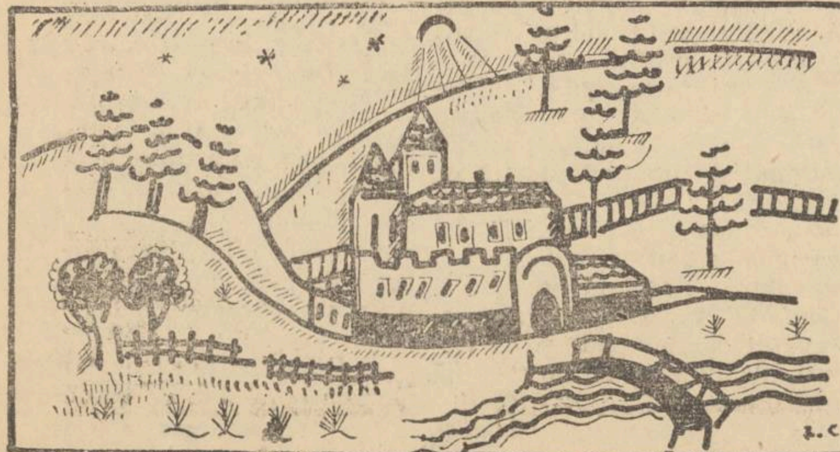
Citire pentru cl. II
„ „ „ III
„ „ „ IV
Gramatică pentru cl. III
„ „ „ IV
Aritmetica pentru cl. I
„ „ „ II
„ „ „ III
„ „ „ IV
Geografie pentru cl. III
„ „ „ IV

de

Liviu Rebreanu — Maria Giuglea
Teodorescu-Branişte — D-tru Vasu
Ion Burcă

APARUTA IN

EDITURA „ADEVERUL"

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Aur în mare?

Se credea pe vremuri că apa de mare conţine aur în cantităţi suficient de mari, pentru a face rentabilă o extracţie marină a metalului nobil.

In timpul războiului mondial, chimistul german F. Haber a examinat în mod minuţios conţinutul în aur a numeroase probe de apă, provenite dintr'o expediţie meteorologică.

Rezultatul acestei analize a fost că un metru cub de apă de mare cuprinde în mijlociu numai 0,004 miligrame de aur, adică mult prea puţin pentru a îndreptăţi rentabilitatea unui procedeu de extracţie marină.

Recentele cercetări în această materie confirmă teza savantului german.

Rezultatele publicate anterior, care pretindeau că în apa de mare ar exista o proporţie mai mare de aur, s'au dovedit eronate din cauza unor lacune experimentale.

Un „Robot" chiamă pompierii

Un inginer berlinez a construit de curând un aparat care avizează automatic serviciul de pompieri imediat ce se produce un incendiu. Principiul invenţiunii este următorul: în spaţiul ameninţat de incendiu se montează un cuplu termoelectric (sistem transformând variaţiunile de temperatură în impulsuri electrice), care închide un circuit electric imediat ce temperatura depăşeşte o anumită limită.

In chipul acesta, e pus în mişcare un dispozitiv instalat lângă un telefon, stabilindu-se direct legătura telefonică cu pompierii.

Dispozitivul este astfel amenajat, încât avizează pe cale sonoră, în semnale morse strada şi numărul locuinţei unde s'a ivit incendiul.

In legătură cu această ştire, al cărui cuprins apare aproape senzaţional, se cuvine să facem câteva observaţiuni.

In genere, instalaţiile de siguranţă sunt cu atât mai... sigure, cu cât sunt mai puţin complicate. Ideia inventatorului berlinez este desigur originală şi îndrăzneaţă. E îndoelnic însă dacă în acest scop este neapărat necesară instalarea unui „robot" special lângă telefon.

Intr'adevăr, este suficient ca la punctul terminal al cablului telefonic să se instaleze o mică cutie închisă, care în cazul intrării în funcţiune a contactului de control să separe, de pildă, o convorbire telefonică existentă. Numai după întreruperea comunicaţiei, poate fi chemat automat numărul telefonic al pompierilor, lansându-se totodată apelul de alarmă şi adresa. Sub forma aceasta, construcţia este principial posibilă. Trebue numai ca mecanismul să fie executat sub o formă practică, ceeace a reuşit probabil să realizeze inginerul berlinez.

Realizarea filmului în culori

Din Hollywood ne vine ştirea că în această „cetate a cinematografului" s'a realizat de curând un mare film colorat, folosindu-se în acest scop toate resursele technicei actuale.

Depinde de felul în care publicul va primi această inovaţie interesantă, pentruca Statele-Unite să păşească în mod definitiv la comercializarea filmului colorat.

Interesant este faptul că, pe când apariţia unui singur film sonor a fost suficientă pentru a alunga definitiv filmul mut, toate străduinţele de a înfăptui filmul în culori naturale n'au condus până acum la nici un rezultat.

Procedeele utilizate, destul de numeroase, denotau lacune grave şi în parte insuportabile.

Am avut prilejul să urmărim încă acum câţiva ani pe ecranele noastre unele filme americane în culori, în general bicolore. De cele mai multe ori culorile adoptate erau albastru şi verde sau roşu şi portocaliu.

Din această cauză, spectatorul resimţea o impresie de monotonie, care sfârşea prin a deveni obositoare. Nicio clipă nu aveai iluzia realităţii.

Specialiştii au căutat să înlăture neajunsul, introducând în film o a treia culoare şi au obţinut astfel, filme incomparabil superioare celor precedente.

Nouile realizări americane în această materie prezintă în plus avantajul de a nu necesita un aparat special de proecţie, filmele albe-negre şi cele colorate putând alterna după voie.

Undele ultra sonore în slujba pescuitului

Undele ultrasonore sunt vibraţiuni acustice cu o frecvenţă foarte ridicată, şi imperceptibile pentru urechea noastră.

Sunt folosite în numeroase cercetări ştiinţifice şi aplicaţii practice.

Una din utilizările cele mai frecvente constă în determinarea unei adâncimi submarine prin următorul procedeu:

Ultrasunetele, produse printr'o explozie într'un vas la suprafaţa apei, pătrund în interior, unde sunt reflectate de fundul mării, fiind apoi recepţionate pe bordul vasului, după o anumită durată de timp.

Din cunoaşterea acestui interval de timp, printr'un calcul simplu, deducem adâncimea exactă a fundului mării.

Acelaş procedeu e folosibil şi în cazul vaselor de pescari. Intr'adevăr putem afla la ce adâncime se găsesc massele de peşti, dat fiind că acest strat de vieţuitoare reflectă şi ele o parte a sunetului.

Din existenţa dublului ecou se poate deduce prezenţa unui grup considerabil de peşti precum şi distanţa lor de vasul pescarilor.

Se economisesc astfel operaţiuni anevoioase de căutare şi dibuieli.

Părul cărunt din cauza.... dinţilor

Boalele dinţilor şi sănătatea generală, a organismului sunt adesea într'o strânsă legătură.

De curând, s'a descoperit chiar o ciudată relaţiune între căruntirea părului şi anumite boli de dinţi.

Rărirea părului denotă o anomalie în maxilarul superior şi anume în regiunea părului capului şi a bărbii. Ori decâte ori s'a constatat o rărire sensibilă a părului în regiunea bărbii şi a cefei exista şi o îmbolnăvire în maxilarul inferior.

Pe de altă parte, schimbarea bruscă a coloraţiei părului se produce în general simultan cu unele modificări cronice în dinţi.

Deasemenea, orice subită maladie a dinţilor anunţă adesea un început de pleşuvie, precedată de o hipersensibilitate a pielei capului, care face aproape imposibil pieptănatul.

Acid sulfuric din gips

Până acum acidul sulfuric se obţinea în general din pirite — combinaţii chimice de sulf şi fier. In timpul din urmă s'a pus la punct un nou procedeu, foarte avantajos, prin care vitriolul e realizat din gips.

Noul sistem de fabricaţie prezintă o deosebită importanţă, întrucât multe ţări sunt sărace în minereuri de pirită şi pe de altă parte, prin faptul că, odată cu acidul, se dobândeşte şi un ciment preţios.

Ing. I. S.

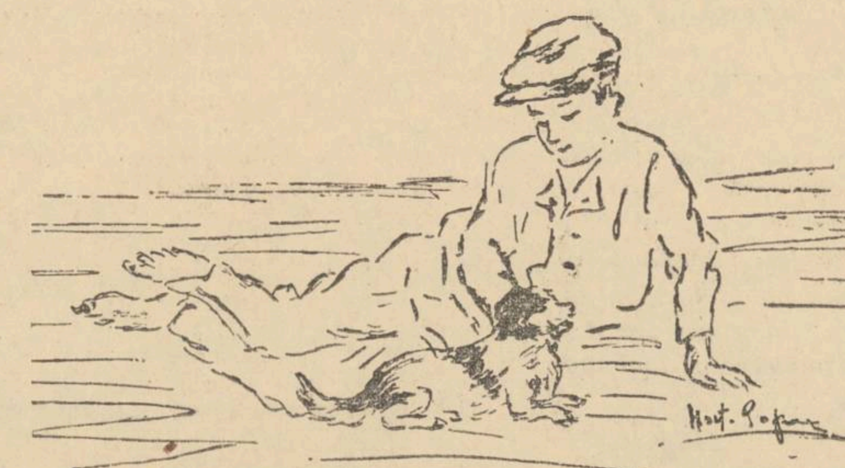
LICĂRIRI IN ABIS!

Continuare din pag. I-a

Azi, când după ce şi-a împlinit fără preget, ceea ce credea că e misiunea sa pe pământ, s'a stins şi a plecat dintre noi, strigătul său dureros, chemarea sa stăruitoare, grija dureroasă pentru soarta unei omeniri, în a cărei putere de bine credea, nu poate rămânea fără răsunet. Oricare ar fi părerile noastre faţă de credinţele lui, glasul rămâne printre noi, mustrându-ne, îndemnându-ne la lupta pentru salvare până la sfârşit...

„Licăriri în abis" trăesc, frematând de viaţă, de inteligenţă şi rămân încă actuale, deşi au fost reluate pe toate tonurile şi tratate în toate diapazoanele de alţii. După atâţia ani ele vibrează încă de indignare şi de ardoarea convingerii.

IZABELA SADOVEANU

NUVELE ŞI ROMANE

pasionale, sociale, de acţiune, de humor

10 opere complecte, au apărut în excelenta bibliotecă

„Noua colecţie de nuvele"

Un volum format mare, în 320 pagini, coperta ilustrată, în culori, 20 lei, — La toate librăriile şi depozitele de ziare.

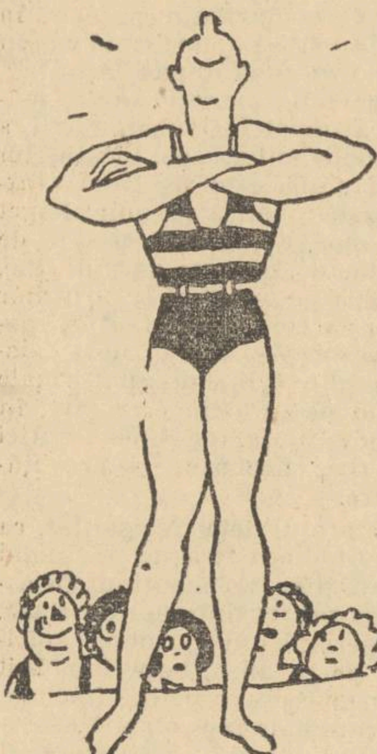
Cea dintâi plajă şi ultimele crinoline

Moda băilor de mare a fost adusă în Franţa de ducesa du Berry.

Primele localităţi vizitate au fost Dieppe şi Boulogne, iar Napoleon al III-lea a înaintat până la Biarritz, unde-i plăcea mult împărătesei Eugenia. Locul de întâlnire al elitei era însă Trouville.

La drept vorbind, mulţi au curajul să afirme că primul contact cu marea le-a fost cu totul neplăcut.

„Aveam impresia — scrie

contesa d'Armaille — că mă găsesc în faţa unei câmpii întinse şi foarte întunecată; ţărmul ei mohorît, despărţit de câmpie printr'un zid de piatră albă, care ar întrista pe omul cel mai vesel; masa se ia în cârciumi murdare, care miros a rachiu şi tutun, încât îţi tae pofta de mâncare".

In epoca aceia ţărmul nu era prea frequentat.

Incet, încet însă, intervenind snobismul, mulţimea elegantă vine în număr din ce în ce mai mare pela începutul lunii August, iar oraşele nu întârzie să-şi facă apariţia printre dune.

Către mijlocul secolului trecut, Trouville era un oraş foarte bine închegat. Venea apoi Deauville, un oraş răsărit într'un deşert şi care vrea să se lanseze. Hotelurile sunt splendide, iar casele minunate, adevărate palate. „Nimic nu lipseşte în afară de locuitori".

Se şopteşte chiar că Jockey-Clubul vrea să-şi amenajeze un câmp pentru cursele de cai, şi să fondeze un premiu anual de 50.000 franci!

Aşa cum merg lucrurile — cu calea ferată nu mai există distanţe! — se poate prevedea „că va veni în curând timpul când elegantele din Paris îşi vor construi cuiburile de odihnă pe ţărmul Oceanului". Iată, în adevăr că Houlgate, Buzeval, Cabourg şi Villers încep să se populeze. Timpul petrecut la Villers e foarte plăcut. Toată lumea se adună, după plimbare, în faţa hotelului „Bras d'or" pentru a vedea sosirea diligenţei, un spectacol nespus de distractiv şi de pitoresc. Villers are mari ambiţii: aceia de-aşi construi un cazinou, pe care să-l lumineze cu gaz!

Să mergem mai departe! La Cabourg, viaţa e mai intimă. Eticheta dela Trouville şi prefăcătoria dela Houlgate sunt necunoscute. Trebuie chiar să recunoaştem, cu orice risc, că adesea se văd pe plajă fuste scurte „mai scurte chiar decât le cere asaltul valurilor şi al vântului".

Nimănui nu-i trece încă prin minte că toată întinderea acoperită cu nisip care mărgineşte coasta, e făcută pentru a primi şi expune soarelui corpuri goale. Plaja, pe care vine astăzi lumea cu cele mai frumoase costume, era pe atunci o grădină, o grădină strălucitoare, unde florile se schimbau odată cu moda.

In epoca crinolinei, plaja e transformată într'un imens strat de... lalele. „Aceste lalele sunt femei; culorile cele mai vii alături de cele mai şterse se scaldă în plină lumină. Rozul aprins, verdele palid ca şi albastrul de nuanţa cerului se adună aci şi par imense flori mângâiate uşor de un vânt discret".

Pe plaje se întâlneşte toată lumea pentru conversaţie.

„Toată lumea discută şi flirtează mult mai bine şezând pe pietre găsite la întâmplare, decât în salon sau într'o sală de bal, iar lumina zilei întrece toate luminile candelabrelor".

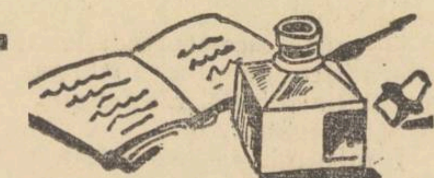
Pentru mondenele, care ţin să fie remarcate când intră în apă toate magazinele mari au confecţionat costume minunate, care încet, încet sunt tot mai mult adoptate. Elegantele, care ştiu că nimic nu urîţeşte mai mult decât băile de soare, trebuie să-şi ia toate măsurile pentru păstrarea frăgezimii tenului.

Toate aceste femei elegante se vor desbrăca pe plajă mult mai târziu, cu gesturi foarte timide, care de altfel le măresc farmecul. Infăşurate în lungi halate albe, „ca mici figurine de Tanagra, pieptănate sau nu, cu boneta de cauciuc pusă neglijent", ele sunt adorabile.

Plaja din Granville e încă pe timpul lui Maupassant „o mare grădină, plină cu flori strălucitoare... Umbrelele de toate culorile, pălăriile de toate formele şi rochiile de toate nuanţele, în grupuri dealungul cabinelor sau împrăştiate pe toată plaja, seamănă într'adevăr cu nişte buchete enorme, împrăştiate pe câmpia nesfârşită".

In acest salon în plin aer sunt admişi copii de toate vârstele. Mamele stau adăpostite în mici nişe de trestie, la adăpostul umbrelei, în timp ce eternul Don Juan, într'un costum englezesc tăiat impecabil, aşezat alături pe un scăunel, de cele mai multe ori incomod, povesteşte neobosit tot felul de minciuni distractive.

MĂRUNTE

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevěrului Literar": manuscrise, reviste, cărţi, etc. a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între 6—7.

— *Colaboratorul nostru, dl.* MICAEL BAARI, *primeşte — pe aceia cari doresc consultaţiuni astrologice directe — la domiciliul său din B-dul Pache 127, et. III, Bucureşti. în fiecare Duminică, între orele 9 a. m. şi 9 seara. Telefon: 4.40.85.*

Gazeta Medicală

O boală îngrozitoare şi totuşi vindecabilă: Sifilisul de Dr. S. Goligorschi. — Sifilisul în Etiopia. — Cancerul dispare în Austria. — Ce e nou: Cum se explică longevitatea? Tratamentul tuberculozei pulmonare de Dr. Mişa. Ciupercile şi primejdia lor. — Reglementarea transfuziei sângelui în Italia. — Sexualitatea la psichopaţi de drd. Sam Watts. — Iniţierea femeii în viaţa sexuală. — Ancheta noastră: Care medic v'a salvat dela moarte? — Coloniile de vacanţă. — Aria machiajului. — Despre comete. — Astronomie pe înţeelsul tuturor. — Consultaţiuni medicale şi grafologice.

Viața, personalitatea și opera lui Mihail Sadoveanu

Năzdrăvanul

După cum am mai spus, Mihail Sadoveanu singur mărturisește că el e ca și o ventuză care găsindu-se în contact c'un organism, îl suge și-i ia tot ce-i mai bun.

In orice împrejurare a vieții lui, din orice întâmplare auzită ori povestită, el reține ceiace-i caracteristic și interesant, ca apoi să transforme în laboratorul lui intern și să deie la iveală, subt formă artistică.

Ca și pajura din poveste, care înghițind pe Făt-Frumos, îl dă pe urmă din nou afară, mai frumos cu mult decât înainte. Procesul de transformare și de sublimare care se petrece în tainițele scritorului e un lucru care ne scapă nouă, lectori, și oricât am căuta să-l explicăm, rămâne totuși un fel de minune. Deaceia spuneam că Sadoveanu e Năzdrăvan.

Izvoare

Dacă studiem opera lui, ținând samă de ordinea cronologică, observăm că materialul de care s'a servit a fost, în primele cărți mai ales, de ordin romantic.

In „Povestiri" avem o serie de bucăți: Răzbunarea lui Nour, Cântecul de dragoste, Ivanciu Leul, Cei trei, Cozma Răcoare, Zâna Lacului *care n'au decât un slab contact cu realitatea și toată făurirea și închegarea lor sunt opera fanteziei tânărului scriitor. Odată, la vânătoare, a întâlnit o fată subțirică, cu ochii vineți; s'a plimbat pe lac, poate, cu dânsa. De-aci a ieșit minunata bucată* Zâna Lacului, *în care numai câteva puncte fac contact cu realitatea.*

Dar Zâna Lacului *e încă cea mai puțin fantezistă dintre toate cele menționate mai sus.* Răzbunarea lui Nour, *ori* Cei trei *sunt mult mai caracteristice acestei epoci. Intr'aceste două din urmă, fantezia creatorului a transformat și a sublimat atât de tare, că lumea și întâmplările ieșite la iveală plutesc într'un abur de depărtată țară, într'o Impărăție care nu mai este și care poate a existat. Incendiara căldură și extraordinarul romantism al scriitorului au creat aceste prime opere, pline de o poezie care te ridică de-asupra lumii reale — din care a pornit inspirația.*

De asemeni în Șoimii, *același lucru. Nicoară Potcoavă, Ilinca sunt personagii pe care nu le poți întâlni în viața de toate zilele, deși, au atâta putere că nu le mai poți uita o viață întreagă. Dar deși făurite de Sadoveanu, li se poate totuși găsi originea lor pământească. Ilinca e fără îndoială subțirica, palida și blânda cucoană Catincuță care îl aștepta pe Sadoveanu la geam pe când erau logodiți; poate s'au și plimbat odată pe lac, pe-o noapte cu lună, pe când o voce cânta în depărtare o melodie de dragoste.* Nicoară Potcoavă *e desigur însuși scriitorul, așa cum s'ar fi visat să fie cu multe din aspirațiile inimii lui sporite.* Alexandru *are iarăși bună parte din duioșia lui Sadoveanu; poate e fratele scriitorului, Vasile, mai tânăr și semănându-i — dar temperament mai vioiu și mai aprig. Acestuia îi pretează Sadoveanu o simțire puternică trăită de el însuși, la treisprezece ani: Alexandru alergând la groapa Ilincăi e Sadoveanu plecând ca un nebun, cu capul gol, pe jos, spre Pașcani, ca s'o mai găsească pe mama sa înainte de-a fi culcată în pământ.*

In aceste prime volume poți găsi totuși și tipuri mai puțin transformate: astfel Popa Ciotică a existat, la Rădășeni; era tot așa de iubitor de vin și de femei frumoase și i s'a întâmplat într'adevăr o istorie c'un „ciotoros". Cei cari sunt din acea parte de loc își amintesc desigur istoria lui Popa Ciotică; *(bine înțeles că-l chema altfel, dar discreția ne face să nu divulgăm adevăratul nume).*

Locurile și mediul în care se desfășoară aceste dintâiu scrieri sunt bine cunoscute de scriitor. Din ele se va hrăni o viață întreagă, realizând tot tablouri noi.

Spuneam că Sadoveanu a început prin a transforma aproape complect realitatea. Incet-încet însă ochiul a început să vadă mai rece și mai clar și, în general, volumele care urmează se servesc de tipuri bine precizate, întâlnite în jur; iar întâmplările iau contur real. Bine înțeles că realizarea e tot deosebită de elementele de care s'a servit, dar punctele de contact cu realitatea sun mult mai numeroase.

S'ar putea împărți în câteva grupuri izvoarele din care își culege Sadoveanu materialul.

1) Lucruri și întâmplări adevărate, din lumea din afară.
2) Povești și superstiții.
3) Mediul lui apropiat.
4) Propria-i experiență.
5) Fantezia-i bogată.

La început, aceste grupe rămân separate ori nu se amestecă decât foarte puțin.

In Amintirile Căprarului Gheorghiță *e descrierea vieții de cazarmă trăite de scriitor, cu tipuri și întâmplări adevărate.*

In La noi în viișoară, *întâmplări din lumea din afară:* La iarmaroc, la Merești, Bordac; *povești și superstiții:* Morarul, Un rămășag; *povești:* Povestea Descălecatului; *amintiri personale:* D-l. Trandafir.

In Mormântul unui copil, *fantezie: bucata titulară,* Tu n'ai iubit, Păcat boieresc.

Cu vremea, însă, aceste izvoare deosebite se îmbină tot mai complex și mai solid. Bucățile și romanele lui Sadoveanu devin un tot unitar, puternic, în care cu greu poți să mai deosebești ce-i realitate, superstiție ori poveste, experiență personală ori fantezie pur și simplu. Numai parțial poți găsi urme; izvoarele sunt deformate, combinate și lumea nouă care apare are o viață de sine stătătoare.

Nu-i cu neputință totuși să-l demascăm în parte și să-i deșurubăm mașina ca să vedem cum se lucrează în uzinele-i tainice.

Pașcanii și „Locul unde nu s'a întâmplat nimic"

Sadoveanu își cunoaște bine țara și mai ales Moldova. Pentru ei natura ia parte totdeauna la întâmplări și subiecte, ca o ființă omenească. De-aceia, cadrul unei cărți de-a lui capătă un relief deosebit și-ți rămâne în minte și suflet, ca un personagiu din cele mai importante.

Dintre toate locurile pe care le cunoaște, Pașcanii, târgul său natal, l-a descris scriitorul cel mai adesea. Incă din Floare ofilită, *primul său roman de atmosferă, a căutat să învie sufletul adormit al unui orășel din provincie, în care dramele și viețile prăpădite ale unor oameni, care poate merită mai mult, se scurg și trec neobservate, ca nourii pe un cer cenușiu.*

Această atmosferă, așa de bine cunoscută de autor, intrată în sângele lui, o încheagă c'o putere deosebită.

I s'a reproșat pe vremuri relativ la acest roman Floare Ofilită, *că n'a redat destul de amănunțit și de puternic psihologia eroinei. Eu cred — o spunem aici numai în treacăt — că cei ce-au susținut acest lucru n'au prins sensul acestei cărți.*

Sadoveanu spune, „Floare Ofilită", deci floare care tânjește, se îngălbenește, se usucă și moare, într'un mediu prăfuit, fără aer de-ajuns și fără soare. Mediul e totul, deci. De vei izbuti să faci să trăiască acest cadru, de-ți va rămâne după lectură un sentiment de lâncezeală și tristă melancolie, ca într'o secetă colboasă când vezi că orice vegetație moare, atunci să știi că titlul și-a meritat cartea și că intenția autorului e servită minunat.

Acest cadru, pe care e stăpân, scriitorul l-a mai întrebuințat în multe nuvele — unele amintiri din copilărie, altele întâmplări și tipuri care au fost — și câteva romane: Apa Morților, Venea o moară pe Siret, *ca să culmineze, punând punct, în* Locul unde nu s'a întâmplat nimic.

In acest ultim roman, care își strigă prin titlu ceiace vrea să spuie, este ultima încercare și foarte reușită de a închega mediul de provincie în care oamenii trăiesc, sufăr și mor, cașicum nimic nu s'ar fi întâmplat.

De fapt, chiar nimic nu s'a întâmplat, nourii aleargă mai departe pe cer, vântul bate, noaptea vine și trece și bulboanele cu porți largi își frământă mai departe apele, indiferente.

La iarmaroc, la Merești

Pașcanii reprezintă locurile copilăriei scriitorului. In afară de acest târgușor uitat de Dumnezeu, Sadoveanu mai cunoaște unul asemănător, pe care l-a adoptat o vreme ca pe un al doilea orășel al copilăriei și tinereței.

E Fălticeniul.

In multe din povestirile lui a utilizat acest cadru și mai ales împrejurimile orașului care sunt de o frumusețe deosebită.

Orășelul l-a descris în Insemnările lui Neculai Manea, *unde psihologia unui om ce n'a isbutit să se ridice — rămânând un simplu muritor ce trăește de azi pe mâne — și atmosfera de mahala de provincie sunt zugrăvite c'o tristețe și o compătimire duioasă.*

Până și tipul profesorului Radianu, *distrus de alcool, l-a cules tot din mediul cunoscut. A existat acest ratat cu frumoase însușiri intelectuale și Sadoveanu l-a cunoscut. După obiceiul lui, l-a suit și l-a pus îndată în cărțile sale, făcându-l nemuritor.*

Rădășeni e un sat mare și bogat, cu nenumărate livezi și gospodari pricepuți și deștepți. Se află la câțiva kilometri de Folticeni.

Acest sat l-a utilizat Sadoveanu adesea, drept cadru a multor povestiri.

La iarmaroc, la Merești, *descrie psihologia acestor gospodari avuți, veniți la bâlciul anual, dela marginea orașului.*

In Crâșma lui Moș Precu *zugrăvește tot acest sat, așa de pitoresc. De s'ar putea, aproape toate tipurile ce sunt descrise în această nuvelă ar fi identificate.*

Popa care se oprește întotdeauna în fața crâșmei. Tovarășii de petrecere. Bătăușii și scandalagiii.

Iar Moș-Precu și nevastă-sa au mult din două personagii tare bine cunoscute de autor: bunici de-ai soției sale, care au dus un traiu aprig în tinerețe, deși s'au iubit și s'au cununat fugind dela părinți.

In această povestire lungă, Sadoveanu a pus toate credințele și superstițiile auzite și învățate dela cei bătrâni.

Dumbrava minunată

Există, în casa patriarhului dela Copou, un tablou în ulei înfățișând o luncă cu sălcii. In primul moment, ți se pare un simplu peisagiu și-atâta tot. De te uiți mai bine, un sentiment curios te cuprinde, parcă ai cunoscut cândva acel loc frumos și ai vrea să te mai duci la el, să te răcorești la umbra sălciilor de căldura verii. Parcă auzi șoptind pârâiașul care curge prin albioara mică, dela margine. Și cucul fâlfâie rar, trecând prin crengi. Privighetorile desigur cântă, în larg, pe luna albă și mare. Iar noaptea ies bursucii și iepurii, la sfat.

Așa a văzut-o și Sadoveanu, când a descris-o în Dumbrava minunată *și așa și este chiar, acolo la Buciumeni, în împrejurimile Folticeniului. Dela casa scriitorului, de-acolo unde a stat șapte ani și unde avea gospodărie ridicată de el, se vede bisericuța de lemn a acestui sătuleț și dumbrava cu pricina e acolo în vale, înegrită de copaci umbroși.*

Există așadar dumbrava visurilor duduiei Lizuca. Și drumul pe care îl face fetița cu Patrocle — cânele năzdrăvan — este și el, printre lanuri de grâu și floarea soarelui.

Fiindcă a venit vorba, hai să vă spun cum a scris Sadoveanu Dumbrava minunată.

Intr'o zi, s'a sculat răcit de tot, abia putând vorbi pe înțeles și cu ochii roșii. A trebuit să păstreze patul, după sfaturile doctorului și-ale cucoanei Catincuța.

Sta, cu ochii mari și încetoșați de boală și se gândea, căci nu avea ce face alta. Poate că în fața avea tabloul despre care vă vorbeam; în orice caz îl avea pe cel din natură, cu siguranță.

Ce s'o fi petrecut în mintea bolnavului, noi nu știm. Știm atâta, că într'o dimineață, fata lui, Didica, s'a trezit cu tatăl ei la căpătâiu. Era numai în halat, cu capul gol.

— Didica, scoală. Vrau să-ți dictez ceva.

Să dicteze Sadoveanu e lucru rar de tot. I s'a întâmplat numai de câteva ori.

S'a sculat fetița. S'a îmbrăcat, și-a luat creion și hârtie și-a venit la patul tatălui ei bolnav.

— Nu mi-e bine și nu mă pot așeza la masă. Te rog dar, să scrii tu. Eu îți dictez.

Și povestea a început.

Capitol cu capitol, subt ochii mari albaștri ai duduei Didica, s'a zămislit această minunată și unică dumbravă, datorită poate unei răceli a scriitorului.

A scris fără ștersături. Vocea celui iluminat rostea în șir, fraze după fraze și fetița cu ochi dulci și plete negre de-abia putea uneori să se ție fuga după povestitor.

Așa a luat ființă Dumbrava minunată.

Și dacă mai vreți, puteți ști încă un lucru: de unde s'a inspirat scriitorul să creeze o Lizucă așa de naturală? Vă pot spune și asta.

Lizuca, cu modificări bine înțeles, e cea mai mică dintre fetele scriitorului, Mărioara.

Acest copil a fost de mic foarte curios. C'un cap rotund și mititel, c'un năsușor cât un bumb, cu ochi oblici albaștri, avea o înfățișare de păpușică; era însă de-o îndărătnicie și-o voință nestrămutată. Când vroia să facă ceva, să-și îndeplinească un gust, nimic n'o împiedeca. Nici chiar pedeapsa tatălui ei. Avea însă multă imaginație și știa să spuie povești, dovedind că e în stare să steie de vorbă cu Floarea Soarelui și cu păsările și să întâlnească în drum pe Sfânta Miercuri.

Sadoveanu a înăsprit-o puțin, a făcut-o victimă a unei mame vitrege, i-a adăogat un cățel cu picioarele strâmbe (cățel care a existat și el) și-a trimis-o să se ducă la Buciumeni, la bunica ei.

Din această aventură a ieșit o capo d'operă.

Să mulțumim răcelii și guturaiului ce-a ținut pe Sadoveanu în pat și a grăbit astfel poate zămislirea acestei unici povestiri.

Impăratul Măzărean

Fiindcă a venit vorba de personagii care sunt inspirate ori luate din natură, să vă mai spun că toți copiii din nuvela Făt-Frumos Măzărean *sunt odrasle de-ale lui Sadoveanu.*

Bunica, mama cucoanei Catincuța, obișnuia să spuie — după cum știți — povești nepoteilor ei. Trudită de treburile gospodăriei, din timpul zilei, sara i se închideau ochii și cădea de somn.

Copiii îi dădeau ghes, să spuie. Datoria.

— Bunică, spune povestea.

Bunica mai spunea o bucățică, apoi o fura somnul.

Niculăieș, *băiețelul inteligent și cu bună memorie, e Bogdănel, unul din copiii scriitorului, pe care l-a pierdut acum câțiva ani, răpus de-o meningită.* Lucica *e Tincuța, acum femeie măritată.* Sandu *e Mircea, al doilea băiat al lui Sadoveanu, mare sportman și credincios al patinajului.*

E drept că bunica le spunea povești. Istorisirile însă cu găina și lemnele, *pe care le bolborosea bătrâna prin somnul ei subțire, sunt povestite de copiii cei mari, Profirița, Mite și Didica, care și ei la rândul lor au urmărit peripețiile Impăratului Măzărean.*

Iată deci cum deformează și înlocuește Mihail Sadoveanu.

Dimineți de Iulie

Și întâmplările adevărate le întrebuințează și le transformă.

Așa, de pildă, poate nu știți că aventura cu gheata căzută în iaz și cu racii prinși a avut loc.

Și-aici, a intervenit scriitorul cu mașina lui. A schimbat litera, a dat la o parte „scoriile" — cum spune el — a transformat un personagiu, a mai adăogat ceva și iată a ieșit Dimineți de Iulie *care, evident, e cu mult mai frumoasă și mai pitorească decât adevărul istoric.*

Mai întâiu, să vă spun, că moș Costache nu s'a dus niciodată cu copiii scriitorului, la prins raci. A existat un moș, care avea numai douăzeci de ani și pe care eu zic că-l chema Teofil și care era bun prieten cu copiii. Cel care se ducea la iaz, era însuși Sadoveanu... El se scula dis de dimineață și bătea în geam copiilor. El stătea pe malul apei, cu undița în mână și spunea brașoave. Să vi-l spun.

Pe urmă ne amăgește și spune de-un moș...

Apoi întâmplarea n'a fost tocmai așa. A căzut ghiata nouă în iaz și-a căzut și fetița, e-adevărat. (Fetița era chiar duduia Profirița, prietena de azi a scriitorului). Insă, ca să spunem adevărul, nici nu s'a gândit s'o ducă în spate moșul — adică Sadoveanu — ci s'au întors cu o trăsură la oraș, că era cam departe de casă.

Pe urmă, Tanti Cecilia e Bunica, care spunea povești copiilor. Și bunica n'avea „papillote" în cap, nici nu vorbea franțuzește. Și i-a ocărît ceva mai tare. Și s'au mai dus de multe ori, la fel, la Iazul cu raci.

Ei, dar Sadoveanu știe el ce știe. Șterge, rade, înlocuește, zugrăvește și apoi iese o bucată minunată, trasată de mână de maistru. Nu se supără nimeni, cred, că scriitorul își permite să schimbe istoria. Nu este așa?

Venea o moară pe Siret

De mult avea ideea să scrie un roman în care să arate decadența și ultimele zvârcoliri ale clasei boierești cu mari latifundii. Epoca în care moșiile străvechi încep a se îmbucătăți și cad în mâna slugilor de eri. Boerii se duc ca apa...

Nu găsise însă pretextul care avea să-i declanșeze inspirația și să-l facă să brodeze, pe-un fir de natură și de atmosferă, ideile.

Intr'un an, au început ploi turbate. A curs apă din cer, să înece pământul. Țarinele s'au inundat, apele au revărsat, au luat poduri, au rupt zăgazuri. A fost un spectacol înfricoșat, ca la județul de-apoi.

Au fost case luate de puhoaie, gospodării distruse, copaci doborîți. Atunci s'a auzit de-o moară care a venit la vale, luată de apă.

Acesta a fost semnalul. Sadoveanu îndată a simțit că asta-i ce-i trebuie. Și-a imaginat numaidecât cum s'au întâmplat lucrurile. Cu amplificări, corectând natura, și evenimentele, a alcătuit „realitatea".

De-acuma totul i se părea limpede. Avea dezlegarea, lumina care clarifica totul, ca printr'un cristal fermecat.

Și mintea-i a început a fierbe. Morarul, cu casa lui și coșul. Anița cea cu ochi verzi și sprâncene ispititoare. Frământarea acea comandată de soartă care avea să modifice totul în viața unor oameni cu drumuri deosebite. Boerul Fillotti, fiul lui, Vasile Brebu.

Pe Vasile Brebu l-a scos Sadoveanu din adâncul lui și dela Curtea cu Juri.

In acea epocă, s'a întâmplat să fie tras la sorți ca jurat la Tribunalul Iași. Cu acea ocazie a studiat multe tipuri, printre care și țărani vinovați de omor cu toporul ori securea. I-a văzut cum se comportă, cum vorbesc.

L-a zugrăvit așa cum trebue să fie și-a prezentat în roman și Curtea cu Juri.

Ca oraș, tot Pașcaniul e descris, cu Evreii și străzile lui primitive.

Balaurul

Dar ca să vedeți cum se inspiră fulgerător și cum îi scapără deodată în adâncuri o bucată, să vă spun cum, într'o vară, s'a făcut mare mișcare la curtea de la Copou a Patriarhului.

Venea o ploaie cu furtună. Se zbăteau nouri amenințători. Se întunecase și un vânt furișat și aprig porni de-odată, ca un smeu.

Toți ieșiseră la geamuri, să privească spectacolul, care desigur avea să fie măreț. Sadoveanu ieșise chiar afară, în cerdac, să vadă și să simtă mai bine.

La un moment dat, scriitorul a tresărit brusc, și-a scoborît cu iuțeală treptele, ieșind în ogradă. Apoi a alergat la poartă. Vântul se intețise și suna ca o strună încordată, zvârcolind toate.

Venea balaurul așteptat. Cu ochii întorși spre cer, cu brațele făcând semne precipitate, Sadoveanu striga către ai săi:

Veniți repede! Repede!

Au ieșit cu toții. Pe cer venea o leică enormă, de praf compact. Se învârtejea cu iuțeală și se prăpăstuia cu putere, pe de-a supra. In coada ei, zburau frunze și lemne, păsări și bucăți de copac, bolovani. Sosi și-un trunchiu enorm, cu rădăcină cu tot.

Sadoveanu era într'o emoție extraordinară.

— O trombă! In sfârșit am trăit s'o văd și pe asta. Uitați-vă cum vine ca un balaur.

Și Balaur *s'a făcut tromba aceca, venită dela Dumnezeu, ca să poată scri Sadoveanu una din cele mai frumoase și puternice bucăți ale sale.*

Baltagul

Face dese excursii. In anul acela s'a dus pentru a nu știu câtea oară pe Valea Bistriței, tocmai până la Stânișoara.

In caetul lui de-acasă cu scoarțe galbene, avea însemnat vag ceva despre o moarte de om și o femee aprigă, munteancă frumoasă și deșteaptă, care pleacă să-și găsească bărbatul dispărut.

Se inspirase dela Miorița, pe care o ține drept una din cele mai rare și mai prețioase bucăți de artă. Spunând-o și cântând-o adesea, și-a imaginat de multe ori pe cei trei ciobani cu oile și „băbuța bătrână cu brâul de lână" care aleargă peste văi și munți, întrebând de feciorul ei Făt-Frumos.

A și umblat după variante ale acestei balade populare, culese și puse atât de frumos în formă de Vasile Alecsandri. Și a și găsit una, cu un început dumnezeesc de frumos. L-a și publicat.

S'aude, s'aude,
Departe, la munte,
Gomăn, gomănaș
Glas de buciumaș
Gomăn gomănind
Și-oile pornind...

Colindând pe meleagurile de munte, pline de toată poezia Mioriței, în minte îi cântau într'una aceste versuri și'naintea ochilor vedea pe ciobănașul său dispărut și pe Vitoria — nevasta acestuia — căutându-l.

A ajuns la Stânișoara. A făcut împreună cu Munteanca tot drumul până acolo, unde urma celui dispărut se oprea.

Eu cred că Sadoveanu a plâns atuncea, înțelegând, după soare și vânt, după mirezme și cer, că acolo a fost ucis ciobănașul cel cu oi „mândre și cornute" și că acolo în prăpastie îi zac ciolanele ciugulite de corbi.

S'a înapoiat la Copou și i-a venit foarte ușor să scrie cele întâmplate. Și Vitoria s'a întors acasă și-a început iar, aprig, să lucreze în gospodăria ei din județul Neamț.

Pintilie și Onuță

Am mai putea vorbi de asemeni și de alte personagii și întâmplări adevărate, petrecute la M-rea Neamțului, în acei codri binecuvântați, unde sună clopotele adânc și bate toaca subțire și clar, peste păduri și poeni.

Pintilie și Onuță, *cei doi slujbași cu pușca la drumul mare, s'au arătat într'adevăr ochilor unui grup de excursioniști, porniți de plăcere prin pădure. Le-au ieșit înainte eroilor lui Sadoveanu și le-au cerut pungile. Că a leșinat o cucoană ori că s'a mai întâmplat altceva ori ce-au vorbit, noi nu știm. Sadoveanu însă a auzit și-a văzut și ne spune. El știe chiar mai bine decât cei doi haiduci, care n'au atâta imaginație ca scriitorul.*

Și Pintilie cel bun și sărac cu duhul s'a dus la duhovnic să-i ceară sfat. Și acest duhovnic există, la M-rea Neamțului și-l cheamă Ambrozie. La el vin tot felul de necăjiți și bolnavi și-a venit și-o fată nebună, dezbrăcată. Scriitorul a stat chiar în aceeași casă cu duhovnicul și privea din cerdac căruțele gospodarilor cari intrau în curte.

Și Iosif trăia atunci, în ținutul Neamț. E călugărul care și-a clădit singur bisericuța de lemn, la Rusu, și care mănâncă bureți și erburi. Aici a venit și Pintilie, după cum se știe.

Și toaca suna peste adâncuri, pe sus, la biserică la Vovidenie. Și Ion Bostan — în realitate mi se pare că-l chema tot așa — făcea înconjurul bisericii, cu

(Continuare în pag. IV-a)

scândura şi ciocanul în mână. Vreţi să ştiţi cum a scris Sadoveanu toată istoria asta? Pe marginea cerdacului, ziua în amiaza mare, pe când copiii umblau în jur şi căruţele gospodarilor ce veneau la duhovnic intrau în ogradă. La cuvioşia sa Părintele Mitrofan — care are casă acolo, în marginea mânăstirii.

Ţara de dincolo de Negură şi Impărăţia Apelor

Impărăţii şi ţări ale lui Sadoveanu. Prin ele se plimbă în fiecare an, când sunt epocile de vânat cu prietenii lui. Le cunoaşte şi le-a zugrăvit în nenumărate pagini.

Tovarăşii săi recunosc multe zile cu întâmplări la vânătoare ori plimbări pe ape, la impuşcat gâşte. De-asemeni, alţii, care l-au însoţit la pescuit.

Topârceanu, *poetul nostru atât de cunoscut, i-a ţinut cel mai ades tovărăşie. De el vorbeşte mult Sadoveanu; în* Sitarii, când prietenii mei se ceartă, Ploaie în păduri depărtate..

Ii spune „prietenul meu Poetul" fără să-i deie nume. Dar toţi îl recunosc pe G. Topârceanu, omul cu logica de fier.

Deasemeni, cuconu Nicu Fantezie, *maistrul de vânătoare, a luat parte cu adevărat la vânătorile din* Ţara de dincolo de Negură. *Il chema, de nu mă înşel Vasiliu şi avea o poreclă cu totul nepotrivită. Şi pe el l-a pus la catastif Sadoveanu.*

Cu Brătescu-Voineşti a fost tovarăş de pescuit. Lui i-a scris scrisori pe faţă şi i-a spus pe nume.

Iar alt tovarăş, care acum nu mai este pe lume, i-a dat prilej să scrie multe lucruri nostime, cu tot calabalâcul şi instrumentele necesare unei expediţii de pescar civilizat. Il chema moş Pilescu şi venea deseori la deal, la Copou, la masă. Tuşea cumplit din cauza spurcatei buruieni a tutunului şi nu s'a lăsat de acest nărav până nu l-a dus în mormânt; a murit de angină pectorală.

Pe Cezar, *cânele lui de vânătoare, care întâi fugea de puşcă şi apoi s'a dovedit un înfocat şi dibacia prepelicar, l-a făcut deasemeni erou şi acum când el doarme în grădina dela Copou, imaginea lui a rămas vie în carte, în* Tom a fost odată tânăr, ca şi Kiki *şi'n alte câteva bucăţi minunate.*

Impărăţii şi ţări care sunt numai ale lui şi care există nicăeri şi pretutindeni.

Creanga de aur

Cum i-a venit ideea să scrie cartea aceasta, în care a pus sufletul lui şi aspiraţiile de înobilare şi de purificare a spiritului?

Scrisese o bucată, în care vorbise de calendar şi de civilizaţia veche. Nu fusese prea încântat de cum realizase ideea. Se vede că i-a rămas pribegind în adâncuri, ca ceva care nu e complet satisfăcut.

Atunci, într'o zi, i-a apărut legătura dintre acest sâmbure încă necopt şi ideea pe care voia de mult s'o transpue într'un roman.

Aşa, magul de care vorbeşte Eminescu a luat fiinţă şi aici a venit Breb *să cunoască înţelepciunea, ca apoi să plece la Eghipet şi pe urmă la Bizanţ, unde îl aştepta dezamăgirea şi dragostea.*

In vreme ce scria această carte şi ajunsese pe la mijloc, o ploae furtunoasă a adus un călugăr în cerdacul lui Sadoveanu. Scriitorul l-a adăpostit de mânia lui Dumnezeu şi-a stat de vorbă cu dânsul. Rezultatul: un. capitol în care e o ploae şi-un călugăr care cere adăpost. Decât, oaspetele neaşteptat, în Creanga de Aur, *e cu mult mai nostim şi vorbeşte mai cu haz.*

Nopţi de Sânzâiene

Tot aşa, în Nopţi de Sânzâiene; *în vreme ce scria, a venit o ţarcă, în curtea dela Copou. Părea a fi dresată: scăpase se vede dela stăpânul ei. A primit hrană dela copii, a îndrăznit să intre şi în casă, după o bucăţică de brânză. Părea foarte isteaţă. Odată a furat un nasture de metal aurit.*

Indată, Sadoveanu a vârât-o în romanul lui şi ea e tărcuţa lui Kivi care fură bijuteriile Franţuzului şi a cărei comoară descoperere la sfârşitul cărţii Peceneaga.

Iar alfabetul cu:

Ai barbă cinstite dascăle
Eşti foarte dibaciu
Hi, iapă jărchinoasă...

il ştia Sadoveanu dela doctorul Cădere, din Iaşi, care la rândul său o ştie dela alţii mai bătrâni, că ar fi metoda cu care Ion Creangă învăţa buchile pe copii.

Decât, la un loc, era o lipsă. Aici a adăogat Sadoveanu dela el:

Pădurea rară stă şi tace
Unde voinicelul zace.

Era tocmai ce-i trebuia lui ca să facă contactul cu romanul său.

Paştele Blajin'lor

E titlul noului roman care va apare acum în toamnă, la Editura „Cartea Românească".

De mult avea ideia scriitorul a unei lumi sălbatice, pe nişte ţărmuri uitate de lume.

Aici, cică oamenii nu ştiu de călindar. Nici de sărbători. In primăvară, se aţin pe malul apelor. Când văd că vin la vale coji de ou, înţeleg că e Paştele la Creştini. Şi-atunci sărbătoresc şi ei Invierea lui Hristos.

Acesta este Paştele Blajinilor, adică a celor naivi şi primitivi.

Vasile Brebu şi boierul Filoti

Sadoveanu se transpune aşa de tare când crează că la şir, ca'ntr'o schimbare la faţă, îmbracă tot alte aspecte, caşi personagiile şi întâmplările lui. El se veseleşte şi suferă cu cei pe care îi făureşte.

Când i se întâmplă să scrie o scenă de violenţă şi de suferinţă, umblă întunecat şi încruntat, o zi două. Până se eliberează.

Scriind capitolul din Venea o moară pe Siret, *unde Alexandru Filoti îl sângerează pe Brebu — pentrucă l-a prins la coşere — Sadoveanu a găsit un vinovat şi el pe care l-a tratat în consecinţă, cu o pedeapsă zdravănă. Avea dreptate să bată omul: dar a pândit prilejul şi s'a transpus în emoţie. De-aceia scena a ieşit aşa de puternică. E trăită.*

Schivnicia lui Russet

Vă aduceţi aminte, cei care aţi cetit Zodia Cancerului, *că Ruset, plecat la Ţarigrad după Catrina, se svârcoleşte într'o criză de disperare, refuzând mâncarea şi băutura.*

Tot timpul chinului eroului său, Sadoveanu a fost palid şi suferind, postind şi canonindu-se.

Avea nevoie să simtă şi el, odată cu Russet, ca să poată scri pagini adevărate „aşa cum au fost".

— Dacă aşa s'a întâmplat, spune scriitorul, făcând un semn de apărare nevinovată cu mâna: — Eu am scris ce-am văzut şi-am auzit!

Pocalul lui Ştefan

Scriind Viaţa lui Ştefan-cel-Mare, *trebuie să ştiţi că Sadovaenu a fost într'o dispoziţie specială.*

E falnic şi impunător el întotdeauna. Dar acuma, se îngrijea şi suferea pentru Moldova lui, caşi marele Voevod.

De altfel, nu e acelaşi suflet în amândoi? Eu chiar sunt încredinţat că dacă metempsihoza e cu putinţă, atunci desigur că acelaşi spirit a locuit în amândoi.

Sadoveanu plângea cetind scrisoarea lui Ştefan către Veneţia. Şi rugăciunea Voievodului pentru scumpa lui ţară o spunea cu greu, cu inima apăsată de lacrimi şi cu buzele tremurând.

Şi mai vroiam să spun că am aflat: cumcă Sadoveanu, tot timpul cât a scris „Viaţa lui Ştefan-cel-Mare", bea apă dintr'un pahar mare, aurit, asemănător pocalului marelui Sfânt al creştinătăţii.

Primul capitol din „Baltagul"

Scriitorul a avut un mare năcaz odată, din vina bunătăţii lui, căci a vrut să ajute pe alţii.

Nu-i nevoie să spunem aici cum au fost împrejurările. Fapt e că s'a trezit într'o bună zi, el, Sadoveanu, cu doi funcţionari dela percepţie — care veniseră să-i puie poprire pe stupăria şi crescătoria de păsări. Sadoveanu girase pentru alţii şi acuma se găsea el descoperit, cu o sumă destul de importantă. Voia să facă un bine unor prietini; răsplata bunătăţii, ca totdeauna.

Vă închipuiţi ce nedrept şi crud i s'a părut scriitorului această călcare de domiciliu, când nu se ştia vinovat cu nimic.

A fost într'o fierbere şi o supărare extraordinară. Era congestionat şi nedreptatea la care se vedea expus, adaos la decepţia că oamenii pe care îi credea detreabă se dovedesc a fi necinstiţi, îl făcea să clocotească.

S'ar fi crezut că are să-i fie rău, că are nevoie de linişte, că e descurajat.

Ei, ştiţi ce a făcut Sadoveanu?

S'a închis în odaia lui de lucru. Şi pe când toţi îl credeau culcat, ori frământându-se cu supărarea, el scria minunatul — una din cele mai frumoase bucăţi ale lui — prim capitol din romanul „Baltagul".

Toată emoţia copleşitoare care clocotea în el şi-a canalizat-o pentru a făuri o operă de artă.

Liniştit apoi şi cu faţa senină, a uitat de toate năcazurile.

Vasilică Guşilă

Un alt exemplu, unde se vede că Sadoveanu e înţelept şi nu-şi iroseşte niciodată zădarnic sentimentele.

Indată după război, când a venit cu familia la Iaşi şi şi-a cumpărat „Vila Cogălniceanu", a avut greutate să intre în casă: unii din locatari nu-şi istoviseră încă contractul. S'a găsit un avocat care l-a speculat într'un mod neomenos pe Sadoveanu, profitând de faptul că ştia că are nevoie să se aşeze cât mai repede în noua locuinţă, familia stându-i prin străini.

Nu i-a spus şi nu i-a făcut nimic Sadoveanu. Atât numai: după ce-au trecut toate, când a scris Strada Lăpuşneanu, *a pus în roman un tip de avocat nesăţios şi fără conştiinţă, pe care l-a numit* Vasilică Guşilă.

Astfel s'a răzbunat, într'un mod foarte elegant, înfierând pe vecie pe cel care-i făcuse şicane.

Moartea lui Bogdan

Indemnurile la scris pot fi multiple. Un caz, în care Sadoveanu a simţit nevoia să se cufunde cu totul în crearea unei cărţi, e când a suferit pierderea unui băiat al său, Bogdan, în vârstă de şapte ani.

— Am fost pe pragul sinuciderii — spune scriitorul. — Dacă nu scriam Strada Lăpuşneanu *şi nu mă goleam, nu ştiu ce s'ar fi întâmplat cu mine.*

A scris, a scris, s'a pierdut în emoţia creatoare; a vrut să uite, să se obosească şi să se distragă.

Strada Lăpuşneanu l-a scăpat pe Mihail Sadoveanu dintr'o mare cumpănă.

Vieţile Sfinţilor şi tămâia

Mă veţi crede, când am să vă spun, că pe când lucra la Vieţile Sfinţilor, *scriitorul s'a înconjurat de tot felul de cărţi bisericeşti şi icoane? Şi chiar — lucru amuzant — simţia nevoia să se afume prin casă cu smirnă şi tămâie, asta dându-i atmosfera trebuitoare pentru a se transpune mai bine în lumea sfântă.*

Spre groaza copiilor săi şi a cucoanei Catincuţa, toată casa mirosea a biserică.

— Miroase a mort! spunea Profiriţa, astupându-şi răsufletul.

Scriitorul, foarte serios, stătea cu căţuia cu mirodenii dinainte-i şi părea un sfânt cu faţa blândă şi ochii albaştri.

Mă ierţi, domnule Sadoveanu, că spun toate lucrurile acestea despre dumneata?

Am fost cam îndrăzneţ şi m'am amestecat poate unde nu-mi fierbe oala. Am făcut-o însă din marea dragoste şi admiraţie pe care ţi-o port şi am vrut să ştie şi alţii câte ceva din ceiace te înconjoară, ca o aureolă sfântă.

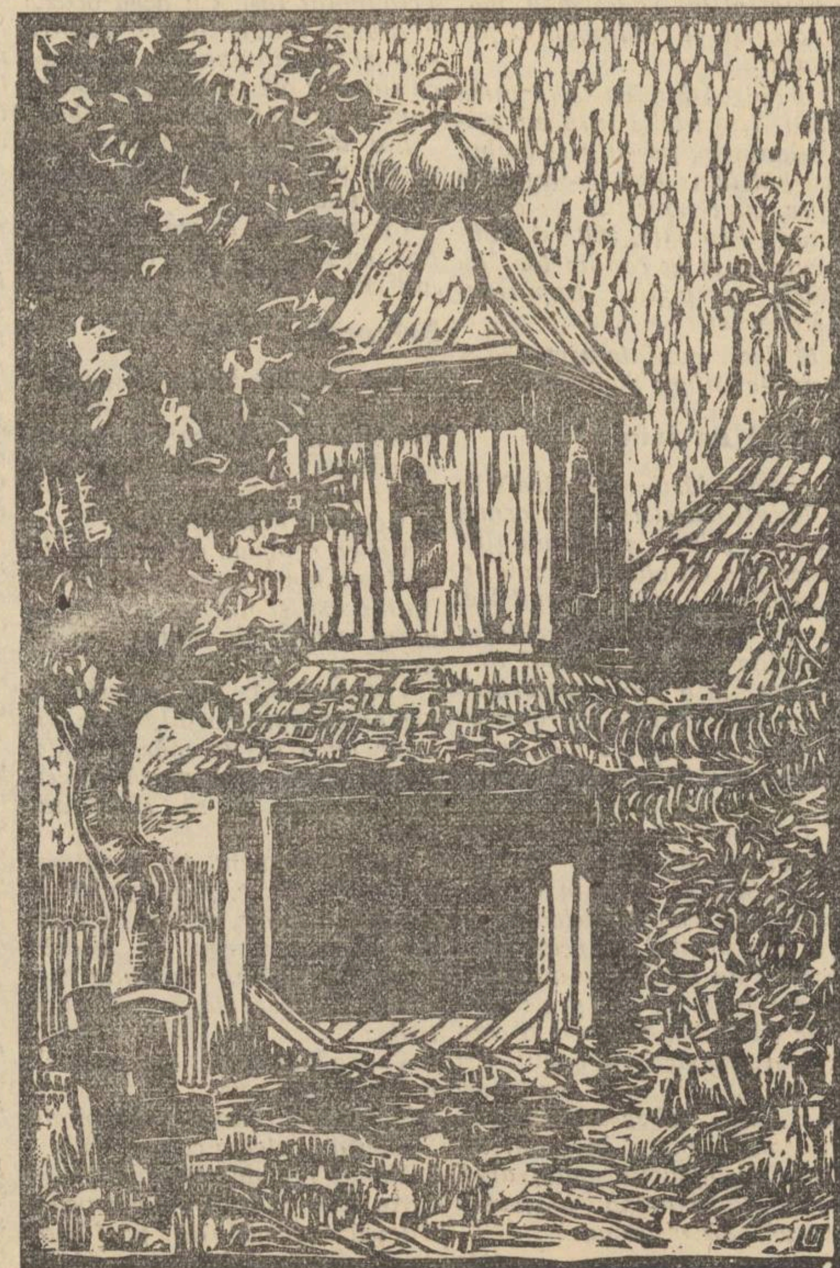
Tot ce te atinge e minunat şi interesant, ca tot ce creezi.

Iartă-mă, dară, că n'am ştiut ce fac.

VALER DONEA

SFARŞIT

A apărut în editura „Adevărul":
CONST. GRAUR: ***CU PRIVIRE LA FRANZ FERDINAND.***
Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii şi desenuri.
Exemplarul lei 100.
La toate librăriile.

Ion Lucian Murnu — Linoleum

Tipul frumuseţii feminine

Regisorii de teatru ca şi marile case de croitorie, menţin cu îndârjire silueta lungă şi subţire a frumuseţii feminine de după război.

Totuşi arta antică ne-a lăsat moştenire Minerve robuste, deşi cu linii desăvârşite, Junone maiestoase, Diane musculoase, Victorii cu şolduri largi şi Venus voluptoase; însăşi statuetele tanagriene, cu toată delicateţa lor fragilă nu dădeau impresia de femei slabe.

Statuile romane au rămas credincioase idealului grec. Chiar evul mediu care nu exalta magnificienţa cărnei încă,

nu ne-a lăsat statui funerare în care să se exalteze slăbiciunea.

Femeile italiene ale Renaşterii trebuiau să fie sculpturale, sau chiar plinuţe, pentru a putea fi pe placul contimporanilor. Aretin din şapte femei, cu care se mulţumea de obiceiu în viaţa de toate zilele, avea numai una zveltă şi el era un cunoscător fin în această materie! La Veneţia, la Parma, la Padova, la Bolonia, la Sienna, pretutindeni sculptorii şi pictorii au modele de frumuseţe robustă, chiar abundentă.

Se petrece o reacţie în Franţa la curtea dinastiei de Valois. Favoritele lui Francisc I şi Henric II, ducesa d'Etampe şi Diana de Poitiers, sunt subţirele şi svelte. Atunci Piérre Goujon, în cinstea idolilor momentului, îşi sculptează nimfele atât de ciudat deşirate şi atât de flexibile.

Urmează apoi o nouă ofensivă a frumuseţii robuste, şi planturoase, cu sosirea Mariei de Nedicis, blondă şi grasă aşa cum îi plăcea lui Rubens, care a pictat-o cu plăcere, fiindcă, deşi Florentină, semăna cu solidele sale modele.

Şcoala olandeză e plină în adevăr, de frumuseţi grase, prea abundente uneori. Femeile lui Rembrandt însă, groase şi mai toate urîte, se zice că i-ar fi fost impuse de soţia sa Hendrikje, care, geloasă până la sălbăticie, alegea ea însăşi printre modelele ce veneau să-şi ofere serviciile...

In secolul al XVII-lea în care oamenilor le păceau mesele şi praznicele, femeile grase au rămas în favoare, mai ales că exemplarele cele mai alese dintre ele erau de o talie destul de impunătoare prin formele lor rotunde şi exuberante ca d-na de Montespan, favorita regelui soare şi încântătoarea d-nă de Sevigné.

Sub Ludovic al XV-lea, pastelistii reprezintă femei cu mijlocul subţire, dar d-na Du Barri, subţire şi plină pune la modă aşa zisele „fausses maigres".

Directoratul se arată eclectic: jurnaliştii celebrează de o potrivă pe frumoasa Tallien, corpolentă din belşug şi pe măruntica şi subţirica Josephine de Beauharnais. Insuşi Napoleon, deşi îşi adoră nevasta, nu-şi poate tăgădui gustul pentru femeile voinice ca Mademoiselle George.

Romantismul, cu tot decorul său de tragedie sentimentală şi poezie visătoare, readuce, bineînţeles, moda femeilor palide, mai mult sau mai puţin ofticoase. In timpul când Elvira se stinge de această boală poetică şi Rachel, regina teatrului, pare consumată de un foc intern, tipul de frumuseţă nu poate fi decât femeia palidă şi slabă, cu lungi bucle „à l'anglaise" care să cadă pe umeri ca ramurile unei sălcii plângătoare. Doamnele se strâng în corset şi beau oţet, punând la modă „boala lâncezelei" şi dându-şi toată osteneala să samene cu „florile cosite".

In timpul lui Ludovic-Filip, regele burghez, regina Marie-Amélie nu are destulă influenţă spre a provoca o reacţiune. Dar când se urcă pe tron frumoasa Eugenia de Montíjo, toate femeile încep să se îndoape cu terciu de mămăligă sau cu piurea de ovăz ca să aibă umerii şi sânul împlinit al splendidei împărătese Sarah Bernard care, slabă, apare opiniei publice o fiinţă care, pe lângă alte excentricităţi, o are şi pe aceasta.

Secolul al XIX şi începutul secolului al XX-lea, sunt însemnate prin tirania corsetului, adevărată tortură a corpului care trebue să facă din corpul omenesc o siluetă aproape ridicolă, subţire la mijloc şi excesiv de rotundă şi bombată ca bust şi şolduri.

După războiu vine în fine eliberarea corpului feminin, dar nici acum moda nu ţine seamă de raţiune şi sănătate: slăbiciunea devine obligatorie. Actriţele şi vedetele de cinema, par că abia s'au sculat de pe boală. Numai tinerele americane au găsit mijlocul de a rămânea de o sveltă armonioasă şi naturală fără să se lase să moară de foame.

Dar incomparabila Greta trezeşte o emulaţie primejdioasă, toate fetele şi toate femeile vor să pară subţirele ca această irezistibilă stea de ecran, pe când toate celelalte „stele" sunt supuse la un regim, care face, de pildă, din plinuţa berlineză Marlène, drăgălaşe şi vioaie, creatură cu ochi de fiară flămândă, cu obrajii supţi, şi expesia amară a gurii, pe care o vedem pe ecran. Toate femeile vor să samene cu vedetele şi astfel subalimentate, înverşunate să slăbească cu orice preţ, obosite de excesul sporturilor violente sau a culturii fizice intensive, nu pot opune nici o rezistenţă boalelor şi mor sau îmbătrânesc înainte de vreme, pentru a realiza un ideal absurd şi nesăţios.

Collete, cunoscuta mare scriitoare călătorind cu o stea de cinema pe vaporul Normandie, o întreabă îngrozită după ce îi cunoaşte menuul:

— „Bine, dar d-ta nu trăeşti decât cu câteva foi de marole şi o ceaşcă de cafea neagră pe zi ?

Vedeta zâmbi şi protestă:

— „A! nu! iau uneori lăptucă în loc de marole...

Collete, plinuţă şi gurmandă, a rămas împietrită... Dar cu această mucenicie se plăteşte gloria de a fi vedetă la modă şi a păstra greutatea cerută prin contract.

Succesul Maei West nu este însă oare un indiciu că tipul de frumuseţe Joan Crawford sau Greta Garbo e pe cale de a se schimba, orientându-se spre curbele pline, atrăgătoare în prezent numai pentru musulmani? Mai e apoi şi propaganda dictaturii... In Rusia sovietică femeile sunt chemate să facă serviciul militar şi acesta nu se împacă cu greutatea unei Greta Garbo. Mussolini interzice să fie angajat „star" o femee care nu are 70 kilograme. Iar serviciul de propagandă hitleriană, a umplut Germania cu afişe în care e caricaturată păpuşa dezarticulată şi scheletică, propunându-se ca model clasica Germanie cu şolduri mari de femee fecundă şi cu sănătatea masivă...

Aşa că nu e exclus ca în puţină vreme idealul de frumuseţe să redevină iarăşi această „Suzana" din tabloul lui *Jacoppo Robusti* zis şi *Tintoreto.*

Cartea ce nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă

RĂSCOALA

Roman de **Liviu Rebreanu**
Ediţia II-a (11—16.000)

...„Răscoala" e o carte destinată nu numai „iubitorilor de literatură" ci şi marilor mase. Este una din acele cărţi, care ar trebui să numere sute de mii de exemplare, sute de mii de cetitori.

Mihail Sebastian
„Rampa"

„...Răscoala" e o carte excepţională... întrece „Taras Bulba" din punct de vedere al respiraţiei epice şi depăşeşte tragismul romanelor lui Remarque.

Bogdan Amaru

„...Răscoala" a apărut într'o nouă ediţie cu o ţinută şi estetică tipografică excepţională, rivalizând cu cea mai nouă şi desăvârşită artă grafică occidentală.

Reporter

Opera completă într'un volum frumos legat, de peste 500 pagini.
Editura „Adevărul". Lei 100

Destin

De-atunci un an de zile s'a 'mplinit...
Din dorul meu ascuns adânc sub glie
A răsărit în liniştea pustie
O cruce mică ca o jucărie
La capul tău de înger adormit.

Creştea din pieptul tău o floare 'n soare
— Acord târziu de foc şi violet —
M'am aplecat de dragul tău încet
Şi-am sărutat tot chipul tău în floare.

E toamnă iar; — arome de gutui
Şi parcuri înecate de rugină.
Plângea 'ntr'o floare dorul de lumină
Un înger mic din lumea nimănui.

PETRE BUTTESCU

— Ce jale! Doamna care se desbracă e nevastă-mea!
— Atunci lasă-mă să mă uit eu!...

SARATH KUMAR GHOSH

JUNGLA

— Doarme, măi băeţi, zise încetişor voinicul *shokar*, arătând cu degetul spre omul vârât în el însuşi, în afara cercului de lumină al focului. Il văd de multişor plecându-şi capul peste barbă.

— Nu, frate, îl îndreptă *sunnyasi*-ul zbanghiu, privindu-şi nasul cruciş. S'a deşteptat... Il zării strivind o gânganie cu unghia.

— A ucis! se miră un al treilea, încruntând sprâncenele. Prin urmare nu e din aceeaşi castă cu mine! Eu sunt un *Jain* şi nu omor nici o vieţuitoare.

— Zi mai curând că nu-i din casta *noastră*, adăugă *sowar*-ul bengal, ai cărui dinţi subţiri şi albi scrâşniră sub mustaţa groasă. Pentru că şi noi respectăm viaţa, afară doar de cazul când trebue să ne apărăm.

Zicând acestea, el strivi sub tocul greu al cismei o frunză ce se tot răsucea.

— Degeaba trăncănim, spuse cu gravitate un *pandit* care aparţinea sectei brahmanilor. E vorba să ştim dacă doarme sau dacă s'a deşteptat, adică dacă a auzit sau nu ce-am vorbit, dacă ne va povesti el însuşi ceva, sau va tăcea.

Erau strânşi într'un *serai* * pe drumul mare, care, la câteva sute de leghe, ajungea la Delhi. Erau oameni de toate rangurile şi de toate profesiunile, veniţi din patru colţuri ale Indiei. Negustori din Sringar, arămari din Benares, zarafi din Marwar, funcţionari din diferite provincii mergând la posturi sau la neamuri. Dela Peshawar la Comorin, dela Kurrachee la Rangoon, toate căile duc la Delhi şi toate cărările se adună în acelaşi drum.

Aşa că *serai*-ul era întreg în seara aceea. Potrivit obiceiului tradiţional din Orient, drumeţii tolăniţi pe rogojini şi fumând *huka*, ascultau minunate întâmplări ai căror povestitori se schimbau unul după altul.

Un tânăr *Sikh*, care stătea puţin mai la o parte, pentru că nu putea îndura tutunul, îi făcea să le îngheţe sângele în vine vorbind despre luptele şi vânătorile de oameni din Arrakan, în Birmania. Un moşneag cu faţa brăzdată şi cu privirea stinsă, le lămurea întărind vorbele cu degetele lui osoase, cât de groaznic este Dansul Diavolului, pe care-l joacă în caverne sălbatecii din Travancore. Un Persi, bondoc şi fudul, împodobit c'o pălărie în formă de pâlnie, cu vestmintele încheiate până la gât, vorbea despre banditii care, la Poonah Ghat, îl îmbătaseră cu *ganja*, furându-i toţi banii. Se povesteau astfel, fără întrerupere, episoade dramatice însoţite de gesturi şi de strigăte, negândindu-se nimeni de altfel să le pună la îndoială autenticitatea.

Intr'un colţ mai îndepărtat, în afara cercului de lumină, stătea nemişcat şi tăcut, un bătrân. Nu spusese nici o vorbă, nu făcuse nici un semn, în timp ce cu glasul ridicat ceilalţi îşi începeau sau îşi încheiau povestirile. Era îmbrăcat cu o tunică cenuşie ce-i venea până peste genunchi şi c'un pantalon alb şi larg care-i cădea până'n călcâie. Turbanul de *surah* închis, ţesut din mătasă şi bumbac, îi ascundea aproape cu totul pletele albe. Alături de rogojină, stăteau sandalele lui, făcute ferfeniţă de drum.

Imbrăcămintea şi înfăţişarea bătrânului nu erau destule pentru a-i lămuri pe ceilalţi asupra castei şi îndeletnicirii lui. El singur nu se amestecase în vorbă şi lucrul acesta era de mirare, fiind împotriva obiceiurilor unui *serai*.

Fără îndoială că din pricina aceasta unul dintre cei de faţă se apropie de el, îi dete bună seara şi-i zise zâmbind:

— Aşa dar, frate, tu eşti singurul care n'ai să ne spui ceva în această lungă veghere? Tu ştii că obiceiul cere ca omul să vorbească?

Omul îşi ridică ochii, ca şi când l'ar fi scos dintr'un vis. Băgă de seamă că toate privirile erau pironite asupra lui. Ridicându-şi capul, cu glas foarte dulce, răspunse:

— Vă înşelaţi, dragii mei. Am ascultat toate povestirile voastre, cu toate c'am stat cu genele plecate. Am ascultat, dar n'am vorbit, pentru că n'aveam ce să spun la fel cu frumoasele voastre povestiri.

— Vorbele tale sunt dulci ca mierea, reluă cel care întrebase. Ele ne dovedesc că ceeace e în spiritul tău s'aseamănă cu un şir de mărgăritare. Deşiră-le, pentru noi, şi, pe *Sarasati*, cred că aceasta va fi mai frumos ca tot ce s'a povestit până acum.

Un zâmbet uşor lumină faţa bătrânului la această linguşire şi o lumină vie îi străluci în ochi. Apoi, încetişor, zâmbetul i se risipi peste obrajii devastaţi unde nu rămaseră decât urmele crestăturilor.

— Aceia ce e adevărat, frate, zise el, este că timpul m'a strivit sub greutatea lui, iar aceste cicatrice, mărturii ale multor răni, m'ar desminţi dacă aşi primi aceste laude.

Se opri o clipă, ca pentru a-şi aduna amintirile, apoi făcu semn călătorilor să se apropie.

— Da, eu ucid, începu el. Eu dăruesc moarte, însă numai fiarelor sălbatece, acelor vietăţi crude care mănâncă oameni şi...

— Un *Shikari!* întrerupse *Jain*-ul, sărind, pentru că orice ucidere cădea sub desaprobarea lui.

— Nu tăgăduesc, prietene. Am ucis... pentru cea din urmă dată... sunt de atunci mulţi ani... Dar asta nu vă interesează.

Se uită vag peste capetele ascultătorilor care se aşezaseră. O contracţiune dureroasă, ca un spasm, îi trecu peste obraz. Cu o mişcare de durere îşi puse mâna pe coapsă, ca şi când o suferinţă neîndurată s'ar fi deşteptat acolo brusc.

— Iertaţi-mi, prieteni, această slăbiciune. Simt aceasta ca şi când ar fi fost abia eri... Şi totuşi, sunt patruzeci de ani trecuţi... Dar nu vreau să mă folosesc de răbdarea voastră. Ascultaţi, fraţilor...

Işi îndreptase trupul şi, strângându-şi dinţii, apăsa cu mâinile când genunchiul, când pulpa. Buzele i se deschiseră ca pentru a continua povestirea, apoi, fără a spune ceva, el îşi întinse piciorul stâng ce-l ţinuse îndoit până atunci sub el şi-şi suflecă pantalonul. O lungă urmă roşie se desemna, la lumina slabă, dela coapsă, în lungul gambei, până la glesnă. Era o rană groasnică, mai largă de un centimetru, deschisă adânc.

Jain-ul avu un strigăt de spaimă. Se plecase pentru a vedea mai bine groasnica putrezire a cărnii .

— Dar asta nu-i o cicatrice, zise el înfricoşat.

— Nu se va mai închide niciodată ,prietene, zise *Sikhari*-ul c'un şuerat printre dinţi. Este ghiara veninoasă care mi-a făcut-o acum patruzeci de ani. De două ori am încercat s'o spăl cu pucioasă şi cu piatră vânătă ca să împiedic cangrena... Dar, să n'o încep dela sfârşit.

Veţi şti, dragii mei, că m'am făcut *Sikhari* de când mi-a dat mustaţa, de când braţele mele îşi arătară muşchii. Se spunea că am inimă, eram însă numai curagios cum trebue să fie orice tânăr şi nu eram mândru de aceasta pentru că era un dar al zeilor....

Vorbea repede, ca şi când ar fi vrut să scurteze introducerea.

— *Sahib*-ii iubeau mult vânătoarea în timpul acela. Era pe vremea lui Bahadur. Ei rămaseră multă vreme în ţara aceasta şi nu se dădeau înapoi în faţa primejdiilor marilor încercări. Atunci nu se vâna ca astăzi, pentru a câştiga bani pe blănuri şi a te întoarce acasă. In timpul acela, *Sahib*-ii mă întrebuinţau adesea să adulmec urmele vreunui tigru, un leopard, un mistreţ, pe care îl urmăreau apoi ei înşişi, înmulţindu-şi prada. Străbăteam ţara ziua şi noaptea când oprindu-mă într'un sat unde fusese ucisă o bivoliţă, când reluând urmele vreunei bestii sălbatece ce lăsase zăcând o ciută înghiţită pe jumătate. Câteodată mă surprindea noaptea în junglă *, neavând decât o creangă pe care să mă odihnesc şi câteva curmale sălbatece cu care să-mi stâmpăr foamea.

Astfel se scurse viaţa mea zi cu zi şi nici casa, nici femeia, nu mă mai ştiau că le sunt stăpân. Nu eram, ce e drept, nerăsplătit. Am văzut în junglă multe lucruri ciudate, ştiu cum trăesc animalele şi simt ca oamenii, cum vorbesc între ele, pentru că au şi ele un grai... Dar nu despre acestea vreau să vă povestesc...

Intr'o zi, nemai făcând de multă vreme vreo ispravă şi înţelegând că sunt dator să găbjesc un tigru de cel puţin zece picioare pentru a-mi merita leafa, plecai din zori spre junglă. Aveam o puşcă cu două focuri. Mi-o dăruise un sahib la care slujisem cinci ani, înainte de a se întoarce în ţară şi a-şi regăsi femeia. Un corn cu pulbere, o pungă cu alice şi una cu cartuşe, îmi întregeau echipamentul. Eu însumi nu ucisesem niciodată. Sahibii aveau sarcina aceasta. Armele nu-mi serveau decât pentru apărare, atunci când, din nebăgare de seamă, ajungeam prea departe sau când vre-o dihanie m'ar fi descoperit înainte ca eu s'o zăresc. După o jumătate de oră de mers, când eram încă la o bună *gao-cosi* ** de junglă, întâlnii o cireadă de douăzeci şi şase bivoliţe şi patru bivoli, mânaţi la păşune.

Cunoşteam puţin pe bivolar, cu care mai schimbasem câte o vorbă în timpul plimbărilor mele, şi-mi urmai mersul împreună cu el. Vorbirăm despre lucruri de nimic, despre laptele cutărei bivoliţe, despre viţelul pe care trebuia să-l fete cealaltă, despre un bivol nărăvaş şi de alte mărunţişuri la fel.

Nu-l ascultam decât c'o ureche, însă, cum el văzu că nu prea iau seama la ce spune, voi să se arate interesant.

— Azi dimineaţă, îmi zise el, vântul bătea dinspre miazăzi, dinspre junglă. Pe când ne apropiam de un pârâiaş pe care trebuia să-l trecem, bivoliţele prinseră a da semne de frică, pregătindu-se de fugă, iar bivolii răsuflau adânc aerul ce venea dinspre junglă, înfigându-şi copitele'n pământ şi ameninţând cu coarnele gata-gata să se răpadă...

Bivolarul mă încredinţă că cercetase drumul de sus în jos, scotocind totul, şi că nu văzuse nimic neobişnuit. Curând după aceia, vântul încetase, iar cireada se linişti, urmându-şi drumul.

Ascultai povestirea omului fără să arăt ce credeam. Nu voiam să-i spun gândurile mele despre jungla pe care o cunoşteam atât de bine. Şi apoi, poate chiar că nu era nimic şi nu trebuia să-l îngrijorez. Tăcui dar până ce ajunserăm în junglă.

— Ceea ce-mi spuseşi, prietene, îi zisei eu părăsindu-l, n'are, fără îndoială, nimic îngrijorător pentru d-ta, ci doar pentru cireadă. Cu toate astea, dacă te mai întorci pe drumul acesta şi dacă, aproape de junglă, vei mai vedea speriindu-se bivolii, caută de te-acaţă repede şi te urcă în copacul cel mai apropiat şi lasă turma în soarta ei.

După această povaţă, mă despărţii de el şi-mi urmai singur drumul.

Jungla nu era departe. La dreapta curgea râuleţul pe care-l trecuse bivolarul. Nu trebue să vă mai spun că mergeam în lungul malului. Ştiam că acolo unde este apă, în apropierea junglei, este primejdios să te'ncumeţi a pătrunde în inima pădurii, unde nu mai poţi vedea la trei paşi, pentru că fiarele vin să s'adape şi te pot mirosi îndată. Pe marginea gârlei, sunt însă pomi în care te poţi urca la nevoie şi apoi chiar apa aduce de departe urletele. Dar aceste particularităţi ale vieţei de junglă nu interesează decât pe vânători.

Mergeam încet-încet, cu ochii în jos, fără să descopăr vre-o urmă. Ajunsei la credinţa că turma bivolarului meu se speriase degeaba şi că fiara pe care o simţise nu eşise din ascunzătoare. Sigur de aceasta şi pentru că-mi era foame, mă aşezai liniştit să mănânc. După ce sfârşii, mă apropiai de râu să beau când auzii un sgomot surd şi ciudat. Pusei urechia în bătaia vântului şi ascultai. Indată sgomotul încetă. Gândind că nu-i nimic, mă plecai din nou spre apă. In clipa când îmi muiai buzele, sgomotul reîncepu, de data aceasta mai desluşit.

Pentru a-mi da mai bine seama, îmi potrivii urechia împotriva valurilor şi-mi îndoii atenţia. Auzii un tropăit neîntrerupt, mai întâi nedesluşit, apoi mai tare, crescând puţin câte puţin, ca ecoul unei goane neregulate şi sgomotoase. In câteva minute, îl auzii limpede, tremurând deasupra apei şi a pământului. Sgomotul venea spre mine.

Mă ridicai şi îmi luai puşca, pregătindu-mă să întâmpin primejdia. Zgomotul creştea. Acum se auzea un urlet mânios, scurt şi fioros, întrerupt de mugete sălbatece şi înfricoşate.

Deodată, o umbră neagră, ca un nour întunecat, năvăli dinspre junglă, la cinci sute de paşi în stânga mea, prelungindu-se în cursul apei. Recunoscui o cireadă de bivoli.

Trecură apa ca o furtună, se acăţară cu groază de malul celălalt, apoi se repeziră, furioşi şi înebuniţi, cu coada'n aer, în curmezişul câmpului.

Ii numărasem când au trecut râul. Erau douăzeci şi nouă, patru bivoli şi douăzeci şi cinci de bivoliţe. Recunoscui aceeaşi turmă pe care o văzusem de dimineaţă, dar lipsea o bivoliţă şi bivolarul. Nu-mi trebui mult să înţeleg ce se petrecuse. Trupurile lor sfâşiate, negreşit că zăceau în junglă. Nenorocirea se întâmplase. Trebuia să se întâmple.

Totuşi, eu aveam şansă. Având omul şi bivolul cu care să se hrănească, având râul din care să bea, bestia, de orice fel ar fi ea, nu-şi va părăsi ascunzişul cel puţin o săptămână. Se va îmbuiba toată ziua. Niciodată fiarele sălbatice nu fac altfel. **Puteam deci să însemn** locul, să-i caut pe sahibi şi să le dau de veste.

Dar mai era ceva. Dacă intram în junglă şi duşmanul era acolo, putea să cadă peste mine ca peste un berbec. Cugetai o clipă şi mă urcai în vârful unui copac pentru a cerceta locul. Fără îndoială că bestia va veni să bea şi astfel o voi vedea.

Rămăsei nemişcat în copac timp de două ore, cu ochii pironiţi în apă. Nici umbra vreunei vietăţi; nici barem o veveriţă. La urmă, zării departe, la răsărit, un nour mare, fără formă. Puţin câte puţin, creştea până ce deslușii un cârd de vulturi. Se roteau în sbor, apropiindu-se mereu, dar băgai de seamă cu mirare că nici unul nu se cobora. Ii urmării mai mult de-o oră. Ei plutiră drept deasupra inimei junglei, şi tot învârtindu-se, se lăsară până'n vârfurile copacilor. Apoi, deodată, cu'n croncănit răguşit, unul mai mare se prelungi şi dispăru pe sub mine, urmat îndată de alţii.

Nu ştiam cum să-mi lămuresc această mişcare, însă un lucru era limpede: dacă vulturii nu mai încetau să coboare, când cu o clipă mai nainte erau îngroziţi, însemna că primejdia a trecut. Deci nici eu n'aveam de ce mă mai teme, Aceasta fu socoteala pe care mi-o făcui. A fost singura dată în viaţa mea când m'am înşelat. Toată lumea face greşeli de-acestea, fraţilor, şi eu trebuia să-mi merit leafa ce-aveam pe lună.

Mă lăsai deci să lunec din copac şi, cu băgare de seamă, mă îndreptai spre pădure. Pământul, în apropierea junglei, era uşor de străbătut, neavând bălării care să mă împiedice. Mergeam atent, ocolind desişurile de mărăcini unde s'ar fi putut ascunde un duşman, oprindu-mă la fiecare pas pentru a asculta croncănitul vulturilor care-mi călăuzeau mersul.

In curând, fâlfâitul aripelor amestecate cu strigătele lor răguşite, deveniră din ce în ce mai lămurite. Incurajat de gândul că aceste păsări de pradă erau încă jos, grăbii pasul, cu puşca pregătită. După câteva minute zării, printr'o rarişte de mărăcini, o poiană înconjurată cu copaci răsăriţi la depărtări neregulate. In mijloc zăcea o grămadă fără formă acoperită de vulturi care sfâşiau, rupeau cu ciocul şi cu ghiarele, certându-se pentru câştig. Alţii se cocoţau pe vârfurile copacilor, săturaţi, sau sfârşind partea lor de pradă.

Dar deodată, toţi în aceiaşi clipă, ca la comandă, îşi întrerupseră lucrul, şi, cu un strigăt pătrunzător pentru a-i vesti pe ceilalţi care încă erau jos, îşi desfăcură aripele.

Svişşş! Svişşş! Svişşş! Un stol întreg îşi luă sborul îngrozit, părăsind o jumătate de bivol din care nu rămăsese decât scheletul descărnat şi copitele. Priveam spre acestea când...

Povestitorul se întrerupse deodată. Resimţea încă, după patruzeci de ani, în tot corpul, suferinţa groasnică ce îndurase. Mâna i se crispă nervoasă pe coapsă. Genunchii îi tremurau. Apoi, încetişor, se linişti, şi urmă cu un zâmbet amar:

— Eram nebun crezând că dacă vulturii putuseră scăpa de duşman prin fugă, eu aşi fi putut face la fel. Uitai că ei aveau aripi... Ceeace urmă, a rămas pentru totdeauna neclar în cugetul meu. Tot ce-mi aduc aminte, este că auzii un răcnet înfricoşător, groasnic, chiar lângă mine. Mă întorsei, cu puşca în mână. Un mărâit urmat de un alt răget. O namilă galbenă sări şi căzu peste mine. Urechile îmi vâjâiau când, la zece paşi, capul mi se lovi cu putere de pământ. Apoi nu-mi mai dădui seama de nimic...

Când îmi venii în fire, parcă eşisem dintr'un vis îngrozitor. Simţeam o durere ascuţită în coapsă şi-o huruială repezită în cap. Apoi mânile şi picioarele îşi alăturară durerea ca sub o muşcătură şi sgârietură de dinţi şi de ghiare oţelite. Şi fără oprire, cădeam, cădeam, cădeam, dela o înălţime neînchipuită, fără să ating pământul.

Apoi, cum îmi reveneam cu încetul în fire, deschisei un colţ de geană. Atunci, în deşteptarea cugetului meu, văzui ceva ciudat, nelămurit.

Aveam faţa chiar lângă pământ şi acesta părea că se desfăşoară sub mine cu o iuţeală ameţitoare. Ridicai puţin capul. O namilă enormă, încercuită în pete negre şi galbene şi sprijinită pe picioare ce fugeau îngrozitor, se mişca la un pas de mine, iar în urma ei, o coadă lungă şi ţeapănă se înălţa în aer. In aceeaşi clipă, picioarele şi mânile mi se sfâşiară în rădăcini şi mărăcini... Mă târa cineva fără să mă pot împotrivi...

Inţelesei... Mă ducea... *Eram între fălcile unui tigru.*

II

Bestia mă prinsese de coapsă şi mă târa, ţinându-mă între dinţi tot atât de uşor cum ar fi făcut o pisică c'un şoarece.

Starea mea era atât de groasnică, încât, când îmi dădui seama, leşinai de spaimă. Da, fraţilor, fiecare om, chiar cel mai brav, chiar cel mai tare, ar fi simţit aceiaşi groază văzându-se între dinţii unui tigru. Ca şi mine şi-ar fi pierdut cunoştinţa. Şi aceasta a fost un noroc, pentru că dacă a-şi fi scos un strigăt, un gemăt, un oftat măcar, m'aşi fi trădat. Trebuia ca tigrul să mă creadă mort.

Cât timp am stat astfel? N'aşi putea să spun. Am o slabă amintire că m'a aruncat cu putere la pământ ca pe-o grămadă. Cred că am stat multă vreme nemişcat. Cel dintâi semn că-mi viu în fire, a fost o durere îndoită în toate mădularele. Capul părea că mi se sparge. Un nesfârşit huruit mai dureros ca celălalt, îmi chinuia urechile. O svâcnire neîndurată îmi străbătea coapsa şi pântecele în acelaş timp. Mi se părea că înebunesc.

Ah, fraţilor! Numai cât mă gândesc şi mi se strâng dinţii ca o menghină. Nu-mi trebui mult să-mi înţeleg soarta. Tigrul îşi înfipsese colţii atât de adânc în carne în cât mi se părea că nu mai pot scăpa.

In timpul acesta îmi dădui seama că eram întins într'o groapă cu mici bulgări de nisip, de jur împrejur. Aceasta fu o constatare de-o clipă, când...

Un sforăit uşor, o răsuflare obosită îmi ajunse la urechi. Nu'ndrăsneam să mă mişc, nici măcar să-mi deschid ochii. Eram ca mort, ţeapăn, reţinându-mi respiraţia de teamă ca mişcările pieptului să nu trezească bănuelile monstrului.

Ştiam că tigrul era foarte aproape de mine. Dar unde? Era oare alături, pânditor, aşteptând, ţinându-mă sub labă ca pisica pe şoarece?

Durerea care-mi svâcnea în trup şi-mi slăbea din ce în ce puterile ,era atât de mare încât mă simţeam murind. Apoi, încet-încet, ca într'un vis, o îndoială îmi străbătu cugetul. De ce tigrul nu m'a mâncat încă? Un timp destul de lung poate câteva ore, trecură din clipa când fusesem doborît. Şi atunci, pentru ce întârzia fiara să-şi astâmpere foamea şi setea de sânge, atât de firească?

Prinsei a cugeta. Era tot ce puteam face. Dar gândul meu nu putea fi acela care caută o explicaţie. Era mai curând groaznica încremenire a celui ce moare şi totuşi caută mijlocul suprem de a-şi scăpa viaţa. In clipa aceea toată experienţa mea din trecut, toată cunoştinţa mea despre junglă, se concentrară în acest singur gând.

Incet-încet, lucrurile se lămureau. Tigrul se ghiftuise cu carne de bivol; coborîse în josul râului să se adape în momentul când vulturii m'au făcut să cred că sunt în siguranţă.. Apoi se întoarse, mă zărise şi dintr'o săritură mă doborîse şi înşfăcase.

Dar el era sătul şi nu mai avea nevoie să mănânce înainte de-a apune soarele. Putea să aştepte pentru că mă credea mort.

Un gând îmi străbătu mintea ca un fulger. Cunoşteam obiceiurile animalelor sălbatece. Aveam, poate, o şansă de scăpare.

Ascultai, adunându-mi tot sufletul în ascuţimea auzului. Ascultai încă, cu nervii încordaţi. Un alt sforăit...

Un sgomot uşor, regulat, ca mişcarea unor foale, când urcând, când coborând. Imi numărai bătăile inimii. Şase, trei ridicături, trei coborâri...

Inţelesei: *tigrul dormea!*

Dar unde? Nu îndrăsneam să mă ridic pentru că fiarele junglei au somnul uşor şi-un foşnet de frunză le face să sară din somn. Nu puteam face altceva decât să ascult cu mai multă băgare de seamă. Incet, încet, mă obişnui cu regularitatea zgomotului. Mi se părea că porneşte dinspre picioarele mele. Eram culcat pe partea stângă, cu braţele ridicate deasupra capului, cu picioarele îndoite în jumătate de cerc, aşa cum mă lăsae monstrul. Imi îndreptai ochii spre picioare, dar nu putui vedea nimic. Atunci, foarte încetişor, cu multă fereală, întorsei capul, ridicându-l fără altă mişcare decât lungind gâtul şi atât de puţin încât puteam să par cu totul nemişcat dacă bestia s'ar fi trezit deodată.

O privire repede. Da, colo, la un pas de picioarele mele, era culcat pe partea dreaptă, cu capul enorm culcat pe labele dinainte alăturate. Era tot ce puteam zări. Mi-era frică să merg cu examinarea mai departe.

Inchisei iar ochii, reluându-mi vechia nemişcare, cugetând cum să mă folosesc de preţioasele momente ce-mi rămâneau. Dacă aşi fi riscat să mă ridic dintr'odată şi de a o lua la fugă, bestia deşteptată n'ar fi făcut decât o săritură şi m'ar fi prins iar. E adevărat că zărisem un copac la stânga, la trei paşi de capul meu. Dar cum vederea mi-era împedecată, nu putusem descoperi nici o cracă de care să mă acăţ atât de repede. Nu, trebuia găsit ceva mai bun, şi asta îndată, numaidecât.

Sforţarea de a întinde gâtul în această posiţie puţin firească, îmi istovise puterile deja paralizate de durere. Fui silit să-mi plec capul aşezându-i pe braţ. Incă o privire înainte de-a reînchide ochii pentru a mă reculege şi...

Ce? Ce era în dosul copacului? De partea cealaltă a tigrului, se legăna o fâşie de postav cenuşiu, la cinci sau şase picioare deasupra pământului. Ce era

(Urmare în pag. VI-a)

* Caravanserai, Popas.

* Nume ce se dă în India pădurilor şi câmpiilor cu iarbă înaltă. „Tigrul trăeşte în junglă". Sansarita: „Djangala". Nota Tr.

** Distanţă cât poate ajunge mugetul unui bivol.

aceasta? Nu o văzusem cu o clipă mai înainte, dar acum o vedeam deslușit. Ce era?

Imi dădui capul pe spate, încet, nesimțit de încet. Privii repede în aer și — năbușii un strigăt. Colo, cu picioarele pe o cracă, la patru metri în sus, acățat de-a altă cracă la un metru deasupra, un om sta în picioare. Fâșia de postav cenușiu nu era decât turbanul lui desfășurat. Inodase un capăt de creanga de sub picioare și fixase celălalt capăt de creanga de sus și el se ținea cu amândouă mânile de acest ajutor.

Recunoscui pe păzitorul bivolilor.

Cum se urcase acolo? Dar, să nu ne grăbim.

Ce să fac? O săritură desnădăjduită îmi putea da și viața, și moartea. Nu, încă nu. Nu puteam încerca aceasta atât timp cât eram culcat. Ințelegeți bine, fraților, posiția mea. Eram, după cum știți, întins pe partea stângă, cu brațele în sus, cu picioarele împerechiate în jumătate de cerc. La un pas în urma mea, la picioarele mele, dormea tigrul. La trei pași dela capul meu, de partea cealaltă a bestiei, era copacul.

Dacă m'ași fi repezit, nu m'ași fi putut urca mai sus de unul sau două picioare înainte ca fiara să se fi deșteptat și atunci ea s'ar fi aruncat peste mine și m'ar fi rupt, negreșit. Nu, trebuia o socoteală mai dibace și mai puțin zgomotoasă. Vă povestesc toate acestea în prea multe vorbe, dar vai, fraților, voi nu cunoașteți jungla.

Cu dinții strânși, pentru a nu mi se auzi respirația, prinsei a-mi mișca picioarele, oprindu-mă la fiecare clipă, temându-mă ca zgomotul nisipului atins să nu trezească monstrul. Un trosnet al unei încheieturi: groaznicele mădulare ale tigrului se întinseră pe nisip, — eu înlemnisem ca un butuc. Bestia se întorcea în somn.

Incet, neauzit, genunchii mi se mișcară, brațul stâng mi se alătură de bărbie cu mișcările unui șarpe ce se răsucește până ce palma atinse pământul. Cu dinții mereu încleștați, cu gâtul mai întins, îmi săltai capul pe braț. Călcâiul drept împinse brusc coapsa când ridicai genunchiul. Mușchii mi se încordară, răsuflai adânc, și, tot încetișor, aproape fără să mă mișc, fără a ști eu însumi cum făcui aceasta, mă pomenii în picioare. Ochii mei înspăimântați cercetau tigrul culcat lângă mine.

Nu puteam face decât un pas, unul singur. Apăsarea piciorului pe pământ, nu putea fi mai ușoară și mai fără zgomot ca foșnetul frunzei ce deșteaptă monstrul. Al doilea pas... Nu puteam face al doilea pas fără a-l face și pe al treilea. Trei pași măsurau depărtarea dintre viață și moarte, iar această moarte pe care mi-o aducea, era îngrozitoare.

Trei pași pentru a mă salva înainte de a se deștepta tigrul. Trei pași ca să ajung sănătos și neatins la refugiu. Aceasta era singura mea șansă. O, zei! Ajutați-mă! Dați putere mădularelor mele frânte de oboseală, brațelor mele înțepenite! Orbiți dușmanul, să nu mă poată vedea, nu mai mult ca două secunde. O, zei! Vă rog!

Făcui o săritură, cum fac copiii sahibilor la școală. Unul, doi, trei pași... Rugăciunea mea era ascultată. Această săritură, una singură, disperată, mă aruncă dincolo de copac. Cu o mișcare perdută, prinsei fâșia atârnată. — Bagă de seamă, frate, îmi strigă bivolarul, ridicându-mă.

Orbit de nisipul care curgea ca ploaia de pe picioarele mele, tigrul se ridicase furios cu un răcnet de mânie. Iși plimbă ochiul groasnic în jurul lui ca să vadă unde-am fugit. Mă descoperi. Mișcările mele, acățându-mă, mă trădară. Trebuia să fiu la șapte, la opt, la nouă picioare înălțime.

— Bagă de seamă, frate! Ridică picioarele! Se repede!

Se repezi. Imi ridicasem genunchii. Tălpile picioarelor atingeau trunchiul copacului. Genunchii mi se ridicaseră la nouă picioare de pământ. Tigrul scoase un neînchipuit răcnet de furie. O namilă întunecată trecu pe lângă mine, o durere sălbatecă îmi sfâșie pulpa dreaptă dela genunchi până la gleznă.

Auzii o bușitură sub mine. Era tigrul care cădea. In groaza mea, mă ridicai mai sus de zece picioare, de unsprezece picioare. Incă unul, și ating creanga mântuitoare. Un alt răcnet cutremură văzduhul. Mă acățai, mă ținui cu amândouă brațele de creangă. Simții o mână voinică prinzându-mi pumnul. Eram scăpat, scăpat dela două degete de moarte! Călcâiele mele, atârnând în aer, ispiteau gura pofticioasă a bestiei. Cu un singur picior de eram mai jos, m'ar fi prins între fălcile lui groaznice și m'ar fi smuls de pe creangă.

— Ține-mă! Leșin...

Atât am putut spune. Mi se părea că totul se învârtește împrejurul meu, într'o negură care devenea din ce în ce mai deasă. Dar aceasta nu din cauza sforțării supraomenești, sau a desnădejdii, ci din aceia a sângelui care curgea în valuri din rana groasnică. Ghiara tigrului îmi sfâșiase pulpa și o brazdă roșie, adâncă, sângerândă, mărturisea enormitatea plăgii.

Bivolarul îmi înfășură gamba cu postavul turbanului, ca să-mi oprească sângele, atât cât se putea, apoi mă legă bine de craca pe care steteam.

Dar tigrul? Ce făcea el?

Aceia ce era în firea lui de bestie sălbatecă. Furios, înebunit, scormonia pământul cu ghiarele. In sfârșit, se așeză pe picioarele din urmă, urlând mereu, încercând să mai sară spre noi. Apoi, în desamăgirea lui furioasă, veni lângă copac și începu a linge sângele, ridicând capul, cu ochii în flăcări, pentru a cere mai mult.

Ați auzit vreodată, dragii mei, vorbindu-se despre acești mâncători de oameni? Odată ce au gustat din sângele omului, stau luni întregi la pândă, în jurul unui sat. Ințelegeți dar care erau grijile noastre văzând că bestia rămâne lângă noi, flămânda și scoasă din fire.

— Curaj, frate, îmi spuse bivolarul pe care abia îl auzeam în amețeala mea. Trebue să ne vie cineva în ajutor. Nu poate fi departe.

— Cine? Unde? Cum? murmurai eu. Cine ne știe în primejdie?

— Cine? Bivolii. Trebue să fi ajuns de multă vreme în sat și întoarcerea lor va fi stârnit grija, mai ales când lipsec doi din ei. Pe urmele lor ne va veni cineva în ajutor, negreșit.

Aceasta era o nădejde foarte slabă. Satul era la doisprezece chilometri, soarele încă nu începuse a cobori. Era încă timp. Noi așteptam, Tigrul deasemenea. Trecu un ceas. Soarele începu a atinge mărăcinișurile. Mai era un ceas până'n seară... Un ceas... Apoi noaptea, foamea, moartea.

Dar deodată omul îmi atinse brațul.

— Auzi? zise el ascultând.

Ascultai. Vântul atingea frunzele. Tigrul gâfâia, mormăia, urla sub noi. Apoi, încetișor, un sogmot, o rostogolire ca a unui trăsnet îndepărtat, ajunse până la noi. Ridicai ochii spre cer. Era fără nori, de-un albastru fără pată.

— Nu, sgomotul nu vine din sus, reluă bivolarul. Cred că vine dincolo.

Și arătă cu capul spre sat.

Privii în partea aceia, dar jungla și stufișurile împiedecau vederea de-a ajunge spre câmpie. Dar încet-încet, sgomotul crescu, deveni mai deslușit. Zece, douăzeci de minute trecură. Deodată strigarăm de bucurie. Recunoscuserăm pe cei care soseau. Veneau în sunete de *tam-tam* și-n cântece sălbatece, dar această muzică de-o cacofonie groasnică ni se păru cea mai frumoasă armonie.

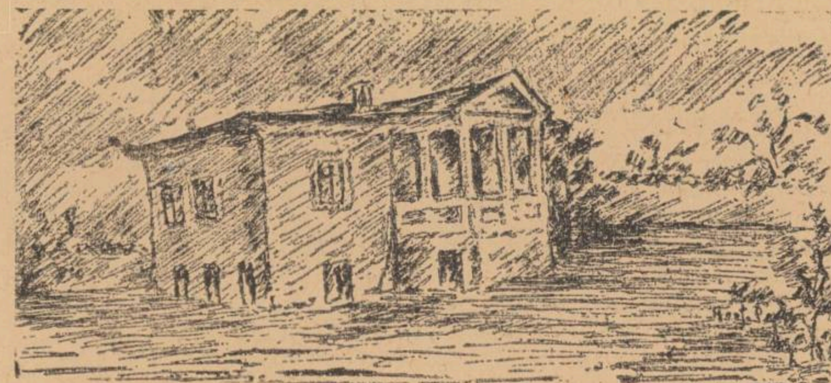
Fraților, am sfârșit povestea. Erau o sută de oameni, înarmați cu sulițe și ciomege.

Toți oameni îndrăsneți. Sahibii îi întrebuințează adesea ca hăitași. Erau destul de numeroși pentru a nu se teme de tigru. De altfel, își aduceau întăriri; turma de bivoli, care-și atingeau coarnele lungi de trei picioare, în timp ce copitele frământau pământul iar nările aburite adulmecau aerul, cu avânt.

Ați văzut vreodată o turmă de bivoli culcați cu burta la pământ? Nu. Tigrul nu-i așteptă. Se sculă, răsuflă cu furie, simți bivolii, auzi mugetul lor, apoi, plecând capul, cu coada'n jos, ca un câne bătut, dispăru printre mărăcini de cealaltă parte.

Da, dragii mei, sfârși bătrânul Shikari privind spre tăcuții ascultători. Am trăit ani și ani în junglă, am avut mulți tovarăși de întâmplări care au înfruntat ca și mine bestiile sălbatice, dar niciodată, niciodată, auziți voi? niciodată n'am cunoscut un singur om, în inima junglei, între ghiarele, între dinții unui tigru, care să fi supraviețuit să poată povesti și altora aceia ce vă povestii eu.

Trad. G. M. VLĂDESCU

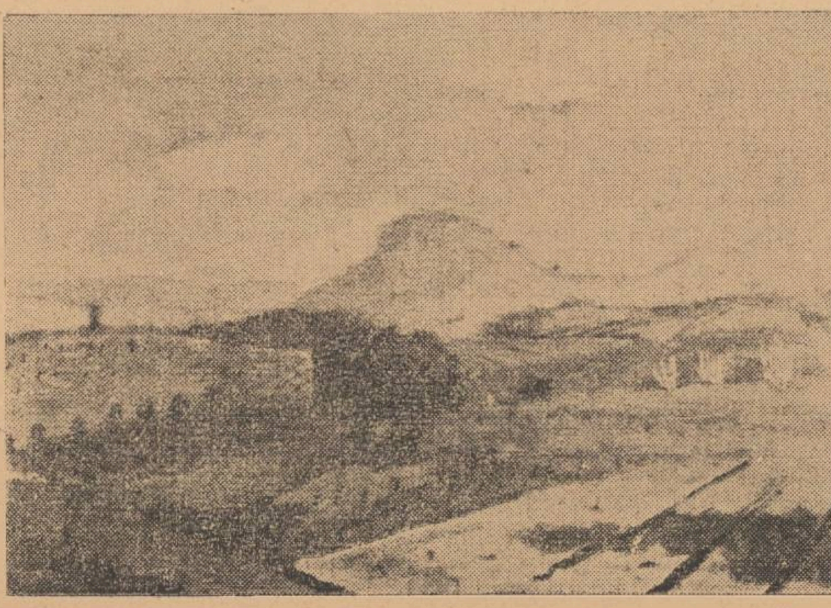
Fragment

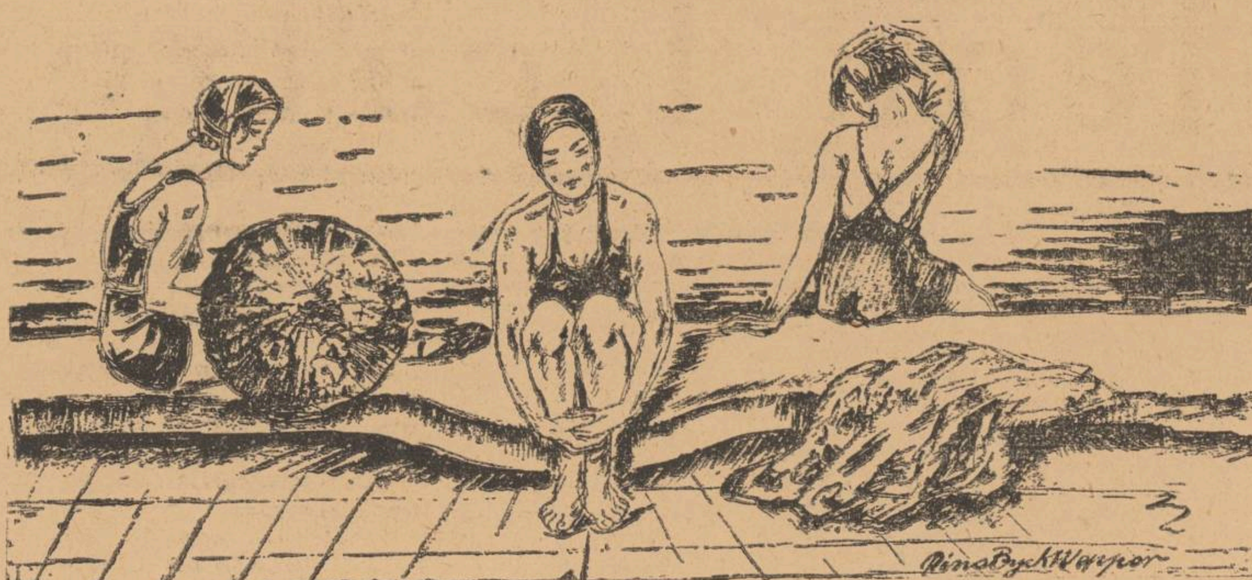
Iubirea ta de dincolo de veacuri
A mai rămas un gând pe-o filă ruptă
Miros de levănțică prin iatacuri
Și în icoană-un sfânt cu fața suptă.

Și stă aceiaș oră pe-un cadran
Aceiaşi oră din acelaș an
Când mi-a bătut o pasăre la geam
Și mi-a vestit că n'am să te mai am.

Lumina a tăiat icoana 'n două
Și umbra stă lipită de covor
Cum stă lipită 'n gândul celor vii
Icoana caldă-a celor care mor.

PETRE BUTTESCU

Nuvela

RIRETTE

O cunoașteți pe Rirette? Nu? Dealtfel nici n'aveți de unde. Abia a ieșit din școală. E mică și îndesată, — un dopușor, — un dopușor sglobiu în fața căruia trebue să fii mereu pregătit ca în fața unui dop de sticlă de șampanie sau a unei maimuțele închise într'o cutie, că va sbucni în sus și te va lovi peste nas.

Rirette are obraji bucălați și catifelați ca piersica. O piele atât de fină îi acoperă, încât dacă apeși cu degetul pe ei răsare numaidecât o pată albă în care încet-încet năvălește rozul de fragă. Are ochișori mici de șoricel (probabil pentrucă râde mereu) și un șir de dințișori sănătoși care ar putea să constitue cu succes atracția unei reclame de pastă de dinți englezească. Și mai are Rirette ceva frumos și bun: amintirea unei copilării minunate petrecută de gâtul unui nebun de tată a cărui singură comoară pe lume ea era.

Numele i-l pusese el, pentrucă mereu era veselă, cânta și râdea; adevăratul ei nume de botez nu-l cunoștea nimeni și poate nebunul de tată îl uitase și el.

De mama ei, Rirette nu știa nimic. Putea să fi fost foarte bine o fetiță sfioasă, de familie bună, o nobilă și mândră cucoană sau o servitoare cu palmele bătătorite de muncă. Tatăl ei nu-i spusese niciodată cine fusese, nici dacă murise ori mai trăia. Tot ce știa Rirette, e că trebue să fi fost mică, îndesată și cu ochi râzători pentrucă ea-însăși era astfel, pe când tatăl era înalt, subțire și avea ochi mari. Și mai presupunea că trebue să fi fost foarte simpatică acea mamă a ei, căci altfel nu s'ar fi uitat tăticul, — frumosul Radu, — la ea.

De multe ori Rirette se întreba dacă era ea intr'adevăr fiica tatălui ei. Poate nu era decât un copil luat de suflet... Dar nu, era imposibil ca omul acela, oricât de bun ar fi fost, s'o strângă cu atâta pasiune părintească în brațe, să se sacrifice într'atâta pentru boțișorul rotund și sglobiu, dacă i-ar fi fost străină. Cum însă Rirette nu prea avea obiceiul să-și facă multe gânduri pentru un singur lucru și cum pe de altă parte nici nu prea simțea lipsa unei mame (tăticul îi ținea cu prisosință locul: el o scăldase când era mică și tot el o medita acum la matematică); iar fiindcă pe de altă parte dânsul avea o fire prea dreaptă și prea sinceră ca să nu-i spună și ei adevărul dacă l-ar fi știut, Rirette ajunse la concluzia, — probabil justă, — că nici el nu știa care din multele lui amante i-o fi depus într'o zi acasă pachețelul și că din delicatețe nu-i spunea ei nimic de această întâmplare.

Inalt, ciudat de frumos și de distins, tatăl Rirettei se trăgea dintr'o familie de boeri. De copil însă rămase orfan și tutorele său îl retrase dela liceu chiar din clasa a patra. Tânărul urmă a se instrui singur acasă, la via părintească, citind cărți române și străine, fără a mai căpăta însă vreo diplomă. In liniștea dintre culmile împădurite, în agonia melancolică a viei dealungul toamnelor, Radu deveni un visător. După ce împlini majoratul, începu o viață dezordonată, plină de dragoste, beție, pasiune: prizonierul dintre dealuri gustă atunci din plin atât libertatea materială cât și pe cea morală. Apoi urmă trezirea la realitate odată cu venirea pe lume a micuței Rirette.

Radu n'avea o carieră și suferea mult din cauza aceasta. Inteligența-i superioară și sensibilitatea cu care era înzestrat, contribuiau și mai mult la această suferință. Averea care-i rămăsese dela părinți nu era prea mare: o căsuță și via. Neavând altă resursă, trăiau din ele. Atunci însă hotărî să dea copilului, acestei fetițe, aceea ce el însuși n'avusese niciodată și din care pricină suferise atât: o copilărie frumoasă, plină de afecțiune și o educație care să aibă de scop formarea unei cariere pentru tânăra fată.

Când sunt doi puterea crește: via bătrână deveni un raiu pentru ei. Răsunau văile de chiotele lor de fericire și nucul găunos, care văzuse altădată pe micul, visătorul Radu, culcat la umbra lui, cu lacrimi mari prelingându-se pe obrajii săi frumoși, se sguduia acum de scuturătura nebunaticei Rirette cățărată chiar în vârf.

Intr'o zi de vară, nu mult după ce-și atârnase Rirette diploma de bacalaureat în pridvorul unde era și cuibul rândunicii, Răducu se îmbolnăvi. Muncise mult în vie, transpirase și răcise. Pentru prima oară în viața ei, fetița avu grija doctoriilor, a medicilor și se izbi de greutatea vieții atunci când lipsește banul. Nici nu bănuia dânsa înainte ce valoare are o hârtie murdară de o mie! Făcuseră literatură o viață întreagă: admirau apusurile melancolice, se bucurau ca niște copii la descoperirea primului mugure, inima li se strângea atunci când toamna începea să-și fluture frunzele... Iubeau via, căsuța lor și orizontul. Râdeau de oameni și-i îndrăgeau pe toți. Dar acum Rirette avea un sentiment nou și ciudat: simțea superioritatea îmbogățitului care, tolănit în mașina-i sforăitoare, trece pe șosea lăsând doar un nour de praf asupra casei lor.

Intr'o dimineață — peste o săptămână — Răducu nu se mai deșteptă. Rirette alese locul unde va fi îngropat: sub nucul găunos. Numai fetița lui și câțiva țărani îl urmară până acolo pe acela care nu însemnase nimic în viață care nu avusese nici un rost și nu știuse decât să iubească, să facă pe alții fericiți și să fie bun.

—

Suntem patru camarazi nedespărțiți în anul întâiu de medicină: Rirette, Victor, conu' Alecu și cu mine. Conu' Alecu nu interesează: firav, blond, poartă ochelari: dar astfel cum este, e logodnicul meu și nu l-ași da pentru o lume întreagă de bărbați frumoși. Dealtfel, dacă toate aceste defecte sunt compensate de o inteligență sclipitoare, asta ne privește personal și sunt geloasă pe fericirea mea. Victor însă, dacă nu e mai puțin prost, trebue să recunosc că e de o mie de ori mai frumos: băiat înalt, brunet și cu toate acestea câtă delicateță în fiecare gest; ce bunătate și adâncă înțelegere am descoperit, pentru suferința omenească, sub fruntea lui pură.

E un prieten bun, un suflet sincer și drept, un fel de Răducu, — așa cum se exprimă Rirette.

Rirette! Ea e pentru noi raza de soare, clipa de veselie, ziua de Duminică. In timpul explicației celei mai complicate a celui mai grav profesor, ori chiar în puțin simpatica sală de disecție, e deajuns s'o privești pe Rirette ca să te simți iar senin, cu inima ușoară, de par'că te-ai plimba într'o grădină. Victor a cristalizat aceasta odată, foarte bine, în câteva cuvinte; era supărat de nedreptatea pe care i-o făcuse alt camarad și-atunci Rirette l-a mângâiat pe păr. Victor a ridicat capul, fața i s'a luminat privind-o și-a spus doar atât: „Mai sunt flori pe lume".

Noi nu suntem prea bogați. Locuim la un cămin, rupem din zi ca să meditām copii alintați și din noapte ca să citim pe cursuri subliniate de alții. Totuși astăiarnă ne-am permis, din micile economii, să facem câteși patru o explorare a munților înzăpeziți. Ce nebunie de bătaie cu zăpadă, în zorile dimineții, îmbujorați încă de somnul sănătos și de primele raze ale soarelui! Ce caldă intimitate seara, în jurul focului din casa de adăpost unde fierbea ceaunul! Povesteam basme, cu rândul și'n serile acelea am învățat să ne iubim și să ne stimăm ca niște frați.

Alecu povestea de mama lui. Era mică, subțirică și brunetă ca și mine. Zicând acestea mă mângâia mereu pe păr. Rirette povestea de Răducu. Și spunea lucruri atât de delicioase, alegea părți atât de luminoase din minunata ei copilărie, încât ne făcea uneori să ne înduioșăm și în acelaș timp să râdem cu lacrimi. Iar Victor o privea cu ochi mari, plini de admirație, ca pe o minune vie.

Era într'adevăr o minune vie, acest spiriduș care răspândea în jurul ei viață. Am observat cum într'o săptămână Victor, care avea o ușoară înclinare către melancolie, deveni un băiat vesel, de nerecunoscut. Luase până și gesturile, expresiile și atitudinile Rirettei. Atunci am înțeles: o iubea. Numai acel care iubește cu adevărat se adaptează în mod inconștient persoanei iubite.

Ceeace era mai primejdios, e că Rirette nu înțelegea. Intr'însa nu se trezise femeea. Era încă numai copil sburdalnic și surioară bună. I-am spus într'o zi impresia mea și-atunci m'a privit o clipă mirată, apoi a isbucnit într'un hohot de râs și atârnându-se de gâtul meu: „Iartă-mă, Luchi, dar ce prostie mai spui și tu!"

Cu firea mea practică, știam că din aceasta va ieși într'adevăr o prostie mare. Și ea se înfăptui. Intr'o zi de primăvară, am primit un bilet în care eram invitată la nunta Rirettei, cu un doctor străin. M'am dus numaidecât la ea. Am găsit-o destul de nenorocită. Trebuia să se ocupe de rochie, de voal, de beteală. Mirele ei i le pretindea. Mi-a spus îmbrățișându-mă: „Ași fi vrut, Luchi, să simt lângă mine în ziua căsătoriei mele un bărbat, nu un păpușoiu cu spermanțetă'n piept. Ași fi mers cu el în pădure și i-ași fi prins eu flori de nu-mă-uita la butonieră..."

Biata Rirette! Il întâlnise la un spital, unde lucra ea. O ceruse în căsătorie. Și ea se temuse să-l refuze.

„Inţelegi tu, Luchi, eu n'am pe nimeni; acum intru și eu în rândul oamenilor..."

In ajunul nunții am găsit-o pe Rirette plângând. Pentru prima oară de când o cunosc. Fusese mirele pe la dânsa și-i ceruse să se lase de medicină. La început ea n'a cedat: acesta fusese doar visul ei și-al lui Răducu de o viață întreagă! Dar pe urmă el i-a vorbit de menirea femeii în viață: să fie supusă bărbatului, să depindă de el, să se ocupe numai de menaj și așa mai departe. Ea i-a promis atunci că o să-l asculte. „Și-ai să-ți întrerupi tu studiile?" am întrebat-o.

„Mi-am dat cuvântul", răspunse ea trist. Nu l-am cunoscut pe Răducu, dar mi s'a părut că el a răspuns acuma, nu fetița sa. Căci mi-am amintit de vorbele lui pe care Rirette ni le repeta colo sus, în casa de adăpost, la gura focului: Drăguța mea, ține-ți întotdeauna cuvântul dat.

—

Am fost odată cu conu' Alecu în noua casă a Rirettei, dar de atunci nu mă mai duc. Mi-a făcut prea rău s'o văd pe Rirette falsă, gravă, cu aere de perfectă gospodină, vorbindu-mi, două ceasuri în șir, despre scumpirea cartofilor și prețul zarzavatului în piață, sub privirea aprobatoare a soțului ei. Acesta din urmă cu o mutră lungă de un cot (cred că și conu' Alecu și cu mine, în asemenea atmosferă, aveam niște aere de înmormântare), ciocănea cu degetele lui osoase în masă, par'că ar fi fost un șef de orchestră care bătea tactul neînsemnatei vieți a micuței mele prietene. Dar aveam și sentimentul ciudat că degetele acelea osoase gâtuiseră o privighetoare.

Rirette a fost eri pe la mine. La început nu se simțea în largul ei, era încă stingherită și-mi mototolea de zor franjul de la fața de masă. Dar Rirette e tot Rirette. A sfârșit prin a-mi cădea de gât strigându-mi tot ce-i înăbușea sufletelul ei și-apoi într'un val de râsete îmi povesti ceva de niște papuci, de-un regim, de calendar, de un pașă...

„Inţelegi tu, Luchi, el e prea serios pentru mine. E un om desăvârșit. Mă pregătește pentru îndatoririle ce le am în viață, spunând că am căpătat o educație greșită. Dar eu nu pot să mai râd. Luchișor, nu pot să mai râd". Și după o mică pauză: „Imi dau bine seamă de îndatoririle pe care trebue să le aibă o femee în viață. Dar nu crezi tu, că spre exemplu cu Victor, ele ar veni dela sine?"

I-am astupat gura cu mâna. „Ascultă, Rirette, să nu mai pronunți numele lui Victor. Intoarce-te la bărbatul tău și ascultă-l, m'ai înțeles?"

Rirette s'a întors la bărbatul ei. Dar știu bine că îndărătul frunții sclipitoare pe care joacă o buclă desordonată, ideea ce-a încolțit crește, crește, scoborînd încetîncet în inimă și cuprinzându-i toată ființa până'n vârful degetelor. Și prevăd că azi, mâine, în curând, Rirette și cu Victor vor veni, strălucitori de bucurie, să ne împărtășească din fericirea lor.

Prevăd și scandal, vorbe de clacă; dar nu-mi pare rău pentrucă acolo, în pădure, unde flueră mierla veți fi numai voi, nemărginitul vostru noroc și amintirea lui Răducu parfumându-vă, — ca acele mici flori albastre ce cresc în mușchiu, — sufletele voastre bune.

LUCIA SCURTU

BOLNAVUL DE RINICHI — LA MARE

— Avem nisip, pietre...
— Și albumină ?...

Napoleon I către Maria-Luiza

La ora 11 noaptea liniștea palatului din Fontainebleau e tulburată pe neașteptate. Cameristul Hubert, care doarme în odaia vecină camerei imperiale, l-a auzit pe Napoleon turnând apă într'un pahar, amestecând lichidul și dându-l repede pe gât. Hubert ascultă îngrozit. Tăcere. Apoi gemete! Impăratul a încercat să se sinucidă cu un praf pe care-l purta cu dânsul de pe vremea retragerii din Rusia.

Ducii de Vicența, de Bassano, Caulaincourt și Maret vin în fugă, urmați de doctorul Yvan.

— Moartea nu mă vrea, — declară împăratul, adresându-se doctorului; — știi ce-am luat!

Cu comprese și cu băuturi fierbinți, Yvan combate efectul otrăvii, care în cele din urmă e expulzată. Doctorul e însă atât de emoționat încât se prăbușește într'un fotoliu și are o criză de nervi. Apoi, cu capul gol încalecă și fuge.

— Dumnezeu nu vrea!, — strigă în cele din urmă împăratul, semnând actul de abdicare.

In scrisoarea trimisă în noaptea următoare, Napoleon nu pomenește nimic despre această scenă tragică. Numai printre rânduri se citește un profund desgust față de umanitate:

Buna mea Luiza,

Ți-l trimit pe generalul Flaat, care-ți va da vești despre mine și-mi va aduce veștile tale. Știu că o duci prost cu sănătatea și mă tem să nu te fi obosit călătoria în timpul nopții.

Eu sunt sănătos. Aștept cu nerăbdare să putem pleca. Se spune că insula Elba are o climă foarte plăcută.

Sunt atât de desgustat de oameni, încât nu mai vreau ca fericrea mea să depindă de dânșii. Numai tu mă poți face fericit.

Cu bine, draga mea. O sărutare micului rege. Salutări tatălui tău. Roagă-l să fie bun cu noi. Al tău

NAP.

Fontainebleau, în 14 la ora 1 dimineața.

„Salutări tatălui tău; roagă-l să fie bun cu noi!". Or, în ajun, împăratul Austriei îi scrisese lui Metternich:

„Esențialul e să-l îndepărtăm pe Napoleon de Franța; și cu ajutorul lui D-zeu, are să fie trimis destul de departe!".

Ce tragică trebue să fi fost întâlnirea dintre împăratul Francisc și Maria-Luiza, și pledoaria acesteia pentru soțul ei, în timp ce Napoleon aștepta cu cea mai mare îngrijorare rezultatul:

Buna mea Luiza,

La ora aceasta trebuie să-l fi întâlnit pe tatăl tău. Se spune că te-ai dus, în acest scop, la Trianon. Aș vrea să vii mâne la Fontainebleau, ca să putem pleca împreună în locurile acelea de azil și de odihnă, unde voi fi fericit dacă te vei resemna și tu și vei uita deșertăciunile lumii.

Sărută-mi băiatul și încrede-te în toată dragostea mea.

NAP.

Fantainebleau, în 15, la ora 4 după amiază.

Am primit prin curier vești dela Flaau, pe care ți l-am trimis ieri.

Există totuș în omenire și suflete credincioase. Pictorul curții, Isabey, n'a uitat zilele fericite când făcea portretul Primului Consul, al Impăratului, al aMriei Luiza și al regelui Romei. A fost la Rambouillet la împărăteasă, și d-acolo s'a dus la Fontainebleau, lângă Impărat. Să-l ascultăm:

— Zărindu-mă, împăratul îmi ieși în întâmpinare. Emoția mă copleșea. Am îngenunchiat și i-am luat mâna:

— Haide, — zise Napoleon cu bunătate, ridicându-mă; — s'a sfârșit cu mine; d-ta însă ești dator față de familia d-tale să continui a munci.

Oprindu-se îl chemă pe Constant și-i ceru tabachera pe care era gravat portretul Mariei-Luiza:

— Pune să-l monteze pe un portofel, ca să-l am mai aproape și să nu-l părăsesc nicodată. Inapoiază-mi-l cât mai curând și păstrează tabachera ca amintire dela mine.

„Aș vrea să vii mâine la Fontainebleau". — Maria Luiza însă n'a venit. Intrevederea cu tatăl ei fusese hotărâtoare...

In ziua de 16 Aprilie gândurile lui Napoleon se îndreaptă către Iosefina, soția părăsită, căreia, în fundul inimii lui, i-a păstrat totuș un loc:

„...Istoria domniei mele va fi puțin obișnuită. N'am fost văzut decât din profil; mă voi înfățișa întreg. Voi face să se afle multe lucruri necunoscute. Mulți și-au făcut o părere greșită. Am copleșit cu favoruri mii de mizerabili. Cum s'au purtat față de mine? M'au trădat toți... Adio, buna mea Iosefină; resemnează-te cași mine; și păstrează neștearsă amintirea aceluia care nu te-a uitat și nu te va uita niciodată. Cu bine, Iosefino".

Și nu s'au mai revăzut.

...Găsită peste câteva zile în biroul din cabinetul de lucru dela Fontainebleau al Impăratului, scrisoarea către Iosefina a fost publicată sub titlul: „*Les Adieux de Napoleon Bonaparte*". Un rămas bun asemănător a fost adresat și Mariei-Luiza, conceput în felul următor:

„Scumpa mea soție, deoarece providența, pe care am nesocotit-o până acum, s'a declarat în sfârșit pe față împotriva mea și în favoarea dușmanilor, și deoarece, fără oameni, fără bani și fără tunuri, nu pot lupta împotriva ei și nu-mi mai pot impune voința — sunt silit să cedez forței...

„Te felicit pentru hotărîrea pe care ai luat-o; nu trebuia să aștepți vizita tatălui tău la picioarele tronului ocupat de altul. Poți fi umilit de către cei ce te-au înălțat, dar nu trebue să te umilești singur niciodată...

„Nu știu care-ți va fi soarta, dar, oricare-ar fi, mă îndoesc că destinul ne va mai uni vreodată. Gândul acesta e o tortură pentru mine. Din toate pedepsele pe care mi le-a dat Dumnezeu, niciuna n'a fost mai rea decât despărțirea de tine... Aș avea totuș să-ți fac o mustrare: de ce nu m'ai ajutat cu sfaturile tale? De ce nu te-ai folosit de autoritatea pe care ți-o dădea asupra mea situația ta de mmă?... Ți-a fost frică de mine, și mă iubeai!..."

Scrisoarea aceasta să fie oare autentică? S'ar putea! Ea explică plecarea împăratului Austriei la Rambouillet, în urma refuzului fiicei sale de a se duce la Paris. Dar de ce l-au urmat celelalte capete încoronate pe el, tatăl Mariei-Luiza?

„E de neînțeles, — îi scria Napoleon lui Meneval în ziua de 18 Aprilie, la ora cinci dimineața, — cum nu și-a dat seama împăratul Austriei că este o necuviință să cheme pe împăratul Rusiei și pe regele Prusiei la Rambouillet mai ales că împărăteasa era bolnavă".

Maria-Luiza e de aceiași părere. Dar suveranii merg înainte, cu toată mâhnirea adâncă a lui Napoleon, care-și punctează totuși dezaproabrea cu o rezervă elogioasă pentru țar:

Buna mea Luiza,

Am primit prin La place scrisoarea ta din 18. Tot ce mi-a spus m'a mișcat adânc și nădejdea că sănătatea ta va rezista tuturor încercărilor soartei, mă îmbărbătează.

Isabé mi-a adus un portret al tău; acela în care-ți îmbrățișezi băiatul. Mi-a făcut mare plăcere. Cred că mâne în sfârșit voi putea pleca și sper să ajung în insula liniștei înainte de 1 Mai. Fă să ajungă în mâna lui Meneval un articol asupra acestei insule, scris de un ofițer de geniu care a locuit acolo 3 ani.

Sunt mâhnit de indiscreția celor care te obosesc cu vizite inoportune în starea sufletească în care te găsești.

Cu bine, draga mea. Iubește-mă și nu te îndoi de dragostea ce-ți poartă al tău

NAP.

Fointainebleau, 19 Aprilie, la ora 3 după amiază.

Buna mea Luiza,

Buisson îmi aduce scrisoarea ta din 18 Aprilie. Ți-l trimit din nou ca să mai primesc vești dela tine. Va veni să ne întâlnim la Briard, unde voi dormi mâne, și-mi va povesti poate amănuntele întrevederii tale cu împăratul Alexandru. Te plâng că ești obligată să primești această vizită: totuș, cum el are tact și spirit, sper că nu-ți va spune nimic care să te indispună. Te compătimesc însă, dacă trebue să-l primești și pe regele Prusiei care-i în stare să-ți spună, fără gând rău, lucruri neplăcute.

Imi pare rău că te-ai depărtat de linia băilor, unde cred c'ar fi fost nimerit să te duci. In orice caz, te sfătuesc să-ți îngrijești sănătatea și să ai tăria de a-ți susține rangul și nenorocirea — cu hotărîre și curaj. Adio, buna mea Luiza. Cu tot gândul la tine.

Ți-l voi trimite la noapte pe micul Montesquiou.

(Fără semnătură)

Fontainebleau, 19 Aprilie, la

Il trimit pe Montesquoiu,

Buna mea Luiza,

Il trimit pe oMntesquion, cum m'a rugat maică-sa, și-i încredințez scrisoarea aceasta. Iți va da vești despre mine. Plec mâne la ora 9 dimineața. Voi dormi la Briard, unde nădăjduesc să primesc vești dela tine peste noapte. Voi trece prin Mevers, Moulins, Lyon, Avignon. Sunt mâhnit că voi rămânea câteva zile fără vești dela tine. Sper că ești sănătoasă, că vei avea curaj și că vei păstra prestigiul rangului tău și al soartei mele, fără să-ți pese de încercările din ultimul timp ale destinului.

Sărută-mi băiatul. Ai grijă de el. Cu bine, dulcea mea prietenă. Al tău pe viață

NAP.

Fontainebleau, în 19, la ora 11 noaptea.

In aceiași zi, Napoleon i-a trimis lui Meneval itinerariul pe care-l va urma cortegiul lui sărăcăcios de exilat: drumul spre Lyon prin Bourbonnais și cel spre Saint-Tropez prin Avignon și Aix.

„Impăratul dorește să primească vești dela împărăteasă mâne la Briare, unde va rămânea peste noapte".

Și trimițându-i o notiță asupra insulei Elba, pe care o aduse la Fontainebleau un ofițer de geniu, Napoleon adaugă pe un ton dezamăgit:

„Ii poți arăta și împărătesei această notă, dacă socotești că ar putea s'o intereseze".

In ziua de 20 Aprilie, la ora unsprezece, în curtea palatului dela Fontainebleau — care a păstrat de-atunci numele de *Cour des Adieux* — după ce-și ia un sfâșietor adio dela Vechea gardă, Napoleon se prăbușește pe pernele trăsurii care-l va duce spre locul de azil, spre insula liniștei...

Trad de H. BLAZIAN

Umorul sovietic

O întâmplare

Ajutorului-contabil Suhorucov i s'a întâmplat ceva foarte neplăcut. A fost chemat de șeful său și întrebat:

— D-ta ai comandat un cosciug pentru Alexeiev ?

— Da, confirmă Suhorucov, fără să bănuiască ceva; — i-a murit soția.

— Așa!, — trase din țigară șeful contabil. — Cosciugul e gata, dar răposata s'a dus: Alexeiev a cumpărat în altă parte un cosciug mai ieftin, și acum cosciugul ăsta ți-a rămas d-tale.

Suhorucov clipi din ochi dezorientat:

— Să mă ierți Vasili Vasilici... Cum adică?... Ce să fac cu cosciugul? Doar n'am să mor de dragul lui!?...

— Inteleg foarte bine, — spuse contabilul, — dar voi fi nevoit să ți-l rețin din leafă. Coșciugul poți să-l iei la d-ta dacă vrei.

— Vasili Vasilici, — se agita Suhorucov. — Gândește-te și d-ta: ce să fac cu el? Nu-l pot duce nici la hala de vechituri!

— Fă ce vrei, poți să te și culci în el, dar îți repet: coșciugul e al d-tale.

Contabilul își îndreptă ochelarii și se cufundă în hârtii.

După serviciu, Suhorucov se duse la tâmplărie, scoase coșciugul, îl urcă într'o trăsură și-l duse acasă.

Lângă poarta casei unde locuia, stătea portarul. Acesta îl ajută să-și urce coșciugul în spinare și-l întrebă mirat:

— Dar cine ți-a murit?

— Nimeni, — răspunse jenat Suhorucov. — L-am găsit așa... de ocazie...

— De ocazie?, — zâmbi portarul. — Zestre pentru fata d-tale?

Când Suhorucov aduse, gâfâind, coșciugul în casă, nevastă-sa țipă, căzu pe scaun și începu să plângă. Copiii, speriați, se pitiră sub divan. Suhorucov stătea tăcut pe marginea scaunului și-și făcea vânt cu batista. Coșciugul era lângă sobă. Nevasta se apropie de Suhorucov și-i mirosi gura, dar nu distinse nici miros de vodcă, nici de bere.

— Spune odată, blestematule! — strigă ea, — al cui e coșciugul?

— Al meu, — oftă Suhorucov. — L-am căpătat de ocazie. — Și-i povesti toată întâmplarea.

Nevasta o ascultă disperată, cu lacrimi în ochi.

— Doamne! Alții aduc paturi noi în casă; el aduce coșciuge!

— Liniștește-te, Manecica, — o mângâie Suhorucov. — O să-l vindem, poate să și câștigăm ceva. Acum e primăvară, și mor ofticoșii cu duiumul. Chiar eri am citit, că mor ca muștele. Da, Manecica, acum coșciugele se vând ca pâinea caldă, e marfa cea mai căutată, de sezon. Și coșciugul e bun, nou-nouț, neîntrebuințat. Ia uită-te la capac.

Nevasta își șterse lacrimile și se apropie de sobă.

— E coșciug durabil, — spuse ea, încercând cu degetele grosimea scândurilor. — Dacă am avea bani mai mulți, l-am păstra pentru noi. Ar putea sta în pod.

Copiii eșiră de sub divan și, așezându-se pe vine lângă coșciug, pipăiră hârtia argintie, cu care era tapisat.

— Foalte bun costugul.

Suhorucov se mai înveseli, puse coșciugul pe dușumea, și-i ridică capacul.

— Hai, încearcă-l, Manecica, să vedem cum e pentru tine. Culcă-te și pune-ți o pernă sub cap.

Nevasta se culcă în coșciug.

— Cam măricel, — spuse ea întinzându-se și proptindu-și coatele de pereții coșciugului.

— Nu-i nimic, e mai mult aer. Stai să-l încerc și eu.

Suhorucov, se băgă în coșciug și se întinse bine în el.

— Pentru mine e foarte bun, nu mă supără nici la călcâie.

— Ia stai nițel, Vania, — spuse nevasta. — Să vedem cum e capacul.

Nevasta îl închise pe Suhorucov cu capacul.

— Ei, cum e?, — întrebă ea, — nu-ți ajunge până la nas ?

— Nu, — răspunse din coșciug Suhorucov cu glas înăbușit, — e foarte bun, nu-mi atinge nasul. E un coșciug pe cinste, — adăugă el, ieșind afară.

— Splendid coșciug, — confirmă nevasta. — Păcat să-l vinzi.

Nevasta căzu pe gânduri și deodată îl apucă pe Suhorucov de mână.

Vania, ocupă-te și tu odată de Știi ce? Să-mi faci din el un bufet pentru veselă.

— Bufet?

— Sigur; bufet. N'avem bufet; țin toate farfuriile în scrin. Taie coșciugul în două cu ferestrăul, pune-i niște polițe, fă-i portițe cu balamale. Pe urmă vopsește-l cu vopseaua aia galbenă care ne-a rămas dela scrin.

— Manecica, ești foarte inteligentă!, — spuse Suhorucov cu admirație.

— Sigur că nu-e proastă. O să iasă un bufet splendid. Te rog, Vania, ocupă-te și tu odată de un lucru folositor pentru casă.

Două zile Suhorucov tăie cu ferăstrăul, măsură, bătu cu ciocanul, iar a treia zi amândouă jumătățile de coșciug, vopsite în galben, stăteau alături pe scrin.

Nevasta aranja farfuriile în coșciug și strălucea de bucurie:

— Splendid bufet!

Trad. din rusește de IGOR MIASNIÇOV

A apărut: NOU! în BIBLIOTECA SCOLARĂ
Odobescu
— Opere alese —
In aceiaș bibliotecă au mai apărut
1. C. NEGRUZZI, Opere alese
2. GH. PANU, Amintiri de la „Junimea" din Iași
3. EMINESCU, Versuri și proză
4. Antologia umorului romînesc I
5. Pagini de critică literară I
6. GH. COȘBUC, Antologie
7. GALA GALACTION, Nuvele și schițe
8. Antologia umorului românesc II
9. Amintiri din copilărie
10. ION GHICA, Scrisori către V. Alexandri
11. P. ISPIRESCU, Basme alese
Fiecare volum în 124 pagini, pe hârtie bună și costă 20 lei
De vânzare la librării și dep. de ziare

Acțiunea tutunului asupra ficatului

Un articol din „Klinische Wochenschrift" invocă rolul tutunului în geneza cirozei ficatului.

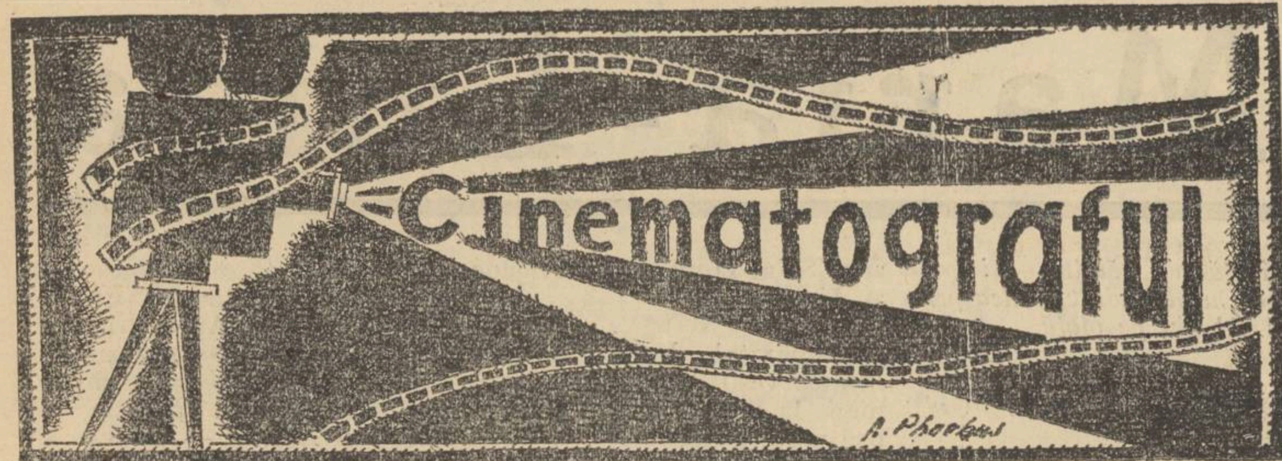
Origina cirozei hepatice a ridicat odinioară, foarte multe controverse. De fapt, e sigur că alcoolul e adevărata cauză a acestei scleroze survenite în țesutul hepatic. Cu toate acestea pot fi și alte cauze.

După multe experiențe și observațiuni în clinici, autorul articolului crede că tutunul e stricător pentru ficat prin depunerile gudronale din fumul țigării și prin nicotină.

Marii fumători au ficatul mărit, sensibil la presiune și foarte accesibil cirozei.

Ion Lucian Murnu — Cap

„Extraordinarul Mr. Ruggles" este unul din marile filme ale cinegrafiei americane. Găsim în el toate calitățile. Idei de psihologie foarte interesante, personagii numeroase şi variate, tipuri caracteristice, atmosferă extrem de veridică, joc actoricesc desăvârşit, desfăşurare fluentă a evenimentelor, text verbal perfect cinematografic, fără vorbărie, cu cuvinte care toate sunt cartuşe ce lovesc în plin ținta, un scenariu făcut direct, nu tras din vreo operă literară prealabilă.

CHARLES LAUGHTON

Şi mai presus de toate acestea, este personalitatea artistică a lui Charles Laughton. Este cel mai extraordinar dintre rolurile sale. Până acum făcuse bărbați incornorați sau tirani, englezi, (soț, rege, sau tată de familie) personagii relativ uşor de interpretat. Acum şi-a ales un rol de o excepțională complicație şi subtilitate. E vorba de un servitor al unui lord. Un servitor născut dintr'o veche familie de servitori care de şapte generații au slujit la cele şapte generații ale aceleiaşi familii de lorzi. In sufletul lui Ruggles se găseşte acea morgă inerentă situațiilor îndelungat ereditare, dar se găseşte şi umanitatea adevărată, căci oricât ar fi el de „servitor de casă mare", Ruggles este totuşi într'un fel proletar, şi simte la fel cu oamenii de jos, simte democratic, simte 1789 (sau dacă preferați, fiindcă filmul e american, simte 1777).

Stăpânul său, în dubla calitate de boier şi bețiv, este deopotrivă capabil de generozitate precum şi de monstruozități ca de pildă a-şi juca şi pierde servitorul la pocker.

Acțiunea se petrece în 1907. Epocă în care Statele Unite erau o țară de libertate nețărmurită şi de infinite posibilități de a ajunge. Esta faza romantică a îndrăsnelilor americane, faza adevărat democratică şi larg en-

MARY BOLAND

tuziastă. Ruggles simte atunci ceeace orice European simțea atunci, debarcând în libera republică. Simțea că plămânii i se umplu de oxigenul unor speranțe fără număr, speranțe de independență, libertate, desvoltare în voie a personalității proprii.

Dar şapte generații de viață onorabilă, şapte generații de trai tradițional şi ticluit până în cele mai mici amănunte — toate astea nu se pot şterge dintr'o trăsătură. Mr. Ruggles luptă. Şi lupta sa are, în tot decursul filmului, oscilații de victorie când spre tradiție când în spre libertate. In cele din urmă — fireşte — învinge aceasta din urmă.

Dar ceeace-i remarcabil este că toate şovăirile şi conflictele psihologice se exprimă exclusiv prin mijloace cinematografice: se exprimă cu ochii, cu mânile, cu picioarele, cu obiectele dimprejur (garduri, scaune, câni, paravane, birji, etc., etc...) Nu există pe lume nimic mai cinematografic ca jocul acestui actor.

Un exemplu

In orăşelul american unde Ruggles se instalează lumea este extrem de cordială față de el, începând cu noul său stăpân, un jovial yankeu plin de milioane şi de democratice maniere. Dar există un domn foarte snob şi înfumurat care se sileşte a-l trata pe Ruggles în servitor. Asta desigur nu-l poate, în principiu, supăra pe Ruggles. Dar când un mitocan face pe ciocoiul, a „trata pe cineva ca pe un servitor" înseamnă a-l umili cu orice preț. Ruggles, însă, la toate tentativele de ofensă, se adăposteşte îndărătul politeții sale perfecte. Cu călcâele mereu lipite în atitudinea rituală a primitorului de ordine,

ZASU PITTS

el sabotează toate insultele parvenitului. Acesta, exasperat, nu se mai poate stăpâni, şi-i aplică lui Mr. Ruggles un picior undeva.

Acest picior este foarte bine pregătit artisticeşte. Intr'adevăr, toate simpatiile noastre merg către d. Ruggles, în timp ce d. Jackson (aşa se chiamă parvenitul) are întreaga noastră antipatie. Totuşi ne dăm sama să nimic nu e mai exasperant decât să vedem cum toate ordinele noastre sunt călcate, cu aerul cel mai zâmbitor respectuos. In fața siluetei nițeluş grotescă a acestui lacheu care salută şi pleacă să facă exact contrariul ordinului primit având totuşi aerul că se supune; în fața spatelui durduliu, provocător şi totuşi țapăn al încăpățânatului Ruggles, singura conduită răcoritoare este un zdravăn picior retroactiv. In momentul acela, simțim şi noi la fel. O clipă ne identificăm cu d. Jackson şi suntem alături de d-sa în timp ce d-sa se uşurează ofensând fizic persoana posterioară a d-lui Rugles.

Acesta primeşte piciorul. Prima reacție: stopează. Işi întrerupe, ca printr'o frânare bruscă, cursa. Stă aşa, cu spatele, şi duce mâna la bărbie, pentru reflecțiune. Pe urmă se întoarce. Ca de obiceiu, călcâele sunt lipite şi întreaga lui persoană se găseşte la cuvenita distanță respectuoasă profesional obligatorie. Din această poziție, d. Ruggles expèdiază, la rându-i, un picior undeva lui Mr. Jackson. Din cauza distanței excesive, lovitura e extrem de laterală. Ce să mai vorbim? Este cel mai distant şi mai lateral picior undeva din câte am văzut sau putut imagina vreodată. Din această cauză, pe figura d-lui Ruggles se instalează grimasa

CHARLIE RUGGLES

inerentă pozițiilor de efort excepțional şi de echilibru instabil. Această expresie e combinată cu o expresie curat demonică a ochilor. D. Ruggles în momentul acela îşi permite luxul unei scurte clipe de nebunie. El violează o tradiție sacrosanctă, potrivit căreia un servitor nu dă picioare posterioare unui stăpân.

Dar marea frumusețe a scenei vine tocmai acum, la sfârşitul mişcării. După ce proectilul şi-a atins ținta, piciorul anarhist se reîntoarce exact lângă cellalt, reconstituind intactă poziția de „drepți".

După romantismul mişcării de lovire, urmează, realistă, refacerea atitudinii obsechioase a călcâelor lipite.

Toată această scenă îndelung descrisă durează câteva secunde. Am citat-o pentru a arăta ce înseamnă a juca adevărat cinematografic, pentru a arăta ce însamnă a transpune psihologia în mişcări exterioare, şi în fine pentru ca, adăogând că tot jocul lui Laughton este aşa, să dăm o idee de bogăția artistică a acestui film.

Alt Ruggles

Jankeul jovial, stăpânul cel nou al lui Ruggles, se chiamă în film Egbert Floud, dar în viața civilă se numeşte tot Ruggles: Charlie Ruggles. Cetitorul îl cunoaşte bine. Este maiorul

ROLAND YOUNG

din „Contesa Lily", este spărgătorul de porțelan din „De-aş avea un milion", este excelentul comic, interpret al unei lungi serii de roluri de găgăuțe diverse.

De data aceasta, artistul nostru nu mai face rol de găgăuță. Din contra, Egbert Floud este un om şi jumătate, unul din acei pionieri, mână de fier, plin de personalitate şi de caracter (deşi nu-i de tipul brutelor gen „căutătorii de aur").

Ce credeți că a inventat atunci acest actor (el, sau regisorul lui, puțin importă)? S'a gândit că deobiceiu oamenii cu personalitate puternică vorbesc altfel decât ceilalți, că au o particularitate individuală de pronunțare, care la început pare cusur, dar pe urmă se integrează aşa de bine textului proferat şi ideilor cuprinse într'însul, încât devine notă originală.

Ruggles în acest film şi-a compus o pronunțare personală, pe bază de s pronunțat ş, şi de o pronunțat ö. De pildă, în loc de: „No, no, no, she has not seen him", va spune: Nö, nö, nö, she hash nöt sheen him".

Or, Ruggles, de obiceiu, nu vorbeşte aşa. Acest accent a fost arborat ad hoc. Şi este o remarcabilă dovadă de spirit de observație şi de talent totodată psihologic şi cinematografic.

Restul trupei

Afară de cei doi Ruggles, regăsim aci o mulțime de mari actori. In primul rând Roland Young (care e un artist după părerea mea aproape egal cu Laughton; Bucureştenii l-au văzut în „Moartea civilă"), Leila Hyams, Mary Boland, Zasu Pitts, Maud Eburne, etc., etc.

Incă un cuvânt, înainte de a termina. Astă iarnă, am citit în „Pour vous" (care în fond nu-i o revistă propriu zis prost scrisă) un rezumat al subiectului lui „Mr. Ruggles". Inţelegeți bine că nici un fapt relatat nu era inexact. Totuşi, reeşea din povestire că e vorba de un lacheu care, ajuns în America unde toată lumea îi dă o considerație pe care n'o avusese niciodată la el în țară, începe să se lăfăiască, să se umfle 'n pene ca un parvenit, şi rămâne în noua lui patrie unde va face pe boierul.

Or, nu se poate relatare mai falsă. Ruggles nu este de fel parvenit. E o fire delicată, timidă, sinceră, sentimentală; este un om drept şi puțintel într'o ureche când îşi iese din țâțâni. Ajunge la soluția fixării sale în America după un şir de foarte corneliene lupte. Redactorul lui „Pour Vous" cred că a făcut rămăşag cu un prieten să-şi mistifice cetitorii. Altfel nu se explică falsificarea aşa de perfidă a poveştii.

Sau poate că a rezuma subiectul unui film este o întreagă artă, un gen literar nou care ar merita să fie cultivat? Am să mă mai gândesc la asta.

D. I. SUCHIANU

P. S. Pentru critica celorlalte filme ale săptămânii, vezi cronica mea din revista „Cinema".

Cronica mizantropului

Tot limba română

Chestiunea purității limbii pasionează pe cititor şi-l face să ia parte cu aprindere la discuțiile de acest soiu. Abia am aruncat câteva idei generale, fără nicio pretențiune, ba chiar cu teamerea de a nu fi târît în această controversă primejdioasă şi am început a primi aprobări şi obiecțiuni.

Mi-e tare frică să nu preschimb această cronică într'o rubrică de estetică linguistică. Spuneam că deşi observațiunile ce se fac cu privire la folosirea unor termeni neologici sunt foarte adesea îndreptățite, e bine totuş, spre a nu cădea în exagerațiuni, să nu uităm principiul că limba nu are o realitate decât prin raport la gândirea şi calitatea celui care o vorbeşte. Aş mai adăoga acum că nu văd niciun rost şi de fapt niciun efect să censurăm limba oricui, de oarece o vorbire supusă unor reguli hotărîte şi unei preocupări de autenticitate nu vorbeşte decât omul cult. Circulă acum în lumea automobilistică un termen, pentru mine îngrozitor: gresaj. A căuta să-l goneşti e tot una cu a încerca să faci pe străin să spună când în loc de chind.

Oamenii zilnici de oriunde folosesc o limbă albastră, fără preocupare de frumusețe. E de prisos dar să vorbim de o limbă românească abstractă. Trebue întotdeauna să osândim expresiile urîte într'un text scris al unui scriitor, a cărui vorbire poate trece drept normă a limbii române culte. Dar şi aci trebue să aşezăm cuvântul cu pricina în lanțul întreg al gândirii, fiindcă se poate foarte bine ca ceeace, luat singuratic, pare nepotrivit, să aibă o rațiune în contribuția de idei a scriitorului. Am zis că limba gânditorului este hermetică şi nu m'am gândit numai decât la neologisme. Un distins cititor din Filiaşi, d. Angelo Beligrădeanu, a cărui frumoasă cultură reiese din scrisoarea sa, admite hermetismul la anume ştiințe dar îl tăgădueşte în filosofie, unde, zice d-sa, noutățile sunt rare. Aşa de pildă limba lui Bergson sau chiar a lui Kant ar fi aşa de curată încât ar ieţelege-o şi un țăran. Nu cred.

Dacă ar fi aşa, oricine citeşte o carte de filosofie ar deveni mai mult sau mai puțin filosof. Insă câți pricep cărțile de idei? Hermetismul lor nu stă neapărat în forma exterioară a vocabularului, ci în metoda proprie de a gândi şi într'un număr de noțiuni de specialitate, care se ascund sub vocabule curente, luate însă într'alt înțeles. Fraza filosofului uluește cu atât mai mult pe nespecialist, cu cât termenii folosiți par mai curenți. Poate oare dicționarul explica unui țăran ce înseamnă practic în filosofie? Poate măcar teologul lămuri pe deplin ce înțelege prin Cuvânt sau Verb? Toate acestea cer pregătire ideologică. Insă adesea omul e aplecat să creadă că neînțelegerea vine din limbă. De aci simpatia multora pentru reabilitarea „graiului strămoşesc" (caşicând o limbă stă pe loc ca să fie strămoşească!). Intr'un articol precedent am spus că „o nouă vorbă în filosofie înseamnă neapărat o nouă cugetare". D. Beligrădeanu este alarmat, înțelegând desigur că aş fi voit să spun că e de ajuns să născoceşti o vorbă pentru a deveni filosof. Rog pe on. nostru cititor să creadă că nu gândesc altfel decât d-sa şi că ideea mea, poate insuficient exprimată e aceasta: Oridecâte ori la marii cugetători a apărut un termen nou trebue să-l presupunem îndreptățit de încercarea unei generalizări mai potrivite, căci un termen care nu aduce o altă abstracțiune e un son gol care încearcă gândirea şi atunci analiza vocabularului va trebui să ducă neapărat la descoperirea lipsei de gândire. Chiar când termenul nu e viabil şi gândirea nu e prea originală, e de admis că cugetătorul a crezul în chip sincer că contribue la clarificarea ideilor, şi atât e de ajuns. E rostul criticei de a descoperi într'un termen proaspăt un dublet al unei noțiuni vechi. In fond dar o vorbă nouă trebue să fie îndreptățită în filosofie de o cugetare nouă.

ARISTARC

CITIȚI TOȚI AZI:
în „LECTURA" — FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE —
ŞANTAN
de ELISSA RHAIS

Cronica sportivă

Rezultatele care au fost nu obişnuite, ci administrate, echipei noastre naționale în Germania şi Suedia, nu sunt de natură a inspira un elogiu al Federației noastre de football în judecata marelui public. E natural să fie aşa: victoria se cântă; înfrângerea se „explică". Se face o examinare „post mortem" şi se operează fără anestezic asupra biroului federal, invariabil vinovat că odată mai mult ne întoarcem fără lauri şi cu balonul dezumflat. E un merit mai mult al Federației, de a servi ca supapă de siguranță a protestelor şi nemulțumirilor care se produc în asemenea împrejurări. E probabil că membrii biroului nu sunt tocmai încântați de acest rol util dar puțin plăcut, şi că sunt nevoiți să-şi confecționeze o filosofie de clasă conducătoare, care să echilibreze revolta şi impulsiunea către ripostă, pe care desigur o provoacă în sufletul lor, potopul de învinuiri nedrepte şi exagerări pătimaşe.

Nu e deci de prisos a restabili puțin rolurile la justele proporții începând cu constatarea că biroul federal nu este un club şi că rostul lui este în primul rând administrativ. Nu e puțin lucru a ține în ordine şi disciplină sute de cluburi şi mii de jucători răspândiți în toate colțurile țării şi a veghea ca bunele raporturi sportive să existe între ele. Sarcina e mare şi suficientă pentru a absorbi atenția şi puterea de muncă a unui număr îndoit de persoane de cât acela care astăzi conduce destinele foot-ballului românesc. Dar care este partea de vină a Federației când un jucător selecționat după dovezi concrete şi recente de „formă", joacă sub aşteptări în match? Ce e de vină Federația că la Sofia plouă, că la Atena arbitrul e insuficient, sau că la Stokholm se întâmplă şi una şi alta? Totuşi este, spune poporul, fiindcă sacrificiul țapului este una din cele mai venerabile tradiții ale noastre. După care urmează nesfârşite şi sterile discuții şi demonstrații „a posteriori" asupra equației cu 11 necunoscute, care constitue în momentul începerii unui match, orice echipă de football în orice țară. Problema nu se pune evident, decât când matchul e pierdut; fiind pierdut de jucători, şi aceştia aleşi de biroul federal, vina acestuia din urmă este sigură, automată şi invariabilă.

Pentru detalii se alege o fază nefavorabilă a jocului, se precizează câteva nume, se intercalează un număr mărişor de „dacă" şi demonstrația este amplu făcută. In felul acesta se ventilează nemulțumirea unui match pierdut spre deplina mulțumire a celor răcoriți. Faptul că procedeul e simplist, nedrept şi inutil nu pare a avea importanță.

E suficient însă a observa: că Federația e animată exclusiv de bune intenții şi că în alegerea jucătorilor nu se face favoritism, persecuții, nepotism, cu un cuvânt nu se face politică; că în condiții egale se dă preferință jucătorilor supuşi români şi de naționalitate română; nimeni nu va putea susține cu bună credință că atunci când e vorba de o echipă națională, această preferință nu e numai legitimă, ci imperioasă. în fine, că în privința competenței technice e de presupus că în comitetul de selecționare a biroului federal, se vor fi găsind competințe cel puțin egale cu ale acelora care sistematic iau atitudine simetric opusă.

E fără îndoială regretabilă şi greu explicabilă împrejurarea că în ultimile matchuri susținute de selecționata noastră în Germania şi Suedia, câțiva din jucătorii aleşi n'au obținut permisiunea autorităților militare de a părăsi țara. Nu e uşor de văzut pentru care anume considerente li s'a refuzat această învoire, care pentru apărarea națională are valoarea unei „permisii". Probabil că au fost sacrificați în cinstea şi slava unui obscur „principiu" de un om cu caracter şi convingeri.

Oricum e păcat, fiindcă am fi obținut poate, rezultate mai puțin severe ca acela dela Stockholm unde ploaia pare să fi fost torențială mai ales în poarta românească.

Victorii sau înfrângeri onorabile vor fi posibile nu atunci când selecționarea echipei naționale va fi plebiscitată, ci când technica jucătorilor noştri se va ridica la nivelul aceleia practicate de colegii lor din Apus şi când echipa națională va juca mai des cu adversari mai buni. In această din urmă privință biroul federal a început să activeze intens şi cu succes; e de altfel tot ce poate face şi ce i se poate cere.

Pregătirea, formarea, menținerea în formă a jucătorilor e treaba cluburilor; acolo trebue muncit metodic, intens, cu răbdare şi perseverență pentru a produce în cele din urmă ceace se cere astăzi în football-ul internațional: individual atleți complecți, colectiv, un joc technic împins până la virtuozitate. Zidul de piepturi şi voința de a învinge devin operante numai după ce primele două condiții au fost satisfăcute.

Să lăsăm deci Federația în pace, să-şi vadă de treburile ei multe şi diverse şi să ne mulțumim din încercările noastre internaționale cu ceece ne oferă: învățăminte pentru altă dată!

GRIMAN

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacției acestei rubrici: **Paul I. Negreanu**, Bulevardul Carol 21, Bucureşti 1

Olimpiada şahistă dela Varşovia

Concurosul internațional de şah al popoarelor organizat în fiecare an de „Federația Internațională de şah" (F. I. D. E.) cu ocazia congreselor sale anuale s'a ținut dela 15—31 August la Varşovia. Au luat parte 20 de națiuni cu echipe de câte 5 membri, fiecare jucând cu celelalte câte 4 partide.

Rezultatul concursului a fost: Premiul I *Statele Unite* ale Americei cu 54 de puncte. Premiul II *Suedia* cu 52½ puncte, iar Premiul al treilea *Polonia* cu 52. Urmează apoi: *Ungaria* cu 51, *Cehislovacia* cu 49, *Jugoslavia* cu 45½, *Austria* cu 43½, *Argentina* cu 42, *Letonia* cu 41, *Franța* cu 38, *Estonia* cu 37½ *Anglia* cu 37, *Finlanda* cu 35, *Lituania* cu 34, *Palestina* cu 32, *Danemarca* cu 35½, *România* cu 27½, *Italia* cu 24, *Elveția* cu 21 şi *Irlanda* cu 12.

Statele Unite ale Americei câştigând în trei ani consecutivi premiul I şi-a adjudecat definitiv cupa de aur Hamilton-Rusell. Suedia a obținut titlul de campioană a Europei. Când s'au împărțit premiile toți participanții au făcut echipei americane o entuziastă manifestație de simpatie, salutând rezultatul cu repetate ovațiuni.

Neînvinşi au fost în acest concurs (în ordinea clasificării) următorii maestrii: 1) *Dake* (Statele Unite) 2) *Lilienthal* (Ungaria), 3) *Flowy* (Cehoslovacia), 4) *Havasi* (Ungaria), 5) *Frydman* (Polonia), 6) *Cupcic* (Statele Unite), 7) *dr. Alechin* (Franța) şi 8) *dr. Tartakover* (Polonia).

*

Echipa noastră a întâmpinat multe dificultăți. Silberman, campionul României a dezamăgit complect aşteptările noastre; i-am adus elogii cu ocazia campionatului, dar la Varşovia s'a purtat cât se poate de necuviincios. Aroganța sa față de marii maeştrii străini, pierzându-şi nopțile prin cluburi unde juca nenumărate partide *blitz* pe bani; a jucat cu dezinvoltură 6 partide, obținând doar o jumătate de punct şi pierzând partide în poziți de câştig sau cel puțin de remiză. N'a căutat să uzeze nici măcar de resursele pe care le posedă şi a fost pe bună dreptate exclus din echipă de d. Cristian Leu. Ceilalți membrii Erdely Dr. Brody, Ichim şi Toma Popa au jucat până la epuizare dimineața şi după amiazi în fiecare zi. Au obținut numeroase succese mai cu seamă grație conducerei înțelepte şi energice a preşedintelui Federației Române de Şah, d. Cristian Leu. I se cuvin laude neprecupețite pentru perseverența şi strădaniile sale spre a prezenta şahiştii noştri în mod onorabil la această competițiune internațională.

Dr. Brody, aproape tot timpul bolnav, Ichim şi Popa slabi, n'au fost în stare să reziste fiziceşte eforturilor necesare într'un concurs de asemenea anvergură.

Singur Erdely a putut rezista. In asemenea condițiuni echiperii noştrii au luptat cu vitejie neaşteptată obținând numeroase succese şi atrăgând atenția încordată a tuturor participanților asupra manifestărilor noastre. Semnalăm mai cu seamă strălucitele partide câştigate de bătrânul Dr. Brody şi extraordinarul talent arătat de cel mai tânăr participant Traian Ichim. Jucând în locul lui Silberman la masa I (adică impotriva celor mai buni maeştri străini) a frapat pe toți cu calmul şi precizia jocului său. Senzațională a fost întâlnirea sa cu marele maestru Flohr. Acesta a depus toate eforturile şi a întins cele mai rafinate curse, dar n'a putut obține decât remis. Felul cum au jucat cu Cehoslovacia, căruia i-au răpit un punct şi jumătate a îndepărtat-o pe aceasta din fruntea clasificației, căci a jucat descurajați şi restul matchurilor.

*

Campionatul mondial femenin s'a terminat cu victoria strălucită a maestrei Vera Mencik, (Cehoslovacia) care a câştigat toate cele 9 partide jucate, urmată la 2½ puncte distanță (6½) de R. Gericka (Polonia).

*

La congresul Federației Internaționale de Şah, delegatul României, d. Cristian Leu, preşedintele federației române a făcut un referat asupra problemei introducerii jocului de şah în şcoli. Expunerea ascultată cu multă atenție, printre alții şi de ministrul de instrucție publică al Poloniei a fost viu aplaudată. S'a acordat din nou delegatului român sarcina de a se ocupa şi în viitor cu această chestiune.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Cartea ce trebuie cetită:
TANANICA
Roman de V. Corbasca
„Tananica se citeşte cu interes crescând şi clasează pe autor în rândul prozatorilor de mare talent.
Liviu Floda
„Cartea d-lui Corbasca contribue la mărirea materialului atât de sărac în ce ţace priveşte cunoaşterea vieții noastre săteşti.
I. Drăgan
„Critica"
Editura „Adevărul" Lei 60

Dramma Giocoso

André Suarès, prinţul literaturii franceze, premiat cu premiul naţional, analizând pe Don Juan al lui Mozart, *precizează genul acestei unice opere, prin epitetul de Giocoso. Aceasta înseamnă o dramă ce nu poate fi luată în tragic, sau o comedie care trebuie luată în serios. Adică, zice André Suarès, este o dramă care te face să petreci admirabil, dar nu te mişcă în toată adâncimea senzibilităţii.* Giocoso *nu e nici operă bufă, dar nici operă serioasă, Este aceiaşi distanţă între* Don Giovanni, *tragedia lui Gluck şi drama lirică a lui Wagner ca şi între* „Răpirea din Serai”, *perfecţiunea operei bufe şi* Nozze de Figaro, *perfecţiunea operei comice.*

Don Giovanni *este perfecţiunea divertismentului dramatic şi este prin aceasta tema cea mai potrivită pentru geniul lui Mozart, care e deopotrivă de perfect în tratarea seriosului, ca şi în acea a bufoneriei, excelând de o potrivă în redarea severului ca şi a glumeţului. Un singur lucru nu poate el trata: tragicul măreţ. Mozart, zice André Suarès, este născut pentru scena ideală în care totul e lumină, linişte, seninătate, chiar suferinţa, groaza şi tandreţa voluptoasă, care e însuşi tonul amorului său. O briză de bucurie melancolică adie uşor în mijlocul tristeţii sale, s'ar părea că melancolia cea mai apropiată de lacrimi, nu este tocmai atât de lipsită de voluptate ascunsă.*

„In sfârşit, vesel sau trist, râzător sau supărat, chinuit de griji, ispitit chiar, nu încetează de a fi şăgalnicul copil minune şi rămâne ast-fel toată viaţa.

Mozart este cel mai cinstit artist: hrănit cu evlavie, hotărât în toată simpleţa, pătruns de morală până în glume ca şi în amărăciune, el este singurul artist care a putut să creeze acest complex şi nuanţat „Drama giocosa”. El nu admite ca Don Juan să triumfe asupra victimelor sale, când aceste şi el însuşi apar ca nişte fiinţe reale. Nepocăinţa până la urmă, îl îngrozeşte. Chiar în Guignol, el nu îngăduie sacrilegiul. Cu cât arată pe erou mai invincibil în viţiu, mai strălucitor în cele rele, cu cât îi măguleşte mai mult farmecul egoist şi eleganţa răutăcioasă, cu atât uită mai puţin datoria de a-l pedepsi.

De aceia personagiile din Don Juan, *sunt mult mai puţin fiinţe reale de cât măşti. E acelaş lucru şi* „Fluerul fermecat”, *minunat Guignol moral şi religios. Şi tocmai acest fel de a concepe teatrul face să se afirme că Mozart a rămas în toată viaţa şi opera sa* „copilul minune”, *care a fost de la început. De aceia Suarès îi zice „Ingerul”. „Ştie, vede, iubeşte, nu ignorează nimic din mizeriile omului şi ale vieţii: sufere... Dar toate acestea nu i se par atât de serioase”. Ca orice copil superior din naştere, „el îşi are locul său de evadare şi patria alt undeva”; el se va culca şi se va redeştepta în totdeauna în Paradis”...*

André Suarès realizează, cu o putere de redare artistică unică, ceia ce fiecare am cules, fără să ne putem da seamă, din unica muzică a lui Mozart:

„Arta pentru el este un divertisment divin”.

Craiu-Nou

Peste lănci de negri brazi, pe coastă,
Vălu-i brumăriu să-şi lase sara
Şi 'n domoala pace a 'nnegurării,
Râul să-şi înstrune lin ghitara.

Casa noastră 'n umbră să ne pară
Un crâmpeiu zăbavnic de zăpadă,
Ce-a rămas adăpostit din iarnă
De înalţii brazi şi de livadă.

Şi, pe când în juru-ne văzduhul
Se 'nfioară vag ca de-un ecou,
Să privim întipărit în zare,
Mlădiosul arc de argint, Crai-Nou.

CORNELIA BUZDUGAN-HAŞEGANU

Princesses de Science

Este titlul unui roman al scriitoarei Colette Yver, care pune problema dacă femeia trebue să renunţe la meseria ei în clipa când acceptă căsătoria. Tema nu-i nouă, fiind îndelung dezbătută, în special de duşmanii emancipării femeii.

Chestiunea e însă foarte interesantă şi rămâne mereu de actualitate.

Poate femeia să fie în acelaş timp funcţionară, doctoriţă, avocată, profesoară — şi bună soţie, gospodină şi mamă?

Cei mulţi susţin că nu, pe motivul că o femee ocupată în afară de casă nu mai are timp să se ocupe de căminul ei. Aşi fi de acord în punctul acesta dacă toate *femeile care nu au altă ocupaţie ar fi perfecte gospodine.*

O femee ocupată în birou, spital, şcoală, tribunal, va şti totdeauna să profite de clipa liberă, ştiind să o preţuiască, trăind-o intens pentru ai ei *şi găsind o delăsare în interiorul cald. Acolo va redeveni ea şi, scoţându-şi roba sau halatul, va fi mai adânc femee decât multe alte cuconiţe fără nici o ocupaţie.*

Timpul, mai scurt, care-l are la dispoziţie pentru a-şi supraveghea menajul şi copiii va fi mai inteligent întrebuinţat, având deprinderea muncii organizate şi preţuind valoarea timpului.

Am întâlnit femei fără nici o profesiune, incapabile de a-şi guverna servitorii, învârtindu-se fără rost într'un interior dezordonat, lipsit complect de căldura care trădează prezenţa şi îndemânarea femeii. Nu mai vorbesc de gospodina *care nu-i în stare să înjghebeze un prânz, când bucătăreasa e bolnavă. Am mâncat însă o maioneză delicioasă pregătită de o doctoriţă* cu clientelă *şi cunosc o avocată care e foarte mândră de cozonacii şi prăjiturile ce pregăteşte. Femeile acestea savurează fericite clipa care le odihneşte de greutăţile şi oboseala meseriei şi aşteaptă această clipă ca pe o sărbătoare.*

In schimb, cunosc foarte multe femei nenorocite, plângându-şi soarta care le condamnă la supravegherea menajului. Dacă mai intervin şi greutăţi financiare, dezastrul e gata. Iată că nu toate căsătoriile acestea sunt cele mai fericite!...

Se poate susţine că o femee fără profesiune îşi iubeşte mai mult copiii, decât alta? Veţi zice, poate, că faptul de a fi mai mult timp împreună cu ei, are o mare înrâurire asupra îngrijirii şi creşterii copiilor. Dar oare mamele neobligate să muncească îşi consacră tot timpul copiilor şi menajului?

Femeile care-şi pot plăti luxul unei bone sau guvernante îi vor lăsa bucuroase în grija acestora, neînţelegând ca aceste fiinţe „encombrantes” să fie o piedică în calea tinereţii şi frumuseţii lor. Işi vor continua deci viaţa mondenă de mai înainte, văzându-i cât mai puţin posibil, spre binele lor. *Bona îi va aduce să spue frumos* „bonjour” *musafirilor şi „noapte bună”* *mamei, care are mai totdeauna migrenă; — iar atunci când fetiţa vrea s'o sărute mai pătimaş şi s'o mângâe, îi e teamă ca mica sălbatecă să nu-i şifoneze rochia ori să nu-i deranjeze coafura...*

Fräulein pleacă, trăgând fetiţa de mână, şi mama, care a rămas foiletând ultimul jurnal de modă, n'a surprins lacrimile din ochii fetiţei. Pentru această slăbiciune copilul va fi aspru dojenit de educatoarea care nu admite complicaţii sentimentale. Apoi copilul va rămânea cu gândurile lui mici şi triste, în timp ce Fräulein va devora ultimul roman senzaţional...

Cu cât drag însă va fi aşteptată mama care munceşte departe de casă! Cu ce plăcere îşi va îmbrăţişa ea la întoarcere copiii; cum îi va mângâia la culcare! Râsul lor cristalin îi va fi răsplata; dragostea lor — odihna cea mai scumpă.

Intelectuala obligată să lipsească de acasă îşi va alege cu multă atenţie şi grijă personalul însărcinat s'o înlocuiască. Nu înţeleg însă de ce doctoriţa sau avocata a cărei bucătăreasă a „ratat” un fel de mâncare, va fi mai vinovată de lipsă de supraveghere decât doamna care a întârziat la „bridge” sau la un ceai dansant?...

Cum pentru a fi o bună gospodină nu este absolut necesar — cum cred unii — să ai mâni urîte şi să miroşi a ceapă, tot astfel nu este exclus ca o femee mult ocupată în afară de casă să aibă un cămin mai ordonat şi mai cald decât alta care-i toată ziua acasă, însă nu ştie ce să înceapă cu timpul şi se plictiseşte de moarte.

Am credinţa că problema variază de la caz la caz.

Lucrările de laborator n'au oprit-o pe d-na Curie să-şi crească cele trei fete care i-au fost mângâere şi bucurie în singurătate, după munca istovitoare ce o depunea pentru folosul ştiinţei şi al omenirii.

Exemplul e poate prea pompos.

Nu toate femeile care muncesc sunt savante, astfel absorbite de ştiinţă; fiecare are puţin timp liber pe care-l poate dărui căminului ei.

Eroul romanului Colettei Yver, doctorul Guéméné, se mai plânge că soţia lui — doctoriţă şi ea! — nu-i acordă nici o clipă care să fie numai a lor, *să poată discuta, să se poată plimba împreună!... Dar oare* toate *femeile lipsite de ocupaţie în afara căminului sunt soţii ideale, sacrificându-şi fiecare clipă pentru fericirea tovarăşului lor de viaţă?*

Aceasta este întrebarea care se pune acelora ce sunt vrăjmaşii acestor „Princesses de Science”.

Şi aşi mai îndrăzni o întrebare: câţi bărbaţi sunt dornici de tête-à-tête-*uri, de discuţii şi de plimbări cu soţiile lor?...*

Căci desigur şi cea mai ocupată femee ar da bucuros acea clipă de comuniune sufletească, dacă i s'ar cere sau dacă nu i-ar fi refuzată atunci când se oferă...

DOINA BUCUR

SCADEREA PREŢURILOR

— Preţurile d-tale sunt tot atât de ridicate ca şi săptămâna trecută!
— Vă înşelaţi! Săptămâna trecu tă erau mai ridicate. Acum au fost mult scoborîte !...

Cronica literară

N. IORGA: Oameni cari au fost

Deşi d. Iorga e numit de obiceiu „marele nostru istoric” şi chiar „apostolul neamului”, sunt foarte puţini aceia care să-l preţuiască în dreapta sa valoare. D. Iorga e nedreptăţit cu opinii facile: Iorga care face o frază aşa de lungă, Iorga care face atâtea greşeli în istorie, Iorga care scrie atâtea piese de teatru, Iorga care ignorează poezia modernistă, etc. Aceste judecăţi nu sunt de loc glumeţe, ci fanatice, irevocabile. A început să se statorniceească şi printre scriitori legenda unui Iorga „ilizibil”, şi să ni se ierte sinceritatea, sunt foarte mulţi aceia care sunt convinşi că după Iorga nu va rămâne nimic. In acest fel opera d-lui N. Iorga devine disgraţiată. Căci ea aduce dezonoare autorului ei prin faptul că există, făcând invidiabilă soarta scriitorului mediocru care n'a riscat prea multe drumuri.

De unde vine această uşurinţă de dispreţ faţă de d. Iorga, care, în treacăt fie zis, este cel mai mare om de litere al veacului nostru? Din faptul însuşi al extensiunii operei, din aceea că în această operă sunt reprezentate toate speţele scrisului. In chipul acesta oricine se crede competent să judece o anumită latură, generalizând apoi prin inducţie. Pe de-asupra d. Iorga este şi om politic şi ca atare cade sub raza de judecată a oricărui cetăţean. Dacă d. Iorga îşi spune o părere practică, ce poate fi de bun simţ, cu toată politeţa aparentă, e rar să nu i se dea a înţelege că e un istoric, că rostul său e printre cărţi. Intors în istorie, d. Iorga nu e primit mai bine. Aci i se impută patima politică, denaturarea faptelor şi chiar graba informaţiei, din cauza prea multor sale ocupaţii. Politică fac şi alţi istorici şi atunci e omenească străduinţa acelor specialişti de a scoate în evidenţă (deşi cu armele îndreptăţite ale disciplinii) părţile vulnerabile. Rezultatul este însă cu mult mai neplăcut. D. Iorga e un om popular, cunoscut de cetăţeni. A declara într'o presă zilnică cum că opera sa e plină de erori, înseamnă să dai o justificare erudită antipatiei pe care un eventual cetăţean o are faţă de d. Iorga ca fost ministru. Parlamentarul adversar, funcţionara căreia i s'a impus odată şorţ negru vor susţine cu încăpăţânare: Iorga nu e istoric, „precum spun specialiştii”. Aşadar discuţiunile cu caracter cărturăresc ies, în privinţa d-lui Iorga, în stradă, acolo unde o legendă rea se primeşte, dar nimeni nu acceptă s'o controleze. Dar chiar pentru istoricul care nu face politică, d. Iorga este suspect. D. Iorga are talent literar şi se ştie antipatia t u t u r o r specialiştilor „ştiinţifici” pentru acest lux al spiritului. Din talent vor deduce ei lipsa de fundament al lucrărilor sale. Bibliografia sa e enormă, de unde se va presupune neputinţa ca această operă să fie serioasă, dacă ţinem seamă că un Onciul n'a avut vreme să se ocupe temeinic o viaţă întreagă decât de problema originilor principatelor. Intinderea operei e şi o piedică pentru control. Nimeni n'a citit pe d. Iorga în toate lucrările fundamentale, încât orice afirmaţie rămâne tare pe nimicul din care a eşit. Literatul nu iubeşte pe d. Iorga din principiu. Scriitorului român îi repugnă încă eruditia şi apoi este împotriva cumulului. Un critic trebue să fie critic, un romancier, romancier, un istoric, istoric şi aşa mai departe. Literatul român trăeşte încă o epocă de patriarhalitate literară, când în lipsa concurenţii, poate tiraniza. Am avut pe vremuri un singur poet, un singur prozator, un singur dramaturg, toţi maeştri. Azi concursul sperie. Se mai vede vechiul vis de dominaţie în reclame: „cel mai de seamă romancier al generaţiunii, cea mai bună carte a anului, cel mai mare epic, cel mai mare analist”. Toţi vor să fie unici. Opera literară a d-lui Iorga n'a fost lăsată în umbră fiindcă n'ar fi avut merit. Trebue să spunem verde: N'o cunoaşte nimeni, n'a vrut nimeni să ştie de ea, după cum nimeni nu va voi să ştie încă multă vreme la noi de opera literară a unui intelectual care nu e „scriitor de meserie”. Dar ce a stricat mai mult d-lui Iorga e gazetăria sa. D. Iorga e un mare orator şi un mare stilist. Fraza sa scrisă, cu ramificaţii lungi, împletite fără încurcătură, reproduce gândul vorbit. E o frază de clasă latină, cu respiraţie largă, cu un simţ al mişcării gândirii inimitabil. Articolul d-lui Iorga cade însă sub ochii cititorului obişnuit de gazete şi uneori ai adversarului politic. El întâmpină ironii amare, revolta cetăţeanului onest faţă de ceeace nu înţelege. Discreditul pe care îl aruncă fraza aceasta de mare cronicar a d-lui Iorga se întinde dela sine asupra celeilalte activităţi. Şi d. Iorga rămâne astfel omul cu fraza lungă, ridicolă, care nu poate fi mai de ispravă nici în alte domenii. Reputaţia unui om se ţine prin legendă, prin inaccesibilitatea profanului. Dacă lumea care se pricepe spune că d. Ţiţeica este mare matematician, nu-i niciun mijloc de a tăgădui aceasta. Insă acţiunea d-lui Iorga e prea largă, prea la îndemâna oricui pe anume latură. Cine nu ştie ce e un articol de gazetă, şi cine nu poate judeca? Se mai întâmplă şi acest lucru în cultura noastră. Nu avem intelectuali de mare prestigiu, care să-şi facă un merit din stabilirea de valori, din războirea cu opinia publică curentă. O calomnie superficială rămâne, fiindcă nimeni n'are niciun interes s'o spulbere.

Dacă am făcut o aşa lungă introducere, este fiindcă am din experienţă sentimentul dificultăţii de a discuta cu lumea despre d. Iorga, fanatizat de unii fără discernământ, ironizat de alţii cu fanatism. Aceste două volume din seria *Oameni cari au fost* cuprind în deosebi necroloage de gazetă, scrise în decursul a două decenii. Din ele iese o imagine a d-lui Iorga, deosebită de ceeace s'a încercat a ni se da, adică în locul unui Iorga capricios, egoist, fără interes pentru persoana altuia, un Iorga de o mare sociabilitate şi de o mare simpatie pentru aproape. Şi nici nu poate fi altfel. Oamenii care au avut norocul de a fi idolatrizaţ de opinia publică, precum Voltaire, France, sunt râzgâiaţi, cu toane, dar principial sociabili şi iubitori de oameni, căci valoarea personală e o rezultantă a factorului social. Când vezi cum d. Iorga, decenii întregi, s'a oprit cu condeiul său asupra tuturor acelora, oricât de mărunţi, însufleţiţi de un gând de cultură, cum a ştiut să găsească un cuvânt de laudă şi pentru cel mai umil, înlăturând cu omenie punctul de vedere critic, când îl vezi în legătură personală cu tot ce provinciile alipite au dat în câmpul cărturăriei, de sus până jos, când vezi că nimic pornit din buna intenţie de a face ceva bun nu-i scapă, înţelegi de ce omul acesta a fost iubit şi este, în ciuda presupuselor sale toane. Atâta omenie presupune fireşte abdicarea de la critică, dar aci în câmpul culturii unde e vorba de a îndemna nici nu se cere cântar. D. Iorga e un temperament constructiv, iubitor de faptă. Scepticismul îl supără, şi-l face bănuitor chiar şi acolo unde noi rămânem nesupăraţi. C. Negruzzi i se părea d-lui Iorga sceptic:” ...râsul acela batjocoritor şi rău al satiricului fără îndrăzneală, fără ideal, îmi hihia la ureche prea bătrâneşte. Mă întrebam din când în când, desmorţindu-mă de monotonia acelui scepticism uşuratic, totdeauna asemenea cu sine însuşi, întrebam dacă pe acel timp de prefaceri mari, în acele zile de luptă încordată, când ne făuream viitorul, nu era şi câte ceva care să zguduie sufletul, să mişte inima... „Istoricul nostru e un anti-junimist, care n'are ochi critici decât pentru vorba „critic”. Articolele d-lui Iorga sunt pornite toate din simpatie pentru faptele care mişcă inima şi din antipatie pentru criticism. Pe acest fond pasional şi-a aruncat marele său stil. Mai puţină portretistică, puţină caracterizare, dar îmbrăţişare şi izgonire. Davila e străinul care face binele în comparaţie cu străinul venetic. La fel Iacob Felix:

„Străinii ştiinţifici care vin la noi sunt, până în ziua de astăzi, oameni ambiţioşi, lacomi şi totuşi pururea nemulţumiţi.

...Principiul cel vechiu al aventurierilor rămâne încă neatins: exploatezi pe Valah, faci bani din încrederea şi prostia lui, îl batjocoreşti între ai tăi şi-l dai dracului cu toate ale lui, cât poţi mai iute. Căci doar nu eşti în zadar reprezentantul înaltei, nobilei, binefăcătoarei şi milostivei civilisaţii europene... Dr. Felix... nu a înţeles să vie în ţara noastră pentru scopurile sale, ci să primească în sine, pentru scopurile ei, această ţară, cu limba ei, cu aspiraţiile ei, cu dureroasele şi straşnicile ei nevoi”.

Fraza se sfârşeşte patetic, strigător şi aci este unul din darurile d-lui Iorga. Lauda şi invectiva se topesc în profeţie:

„Se vor îngrămădi — zice vorbind despre Haret — cei din mândrul Israel stăpânitor cu giulgiu de in alb şi cu mirezme scumpe, ca să se ştie pretutindeni că a fost dintre ai lor. Se vor bate cu pumnii în piept, vor presăra ţărână pe capul lor şi vor striga tare, ca să se vadă şi ca să se audă”.

D. Iorga nu e propriu zis un ironic, sufletul său e prea năvălitor, ca să poată păstra onctuozitatea maliţiei, dar e un maestru al mâniei denunţătoare şi al dispreţului.

Despre Borcia (mânios):

„A fost, între Români, modest şi n'a locuit la Bucureşti.

Să fi fost obraznic, să fi sărit în capul lumii, să fi prins de grumaz pe fiecare redactoraş de gazetă, să-şi fi expus la vitrine chipul pregătit ad-hoc, întocmai ca al vreunui poet mare, să fi anunţat planul operelor sale „extraordinare la vârsta sa”, să fi dat fragmente din aceste opere, să se fi făcut vizibil oriunde, să fi dat oricui obsesiunea neastâmpăratei sale fiinţe vânătoare de celebritate, să fi strămutat în buna noastră prostie şi credulitate orientală toată energia nebiruită a reclamei literare din Apus...

O, atunci ar fi fost altfel! Cine n'ar şti atunci despre dânsul?”

Despre Titu Maiorescu (cu dispreţ):

„Cald şi frig nu i-a fost nimănui lângă dânsul. A trecut printre oameni, întrebuinţându-i, de multe ori, despreţuindu-i în taină, totdeauna. El însuşi trebuie să-şi fi fost indiferent sie-şi”.

A scrie fraza cea mai savantă, cea mai aptă de a fi descompusă în clasa de retorică şi studiată şi totuşi a înlătura orice miros de stil, într'atâta expresia aceasta e forma firească a rostogolirii gândurilor, iată marele merit al d-lui Iorga. De sigur culegerea aceasta cuprinde articole de gazetă. Unele n'au pulsaţiunea trebuitoare unei opere de artă. Rămân ca document. In altele aflăm ştiri preţioase despre viaţa şi ideile autorului. Totul laolaltă însă merita să fie tipărit.

G. CALINESCU

Insemnări şi polemici

Sarath Kumar Ghosh

India a rămas în imaginaţia noastră, marele pământ al misterelor. De la începutul civilizaţiei, ea a văzut născându-se glorioasele epoci ale Ramaianei şi Mahabaratei, şi a avut de atunci, mulţi alţi poeţi şi-o întreagă legiune de povestitori. Bogăţiile ei literare aparţin multor dialecte care au răspândit cântecele şi legendele rasei.

Popoarele orientale au iubit totdeauna povestirile, iar literatura hindusă posedă o comoară cu deosebire de bogată pe care scriitorii contemporani o îmbogăţesc şi mai mult.

Printre aceştia Sarath Kumar Ghosh ocupă locul de frunte. Povestirile lui au în acelaş timp o compoziţie simplă şi un efect puternic. Citindu-le, ai impresia că ai văzut lucrurile descrise şi-ai încercat sentimentele pe care autorul le exprimă.

Ştie să aţâţe curiozitatea, stârnind emoţia şi ţinând-o suspendată. Ne face să trăim noi înşine aventurile personagiilor lui şi, găsind totdeauna un sfârşit fericit pentru o povestire, de-un dramatism dus până la spaimă, ne simţim noi înşine scăpaţi de-o durere intolerabilă.

Pentru cititorii „Adevĕrului Literar", am ales una dintre cele mai simple povestiri ale marelui indian. Este probabil, ceva trăit, şi trece drept capo d'opera lui Sarath Kumar Ghosh. Este o povestire a junglei, unde însuşi regele junglei, tigrul, joacă rolul personagiului principal. S'ar putea face astfel o comparaţie între scriitorul hindus care este Sarath Kumar Ghosh, şi 'ntre scriitorul atât de englez (deşi născut tot în India) care este Rudyard Kipling. Şi unul şi altul au văzut şi au pus în scenă această junglă indiană care ascunde în adâncimea ei, atâtea drame care nu vor fi niciodată povestite.

Adolphe Brisson

S'au împlinit zece ani dela moartea lui Adolphe Brisson.

Directorul revistei „Les Annales" şi criticul dela „Le Temps" a debutat ca ziarist. El a fost proclamat „regele interview-ului" şi a publicat o serie de „Portrete intime", unde figurau toate celebrităţile epocii. Fiecare persoană studiată de Brisson era situată cu multă grijă în adevăratul ei mediu. Datorită acestei calităţi, el a fost numit de Léon Blum — pe atunci mai mult critic literar de cât om politic — „Hippolyte Taine al interview-ului".

Adolphe Brisson a fost un precursor al literaturii trăite. Romanul său „Florise Bonheur" e în realitate o înşirare de „lucruri văzute".

Florise Bonheur, care a existat cu adevărat, era o lucrătoare din Montmartre. Ea i-a procurat lui Adolphe Brisson conversaţii foarte interesante asupra vieţii pariziene, în mediul popular. Timp de un an scriitorul a studiat-o, publicând în „Le Temps" reportagii şi interviewuri al căror subiect era tânăra lucrătoare.

Acest roman trăit s'a terminat în chip strălucit.

Cititorii, pe care-i interesa nespus de mult eroina, au trimis pe adresa jurnalului sume de bani atât de însemnate, încât în scurt timp s'a format un mic capitol. Adolphe Brisson a remis suma primarului din Montmartre, deoarece Florise Bonheur nu cunoştea rolul literar pe care-l jucase fără voe şi mai ales interesul ce deşteptase în lumea cititorilor. Prin acest intermediar, tânăra croitoreasă a putut să se aranjeze cum nu se poate mai bine, iar în cele din urmă chiar să se mărite.

Romanul s'a terminat deci ca orice poveste cu sfârşit frumos.

Prietenii lui Jules Verne

Nu de mult s'a fondat o societate a prietenilor lui Jules Verne. Pentru a fi membru activ nu-i nevoie nici să străbaţi China dela un capăt la altul, nici să trăeşti pe un submarin nici chiar să baţi recordul înconjurului pământului.

JULES VERNE

E de-ajuns să-ţi trimiţi adeziunea pe adresa: Strada Cherche-Midi No. 21.

In adevăr „Cherche- Midi" e un nume foarte frumos pentru sediul social al prietenilor marelui călător.

Odihna lui Paul Bourget

Paul Bourget, care a intrat în al optzeci şi patrulea an, s'a restabilit după boala care l-a silit în ultimul timp să stea în sanatoriul Fraţilor Saint-Jean-de Dieu.

PAUL BOURGET

Vara şi-a petrecut-o la Chantilly, unde marele scriitor şi-a reînceput activitatea.

Un vizitator îi spunea zilele trecute:

— Aici sunteţi foarte bine instalat pentru odihnă.

— Pentru odihnă?, — răspunse Bourget. Sunt pe punctul de-a termina o nuvelă.

Peste câteva zile a apărut în „Revue universelle" o nouă nuvelă de Paul Bourget.

Chemare către „spirit"

Emanuel Mounier, întemeind în 1932, o revistă i-a dat numele „Esprit". Imi aduc aminte că regretatul şi neuitatul meu prieten Hussar, mi-a atras atenţia asupra ei şi m'a îndemnat să o citesc. Care era şi este încă până azi rolul „Spiritului"? „Să facem revoluţia în spirite" era şi lozinca înflăcăratului Barbusse... Adică să ajutăm conştiinţele tinere care urmăresc aprofundarea valorilor şi să cercetăm cu ei revoluţiile care s'au desfăşurat sau se desfăşoară, sub semnul lor.

In fond, această chemare către spirit se face pentru ca omenirea să treacă din planul individualist, în comunitar. Chestiunea este ce va fi societatea de mâne, după ce se va fi liniştit atmosfera de erupţie care domneşte de la 1914 şi corespunde trecerii între două stări economice şi sociale? In tot cazul o societate foarte deosebită de acea din jurul lui 1900, societate anarhică până şi în domeniul moral şi intelectual. De sigur că ea nu va fi de cât un furnicar, o societate mecanică într'o organizare oarbă, dacă în ea nu se va îngădui existenţa şi mişcarea personalităţii umane.

Postulatul lui Mounier, considerat ca unul din spiritele cele mai remarcabile de după războiu, este că valorile spirituale sunt acele care comandă revoluţiile, dar nu pe toate.

Din potrivă, unele dintre acestea sunt tăgăduite şi condamnate.

Revoluţia este un bine numai pentru că e revoluţie. E. Mounier constată că e adevărat că trăim în prezent într'un fel de mlaştină în care binele şi răul, dreptul şi nedreptul, sunt amestecate laolaltă. Dar ar fi o mare greşală de a căuta să eşim din aceste prin nimicirea sau diminuarea valorilor morale şi spirituale.

Marea sa preocupare este deci nu succesul imediat şi uşor în această luptă încordată, ci, în primul rând pregătirea generaţiilor care vor fi chemate să preînoiască faţa lumii.

De aci imensul interes legat de ultima sa lucrare: „Révolution personaliste du communitaire", apărută de curând în „Editions Montaigne".

Polemică

E încă viu conflictul între literatura populistă şi cea proletară. Se ştie că Henry Poulaille, şeful ultimului grup, nu cruţă de loc pe André Thérive, fruntaş al populismului.

Pe de altă parte, nici André Thérive nu-i mai puţin aspru faţă de Poulaille.

In ultimul său foileton din „Le Temps", Thérive încearcă chiar să-şi excludă rivalul din literatură.

„Les damnés de la terre" de Henry Poulaille — scrie el — formează al doilea volum dintr'un roman de memorii, care relevă — se pare — o literatură proletariană, ignorând pur şi simplu literatura însăşi".

Articolul continuă cu aceeaşi asprime.

Henry Poulaille nu poate fi jignit de această judecată atât de aspră, deoarece e convins că André Thérive e „un prost estet şi un adevărat burghez".

Gorki nu are voe să părăsească Rusia

Sănătatea lui Maxim Gorki inspiră celor din jur cea mai justificată îngrijorare. Deaceea, Stalin, dorind să păstreze bunul renume al literaturii, a refuzat lui Gorki autorizaţia de-a părăsi Rusia şi de-a pleca la Capri, unde scriitorul posedă un somptuos domeniu.

Măsura e extrem de aspră şi a fost primită cu multă indignare de scriitor.

Furios, el a ameninţat să distrugă tot în jurul său, dacă nu va fi lăsat să-şi termine zilele pe ţărmul încântător al Mediteranei.

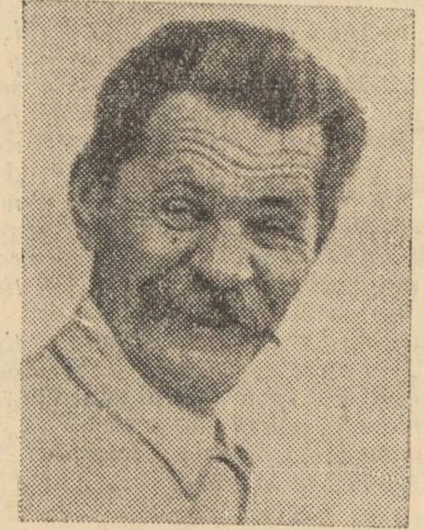
Disperarea lui Gorki n'a avut însă nici un rezultat.

In Rusia nu se glumeşte cu disciplina; iar Stalin s'a arătat neînduplecat.

De altfel, n'ar fi deloc plăcut ca acest stâlp al literaturii sovietice să moară în străinătate. Aceasta ar prilejui o mulţime de complicaţiuni. Cenuşa lui Gorki aparţine mai întâi patriei şi e destinată unei translaţiuni fotogenice în faţa Kremlinului.

Pentruca scriitorul să nu poată părăsi ţara, i s'a dat un „secretar" robust şi devotat, tovarăşul Aberbach, care e cumnatul sinistrului Jagoda, vechi călău-şef din timpul revoluţiei.

Acest Aberbach scrie toate manifestele şi proclamaţiile iscălite Gorki, care continuă —

MAXIM GORKI

deşi scriitorul nu mai scrie — să inunde mediile proletare din lumea întreagă.

Stilul acestor manifeste lasă foarte mult de dorit.

Şarpele minut

Un savant german, care de altfel nu e la prima încercare de acest fel, a calculat că există pe întreg pământul 280.000 insecte de rase diferite; 50.000 moluşte; 23.000 păsări; 9.800 şerpi, printre care a studiat mai de-aproape „şarpele-minut", care se pare că trăeşte în Indo-China.

Acest şarpe e atât de minuscul, încât deabea se poate vedea cu ochiul liber; totuşi, muşcătura lui se simte imediat deşi cu ochiul liber rămâne foarte puţin perceptibilă.

Din fericire muşcătura nu e periculoasă. Indigenii care umblă cu picioarele goale au pielea de-ajuns de groasă, iar Europenii poartă ghete foarte groase.

Şarpele-minut serveşte de multe ori ca armă de răzbunare în cazuri de infidelitate conjugală.

Multe femei trimit un şarpe de acest fel ascuns într'un plic.

La deschiderea plicului, el se strecoară printre degetele destinatarului şi răzbunarea e gata!

Acţiunea tutunului asupra copilului, în timpul sarcinei

L. W. Sontag şi R. F. Wallace au studiat numărul de pulsaţii la o femee însărcinată înainte şi după ce-a fumat una sau mai multe ţigări.

Ei au găsit în mod constant o creştere a ritmului cardiac între cinci şi patruzeci de bătăi pe minut. Această accelerare se manifestă, cu o jumătate de minut sau un minut şi jumătate după ce-a fost începută ţigara, şi perzistă cinci până la zece minute după ce-a fost terminată. Din contra, doze mici de nicotină vor diminua numărul pulsaţiunilor cardiace.

Autorii sunt convinşi că abuzul tutunului în timpul sarcinei poate să aibă urmări supărătoare asupra copilului.

Dispariţia cafenelei „Mahieu"

A dispărut cafeneaua „Mahieu", una din ultimele cafenele de pe bulevardul Saint Michel; ultima poate, care nu fusese transformată. In interior se mai puteau vedea canapelele de modă veche.

Cafeneaua Mahieu era şi ultima cafenea literară din cartierul latin.

Prietenii lui Moréas au emigrat aici după închiderea cafenelei Vachette.

Acum în urmă „Mahieu" devenise sediul unei noui şcoli literare: a populiştilor.

André Thérive, şeful grupului, ţinea şedinţe la miezul nopţii între douăsprezece şi unu.

Populismul va fi lipsit de localul unde-şi ţinea şedinţele? Se spune că va emigra spre sud către „Closerie des Lilas".

SOŢIA: Costică, sunt în plin soare!...
SOŢUL: Şi în soare se găsesc pete!...

— Se îneacă Ionescu!
— Fleacuri! Nu vezi că marea îi ajunge numai până la genunchi?

ABISINIA IN CONCERTUL EUROPEAN

— Pe ce instrument doriţi să cântaţi ?

— Pe tobă, pentrucă are pielea albă

Seria: Teodor I. Marin, Sandu Carp, Victoria Petrescu-Heroiu, Vasile Popescu, Petre Sfeclă, Constantin Mitrănescu, Gheorghe Milea, Ilie Tulbureanu, Radu Lefescu, Moise Marinescu şi Mircea Grigorescu.

Abecedar partea I-a	Lei	32.—
„ „ II-a	„	20.—
Citire cl. II	„	45.—
„ „ III	„	52.—
„ „ IV	„	60.—
Gramatică cl. III	„	16.—
„ „ IV	„	16.—
Geografie „ III	„	40.—
„ „ IV	„	40,—
Aritmetică „ I	„	30.—
„ „ II	„	26.—
„ „ III	„	22.—
„ „ IV	„	20.—
Caiete Caligrafie cl. II	„	10.—
„ „ „ III	„	10.—
„ „ „ IV	„	10,—
Caiete Desen cl. I	„	10.—
„ „ „ II	„	10.—
„ „ „ III	„	10.—
„ „ „ IV	„	10.—
Desen geografic cl, III	„	10.—
„ „ „ IV	„	10.—

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 772
Duminică 22 Septembrie 1935

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

TABLETE

Lighioana

Lighioana căreia nu-i lipsește nimic ca să fi putut să fie albină nu are totuși nimic, dacă trebue să fie adevărat că individualitatea e indicată de un rezultat.

Ea sboară ca o albină, întocmai, atârnând în aripi ridicate mai sus de viermele ei. Cântă ca o albină, aleargă prin tot văzduhul grădinii ca o albină și se întoarce ca o albină la stup. O colonie s'a stabilit într'o crăpătură a odăii și, ca și albinele, lighioanele, copia superficial izbutită, se ajung unele pe altele pe drum și intră cu sutele, pe lângă omul din fereastra deschisă, fără să-l supere și fără să fie supărat. Deosebire de costum: corset vărgat cu galben de pucioasă.

Ce aduc ele în traistă din harurile câmpiei? Nimic. Decepție: una a venit cu o muscă mare la spinare decopritată și i-a dat un brânci în copia ei de stup. Nobila reproducere se hrănește cu muște! ca un păianjen, din asasinat spurcat. Abatorul general, o fereastră de coridor închisă. De fiecare muscă din geam, încăpățânată să iasă prin sticlă, după ce a intrat fără pricină inteligentă pe ușă, se apropie eleganta lighioană, care dansează cu ea, cuprinsă din spate cu perversitate, câteva figuri. Cu o nevăzută foarfecă, rapidă ca un secator, capul muștei e retezat și mâncat pe loc, în mijlocul luminii și corpul cade ca o păpușe de elastic. Ea își oprește, prin urmare fără întârziere procentul ce i se cuvine din partea colectivității, 15 la sută craniu cu sânge. Deosebire de morav.

Nici legala celulă de albină nu a fost înlăturată din activitatea acestui plagiat. Numai că ceara e copiată într'un material uscat și fagurele nu are conținut — și poate că nici problema volumului matematic al fondului exagonal, verificată de Réaumur pentru albine nu prezintă niciun interes la copia fidelă. Lighioana nu știe să facă miere și austeritatea severă a maicii albine, jertfită benevol legilor de sclavie ale republicii îi este necunoscută și toate virtuțile abnegării, subalterne ale unui scop, sunt din punctul ei de vedere inexistente. Ea nu crede în realitatea abstracției de sine și în absența prin prezență și reprezintă o specie în desordine și o seminție răzvrătită, asigurată în existența ei prin fuga desorganizată și prin mizeria aventurieră a moralului utilitar. Regula de viață fiind: „mănâncă !" ea cum ar putea să îndure foamea, să se interzică și să se abnege? căci ar fi ieșit albină și ar fi rămas credincioasă anonimă în trib, catolicismului stupinii, păstrat neștirbit în milioanele de ștubee. La Malta, în Canada și Indii roiurile acceptă și servesc pravila unică. Flămânzii la trapă sunt leneșii, lascivii și frumoșii — trântorii purtători de sămânță, masacrați de frigiditatea muncitoarelor, femei fără feminitate, vestalele oprite de la dragoste ale stupului, 20.000 de surori într'o chinovie cu 100.000 de chilii, îngropate în ceară.

Rânduiala vieții face ca la toate genurile de îngeri să corespundă genuri de maimuțe, de imitații, de diavolie și hibriditate, o rezervă de simili și degenerescențe. Epave cu aripi, făpturi parazitare, neamuri de neamuri, Lucifer, cimpanzeul lui Dumnezeu, strigă apelul nominal. Zodiacul se rostogolește către întuneric și îngheț. Ce faceți voi la iarnă?

Popescule!

Popescule, mă supără rânjetul cu care te întâmpină grimasa intelectuală. După cea mai primitivă etimologie, tu ești fiul Popii. văr cu Pop, frate cu Popa și tiz cu Proto și cu Protopopescu. In fel și chipuri ai ieșit din altar, ai dat și ai primit cuminecătură și dar. Ești ori nu ești o aristocrație a odăjdiilor și a ripidei? Atunci de ce te batjocorește zeflemeaua Constantinescului, a Dumitrescului, a Ionescului, a Petrescului, care nu sunt moștenitori de cât de Constantinești, Dumitrești, Ionești și Petrești? și de ce ți-ar fi mai plăcut și dumitale să te tragi din acești porecliți și alergi la un adaos cu trăsură de unire, de nume de sat și de cătun? Crezi că ai făcut gaură în cer, dacă lângă Popescu ai pus, de pildă, Mălăiescu și îți închipui că ai salvat ceva și altceva decât o sfială proastă?

Vino încoace, Popescule, să-ți fac închinăciune. Dacă mă lași, te și sărut. Popescu e o dregătorie. Odată și odată a fost în familia dumitale o barbă mare, răsfirată de-asupra unei cruci cu lanțul de aur: familie sfințită, Popescule! Dacă n'au fost zale multe și coifuri și pieptare de fier în neamul tău și strămoși încuiați cu cheea pe la spate într'o cutie de tablă, au fost izmene, Popescule, și ițari, Popescule. Nu ești mulțumit? Ai fi vrut cioareci de tinichea și oțel și un cal cu valtrapuri grele? Te-ai fi simțit mai nobil, turnat în metal de linguri și de furculițe?

Ridică, Popescule, capul. Capul ți-e frumos: nițel oacheș, cu ochii plini de licăr zăcut: gura ta place cucoanelor din toată Europa bălană. Care n'a poftit la crăpătura buzelor dumitale cu mustața întreagă și la surâsul ei cu zmalțul alb? Hai, cască-o o leacă — nu ești la dentist, să te temi — să-ți zăresc dinții. Ce mai măsele, mă! vere Popescule. Să poftească și ăi de au rude în Evul mediu să și-le arate. Ptiu! ce mai putregaiuri și ce de mai cauciuc! Și, de! nu se poate zice că tu nu știi să strângi cum trebuie în brațe, cu brațele tale păroase. Dacă ai desveli țărâna și ai întreba ce-au zis odinioară Grecoaicele, Bulgarcele, Sârboaicele și Unguroaicele, cândva, când se vorbea românește, Popescule, cu multă rușine și puțin, te-ai îmbăta în inima ta — pentrucă părerea lor ar fi la fel cu a Nemțoaicelor, a Franțuzoaicelor și Englezoaicelor... Nu roșiți, rase fine și cu copita scumpă, încălțată într'o seară de teatru sau de bal, cu pantoful Louis Quinze de chevreaux: v'a emoționat Popescu!

Popescule, dumneata ești pământul, cu grâul, cu soarele și cu ciorile lui. Pământul nu e lucru de râs și de murdărit: pe el n'au fost încă în stare să-l jignească milioanele de popoare, care au făcut o gaură în el și au stat omenește de-asupra. Nu s'a supărat niciodată pe ele pământul, Popescule; ba le-a înghițit la urmă de tot și pe toate — și tot nu s'a spurcat și nu s'a împuțit, nici de găuri nici de cimitire.

Inima sus, Popescule, Popescule dela Jii, dela Olt, de pe Ialomița, de pe Siret, de dincoace și de dincolo de Nistru și de pe toată Dunărea lată. Cu niște măsele ca ale dumitale ți-a dat Dumnezeu și o poftă de mâncare și o putere de mestecat fără pereche. Ai să mai mănânci! ascultă-mă pe mine, Popescule. — Ca să nu mint, peste o mie de ani o să se vorbească limba ta cine știe până unde, până la ce mare și până la ce munți, dacă numai în 500 de ani graiul, care-ți miroase a dulceață și must de razachie, se aude, mă băiete, când mai stropit, când mai înghesuit, pe un bărăgan de hartă de o mie de kilometri patrați...

Popescule, să trăești!

T. ARGHEZI

A. MURNU — LA BISERICĂ

Gravură în lemn

Stătea Domnița tânără 'n pridvor,
Pridvoru 'n care stau și eu acum,
Și se uita cu ochii arși, a drum:
— Mai cată, babo, bobul sositor...

Era frumoasă tînăra Domniță.
In schitul vechiu, subt bolta afumată,
Surîde încă dulce chip de fată:
De veacuri lungi, copila-ctitoriță,
Din umbra care-o 'nvăluie ca 'n ceață.
Iși nalță trupu-i fraged și subțire,
Purtând pe palme-o albă mănăstire
Și 'n ochii mari un aprig dor de viață.

Stătea Domnița zile lungi dearândul,
Cu dorul, cu gherghetul și cu gândul
Și alegea, cu mâna-i subțirică,
Flori galbene de ibrișin și fir
Pe catifeaua unui patrafir, —
Odăjdii scumpe pentr'un sfânt Vlădică,
Ca să se 'ndure Cel-de-sus
De tinerețа celui ce s'a dus.

Cosea, așa, cu sufletul departe
La beizadeaua tînăr și haihui,
Care plecase cu plăeșii lui
Și nu-i mai trimetea nici sol, nici carte.

S'o fi 'nvrăjbit cu Turcii la hotară?
Ori veneticul fugărit la Leși
S'o fi întors cu sabie la Eși,
Să puie direptate nouă 'n țară?..

Inalță ochii mari cu gene ude.
Cu glas domol și aiurit întreabă —,
Și parcă glasul nu și-l mai aude:
— Nu'mi dai în bobi de-un drum de sară,
b[illegible]?..

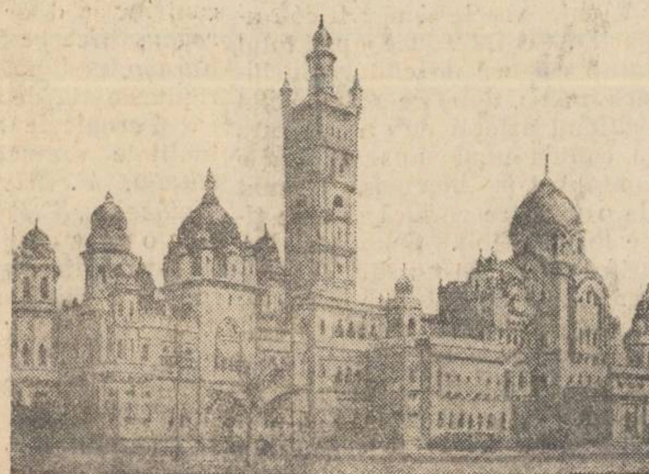
S'alege rostul bobilor în sită:
De inimă, de drum și de ursită,
Și-un bob nebun tot vine, și se duce
Și rupe 'n două calea spre Domniță.
Iși scuipă baba'n sîn a sărăcie,
Că bobii iar s'au așezat în cruce
Și-i semn de moarte, n'ar mai fi să fie!
— S'arată veste mare, măiculiță...

Coboară umbra serii în pridvor
Și cade, rumăn, soarele pe munte.
Domnița 'și duce mânile la frunte,
Că drumu-i gol, și ochii grei o dor.

Dar, parcă 'n fundul zării amorțite
S'alege-un sul de colb spoit de soare,
Și'n liniștea sălbatecă îi pare
C'aude svon de glasuri și copite.

Tresare lung Domnița și c'o mână
Iși prinde sânu 'n sbucium — și nu știe
Că veste e, dar nu de bucurie,
Că-i văduvă de-acum o săptămână.

OTILIA CAZIMIR

UNGUREANUL

de Mihail Sadoveanu

De cum se ridicase Levi Tof și ieșise, bătrânul boier căzuse într'un fel de reverie, privind într'un singur punct, în fundul cel mai întunecat al cerdacului. O altă slujnică intră și depuse pe masă două lumânări în globuri de sticlă.

Domnul Levi Tof se întoarse destul de curând.

— Spune Levi, murmură răgușit, bătrânul.

— Cucoane Gheorghiță, răspunse cu delicatețǎ misitul, domnul doctor Luca vă transmite această simplă informație, textual: „In noaptea de 31 August spre 1 Septembrie, ora douăsprezece și un sfert".

— Cum? ai auzit bine?

— Exact, cucoane Gheorghiță, întocmai precum v'am spus.

Domnul Levi Tof se așeză la locul său. Urmă tăcere. Bătrânul lăsă să-i atârne mâna stângă pe marginea jilțului.

— Ascultă, fată, începu el, cu liniște aparentă ridicând ochi punctați de lumini spre domnișoara Corban. Asta-i supărarea pe care vreau s'o lepăd, pe lângă indignările celelalte.

Domnișoara Tanța avu întâiu intenția să-și joace rolul ce se impune în asemenea împrejurări; să sară de pe divan, să se apropie de bătrân și să-i cuprindă o mână. Avu plăcere să constate că e mai bine să rămâie sinceră. Nu simțise încă născând în ea sentimente deosebite pentru acest bătrân altfel destul de interesant. Era mai mult curioasă; deci rămase în locul confortabil unde se afla.

— Iată ce este în puține vorbe, urmă bătrânul Vrânceanu. Sânt opt ori nouă ani de când s'a înfățișat la mine un om străin, întrebându-mă dacă n'am nevoie de un slujitor bun la vite. Avea acte în regulă, vârstă potrivită — bărbat voinic și cărunt — și înfățișare blândă. Era de loc de peste munți; dintr'un sat de lângă Brețcu. Fusese la cătane; știință de carte n'avea; se îndeletnicise cândva și cu ciobănia; slujise și la un grof; pe urmă groful pierind el ieșise în lume după alt stăpân. Il căuta pe acest stăpân de optsprezece luni. Se oprise ici-colea; nu-i plăcea. La mine, cât stătuse în preajma curții, observând și pândind, văzuse vite frumoase și auzise și o larmă care-i plăcea, de tot felul de animale și orătenii.

— Dacă mă primești, măria-ta, zice el, eu am să cerc să rămân aici. Numai să nu fiu prea tare asuprit și să mă lași, măria-ta, să îngrijesc cum știu eu de vietăți.

Il las să-și vadă de treburi și-l priveghez.

Ce-avea el, care nu mi-a plăcut dela început? dar pe urmă m'am deprins. Se ruga și se închina, dimineața, cam mult. Mie nu-mi convine să-și piardă slujitorii vremea.

Fă-ți repede cruce; pune mâna pe pâne și pe brânză și du-te în treaba ta. După ce se ruga, își rotea ochii împrejur, să nu-i fie straiul ponosit. Asta iar, după a mea părere, e pierdere de vreme. Și o cămașă totdeauna spălată și curată, e un lux de prisos pentru un servitor la vite. Să vezi, însă, ce se întâmpla după ce ieșea dela rugăciune și dela inspecție. La vite și la păsări fusese el din zori, îndată ce sărise din așternut; cum ieșea însă dela rugăciune, îmbrăcat și pieptănat, vacile, viții, mânzii și iepele, purceii, juncii — care pe unde erau în ogrăzile lor — veneau către el și-l salutau. Te rog să nu zâmbești.

— Nu zâmbesc, nănașule.

— Te rog să nu zâmbești. Ceiace spun e adevăr. Departe de a zâmbi — eu stăteam și mă uitam cu nedumerire și cu oarecare sfială. Pe urmă am văzut eu la el tot meșteșugul, care nu era decât blândeța. Și mai era o cunoaștere secretă a naturii animalelor: când și cum trebuia să le dea mâncarea, unde-i partea cea mai sensibilă a pielii, ca să le mângâie. Am văzut curcani venind la el și prezentându-i capul, iar el îi scărpina ușor subt apendicele ciocului, trecând delicat subt moț degetul cel mic. Am stat mult și m'am uitat cu interes cum dresează purceii. (Eu am instalații frumoase pentru porci de rasă York). Omul meu întrebuința o vărguță ca o baghetă magică. Abia îi atingea și le spunea un număr ori un nume la fiecare. In legătură cu mâncarea și cu boxele lor, administra așa fel acea baghetă și numele ori numărul care răspundea fiecăruia, încât petreceam ca la un teatru de varietăți. Vițel, mânz, cucoș urmau aceiași administrație și educație. Așa încât în doi ani am avut o generație de făpturi ale lui Dumnezeu care-și cunoșteau stăpânul, răspundeau îndemnurilor și chemărilor lui, — umblau după el ca niște adevărate animale domestice, așa cum au ajuns până acuma să fie numai cânii; glasul lui era pentru ele tot așa de neapărat trebuitor cași hrana. Ce să spun? acest străin din munți, cu numele Ambrozie, care nu știa carte, era tata ogrăzilor mele; umblau toate vietățile la vorbele lui, ca purtate de farmec. Dealtminteri știa să le descânte și să le vindece de multe boale. Pot să mai adaog că se ocupase și de unii din cânii mei de vânat, până ce l-am oprit, căci nu voiau să mai stea decât cu dânsul. Singurele năcazuri pe care mi le mai pricinuia acest om al lui Dumnezeu erau reclamațiile necontenite pe care mi le supunea, împotriva slujitorilor dela pluguri și dela hărăbăli: cum că asupresc boii:

— No, că dacă nu dai o poruncă, măria-ta, să nu mai suduie, să nu mai dușmănească și să nu mai ucidă vitele, eu îmi cer simbria și mă duc în lume. Eu cu asemenea rânduială nu pot trăi. Am găsit un stăpân bun, har Domnului, dar nu pot suferi dușmani ca aceștia!

Așa a trăit omul acesta Ambrozie în ograda mea de aici, sănătos și în putere, până în acest an. In primăvara asta mi s'a părut că-i mai puțin vioiu decât îl știam.

Aveam obiceiu să mă duc să-l cercetez din când în când. Pe vremea când era munca în toiu la câmp, îl vedeam mai rar. Nu-l văzusem o săptămână. Il găsesc slăbit. Stătea într'un colț al ogrăzii, să-l bată soarele. Era în Duminica Floriilor. Animalele liniștite, prin cotloanele lor. La poarta ogrăzii unde își avea chilia, muguri de iovă.

Făcuse el două mănunchiuri și le aninase unul în dreapta și altul în stânga. După ce trec eu, ca să stau de vorbă cu dânsul, vine un juncan roș și se tot năcăjea să ajungă cu botul mâțișorii de iovă. Unul se ridicase din colțul lui ca să-mi iasă întru întâmpinare. Vede juncanul roș. Ii pusese el singur nume: Zorilă. „Nu-i voie, Zorilă, zice; acele crengi sânt ale Domnului Iisus. Feri și du-te la locul tău". Juncanul l-a ascultat și s'a dus.

— Ce ai tu, Ambrozie? întreb. Mi se pare mie ori mă înșel? dar te găsesc slăbit, parcă ai ceva în tine, o trudă.

— Stăpâne, răspunde slujitorul, m'ajunge o întâmplare veche; eu am fost pușcat prin coșul pieptului, de niște hoți, acu douăzeci-și-doi de ani. Tânjesc câteodată, primăvara, și tușesc.

— De ce nu te duci la un doc-

(Continuare in pag. II-a)

tor? Iaca, să te trimit la târg la Botoșani, să te vadă doctorul Șeptelici, care vine de mă caută și pe mine, când scârțâi.

— Apoi, stăpâne, zice el, când a fi vorba despre asta, să știi că-s gata. Mai beau eu niște fierturi pe care le cunosc. Am s'o mai duc o vreme, dar nu mult. Is om destul de vechiu.

— De câți ani ești, Ambrozie?

— Apoi am trecut de șaizeci.

— Te socoteam cu mult mai tânăr.

— No, că nici prea bătrân nu-s, dar am avut năcazuri pe care numai Dumnezeu le-a știut.

Cu vorba asta l-am lăsat între dobitoacele lui, și l-am văzut după aceia cătându-și de treabă, cași mai nainte. Au trecut muncile primăverii, au venit prășilele, secerile. Intr'o Sâmbătă sara, aflu dela slujnice: Ambrozie nu-i bine.

Trec pela el. Intr'adevăr, se încârjoiase de șele și tușea.

— Mi-a fi venit vremea, îmi zice el, fără supărare.

— Să te trimit la Botoșani, la spital, Ambrozie.

— Ba nu. Că m'am înțeles cu cuconașul cel tânăr, domnu doftor Luca. Mai stau până la Schimbarea-la-Față.

In ziua de 6 August, Schimbarea-la-Față, a stat el de vorbă cu toți școlarii lui; nu știu ce le-a spus; a venit la mine să-mi sărute mâna, a primit răvașul către doctor, s'a suit în căruță și s'a dus, învălit în sarică, deși soarele pălea cu putere.

Femeile îmi zic:

— Duceți-vă, cuconașule, și vă uitați cum stă ograda întoarsă spre el: juncii, mânjocii, purceii, paserile. Par'că l-ar întreba numai cu ochii ce este.

După ce s'a dus acolo la spital, mi-a scris doctorul Șeptelici că încă nu s'a stabilit bine ce are; că suferința omului meu e ca un fel de otrăvire lentă; însfârșit, au să mă ție în curent ceilalți medici, căci dumnealui pleacă într'o misiune în străinătate. Medicii secundari s'au mirat numai, după cât am auzit, că cer rapoarte despre un oarecare om de rând. Ceilalți slujitori ai mei, care rămăseseră acum mai mari la ogradă, după ce căpitenia lor plecase, trimeteau răspuns prin femei cum că îi bine și fără ungurean. Vitele mănâncă și dorm; sânt destoinici și alți oameni; ar face bine boierii să nu mai caute în coarne, așa, veneticilor din toată lumea. Grăiau așa, ei între ei.

Acuma, astă-noapte, iată ce s'a întâmplat. M'am culcat de vreme, ca de obiceiu, și am dormit un somn. Câteodată am nopți cu puțină liniște; atuncea pedepsesc pe doctorul meu dela Cluj, îl trezesc, îl chem la mine, stăm de vorbă, jucăm cărți, îmi mai face o cafea. Ca să nu i se pară nimica ciudat, opresc pendula din odaia mea, ori schimb arătătorul la o oră târzie. Astă-noapte nu s'a întâmplat nimic din toate acestea. Dormeam destul de liniștit, când am fost trezit de un freamăt. Era ceva cu totul neobișnuit; lătrau cânii; mai mult urlau decât lătrau. Juncii ieșiseră din staulele lor și mugeau. Nechezau subțire armăsărașii mei de rasă. Guițau purceii York.

Ori au dat niște lupi, mă gândesc eu, ori năzuiesc la avutul meu niște dihănii mai rele, adică oameni.

Când ies afară din cerdac, găsesc pe doctor. Auzise și el și ieșea cu pușca. Trecem din cerdac în întâia ogradă. Atuncea au izbucnit cucoșii din găinării, și, îndată după țipătul cucoșilor, au prins a cotcodăci găinile. După frământările de sgomote, am înțeles că animalele sunt toate eșite afară.

Argații erau și ei treji.

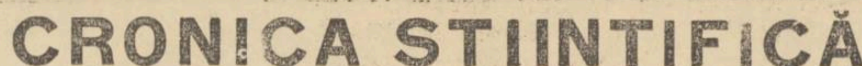
— Ce este? strigă doctorul Luca.

— Apoi știu eu, cucoane? răspunde unul din întuneric. Parcă noi ne pricepem la o poznă ca asta? Zic unii că poate să fi murit ungureanul la spital; dobitoacele au avut înștiințare.

Astăzi a plecat doctorul la Botoșani; de aceea nu-i aici de față. Ai auzit și d-ta comunicarea lui telefonică. Ambrozie a murit astă-noapte îndată după ora 12. Tocmai când s'a produs acel freamăt care m'a deșteptat.

Isprăvindu-și povestirea, bătrânul ridică fruntea, așteptând o întrebare, ori o replică. Domnișoara Constanța găsi de cuviință să tacă. Sara era așa de liniștită, fără nici un susur de vânt încât se auzea deslușit în cerdac răsuflarea îngreuiată a lui Cuconu Gheorghiță.

MIHAIL SADOVEANU

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

Viața în afară de organism

Acum vreo câteva luni am avut prilejul să semnalăm, în cadrul acestei cronici o remarcabilă descoperire realizată de doi savanți americani: Dr. Carrel dela Institutul Rockefeller și faimosul aviator colonelul Lindbergh.

Obiectul descoperirii privea posibilitatea întreținerii în stare viabilă a unor organe desprinse din corpul animalelor și al omului.

In anumite condițiuni fizice și chimice, aceste organe își continuau procesul biologic la fel ca în angrenajul general al organismului. Nu numai că trăiau și reușeau să îndeplinească funcțiunile normale, dar mai mult încă: ajungeau chiar să se desvolte și să crească într'un chip surprinzător.

Aparatul, în care cei doi savanți americani introduceau „piesele" desprinse din trup, pentru a le cultiva în felul acesta, a fost denumit cu drept cuvânt „camera vieții".

Descoperirea prezintă o importanță atât de covârșitoare pentru biologie și medicină, încât justifică unele amănunte suplimentare.

Unele persoane mai în vârstă au fost poate nedumerite de faptul că s'a acordat titlul de „inovație" acestei descoperiri făcute de doctorul Carrel, întrucât încă în epoca antebelică, acelaș medic yankeu reușise să realizeze culturi de țesuturi în afară de organism.

O lămurire e necesară pentru a înlătura o confuzie.

Intr'adevăr, „cultura organelor" n'are nimic aface cu „cultura țesuturilor", obținută de doctorul Carrel încă acum 20 de ani. Incontestabil că e extrem de important faptul că elementele celulare, — adică unitățile vitale, — pot trăi în afară de angrenajul organismului, fiind susceptibile de o cultură analoagă cu aceea a microbilor, de exemplu. Acesta era sensul culturii țesuturilor, punctul de plecare al unor importante descoperiri biologice. Astfel s'a putut aduce dovada imortalității potențiale a celulelor. Și astăzi încă, la institutul Rockefeller se cultivă țesuturi extrase acum 23 de ani din inima unei embrion de pui de găină. Animalul, dacă și-ar fi trăit existența normală, ar fi fost astăzi mort de multă vreme. Celulele lui însă continuă să prospereze în flaconul de cultură.

Noua descoperire a lui Carrel și Lindbergh are o semnificație cu totul deosebită. Cei doi savanți au reușit să facă să trăiască în afară de organism, nu simple elemente din corp, ci organe întregi.

După ce au desprins din mașina generală, una din mașinile particulare, ce o alcătuesc, au instalat-o în condiții, care imită la maximum cele realizate normal în ansamblul organic. In această ambianță biologică artificială, organul continuă să trăiască, să funcționeze și chiar să crească.

Iată pe scurt și technica operației. Unui animal narcotizat — de preferință o găină sau o pisică adultă — i se scoate un organ, împreună cu țesuturile aderente, vasele și nervii ce-i aparțin. Se introduce apoi totul într'o cameră de cultură închisă ermetic, după ce s'a conectat orificiul arterei de alimentare la canula unui aparat foarte complicat și ingenios, animat de o mișcare ritmică și care ține locul inimii. Se injectează astfel un lichid nutritiv și oxigenat, — surogatul sângelui — în organul introdus pentru cultură. Temperatura ambiantă este aceea normală a sângelui, adică 37-38 de grade. Lichidul, servind la irigarea organului, poate fi ser pur sau un lichid fiziologic, cuprinzând diferite elemente stimulatoare. Se declanșează circulația artificială, aproape o oră după sacrificarea animalului. Frecvența pulsațiilor este în genere de 60 pe minut, iar presiunea lichidului variază între 60 și 120 de mm. de mercur.

Din 26 de experiențe astfel realizate, 24 au reușit pe deplin, în sensul că organul s'a menținut aseptic și viu. Anumite organe au trăit până la 30 de zile cu arterele pulsatoare și o circulație activă. In tot timpul duratei experienței cercetătorul are posibilitatea să „vadă" organul, să-l privească trăind și să asiste la funcționarea lui.

Când introducem în lichidul circulator anumite elemente emulatoare, ca de pildă vitamina A. remarcăm cum organul își schimbă încetul cu încetul forma și dimensiunea. Astfel, s'a putut vedea cum crește, în „camera de cultură" un ovar și o glandă tiroidă. Ovarul și-a triplat greutatea, trecând dela 80 la 284 de miligrame. Mai mult încă: el a produs țesuturi noui, desvoltând „corpul galben", dovadă că s'a maturizat „în vitro" și c'a expulzat ovule.

Grație doctorului Carrel și colonelului Lindbergh, biologia este înzestrată cu un nou procedeu de investigație. Vom fi în măsură să „demontăm" mașina organică și să urmărim direct, viața fiecărui organ în parte, desprinsă de angrenaj. In plus, organul izolat funcționează în această „cameră", livrând mediului ambiant produsele sale caracteristice. Astfel, hormonii secretați de glandele endocrine, vor putea fi studiați mai de aproape.

Medicul va fi deasemenea în măsură să experimenteze efectul anumitor substanțe terapeutice, asupra fiecărui organ, putând examina funcționarea organelor bolnave, procesul de creștere al tumorilor, etc.

Ridichi e ca medicament

Cercetările recente au stabilit că ridichile conțin anumite substanțe, care exercită o acțiune eficace asupra ficatului și fierei.

Intr'adevăr, imediat ce acest aliment pătrunde în stomac, fierea începe să devie limpede și-și reduce concentrația. După câteva ceasuri, acelaș proces se repetă.

Intrucât în maladiile ficatului, în legătură cu fierea, obiectul principal al teraupeticei este să spele vezicula biliară și canalurile corespunzătoare, printr'un flux mai intens al acestui lichid, descoperirea menționată prezintă o deosebită importanță, ca mijloc eficace de tratament.

De-altfel, empirismul a luat-o și de astădată înaintea științei. Intr'adevăr, în multe ținuturi din Europa, în special în sudul Germaniei, ridichile reprezintă un vechiu leac împotriva boalelor de ficat.

Aurul radiază căldură

Savantul englez, profesorul Barry, a stabilit în mod neîndoielnic, că o bucată de aur masiv, expusă vaporilor de apă, radiază căldură, timp de câteva ore.

Printr'o cântărire extrem de precisă, a constatat că în acest caz vaporii de apă sunt absorbiți de aur, lucru care se traduce dealtfel prin creșterea greutății metalului nobil.

Cantitatea de căldură radiată pe această cale este însă infimă. Astfel, avem nevoie de foarte mult aur chiar pentru cel mai elementar proces de energie, cum ar fi de pildă funcționarea timp de o oră, a unui motor de un cal putere.

Omenirea aevine mai înaltă ?

Dr. Koch medic municipal din Lipsca, pe baza unor măsurători sistematice, făcute în decursul ultimilor 50 de ani, la copiii de școală, a constatat că în epoca de după războiu procesul de creștere al copiilor este sensibil schimbat.

Intr'adevăr, deși greutatea și înălțimea mijlocie a nouilor născuți a rămas aceeaș ca în epoca de dinainte de războiu, totuș, la vârsta de 10-12 ani, copiii au în mijlociu o înălțime cu 5 cm. mai mare și un plus de greutate de 4 kgr., în comparație cu colegii lor din perioada antebelică.

Această constatare, care nu e o simplă coincidență, o explică medicul german prin alimentația actuală a copiilor, mai bogată în vitamine, și mai ales printr'o folosire din ce în ce mai frecventă a helioterapiei. După cum se știe, razele ultraviolete ale soarelui exercită o influență considerabilă asupra procesului de creștere.

ING. I. S.

Viața Românească

Numărul recent al acestei reviste aduce în mișcarea literară și socială din țară, un ritm de o combativitate rară.

Pe lângă partea literară cu contribuția d-lor *Al. O. Teodoreanu*, *George Lesnea* și *Coca Farago*, pe lângă critica literară reprezentată de d-nii *M. D. Ralea* și cronicele de palpitantă actualitate semnate de *D. I. Suchianu*, *T. Cristureanu*, *N. N. Matheescu*, *Șt. Popescu* și *Lucian Boz*, o serie de probleme sociale în excelente eseuri constituie fondul numărului 7—8.

Citām: *Andrei Oțetea*, Revoluția național-socialistă în Germania; *Mircea Mancaș*, Idealismul social; *Grum Mihăilescu*, Invățământul și îndrumarea agricolă în estul și sud-estul Europei; *Al. Mihăileanu*, Perspective sociale în România; *N. Mărgineanu*, America țara superlativului și *T. Cristureanu*, In slujba Satanei, o documentată, științifică și vioaie răsturnare a miturilor rasiste, ca răspuns critic la cartea „In slujba Satanei" de H. Sanielevici.

Pe scurt, o curajoasă deschidere a noului sezon.

CRONICA ȘAHULUI

Adresa redacției acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21, București 1*

România la Olimpiada din Varșovia

Anul acesta, marea competiție internațională de șah, organizată de F. I. D. E. s'a disputat în capitala Poloniei.

Au luat parte 20 țări din toate colțurile lumii și a câștigat după o luptă aprigă, accentuată în ultimele runde, *Statele Unite*, care a obținut astfel pentru a treia oară consecutiv premiul I și cupa „*Hamilton-Rousell*". Despre modul cum s'au comportat echipele și amănunte interesante asupra match-urilor, am scris în numărul nostru trecut. Acum vom insista numai asupra echipei române și în special a noului „caz" creiat în urma Olimpiadei: *cazul Silbermann*.

*

Deși clasată a șaptesprezecea din douăzeci de participante, România a reușit să-și atragă multe simpatii și să fie considerată ca una din țările cu un șah de înalt nivel. In condițiuni vitrege, luptând cu multă greutate, fie din cauza indispoziției lui *Brody*, fie din cauza indisciplinei lui *Silbermann*, la care se mai adaugă slăbiciunea fizică și lipsa de rutină a lui *Ichim* și *Toma Popa* — *Erdely* fiind singurul ce s'a comportat ca un mare maestru internațional — România a obținut un loc mai mult ca onorabil, plasându-se înaintea unor țări cu însemnate tradiții șahiste ca: Italia, Elveția și Irlanda.

*

Unul din motivele importante ale prestigiului pe care și l'a atras România în acest concurs, se datorește modului cum a fost îngrijită și condusă echipa națională de președintele Federației Române de Șah, d-l *Cristian Leu*. Modul cum a încurajat jucătorii, asigurându-le un moral ridicat, energia de care a dat dovadă în actele de indisciplină manifestate de unul din echipieri și strălucita expunere făcută la congresul F. I. D. E.-ului, unde l'a suplinit pe maestrul Gudju cu aceeași autoritate, i-a creat d-lui Leu o faimă în străinătate și ne-a convins de însemnătatea situației sale în fruntea Federației noastre. Un mare succes al României la congresul F. I. D. E.-ului a fost — datorit tot d-lui Cristian Leu — obținerea din nou a delegației dată de congresul anterior, pentru a studia problema șahului în școli și eficacitatea introducerii acestei discipline în educația tineretului. Dar eeace a constituit o exepțională isbândă a șahului românesc este faptul că ni s'a acordat organizarea Olimpiadei mondiale de șah în 1938, care se va ține la București sau la Sinaia în cadrul unor festivități strălucite.

*

Erdely, vechiul nostru maestru și apreciatul ex-campion al României, a fost ca întotdeauna fundamentul echipei noastre. Deși nu într'o formă mare, datorită lipsei de antrenament atât de necesar unui maestru — Erdely a obținut 1 victorie și 12 remize, grație rutinei, rezistenței sale fizice și unui talent deosebit. Are un joc pozițional, care asigură totdeauna victoria și studiile lui teoretice îl ajută imens. Suferă însă de o lipsă de tactică și are o prea mare încredere în jocul lui strategic. Este însă, incontestabil, cel mai bun șahist român.

*

Brody, bătrânul maestru român, a dat dovadă de o tinerețe neașteptată, care însă l'a epuizat; deși bolnav, a jucat totuși cu elan, obținând rezultate frumoase. A câștigat cinci partide, făcând și numeroase remize. Fiind silit să se întoarcă de urgență în țară pentru ocupațiile sale—șahul, nu este o profesiune!— nu a mai jucat în ultimele două runde contra Ungariei și Statelor Unite. A avut rezultate apreciabile și a contribuit cu jocul său la clasificarea finală a României. Brody este jucătorul atent, tactic și cu mare spirit analitic, ceeace-l face uneori să... piardă, prin acțiunile sale constructive și neglijând atacurile adverse. Faptul că a câștigat cinci partide îl situiază din nou printre elementele de frunte ale șahului nostru.

*

Traian Ichim „copilul din Iași", a făcut figură admirabilă, stârnind în unele match-uri senzație pentru ambiția lui de a nu se lăsa învins. A jucat cu cei mai mari maeștri străini, după excluderea lui Silbermann, din runda a șaptea. Alături de Erdely, Ichim e singurul care a participat la toate rundele, având o rezistență fizică destul de bună pentru lipsa de rutină și faptul că ia prima oară parte la un concuros internațional. Din această cauză nu a putut obține decât 2 victorii, dintre cari una contra bătrânului maestru Podhorcer. Dar rezultatele lui senzaționale sunt în seria remizelor, dintre cari două au fost contra lui *Grau*, campionul Argentinei și contra lui *Flohr*, maestrul cehoslovac și campionul țării sale. Grau a cerut remiza în fața lui Ichim, fiind într'o situație disperată. Ichim a admis remisa, în urma hotărârei d-lui Cr. Leu, președintele federației noastre, de a nu obosi prea mult pe jucătorii noștri în slabe condiții fizice. Ichim a făcut bine că a admis remisa, deoarece o victorie morală este uneori mai frumoasă și mai puțin... obositoare. Dar remisa cu Flohr, învingătorul lui Alechin în turneul dela Hastings, a provocat o mare impresie, atrăgând o vie simpatie lui Ichim și indirect României. Siguranța de victorie a lui Flohr și surprinderea furioasă a campionului cehoslovac în fața rezistenței de granit a lui Ichim — partida a fost întreruptă de două ori — a produs multe comentarii în favoarea noastră; un ziar cehoslovac a scris: „In fața rezistenței dârze a românului, partida a fost întreruptă pentru a doua oară, în poziție egală și va fi probabil remiză!". Ichim deci a devenit deodată vedetă și are asupra sa atrasă atenția și simpatia marilor maeștri, la a căror manifestații de admirație ne raliem și noi cu multă căldură.

*

Toma Popa a fost deasemenea o revelație. Victoria sa asupra lui *Golombeck* — făcută cu sacrificiu de damă, printr'o cursă ascunsă ce a reușit să-l păcălească pe cunoscutul maestru, apare în palmaresul lui Toma Popa ca un rezultat excepțional. Golombeck este cel ce a obținut prima victorie la această Olimpiadă asupra lui Horowitz, unul din „neînvinși".

Prin prisma acestui rezultat, victoria lui Toma Popa este un mare succes — ce se răsfrânge asupra șahului românesc.

C. F. R.-istul, în toate match-urile lui, a arborat acelaș calm, optimism și curaj enervant pentru adversari. Cu un antrenament asiduu și cu mai bogate studii teoretice, Toma Popa va ajunge departe. Felicităm pe d-l *ing. Orăscu*, conducătorul secției de șah al C. F. R.-ului și aducem omagiul nostru șahistului român Toma Popa.

*

Și acum, despre *Silbermann*. Cititorii noștri cunosc laudele ce i le-am adus când a devenit „maestru" adjudecându-și titlul de campion al României pe 1935. Am arătat că acest element admirabil al șahului românesc, dacă ar căpăta o seriozitate mai mare și oarecari cunoștințe teoretice, ar deveni un maestru de talie internațională. Dar Silbermann își pune el singur obstacole în drumul lui ascendent. La Varșovia a dat dovadă de o indisciplină maximă, nepermisă unui jucător de șah.

Am citit interview-ul său, acordat unui cotidian și ne-am întărit convingerea că este vinovat.

a) Un jucător de șah înscris într'o competiție internațională nu are dreptul să joace alte partide decât cele din cadrul concursului, mai ales pe bani, aducând acestui joc spiritual, șahul, o insultă materială.

b) Silbermann nu avea dreptul să-și piardă timpul cu asemenea partide și să refuze președintelui federației din care face parte invitația de a veni la masa de joc a concursului, sub motivul — indicat de el în interview, că „avea o partidă angajată"

Un președinte de federație este o autoritate supremă și cei cari pleacă sub conducerea lui să apere culorile naționale sunt datori să-l asculte și să îndeplinească hotărârile lui. Iată ceeace au făcut Erdely, Ichim, Brody și Toma Popa și n'a făcut Silbermann.

c) Faptul că a jucat la masa I-a cu cei mai buni reprezentanți ai țărilor străine nu-i scuză înfrângerile, cum încearcă el să se disculpe. Intr'o luptă nu este totul victoria, ci corectitudinea și regularitatea jocului. Silbermann, contra unora din acești maeștri avea poziții câștigate și putea obține victorii strălucite. Dar jucând neglijent, ignorând valoarea adversarului și având o prea mare auto-încredere în finale strica tot ceeace clădise și pierdea prin greșeli elementare. Acest lucru nu este demn de un campion al României și de un reprezentant al nostru la Olimpiadă.

d) Ne miră comparația cu Ichim — că acesta ar fi reușit rezultate mai proaste la masa I-a. Dar Ichim a fost o pildă de jucător corect și loial și numai rezistența lui imensă în fața lui Flohr îi scuză toate greșelile. Oare Silbermann are o scuză?

Nu! Pentru aceste motive și pentru alte motive ce nu ne-au venit în minte, dar pe cari comisia de judecată va ști să le aprecieze și să le cântărească obiectiv, excluderea lui Silbermann din echipă a fost un act perfect de just și în concordanță cu principiile șahului. Suntem de acord cu d-l președinte al federației noastre și — *reluând vechia și eterna noastră obiectivitate* — apreciem gestul său de-a nu lua parte la judecarea lui Silbermann.

*

Incă ceva inedit și interesant din partea d-lui Cristian Leu. De-acum înainte echipa reprezentativă la concursurile internaționale se va alege de către comitetul F. R. S.-ului, iar nu pe bază de concurs, unde șansa și situațiile de moment influențează rezultatele uneori nejustificate. Astfel concursurile vor servi doar ca mijloc de antrenament și selecționare, membrii comitetului de selecție aavând posibilitatea să urmărească forma juacătorilor. Este o măsură utilă și care va da roade în viitorul apropiat.

*

Pentru anul șahist ce începe în această toamnă, F. R. S. anunță un program de mare anvergură, culminând cu aducerea lui Alechin în primăvară pentru mai multe manifestații șahiste. Dar vom examina mai pe larg programul într'un număr viitor.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

MĂRUNTE

NAUFRAGIAȚII DRAGOSTEI

Citiți ediția II-a din „Naufragiații dragostei" studiu psiho-sexual de dr. H. Martin, o lucrare care deși științifică, tratează în mod literar nevrozele amorului. Autorul înfățișează cititorilor o sumedenie de îndrumări, pentru cunoașterea problemelor sexuale în lumina științei actuale și a observațiunilor personale. In capitolele Higiena morală sexuală, Educație, Reformă, autorul preconizează cele mai bune mijloace pentru realizarea sănătății și fericirii înainte și după căsătorie.

A APĂRUT IN EDITURA „ADEVERUL"
CONST. GRAUR
Cu privire la Franz Ferdinand
Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii și desenuri.
Exemplarul Lei 100
LA TOATE LIBRĂRIILE

Gazeta Medicală

Acromegalia sau hipertrofia extremităților; Spicuiri din istoria sifilisului de dr. S. Goligorschi; Ce e poliandria; Pneumotoraxul artificial de dr. Mișa; Devotamentul în lumea animalelor; Blenoragia femeilor și a bărbaților de dr. Miron; O anchetă în lumea cititorilor: Medicul care v'a vindecat de boala cea mai grea? Cine e medicul căruia îi datorați cea mai mare recunoștință; Chirurgia și sexualitatea de dr. Sam. Watts; Mortalitatea copiilor în Japonia; Câteva observațiuni despre consumarea fructelor; Pot să fac motociclism?; O metodă nouă de-a avea tutun fără nicotină; Efectele căldurii asupra sugacilor; Consultațiuni medicale și grafologice.

5 reportagii sentimentale
3 anchete senzaționale
2 nuvele
1 roman complet
1 piesă de teatru
200 de fotografii artistice
vă oferă excelenta publicație
MAGAZINUL
apărut în număr special
160 pagini tipărite ia heliogravură 25 lei

D-ta frumoasă doamnă...
n'ai citit încă ultimul număr al revistei femeilor „Magazinul"? Cumpără chiar azi dela chioșcul d-tale această publicație a elitei, care constitue o minunată desfătare pentru ochi și care publică cele mai frumoase reportagii, anchete, romane, nuvele și piese de teatru.

Demostene Botez: Poetul pesimist

CASA PĂRINTEASCĂ

Poezia și sergenții de stradă

După morți celebre, poporul recunoaște că cel dispărut a fost într'adevăr un om de valoare. In timpul vieții însă, de cele mai multe ori îl ignorează, ori mai rău, îl amestecă cu pleava măruntă a muritorilor obișnuiți.

Poeților le vine și mai greu decât oricărui soiu de artist să se manifeste în ochii cetitorilor drept valoarea meritată.

Stând de vorbă odată cu un șef de editură, îmi spunea cât de puțin se vând volumele de poezii.

— Desfacem, într'un an de zile, abia o sută cincizeci de exemplare — mi-a mărturisit spre marea mea mirare.

Și știi dumneata, a adăogat, cine cumpără mai ales volume de versuri?

Am mărturisit că nu știu, dar îmi închipui că intelectualii.

— Poliția, domnule! Sergenții de stradă!...

Am rămas complect nedumerit și chiar nu mi-a venit să cred. Se pare însă — nu cred să fi fost glumă — că este așa. Funcția pe care o exercită acești poeți ai străzii, obișnuiți să contemple peisajul nopții cu ochii pierduți în gol se vede că-i predispune la meditație și filosofare. Astfel că, am cugetat singură, afirmația directorului de editură ar confirma că nu te poți încrede deloc în „cetitori"; starea socială a unora demonstrează o imposibilitate de pricepere și aprofundare a unei poezii; faptul că alții nu cumpără dovedește că nu pot aprecia ceiace nu cunosc.

Poeții, mai mult decât oricare dintre artiști, sunt condamnați să nu fie înțeleși și apreciați.

Domnul Demostene

Inainte vreme, pe când eram un tinerel crud — sunt cincisprezece ani de-atunci — mi s'a întâmplat să fug și să mă ascund în subsol, pentrucă intra o mașină în curte cu musafiri de-ai tatălui meu.

Din adăpost, de după un obion, am privit cum se oprește automobilul și coboară câțiva străini, urcând treptele terasei.

Unul dintre acei necunoscuți mi-a atras îndată privirile. Să vi-l descriu:

Un om de statură înaltă, puternică, amintind luptătorii lumii vechi. Părea sigur și calm totodată și avea în toată înfățișarea ceva blând și sincer.

Capul impunător. Trăsături de medalie, copiate parcă de pe-o stampă veche. Fruntea neted sculptată și de subt dalia ei ochii priveau de-aici, din lumea noastră nouă, prietinoși și blajini, c'o lumină de apă verde-liniștită.

— Mândru boier! a exclamat în spatele meu, femeia de casă, în admirație.

Prin „mândru" moldovenește se înțelege frumos și maiestos.

Mi-am spus și eu în minte că, într'adevăr, caracterizarea era bună. Ceiace însă îmi plăcea mai mult, era privirea aceia caldă și îmbietoare care te făcea prietin îndată în fața posesorului ei.

Ași fi vrut să-l cunosc. Să ies din ascunzișul meu și să mă duc să-i fac față. Dar timiditatea, pe care am purtat-o întotdeauna pe suflet și care atunci se manifesta ca o adevărată boală, m'a făcut să nu-mi pot urma imboldul inimii.

Am aflat îndată, că străinul se numea Demostene Botez *și că era poet.*

Mult mai târziu l-am cunoscut. I-am spus „Domnul Demostene", pentrucă așa mi se părea că se potrivește bine cu toată înfățișarea lui. Și așa îi spun și astăzi, după atâția ani.

Prima lui poezie

Când spun prima lui poezie, înțeleg prima pe care am cunoscut-o eu, în revista „Viața Românească".

Mărturisesc că iubesc mai mult proza decât versurile. Totuși, poezii cetesc, însă numai bune.

Pe Eminescu am fost învățat să-l idolatrizez, ce pe un zeu, de copil. Il știu pe de rost. Când cad frunzele toamna ori când se topesc zăpezile și sufletul caută emoții rare, totdeauna recurg la volumașul meu în piele albastră, unde sufletul lui Eminescu, și-a pus picăturile lui eterne.

Pe poetul G. Topârceanu, iarăși am învățat să-l iubesc, memorându-l din scoarță în scoarță. Poeziile lui clare și cizelate — ca o bucată de alabastru — fineța și discreția sufletească, spiritul ce se desprinde din ele m'au făcut să-i devin fervent admirator.

De mult, nu mai descoperisem o sursă de emoție nouă, neîncepută.

Ocazia a venit, când, într'o zi, am cetit în „Viața Românească" o poezie iscălită Demostene Botez.

Am cetit-o cu o uimire extraordinară. Parcă mi se dăruise deodată ceva nespus de frumos. Cum mi-i obiceiul, fiind o fire entuziastă, îmi venea să strig, să pun în curent pe fiecare cu descoperirea mea cea mare.

— Ascultați! le spuneam. Să vă cetesc o poezie minunată.

Și în picioare, pe unde se nemerea, începeam să spun versurile atât de nouă și neașteptate, pline de un conținut greu și fierbinte, ca și metalul din care fusese modelată figura de medalie a „Domnului Demostene".

Poeziile lui

De-aici înainte, dela prima lui poezie, am urmărit toate cântecele poetului. Era o delectare, veșnic nouă. Și când a apărut „Povestea Omului" în care sunt reunite o serie de poeme desăvârșite, volumul mi-a devenit tovarăș credincios. De câte ori aveam ocazia ceteam din el. Eram dornic să arăt tuturor celor care nu-l știau încă, ce minunate flori n'a cunoscut și ce emoție puternică a pierdut.

Imi amintesc că a venit într'o zi la mine un prietin. Nu-l văzusem de mult. Aveam obiceiul să discutăm adesea împreună, literatură. Amicul cetea și el mult și pretindea că nu dă greș în aprecieri.

— Ai cetit poeziile lui Demostene Botez? l-am întrebat eu, cu entuziasm.

— A, da! M'am uitat printr'însele. Dar nu mi-au plăcut deloc. Mi s'au părut pur și simplu caraghioase.

Și amicul — care avea pasiunea râsului — s'a pornit pe hohote.

— Caraghioase? am răspuns eu, cu inima dureros izbită. Cum poți spune așa ceva? Sunt minunate. Extraordinare. Poate nu le-ai cetit și spui numai așa. Nu pot crede că vorbești serios.

— Vorbesc foarte serios, a răspuns prietenul.

Și cum eu aveam volumul la îndemână, l-a deschis și a cetit:

Și-acum mă simt un car de fân cosit
Adus în târg pe-o noapte 'ntunecoasă
Să port pe-aici mirezme de la coasă
De flori care-au murit.

— Cum să te simți „un car de fân cosit". E pur și simplu comic.

Și prietenul s'a pornit iar pe râs, cum îi era obiceiul.

Când am de-a face cu oameni oarecare, care-și trâmbițează părerea prostește, tac și zâmbesc, la aprecieri abracadabrante. Acuma însă, era vorba de-un om pe care îl știam inteligent și pe care nu mă răbda inima să-l las în eroare.

M'am îndârjit dar și l-am apucat de braț, zguduindu-l.

— Ascultă, i-am spus. Încetează cu râsul și stai liniștit. Am să-ți cetesc eu pe Demostene Botez.

— De geaba! s'a smuls amicul. Mie mi se pare caraghios.

— Stai și-ascultă! am strigat cu mânie.

Și am început:

Mamă,
Să-mi spui de ce-s bolnavi copacii,
De ce-s așa de galbeni și de goi,
De ce le cade frunza în noroi.
De ce-s așa de sânguri azi, săracii...

Mamă,
Să-mi spui și unde-atâția nori se duc
De ce-au venit să nu mai fie soare,
De ce e cerul vânăt spre 'nserare,
De ce sunt negre frunzele de nuc...

Mamă,
Să-mi spui în lume cine a murit
De s'au uscat atâtea frunze moarte,
De au rămas pădurile deșarte,
De-i tot pământu-atâta de mâhnit.

Mamă,
De ce e câmpu-atâta de pustiu
Și peste tot e parcă fum mereu;
Oare-a murit în ceruri Dumnezeu,
Sau vine-o noapte mare și-i târziu...

Ceteam cu sufletul adunat în glas, vibrant și zbătându-se de emoție. Accentuam fiecare frază, fiecare cuvânt plin de-atâta cuprins delicat, adânc, original, covârșitor.

Prietinului i se ofilise puțin râsul. Zâmbi strâmb, încremenit.

— Ai ales o poezie sentimentală mi-a spus. Și știu că cetești frumos. Degeaba, nu mă poți convinge.

I-am cetit iar:

Totul e pustiu
Ca într'o casă
Din care-a fost scos un mort
Pe-o zi frumoasă.

— Nu vezi ce imagine minunată? am strigat. Cum îți exprimă pustiul și tăcerea dureroasă și țiuitoare, ca după un mort care-a plecat? Nu vezi ce simplu o pune în versuri, ce emoție direct trimisă, fără artificiu?

Să-ți mai cetesc:

In târgu 'n care clopotele sună
Svârlind în ștreanguri sunetele 'n lună
Și la vecerne prin clopotniți toacă
De parcă nimeni n'are ce să facă.
In târgu 'n care vin femei din sate
Să cumpere sicrie îmbrăcate
Și cu cocarde de mătasă
A celor ce-au murit pe-acasă,
In târgu-acesta trist în care sânt
In târgul cel mai trist de pe pământ.
Cu mulți castani ca printr'un țintirim
Ce soartă oare-a vrut să ne'ntâlnim?

Prietenul tot rânjea. Dar palid. Nu m'am lăsat.

Ascultă asta, intitulată „Pustiu", în care poetul descrie odăița unui prieten mort, rămasă părăsită și dezolată. Atâta reculegere tristă, atâta sentiment de adâncă înțelegere. E par'că întreg sufletul celor morți ce se întoarce să caute pe-acolo pe unde-au umblat.

La geamul odăiții prietinului meu
De când s'a dus și nu se știe unde.

(Câtă simplețe, prietine, nu este așa?)

Stau stolurile trase 'n jos mereu
Și după ele cineva s'ascunde...
Presimt atât că dincolo de stoluri
Urâtul stă acum stingher prin goluri
Și în dulapu 'nchis ce-a mai rămas.
Tăcerea stă cum ar fi stat un ceas.

Mai râzi? Nu simți tăcerea care s'a făcut între noi? „Tăcerea stă cum ar fi stat un ceas!"

Arar și-aduce cineva aminte
Că și acolo a trăit un om
Mai înainte...
Azi doar un pom
Când este vânt mai bate cu un ram
Așa precum băteau prietenii în geam,
Și la fereastra ca un ochi bolnav
De pe-o crenguță mică de copac,
Cea de pe urmă frunză-ascultă grav
Cum toate lucrurile 'n casă tac.

DEMOSTENE BOTEZ

Și sfârșitul. Simplu și măreț:

E toamnă. Un păianjen părăsit,
In liniște sunând ca zurgălăii,
Văzând pustiul ce l-a împânzit,
S'a spânzurat în mijlocul odăii.

— Mai râzi, prietene? Spune?

Mi se pare că ți s'au înduioșat ochii și ai început să privești altfel pe „domnul Demostene". Dar te ții tare, pentrucă ești om și pentrucă nu vrai să capitulezi atât de repede.

Eu am să-ți mai cetesc mult încă, ori dacă nu vrai, am să-ți dăruesc întreg volumul „Povestea Omului" și celălalt „Zilele Vieții" ca să poți singur de-acum înainte să-l descifrezi pe Demostene Botez.

Nu te-am convins? Iți mai cetesc o singură poezie, pe care o consider capodopera genului. E una din cele mai frumoase și originale poezii din câte am cetit eu. Și am cetit de-ajuns.

Se chiamă „Iubita a murit".

Nicăeri.
Nicăeri nu e nimic,
Ba, e-un înger alb pe-un dric
Argintat de eri.

Undeva după ferești
Cu-o iubită moartă,
Eu credeam că tu mai ești
Și-ai să mai vii la poartă.

Șase cai în haine vechi
Imbrăcați pân' la urechi
Caraghioși ca nici odată
Urcă sus în cer o fată.

Chipul meu în negru geam
Joacă 'n ape de mormânt
Eu credeam că nu mai sunt
Și mă văd în geam.

Sboară îngeri de colaci
Peste umeri de golani
Care poartă pentru bani
Prapure pe care-s draci.

Urlă clopotul năuc
In clopotniți care ard
Dumnezeu de după gard
Mă privește cum mă duc

Cad din negre lumânări
Peste mine picuri grei
Iar au început cântări
Oare ce-i?

Iar o duce, albă, fină,
Pe zăpezi ce duc la rai.
Poticnesc cei șase cai
Incurcați în pelerină
Au să cadă iar în bot.

Și pe urmă iar nimic
Ba, un înger alb pe dric
Sboară peste tot,
Peste tot...

Atâta simplă și măreață durere. Exprimată atât de original, colorat, cu imagini atât de delicate și pline de o sensibilitate feminină, par'că. Poezia pe care v'am cetit-o, e Demostene Botez caracteristic, în ce are el mai original și mai bun.

Prietinului meu care rânjea i-am cetit și altele. I-am cetit tot ce știam și eu. A tăcut. Apoi a început a asculta atent, cu ochii măriți. Pe urmă s'a înduioșat, s'a entuziasmat. Mi-a cerut iertare.

De-atunci știe a-l prețui pe „domnul Demostene" și cărțile lui de versuri le deschide adesea.

Dar voi, cetitori ai acestui articol, n'ați fost cumva în situația amicului de care vorbeam?

N'aveți de ce râde. Demostene Botez e un mare poet.

Un critic literar

S'ar părea curios cum am început acest reportaj cetind atâtea poezii „Cașicum publicul cetitor nu le-ar cunoaște" poate să spue un admirator al poetului de care vorbim.

Cu toată tristețea, trebue să mai recunosc încă odată, că superficialitatea intelectualității noastre m'a încremenit adesea.

Oameni pentru care aveam stimă și pe care îi consideram drept versați în literatură, s'au dovedit a nu cunoaște unele opere elementare clasice. A fost o mare deziluzie pentru tinerețea mea care se deprindea a vedea lumea așa cum este în adevăr, nu așa cum și-o făurea idealismul meu.

Poeții, săracii, sunt tare nedreptățiți. De altfel, lucrul acesta mă necăjesc să-l spun, dela începutul acestui articol.

Demostene Botez, cași atâția alții la vremea lor, e puțin cunoscut și apreciat. Evident, cei câțiva oameni fini — care mai există încă în țara noastră — îl prețuesc așa cum merită — dar restul e în complectă ignoranță.

LA VANATOARE

Un critic literar — băgați de seamă „un critic literar" — din București, l-a întâmpinat pe Demostene Botez care împreună cu Mihail Sadoveanu se abătuseră pela cenaclurile literare.

— Ce mai faceți? Ce mai scriți?

— Știi că scoate un nou volum de versuri! l-a recomandat Sadoveanu pe Demostene, arătându-l cu mâna.

— Da? a exclamat criticul

(Continuare în pag. IV-a)

INTR'UN GRUP DE CONFRAȚI

cu mare entuziasm. Bravo, domnule, Bine că mai scrii dumneavoastră poezii aşezate, colea! Să se isprăvească odată cu pesimismul ăsta idiot!

Asta a spus-o un critic literar celui mai caracteristic poet pesimist: asta dovedeşte, natural, cât de bine cunoştea criticul materialul său de exploatat.

Ce să mai spunem de bieţii profani?

Poetul intim

Demostene Botez e obsedat de ideia morţii. In mai toate poeziile lui aripa neagră care planează deasupra destinelor noastre, e prezentă. Nu poate uita o clipă că va muri, că vom muri cu toţii, că toate par a fi zadarnice. C'un zâmbet îngheţat se strecoară prin viaţă, prin primăveri şi zile albe de toamnă, prin Duminici şi sărbători. Pretutindeni, în lumină şi 'n înflorire, el vede întunecarea şi vestejirea ce va cuprinde toate.

De n'ar fi măcar atâta soare....spune el.

Contrastul acesta aşa de delicat între moarte şi frumuseţe dă acea originalitate specială poetului Demostene Botez. El nu descrie în culori sumbre natura, nu vede urâtul pretutindeni, cum fac obicinuit pesimiştii. Natura şi viaţa sunt frumoase, nespus de frumoase. Sufletul său însă tânjeşte şi plânge după lucruri nelămurite şi se teme de umbra neagră a morţii care-i va şterge de-odată din faţa ochilor aceste privelişti minunate.

E un pesimist special. Eu aşi zice că e un poet prin excelenţă. Versurile lui sunt nişte poeme elegiace, pline de toată simţirea şi adâncimea unui suflet răscolit în fiecare clipă de întrebări, suferinţi şi temeri.

Ce-i curios, şi tocmai asta voiam să spun, e că atunci când îl cunoşti nu-ţi face impresia că ar fi capabil să scrie nişte poezii atât de triste.

Infăţişarea lui arată un om perfect sănătos. Inalt, spătos, bine legat. Vocea i-i puternică. Priveşte blând şi se poartă apropiat şi prietenos. Nimic în el nu te-ar face să crezi că se gândeşte mereu la moarte.

Face sport. E un automobilist infocat. Târgul Ieşilor l-a văzut schimbând mai multe maşini, pe care le conducea singur, în vârtej.

E mare vânător. Impreună cu Mihail Sadoveanu, cu G. Topârceanu şi Mihai Sevastos — pe vremuri când erau toţi reuniţi — cutreierau împrejurimile Iaşilor. ori plecau mai departe la vânători mari de lupi, câte două trei zile.

La curtea dela Copou, adesea a venit să joace volley-ball cu Sadoveanu şi cu copiii acestuia. Intr'o vreme venea regulat. Işi adusese şi un gemandanaş, în care avea ustensilele de trebuinţă.

Işi trăgea maşina la scară. Scobora repede, făcând semne de recunoaştere către tineretul care era pe teren.

Apărea îndată cu o flanea de sport, c'o bască albastră trasă pe-o ureche.

— Hai să-i distrugem, cucoane Mihai! striga el, venind spre teren.

Copiii lui Sadoveanu îl iubeau cu toţii. Se încingea o luptă pe viaţă şi pe moarte. Poetul, care are o muşculatură impresionantă, isbea în minge cu violenţă şi o trimetea ca din puşcă. De multe ori se întâmpla ca cineva să primească proectilul acesta puternic care din fericire era numai o minge din piele. Totuşi odată, de nu mă înşel, balonul isbit cu putere, a umflat un nas şi l-a învineţit.

— Nu vă lăsaţi! La luptă! Luptă îndârjită! striga pesimistul, cu vocea lui sonoră.

Era o adevărată destindere şi recreaţie pentru ei care toată ziua se sbuciuma cu procese şi alergături. Căci poetul e şi avocat.

De vorbă cu poetul

Nu-l mai văzusem de mult. Plecase din Iaşi de doi-trei ani şi-abia îl zărisem de câteva ori în gară ori în tren.

De data asta m'am hotărît să-l atac la el acasă.

Trebuie să ştiţi, că Bucureştenii au cinstea acum să-l aibă printre ei. Locuieşte pe-o stradă liniştită foarte aproape de centru.

Dacă sunteţi curioşi, pot să vă dau adresa: str. Ilfov.

Intri într'o curte largă şi curată. Casa e simpatică, modernă. O tăbliţă arată că acolo are consultaţii zilnice Demostene Botez, avocat.

M'au întâmpinat secretarii lui. Se auzeau discuţii aprinse, alăturea.

La numele meu — eram aşteptat, — m'a introdus.

In birou erau câţiva oameni, gesticulând. La masă Demostene Botez, trona.

Mi-a întins mâna. Şi m'a rugat să trec în odaia de-alăturea şi să-l aştept până isprăveşte afacerile.

Am găsit o carte „Oraşe" de Mircea Damian, pe care n'o citisem. Asta m'a făcut să aştept mai uşor. Alăturea, prin transparenţa geamului şi a perdelei subţiri oamenii se mişcau, dădeau din mâni, se plimbau. Glasurile discutau, uneori ridicând tonul. O voce tăia aspru, enervată. Alta căuta să convingă, dulce şi insinuantă.

POETUL IN LICEU

„Domnul Demostene" la biroul lui asculta grav şi imparţial. Din când în când spunea ceva, cu vocea-i calmă şi gravă. Lui, cei enervaţi i se adresau cu respect, ca unui Solomon-judecător.

Am aşteptat cam mult. Afacerea părea cam încurcată.

Stând şi cetind câte un capitolaş mă uitam în jur. Picturi bune pe pereţi, obiecte plastice, flori. Culori vioaie şi frumos armonizate. Un interior elegant şi intim. Soţia lui, duduia Georgetta, e o artistă în arta decorativă. Ea a aranjat totul, chiar cu mâna ei. E o plăcere să te uiţi în jur.

Mă gândesc cât e de ocupat Demostene Botez şi ce viaţă cu totul străină de sufletul său e silit să ducă.

Evident e un foarte bun avocat. Tot ce face, face cu seriozitate şi o duce la bun sfârşit. Totuşi, dacă ar putea să aibă tot timpul pentru sine, atunci şi noi, cetitorii lui, am avea mai mult de cetit de pe urma sa.

Din gândurile mele, însfârşit m'a tulburat, „domnul Demostene".

A intrat.

— Ce tare ai slăbit! am exclamat fără voie, văzându-l.

Era acelaşi. Tot aşa de înalt, tot aşa de spătos; dar ceiace mă izbise imediat fuseseră ochii adânci în orbitele săpate. Şi toată faţa lui avea ceva cizelat, sculptat cu dalta. Se dusese la un meşter, care îi cioplise mamura închisă a feţei.

— Intenţionat? l-am întrebat.

— Intenţionat, mi-a răspuns.

— Uite ce e, domnule Demostene.

I-am spus de ce am venit.

— A nu, nu te ocupa de mine, mi-au spus blând ochii negri ai poetului. Eu sunt „mâţâţel". Nu merit să mă iei astfel în samă.

— Asta nu te priveşte pe mata; i-am spus eu. Dacă nu-ţi convine, poţi să mă dai în judecată, sau să mă provoci la duel. Dar nu mă poţi opri să-mi exprim părerea şi sentimentele faţă de poetul Demostene Botez.

— Eu te rog, s'a muiat prietinul meu (căci suntem prietini).

— Nici nu vrau să ştiu, am încheiat eu, fără cruţare. Şi te rog să-mi dai informaţiile de care am nevoie.

Când am început a sta de vorbă, obrazul, „domnului Demostene" s'a schimbat. Alăturea, în birou, îşi lăsase pielea de avocat. Aici îşi regăsea sufletul lui adevărat.

— Nu te oboseşte tot zbuciumul acesta incontinuu? Atâta alergătură. Atâtea afaceri.

— Grozav mă oboseşte! Şi totdeauna m'a obosit — mi-a mărturisit. De când mi-am început cariera, am dus-o în spate.

Am început a-l întreba de una, de alta. Cele mai multe lucruri le ştiam; dar vroiam să am certitudinea. „Cum lucrează, cum scrie, care sunt primele bucăţi, ce confident are".

Imi spunea puţine vorbe. Nu-mi răspundea la întrebări. Parcă se căuta pe sine, în trecut. Căzuse pe gânduri. Ochii i se duseseră departe. Dar poate numai mi s'a părut mie.

— Prima mea poezie bună — nu-mi mai aduc aminte titlul. Se începea aşa:

Din castani cu frunza lată...

Prima poezie am publicat-o în Arhiva în 1919. Nici asta nu-mi amintesc ce titlu purta. Ştiu că era vorba în ea de dragoste.

La „Viaţa romînească" am apărut întâiu c'o poezie intitulată Pe-o carte a ei; a fost reprodusă la „Note pe Marginea cărţilor".

A doua a fost Thais — de nu mă'nşel. Am publicat-o îndemnat de G. Ibrăileanu, confidentul meu.

Apoi, pe rând, multe din versurile apărute în urmă, în volumul „Floarea Pământului" şi „Povestea Omului" au fost tipărite pe paginile acestei reviste ieşene.

— Da, le-am cetit pe toate, pe rând; îi spun eu.

— Cum scriu?

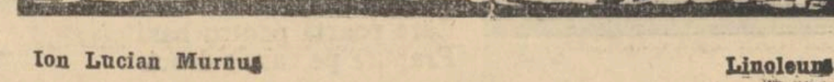
Foarte simplu. Când îi vine poetului, cuprins de un sentiment puternic — trezit de-un peisagiu, de-o amintire ori de-o întâmplare — Cu inima plină, aşterne pe hârtie. De multe ori fără nicio ştersătură. Ca o apă care curge.

— Eu nici nu consider poeziile mele decât ca un material bogat, care ar fi trebuit poate de-aici înainte lucrat.

— Eu sunt complect de altă părere, îi ripostez eu. Cred că nu se poate schimba un cuvânt şi că aşa trebuiesc să fie ele, nu altfel.

Nici un tabiet. Decât — după cum spune — dă pe toată lumea afară. Altceva nimic. Scrie. Pe ce se întâmplă. Pe-o foaie. Pe-un caiet, pe-un caieţel. Pe-un notes. Pe-o coală comercială. Pe-un plic. Pe ce-i cade la îndemână.

Ion Lucian Muranu Linoleum

Saltarul cu poezii

Asta am văzut-o când mi-a adus un saltar întreg. plin cu versuri. Toate nepublicate.

— Când Dumnezeu ai scris atâta hârtie? am sărit eu uimit.

— Era o vreme, în liceu şi-apoi în universitate, când scriam cel puţin o poezie pe zi. Domnul Ibrăileanu îmi era un sfetnic şi confident. Mă duceam la el şi ceteam. Discutam. Mă încuraja.

Aşa de tare era încredinţat că trebuie să scrie zilnic o poezie, că într'o zi, care s'a întâmplat să treacă stearpă, s'a dus disperat la G. Ibrăileanu.

— Gata! S'a sfârşit! M'am secătuit! De-acum nu mai scriu nimic! Ce mă fac eu? a spus cu disperare prietinului său.

Sfetnicul l-a liniştit şi-a căutat să-l convingă că se înşeală. Că nu are de ce dispera.

Degeaba. Poetul era nenorocit.

Deabia când a văzut, a doua zi, că a început iar fabrica a funcţiona, s'a liniştit.

Rodul acestei munci neîncetate era acolo în sertar, pe masă, în faţă-mi.

Am început a căuta prin ele. Devenise curios însuşi poetul. Le uitase.

Aici, caetul din liceu, cu desene făcute de un coleg. Câteva din ele au fost refăcute şi publicate.

Apoi nenumărate caete, caeţele, foi şi hârtii de tot soiul. „Domnul Demostene" mi-a cetit câteva, amuzat.

Apoi eu mi-am ales câteva din ele, cu care am plecat.

Poetul cu manta sumbră

In liceu, zice Demostene Botez că umbla posomorât, c'o pelerină neagră aruncată peste umeri. Şi'n şcoala primară deasemeni, era un copil melancolic, tăcut.

Lucrurile acestea surprind. N'ar părea. Iţi închipui când îl cunoşti că a fost vesel. Că a bătut mingea. Că s'a jucat strigând. Că a fost un vlăjgan plin de viaţă.

N'a fost aşa. Ne-o spune el. Germenele sumbru din versurile lui era de-atunci în făptura-i robustă. E adevărat că i se dusese vestea ca oinist; a crescut la ţară, vlăstar sănătos.

Dar sufletul e altceva. Independent de statura uriaşă care ar dovedi un temperament exuberant.

Caeţelele cu versuri

N'am putut sta prea mult cu dânsul. Era vremea mesei. Şi încă mai avea afaceri de pus la punct. I-am cerut câteva fotografii.

— Vrasăzică vrai numai decât să mă faci complice! a zâmbit cu bunătate.

Mi le-a făgăduit.

Mi-am luat rămas bun, am strâns cu grijă foile scrise de mâna poetului şi-am plecat.

Aseară, m'am aşezat în pat. Am aprins lumina la căpătâiu. Am deschis vechile mărturisiri ale „domnului Demostene".

Poezii de dragoste. Reverii. Peisagii. Un carneţel cu notaţii din vremea războiului.

Una din poezii, pe care mi-o cetise şi poetul, era simpatică. Era vorba de-un vânzător de cucoşei, care visează că e pe o mare înfuriată şi se îneacă; şi-atunci:

Işi ridică coşarca'n sus
Şi-o aşeză încet pe apă
Crezând principiilor ei
Sărind în ea, pieri în larg
Coşarca lui de cucoşei

Corabie fără catarg...
Ca Noe pe antica-i arcă
Plutea şi el pe o coşarcă

Versuri bune, cu oarecare humor.

In multe era vorba de-o fată frumoasă, pe care o urmăreşte zilnic şi căruia-i face stihuri. Fără îndoială că-i duduia Georgetta, care i-a devenit mai târziu tovarăşă de viaţă.

Am găsit şi-o bucată în care se spune de casa copilăriei dintr'un sat al Moldovei. — Poezie mi se pare refăcută şi publicată în „Floarea Pământului" Aici e în formă primară. — E vorba de mama lui, căruia-i samănă, de tatăl său, preot de ţară şi gospodar vrednic, de fratele său Jean.

„Imi amintesc..." este refrenul.

Imi amintesc de două lumânări
Ce-au ars trei zile 'n şir la noi în casă.
De un sicriu purtat încet pe scări
Pe-o zi ploioasă.
De casa noastră veche cu cerdac,
De plopul dela poartă,
Uscat,
Ca un schelet,
De toate casele din sat
Pe lângă care am trecut încet
Ca un sărac...

Poezia asta e caracteristică şi are multe lucruri ce revin ades în versurile de mai târziu.

De casa ce-a rămas în urma noastră
Cu geamurile larg deschise
Ca nişte braţe disperat întinse.

Ori:

De uşa dată la o parte.
Să poată trece 'ntreg misterul morţii.

Sfârşitul e impresionant:

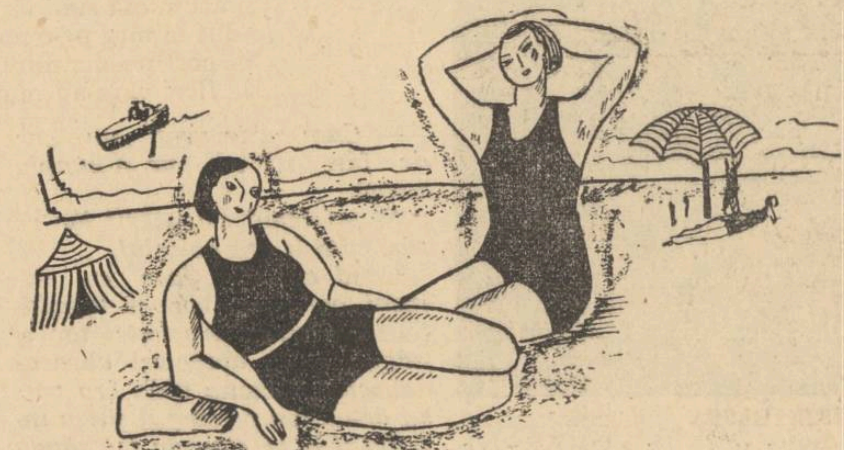
In sufletele noastre'nbălsămat
De-o dragoste de fiu,
Eşti viu.
Şi poate ne aştepţi îngrijorat.
Nu te-am uitat.

Mi-a făcut o plăcere nespusă să mă cufund în foiţele acestea vechi şi'ngălbenite şi s'ascult sufletul duios al poetului ce cânta. Era acelaşi talent adânc şi sensibil, caşi acum, numai că forma era mai puţin desăvârşită şi poate sufletul mai puţin copt.

Era acelaşi „domn Demostene" pentru care am o admiraţie adâncă şi caldă.

Scrisul mărunt, cu puţine îndreptări mi s'a sters încet încet din faţa ochilor. A trecut în vis. Pe suflet însă mi-a rămas tânguirea poetului nostru pesimist, aşa de mare şi aşa de puţin cunoscut.

VALER DONEA

Din literatura electorală ţigănească

Jurământ ţigănesc

Campania electorală era în toi. Partidele politice, împânase Capitala cu manifeste lipite pe uluci, stâlpi de tramvai şi de telegraf, tapetase pereţii cârciumilor şi cafenelelor. Şi pretutindeni, la mahalale, întrunirile se ţineau lanţ.

Oratorii acuzau reciproc pe adversarii lor politici, aruncând anateme şi bătându-se cu pumnii în piept, dând ochii peste cap şi sforăind ca nişte hipopotami înfuriaţi.

— Fraţilor, eu nu fac politică de căpătuială ca Leprescu şi nici nu caut să mă ridic după urma politicei. Eu fac politică de principii, având un singur crez: democratism, muncă, cinste şi devoţiune binelui obştesc. Uşa mea va fi deschisă tuturor, ascultându-le necazurile şi stăruind. din răsputeri să fie satisfăcuţi...

Acelaş lucru îl spuneau şi alţi oratori, la altă adunare iar cetăţenii, scărpinându-se în cap, gândeau:

— Ce dracu să mai credem ?

Seara, la club, oratorii raportau şefilor politici:

— Nu vă puteţi închipui ce succes am avut.

Lume multă, entuziasm, victorie pe toată linia.

Dar şefii, mai căliţi în politică, ştiau că cetăţenii sunt schimbători şi numai cu vorbe nu se lasă convinşi. Intr'o luptă electorală aprigă, mai este necesară şi conruperea. Deci, trebueşte deschisă baera pungii şi cumpărarea conştiinţelor cu ţuică sau doi poli votul. Or, cum nu toţi cetăţenii se pretează la acest lucru, trebuiau aleşi acei mai slabi de înger, şomeri, ţigani, muncitori săraci.

Ei ştiau că în Crângaşi, Ciair, Caţavei, Câmpul Veseliei, Floreasca şi Tei, sunt sute de alegători ţigani, ale căror voturi adunate la un loc numără până la opt mii, un aport electoral destul de important care atârnă greu în balanţă.

Ca atare, cuvânt de ordine către agenţii electorali şi candidaţi să nu neglijeze cartierele de ţigani.

Şi a început pelerinajul. Uliţele desfundate erau străbătute de maşini. Cârciumile periferice vizitate de persoane simandicoase, care nu se simţeau jignite să bea o cinzeacă de ţuică în rând cu spoitorii, zidarii, meşter-lăcătuşii şi potcovarii.

— Cum o duceţi, fraţilor?

— Rău, boerule! Lipsă de lucru, foame, necazuri...

— Aveţi dreptate! Cum să nu se vaete ţara când hoţii care au plecat dela guvern au jecmănit bugetul şi n'au făcut nimic pentru clasa de jos?

— De, boerule, aşa o fi, dar mai adineaura plecă un domn care ne spunea contrariu, că ăştia de la guvern s'au pus pe jaf şi vor să ducă ţara de râpă... Pe cine să mai credem noi? Mai eri, ne spuseră alţii că la timpuri noi, oameni noi, că trebuie să mai vină şi alte partide la putere ca să pue ţara pe roate.

Aceste dialoguri aveau loc pretutindeni, în cartiere şi se sfârşeau cu învoiala alegătorilor ţigani de a vota lista recomandată de vizitatorii inoportuni care plăteau din belşug consumaţiile, sărutau mâna florăreselor, bidinăreselor şi chivuţelor, complimentându-le cu „doamnă", — „madam", — „coniţă".

Urma ca în ziua de alegere, ţiganii să se întâlnească în anumite localuri unde aveau de primit câte doi poli şi câte o litră de ţuică, după ce vor depune un jurământ sacramental că vor vota numai cutare listă. Şi ţiganii se jurau:

— Să ni se usuce mâna din cot şi să ne arză lumânarea, dacă nu votăm lista domnieivoastre...

Acest jurământ îl repetau în faţa tuturor candidaţilor, indiferent de culoarea lor politică, încasând dela fiecare cei doi poli şi litrişoara de ţuică.

In faţa secţiunilor de votare, ţiganii se strângeau grup, formând o coloană compactă. Pe de lături, agenţii electorali le şopteau:

— Fraţilor, ştiţi ce trebue să faceţi!

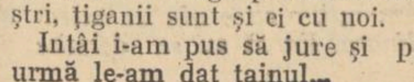
— Păi se poate altfel? Doar am jurat!

— Bravo!

Satisfăcuţi, agenţii electorali, raportau candidaţilor care soseau să vadă cum se prezintă atmosfera:

— Şefule, îi frângem pe adversari! Pe lângă partizanii noştri, ţiganii sunt şi ei cu noi.

Intâi i-am pus să jure şi pe urmă le-am dat tainul...

Când ţiganii intrau pe grupe în localul secţiei de votare, delegaţii partidelor îi priveau dulceag, îi salutau cu afectuoasă prietenie, făcându-le cu ochiul. Iar ţiganii răspundeau şi ei misterios, zâmbind cu înţeles, apoi intrau în cabine să-şi exercite dreptul de vot.

Lucru curios, toţi ţiganii întârziau cam mult în cabine şi delegaţilor li se părea că aud prea multe pocănituri ale ştampilelor.

Ţiganii, cu buletinele de vot împăturite, le strecurau în urnă cu un gest de graţioasă satisfacţie, zâmbeau din nou delegaţilor şi făcând un salut respectos, eşeau pe uşe cu demnitatea cetăţeanului care şi-a făcut datoria de alegător conştient.

Afară, agenţii electorali le şopteau:

— S'a făcut?

— Păi se poate altfel? Doar am jurat!

Şi mergeau din nou la cârciumă, pentru a primi fiecare câte un supliment de recompensă.

Ca oameni liniştiţi şi cu cugetul împăcat priveau inpasibili la cearta agenţilor electorali, care făceau pronosticuri, calculau voturile ce va obţine fiecare listă, fiecare socotind în avantajul partidului său, voturile date de ţigani. Iar ţiganii beau de la toţi, spunând:

— Pe cine am votat noi ştie boerii noştri...

Apoi, plecau acasă ca nişte oameni de treabă. Erau mulţumiţi. Ba, erau mulţumite şi ţigăncile lor care au avut cinstea să li se sărute mâna de nişte boeri simandicoşi.

Noaptea, târziu, când a început numărătoarea voturilor, magistraţii şi delegaţii partidelor, constatară cu surprindere că există un mare număr de voturi anulate, purtând pe ele aplicată stampila „votat" pe aproape fiecare listă de candidaţi.

Magistratul gândea:

— S'au scârbit şi cetăţenii de atâtea alegeri şi de atâtea liste...

Iar delegaţii partidelor, îşi spuneau:

— Ce dracu atâtea voturi anulate? Să fie de-ale românilor sau ale ţiganilor? Dar ţiganii au jurat că votează cu noi!

Misterul n'a putut fi deslegat. Listele guvernamentale au eşit cu o mică majoritate de voturi, lăsând loc şi altor candidaţi din opoziţie să fie aleşi.

Când ţiganii au fost întrebaţi mai târziu dacă au votat cinstit, după învoială, ei răspundeau:

— Să mi se usuce mâna din cot dacă n'am pus stampila pe lista dv.

Ţiganii nu minţeau. Conform jurământului, au aplicat ştampila pe toate listele, ca să împace şi capra şi varza. Deci nu şi-au călcat jurământul.

Şi candidaţii adverşi îşi spuneau:

— La urma urmei, dacă ţiganii votau în bloc o altă listă adversă nouă, cădeam... Aşa s'au împărţit voturile şi poate am avut un avantaj.

G. A. LAZURICA

GRAFIA PLASTICA.

„Scuzaţi, vă rog, vorbesc cu domnul baron în persoană, sau cu fotografia d-sale plastică?"

Citiţi azi: in „LECTURA"

—Floarea literaturilor străine |

PORTRETUL SINISTRU

— ROMAN FANTASTIC — de F. C. OBERG

Tumult roşu de dragoste, sânge, mister şi răzbunare, ca în creaţiunile halucinante ale lui Edgar Poe

Lei 4. Romanul complect

La chioşcuri, librari şi gări

KALEVALA

AKSELI GALLEN-KALLELA: Mama lui Lemminkäinen, invocând zeii la căpătâiul fiului său mort

Poezia se naște din melancolie; acolo unde domină acest complex sufletesc poezia apare ca cel mai firesc fenomen, ca și tunetul după fulgerul despicător de nori.

Finlanda, minunata țară a pădurilor, lacurilor și cascadelor, este prin excelență patria poeziei, la fel cu antica Helladă, deși există fundamentale deosebiri între aceste două țări, una scăldată de soare în albastrul Mediteranei, iar cealaltă apăsată de cerul plumburiu și recele unei mări posomorâte.

Nesfârșitele solitudini acoperite cu verdeața codrilor de brad pe care imaginația poporului le-a populat cu o sumedenie de spiriduși, pădurile întrerupte de acele câteva zeci de mii de lacuri acoperind țara într'o maramă fermecată, nenumăratele cascade, tristeța vastelor câmpii, pun mereu pe om în fața unei naturi care epuizează gama dela idilă până la severitate.

Finlanda este țara poeziei, care parcă plutește în văzduh ca o adiere vrăjită peste oamenii blânzi dar energici, totdeauna în luptă cu natura din jurul lor. Omul având elementele naturii protivnice și-a înecat necazurile în cântec și poezie, la fel cu românul Carpaților, care a înfruntat urgii seculare rezemat de un toiag, fluerând o prea frumoasă doină.

Poezia și cântecul popular finlandez nu cântă lupte fioroase și sânge vărsat din belșug, muzica poporului, ca toate muzicele neamurilor,este inspirată de suferinți străvechi ale acestor oameni blonzi cu inimi de eroi. Folklorul finic este o adevărată apoteozare a forței creatoare, pașnică și înțeleaptă ca dela niște patriarhi venerabili.

Fără îndoială că Finlandezii își datoresc salvarea bogatei lor poezii populare. Limba națională, finica, părăsită și considerată drept un organism prea primitiv și neapt pentru exprimarea în literatură, a trebuit să cedeze în fața suedezei. Finica s'a putut însă păstra în decursul veacurilor sbuciumate de către popor, prin gura barzilor populari care și-au transmis din generație în generație, cântecele și descântecele străvechi.

A venit apoi un om providențial, care în adevăr a binemeritat dela țara sa, Elias Lönnrot, Homerul Finlandei, și ridică neamului un monument pentru veșnicie, epopeea unică în lume „Kalevala".

Dintr'o vastă culegere de folklor, cântece și formule magice, a extras părțile mai caracteristice îmbinându-le apoi armonic și cu sistem; de aci a rezultat „Kalevala", un complet repertoriu al poeziei populare finlandeze și prin aceasta, al sufletului finic.

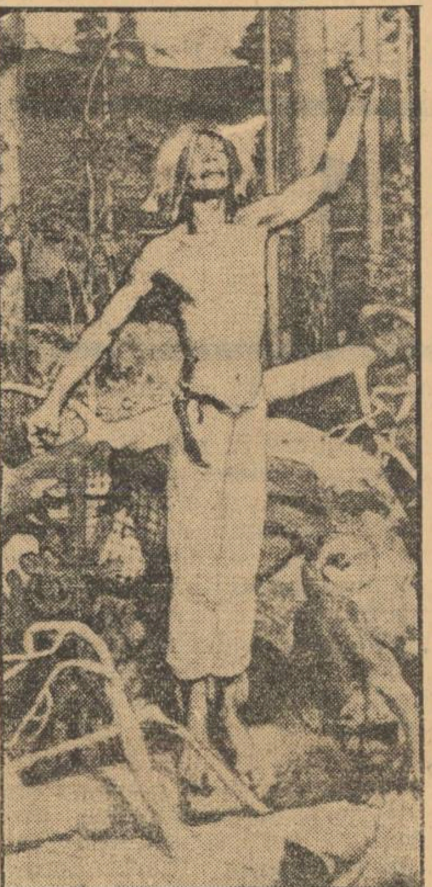
In Februarie 1935, Finlanda a comemorat în cadrul unor grandioase festivități naționale, centenarul „Kalevalei", opera marelui inspirat Elias-Lönnrot care a redat patriei sale graiul de odinioară.

Lönnrott s'a născut în 1802, într'o biată colibă din satul Paikkar așezat pe țărmurile lacului Valkjärvi, în mijlocul unui peisaj nespus de trist, dar fermecător și'mbietor spre gândire. Fiu al unui croitor sărman, avu de îndurat greutăți uriașe pentru a-și termina liceul; se înscrise apoi la medicină. Aceasta trebuia să fie doar un mijloc de trai, căci Lönnrot era un visător, un poet obsedat de bogata poezie populară a neamului său. Afară de opera științifică și poetică propriu zisă, era convins că aduce Finlandei un imens serviciu colectând folklor, putându-se arăta astfel Europei comorile de artă și cugetare finică, în așteptarea unei deșteptări naționale care nu întârzie. Intre anii 1829—1831, publică patru volume de „Kantele", conținând genuri diferite, cântece lirice, epice și formule magice versificate, culese pe cale orală dela barzii sau cântăreții populari. Numele de „Kantele", vine dela o chitară primitivă cu care barzii acompaniau recitările lor.

Metoda adoptată de poet n'a fost decât prea puțin științifică; el a lucrat ca un artist. Dintr'un mare număr de variante auzite, alegând versurile cele mai frumoase și specifice, stabilea un poem unitar, scopul său fiind de a ridca producțiunile populare la rangul de operă literară. Materialul cules, l-a tratat ca un desăvârșit artist, iar metoda aceasta începută cu „Kantelele", fu întrebuințată și la compunerea „Kalevalei".

Culegător pasionat, Lönnrott străbătu țara în lung și în lat, luptând cu toate dificultățile inerente, mai ales cu neîncrederea și șovăelile băștinașilor. Barzii se temeau de cele mai multe ori să reciteze faimoasele formule magice numite „runoturi" de frica pedepselor severe aplicate de justiția eclestiastică.

Intre 1831—1834, poetul călători prin regiuni cu populație

AKSELI GALLEN-KALLELA: Jurământul lui Kullervo

rară, unde luteranismul și instrucțiunea nu avuseseră aproape nici o influență și vechile cântece se păstraseră, intacte, departe de civilizație. Parcurse astfel Karelia rusească și tot nordul Finlandei. Rezultatul a fost minunat, putând culege o surprinzător de abundentă colecție, pentru prima oară transcrisă acum. In special avuse șansa de a găsi trei barzi celebri. Vassila, Ontrei și octogenarul Arhippa Perttunen, dela care mai ales, auzi cele mai frumoase „runoturi" figurând în „Kalevala" de mai târziu.

Lönnrot observă că barzii, în povestirile lor, combinau adesea acele „runot-uri", formând niște cicluri fără altă normă decât fantezia lor; cântăreții apoi adăugau noi episoade, adesea incoherente vizibil, numai pentru ca să dureze mai mult timp recitarea poemului.

Ceeace constatase la barzii populari, Lönnrott plănuia de mult, apoi ajunse și la o constatare falsă, anume că toate cântecele culese, fac parte dintr'o vastă epopee străveche, astăzi dispărută, din care n'au mai rămas decât acele fragmente, numite „runot-uri". Important era acum de refăcut acea epopee aplicând aceleași procedee ca și barzii populari, adică amplificând, contaminând episoadele. Poetul cunoștea la perfecțiune nu numai folklorul finic, dar și toate epopeele din literatura universală, mai ales pe Homer, fapt care l-a înlesnit considerabil în reușita operei sale.

La 28 Februarie 1835, apăru *„Kalevala" sau „vechi cântece careliene din vremurile antice ale poporului finlandez"*, conținând 32 cânturi și 12100 versuri. In 1849 apăru o nouă ediție definitivă, complectată cu alte diverse pasagii lirice și formule magice, sporită la 22.800 versuri și 50 de cânturi.

Elias Lönnrot este ultimul bard al țării sale, iar opera sa, „Kalevala", este fără discuție unica epopee populară din lume, scrisă secole întregi de un popor visător și harnic; Lönnrot n'a mai adăugat nimic dela sine, toată strădania sa a fost ca să poată reda un îndreptar al poeziei populare finice, nemodificând nimic, ci numai selecționând versuri frumoase și asigurând diferitelor episoade și cicluri, acea coherență epică aproximativă, indispensabilă pentru titulatura de epopee.

„Kalevala" este o minunată reconstituire a sufletului finic primitiv, iar opera întreagă ne oferă un bizar amestec de păgânism și creștinism, evocând o lume halucinantă, fantastică, un de nu poți vorbi niciodată de real, care se prezintă mereu desfigurat, dar pe un ecran luminos de poezie.

Democrația finlandeză, profundă și simțită, nici de cum farsă, apare în toată curățenia ei dintre versurile „Kalevalei". Nu găsești eroi mari seniori, războinici, hrăpăreți și cruzi, sau cuceritori de carnaval, totul este învăluit într'o atmosferă care unește truda omului cu o natură ocrotitoare, animată, aproape păgână; firul conducător este morala sau filozofia unor oameni adesea chinuiți de năzuințe și idei. deși sunt niște păstori sau navigatori, oameni umili în cea mai mare parte.

A rezuma „Kalevala" este cu neputință, după cum și mitologia finlandeză este surprinzător de complicată. Autorul nici n'a dorit să înlănțuiască epopea în strânsoarea unei unități contrarii firii populare; intriga principală este întretăiată și întunecată cu numeroase episoade aproape independente, care totuși adaugă în bine pentru varietatea incidentelor, deși strică unitatea propriu zisă a poemei.

In linii generale, conținutul este antagonismul surd dintre două regiuni diferite, Kalevala, patria eroilor din epopee, și Pojola, țara întunericimilor nordului, reprezentând în mod vag poate Laponia.

Kalevala este țara unor eroi sbuciumați, dintre care trei prezintă cele mai importante figuri epice, Väihämöinen este aproape un personaj central, încarnează un tip de bătrân viteaz și înzestrat cu o adâncă filozofie, dublat cu un neîntrecut cântăreț din voce sau „Kantela" națională. Ilmarinen, ferarul, un tip obsedat de inițiative și creațiuni grandioase, laborios și neobosit, a încercat chiar să-și făurească o femeie de aur și argint, în locul soției moarte, a construit astre noi pe bolta cerească, căci inamicii furaseră soarele și luna, fără a le putea da însă lumină și căldură.

Lemminkäinen figurează drept un războinic îndrăgostit și jovial; sfârșitul său a fost tragic, căci fu omorît de un păstor și căzu în fluviul iadului. Bătrâna sa mamă, un impozant tip de feme nordică, alergă la locul crimei, culese din râu toate bucățile în care fusese tăiat Lemminkäinen, le așeză astfel încât reconstitui trupul fiului iubit, apoi invocă pe zeița Suonetar și pronunțând diverse farmece îi redădu viața. Cântul 15 unde se vorbește de învierea lui Lemminkäinen este unul din cele mai impresionante și mai caracteristice, bogat în expansiuni lirice. Aventurile lui Lemminkäinen nu se opresc aci. Ca să scape de Lonhi, stăpâna vrăjitoare din Polyola, aventurierul Lemminkäinen se retrage într'o insulă părăsită, unde ca un desăvârșit don Juan, seduce toate femeile ostrovului. Cântul 39, în care se vorbește despre fantasticele cuceriri amoroase ale eroului, este un adevărat act de operă, fascinant printr'o muzică de magician. Lemminkäinen debarcă într'un promontoriu dintr'o insulă depărtată; la țărm așteptau fecioarele insulei să se întoarcă ființele lor scumpe. Eroul le întrebă printre altele, dacă nu se găsește în ostrov vreun petec de pământ pe care să se străduiască dânsul și să-l facă fertil, dar răspunsul a fost că nu se află liberă nici o palmă de loc.

Lemminkäinen, frumosul cuceritor de inimi, privi îndelung buchetul de fecioare blonde, și în sufletul, în brațele sale eroice descoperi că se află loc pentru toate. Cântecul merge drept la inima femeilor. Cum să le cucerească mai repede decât copleșindu-le cu vraja cântecului său? Don Juanul întrebă atunci fetele dacă se găsește vreun loc în ostrov, unde să poată cânta el tot ce știa, cântecele sale lungi și minunate.

„Fecioarele ostrovului vorbiră: „este un loc în acest ostrov, un locușor în acest ținut unde tu ai putea să-ți cânți cântecele tale, să slobozești frumoasele-ți stihuri, sunt crânguri pentru sbenguială, bătături pentru dănțuit".

„Atunci sprintenul Lemminkäinen începu îndată să cânte, evocă niște stejari în curte, niște sorbi la marginea împrejmuirilor, stejari cu crengile lungite, pe fiecare ramură este o măciulie, sub fiecare măciulie un cerc de aur, sub fiecare cerc este un cuc. Atunci când cucul cel frumos cânta, din ciocul său curse aur bun, din bărbie îi căzu aramă, iar argintul se împrăștie în valuri dealungul colinei de aur, pe vâlceaua de argint" (Kalevala, cânt 29).

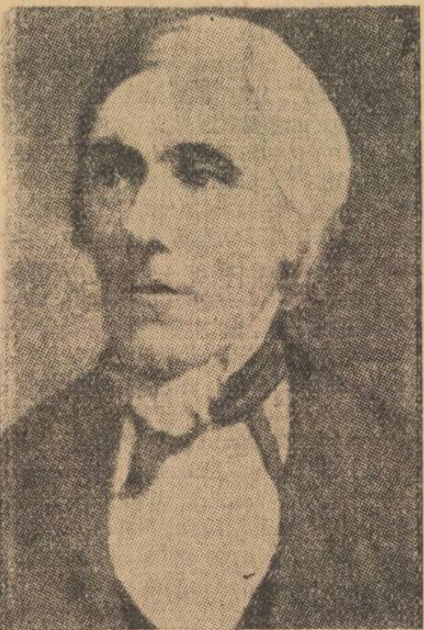
Frumosul Lemminkäinen cânta mereu, de pe acum aproape sigur pe situație, și doar nu era decât la începutul farmecelor. Evocările muzicii sale sunt adevărate feerii:

„Lemminkäinen cânta încă, el vrăjea și povestea; schimba nisipul în mărgăritare, pietricelele au ajuns diamante, toți copăceii pâlpâiră, florile se îmbujorară cu ape de aur.

Lemminkäinen începu să cânte iarăși, epocă o fântână în fermă pe fântână un copac de aur, pe copac o doniță de aur din care flăcăii băură apă, fetele își spălară ochii.

Apoi el evocă iazuri, în iazuri rațe albastre cu fruntea de aur, capul de argint, toate labele de cositor.

Fecioarele ostrovului îl admirară, fetele promontoriului se

ELIAS LÖNNROT
1802—1889, doctor în medicină, fost profesor de literatură finlandeză la Universitatea din Helsincki

minunară de cântecele lui Lemminkäinen, de vrednicia eroului". (Kalevala).

Don Juanul însă se plictisise de stat afară, în bătaia vânturilor, spuse fetelor că le-ar cânta ceva nemaiauzit, dar să-l ducă într'o casă pentru a nu cânta în frig. Eroul fu condus într'o sală, ospătat bine și căpătă chiar un pumnal de argint în dar. Cariera de amorez îi era deschisă, acum n'avea decât să profite, să bată și să deschidă. O mulțime de figurante bălaie de operă n'așteptau decât mângâierile sale.

„Atunci sprintenul Lemminkäinen începu să cutreiere satele, pe la petrecerile cu fete tinerele, pe la ospețe unde strălucea părul tinerelor prins în coade pe spate; unde își întorcea frumosu-i cap, îndată răsuna un sărut pătimaș; pretutindeni unde întindea mâna, i-o strângeau cu duioșie.

Noaptea alerga după ibovnice prin întunecoase ascunzișuri; nu se afla vreun sat să aibă mai puțin de zece case, nu era casă fără mai puțin de zece fete, n'a fost fată lângă care să nu se fi culcat și să nu-i fi ostenit brațele.

Cunoscu de aproape o mie de logodnice, se odihni lângă aproape o sută de văduve, cu neputință de numărat două din zece, trei dintr'o întreagă sută de fete pe care să nu le fi înduioșat, văduve să nu le fi sedus.

De atunci sprintenul Lemminkäinen petrecu zile fără grije timp de trei veri una după alta prin satele mari din ostrov; el fermecă fecioarele, mângâie toate văduvele dar una singură a fost uitată o fată bătrână, urâtă, de pe la vârful promontoriului, pe țărmul celui de al doilea sat".

El se gândi atunci să se întoarcă în scumpa lui patrie; fata bătrână veni spre dânsul, ca rosti aceste vorbe:

„O bunule Kanko, tinere fermecător, din cauză că tu nu te gândești la mine, la plecarea ta îți voi duce corabia într'o stâncă!" (Kalevala, id).

Sărmana fată bătrână! A tânjit și dânsa după Lemminkäinen care s'a dovedit atât de universal în dragoste față de femeile ostrovului, dar iubirea este atât de avară! Ocolește totdeauna pe cei nenorociți, dragostea este doar un fel de opulență a sufletelor! Fata bătrână s'a dovedit însă cu prisosință femeie și s'a răzbunat pe acel care i-a disprețuit săracele-i farmece ofilite. Când eroul se hotărî să plece pe furiș, văzu prin sate numai bărbați înarmați, gata să-l răpună pe Don Juan. Ajuns la port, își găsi corăbioara cenușă; răzbunarea femeii nebăgate în seamă! Don Juanii sunt totdeauna risipitori în dragoste, dar niciodată filantropi!

Lemminkäinen însă este un magician pentru care imposibilul era o bagatelă; cu ajutorul puternicelor sale vrăji o altă corabie este gata și iată-l plecat, regretând din suflet lungul șirag de ibovnice lăsat în ostrovul dragostei, unde era să fie ucis iarăși de către bărbați. Nici nu și-a putut lua rămas bun dela Nimfele blonde!

Dar eroul n'a plecat neplâns din insulă, fecioarele vărsară lacrimi calde și dădură vina pe cumințenia lor, lamentarea lor este deosebit de sinceră:

„De ce te duci tu, Lemminkäinen, unde pleci tu, nobil erou? Fugi din cauza curățeniei fecioarelor sau din cauză că femei sunt puține?" (Calevala id).

Eroul pleca din alte motive, ceiace-l rodea era nostalgia, dorul de casă și de colinele natale:

„Frumosul Lemminkäinen grăi: nu-i din pricina castității fecioarelor, nici a micului număr de femei: aș găsi eu destule sute, și peste o mie de fete: nu, dacă pleacă Lemminkäinen, dacă fuge floarea eroilor, este pentrucă mi-i dor de țară, dorința de a-mi vedea ogoarele, să mănânc fragi, smeură din munții mei, să văd fetele de pe promontoriul meu, păsărelele de pe moșia mea".

Eroul a sosit cu bine acasă, dar toată averea îi era distrusă, numai bătrâna mamă mai trăia.

Ostrovul unde a iubit trei veri Lemminkäinen, este un vaporos Paradon al iubirii, un adevărat mit de dragoste și nostalgie unic în literatura universală.

Una din temele mai importante din „Kalevala" este lupta pentru posesiunea unui talisman miraculos numit *Sampo*, făurit de meșterul Ilmarinen, având însușiri de a da o complectă fericire posesorului talismanului.

Ilmarinen fusese căsătorit cu o fată din Pohjola, care muri năprasnic; după moartea ei începu lupta între Kalevala și Pohjola, având drept țintă cucerirea talismanului Sampo. Cei trei eroi principali, *Väinämöinen Ilmarinen* și *Lemminkäinen* cer în zadar dela magiciana *Lonhi* din Pohjola, ca să împartă talismanul; atunci prodigiosul Väinämöinen prin farmece adoarme tot poporul din Pohjola, ia Sampoul în corabie și fuge. Lonhi se deșteaptă și începe a întinde curse în calea lor. Se preface în vultur și vine pe corabia răpitorilor. In cursul unei lupte, talismanul se sparge și cade în mare, dar se culeg sfărâmăturile; de acum înainte Pohjola și-a pierdut prosperitatea. Lonhi trimite tot felul de flagele în Kalevala, dar mulțumită lui Väinämöinen poporul scapă; atunci răpi soarele și luna pentru a le închide într'un munte. Ilmarinen cu bătrânul Väinäimöinen se duc să caute o scânteie căzută din cer. pe care o găsesc în stomacul unui pește. Ferarul magic s'a fript cu scânteia, se vindecă și apoi făuri o lună și un soare nou, care nu luminară însă. S'au făcut teribile preparative contra lui Lonhi, și aceasta înspăimântată puse la loc astrele pe cer. Vechea dușmănie între Kalevala și Pohjola se termină astfel. Cântul 50 este aproximativ mitul nașterii lui Christ. Fecioara Marjatta rămase însărcinată mâncând un fruct, o coacăză și născu un băiat într'un grajd. Băiatul fu proclamat regele Careliei, iar bătrânul titan Väinämöinen fu silit să apuce drumul exilului din cauză că a propus părăsirea și uciderea copilului astfel născut, în condițiuni supranaturale. Copilul de șase săptămâni fiind, auzi sentința teribilului mag, și spre mirarea tuturor începu să-l apostrofeze arătându-i anumite nelegiuiri săvârșite de dânsul începând din tinerețe și rămase nepedepsite. Väinämöinen marele magician care dăduse poporului său minunata „Kantelă", se hotărî să fugă și ajuns la țărmul mării, construi o corabie numai prin descântece, intonă cele mai frumoase din cântecele sale și plecă adresând aceste vorbe poporului, vorbe care au aerul de a marca sfârșitul unei epoci:

„Așteptați să curgă vremea, să vie o zi, să treacă alta, și veți avea nevoie de mine, mă veți căuta repede pentru a crea un alt Sampo, pentru a face o altă Kantelă, pentru a forma o lună nouă, ca să aducem un soare nou, când luna și soarele vor fugi, când lumea va fi fără bucurie!

Viteazul și bătrânul Väinämöinen se îndreptă încet spre larg cu a sa corabie de aramă, cu frumoasa lui luntre de bronz până la țările cele mai de sus, până la cerurile cele mai adânci.

Acolo își ancoră barca, acolo își opri lunga sa cale: dar el lăsă Kantela, frumoasa chitară finilor, bucuria veșnică poporului său, cântecele minunate copiilor săi.

(Kalevala, cânt 50 după textul francez de I. L. Perret, Librăria Stock).

Plecarea lui Väinämöinen însemnează moartea zeilor, și poate că și moartea poeziei, atunci când omenirea descoperise arta și muzica.

„Kalevala" abundă în episoade al căror tragic amintește tragedia greacă și titanicile figuri shakespeariene.

Eroul Kullervo este un adevărat personaj de tragedie antică, născut pentru a fi nenorocit și urmărit de un destin sinistru. Dușmănia dintre frații Untamo și Kalervo se termină cu un adevărat măcel al neamului Kalervo din care nu scăpă decât soția acestuia. Luată sclavă dădu naștere după câteva săptămâni lui Kullervo.

Unchiul său Untamo cercă să-l ucidă; întâiu îl aruncă într'un foc ințețit, dar după trei zile cât a ținut văpaia, calăii l-au găsit pe prunc vesel, jucându-se cu jarul, fără să i-se fi atins de către flacări nici un fir de păr. L-au spânzurat de un copac, dar copilul nu muri, ci desemnă tot felul de gravuri pe scoarța stejarului, războinici cu spada goală. După ce l-a pus

(Urmare în pag. VI-a)

Orientală

Departe, zvon pierdut de darabane.
Un nor, o pânză nu-i pe mare
Moschee albă. Uliță pustie.
Pe marmură aprinsele turbane
S'apleacă și se'nalță spre tărie;
Cum bat mătănii, parcă se înclină
Un câmp de maci bătut de-o vijelie.

GRIGORE SALCEANU

Napoleon I către Maria-Luiza

Buna mea Luiza,

Montesquiou mi-a adus scrisoarea ta; starea sănătății tale mă îngrijorează mult; caută să-ți faci curaj și să te menajezi pentru mine și pentru fiul tău. Du-te numaidecât la băi, dar caută să eviți Viena. I se va scrie lui Meneval pentru nevoile bănești; arată-i scrisoarea și dă-i ordine în consecință.

Cu sănătatea o duc bine. Laplace trebue să-ți fi adus scrisoarea mea; a plecat la ora șase după amiază. Iți voi scrie astăseară. Nu cred să plec mai devreme decât mâne, dacă totul va fi gata.

Cu bine, scumpa mea Luiza. Iubește-mă. Gândește-te la cel mai bun prieten al tău și la fiul tău. Sărută-l pentru mine.

NAP.

Dacă ceeace mi se spune este adevărat, purtarea lui Aldrobrandini și a lui Beauharnais e revoltătoare și îi dezonorează pe urmașii lor. Scrie-mi în această privință, fiindcă nu pot crede în atâta infamie.

(Fără dată)

Trist post-scriptum! In anturajul Mariei Luiza au început defecțiunile. Bausset, prefectul Palatului, a trecut de partea Bourbonilor și, din baron al imperiului, a redevenit marchiz. Doamna Brignole e prietena credincioasă a lui Talleyrand, prinț de Bénévent, și face oficiul de agentă a acestuia pe lângă împărăteasă. Doamna de Montebello a declarat în chip formal că nu se va duce niciodată în insula Elba: ea nu dorește decât să se înapoieze acasă. Saint-Aignan și doctorul Corvisart ascultă de directivele ei, cărora doctorul le dă formă de ordonanțe. Beauharnais, cavalerul de onoare Claude de Beauharnais, părăsește postul pe care îl deține pe lângă împărăteasă. Cât despre prințul Eugen, Eugen de Beauharnais, el se va retrage în Bavaria, pe lângă socrul său, devenind duce de Leuchtenberg și prim pair bavarez.

Briard, 21 Aprilie la amiază.

Buna mea Luiza,

Laplace îți va înmâna această scrisoare. E un tânăr excelent:îți va spune că sunt sănătos. Plec la st.Topes. Pornesc peste o oră. Nu mă voi opri în drum; cred că voi ajunge în patru zile. Sunt foarte mulțumit de starea de spirit a populației, care îmi arată multă simpatie,... și dragoste. N'am mai primit nicio veste dela tine din ziua de 18. Furierul palatului n'a sosit; probabil că n'a găsit cai.*

Cu bine, draga mea. Rămâi sănătoasă. Dă-i o sărutare băiatului și nu te îndoi nici o clipă de

NAP.

Impăratul e pe drumul exilului, însoțit de credinciosul său Bertrand, urmat de comisarii englezi, austriaci, prusaci și ruși și încadrat de o escortă de 25 de călăreți. Escorta n'a fost pusă degeaba. Acela care trecea odinioară pe sub arcuri de triumf, e acoperit acum, la Avignon, de strigăte de ură, și de ocări, încât comisarii străini sunt siliți să intervnă. La Orgon și Lambesc — aceleași scene. La Saint-Cannat, geamurile trăsurii imperiale sunt sparte cu pietre. La Aix, suprefectul dă ordin să se închidă ușile, pentru a împiedica manifestațiile populației. In sfârșit, la Saint Raphael, în ziua de 28 Aprilie. Impăratul, zdrobit, e ferit cu grijă de demonstrațiile ostile: vaporul Undaunted (Neînfrântul) — ironică coincidență — primea pe bordul său pe omul până atunci de neînfrânt. In ajun, Napoleon i-a scris din Fréjus Mariei-Luiza o scrisoare plină de amărăciune. In ziua plecării, îmbărbătat de o scrisoare a împărătesei, își redobândește curajul.

Buna mea Luiza,

Sunt de două ceasuri în Fréjus. Am fost foarte mulțumit de starea de spirit a Franței până la Avignon; dela Avignon însă, am găsit populația foarte pornită împotriva mea. Am fost foarte mulțumit de comisari, mai ales de generalul austriac și de cel rus; comunică lucrul acesta tatălui tău. Peste două ceasuri pornesc spre insula Elba, de unde îți voi scrie când voi ajunge.

Cu sănătatea o duc bine; curajul meu e mai presus de orice așteptări, și n'ar putea fi slăbit decât la gândul că prietena mea nu mă mai iubește. O sărutare fiului meu. Prințesa Paulina, care se află într'un castel la două leghe de aci, vrea neapărat să vină în insula Elba ca să-mi țină tovărășie; dar e atât de bolnavă încât nu știu dacă va putea suporta drumul. Sunt însoțit de primul mareșal și de aghiotantul meu Drouot.

Credinciosul tău soț

NAP.

Fréjus, 27 Aprilie, la ora 3 după amiază.

Buna mea prietenă,

Am primit curierul pe care mi l-ai trimis în ziua de 23 și prin care mă vestești că te vei duce la Grosbois și de acolo îți vei continua călătoria. Tatăl tău mi-a scris din Rambulet acum 15 zile; i-am răspuns prin scrisoarea alăturată. Cred că peste două ceasuri voi fi pe bordul unei fregate engleze care mă va duce în câteva zile pe insulă, de unde îți voi scrie prin Livourne și prin intermediul vice-regelui. Sunt sănătos. Vremea e bună și voi avea o călătorie liniștită. Sper că sănătatea ta se va menține și că vei avea curajul de care ai nevoie. Mi-ar face mare plăcere să te văd pe tine și pe fiul meu. Inmânează scrisoarea alăturată lui Corvisart.

Adio, buna mea Luiza. Te rog să dai o caldă sărutare fiului meu și să transmiți salutările mele tuturor doamnelor de onoare. Cu tot gândul la tine.

Al tău soț iubitor și credincios,

NAPOLEON

Fréjus, 28 Aprilie.

Datată din Rambouillet, 16 Aprilie, scrisoarea împăratului Austriei, la care făcea aluzie Napoleon, era concepută în termeni foarte protocolari:

„Frate și scumpe ginere,

Grija plină de iubire pe care o port împărătesei, fiica mea, m'a îndemnat să-i dau întâlnire aci. Am sosit numai de câteva ceasuri și m'am încredințat pe deplin că sănătatea ei a suferit foarte mult decând n'am mai văzut-o. M'am hotărît să-i propun să se ducă pentru câteva luni în sânul familiei. Are multă nevoe de liniște și de odihnă. Majestatea Voastră i-a dat destule dovezi de dragoste adevărată, ca să fiu convins că veți împărtăși felul meu de a vedea și că veți aproba hotărîrea pe care am luat-o. Redobândindu-și sănătatea, fiica mea se va putea duce să-și ia în primire ducatul, apropiindu-se astfel de reședința Majestății Voastre.

Ar fi inutil fără îndoială, să-i dau Majestății Voastre asigurarea că fiul Vostru va face parte din familia mea și că, în tot timpul cât va rămânea în țara mea, se va bucura de îngrijirile mamei sale.

Primiți încredințarea distinsei mele considerațiuni".

Scrisoarea, împreună cu formula finală, fusese concepută după indicațiile stricte ale lui Metternich.

In ziua de Paști, Viena a îmbrăcat haină de sărbătoare pentru revenirea trupelor aliate de la Paris. In capitala Austriei vestea o adusese o veche trăsură cu două roate, pe care scria: *Serviciul poștal dela Paris la...*

Curierul era contele de Fertenberg, urmat de o sută de postași care plesneau din bice.

„Iată rezultatul victoriilor lui Napoleon, — scria baroana Du Montel. — Parisul în mânile străinilor. Cele mai tragice greșeli ale lui Ludovic al XIV-lea n'ar fi putut duce la această catastrofă!"

Și baroana, care emigrase împreună cu părinții, scria pe un ton triumfător:

„A existat oare vreun miracol mai strălucit? Vreo justiție mai aspră? In piața aceasta unde se ridica odinioară eșafodul regelui sfânt, s'a înălțat acum un altar alcătuit din trofee de război și înconjurat de toți regii Europei..."

Aceasta era atmosfera Capitalei Austriei spre care se îndrepta Maria-Luiza.

Trad. de H. BLAZIAN

(Sfârșitul în numărul viitor).

K a l e v a l a

(Urmare din pag. V-a

la diferite munci, unchiul său se hotărî să-l ducă în Carelia vânzându-l ferarului Ilmarinen. Soția lui Ilmarinen îl trimise pe Kullervo să ducă turma la pășune; cântul 32 este o splendidă evocare magică a zeităților apărătoare de turme. Femeia chemă protecția tuturor divinităților asupra vitelor ei, printr'o lungă înșirare de evocări, de farmece. Iată câteva din acele divinități:

„O Suvetar, femeie minunată, Etelätär, natură frumoasă, Hongatar, gazdă primitoare, fecioară mândră, Pihlajatar, slujnică uriașă, Tuometar, fiica lui Tapio, Milikki nora pădurii, Tellervo, fecioara lui Tapio, ocrotiți-mi toate turmele, îngrijiți-vă cum trebue de vitele mele, cu dragoste toată vara, cu blândețe cât timp țin frunzele, când foșnește frunzișul copacilor, când iarba tresare pe pământ.

„O Suvetar, femeie minunată, Etelätär, natură frumoasă, întindeți veșmintele tale ușoare, desfășoară-ți șorțul tău cel frumușel ca să-mi ocrotești turma mea dragă, să-mi acoperi blândele mele dobitoace, la adăpostul vânturilor vătămătoare, la pază de ploile răufăcătoare!...

(Kalevala, cânt. 32)

Soția ferarului Ilmarinen voi să-și bată joc de sclavul cel nou, de aceia îi puse în traistă în loc de pâne, o piatră de aceeași formă. Kullervo își dete seama la vreme de farsă și se hotărî pentru o cruntă răzbunare. Eterna rană mortală provocată de râsul batjocoritor al unei femei! Prin farmece, Kullervo aduse până la staule o ceată de lupi și urși care sfâșiară în bucăți pe stăpâna glumeață. Eroul fuge și spre marea lui surprindere își găsește toată familia lui în viață deși era sigur că nu mai rămăsese decât dânsul și mama. Tragedia grozavă începe însă acum; fără știință, urmărit de fatalitate, a devenit incestuos, abuzând de propria lui soră care, dumerindu-se apoi cu cine păcătuise, se aruncă într'un râu înecându-se.

Acest caz de incest poate fi unul din cele mai dramatice din literatura universală și edificator pentru psichologia feminină. Subt soarele sărac al Nordului, femeia este însă tot femeie, sclava podoabelor și a prezentului.

Kullervo călătorea cu sania prin apropierea graniței lapone și pofti în sanie câte o fată întâlnită în drum. Toate însă l-au respins cu ocări. Pe ultima fată poftită, care-l acoperise și dânsa cu ocări, o răpi și o urcă cu forța în sanie, neținând seamă de toate amenințările și protestările ei. Kullervo cunoștea însă femeile, știa că aurul este cel mai fără greș filtru de dragoste.

Avea cu sine o casetă plină cu podoabe și bani pe care le arătă fetei. Rezultatul fu cel așteptat:

„Băetanul cu ciorapi albaștri, începu să desmerde fecioara, s'o mângâie cu blândețe; cu o mână ținea hățurile, cu cealaltă rătăcea printre sânii frumoși. Atunci el avu fecioara, pângări pieptul de cositor subt bunda tivită cu aramă, sub blana tarcată". (Kalevala, cânt 35).

Fata își întrebă amantul, cine este și din ce familie se trage. Kullervo îi răspunse că-i feciorul lui Kalervo cerându-i la rândul său aceleași lămuriri. In creerii nenorocitei s'a făcut lumină; păcatul nu mai era păcat ci de o mie de ori păcat căci îl săvârșise cu fratele necunoscut. Povestea vieții fetei este mișcătoare, o dramă care s'a mistuit lent în plină și vorbitoare natură.

„Nu sunt de neam mare, nu-i nici mare nici mic, sunt dintr'o familie simplă, biată fiică a lui Kalervo, o copilă ticăloasă, fără minte, o nătângă bună la nimic.

„Adineaori când eram mică, la casa părinților mei, mergeam să culeg fructele pădurilor, smeură la poalele muntelui; culegeam fragii câmpiilor, smeura la poalele muntelui. Intr'o zi am cules, apoi dormii, a doua zi am făcut la fel, dar a treia zi n'am mai găsit drumul; poteca ducea în codru, urmele spre singurătăți.

M'am așezat atunci ca să plâng, am fost numai în lacrimi o zi, două, la sfârșitul celei de a treia, urcai pe un deal. In vârful unei creste înalte am început să țip, pădurile deșerte îmi răspunseră, câmpiile ridicară vocea: Taci din gură, fată toantă, nu mai chema în nebunia ta, căci nimeni nu te poate auzi, glasul tău nu ajunge până acasă.

„După trei sau patru zile, după cel puțin cinci ori șase nopți, mă pregăteam de moarte, eram resemnată pirei, dar totuși n'am murit; sărăcuța nu se prăpădi.

„Dacă aș fi murit atunci, nenorocita, curând, în timpul anului următor, la începutul celei de a treia veri, ași fi crescut ca fir de iarbă, aș fi prosperat subt forma de floare, ca un rod gustos al câmpurilor, ca o frumoasă afină roșie, fără să fi trăit aceste grozăvii, fără să fi îndurat aceste batjocuri".

Indată ce și-a isprăvit această dureroasă spovedanie, fata, ca în toate tragediile cu situații analoage, și-a luat viața aruncându-se într'un vârtej al fluviului sgomotos. Dragostea, uneori chiar cea legiuită se plătește scump, necum cea nelegiuită!

Fatalistul Kullervo s'a sinucis și dânsul, după ce părăsi familia, părinții îi muriră și înainte ca urgisitul să-și plătească singur fapta, îl ucise pe unchiul său Untamo, prigonitorul familiei.

Tragedia sbuciumatului Kullervo parcă ar vrea să incarneze veșnicia prigoanei destinului față de om și pustiul patimilor, prilej de dramă cu amplificări planetare.

Figurile tragice abundă în „Kalevala", unele tinzând chiar a fi reprezentativele suferințelor universale. După lupta dintre eroii Väinämöinen și Joukahainen, cel din urmă fiind învins și într'o critică situație datorită farmecelor bătrânului cântăreț, nu scăpa cu viață, decât după ce promisese bătrânului că-i va da de soție pe tânăra Aino, sora sa. Fata, de groază să devie femeia unui bărbat împovărat de ani, își căută moartea, aruncându-se în valurile mării. Aino este una din cele mai pure femei din „Kalevala", care de altfel excelează în a reda femeia cu tot cortegiul ei de virtuți domestice sau sufletești, simbolul unei societăți primitive ce e drept, dar guvernată de principii profunde, rezultatul celor mai înalte meditații.

Personagiile „Kalevalei" acționează într'o societate nefixată, fără nici o urmă de organizație politică. Nu se văd regi, guvernatori sau nobili oarecare. Oamenii luptă cu puterea vrăjilor și absoluta întâietate a Spiritului sau a Cuvântului contra forței brutale constitue fără discuție, cea mai puternică originalitate a epopeii.

Ne învârtim într'o lume unde totul este supus baghetei vrăjitorului, adesea ridicat până la niște adevărate culmi de estetică sau morală, o lume tragică și halucinantă unde tinerețea este tinerețe și bătrânețele vor să fie tot tinerețe, care a rezistat astfel până ce păgânismul fu înlocuit cu creștinismul purificator, al cărui succes apare în cântul ultim al poemei. Nu trebue să uităm un lucru și anume că deși chintesența specificului finic, „Kalevala" poate fi luată ușor drept născută din cultura Europei occidentale grefate peste cultura septentrională. Multe motive sunt caracteristic occidentale și folklorul comparat le poate lesne dovedi.

„Kalevala" este opera unui geniu primitiv, haotic, incapabil de orice clasificare sau tendință de explicare, de aceea poate că merita titlul de unica epopeie cu adevărat populară.

Ellias Lönnrot a mai publicat un bogat material care nu figurează în epopee, precum cunoscutele: Kanteletar, bucăți lirice, Sanalaskuja, proverbe și un ciclu de ghicitori. Arvoituksia. Afară de acestea, a mai publicat primul dicționar al limbii finice și fusese cel dintâiu secretar al celebrei Societăți pentru literatura finică, înființată la 1831, care avu cel mai hotărîtor rol în viața spirituală a țării. Chiar și doctoratul în medicină și-l luă cu o teză pe baze de folklor, Medicina magică a Finlandezilor. Ultima sa publicație a fost o colecție admirabilă de descântece, Loitsurunot, apărută în 1880. Elias Lönnrot, doctorul în medicină, a fost cel mai ilustru profesor de la fac. de litere a universității din Helsinki. La 1862, după ce a contribuit strălucit la deșteptarea neamului său, Lönnrot s'a retras în satul natal unde muri la 19 Martie 1884.

Inrâurirea „Kalevalei" asupra întregii vieți sociale finlandeze a fost imensă, fiind primul monument literar într'o limbă oropsită de soartă. Fără îndoială că este cartea care ocupă printre primele locuri, în ce privește repercusiunea în public. A contribuit în cea mai largă măsură la desvoltarea conștiinței naționale, în continuu progres până la independența din 1918.

Atât de covârșitoare a fost înrâurirea „Kalevalei" în Finlanda, încât nu este exagerat a se spune că întreaga literatură a țării și o parte din artă, a fost determinată tot de opera lui Elias Lönnrot.

Literatura finlandeză este de origină populară și exprimă la fel cu barzii sau eroii „Kalevalei", tot ce este suflet și aspirație din popor. Finlandezul poet ca și inventatorul Kantelei, eroul Väinämöinen, își duce viața în plină natură măreață, deaceea sentimentul naturii în literatura sa, ca și în epopeia națională, este de o excepțională plenitudine. Intr'o natură mișunând de tot felul de genii rustice, care iau parte intimă la toate sbuciumurile omenești, țăranii finlandezi se exprimă aidoma cu poeții.

Marii scriitori ca Linnankoski, Alexis Kivi, F. E. Sillanpää, purced în linie directă din barzii străvechi, așezându-și eroii într'o natură aproape păgână, neatinși de nici o influență străină.

Caracteristica notorie a scriitorilor finlandezi, spre deosebire de toți ceilalți din Europa însorită, este faptul de a fi renunțat la orice veleități de personalitate, sacrificând totul pentru pronunțarea cât mai puternică a specificului național.

Dacă toată tânăra literatură finlandeză a găsit o mină inepuisabilă de inspirație în „Kalevala", nici plastica și muzica nu puteau rămâne indiferente față de numeroasele teme artistice. Pictori și sculptori ca Emil Wikström, Carl Eneas Sjöstrand, Väinö Aaltonen și Akseli Gallen Kallela, mai ales ultimul, au interpretat diverse viziuni din „Kalevala", iar celebrul compozitor Sibelius a găsit o bogată inspirație în pasagiile de operă ale epopeii.

Opera lui Lönnrot a fost tradusă integral în douăsprezece limbi europene, s'a publicat chiar un concurs pentru o versiune românească pe care ar trebui s'o așteptăm ca un eveniment literar, dacă se va realiza. Excelenta traducere metrică franceză a profesorului J. L. Perret, nu trebue să lipsească din biblioteca iubitorilor de literatură.

Operă de vis și vrajă, „Kalevala" nu înseamnează numai invierea unui graiu, ci cu drept cuvânt, o etapă în literatura universală.

AUREL GEORGE STINO

Doi Carbonar

Cei doi Carbonari sunt Napoleon al III-lea și... Orsini, care a atentat la viața sa.

Amândoi, unul reprezentând pe Carbonarii francezi, altul pe cei italieni, sunt republicani și partizani ai dreptului popoarelor de a dispune de ele înseși și urmăresc realizarea acestui ideal în Europa, prin reunirea în vaste grupări omenești a tuturor celor ce vorbesc aceeași limbă. Dar pentru Carbonarii italieni Napoleon trece drept un tărdtăor ok koqoyhyok kaq un trădător.

Aceasta pentru că: întâia oară a trimis trupe în Roma pentru restabilirea puterii papale și: a doua oară pentru că, consimțind să devină Impărat, a masacrat și persecutat pe republicani. Fiind împărat el nu poate să aibă decât o politică dinastică deoparte și o politică pur franceză pe de alta. Iar cercurile carbonari nu vor decât o politică a naționalităților, adică o politică revoluționară ideologică. Trebuia deci să-l facă pe Napoleon a lua altă cale. Omul care a fost însărcinat a se pune în calea împăratului spre a arunca Franța și Imperiul pe drumul care duce prin Solferino la Sadova și apoi la Sedan, a fost contele Felice Orsini.

Vanitos, romantic, recrutându-și tovarășii și complicii printre escroci și borfași, contele Orsini a izbutit, printr'un atentat barbar, să influerțeze politica unei epoci. Un gest nesocotit, al unei asemenea personagiu, a izbutit în 1858, să determine fața și destinele Europei Contimporane.

Toate acestea sunt expuse într'un mic volum, în ediție populară, cu titlul „Doi Carbonari", *de* Claude Gevel.

Liniște

Puterea ta, liniște, îmi odihnește trupul lângă o ruină
(Evocări de lupte sângeroase),
Mi-a turnat balsam în încheeturi de oase
Și'n gând mi-a revărsat tăcere senină.

Freamătă brazii psalmi de liturghie.
Sufletul a îngenunchiat lângă o icoană de demult;
Ii obosit sărmanul atât a mers de mult
Și nici un drum acum nu-l mai îmbie.

Pleoapa-mi infinitul îl răsfrânge
In pământeasca mea întruchipare.
Se pregătește'n mine-o Sărbătoare,
Că nici o strună 'n suflet nu mai plânge.

Amintirile,... libelule ce-și frâng în zbor elitrele fine
De puterea ta, liniște...
Invălue-mă blând,
Pune-mi o floare albă pe gând...
Și 'ngroapă-mă deapururea în tine.

ELENA HASNAȘ

LITERATURA UNIVERSALA

A. LIBERTAD

Plăcerea de a trăi

In fața obosiților de luptă, câți nu închid ochii, nu încrucișează brațele, nu se opresc neputincioși și descurajați? Câți, și dintre cei mai buni, nu sunt atât de desgustați încât părăsesc viața, negăsind-o vrednică de trăit? Intemeiați pe teorii la modă, pe lângă neurastenia ce-o au, oamenii primesc moartea ca o liberare supremă.

Impotriva acestor oameni, societatea opune niște argumente-clișee. Se vorbește de scopul moral *al vieții; n'ai dreptul să te ucizi; durerile* morale *trebue îndurate cu bărbăție.*

Omul are datorii. *Sinuciderea e o lașitate. Cel care pleacă este un egoist. Și așa mai departe. Toate frazele, cu tendințî religioase și care n'au nicio valoare în discuțiile noastre raționale.*

Ce-i sinuciderea?

Sinuciderea este actul final al unei serii de gesturi pe care noi oamenii le facem cu toții, mai mult sau mai puțin, după cum reacționăm asupra mediului, sau după cum mediul reacționează împotriva noastră.

Zilnic ne sinucidem în parte. Eu mă sinucid când mă împac să locuesc într'un lăcaș unde soarele nu pătrunde nici'odată. Intr'o odae al cărei cubaj de aer, este atât de restrâns încât sunt ca și înăbușit când mă scol.

Mă sinucid când cheltuesc cu o muncă obositoare ceasuri îndelungate, energie, pe care n'o s'o pot redobândi, când cheltuiesc ceasuri îndelungate cu o muncă pe care o știu de prisos.

Mă sinucid când nu îndestulez stomacul meu, cu cantitatea și calitatea alimentelor care-mi sunt necesare.

Mă sinucid când acord unui individ, prin votul meu, dreptul de a mă guverna timp de patru ani.

Mă sinucid când tânjesc după un amor trecut și nu-mi reiau libertatea de amant sau amantă, — când adică nu iubesc din nou.

Mă sinucid când cer dela primar sau dela preot îngăduirea de a iubi.

Sinuciderea deplină nu este decât actul final al neputinței de a reacționa împotriva mediului.

Actele despre care vorbesc sunt niște sinucideri parțiale, totuși sinucideri sunt!

Locuiesc într'o odaie cu sau fără soare, nu mănânc când mi-e foame sau ce-mi place, sunt alegător, îmi stânjenesc iubirea de legi sau de termene fixe, fiindcă n'am puterea să reacționez împotriva societății. Lucrătorii, zilnic își sinucid creerul, lăsându-l în nelucrare, făcându-l să activeze, după cum sinucid în ei gustul de pictură, de sculptură, de muzică, la care firea noastră aspiră ca reacțiune împotriva discordanței din jur.

Se zice: Dreptate!?! Cerințe!?!

Cum putem vorbi de dreptul *de a nu respira, decât pe jumătate, adică de dreptul de a sinucide o mare parte din moleculele priincioase sănătății noastre în folosul unor molecule nepriincioase?*

Cum putem vorbi de dreptul de a nu mânca când ne e foame, prin urmare de a ne sinucide stomacul?

Cum putem vorbi de dreptul de a ne supune, adică de a ne sinucide voința?

Cum putem vorbi de dreptul de a iubi totdeauna femeia indicată de lege sau aleasă de dorința unui moment, adică de a sinucide toate dorințele momentelor viitoare?

Dacă în frazele de mai sus, am înlocui cuvântul drept *prin cuvântul* cerință, *vor avea ele oare un înțeles mai logic?*

Nu-mi trece prin minte să „condamn" aceste sinucideri parțiale, după cum nu-mi trece prin minte să condamn sinuciderea definitivă.

Dar găsesc dureros de deșănțat a numi drept sau cerință capitularea celui slab în fața celui puternic, fără să fi încercat toate posibilitățile. Astea nu sunt decât niște îndreptățiri față de tine însuți. Toate sinuciderile sunt niște nerozii.

Sinuciderea totală, mai mare decât celelalte, fiindcă în cele dintâi poți avea ideia de a te răsgândi.

S'ar părea că, sosit momentul dispariției individului, toată energia s'ar putea condensa într'un singur punct pentru a căuta să reacționezi împotriva mediului, chiar cu șansa de una la mie — de a nu isbuti în sforțare.

Ceiace pare cu atât mai necesar și mai natural, cu cât lăsăm persoane iubite în urmă.

Pentru această porțiune din sine, o parte din energie având-o încă putem oare încerca această gigantică luptă în care oricât ar fi de inegală combaterea, colosul Autoritate este pururea sguduit?

Câți nu declară singuri că mor victime ale societății. Nu-și pot oare da seama că, aceleași cauze producând aceleași efecte, semenii lor, adică cei pe care îi iubesc pot muri victime ale aceleiași stări de lucruri?

Nu-i împinge oare dorința să-și transforme forța vitală în energie, în forță, să ardă pila în loc de a-i separa elementele?

Studiați astronomia. Veți pricepe la ce cantitate neglijabilă se poate reduce viața umană față de infinit. Moartea este o transformare, — nu numai un sfârșit.

Cât mă privește, fiind finit, nu *concep infinitul.*

Dar știu că durata este alcătuită din veacuri, veacurile din ani, anii din zile, zilele din ceasuri, ceasurile din minute; mai știu că timpul este făcut să acumuleze secundele și că infinitul mare nu e făcut decât din infinitul mic.

Oricât de scurtă ne-ar fi viața, ea are importanța ei numerică față de tot.

Și chiar de n'ar avea-o, puțin mi-ar păsa, eu, privind viața prin punctul meu de vedere, cu ochii mei, totul părându-mi-se că a fost făcut să ne prepare la viață.

Tot ce nu pot pricepe ignorez. Eu mă am pe mine în vedere. Și în timpul unei sinucideri parțiale sau al unei sinucideri totale, e o dispariție, sau mai curând, o neasimilare de forță în dauna mea.

Moartea este sfârșitul unei energii umane, după cum disocierea elementelor unei pile, este sfârșitul electricității pe care o degaja, așa cum destrămarea unei țesături este sfârșitul puterii acestei țesături...

Moartea este sfârșitul „eului" meu. Ceiace e mai mult o transformare.

Unii spun: scopul vieții e fericirea pe care tot ei o susțin că n'o putem atinge. Viața pur și simplu e viață. Viața e fericirea. Fericirea e viața.

Eu nu simt durere decât atunci când încercările mele de asimilare sunt împiedecate într'o sinucidere parțială.

Toate actele vieții, pentru mine sunt o plăcere. Respir un aer curat: sunt fericit, plămânii mi se dilată, o întipărire de putere nouă mă înviorează. Ceasul muncii, ca și al odihnei, îmi aduc aceiași plăcere Ceasul care mă cheamă la masă, ceasul care urmează, cu munca-i interioară, îmi dau tot atâtea bucurii.

Nu mai vorbesc despre delicioasele așteptări ale amorului, despre puternicele senzații ale întâlnirilor sexuale,

Nu mai vorbesc despre plăcerea ochilor, a auzului, a mirosului, a tuturor simțurilor, într'un cuvânt, despre deliciile convorbirii și ale cugetării. Viața e o fericire. Viața e fără scop. Viața e viața.

Pentru ce să vrei un scop, un început, un sfârșit?

Incă odată! Când, aruncați între stânci, printr'o prăbușire, lacomi de aer, ne spargem capul de roci, iar, când, prinși în înămolirea societății actuale, lacomi de ideal *— pentru a preciza acest termen vag, lacom după desvoltarea noastră integrală și a prietenilor noștri — ne strângem viața, noi nu ne supunem unei cerinți, unui drept, ci obsesiunii puterii obstacolului. Nu facem un act voluntar, cum susțin partizanii morții, ne supunem constrângerii mediului care ne strivește. Nu plecăm decât exact la ceasul când povara este prea grea pentru umerii noștri.*

„Așa dar, se va zice: noi nu vom pleca decât atunci când ne va sosi ceasul. Ceasul nostru a sosit. A sosit fiindcă vă priviți mai dinainte înfrângerea".

Fiindcă resemnați, nu v'ați desvoltat țesuturile în vederea împotrivirii, n'ați făcut nici o sforțare pentru a reacționa împotriva înăbușirii murdare a mediului.

Inconștienți de frumusețea, de forța voastră, ați sporit forța obiectivă a stavilei, prin forța subiectivă a acceptării voastre.

După cum unii se resemnează la sinucideri parțiale, alții se resemnează la marea sinucidere. Aceștia sunt înghițiți de mediul lacom de carnea lor și dornic să zdrobească orice energie care promite.

Greșala acestora din urmă, e de a crede că dacă dispar, este cu voința lor, căci ei înșiși și-au ales ceasul, pe câtă vreme ei mor zdrobiți fără milă prin mișelia unora și prin lipsa de vlagă a altora.

Intr'un local molipsit de germenii răi ai tifosului, de tuberculoză, nu mă gândesc să dispar eu, pentru a evita boala, ci mai curând să fac să intre lumina, și să arunc un desinfectant, fără teama de a ucide miliardele de microbi.

Chiar aproape de moarte, aș mai avea plăcerea să-mi prefac corpul în fenol sau în acid picrat, pentru a însănătoși omenirea.

Și dacă ar urma să fiu zdrobit de această silință, eu nu mă voiu da la o parte, voiu reacționa împotriva mediului, voiu fi viețuit puțin dar intens, voiu fi deschis poate o cale, pe unde vor străbate energii la fel cu a mea.

Nu, viața nu este rea, rele sunt condițiunile în care trăim.

Să dăm deci pace vieții; doar de condiții să ne legăm; schimbându-le.

Trebue să trăim, să dorim să trăim cât mai mult.

Nici sinucideri parțiale să nu admitem!

Să dorim să cunoaștem toate plăcerile, toate fericirile, toate senzațiile.

Să nu ne resemnăm la nici o diminuare a „eului" nostru. Să fim însetoșați de viața pe care plăcerile o fac să iasă din mârșevie, din josnicie, și să adaptăm pământul la ideile noastre de frumusețe.

Unească-se voințele noastre, și vom cunoaște în cele din urmă plăcerea de a trăi absolut.

Să iubim viața !

Trad. de ELENA MOSCU

Gerda de Baranoffska

Roșul de buze

Ești nefericită, doamna mea. Desnădăjduită. Te afli la cea mai grea răspântie a vieții dumitale. Te afli în greaua cumpănă de a alege între frumusețea și fericirea dumitale. Omul pentru care ești cea mai iubită dintre femei, acela care constituie *totul* în viața dumitale: tinerețâ, fericire, dragoste, ți-a spus aseară din senin:

„Trebue să-mi faci un jurământ".

Ai crezut că vrea să-i juri încă odată — a câta oară? credință. Dar nu, nu-i vorba de asta:

„Să-mi făgăduiești că nu vei mai întrebuința niciodată, dar absolut niciodată, roșul de buze. E desgustător. Vopseaua asta nesuferită mă supără, mă depărtează de tine. Să nu crezi că glumesc; nu vei mai întrebuința niciodată roșul de buze. Altfel, să știi că pierzi dragostea mea. Alege..."

Il priveai pe când vorbea. Nu spuneai nimic, dar ascultai ecoul frazelor, cum ascultă condamnatul ecoul sentinței de moarte, cu licărirea de nădejde că nu-i cu putință ca sentința să rămână definitivă. Nu se poate! Trebue să vină grațierea Trebue să se găsească o cale care duce la inima asprului judecător. Să i se arate că se înșală și mai ales că nu are dreptul să se amestece în viața privată a unui om. Cine-i dă dreptul să-i ia viața?

O femee silită să-și suprime roșul de buze, e condamnată la moarte; căci o gură palidă, fără expresie, însemnează moartea tinereții, moartea frumuseții.

Dumneata știi, doamna mea, că cele două cute invizibile instalate de o parte și de alta a gurii, vor fi mult mai pronunțate; că buzele neaccentuate și palide vor da obrazului o expresie de desamăgire, că, însfârșit, fără roșu pe buze nu vei mai fi cunoscuta și invidiata frumusețe mondenă, ci o femee oarecare, amărîtă, decepționată.

Roșul de buze are avantajul că te obligă să fii surâzătoare.

Dumneata știi că atâta timp cât vei întrebuința această vopsea „desgustătoare" și inutilă, vei trece cu mai multă ușurință prin situațiile penibile din viața dumitale. Cu roșul pe buze nu se poate plânge nici în ceasurile cele mai grele, pentru că dumneata știi că un obraz trist, brăzdat de buze înroșite, nu poate mișca pe nimeni; dimpotrivă, face o impresie grotescă.

Așa dar, toanele rele vor fi ținute din scurt. Spectacolul cu lacrimi va fi înlăturat Intr'un cuvânt, roșul de buze îți ajută să faci un continuu exercițiu de voință, de stăpânire de sine.

Dumneata știi, dar bărbatul care te iubește nu știe.

El e convins că dincolo de femeia cu buzele vopsite și cam excentrică, există o femee mai palidă, poate, dar mult mai distinsă, mult mai tânără, pe care vrea *s'o descopere,* pe care vrea *s'o libereze* de „balastul", inutil cum îi spune el arsenalului ei de frumusețâ.

El vrea să o facă mai frumoasă și mai inaccesibilă. Inaccesibilă pentru alții și frumoasă numai pentru el.

Dar dumneata știi că toate farmecele, toate posibilitățile naturale s'au dus de mult; că **deci nu poți deveni mai frumoasă**, ci mai urîtă. Cine poate ști mai bine decât dumneata ce te prinde, ce te înfrumusețează. Numai dumneata ai de hotărît în acest domeniu.

Bărbatul care te iubește urmărește o nălucă inexistentă, dar el nu iubește această nălucă după care aleargă și care îl va plictisi. El nu-și dă seama că te iubește așa cum ești, cu toate micile dumitale slăbiciuni, din care face parte și roșul de buze...

Astăzi însă a repetat amenințarea:

Gerda de Baranoffska la Casinoul dela Constanța

„Draga mea, ai de ales între mine și tubul de roșu. Ți-am mai spus că nu pot suporta vopseaua asta".

Il asculți cu aceiași uimire. Amenințarea te pune din nou pe gânduri.

Ce Dumnezeu, a înebunit? Ce-i sminteala asta?

La urma urmei, dacă stărue, vei ști ce hotărîre trebue să ei. Dar alta decât crede el. Il vei părăsi; căci un bărbat care vrea să te stăpânească cu atâta despotism, care se amestecă în cele mai mărunte lucruri din viața ta intimă, va căuta să-și impună voința și în alte împrejurări, nesocotind dreptul de libertate al tovarășului, dreptul femeii de a acționa cum îi place în viața ei.

E insuportabil! E caraghios! Nu mă pot urîți de dragul lui.

Am terminat-o cu dumnealui.

Până a doua zi, când a sunat telefonul, erai încă hotărîtă să-i spui că nu-l poți vedea: „Iartă-mă; sunt ocupată; ceva oficial,... știi..."

Când i-ai auzit, însă, vocea, ai avut impresia că te prăbușești într'o prăpastie, în care nu mai e nici o rază de lumină, în care e veșnic noapte, și din care un singur om te poate scăpa, numai el, cărui îi aparține sufletul și gândul dumitale, el, fără de care cerul și pământul și toate bucuriile lumii n'ar mai exista... Și răspunsul a venit prompt: „Da, da, vin... Unde vrei... Te aștept oriunde...Așa dar, la 6, pe terasă..,

Ora 6. Te așezi ușoară, frumoasă, elegantă, pe un scaun de pai, din terasa cafenelei.

„In sfârșit, o femee frumoasă", — spun ochii scânteietori ai bărbaților și privirile iscoditoare ale femeilor.

Ești hotărîtă să-ți aperi frumuseța cu orice risc.

Ți-ai dat cu roșu pe buze. Atracția e de netăgăduit.

Ceasornicul bate ritmic, anunțând ora 6.

La penultima bătaie ai dispărut.

In fața unei oglinzi, îți ștergi pripit ultima rămășiță de roșu de pe buze, ca o școlăriță cu cugetul încărcat.

Obrajii îți ard de turburare.

— Poate a și venit. M'a văzut îndreptându-mă spre oglindă. Ce înjosire!

Rezolvi însă repede „cazul de vanitate" și apari. Mult mai palidă, mult mai inexpresivă. Nu mai produci aceiași impresie; ochii bărbaților nu mai sclipesc; femeile nu te mai iscodesc cu privirea.

Dar ce importanță mai au aceste lucruri?

Ești fericită. Te lași furată de noianul de visuri. Acum mă va iubi mai mult decât ori când. Ii voi părea fermecătoare. Numai pentru el. De ce să plac și altora? Viața mea e numai a lui.

Iată-l! Iți privește cercetător buzele. Respiră ușurat. Zâmbește mulțumit, ca orice bărbat al cărui orgoliu a fost satisfăcut.

Atât.

Se așează. Privește împrejur să vadă pe cine cunoaște. Și rămâne cu ochii ațintiți asupra unei fete blonde.

„Incântătoare fată", — îți spune fără înconjur; — „într'adevăr, încântătoare".

Tresari și te uiți spre femeia admirată. Și nu-ți vine să crezi ochilor: fata are buzele vopsite, și cu destulă stridență. Cum e cu putință? Ceiace eri era urît, desgustător, insuportabil, poate deveni deodată fermecător?

Nu-ți vine să crezi. Il privești. Il privești pe acela care e totul în viața dumitale: Cerul și pământul și tinereța și dra... ...Il privești pe acela care ți s'a părut altfel decât toți bărbații, acela pentru care credeai că ești cea mai iubită dintre femei.

Nu se mai uită la tine de când ai devenit o femee palidă, inexpresivă. Se uită la cealaltă, care și-a păstrat toată strălucirea, care-și vopsește buzele, care se mișcă fericită și liberă, nu așa cum stă ea aici, supusă, tristă și oarecum umilită; părăsită de el, de ea însăși și de toată lumea.

Abia acum îți dai seama că totul a fost ipocrizie.

A vrut să te facă să simți că te stăpânește. Afară de aceasta, se teme de urmele pe care i le poate lăsa roșul de buze.

Urmele de roșu care l-ar trăda în drumul spre alte femei.

Traducere de
PAULA MANOLESCU

Umorul sovietic

E. GARD

Cântarul

La multe cooperative, lipsesc greutățile de cântar.

Mărfuri sunt, vânzători sunt casieriță este, un motan lângă cassă există... Cântar e!...

Dar greutăți nu-s!

Dacă cooperatorii sunt deștepți ei nici nu se sinchisesc de această criză.

Au găsit o soluție.

Ascultați. E absolut autentic!

Intr'o cooperativă nu se găsea decât o singură greutate de 500 de grame. Și personalul căuta să-i convingă pe toți clienții:

— Luați 500 de grame de muștar. E excelent!

— Ce să fac cu 500 de grame? Să presar muștar pe drum? Am nevoe numai de o sută de grame.. Și dă-mi și trei kgr. de cuie!

— Trei kgr.?! Luați 500 de grame. Ce să faceți cu atâtea cuie? Cred, că nu construiți o casă?

Cumpărătorul se supăra și pleca la o prăvălie vecină.

Lucrurile au mers așa până la numirea unui nou șef de cooperativă. Acesta făcu numaidecât o ordine exemplară.

Luă dela o brutărie greutăți.

O sută de grame erau egale cu un cârnat la hârtie; 150 de grame — cu un cârnat la două hârtii; două sute de grame — ochelarii șefului; cinci sute de grame — o vestă; un kgr. — operele lui Tolstoi, vol. III; greutatea de 2 kgr. era înlocuită cu o pisică, iar cea de 16 kgr. — cu Vasia, băiatul casieriței.

Și totul începu să meargă strună. Cumpărătorii s'au obișnuit repede:

— O jumătate de pisică de zahăr tos, două perechi de ochelari de caramele, și un Lev Tolstoi de săpun de rufe..

Negoțul mergea. Și veneau chiar cumpărători din celălalt capăt al orașului ca să vadă cum se cumpără: două pisici și un cârnat la două hârtii — de făină?!

Dar într'o zi intră în prăvălie un om, care nu vru să țină seamă de nimic. Era încăpățânat și răutăcios. Se uită la cântar, la vânzător, își schimonosi buzele într'un zâmbet perfid și spuse:

— Dă-mi, te rog 54 kgr. și jumătate de făină fină.

Șeful se zăpăci.

— Cât? — întrebă el cu glas sugrumat.

— 54 gr. și jumătate!, — răspunse ferm cumpărătorul și privi pieziș spre cântar. — Ți-am spus destul de clar: 54 kgr. și jumătate!

— Luați 16 kgr. — îi oferi lingușitor șeful. — Un Vasia!

Dar cumpărătorul era neînduplecat.

— Ce tot trăncănești acolo?, — spuse el posomorît. — Ce fel de Vasia? Am nevoie de 54 kgr. și jumătate de făină fină! Binevoiește să mă servești!

— Trei Vasia și încă două pisici și doi Levi Tolstoi? Să vă spun ceva...

— Cum? Iți insulți cumpărătorii?, — se răsti deodată vizitatorul ciudat. — Lumea vine aici să cumpere, iar d-ta debitezi fel de fel de cuvinte urâte? Vrei să chem poliția?

Nu se știe cum s'ar fi terminat această scenă penibilă, dacă casierița, Anna Fiodorovna nu s'ar fi hotărît deodată să se jertfească pe sine:

— Ivan Danilâci, — spuse ea șefului,—lasă-mă să mă așez eu: cântăresc exact 54 kgr. și jumătate. Să nu mai facă dumnealui scandal degeaba!

Și se așeză.

Situația fu salvată. Ciudatul cumpărător își luă o casieriță de făină fină, iar casierița în ziua aceea deveni obiectul atențiunii generale.

Noaptea, șeful nu putu să adoarmă. Stând neliniștit în pat, se gândea:

— Dar dacă ăsta vine și mâine?! Și cere 80 de kgr.? Ce mă fac?!

Işi aduse aminte, că în brutăria de alături este o casieriță grasă, înaltă, într'o jachetă croșetată și cu șoșoni.

— Trebue să cântărească 80 de kgr., — se gândea el cu invidie. — Bine ar fi s'o conving să treacă la noi!...

Apoi visă, că vine la prăvălie o bătrână cerșetoare și cere 2000 de kgr. de albăstreală de rufe. Și el, șeful cooperativei, aleargă pe bulevard și împrumută pentru o jumătate de oră casierițe, vânzători, chelneri, copii, pisici...

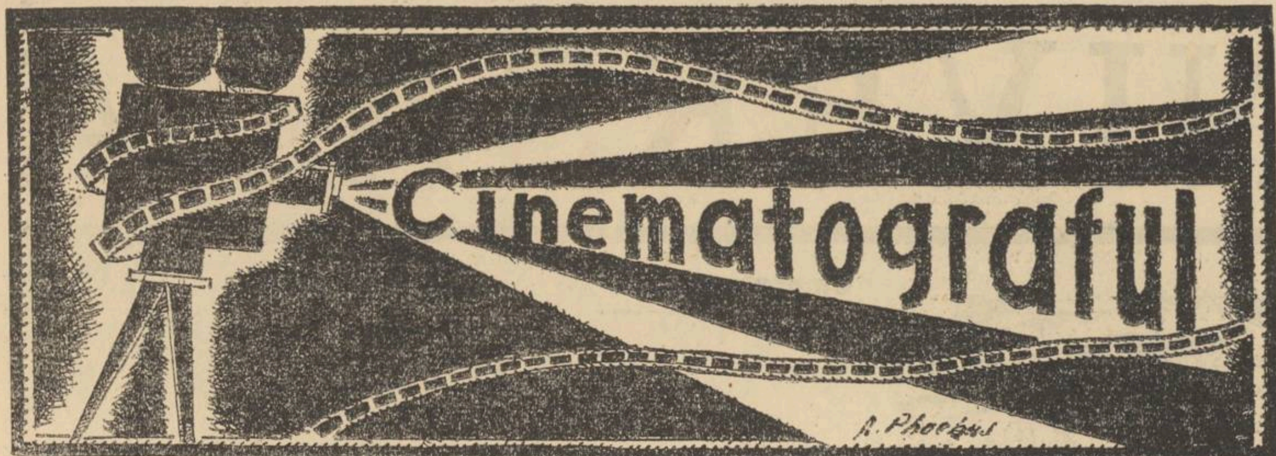
Și-i pune pe toți la cântar..

E greu să fii șef de cooperativă!

Trad. din rusește
de IGOR MIASNICOV

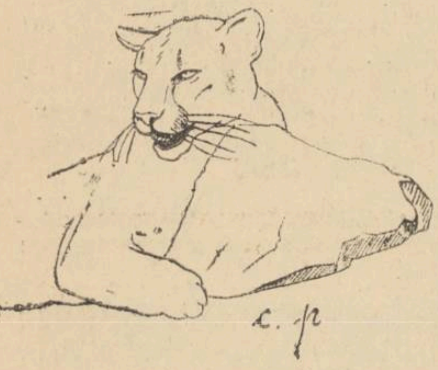
Ion Stanae — Sculptură

Sequoia

Ce păcat. Un film aşa de îngrijit din punct de vedere al technicei materiale! Mai interesant decât toate cele anterioare ca „prises de vue". Se izbuteşte a ni se da nişte prime-planuri miraculoase. Ne întrebăm cum toate astea sunt posibile. Şi ce perfectă acurateţă fotografică!

Totuş, cum spuneam, filmul e stricat. Stricat de introducerea întrânsul a unei poveşti etico-sociale şi a unui flirt între doi tineri. Cum încep să joace actorii, ne piere tot cheful. Nimic nu ni se mai pare adevărat. E vorba de un tată care scrie o carte în şi despre junglă („Ei şi?" — ne vine mereu să spunem); apoi de o jună care cochetează cu un chipeş guard silvestru („treaba lor" — ne vine să adăogăm). Şi această confuzie de genuri — genul documentar şi genul romanţat — mai are încă un cusur. Anecdota impietează asupra documentului. Anecdota cuprinde între altele şi nişte interminabile discuţii teoretice asupra prieteniei la animale. Tatăl şi fiica socot că orice amiciţie între fiare este posibilă, numai să fie luată din timp. Astfel încearcă ei să fundeze asemenea frăţeşti sentimente între un pui de puma (puma e un fel de tigru cu capul foarte mic) şi un caribu (varietate de cerb), două speţe unanim considerate ca duşmani de moarte. Cele două animale adoptive cresc, se fac mari, mai fug de acasă, mai se întorc, mai îşi dau în petec: iară, însfârşit, ce să spunem, tot filmul e aglomerat cu chestiuni privitoare la vicisitudinile bunei educaţii a celor două bestii. Rezultatul e o monotonie supărătoare. In loc ca scenariul să fie desvoltat în sensul documentarului, variind cât mai mult aspectele peizajului şi ale conduitelor animale fotografiate, regisorul e călăuzit de alte bazaconii, de „unitatea dramatică" a povestii privitoare la cartea scrisă de tată, a-

GATO

morul resimţit de guard, şi opera pedagogică întreprinsă de domnişoară.

Imi aduc aminte de o scenă într'adevăr extraordinară. Un vultur ocheşte un pui de căprioară şi, după ce-l fugăreşte câtva timp, încearcă să-l înhaţe. Paralelismul dintre acţiunea terestră a fugăritului şi acţiunea aeriană a fugăritorului oferă un spectacol tulburător. Dar scena se opreşte brusc. Exigenţele „romanţei" ne readuc la întâmplările biografice ale celor trei personagii. Şi atunci iar numai cerbi şi puma, puma şi cerbi, la infinit. Invenţia nu-i îndreptată asupra pădurii ca obiect principal de interes. Pădurea e un ornament al scenariului omenesc.

In realitate ar fi trebuit exact inversat punctul de vedere. D-ra Jean Parker ar fi trebuit pusă să joace ca animal, nu ca domnişoară. Cu talia ei subţire, cu vocea ei piţigăiată şi delicios tâmpiţică, cu ochii ei depărtaţi şi speriaţi, cu mişcările ei agile — ea ar fi fost cel mai drăguţ pui de lighioană din toată jungla. In loc de asta, ea ni se prezintă ca o persoană, şi încă cu oarecare idei teoretice în cap!

Mă bucurasem aşa de mult când a fost reprezentată „Congorilla"! Acolo totul era documentar. „Jocul oamenilor" ne arată doar cum aceştia au pornit la expediţii, cum şi-au făcut bagajele, cum au angajat mâna de lucru, cum au intrat în vorbă cu triburile indigene, etc., etc. Nici-un fel de născocire romanţată. Şi a fost un film minunat. Imi ziceam că deacum înainte s'a isprăvit cu prostul

JACK BUCHONAN

obiceiu al confuziei dintre documentar şi film cu poveste. Mă înşelasem.

Filmul Sequoia n'a avut prea mare succes în premieră. Reclamele spun în schimb că în străinătate el a provocat un mare entuziasm în sufletul a cinci sute de cercetaşi care au venit anume să-l vadă. Nu ştiu dacă relativul insucces dela noi se datoreşte acelei monotonii de care vorbeam; ştiu însă sigur că succesul pe lângă acei 500 de cercetaşi nu dovedeşte nimic. „Este scris în cartea cercetaşului să fie vecinic vesel şi voios" (Art. 1 bis). Adus la teatru, el a pus pe optimism şi profesional obligat să-i placă absolut orice.

Dar, ca să fim drepţi, trebue totuşi să adăogăm că defectele pe care le-am explicat adineaori nu împiedecă să ne ducem la film. Aşa cum e, ar fi o mare pagubă să nu-l fi văzut. Şi, încă odată: din punct de vedere material fotografic şi din acel al technicii „luărilor" de vederi, „Sequoia" este mai bun decât toate filmele cu junglă de până acum.

Caranga

Fabricile cinematografice americane — şi numai ele — dispun de tot vastul utilaj necesar pentru a înscena acele superreviste cântate şi dansante, construite pe bază de aur, argint, marmoră şi cristal, cu pereţi turnanţi, plafon mobil şi duşumea rulantă, unde biroul se transformă în lac cu lebede şi o pereche de galoşi în boltă înstelată. Americanii au învestit miliarde în uzinile care produc aceste feerii mecanice. In numele moralei muncii şi Eticii capitalismului modern este just ca fondurile imobilizate astfel să fie lăsate să-şi îndeplinească opera lor firească. Vom avea deci, din când în când, mari exibiţii de fast-lux coreografic, muzical şi decorativ. Cu o condiţie — adică cu două. Mai întâi aceste superfilme să nu fie prea dese. Al doilea, ele să fie aşa de zdrobitor fastuoase încât să înăbuşe concurenţa, să suprime de pe piaţă superrevistele mai sărăcăcioase. Intr'un gen inferior ca acesta, unde arta consistă în luxul material al montării, unde deci arta e foarte, foarte anemică, este inadmisibil să existe producţii unde chiar şi acest element al bogăţiei materiale să fie mediocru reprezentat; căci în cazul acesta, ne putem întreba ce mai rămâne artistic din tot spectacolul?

Iată de ce, pentru ca asemenea anoste mofturi teatrale să dispară, e bine ca superrevistele americane să fie din ce în ce mai „feerice". Ori decâte ori (ca în Carioca, Strada 42, Continental, etc.), vedem că s'a mai făcut încă un pas în ordinea împodobirii decorative şi a „montării grandioase" — ne bucurăm foarte.

Amintim toate acestea prin asociaţie de idei cu filmul Caranga, film în care revedem pe excelentul Buchanan din „Monte Carlo" şi pe iremediabila

MALIBU

Lily Damita. Filmul, ca toate cele din această familie, nu prea are nici-o noimă. Dar este „luxuos" făcut — şi asta e tot ce-i cerem. Adică nu. Ii mai cerem să fie cât mai rar cu putinţă. Asemenea spectacole sunt necesare — ca antidot homeopatic împotriva epidemiei de superreviste. Dar să nu ne vină prea des. Unul la două-trei luni este maximum artisticeşte posibil. In sfârşit, i-am mai cere ceva acestui gen de spectacole: simplificarea anecdotei. Ce mult mai curat şi mai net ar fi să ni se prezinte totul ca o succesiune de numere de music-hall. Caracterul fragmentar al bucăţilor ar da — nu glumesc — ar da o perfectă unitate ansamblului.

D. I. SUCHIANU

10 Nuvele alese

de autori mondiali iluştri

Jakob Wassermann (Austria) „AMULETA"
Pierre Frondaie (Franţa) „FEMEIA CU TIGRUL"
Pantelimon Romanov (Rusia) „UN CONCERT"
Axel Munthe (Seudia) „JOHN, COPILUL FĂRĂ ZÂMBET"
Doussia Ergaz (Franţa) „IN UMBRA IDOLULUI"
Frédéric Boutet (Franţa) „COLIVIA AURITĂ"
Frida Schanz (Germania) „DARUL CEL MARE"
H. C. Bailey (Anglia) „MORMÂNTUL PREISTORIC"
Osip Dymov (Rusia) „JERTFA DE SINE"
Alberto Insua (Spania) „FEMEIA ŞI PĂPUŞA"

Iată ce găsiţi în colecţia „NUVELELOR ALESE" pentru 20 lei. Fiecare volum din colecţie conţine alte nuvele de alţi autori.

Cereţi la toate librăriile şi chioşcurile de ziare colecţia „Nuvelelor Alese" a celor mai renumiţi scriitori mondiali. 320 pagini 20 lei.

Cronica teatrală

Deschiderea stagiunii Teatrului Naţional

Teatrul Naţional şi-a deschis stagiunea cu „Avram Iancu", dramă într'un prolog şi trei faze de Lucian Blaga.

Autorul, care a obţinut cu „Meşterul Manole" şi cu „Cruciada Copiilor" consacrarea definitivă pe prima noastră scenă, înfăţişează şi de rândul acesta o lucrare dramatică alcătuită cu mult meşteşug scenic şi scrisă într'o impecabilă limbă literară.

Drama începe cu evocarea atmosferei de legendă care învălue apariţia lui Avram Iancu, eroul Moţilor: vulturul misterios care încremenea de luni pe un vârf pleşuv de stâncă, s'a făcut om.

LUCIAN BLAGA

Faza întâia a piesei înfăţişează izbucnirea răscoalei Moţilor şi lupta înverşunată dusă de Avram Iancu cu gărzile ungureşti răzvrătite contra împărăţiei.

Ungurii au pus un premiu însemnat pe capul lui Iancu, dar acesta izbuteşte să scape. Are o întâlnire idilică cu crâşmăriţa Erji, însă nu-şi frânge avântul în faţa ispitei.

Acţiunea ni-l înfăţişează apoi dârz în lupta cu armatele maghiare ale lui Koşut Laioş, conducătorul revoluţiei ungureşti, şi neclintit în întâlnirea cu trădătorul român Dragoş, venit să-l câştige de partea asupritorilor de veacuri.

Ungurii sunt zdrobiţi. Impărăţia triumfă. Anii însă trec, şi eroul Moţilor, care crezuse în făgăduelile deşarte ale Impăratului, se vede înşelat şi batjocorit de cei pe cari i-au ajutat. In locul dreptăţii promise. Românii sunt supuşi la noui şi grele asupriri.

Sărăcit, zdrobit sufleteşte în faţa ingratitudinii imperiale, Avram Iancu se întoarce nebun în munţii strămoşeşti, contopindu-se iarăş cu duhul pădurii din care l-a zămislit legenda.

—

O piesă de mare spectacol, care s'a bucurat de o excelentă interpretare. D. G. Calboreanu a fost un Avram Iancu plin de căldură, de impetuozitate şi de convingere, punând accente fireşti de revoltă acolo unde trebuia, dar mlădiindu-şi expresiv glasul, în clipele de duioşie şi'n scenele idilice.

Creaţii remarcabile au realizat d-nii Sârbu, Ulmeni, Grigoriu, d-nele Marietta Sadova şi Elvira Godeanu.

Piesa a fost pusă în scenă cu deosebită grijă de d. Ion Şahighian.

Deschiderea stagiunii teatrului Regina Maria

Compania „Bulandra Maximilian, Storin, Leny Caler" a prezentat, pentru deschiderea stagiunii Teatrului Regina Maria, un spectacol dintre cele mai atent pregătite: „Tessa", trei acte de Jean Giraudoux.

Subiectul piesei îşi are obârşia în celebrul roman englez „Nimfa cea statornică" de Margaret Kennedy. Versiunea dramatică a lui Jean Giraudoux pune în valoare toate resursele literare ale romanului, adăgându-i adâncime de viaţă, subliniind cu mult meşteşug semnificaţia de universalitate a monumentelor psihologice.

Desfăşurându-se într'un ritm destul de inegal acţiunea izbuteşte totuşi să menţină încordat până la urmă interesul spectatorilor.

Autorul înfăţişează viaţa de familie a compozitorului Sanger, un bătrân extravagant, căruia talentul excepţional i-a îngăduit odinioară orice capriciu.

In tinereţea lui destrăbălată, Sanger a avut — cu prietene fără număr şi cu soţiile-i legitime — o mulţime de copii, pe care i-a lăsat să crească mai mult de capul lor. Nu-i de mirare astfel, câ una dintre fetele sale fuge cu primul venit, ori că alta se îndrăgosteşte de un bărbat mult mai bătrân decât ea, căruia e gata să-i jertfească toată puritatea avânturilor ei de fetiţă exaltată.

La moartea lui Sanger, familia se risipeşte. Tessa, una dintre fete, e îndrăgostită de vechiul prieten al tatălui ei, compozitorul Lewis Dodd. Acesta însă n'o înţelege, nu crede în dragostea ei de copil şi se căsătoreşte cu o femee bogată, care-i va înlesni succesele viitoare.

Tessa e internată într'un pension, dar nu poate trăi fără Lewis. Fuge la el şi-i mărturiseşte totul. Lewis, plictisit de viaţa mondenă, dându-şi seama că nu şi-a iubit niciodată soţia, o părăseşte.

In seara concertului care-l consacra definitiv, Lewis Dodd fuge cu Tessa la Bruxelles. Eforturile încercate şi emoţia fericirii atât de mult dorite, sunt însă prea puternice pentru biata inimă a celei mai fragile dintre nimfe.

Ea se stinge ca şi visul care i-a amăgit adolescenţa.

—

Piesa are darul de a ne înălţa şi prăbuşi cu brutalitate în ascunzişurile eterne ale vieţii. Omenescul ei, brodat pe contraste de viguros dramatism, încrustează în suflete îndoiala utilităţii oricărui sbucium pământesc.

Interpretarea şi punerea în scenă au colaborat armonios la succesul prezentării piesei lui Giraudoux în româneşte.

H. LAZU

Cronica mizantropului

Culturale şi gramaticale

In Zorile *din 13 Septembrie, citesc:*

Condiţiile în care s'a petrecut accidentul de eri noapte, ridică însă chestiunea calităţii motorului, înglobând-o în întreaga problemă a achiziţiilor — aşa cum se fac din totdeauna *la noi"*

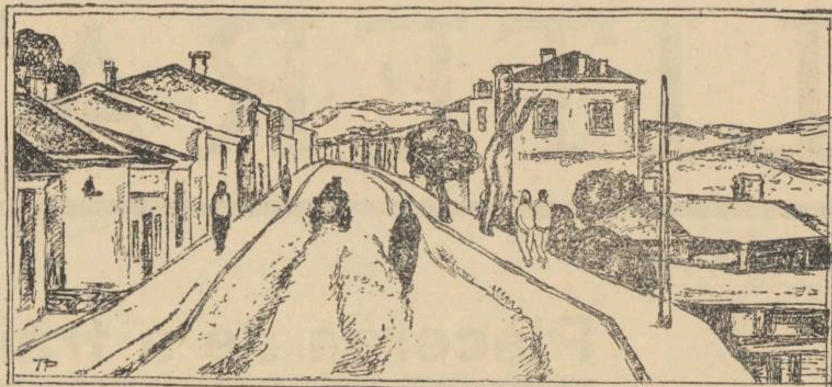
De unde Dumnezeu a mai apărut şi expresia asta de totdeauna, din totdeauna? *La şcoală noi n'o învăţam. Pe atunci se zicea numai* totdeauna.

Tot acolo un comunicat al Ministerului Instrucţiunii vesteşte scutirea de taxe a şcolarilor merituoşi. *Pentru ce „merituoşi?"* Bot-botos, păcat-păcătos, merit-meritos.

In Universul *din 16 Sept., d. Pantazopol scrie, ca atâţia: „...după cumpărare îi s'a făcut reparaţiuni". Şi asta e o modă nouă, neînţeleasă.*

In acelaş ziar e un comentar artistic al tabloului de pe pagina întâiu: Cupidon deşertând o pungă, *de Guerchin (sic). De obiceiu făcea acestă cronică d. G. Oprescu. Refuz să cred însă că aceasta e scrisă de d-sa. Un istoric de artă va fi având măcar un Springer, un Venturi, ca să-şi dea seamă de numele artiştilor. Francezii au prostul obiceiu de a traduce numele proprii străine:* Michel-Ange, Le Titien. *In româneşte asta nu se poate, asta e o dovadă de informaţie exclusiv franceză şi de lipsă de documentare. De altfel se nasc şi confuzii. Cronica în chestie vorbeşte de Francesco Barbieri zis Guerchin născut în Bolonais (?). E vorba de Gian Francesco Barbieri detto il Guercino născut probabil nel Bolognese, adică în sfera oraşului Bologna. Mai încolo autorul articolului îi dă zor cu cei doi Carache: „...astfel fu programul de luptă întreprins de cei doi Carrache (s'ar citi Caraş)... Dacă toţi ar fi imitat orbeşte pe Ludovic Carrache... După câţiva ani de şcoală în atelierul celor doi Carrache..." Ce este? Cronicarul se ţine de vreun manual francez. Cei doi Carache sunt Lodovico şi Annibale Carraci, bată-i pozna. Cronicarul de artă urmează: „Din contră cei mai mari dintre ei, Dominicanul, Guide, Albane şi Guerchin, au adăugat întotdeauna la învăţământul maestrului, o notă personală..." Când te dumireşti bine, vezi că e vorba de şcoala bologneză, de Domenichino, Guido Reni, Francesco Albani şi Guercino. Mai la vale se tot vorbeşte de Caravage. E greu să bănuiască profanul că sub acest nume se ascunde pictorul Michelangelo da Caravaggio.* Universul *cita cu simpatie mai deunăzi scrisoarea unui italian din care reeşea cum că noi sorbim numai din izvor francez. Cred că are să se bucure tare italianul când va vedea că sunt stimaţi şi Caraş şi Caravaj şi Ghìd şi Gherşén.*

ARISTARC

Cronica sportivă

Marele eveniment sportiv al săptămânii a fost fără îndoială matchul Venus-Ripensia. Era de aşteptat ca rivalitatea între cele două cluburi să atragă massele; dar afluenţa, credinţa, fanatismul celor 15.000 de entuziaşti alcătuiau un spectacol impresionant. Vremea era somptuoasă şi toată lumea avusese cuminţenia să vină cu cel puţin o oră înainte de începerea luptei, ceiace anihila dealtfel efectul practic al acestei măsuri de prevedere. La „peluză", adică în tribuna din faţa tribunei, un număr destul de mare de tineri suferinzi de intoxicaţie sportivă îşi ocupaseră locurile încă de pe la 10 dimineaţa. In soarele excesiv de radios sticle multe, mari şi mici, de bere şi limonadă fuseseră golite în lupta de apărare pasivă contra căldurii, astfel că la ora 4 jum, când a început matchul, potenţialul era ridicat, discuţiunile în contradictoriu asupra rezultatului probabil ajunsese la un punct mort, în fine — pentru a întrebuinţa un termen din technica motoarelor cu explozie — fiinţa colectivă funcţiona cu toate gazele deschise.

Se simţea uşor, că cea mai mică eroare de arbitraj, cea dintâi violenţă nesportivă pe terenul de joc, ar fi deslănţuit în public reacţiuni catastrofale. Din fericire, şi spre cinstea ambelor echipe ca şi a arbitrului, jocul a fost curat, frumos; nu au fost semnalate pe teren ca obiecte străine, decât două pălarii de pale ajunse acolo prin exces de bucurie, când Venus a marcat al treilea punct. Acest rezultat frumos se datoreşte şi concursului firmei Schmoll care cu multă eleganţă s'a abţinut de data aceasta să inunde terenul cu reclame.

Dacă opiniile erau împărţite în ce priveşte rezultatul matchului, nimeni de sigur, chiar dintre cei mai fanatici „venusişti", nu ar fi îndrăznit să anticipeze un scor aşa de categoric. Cinci goaluri, şi toate cinci câştigate prin luptă iar Ripensia două, ambele obţinute din lovituri libere! Nu este atenuare posibilă a acestui rezultat... şi totuşi rămâne încă adevărat că există o bună deosebire de clasă între cele două cluburi; în primul rând ca technică individuală; cu unele excepţii, aproape fiecare jucător al Ripensiei este superior individual, jucătorului corespunzător din echipa Venusului; ca tactică apoi: o bună parte din match Repensia a dominat categoric şi de multe ori presa primejdios de tare; se simţea prezenţa nevăzută a goalului care însă nu se materializa. De altfel cifrele sunt concludente: Venus a avut 9 shoot-uri la goal, Ripensia 13; Venus bate două cornere, Ripensia 7— Şi totuşi Venus marchează 5 puncte iar Ripensia numai două.

E cazul de a pune întrebarea dacă victoria negrilor comportă vre-un „secret", dacă Duminică s'au înfruntat nu numai două cluburi ci două şcoli, două doctrine, dacă în fine rezultatul comportă concluzii sau numai constatări.

Credem că nu poate fi încă vorba de vre-o „şcoală nouă" a vechiului regat, dar se poate vorbi, cu prisosinţă chiar, de dinamismul, avântul, dârzenia aspră, nepermisă aproape cu care atacă sau se apără Venusiştii. E de multe ori exagerată impetuozitatea cu care se năpustesc asupra adversarului care-i cunoaşte şi le aţine drumul cu frica în sân, ştiind bine ce-l aşteaptă dacă nu e cuminte şi prudent.

Acest soi de joc — căci nu i se poate spune stil — e posibil şi se prinde pe terenul propriu, în faţa unui public prieten, îngăduitor şi dacă e nevoie, părtinitor. Avantajul acesta e departe de a fi neglijabil şi de multe ori e chiar hotărîtor în rezultatul unui match, dar în orice caz nu poate fi ridicat la demnitatea de sistem sau de exemplu. Dacă avântul impetuos şi năvalnic este o trăsătură dominantă a foot-ballului practicat în vechiul regat, exemplul cel mai reuşit în această privinţă nu e „Venus", ci „Unirea-Tricolor" care îmbină în proporţii fericite asprimea cu tactul, păstrând în acelaş timp armonia şi echilibrul echipei.

Eroul zilei a fost Sepi; abil, iute şi inspirat, a marcat patru puncte din cinci. Petea Vâlcov care obişnuit furnizează cele mai spectaculoase incursiuni, şters şi fără relief; Voronetzky, o nouă achiziţie, s'a arătat bun şi plin de posibilităţi; de-ocamdată a făcut dovada unei calităţi preţioase pentru postul în care a jucat: viteza. Eisenbeisser prea puţin agresiv (în comparaţie cu ceilalţi echiperi care tocmai din contra...). Dintre mijlocaşi, cel mai bun din ambele echipe a fost Bărbulescu. Extrem de activ, de iute şi de agresiv a anihilat în întregime jocul lui Dobay care nu a putut face nimic.

Apărarea a funcţionat impecabil; cu fundaşi grijulii şi de vastă experienţă ca Albu şi Sfera, portarul Ghenea a putut face un joc frumos şi eficace. E de altfel foarte atent şi curajos încât îi este îngăduit să fie uneori şi teatral.

In tabăra învinşilor se cuvin vorbe de dojană portarului Pavlovici care a experimentat toate varietăţile de greşeli: plasament când nefericit, când prost; ieşiri din poartă sau pripite sau neinteligente; în fine neatenţii. E fără îndoială răspunzător, nu de pierderea victoriei, dar de severitatea scorului. E drept că a contribuit şi apărarea; Chiroiu şi Burger n'au prea fost la înălţime, Cotormani nu şi-a dezminţit reputaţia de îmblânzitor al baionului şi mare sensitiv: calm, precis, spectaculos şi... capricios. Bindea cuminte, potolit şi foarte respectuos cu regulele jocului. Dobai, cu toată dorinţa ce-o avea de a juca foot-ball, a trebuit să se mulţumească să joace în doi cu Bărbulescu. D. Thill a condus cu autoritate şi plin de intenţii bune: o parte din ele au fost realizate.

GRIMAN

Romanul anglo-american

Din literatura americană a generaţiei unui Theodore Dreiser sau a lui Sinclair Lewis se desprinde o tristeţă atât de dezolată încât nu poate fi comparată cu melancolia scriitorilor realişti de pe continentul nostru. Totuşi romancierii din generaţiile următoare au depăşit-o. Faulkner, Hemmingway, dar mai ales Scott Fitzgerald ne redau o lume în care deznădejdea, noaptea opacă a dezolaţiei în care se zbate viaţa nu poate găsi nicăiri un termen de comparaţii. France - Key - Scott Fitzgerald născut în 1896, adică în acelaş an cu *Dos Passos*, are multe afinităţi spirituale cu Hemmingway, născut cu doi ani înaintea sa.

La amândoi dezolarea şi deznădejdea sunt exprimate printr'un fel de paralizare a oricărei puteri de reacţiune. La Fitzgerald însă aceste stări sunt mai adânci şi mai tăinuite, lăsând aparenţei exterioare un fel de coherenţă sub care focul acoperit arde mai mocnit dar mai devastator.

Dela 1914 la 1917, şi-a făcut studiile la Universitatea Princeton, a luat apoi parte la războiu într'un corp de voluntari americani şi a trăit, ca şi Hemmigway, multă vreme în Europa, în atmosfera de după războiu.

Primul său roman *„This Side of Paradise"*, o culegere de trei nuvele, apărut în 1920, un roman şi o comedie, au trecut fără mult succes prin arena literară. Dar în 1925, romanul său *„The Great Gatsby"* a fost socotit de însuşi criticul american M. T. S. Eliot ca una din operele cele mai importante ale tinerilor scriitori americani.

Atât „The Great Gatsby" cât şi ultima sa creaţie „Tender is the Night" ating apogeul talentului în scenele de violenţă sălbatică.

De altfel, acesta e caracterul cel mai marcant al tinerilor scriitori din America.

Acţiunea lui „Great Gatsby" se petrece în America, cu personagii de acolo. Personagiul central al romanului este tratat din exterior prin povestirea unui personagiu care scrie la persoana întâi, aşa cum poate fi văzut de un spectator obiectiv şi indiferent.

Dar cu cât înaintăm în desfăşurarea povestirii, cu atât nepătrundem de înţelegerea şi soarta acestui personagiu.

Gatsby este un bogătaş mare, care şi-a adunat averea poate pe căi nemărturisibile, dar numai din pasiune unică şi oarbă pentru o femee, pe care a pierdut-o însă din vedere în timpul războiului. Pentru a-i da de urmă, duce o viaţă fastuoasă în care primeşte pe oricine şi în care ne e reprezentantă mulţimea lacomă de plăceri şi de viaţă abundentă caracteristică epocii de după războiu.

Gatsby îşi regăseşte adorata, ea nu l-a uitat, însă, îşi dă samă ca deşi soţul ei o înşeală şi ea nu ţine să-i fie credincioasă, nu poate totuşi să-şi părăsească viaţa ei conjugală cu obiceiurile ei legate de ea. Gatsby este omorît de un şofeur a cărui femee a fost ucisă într'un accident de automobil, de care, pe nedrept, a fost acuzat ca autor.

Scenele cele mai admirabil, mai puternic tratate şi covârşitor de impresionante, sunt scena omorului, a accidentului şi mai ales câteva scene cu întâlniri în locuri dubioase la New-York. Impresia care rămâne după lectura romanului şi, pe care desigur autorul a voit să o dea, este aceea a absurdităţii revoltătoare a vieţii.

In *„Tender is the Night"* această impresie e şi mai accentuată, deşi personagiile nu au vigoarea celor din romanul precedent. Ele sunt luate dintre Americanii care trăesc în Europa.

Personajul central e un om perfect echilibrat şi superior organizat, doctorul *Driver*, specializat în boli nervoase şi mintale.

In prima parte personajul principal e *Rosemary*, o fată de 18 ani, care a debutat la cinema şi se amorezează nebună de doctorul Driver, cu şaisprezece ani mai mare ca ea. Doctorul însă e însurat cu *Nicole Warren*, una din clientele sale încă neperfect tămăduită de o boală psihică, provocată de o monstruoasă încercare de viol din partea tatălui ei. Boala revine din când în când, ceeace strică viaţa lor conjugală. Toată energia medicului e absorbită de preocuparea de a vindeca pe nevastă-sa. La un moment dat, când Driver e pe punctul de a se înamora de Rosemary, o criză de boală a Nicollei face să nu izbutească iubirea abia înmugurită în sufletul lui Driver. In timpul unei crize mai îndelungate, Driver se depărtează de soţia sa. Ea îl părăseşte şi se remărită, devenind perfect sănătoasă.

In celelalte părţi, în partea doua şi a treia, luptele interioare şi disoluţia personalităţii lui Driver, care-şi părăseşte cariera de savant şi se duce în provincie, unde piere treptat sufleteşte de un fel de inaniţie, la care pare că s'a condamnat el însuşi.

Ceeace e de remarcat în acest roman este ferocitatea cu care critică autorul, cu o ură şi un fel de rancună personală, viaţa Americanilor care vin în Europa numai pentru a o duce într'o petrecere neîntreruptă, cu golul acela interior ca rezultat. Decăderea treptată a lui Driver, devenit alcoolic, dă ocazie autorului să descrie câteva din acele scene violente în care excelează, deşi în acest roman ele sunt mult mai rare şi mai puţin brutale decât în *„The Great Gatsby"*.

„Sânge şi Lumină"

Josef Peyré publică două volume în decursul anului 1935, un volum de nuvele, „Coups durs" şi un roman *„Sang et Lumières"* de care s'a ocupat presa literară franceză cu destulă insistenţă.

Pentru noi e un nou venit, deşi notorietatea sa este destul de întinsă pentru a-i permite să ducă o viaţă independentă şi să facă voiajuri de informaţii.

Cu o înfăţişare foarte îngrijită, chipul palid şi ochii de culoare deschisă, el pare un birocrat, deşi în realitate e un sportiv, iubitor de viaţă în aer liber, trăind la ţară, la proprietatea sa dela marginea Bearnului şi a Armagnacului, *Audié*.

A fost p rofesor, apoi preceptor al unui băiat foarte bogat. Cu acesta a călătorit, cunoscând palace-uri şi staţiuni de lux.

Subiectele celor două romane de debut *„Les Complices"* şi *„Xenie"*, au fost luate din aceste cercuri de lux şi petreceri şi mulţi l-au luat atunci drept un dansator monden. A făcut apoi jurnalism cu Kessel şi a publicat romane sahariene: *„L'Escadron Blanc"*, *„Le chef à l'Etoile d'argent"*, *„Sous l'Etendard Vert"*. Bine înţeles că a scris aceste romane fără să fi călcat în Sahara, ci numai după povestirile fratelui său şi ale altor călători în *Orientul African*. Succesul acestor romane de moravuri pitoreşti şi violente, i-a adus o stare materială care i-a îngăduit să părăsească imediat jurnalismul şi să plece pentru doi ani în Spania. „Sang et lumières" se resimte de această documentare, fiind un roman de o consistenţă şi o densitate marcabilă.

Autorul de altfel se interesa de mult de Spania, citise, tradusese autori spanioli, făcuse câteva scurte excursii de amator.

Dar aci, cu subtilitatea unui adevărat talent, el nu se mai preocupă de pitoresc. Ajunge în Madrid în N-brie, după terminarea curselor de tauri. Ceeace urmărea el, era să trăiască viaţa de toate zilele a lumii acesteia, alcătuită nu numai din vedete, toreros, dar din tot ceeace alcătueşte această lume „taurine", cum îi zice el. A vrut să studieze şi să redea viaţa şi moravurile întregului personal al curselor, pe aşa numiţii „peons". Aceştia consideră cursele de tauri ca pe o profesiune ca ori care alta. Sunt şi ei simpli lucrători care-şi au sindicatele lor, munca grea, şomajul. Totuşi

M. JOSEPH PEYRÉ

sunt o lume specială, căci pe lângă şantagiile, „combinele" de tot felul, turpitudinea nelipsită din vremurile noastre, ei îşi au nobleţa proprie: jocul morţii. In timpul sezonului ei o înfruntă în arenă în fiecare Duminică: trebue să omoare sau să fie omorâţi.

Ceeace e interesant în romanul lui Josef Peyré, este drama aceasta persistentă în viaţa particulară de primejdie a unui grup anumit de oameni.

Intriga este destul de slabă: un torero celebru care se istoveşte în braţele unei femei fatale, pe când o fetiţă cu inima curată îl adoră în umbră. Autorul a dorit să nu distragă atenţia şi interesul cititorului nici prin pitoresc, nici prin culoare locală, nici prin peripeţiile unei drame prea pasionante. El a vrut să redea viaţa specială a grupului, viaţa socială şi să privească totul sub unghiul vieţii umane în genere.

Acţiunea romanului se desfăşoară în decursul anului 1934, într'o atmosferă de revoluţie. Autorul a avut bunul gust de a o reda cu discreţie, ca pe un fond de tablou, ceeace dă romanului o intensă putere de adevăr şi un ton de cronică trăită de autorul ei.

Itinerarul spiritual al lui Romain Rolland

Volumul intitulat „Quinze ans de combat" este nu numai un document dintre cele mai interesante asupra evoluţiei ideilor din vremea noastră. In prefaţa de 60 pagini, cu care autorul îşi prezintă culegerea de articole scrise în perioada dela 1914—1934, Romain Rolland îşi face un scrupulos examen de conştiinţă, expune întreg itinerarul spiritual care l-a condus dela lupta pentru păstrarea celui mai mare bun sufletesc, „libertatea spiritului", la înrolarea sa în cadrele republicii sovietelor.

A intrat în politică în 1914 pentru apărarea acestui bun sfânt, libertatea spiritului, a rămas toată vremea partizan militant al pacifismului, dar în tot acest răstimp s'a afirmat făţiş, în discuţiile cu Henry Barbusse, din 1922, mai ales, ca un om hotărît „să fie *în* Revoluţie dar să fie *un om liber*".

Iată una din scrisorile inedite publicate de Alphonse Séché, în *„L'ancienne équipe"* şi în care se resfrâng momentele cele mai decisive din viaţa morală şi intelectuală a lui Romain Rolland.

Scumpe prietene,

Nu prieteni devotaţi ca d-ta, dar *izolaţi* ci un partid şi anume partidul socialist, dacă vrea să aibă grijă de demnitatea lui, ar trebui să-mi ia apărarea. Sunt curios să văd până unde se va coborî abdicarea lor. Cel puţin dacă aşteaptă la mine o retractare ca aceea a lui Anatole France, poţi să le comunici că se înşală. Dar aceasta e numai un fel de a vorbi, căci, te rog, nu încerca să mă aperi, scumpe prietene, căci îţi vei face un rău d-tale, fără să izbuteşti a-i convinge (1914.29.10).

In prefaţa volumului „Quinze ans de combat", putem urmări pas cu pas drumul făcut din acest moment, în care autorul îşi concentrase toate forţele de rezistenţă pentru a ridica „Au dessus de la mêlée" bunul preţios pe care vrea să-l păstreze „libertatea sufletului cu orice preţ". La adresa sa, cu prilejul discuţiei din 1922, Henri Barbusse pronunţase viguroasa sa filipică împotriva celor ce nu se declară nici pentru dreapta, nici pentru stânga şi care constitue astfel cea mai mare primejdie în lupta revoluţiei. Frica de congregaţia Indexului, de care pomeneşte André Gide, aversiunea pentru orice fel de „clericatură" a spiritului, ura împotriva turnului de fildeş, l-au împedicat de a face pasul decisiv. Numai o nouă concepţie a libertăţii, ieşită din experienţe noi şi multiple, din analize şi reflexiuni asupra acestora, a adus alipirea lui Romain Rolland de acţiunea sovietelor.

Până în clipa acestei deciziuni, autorul *„Refuzului de războiu"* lupta pentru *o concepţie abstractă a libertăţii*, o concepţie pe care Marx o declară întemeiată pe „separaţia omului de om". Prin adeziunea sa actuală, el înţelege să lupte pentru „adevărata libertate", *produsul unei comuniuni sociale*, aşa cum a vestit-o *Marx*.

ROMAIN ROLLAND

Libertatea şi-a schimbat lagărul, ea nu mai poate fi decât răsplata unui humanism revoluţionar... De aceea volumul ultim al lui Romain Rolland trebue să conteze cu o mare greutate în mersul ideilor din vremurile noastre.

Cunoaşterea Nordului

In seria cărţilor de călătorie, una din cele mai originale, unică poate în genul său, extraordinară prin conţinut, este volumul de amintiri al lui *Ian Welzl*, din deşertul îngheţat, sub titlul *„Vie des Esquimaux"*.

Ian Welzl n'a fost niciodată scriitor până ce nu a luat pana în mână să scrie aceste amintiri. El este un cehoslovac din Moravia, născut la Zabreh prin 1868. Avea o profesiune oarecare, când pe la 40 de ani, cu câţiva gologani în buzunar, pleacă la Genua, unde, lucrând în port, s'a angajat pe un bastiment englez care mergea la Wladiwostock.

De acolo a plecat singur prin Siberia. S'a îndreptat întâi spre Vest, până la Lena. Câştigă ceva bani lucrând la Transiberian. Apoi, fiindcă acolo nu se simţea destul de departe de lumea civilizată, a luat-o spre Nord până la ţărmurile Oceanului Ingheţat. A stat douăzeci şi şapte de ani în aceste pustiuri îngheţate. Rând pe rând negustor sau vânător a străbătut coasta de Nord a Asiei, a trecut strâmtoarea de Behring şi s'a aşezat în America. Acolo a devenit şeful unui trib de Eschimoşi.

Nu ar fi plecat niciodată de acolo dacă nu l-ar fi forţat împrejurările. Dar ruinat într'un naufragiu, arestat în Alaska sub acuzare de spionaj şi bolşevism, fu condus în Statele-Unite. Acolo după ce se dovedi nevinovat, fu reexpediat cu forţa în Europa. La consulatul ceho-slovac din Hamburg a fost îndemnat să-şi scrie memoriile ca să câştige ceva bani. Şi fiindcă visul său este să scape cu orice preţ de Europa, s'a pus bietul om să scrie...

Nu e o carte de ştiinţă, cum bine se poate presupune, nu e cu atât mai puţin o carte literară. Povestirea a fost întâi transpusă într'o cehă care să se poată ceti. Dar tradusă, a devenit celebră, autorul şi cartea lui sunt extraordinari şi succesul lor este european.

Nimic mai trist decât povestirile sale siberiene. E vorba de Siberia dinainte de războiu, în care se vânau oameni şi unde adeseori întâlneai turme de fantome care se târau în lanţuri. Moravurile indigenilor sunt tot atât de lugubre ca ale civilizaţilor. Pretutindeni numai durere, mizerie, asasinate, tortură, toată oroarea unei lumi în care stăpâneşte legea lui *Homo homini lupus*. Este aci materie pentru zeci de tragedii, adunată într'o lume sălbatică, de un om devenit el însuşi sălbatic.

Iată o dramă de dragoste polară ca probă.

Ea se petrece în vremea când Welzl era şef de trib la Eschimoşi. Are pe terenul său un negustor bătrân de pielărie, numit Joe Canadianul. Intr'o zi se află că Joe cu un complice pradă pe Eschimoşi. Le dă de băut până ce cad morţi beţi şi apoi îi pradă. Acesta era de altfel procedeul tuturor banditilor. Dacă sunt prinşi, sunt unşi cu gaz şi li se dă foc.

Dar Joe nu era bandit, era cunoscut ca traficant cinstit. Cum se poate ca la 60 de ani să devină hoţ? Cercetare, vinovaţii sunt prinşi. La interogator se află că bătrânul citise pe un petec de ziar într'o cârciumă, anunţul următor: „Fată tânără caută, pentru căsătorie, domn în vârstă cu stare".

Cronica literară

E. LOVINESCU: Odiseia

Intrebarea pe care mi-am pus-o mirat, pe dată ce am văzut această traducere a d-lui Lovinescu, a fost: Pentruce d. Lovinescu, după tălmăcirea minunată a d-lui G. Murnu (care depăşeşte cu mult ceeace M-me Dacier, Ippolito Pindemonte, Voss, Leconte de Lisle au putut da pentru literaturile occidentale) a publicat această traducere? Intrebarea plutea, se vede, în aer, căci d. Lovinescu ţine numaidecât să-şi precizeze „poziţia" faţă de versiunea d-lui Murnu în care recunoaşte de altfel „una din cele mai mari înfăptuiri estetice din câte există în limba română". Răspunsul e acesta: Tălmăcirea d-lui Murnu fiind în versuri nu are circulaţie în massele cetitoare. Trebuia dar o traducere „cu circulaţie", în proză, adică uşoară ca un basm, „o lectură la îndemâna tinerimii şi a celor mai umili cetitori". De aci reiese că traducerea d-lui Murnu n'ar fi „într'o limbă care s'o apropie şi de tinerime şi de mulţime", n'ar avea aşadar un caracter de universalitate şi mai rezultă că poezia poate fi o piedică a răspândirii operei d-lui Murnu. După cunoştinţa mea, munca d-lui Murnu nu-i chiar aşa de ignorată cum îşi închipuie d. Lovinescu. Ea e cunoscută bine în şcoală şi în niciun caz cunoaşterea ei nu e în raport direct cu numărul de exemplare vândute. Dar dacă nu e îndeajuns de răspândită, acest fapt se explică nu prin hermetismul artistic al operei ci prin scumpetea volumului (500 lei).

Mărturisesc că mi-ar fi plăcut ca d. Lovinescu care ţine aşa de mult la „funcţia sa de critic", să scrie studii înflăcărate despre marea înfăptuire estetică a d-lui Murnu, să încerce a convinge „masele cetitoare" că opera aceasta se poate ceti de către oricine (cum e adevărul) şi în sfârşit să dea ghies editorilor să facă ediţii ieftine ca s'o cumpere tot omul! D. Lovinescu ce face (şi nu e singurul în această metodă)? In loc să propage frumosul, îl concurează comercial, profitând de faptul că nu are „circulaţie", şi-i răpeşte definitiv „masele cetitoare". Intr'o ţară de veche cultură, cu cititori de tot felul şi mulţi, asta merge. Dar la noi s'ar cădea ca intelectualul să se dedea cât mai puţin la asemenea demagogie literară. Şcolarul, pentru care Odiseia este tot una într'o traducere sau alta (şi nu d. Lovinescu o să-l îndemne să prefere pe d. Murnu), va alege de aci încolo volumul cel mai ieftin. Şi când mâine bunăoară un editor va tipări o ediţie tot atât de ieftină din *Odieseia* d-lui Murnu, lumea va exclama plictisită: Altă traducere? Şi vă asigur că nu d. Lovinescu, atât de evlavios în funcţia sa de critic va goni lumea dela ediţia sa. Insfârşit aceasta e o chestiune de educaţie scriitoricească şi principial d. Lovinescu era îndreptăţit să întreprindă o nouă versiune. Dar e de închipuit că d. Lovinescu a voit să facă o traducere populară ca Bitaubé, o operă scolastică? Nu credeţi aceasta. D. Lovinescu e un ambiţios. Traducerea e realizarea „unei vechi dorinţi", e rezultatul unei „bogate experienţe de ordin stilistic", e o faptă aşa de importantă în cariera d-lui Lovinescu, încât d-sa crede că nu poate da lămuriri asupra acestei chestiuni decât într'o lucrare specială. „Memorialist prin temperament", d-sa speră să facă un nou volum de *Memorii* în care să arate istoria acestei traduceri. Să nu se supere d. Lovinescu dacă numesc aceasta grandomanie. E dureros să vezi cum un om de atâta fineţe îşi pierde cumpătul, într'o preţuire de sine care depăşeşte orice măsură şi orice control. D. Lovinescu este un scriitor de merit, dar nu e dintre aceia cu o gândire care să fi prefăcut un veac, încât să fie nevoie de memorii. O traducere la care autorul lucrează cu atâta grabă zece ore pe zi se poate să nu reuşească şi atunci spaima aceasta de sine este cel puţin prematură şi dătătoare de inutile suferinţi. Fără îndoială d. Lovinescu a voit să facă o traducere de mare artă, vie, simplă ca bazmul şi poezia populară, ceva în genul *Harap Alb*, adică nici mai mult nici mai puţin pe măsura unui Creangă. A voit să încerce „desţelenirea flexibilităţii homerice din stilistica franceză solemnă şi curtenitoare, pentru a o reda într'o ciobănească sfătoasă şi persuasivă, melifluă şi candidă". Pentru aceasta d. Lovinescu a întreprins munci mari: a citit atent cronicarii, basmele, poezia populară şi a căutat să capete acele „mijloace simple, intuitive, ce te leagănă între feerie şi realitate, într'o expresie directă, patriarhală, de mare savoare şi pitoresc..." D. Lovinescu e optimist şi nu ne dă o singură clipă impresiunea că s'ar îndoi de arta sa melifluă şi candidă, de mare savoare şi pitoresc, despre tainele căreia ne va împărtăşi în *Memorii*. Dar mă întreb: putea d. Lovinescu *a priori* să izbutească într'o astfel de întreprindere? Răspunsul este: nu. D. Lovinescu nu-şi cunoaşte mijloacele (şi e o suferinţă pentru cei care îl preţuesc fără adulaţie) şi mai ales nu pare destul de luminat asupra sensului artei. D-sa are o mare încredere în stilul său. Dar stilul nu e nimic, sau e un simplu ritm exterior, mecanic, folositor în oratorie şi polemica pe vârf de peniţă. D. Lovinescu a scris foarte frumos idei de bun simţ şi impresiuni drepte dar aceste lucruri au început să fie şi plăcute la lectură abia când autorul le-a potrivit o haină modestă. Vechile d-sale stiluri, precum a recunoscut, sunt depăşite. Acest stil nu-i dă dreptul să se socotească un artist şi nici nu este în niciun chip. Mireasma cuvântului bine frecat în palmă sau explozia unui sentiment cu rădăcina lungă, tot ce s'atinge dar de lustrul lucrurilor şi de mişcarea lor sunt necunoscute d-lui Lovinescu. Artistul crează vorbe pentru plăcerea de a le auzi sunând sau ca să vâre în ele un gând nou sau însfârşit simte şi gândeşte aşa de puternic încât fraza începe să se învârtească pe loc şi să se 'ncalece pe sine, fără pofta de a-şi mai da seama dacă are sau nu un stil. D. Lovinescu crede (ciudat pentru un critic!) că e de ajuns să-ţi pui la punct „stilul", ca să vorbeşti ciobăneşte, melifluu şi patriarhal, în limba lui *Harap alb*. Dar limba lui Creangă e sufletul lui Creangă, după cum stilul d-lui Murnu (dacă se cade să vorbim de aşa ceva) e simţirea d-sale de urmaş de păstori macedoneni, apropiat şi de Elada şi de oieria eroilor homerici. Cum poate d. Lovinescu crede că printr'o simplă muncă de birou, cum e consultarea cronicilor, va putea simţi patriarhalitatea şi rusticitatea. Nu ştiu cum să-l fac să afle asigurându-l de toată iubirea mea, că încercările d-sale de descripţie semănătoristă (v. *Bizu*) sunt în totul naive. Fiindcă d. Lovinescu nu are simţ nici pentru cuvânt şi nici pentru fenomenul plastic în genere, precum n'are mijloace pentru a exprima stări depăşind contemplaţia unei lumi de idei potolite. D-sa are frază (acesta e stilul), adică un meşteşug, care e şi el un talent, de a introduce în conştiinţă ideile cu ordine şi tobe. Şi atunci cum putea d. Lovinescu să izbutească? Traducerea sa dovedeşte de la început o spaimă de vorbe tari, o preferinţă pentru dicţionarul poetic cuminte din cărţi, „melifluu" dar banal. Dar aci trebue să remarcăm un lucru. D. Lovinescu are aerul de a spune că a început lucrarea „independent" de aceea a d-lui Murnu, că n'are nici în clin nici în mânecă cu ea. Constat că nu e adevărat. D. Lovinescu face traducerea d-sale ţinând înainte pe a d-lui Murnu, folosind-o dar mai cu seamă, străduindu-se ca să n'o folosească. Ce vrea să zică aceasta? Ambiţios, traducătorul nu ţine atât să-şi traducă simţirea sa proprie, pe cât să facă *altfel* decât adversarul. E o versiune din spirit de contradicţie, în care autorul ei este constrâns mereu să spună lucrurile pe dos sau mai prost, numai să nu „semene". Ar fi greu să fac o analiză sistematică, dar pot dovedi afirmaţiunea de mai sus prin câteva exemple. D. Murnu zice (C. I.):

S'alunge el pe toţi ai Penelopei
Obraznici peţitori cari-avuţia-i
Părădue şi cu nemiluita
Injunghie oi şi boi cornaci şi dugleşii
Benchetuind mereu.

D. Lovinescu stoarce textul de sucul poetic, îşi însuşeşte însă verbul *a părădui* care nu e aşa de comun ca să-i fi venit din senin: Are prin urmare

...să oprească pe peţitori ca să-i părăduiască turmele de oi şi cirezile de boi.

D. Murnu *(C. V)*:

„Mai oarbecă pe mare aşa, mai rabdă

D. Lovinescu extirpează elementul artistic, păstrând figura de stil (şi aşa face în genere):

„Mai pătimeşte obidă amară, mai fii bătut de valuri."

Continuare în pag. X)

Insemnări și polemici

Premiul international pentru roman

Marele premiu internațional pentru roman, în valoare de trei sute de mii de franci, a dat naștere la multe comentarii.

In adevăr, constitue el un adevărat premiu? — întreabă un confrate. — Nu prea, — deoarece suma de trei sute de mii de franci nu reprezintă o dotațiune. Această sumă e constituită din totalul „aproximativ" al drepturilor de autor, pe care laureatul o încasează dela editorii săi din Anglia, America, Germania, Italia, Franța, Spania, Olanda, etc.

Grandiosul proect nu e lipsit de fragilitate. Totul e însă prevăzut, deoarece un articol al regulamentului spune: „In cazul unui război ce-ar izbucni pe unul din teritoriile ce participă la concurs, editorii asociați vor lua toate măsurile ce vor crede de cuviință, în raport cu împrejurările".

Să sperăm totuși că neînțelegerile relative la premiul internațional pentru roman nu vor fi niciodată aduse în fața Societății Națiunilor.

La Dame de chez Maxim's

In Ianuarie 1899, o piesă scrisă gata nu și-a găsit încă artista pentru primul rol. Era tocmai piesa La Dame de chez Maxim's... *Cu opt ani în urmă, Feydeau văzuse pentru prima oară la* Bataclan, *ținând rolul de „Commére" într'o revistă pe aceea care trebuia să primească rolul acesta și să facă din el un succes fără pereche pentru autor ca și pentru artistă.*

La Bataclan, Armande Cassiv, *care mai târziu a devenit* Cassive, *ajunsese după un debut destul de stângaciu la Scala. Pentru familia sa de mici burghezi, tatăl funcționar la bancă, un unchiu inginer, debutul la Café-concert, a fost un scandal. Nu asta visaseră ei când au dat-o la Ursuline!*

Totuși, așa cum o arată gravura din 1891, și cum și-o amintesc cei care au cunoscut-o pe acele vremuri, café-concertul era o poartă pe care, odată intrată, tânăra artistă putea ajunge departe, cum a și ajuns.

Sub un ciuf bălan de clown, o figură grațioasă cu gropițe în obrazi și în bărbie, cu ochi ștrengărești, puțin cam duri sub tăișul unei voințe tari, deși ascunsă, cu gura anume pentru râs și un ten de camelie, subțire și fraged, de pare că ar fi fost artificial.

Feydeau a observat de cum a intrat acest diavolaș rigolo, această femeiușcă foarte frumușică, plină de-o ardoare nebună, care se cheltuia pentru a debita cuplete idioate. El se gândi că ar fi amuzant s'o lanseze la Variété, intr'o piesă a sa care tocmai se repeta.

Propunerea sa a fost primită de Baron, unul din directorii teatrului Variété, dar dorința lui Feydeau, din pricina unei întâmplări nepotrivite, nu s'a putut realiza atunci.

In adevăr, înainte de a intra în raporturi oficiale cu actrița, Feydeau s'a găsit din întâmplare lângă Cassive, într'o cafenea mondenă. Recunoscând pe încântătoarea „commère" dela Bataclan, el se înclină și-i zise:

— „D-ră, vrei să te lansez? Te pot face să intri la Variété când vei voi!...

Dar Cassive nu cunoștea pe marele vodevilist și luându-l drept un tip insolent, furioasă îi dădu un răspuns cum credea că i se cuvenea și plecă...

Aceasta a întârziat intrarea artistei la Variété cu șapte, opt ani. Dar ei nu au fost pierduți pentru Cassive, căci în timpul acesta ea învăță să poarte travestiurile cele mai îndrăznețe, își cultivă vocea și învață să detaileze cu glasul său acrișor de coristă dela Ursuline cupletele cele mai pipărate. Are ceiace numesc Parizienii „du chien et de l'abbatage" și în fine debutează la teatrul St. Martin, *apoi la Gaité Lyrique,* la *Menus Plaisirs" și apoi la* „Folies dramatiques"; *pretutindeni merge din succes în succes.*

Insfârșit se întâlnește din nou cu Feydeau și de azi până mâne Cassive devine cu rolul din „La Dame de chez Maxim's", *cea mai sărbătorită comediană din*

CASSIVE

Paris. Fu atunci o modă Cassive, un parfum Cassive, o culoare Cassive. Frumuseța ei e în plină înflorire. Totul e armonios în ea. Timp de doi ani, Cassive ține rolul în toate zilele, un rol care i se potrivește de minune, ce e drept. Ea îl joacă cu o naturaleță fără pereche, cu o bună dispoziție spontană și francă, cu o incomparabilă ușurință, îndemânatică în situațiile cele mai abracadabrante și cele mai... îndrăznețe.

„La Dame de chez Maxim's" este o „Parigole" zgomotoasă și batjocoritoare, de un antren irezistibil: un amestec de grizetă sentimentală după moda dela 1830 și doamnă din lumea mare care-și dă drumul, după moda din 1900.

In timpul expoziției a venit lume din toate colțurile universului ca să admire, între alte minuni ale Parisului, pe acea căreia i se zicea „la môme Crevette".

Și această minune era plătită cu nimica toată cu toate că era o semicelebritate. Dar Cassive, dezinteresată, fără noțiunea banului, nu discută niciodată contractele. Feydeau, Brisson, Capus, Hennequin scriu roluri pentru ea.

După ce a jucat 1000 de reprezentații „La Dame de chez Maxim's", *a creat* „Nelly Rozier", „La Duchesse des Folies Bergères", *a jucat primele roluri* în „Occupe-toi d'Amélie", „Ne te promène donc pas toute nue". „Loute", etc.

In reprezentațiile dela Ambigu s'a arătat mare artistă dramatică în „Nana" *delicioasa* „Madame Sans Gêne", *rolul principal al Rejanei. De altfel Cassive a și fost denumită „La Réjane du Vaudeville". Ceeace era caracteristic în arta sa, era darul de a face să treacă la iuțeală și fără să se bage de seamă lucrurile cele mai sărate și mai pipărate, pentru că nu era nimic vulgar nici în gestul, nici în mimica, nici în tonul ei.*

Se amuza ea însăși de cele ce spunea, fără nerușinare însă, o cuprindea ca un fel de beție, dar fără brutalitate, se supăra de-al binele și era comică, iar dacă plângea, publicul se prăpădea de râs. Avea anume replice, pe care le trimitea direct cu ridicare a piciorului ca pe timpul când era la caf-conce, dar fără să șocheze...

Dar viața a trecut și mai ales vremurile s'au schimbat căci a venit războiul. După ce a jucat rolul bibilicii în Chanteclair, *Cassive a căzut greu bolnavă în 1932 și a părăsit teatrul. Iar când s'a sculat de pe boală, cu sănătatea șubrezită, n'a mai găsit angajament...*

Cassive e săracă acum... trăește din lecții...

— „Ce să joc? Ar trebui să se găsească un autor care să scrie pentru o Cassivă, să zicem, de... șaizeci și cinci de ani...

D. Murnu *(C. VIII):*

Bărbat la chip aidoma cu zeii
Un har de sus Minerva-i revărsase
Luați aminte tot ce vă voiu spune,
Să știți care mi-i voia și porunca
Legați lopețile de laviți
La, fățișare unu-i mai becisnic
Dar e împodobit cu darul vorbei
Dar azi m'au ros nevoile
Tăcură molcom
Și-aprinseră despicături sub dînsul.

D. Lovinescu folosește acestea și alte multe: *bărbat aidoma cu zeii, un har de sus, luați aminte cu toții ca să aflați care mi-i voia și porunca, legați lopețile de laviți, unul e mai bicisnic dar zeiii îl înalță prin darul vorbei, azi m'au ros însă necazurile, tăceau molcom, puseră dedesubt despicături.*

D. Murnu, *(C. IX) printre multe altele:*

Se tot rugau ca să luăm brînzetul
așa'i trînti pe țărnă
Ca niște țînci
Mînca de-avalma carnea
Berbeci lățoși, puternici, mari și mîndri
Cu lîna lae.

D. Lovinescu împrumută și *țânci* și *brânzetul* și toate celelalte și multe alte întocmai. D. Murnu (C. XII):

Ci ne silești zadarnic toată noaptea
Să orbecăm.
(C. XVI)
„Taică
De unde vine acest străin...?
I-oiu da...
Și opinci...
Și fața iar i se smezi...
(C. XVII)
Că mie-mi place s'o spun verde...
frumos ibric de aur
Pe un lighian de-argint
(C. XVIII)
Ce haz... ne-aduse
Un zeu în casă
(C. XIX)
o pînză foarte lungă
Și gingașe
Avea Ulise
O mantie pe dînsul, porfirie,
Țesută'n două cu fir des. Cheotoarea-i
Cu'ngemănate țevi era de aur.
(C. XXII)
Și șerbele buluc veniră toate.
Se văicăreau cumplit.

D. Lovinescu : *ci-i silești să taică, să-i dau și opinci, fața i se orbecăim, de unde ți-a venit smezi, nu puteam să nu ți-o spun verde, ce haz ne aduseră zeii, în casă, o pânză mare și gingașe, Ulise purta o mantie de lână purpurie țesută în două și prinsă cu o cheutoare cu două țevi, femeile... intrară buluc.*

Putem să dăm pagini întregi de astfel de exemple. Nu sunt expresii obișnuite, pentru găsirea lor se cere oarecare sforțare. E cu putință să credem că la doi traducători le vine pe pană în acelaș loc *a părădui, a orbeca, a se smezi, brânzet, lae* și *buluc?* Sunt unele creațiuni sau folosiri proprii ale d-lui Murnu, studii speciale de limbă care trebuesc stimate. Când bunăoară un traducător are îndrăzneală ca în loc de *vas* și *urcior* să folosească orientalele *lighian* și *ibric* și în loc de sandale, opinci, aceste lucruri încerci a le înlocui prin alte găselnițe. Lucru hotărît, m'am convins de aceasta după un examen atent, d. Lovinescu a urmărit pas cu pas versiunea d-lui Murnu nu spre a o folosi, ci spre a o contrazice. Dar n'a făcut decât să toarne apă în traducerea d-lui Murnu izbutind să înghită un bun lot de cuvinte, din oboseală. Este tălmăcirea aceasta rea? Nu Publicarea ei în biblioteca „Energia" e un lucru bun și util. Deși comparația cu d. Murnu e zdrobitoare, e o traducere curgătoare, într'o limbă ferită de înjosiri și neologisme, în fraze limpezi și fără retorică, traducere bună școlară, de profesor secundar respectuos și fricos, dar care nu aduce nici pe departe cu *Harap Alb.* Lipsesc arta, intervenția verbală, lipsește poezia interpretării proprii adică... adică acel ceva fără de care sacrificarea unui capitol de *Memorii* e un lucru de tot zadarnic.

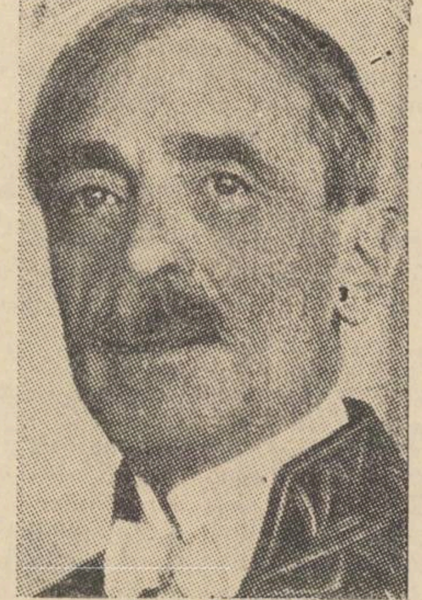
G. CALINESCU

* *Erratum.* — In art. despre d. Tudor Vianu s'a cules greșit *caracterul economic* în loc de caracterul *astronomic.*

Paul Valéry nu există

„Scriitorul care poartă numele de Paul Valéry e o legendă. Opera sa reală — cel puțin cea scrisă în proză — nu există".

Aceste afirmațiuni rezultă

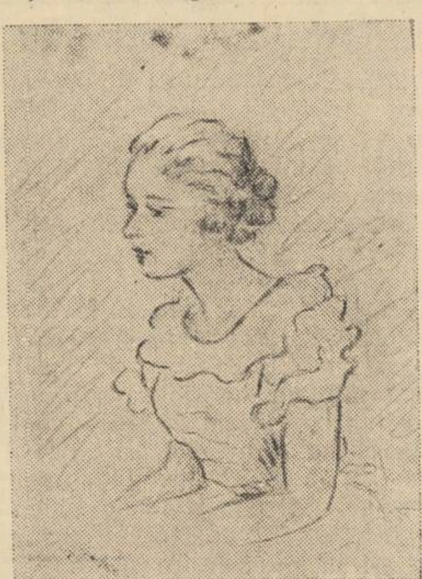
PAUL VALERY

dintr'o scrisoare a lui Paul Valéry adresată criticului Jean de Latour, care i-a consacrat un întreg volum. Autorul felicită și mulțumește comentatorului „operei" sale,

Paul Valéry ține să pună cuvântul operei între ghilimele și iată de ce: „Există în mine — scrie el — un fel de a fi care nu confundă niciodată ceea ce scriu sau ce-am scris cu ceeace cuget sau am cugetat „pentru mine" și pentru trebuințele mele.

Valery n'a scris niciodată în proză decât lucruri cerute sau comandate. Și adaugă: „eu păstrez ce mi se potrivește mai bine fără să mă gândesc dacă fac bine sau rău, fiind convins că: aceeași gândire se potrivește și convine mai mult unuia, cu cât nu place de loc altora".

De fapt, Paul Valéry nu-și apreciază de loc opera în proză. Editorul său, care e și al lui Latour a fost decepționat auzind că „Variété" nu e decât o... imitație de Valéry.

Un navigator singuratic

Marin Mané a traversat Atlanticul dela Douarnenez la New-York, în șaizeci și patru de zile. Această călătorie. făcută cu o barcă cu pânze, a reînoit minunata performanță a lui Alain Gerbault.

Marin Marie a reprezentat el singur pe scena cazinoului din Dinard, filmul luat de pe îndrăznețul său vas. Tot odată a povestit cu multă simplitate toate peripețiile: cum a ajuns în Martinica și cum a fost ținut prizonier de doctorul portului, care-l luase drept contrabandist.

Marin Marie n'avea pe bord ca tovarăși decât un fonograf, câteva cărți, un aparat de radio și un cuptor portativ.

Originar din Granville, singuraticul călător e un vizitator fervent al insulei Chansey. Marea înfuriată inspiră pe tânărul navigator, care în orele de odihnă e un iscusit pictor de marine. Indrăgostit pasionat al mării, el descrie pe pânză toate aspectele ei variate.

Pictor și navigator, Marin Marie aparține acelei pleiade de tineri care iubesc pericolul, considerându-l ca sport și înfruntându-l cu mult calm.

Paul Signac

In „Ric et Rac", criticul de artă Charles Kunstler, semnează următoarea evocare:

Pictorul Paul Signac, unul dintre fondatorii Salonului Independenților, a murit în vârstă de șaptezeci și doi de ani. El deținea încă din 1910 funcțiunea de președinte al acestui Salon, funcțiune din care-și dăduse demisia de curând.

Signac era pictorul apei, al porturilor, al fluviilor, al mării și al cerului senin. Il întâlneai pretutindeni: la Cassis, la Saint-Tropez, la Marsilia sau la Rochelle, la Rotterdam, la Veneția sau la Constantinopol.

Acest „lup de mare" s'a născut la Paris și tot acolo și-a făcut toate studiile.

Dacă nu și-a luat bacalaureatul, vinovată — spunea el, — a fost numai influența lui Vallés.

„Familia mea, — povestea el într'una din zile, — vroia să mă facă arhitect. Dar eu preferam să desenez pe malurile Senei decât la școala de Bele-Arte.

„Pe atunci aveam trei sute de franci pe lună, ceeace constituia o adevărată avere.

Veșnic eram pe apă...

Am avut treizeci și două de corăbii. Bine înțeles. nu în acelaș timp...

Prima era o barcă lungă pe care scrisesem: Manet, Zola, Wagner. Indărătul ei strălucea o paletă...

Nu aveam decât cincisprezece ani..."

Predilecție pentru pictura luminoasă a căpătat-o Signac sub influența lui Manet. Pictura lui Detaille și aceea a lui Bouguereau ca și pictura marelui Salon îi păreau de o perfecțiune foarte greu de ajuns. Pe de altă parte, el era convins că nimic nu e mai plăcut tuturora ca pictura lui Monet.

In timpul unei plimbări cu barca la Vétheuil a zărit barca-atelier a creatorului impresionismului, cu care s'a împrietenit numaidecât.

Signac povestea de multe ori cum se împrietenise cu un alt impresionist celebru, Guillaumin.

Intr'o zi, pe când picta în dreptul insulei Saint-Louis, a auzit pe cineva exclamând: vesel, în spatele său: Nu-i rău!... Nu-i rău de loc!...

Signac, foarte mirat, s'a întors în direcția în care auzise exclamațiile; atunci străinul a adăogat zâmbind: „Și eu sunt pictor... mă numesc Guillaumin".

Cam în aceeași epocă a fost întemeiat Salonul. Independenților, unde Signac a făcut cunoștință cu Seurat.

Impresioniștii trăiau încă în obscuritate și mizerie. Pissaro îi scria lui Monet: „Am câștigat atât de puțin, încât deabea am cu ce trăi trei sau patru zile. Sunt atât de nenorocit, încât de multe ori îmi pierd capul".

După expoziția din 1889 însă, după un lung șir de încercări suportate cu mult curaj, au avut și acești mari artiști o soartă mai binevoitoare față de ei.

Dintre pictorii generației sale, din care majoritatea sunt morți, numai Signac a rămas credincios religiei „divizionismului", ale cărei dogme fuseseră stabilite de Seurat.

O rectificare

In numărul de săptămâna trecută al revistei noastre s'a strecurat în locul acesta o însemnare prin care se afirmau unele inexactități cu privire la scriitorul Maxim Gorky.

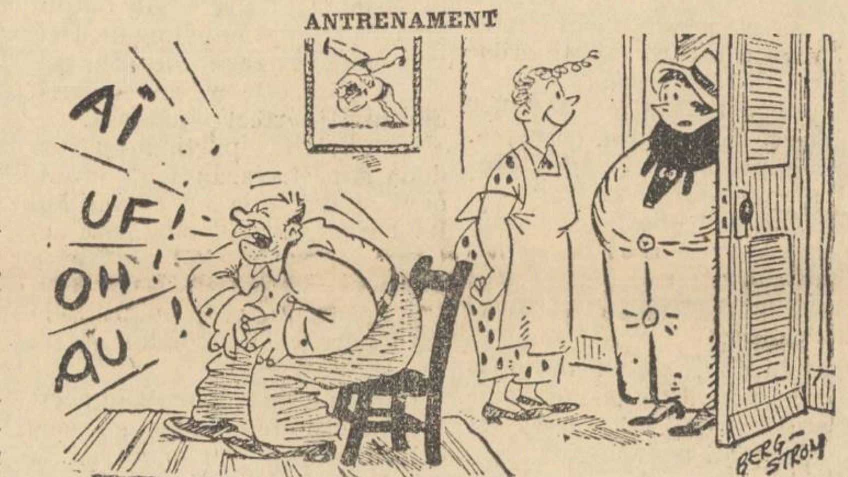
Cititorii noștri au înțeles desigur că informațiunile cuprinse în această însemnare nu corespund realității.

POSIBILITĂȚILE TELEVIZIUNII

„Pot îndrăzni să cer mâna stimatei dv. fiice?"

ANTRENAMENT

— Ce are soțul d-tale?
— Nimic! E luptător și se antrenează pentru matchul de mâne!

LA MARE

EL. — Nu ți-ai luat maillot-ul.
EA. — Ba da: e în pudrieră!

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 773
Duminică 29 Septembrie 1935

FONDATOR | AL. V. BELDIMAN 1888—1897 | CONST. MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

BIBLIOTECA CENTRALĂ

LA MÂNĂSTIRE

Confort modern

De pe cerdac, mă uit cum se leagănă fără vânt pe cerul dimineții vârfurile înalte ale brazilor. Se apleacă toate deodată, abia simțit, într'o parte, se lasă domol la loc și iar se înclină cu oscilații egale, măsurate cu compasul parcă.

O ușoară amețeală îmi împainjenește ochii : cerdacul alunecă încetișor la vale și-mi vine să mă clatin și eu în cadența somnoroasă și dulce a pădurii.

— Duduiță, iaca, ți-am adus apa...

Tresar. E sora Varvara. N'am auzit-o venind. Când trece mâța pe cerdac, se aude. Când trece sora Varvara, nu.

A pus pe un scăueș oala cu apă fierbinte și a rămas sprijinită de stâlpul cerdacului. Broboada mohorîtă, trasă streșină peste sprincene și legată strâns peste bărbie, îi ascunde și ochii și gura. Fusta de șiac aspru, încrețită din belșug, stă pe ea ca într'un băț. Iar picioarele desculțe i-s mititele cât ale unui copil de zece ani.

— Câți ani ai, soră?

— Apoi, n'or mai fi mulți până la treizeci. De mi-o ajuta Dumnezeu și Maica Domnului, la anul, de Sântămărie, mă călugăresc și eu... Mi-am ales și nume frumos: Varahiila...

Sora Varvara își ridică broboada de pe frunte. Peste ochii vineți și amărîți trece lumină de râs:

— Așa ni-i neamul, mărunțel...

Și dă să plece.

Mă uit la apă. Pe deasupra plutesc stele de sidef topit, iar la fund se așează, legănându-se, gunoaie de tot felul.

— Soro Varvară, eri ați mâncat iar borș.

Sora se'ntoarce, nedumerită:

— Da' de unde știi mata?

— Iaca, știu... Și alaltăeri curechi.

— Alta acu! Ai fost sus la noi, subt șopron?

— N'am fost. Dar miroase apa a mâncare.

Sora se apleacă deasupra oalei, pe urmă se uită la mine și râde:

— A borș cu leuștean ! Da' nu-i nimica, că doar n'ai s'o bei, ai să te speli cu ea...

Și pornește, liniștită, pe scări în jos. O strig:

— Ascultă, soră! Dar o baie, cum aș putea face? Chiar așa, cu borș și cu leuștean...

Sora Varvara s'a oprit și se gândește.

— Apoi, duduiță, pe la noi îi cam greu de baie... Că și mata ești comedioasă ! Parc'are să piară lumea dacă n'ai să te scalzi o lună-două, acolo, până te-i întoarce acasă!... Dă, avem noi o putină, da-i cam dogită... Doar să-ți dăm balia cea mare, că-i mai curată... N'am mai umblat cu ea de când o murit măicuța cea bătrână, Dumnezeu s'o ierte, ș'am scăldat-o într'însa...

„Pentru tine am făcut nebunii..."

In luminișul de pe valea pârâului nu-i nimeni. Buturuga putredă e moale și călduță. Pe partea cu umbră, mușchiul voinic închipuie o pădure tropicală în miniatură, cu plante bizare și cu flori monstruoase, pe sub care mișună popor neostenit de gâze, cu rostul și cu socotelile lui. Ii așez în cale un ac de matasă sângerie grăbește prin desiș. Ii așez în cale un ac de cetină. Se oprește o clipă, parc'ar sta la îndoială, pe urmă îl ocolește prudent și-și urmează linia dreaptă a drumului: are treabă, se vede.

Incerc să lucrez. Vântul îmi încurcă firul de ață, caii-dracului îmi încurcă privirea cu zborul lor unghiular. Cine-ar putea să descurce linia, atât de des și de neprevăzut frântă, pe care o înseamnă drumul lor în văzduh?

O salcie din foițe lucii de cositor, pe verdele funerar al pădurii de brad, se apleacă mlădioasă peste pârău. Apa îi sfarmă între pietre argintul subțire și-l poartă la vale, fără sfârșit. O buturugă, ca un urs cinchit pe mal, se uită în apă. De ani de zile stă aici și n'are gând să plece. In fiecare vară mă aștept să găsesc în locul ei o grămăgioară de colb roșcat. Atâția brazi tineri cad în răstimp, doborîți de vânt și sfărîmați de trăznet, — dar putregaiul ăsta își duce, neclintit pe malul apei viața lui inutilă, șubredă și încăpățânată.

Deodată, tresare glas omenesc. Cântă cineva în poienile de sus. Vântul fură cântecul și-l poartă peste munți, îl oprește în ecoul văgăunilor, îl rătăcește prin cotloane — și iar îl aduce lângă mine. Deslușesc acompaniament de coarde, vibrant și cald: e un patefon.

Pentru tine am făcut nebunii...

Glasul „diseur"-ului la modă, feminin în notele de sus, puțin răgușit în cele de jos, e dulce și cleios ca un firișor întins dintr'o acadea topită.

Pe urmă, se face liniște.

Din pădure foșnesc pe cetină pași măruntei. Două fete coboară din poiana cu patefonul și se opresc între brazi. Una e îmbrăcată în rochie albastră, ceilaltă în rochie roșie.

— La câte plecăm mâne la Sihla? întreabă blând fata cu rochița albastră.

— La șase. Nici nu știu când am să mă'mbrac! răspunde ursuz ceilaltă uitându-se în urmă.

S'au așezat pe-un trunchiu.

— Ci-că'n peștera Sfintei Teodora se vede încă urma focului la care-și fierbea ea buruienile...

— Tu cu ce te'mbraci mâne? întrerupe, scurt, fata în roș.

— Nu știu... Și ci-că vatra e încă afumată și-a mai rămas chiar și-un pumn de cenușă...

— Eu îmi pun *tailleur*-ul *beige*, hotărăște tovarășa, înroșindu-și îndesat buzele.

— Dar nu l-ai pus și eri pe Ciungi? zice fata cu rochiță albastră, doar așa, ca să zică și ea ceva.

— Ce-are aface! Eri l-am purtat cu verde. Mâne pun cordon roș, fular roș, beretă roșie și sandale roșii. Ai să vezi.

— . . .Și ci-că se mai cunoaște în lut urma de copită a căprioarei care venea iarna să se'ncălzească'n peșteră la focul Sfintei... visează fata în albastru.

Tovarășa sare de pe trunchi și pornește, înciudată, îndărăt spre poieni:

— Ia mai slăbește-mă cu Sfânta ta! Ai ajuns insuportabilă. Nu mai e chip de vorbit ceva serios cu tine... Hai sus, că ne-așteaptă băeții...

— Atunci, de ce-ai mai coborît ? întreabă nedumerită cealaltă.

— Ca să mă'ntrebi tu! Credeam c'o să vie Titel după noi...

Docilă, fata cu rochița albastră pornește și ea printre brazi în sus, — încetișor, cu regret parcă: se gândește, desigur, tot la Sfânta Teodora.

In liniștea care se împânzește iar peste păduri, se deslușește, departe, o hârâială prelungă. Un sturz?...

Nu, e tot patefonul. Iși ia vânt:

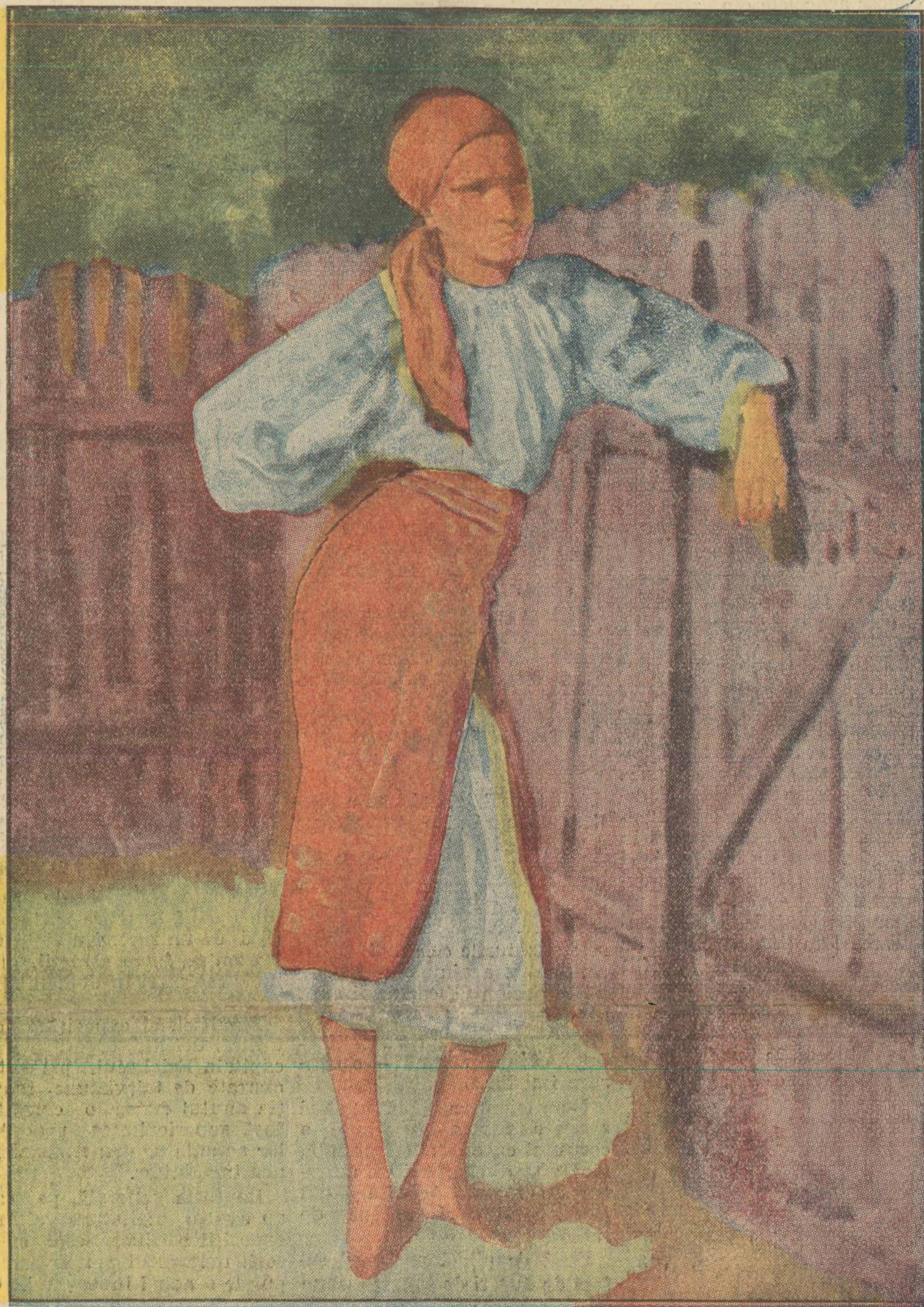
Pentru tine am făcut nebunii...

Dar de pe drumul Sihlei vine hodorogind un car cu boi. Și glasul amărît al românului corectează, cu nota lui de sănătoasă și aspră bărbăție, gingășia roză a cântecului citadin:

— Huo, boala dracului, — mânca-te-ar lupchii!

OTILIA CAZIMIR

A. MURNU — ȚARANCĂ

DIN VIAȚĂ... ȘI DIN CĂRȚI

Piatra din colțul cetății

La Raguza — în port...

Pe mal văd vile printre palmieri, olendri cât merii, chiparoși — drepți, înalți, negri...

Dintre pietre esă cactuși enormi.

Pornesc de-alungul zidului cetății, spre far... In radă intră vapoare și șalupe. Din când în când — o barcă-sport, subțire și agilă ca un țipar.

Inserează. Marea se întunecă — albastru-verde închis...

Pe coastă se aprind lumini departe.

Mă primblu pe cheu.

In colțul cetății văd o uriașă piatră, în formă de belciug, zidită în temelia cetății. Servea, probabil, la legat vapoarele — căci otgonul putea fi trecut de câteva ori prin urechea ei.

Pe piatră șed o bătrână și o femee tânără. In jur — copii...

Le întreb: la ce servea pe vremuri piatra aceia? Femeile se scoală în picioare. Se uită la piatră ca pentru întâia oară în viață. O privesc ca pe-o dihanie. Ridică din umeri.

Trei generații: bunica, fiica și nepoții — stau de vorbă și la joacă asupra pietrei și nimeni nu se gândește la rosturile ei. Nu s'au întrebat: ce-i cu piatra aceia găurită eșită din temelie, pe cheu? La ce slujea acest uriaș belciug de piatră?

Și, cași oamenii de azi, generații după generații au pălăvrăgit pe piatră, despre toate cele de pe lume. Dar tainele simple nu le-au atras atenția.

Cu groază mă uit la oamenii din juru-mi, care parcă se scufundă într'o mlaștină. Nu-i interesează nimic în afară de hrană, îmbrăcăminte, acoperiș...

Eu însă caut să reconstitui trecutul cetății din fiecare piatră. Văd parcă galerele, cu vâslele trase trudnic de condamnații soartei. Se aruncă o frânghie subțire cu plumb în vârf. Un marinar o trage pe cheu. După ea vine otgonul. Omul îl trece prin gaura [illegible] câteva ori. Galera scârțâie lovindu-se de debarcader...

Sau poate piatra din colțul cetății servea la altăceva. Nimeni din port nu m'a putut lămuri.

Și — cum aveam un itinerar fixat pentru călătorie — nu m'am putut opri în Raguza să desleg taina pietrelor care, oamenilor de-acolo, [illegible] nimic.

M. SEVASTOS

Corăbii cu prorele sparte

Cortegiul vremilor moarte
In golfuri de lut s'a oprit, —
Corăbii cu prorele sparte,
Cu lemnul de timp înegrit.

O! câte genuni străbătură
Bătute de viscol și ploi,
Incinse'n ghirlande de sloi,
Lovite de stânca cea dură!

Cu vuet de ancore grele,
In port se opriră cândva,
Târând sfâșiate vintrele,
Trofee din lupta cea grea.

Se cască a zărilor poartă
Și intră catargul — o cruce
E cel de pe urmă ce duce
In golf o corabie spartă.

GRIGORE SALCEANU

Un cărturar distins: Artur Gorovei

Casa lui Nicu Gane

Când intri în orașul Folticeni, mașina ori birja pe care ai angajat-o te duce cotit, pe ulițe înguste și dosnice, până te vâră în strada Mare, centrul târgului.

Acolo, dai îndată de Primărie ; lângă clădirea aceasta mare, o casă albă, luminoasă, cu coloane la intrare, îți atrage privirile.

— Asta-i casa lui Nicu Gane, spune birjarul ori cel cu care ești.

Intr'adevăr, aici a locuit, pe vremuri, nuvelistul moldovean, povestitorul „Șantei", al lui „Aliuță", al lui „Petrea Dascălul", „Fluerul lui Ștefan", „Domnița Ruxandra" și atâtea altele.

Acuma, afli că acolo trăiește Artur Gorovei, magistrat al orașului.

Dacă-l cunoști, intri să-l vezi. De nu l-ai văzut niciodată, toți te îndeamnă să-l vizitezi, căci el e în măsură să-ți dea toate lămuririle de care ai nevoie și să te călăuzească.

Când se anunță un străin, ori o excursie, tot la domnul Gorovei se apelează în primul rând. Mașinile și trăsurile au învățat drumul până la casa cu coloane albe și se opresc dela sine, parcă.

Cuconu Artur găsește întotdeauna timp pentru acești mosafiri neașteptați și iese plin de bună voie întru întâmpinare, poftindu-i înăuntru.

De multă vreme e singur. O lovitură cumplită a soartei l-a lipsit de tovarășa vieții sale. A rămas cu cei doi băieți ai lui, în casa amintirii.

Gospodar și gazdă perfectă, te primește, îți ostoiește setea cu dulceață cu apă rece, te tratează c'o cafeluță, după obiceiul moldovenesc. Stând de vorbă, te face îndată să te simți în voie, nestingherit și accepți fără mofturi găzduirea oferită într'un chip atât de simpatic.

Cuconu Artur Gorovei, apoi, te conduce cu mașina lui, acolo unde te poartă interesul, te plimbă și nu știe cum să-ți mai intre în voie.

Te întrebi, cum de are atâta timp liber? Parcă ar fi asta slujba lui: să primească și să găzduiască pe prieteni și pe călătorii ce cad dela drum.

Să nu uităm că-i Moldovan și că stă în casa lui Neculai Gane.

Hrisoavele și uricele lui

Stă în această casă, pentrucă e dintr'același neam cu acela care a locuit-o și i-a dat numele și faima.

Are tot felul de pergamente care dovedesc origina lui aristocratică. Le păstrează cu sfințenie, căci sunt dela cei „bătrâni". Nu le arată și nici nu-i trece prin minte să se mândrească cu ele. Odată, însă, recunoscând într'un oaspete, o rudenie depărtată, a vrut să se convingă de adevărul acestei legături neașteptate și a deschis saltarul cu hârțoage.

Atunci am văzut și eu îndreptările d-lui Gorovei și ramurile adânci și nenumărate ce se întorc în trecut, în istoria Țării. N'ași putea însă să spun din ce neamuri anume se trage ; nu-mi mai aduc aminte.

Cuconu Artur

Așa-i spun toți din partea locului, cum se obișnuiește moldovenește a lega prietenie intimă cu cel cu care stai de vorbă.

— Ei, cucoane Artur ! Ce mai faci mata?

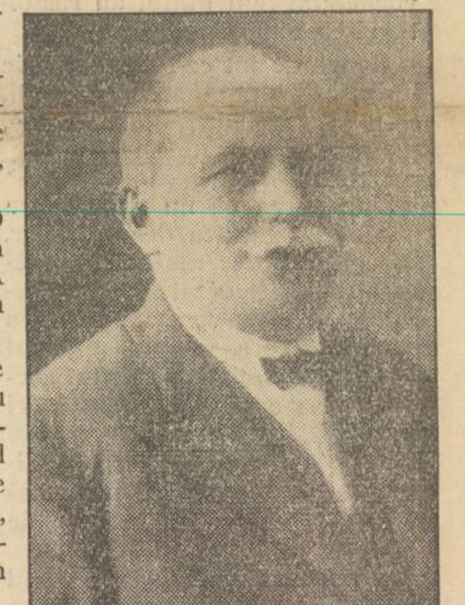
Asta-i vechea formulă, întrebuințată de veacuri. Și-așa spun și Folticienii, când îl întâlnesc pe domnul Gorovei.

E foarte cunoscut, în întreg județul. In nenumăratele lui expediții după culegeri de folklor, s'a făcut simpatizat de toți. In târgul lui, nu este cetățean care să nu-l știe și să nu-l respecte.

Toți îl cunosc pe „cuconu Artur" drept un om de-o delicateță și o omenie deosebită. Pretutindeni are numai simpatii. Și cine îl vede pentru prima oară, nu se poate să nu-i devie prietin îndată.

Duce o viață modestă, înțeleaptă, în casa și târgul lui din fundul Moldovei, lângă cel mai mic băiat al său; celălalt s'a însurat, pe alte meleaguri. Are o moșioară, nu departe de Folticeni, pe care și-o întgrijește cu chibzuință, având obiceiu a se duce des să vadă cum merge lucrul câmpului; iar vara retrăgându-se pentru mai mult timp acolo, la liniște, cu cărțile și lucrările lui. E singurul timp, în vremea secerișului și a culesului, când riști să nu-l găsești pe cuconu Artur, în casa lui din Folticeni. Atunci trebuie să-i scrii dinainte o scrisoare și el să-și lase afacerile și să te aștepte.

Viața retrasă pe care o duce, nu-l împiedică însă a fi în curent cu tot ce este nou în lume. Cetește mult. Se interesează de toate manifestările de artă. Ades, când nici nu te-aștepți, cuconu Artur trimite câte un articol la un ziar cunoscut, în care vezi deodată cum îl preocupă toate chestiunile la ordinea zilei și caută să le explice ori să le deie dezlegare.

ARTUR GOROVEI

E un adevărat Moldovan: stă acasă, în cuibul lui. Și trimite lumii, din când în când, luminile spiritului său.

In casa lui, au fost totdeauna reuniuni artistice. S'a discutat, s'a făcut lectură, s'au organizat ședințe de muzică.

Soția lui era pianistă. Unii dintre prietenii săi se întâmplaseră de-asemenea amatori de muzică. Capelmaistrul Oskar Purch, cunoscut nouă din lucrarea lui „Maiștrii muzicanți", era nelipsit dela aceste serate de muzică de cameră; el ținea prima vioară. Nicu Albu, om distins, fost ani de-arândul prefectul ținutului, era violoncelul. Copiii lui cântau viorile secunde. Și baronul Rossignon, fost pe vremuri concertist, era centru muzical și înlocuia pe rând orice instrument lipsea.

Folticeniul știe de aceste neuitate serate muzicale, chezășie a preocupărilor artistice din bietul orășel de provincie. așa de mic și neînsemnat.

Optimism

Artur Gorovei e un om deosebit de înțelept și optimist. Totdeauna s'a mulțămit cu puținul pe care i-l oferea viața și n'a cârtit niciodată împotriva soartei.

Continuare în pag. II-a

Copiii săi, din fericire, îi samănă. Sunt tot aşa de bucuroşi de ceiace au şi nu-şi înveninează traiul cu visuri şi realizări imposibile.

Cuconu Artur spunea odată lui Mihail Sadoveanu, ce caracter fericit are fiul lui mai mic, Sorin.

— Cucoane Mihai, zicea, eu admir pe băiatul meu. El se mulţămeşte cu ce are şi nu-i trebuie mai mult.

— Tată, îmi spune, eu sunt foarte fericit cu ce am. Nu zic, or fi fiind case mai mari şi mai frumoase decât a noastră, dar dacă mie mi-i dragă asta ! Or fi existând automobile cu mult mai scumpe şi mai luxoase decât al meu, dar dacă mie mi se pare Forduleţul meu cel mai bun ! Or fi având alţii slujbe mari şi mai bine plătite, dar dacă eu sunt fericit cu-a mea şi nu-mi trebuie alta!

Aşa că, vezi mata, cucoane Mihai, ce temperament bun are băiatul meu şi ce înţelepciune la vârsta lui.

Cuconu Artur Gorovei râdea şi părea uimit, ca la un exemplar răsărit de cine ştie unde. El uită că copilul îi samănă, şi-a moştenit înţelepciunea şi optimismul sănătos dela dânsul.

„Şezătoarea"

Domnul Gorovei e unul dintre aceia care şi-a închinat viaţa unui lucru frumos, ce i-a ţinut loc de ideal. Ani de-arândul, cu muncă şi cu dragoste, a răscolit în popor, căutând să culeagă tot ce-i interesant şi specific românesc, în materie folkloristică.

Cu numele „Şezătoarea", titlu aşa de reprezentativ, revista alcătuită de dânsul şi tipărită din puţinele fonduri pe care le avea, a fiinţat ani de-arândul. Această operă de cultură, aşa de importantă, făcută de-un om priceput şi cu mult gust în alegere, e puţin cunoscută de către marele public. Puţini au văzut, desigur, la faţă, revista de care vorbesc şi mai puţini au răsfoit-o şi-au cetit-o.

Cuprinde tot ce-i caracteristic literaturii populare: poveşti, cântece, ghicitori, descântece, eresuri, jocuri, credinţe şi superstiţii.

S'ar părea că nu e un lucru prea greu munca de culegător. Totuşi, trebuie mult discernământ în alegere între atâtea buruieni şi praf; iar transpunerea pe hârtie cere un rafinament special, în aparenţa ei de „veridic" aşa cum a fost auzită ori povestită.

Artur Gorovei, care este un literat, a avut grija să aleagă şi să cureţe, realizând un lucru de valoare.

Imi aduc aminte, că pe când eram mic, am descoperit pe-un dulap din odaia de lucru a tatălui meu, câteva clituri de reviste albe, legate cu sfoară.

Curios cum eram, le-am dat îndată jos şi le-am desfăcut. Bine înţeles că am început să le descifrez, cu mijloacele mele slabe, de şapte ani.

Am găsit acolo, spre uimirea mea, o adevărată comoară:

Iş, iş,
Prin păiş,
Haci, haci
Prin copaci.

Şi-acuma îmi amintesc de plăcerea fericită cu care deslegam ghicitorile, aşa de colorate şi nostime, unele pline de mult humor.

Erau nenumărate. Mai târziu, câteodată, ne strângeam toţi fraţii laolaltă şi începea concursul de deslegat ghicitori din „Şezătoarea" lui Artur Gorovei.

Altădată descopeream jocuri, dintre acelea care se spun cu cântec şi care aveau întotdeauna ceva misterios, magic. Imi amintesc de unul, în care câţiva inşi, numai cu câte un deget, ridică în sus un om culcat, fără nici o greutate. Acuma ştiu, că e un lucru ştiinţificeşte verificat şi că nu-i nici o vrăjitorie. Atunci însă, eram cu toţii convinşi că fără formula magică, în care invoci pe dracul, nu poţi realiza minunea:

Noi,
Nouă fraţi
Ingemănaţi...

De-aceia, de frică, nici n'am putut niciodată să ducem la bun sfârşit jocul cu „omul mort". Mi-aduc aminte, cum mă cuprindea un fior de spaimă şi mi se părea că ceva nemaipomenit şi iremediabil are să se întâmple. Că dacă nu mă opresc, are să-mi fie vândut pe vecie sufletul dracului. — Caşi cu oul clocit subsuoară care scoate un spiriduş ce te ajută să faci orice năzdrăvănie. Dădeam repede drumul degetului; ne priveam cu ochi măriţi şi fugeam înfricoşaţi de ceiace era cât pe ce să săvârşim.

Ionică Făt-Frumos. Cu câtă plăcere am cetit povestea asta, culeasă de Artur Gorovei. Mă impresiona limba populară, frazele întortochiate, aşa cum vorbeşte moldovanul dela munte. Totuşi, îmi dădeam samă de pe atunci, că există măsură şi o aranjare într'această „natură" voită. Chiar dacă ar fi numai munca de a scoate ce-i de prisos şi anti-artistic şi încă e o muncă de artist.

Bine înţeles că importanţa „Şezătorii" e alta, pentru studiile sociologice şi linguistice ale neamului nostru. Totuşi, în acelaşi timp dovedeşte gustul şi priceperea culegătorului, care a ştiut ce să aleagă şi cum să aleagă.

„După dragoste"

Artur Gorovei e un artist. Ştie să scrie frumos, clar, într'o limbă curat românească. Deşi nu are pretenţie de „scriitor" a tipărit totuşi un roman, intitulat „După dragoste".

L'am cetit, încă de pe când eram pe băncile şcolii .Il găsisem în biblioteca tatălui meu: era un volum de format mic, de coloare deschisă, cu câteva dunguliţe verzi şi roşii — îmi pare. Eu care cunoşteam aşa de bine pe „domnul cu mustaţa mare şi râsul subţire", am rămas mirat văzând autorul: „Artur Gorovei". Să fie cunoştinţa mea? Mi-am spus.

Am luat romanul şi l-am cetit.

Era vorba de psihologia unei femei din mica burghezie, suflet simplu şi sensibil, care suferă cumplit, într'un oraşel prăfos de provincie, lângă bărbatul ei, ofiţer, care de la o vreme nu mai dă pe acasă, părăsind-o de tot. Bineînţeles că era la mijloc o altă femeie.

Chinurile acestui biet suflet, care se trezeşte la decepţie crudă „după căsătorie", deci „după dragoste" — cel puţin aşa i se părea ei că a fost iubire — sunt atent descrise, minuţios analizate. Autorul e un bun observator şi un înţelegător al sufletului femeiesc.

Cetind, îmi amintesc că am fost cuprins de o melancolie neaşteptată, caşicum soarele ar fi pălit, ploile de toamnă ar fi cuprins în umezeala lor toată lumea şi în colţul de casă în care mă aflam, totul îmi părea monoton şi fără coloare.

E un bun studiu psihologic. Şi atmosfera târguşorului de provincie, care desigur e Folticeniul, este reuşit evocată.

De-altfel, domnul Artur Gorovei a dovedit şi celor care nu i-au cetit romanul, dar poate îi cunosc articolele din ziare, că are calităţi frumoase de literat.

Ziaristica

Un stil limpede, o limbă frumoasă, un conţinut întotdeauna bogat, pornit dintr'un impuls sufletesc, au făcut din articolele domnului Gorovei o lectură foarte plăcută.

Deşi dintr'o generaţie trecută, spiritul lui elastic şi gândirea-i clară ştie să vadă bine şi în toate preocupările şi manifestările de artă ale generaţiei de astăzi.

Cu o deosebită plăcere cetesc frazele lui aşa de simţite, bine cugetate şi meşteşugit alcătuite pentru realizarea a ceiace are de dovedit. El ştie ce vrea şi cum trebuie să spuie. Şi interesul lui cade de obiceiu pe subiecte atrăgătoare, găsind totdeauna ceva nou de comunicat.

Livada dela Folticeni

Domnul Artur Gorovei e puţin cunoscut. Chiar între cărturari, nu e de ajuns de apreciat după meritele sale.

Unui om de aşa de mult gust şi cu aşa de multe calităţi, s'ar fi cuvenit o altfel de viaţă. Locul lui ar fi fost în fotoliurile academiciene, unde ar fi avut posibilitatea să desfăşoare munca lui pe-un câmp mai vast. Modestia care l-a caracterizat întotdeauna, l-a făcut să rămâie în marginea de sus a Moldovei şi să tacă smerit. Cei care l-au cunoscut, l-au apreciat.

Modestia şi delicateţa lui sufletească l-au ţinut departe de frământările sociale. N'a poftit onoruri, nu a căutat să se puie înainte, la vedere. A rămas în umbră, discret.

La Folticeni, în livada lui Mihail Sadoveanu, cerul şi copacii bătrâni, primăverile şi toamnele minunate l-au auzit de-atâtea ori discutând cu aprindere, expunând planuri de luptă, ori vorbind cu dragoste despre îmbelşugatul fond popular, din care se pot scoate atâtea flori frumoase la lumină.

Sadoveanu îl asculta şi el. Se întâlneau într'aceiaşi adoraţie. sfântă pentru tot ce-i popular. Asta i-a apropiat aşa de tare şi i-a făcut să rămâie pentru totdeauna prietini.

La sărbători, chemau lăutari şi se delectau cu baladele haiduceşti, cântate de artişti ţigani.

Primăvara ieşeau împreună la cercetat stupii cu albine. Roiurile, pregătirile pentru alcătuirea fagurilor...

Au ridicat şi o moară de foc, în fundul livezii. Clădiseră frumoase planuri şi vroiau să facă şi un bine oamenilor din satele din prin prejur, să aibă mai la îndemână măcinatul „pânei". Nu le-a mers şi curând moara a rămas părăsită.

Astfel că, au continuat să discute şi să se întâlnească într'aceleaşi dragoste — lucru ce nu se poate dărâma niciodată.

La Iaşi, când se coboară dela Folticeni, „cuconu Artur" nu uită să se abată la Copou, la curtea patriarhului. Stau de vorbă, caşi pe vremuri. Râsul domnului cu mustaţa mare — acumul cu totul şi cu totul de zăpadă — mai răsună, dar mai puţin cascadat şi sprinten.

Aceiaşi bună voie însă revarsă împrejur sufletul cuconului Artur şi sunt sigur că tot aşa de mult iubeşte natura şi tot ce-i popular. Şi entuziasmul i-a rămas.

VALER DONEA

Cartea ce trebuie cetită:

Pământul Ispitelor

roman de B. Jordan

„..cartea d-lui Iordan cuprinde un material de o bogăţie rar întâlnită. .. o carte care merită să fie cetită.

C. Panaitescu
Facla

..E un tablou al vieţii rurale din sudul Basarabiei, impresionant şi magnific în simplitatea lui.

Munca Literară

Editura „Adevĕrul" — Lei 80.

Cartea ce nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă

Cântarea Cântărilor

de Corneliu Moldovanu

„Versul curge lin şi este de o frumuseţe sufletească ce te copleşeşte.

Virgil Carianopol
„Naţionalul Nou"

Un volum tipărit în excepţionale condiţiuni technice pe hârtie velină cu numeroase desene în culori de I. Anestin.

Editura „Adevĕrul". — Lei 50

Cartea ce trebuie cetită:

TANANICA

Roman de V. Corbasca

„Tananica se citeşte cu interes crescând şi clasează pe autor în rândul prozatorilor de mare talent.

Liviu Floda

„Cartea d-lui Corbasca contribue la mărirea materialului atât de sărac în ceiace priveşte cunoaşterea vieţei nostre săteşti.

I. Drăgan
„Critica"

Editura „Adevĕrul" — Lei 60

O POVESTIRE EXTRAORDINARA

a apărut sub titlul **„Barca Neagră"** în excelenta colecţie „Călătoriile fantastice ale lui **BILL ŞGAZON**" (No. 26). — Fiecare număr cuprind un roman complet, în 48 pagini, cu numeroase ilustraţiuni şi costă numai 3 lei.

Actualităţi Ştiinţifice

Razele X în tehnică

Serviciul technic de control al căilor ferate germane, foloseşte, pe o scară întinsă, razele X .razele Roentgen) foarte penetrante, produse de tuburi speciale cu tensiunea electrică înaltă.

Aceste radiaţiuni sunt utilizate pentru examinarea structurii pieselor metalice şi a sudurilor la maşini, precum şi a podurilor în beton.

Această operaţie de verificare se face graţie unui procedeu ingenios de **„auscultaţie prin transparenţă"** a materialului.

Fotografiile radiografice, luate în momentul operaţiei, revelează în mod distinct rupturile interne, crăpăturile ascunse şi alte defecte care trec în general neobservate la controlul făcut prin metodele obişnuite.

E lesne de înţeles serviciul incalculabil, pe care acest procedeu modern îl aduce securităţii călătoriilor pe căile ferate.

Raze vindecătoare la distanţă

Un technician vienez a realizat de curând o invenţiune senzaţională.

E vorba de anumite raze vindecătoare, care pot fi trimise la o distanţă de 200 de metri, capabile să străbată casele şi zidurile cele mai groase, pentru a ajunge astfel până la pacientul, căruia îi sunt destinate.

Efectul acestor raze ar fi — după câte se afirmă — o uşurare imediată.

E suficient ca bolnavul să-şi acopere partea dureroasă a corpului cu o stofă specială, alcătuită din lână şi un amestec de metal. Această stofă joacă rolul unei antene de radio.

Dacă de pildă, pacientul suferă de dureri de cap, el trebue să-şi pună pe frunte o bucată din această stofă, care concentrează astfel razele, realizând un efect binefăcător.

După cum vedem, avem a face cu un tratament prin radio, care se deosebeşte însă esenţial de obicinuita terapeutică radio-electrică, prin faptul că undele scurte sunt lansate în spaţiu, şi nu aplicate direct, prin contactul unui electrod cu epiderma bolnavului.

Acţiunea undelor hertziene foarte scurte asupra substanţelor organice este de altfel bine cunoscută de savanţi.

Cercetările remarcabile ale doctorului E. Weissenberg, şeful radio-staţiei de unde scurte la clinica de boli nervoase din Viena — au provocat o adevărată revoluţie în acest domeniu.

Tratamentul la distanţă prin unde scurte acţionează într'un mod foarte prompt în special în cazul boalelor nervoase, a nevralgiei faciale, crampelor vaselor sanguine, boalelor de rinichi, migrenelor, etc.

Suferinţele cele mai acute sunt adesea potolite numai după câteva minute.

Razele vindecătoare nu pot fi transmise deocamdată decât până la o depărtare maximă de 200 de metri.

Este de prevăzut însă că o perfecţionare a aparatului de emisie, va permite să mărim de câteva ori această distanţă.

Medicii vor ajunge în curând să ne trateze, fără să-şi părăsească locuinţa; va fi suficientă o simplă manevrare a unui aparat, ale cărui unde binefăcătoare sunt lansate împotriva boalei diagnosticate.

Febra măsurată electric

In clinica doua a Institutului medical „Charité" din Berlin, se foloseşte de câtva timp un instrument electric pentru măsurarea temperaturii în cazurile de febră.

Graţie acestui instrument special, se pot citi indicaţiile temperaturei cu o aproximaţie de o sutime de grad Celsius. Acelaş procedeu a permis să se stabilească cu o extremă preciziune diferenţa între temperatura corpului, măsurată respectiv la subţioară şi rectal. S'a constatat că această diferenţă este numai de 2—3 zecimi dintr'un grad, adică mult mai mică decât se credea în general până acum.

Lână îngheţată

Lâna brută poate fi curăţată nu numai prin spălare, cum se făcea până acum, ci şi printr'un procedeu special de răcire, de curând pus la punct.

Intr'adevăr, s'a dovedit că, dacă introducem lâna într'o ambianţă la temperatura de 37 de grade, materialul astfel îngheţat poate fi curăţat cu uşurinţă. Toate impurităţile şi corpurile străine sunt înlăturate prin isbire şi strecurare...

Lâna, curăţită prin acest procedeu, e superioară în calitate şi culoare lânei spălate în felul obicinuit.

Progresele televiziunii

Recenta expoziţie de radio din Berlin, în mare parte pustiită de un incendiu violent, a prezentat, între atracţii, ultimele realizări în domeniul televiziunii.

De-altfel, şi expoziţiile din ultimii doi ani, organizate în capitala Reichului, prezentau aparate de televiziune. Inovaţia anului curent o constitue însă superioritatea procedeelor actuale pentru transmisiunea imaginilor.

Impresia generală, pe care au avut-o vizitatorii ultimei expoziţii berlineze, este că a sosit momentul promovării în public a nouei invenţiuni. Cu atât mai mult, cu cât folosirea aparatelor televizoare a devenit extraordinar de simplă.

E suficient să acordăm receptorul de sunete, pe unda emiţătorului de radio şi tot restul se realizează automat în aparat.

Există numai un singur buton, destinat reglajului intensităţii luminoase a imaginilor.

Totuş, pentru moment, răspândirea televizoarelor e stânjenită din pricina preţului lor prea ridicat, care variază între 600—2000 de mărci.

Pentru reportagii şi complectarea vizuală a recepţiilor de radio, actuala calitate a imaginilor e suficientă. Pentru scopuri artistice însă, această calitate necesită încă o ameliorare. După ritmul progreselor realizate în timpul din urmă, suntem îndreptăţiţi să aşteptăm în curând perfecţionarea definitivă a sistemelor practice de televiziune.

Ing. I. S.

Mărunte

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului Literar": Manuscrise, reviste, cărţi, etc. — a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între 6—7.

— *Colaboratorul nostru d. MICAEL BARRI primeşte, pe aceia cari doresc consultaţiuni astrologice directe, în fiecare zi, între orele 4—7 d. a. la domiciliul său din Bd. Ferdinand No. 24, et. III, Bucureşti. Telefon 23637.*

Gazeta medicală

Sifilis şi căsătorie de Dr. S. Golligorschi. — Vacanţa v'a stricat părul? — Lepra şi regimul alimentar. — Şcoli în aier liber. — Există nebuni lucizi? Primele răspunsuri la ancheta: Medicul care v'a salvat viaţa. — Consultaţiuni pentru boli de piept de dr. Mişa. — Aberaţii sexuale: Necrofilia de drd. Sam Watts. — Ziua fericită e acea trăită în aier liber. — Ce se poate găsi într'un stomac. — Artista Cecile Sorel povesteşte cum a slăbit. — Consultaţiuni medicale şi grafologice.

Naufragiaţi dragoste.

Citiţi ediţia II-a din „Naufragiaţii dragostei" studiu psicho-sexual de dr H Martin o lucrare care deşi ştiinţifică, tratează în mod literar nevrozele amorului. Autorul înfăţişează cititorilor o sumedenie de îndrumări, pentru cunoaşterea problemelor sexuale în lumina ştiinţei actuale şi a observaţiunilor personale. In capitolele Higiena morală sexuală, Educaţie, Reformă, autorul preconizează cele mai bune mijloace pentru realizarea sănătăţii şi fericirii înainte şi după căsătorie.

A APĂRUT IN EDITURA „ADEVERUL"

CONST. GRAUR

Cu privire la Franz Ferdinand

Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii şi desenuri.

Exemplarul Lei 100

LA TOATE LIBRĂRIILE

UN ROMAN PREMIAT

A apărut şi la noi un roman care va produce într'adevăr vâlvă. Editura „Adeverul" a obţinut, cu mari jertfe, concesiunea exclusivă de a publica în traducere românească faimosul roman de P. A. FERNIC.

FIARA CU ŞAPTE PIEI

care a fost încoronat IN FRANŢA cu MARELE PREMIU AL ROMANULUI DE AVENTURI, pe ANUL 1935

„Fiara cu şapte piei" în No. 21 al colecţiei „ROMANELE CAPTIVANTE" (Număr excepţional).

Salomeea

Dansând, cu sânul svelt şi coapsa fină,
Şi 'nmlădiindu-şi talia felină,
Ţinteşte 'n vag privirea-i sibilină...

In ritmul lent de muzică păgână,
Cu gesturi moi nălţându-şi alba mână,
Ea simte că-i şi sclavă, şi stăpână...

Apoi, străpunsă de-un fior ce doare,
Roteşte 'n piruete-ameţitoare
Şi lui Irod îi cade la picioare.

CORNELIA BUZDUGAN-HAŞEGANU

Experienţa morţii..

Frumoasa revistă spaniolă „*Cruz y Raya*", de filosofie şi literatură, are în fruntea unui număr al său un articol de P. L. Lansberg, din ale cărui concluzii traduse în franţuzeşte, dăm aci un fragment:

...„Moartea nu este, la origina sa, o posibilitate imanentă a existenţii personale, a existenţii însăşi. Ea este ca o intrusă în existenţa noastră, căci procedă dintr'o regiune străină. Fiecare însă trebuie să-şi pună ca o datorie neapărată de împlinit să şi-o aproprieze, să şi-o facă a sa, să-i schimbe caracterul acesta de străină în viaţa noastră. Existenţa personală nu este o fatalitate, de aci urmează pentru ea sforţarea de a preschimba fatalitatea morţii în libertate. Moartea omului este la origină, e drept, ca şi moartea brutei: Abia se disting una de alta. Dar cu cât personalizarea progresivă a existenţii umane, în ansamblul ei, se afirmă cu atât moartea umană se deosibeşte de a brutei, căpătând un sentiment nou. Caracterul acesta nou este *acceptarea morţii* şi această acceptare presupune învingerea unei rezistenţe.

Este rezistenţa tendinţei, a avântului personalităţii umane spre o realizare a sa proprie şi spre veşnicie, căci ea nu e, *în esenţa ei*, o existenţă care se apleacă şi tinde spre moarte.

Persoana umană nu poate schimba existenţa exterioară, ontologică a morţii, decât făcând din ea mijloc de perfecţionare, de realizare, dincolo de pragul ei îngheţat.

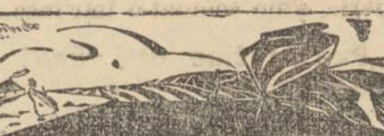
„Origina metafizicii nu este *neantul*, care se revelează în durere şi groază, ci în acea existenţă pe care ne-o descoperă „Eros" filosoful, care a izbutit să şi-o însuşească". Iar mai departe:

„Nu e vorba aci „de voinţa de a trăi" a lui Schopenhauer, acea voinţă, *inerentă vieţii în genere*, ci de impulsul *persoanei umane de a se realiza şi a se eterniza ca unicitate*.

„In adâncul fiinţei în genere există un act: *afirmarea de sine*. In fiinţa umană este afirmaţia de sine, dar ca un tot unic. Persoana umană este expresiunea voinţii acestei unicităţi. Omul urmăreşte să realizeze această *unicitate* substrăgându-se timpului în curgere.

Credinţa în viaţa veşnică nu este atât o consolare, cât o *expresiune, o actualizare a acestei impulsiuni ontologice*. Moartea considerată ca definitivă, moartea fizică, ca negaţiune universală a existenţii noastre, este izvorâtă dintr'un act de necredinţă deznădăjduită, este un act prin care persoana umană se tăgădueşte în ea însăşi.

„Dacă personalitatea umană simte necesitatea de a se supravieţui, aceasta nu e nici din egoism, nici atavism istoric. Necesitatea aceasta universală este mărturia *Unei structuri ontologice fundamentale*. Conştiinţa noastră nu face decât *să reflecte fundul adânc*. Dacă acolo în adânc nu ar exista acel ceva care se resfrânge în conştiinţă, aceasta ar însemna că existenţa umană se reazimă în întregime pe neant!..."

Citiţi toţi azi:

CÂND MĂŞTILE CAD...

de K. ED. KLOPFER

Romanul femeii care luptă pentru a-şi cuceri fericirea.

în „LECTURA"

-Floarea literaturilor străine -

Lei 4, Romanul complect
La chioşcari, librari şi gări

TABLETE

Tableta tabletelor

Adevărată din tot timpul care fuge e secunda. Socoteala vârstelor pe ani e artificială: nimic nu durează un an, afară de suprafață și nu durează măcar o secundă întreagă la fel. Știu, desigur, lungirea în silă a timpului e practică și corespunde nevoii triste de perenitate. Ofensat de secunda care îl ucide, omul socotește cu veacul, cu jumătatea veacului, cu sfertul și cu decada lui. Au lucrat la o piramidă și la o catedrală câteva generații, ca să înlăture timpul din secunda lui și ca să încapă în lingurița terapeutică marea și nisipul. Secunda e mai adevărată decât veacul și mai proaspătă: aroma ei poate să treacă prin toate celelalte secunde, fără să se complice și să se îngroașe. Secunda e o sămânță, în stare să dea un pom, pe care nu trebuie să-l dea. Ea rămâne integral fertilă sau livada piere într'o grăunță de un centimiligram, înainte de a fi încolțit. Viermele, omida și putregaiul n'au loc într'o mărgică de viață.

Secunda e sensibilă în adevărul ei pictorului de plin aer, care începe stânca eternă în pirostrii dar fugitivă în aspecte: în a doua secundă nu mai este ceeace fusese în secunda precedentă. Intr'o jumătate de oră schița pensulei variază de câteva sute de ori, dacă trebuie calculată sinceritatea și făcut abstracție de un convenționalism, pe temeiul căruia se realizează tablourile istorice și compozițiile muncite.

S'a spus că munca și disciplina ei, într'adevăr salvatoare într'un mediu convențional, dau în artă rezultatul care imobilizează timpul și întărește inspirația sălbatică. Dacă n'ar fi acumularea secundelor, topite în lucru opera cum se chiamă, n'ar comporta emoție, adică ceeace este permis de transpus din viață pe material cu un instrument.

Fals. Intre emoție și muncă e incompatibilitatea. Cea mai mare emoție o exprimă rugăciunea, nici chiar poezia. Ai văzut tu rugăciuni, a cărora vocală să depășească secunda cu mult? Tatăl nostru e mai substanțial decât toate molitvele, la care s'a muncit, evident, pentru înlănțuire logică și concepție, multă vreme. Mirajul invocației a pierit. Fraza incidentală dintr'un text de povestire și de rugă, aparține secundei nu muncii.

De altfel literatura anului nu poate avea nicicând puritatea literaturii secundei și este, cinstit vorbind, și mai ușoară, de vreme ce ne găsim încă la Esop, în ceeace privește fabula și înțelesul rapid. Intr'o pagină și este foarte greu de păstrat nivelul tonului și al frazei, în celula cărora scade substanța, necum într'o carte. In afară de povestirea epizodică, organizată pentru singura peripeție și care-i o literatură consacrată de domeniul mai curând al istoriei decât al artei, restul literaturii este impresie, secundă, umbră care dă lucrurilor ocol și culoare. Căci totul trebuie redus la emoție și la vibrarea neașteptată a sentimentului dormitiv.

E și un fel de datorie să utilizezi materialele conform unui aspect de contemplare, și să le întorci către secunda vie și adevărată, ca la un rafinament.

Cărțile noi

Cartea e un lucru frumos chiar dacă nu este citită și învățată, un mobilier. Colorul ei salvează de multe ori prestigiul proprietarului și al casei, dar e decorativ într'adevăr și e singurul obiect care nu se aseamănă decât cu cartea. O domnișoară dintr'o mare familie, învoită cu severitățile agonisitei grele, și-a pus gustul, talentele și studiile în serviciul acestui cotor și al scoarței și a făcut din cartea nelipsită de pe mesele lustruite ale unui interior bine ținut, o bijuterie.

O doamnă, de asemeni își ostenește degetele cu aceeaș prețioasă meserie, care consistă în îmbrăcarea cu piele și aur a unui volum. Deosebirea dintre îndeletnicirea celor două persoane decoratoare și a legătorilor de cărți cum îi cunoaștem este că ele se încearcă să dea fiecărei cărți o figură proprie, adecuată conținutului. Dacă proprietarul volumului dat la cartonat îl citește sau nu, îl privește: Domnișoara și Doamna care caută o inspirație la lucru o citesc neapărat.

Cartea a devenit un obiect de dar la zile mari. E un progres că primitorul nu se simte jignit. Să primești de ziua d-tale o sută de cărți, frumos legată fiecare, e preferabil celor 5 port-vizite, 8 aprinzătoare de țigări, 4 perechi de butoni, 2 tabacheri, 10 mașini de ras și câteva alte obiecte din seria consacrată în prețurile mijlocii. De obicei ele se cumpără o singură dată și trec din mână în mână și dela sfânt la sfânt, pe principiul că din dar se face darul. Cărțile nu mai ies din casa în care au intrat. O spiritualitate chiar absentă, tradusă cu un respect pentru cărțile și necitite real, împiedică circulația vulgară.

Copiii și-au adus cărțile acasă cu o atenție revelatoare. Pachetul nu trebuie atins de celălalt. E un sacrilegiu ca mâna băiatului să pipăie grosimea cărților fetei și invers, cărțile băiatului nu primesc să fie efeminate prin răsfoirea paginilor cu un deget de fetiță. Autoritatea pachetului sporește cu rechizitele mici din interior, gume versicolore, echere, mașini de ascuțit creionul, creioane în culori.

Numai că autorii și mai ales desinatorii n'au aceleaș scrupule profesionale ca doamnele legătorițe și ca-școlarii. Autorii textului sunt adeseori suprem de evazivi cu subiectele tratate și desinatorii n'au avut încă timpul să învețe anatomia. Copiii lor din cărți sunt cocoșați, uriți și rigizi, genunchii nu se mișcă, brațele stau grele, ceafa a înțepenit. E un grafic elementar, care constituie prima datorință a unui desinator, un alfabet al formelor dincoace de personalitate și interpretare, încă neînvățat. Domnul știe să facă o compoziție foarte intelectualizată dar nu știe să scrie un picior. Inchipuiți-vă un scriitor căruia i s'ar comanda să facă descripția critică a unui cal înhămat și care n'ar putea să se achite de o sarcină atât de primitivă decât vorbind despre Cleopatra.

In general, scriitorii, cu sau fără talent — e fără importanță acest adaus parazitar — stau cu mult mai bine decât colegii lor desinatorii.

T. ARGHEZI

ION LUCIAN MURNU — Casa de sub deal

BERNARD DE VAULX

Curtea regală spaniolă văzută de Infanta Eulalia

Republica spaniolă din 1868 și cea din 1931, sunt cele două limite istorice între care se desfășoară „Memoriile infantei Eulalia.

Aceste memorii plac în primul rând fiindcă sunt libere. Aspra etichetă spaniolă a nemulțumit întotdeauna pe această principesă, fiica Isabelei a II-a, sora lui Alfons al XII-lea și mătușa lui Alfons al XIII-lea. Ea n'a căzut însă niciodată în extrema inversă, criticând tot ce vedea în jur.

Farmecul și interesul amintirilor sale e că deși foarte personale și câteodată critice, sunt complect lipsite de asprime.

Măritată cu Anton d'Orléans, fiul ducelui de Montpensier, el însuși fiul lui Ludovic-Filip — un principe puțin demn de ea și de care s'a despărțit curând — ea ar fi putut să ne plictisească cu povestirea decepțiilor încercate, ceeace n'a făcut. Infanta Eulalia vorbește mai ales de cei din jurul său foarte liber. dar fără răutate; de suveranii Europei, pe care i-a cunoscut în intimitate, de oamenii politici, de Vatican și de curtea Spaniei a cărei viață o evocă în tablouri extrem de distractive.

In tinerețea sa, la palatul regal domnea influența strâmtă a Isabelei a II-a. Regele și ceilalți membri de la curte erau complect izolați de lume. „Intre Spania și noi — scrie infanta — se ridica un zid imposibil de trecut... iar noi trăiam ca prizonieri ai protocolului”.

Ea-și dădea perfect seama ce înseamnă să fii infanta Spaniei „și câte piedeci punea acest titlu lipsit de orice privilegiu, tendințelor naturale ale tinereții”. Când a fost anunțată, în 1882 (pe atunci avea optsprezece ani) că va trebui să-și facă intrarea în lume la un bal dat de ducesa de Baileu, ea a simțit „o profundă decepție”. Infanta știa prea bine că pentru ea balul proectat va fi lipsit de orice farmec. Totul era aranjat mai dinainte. Protocolul o silea să danseze numai cu ambasadori, mai toți oameni bătrâni, pe când celelalte fete, care nu erau prințese erau libere să danseze și să vorbească cu toți cavalerii de vârsta lor și aleși mai mult sau mai puțin de ele. Toată seara a trecut într'o plictiseală de nedescris iar odată întoarsă la palat principesa obosită a căzut imediat „într'un somn neturburat de vise”. Fără să știe însă s'a pomenit obiectul unui neîntârziat consiliu de disciplină. Camerista sa, pe când îi aranja rochia de bal s'a înțepat cu un ac de cravată, de care era prins de rochie următorul bilețel: „Eu sunt un vierme, care mă târăsc pe pământ, îndrăgostit de-o stea și acea stea se numește Eulalia”.

Isabela, sora sa mai mare, a discutat mult această întâmplare cu doamna lor de onoare. In cele din urmă a intrat furioasă în camera infantei cu biletul ucigaș în mână.

Somată să dea explicațiile necesare, tânăra prințesă a răspuns că nu știe nimic din toate acestea.

— Eram atât de somnoroasă — a mărturisit ea cu sinceră naivitate — încât nu observam nimic în jurul meu. Cum era să văd deci acul cu care era prinsă scrisoarea?”

— Dacă ți se întâmplă astfel de lucruri când dormi — a strigat Isabela în culmea furiei — mă întreb ce ți s'ar mai putea întâmpla când ești complect lucidă.

Regele Alfons XII, fratele Infantei a fost imediat pus la curent cu cele întâmplate. Mult mai inteligent, regele a privit incidentul în proporțiile sale adevărate, mulțumindu-se să atragă atenția sorei sale ca altă dată să fie mai puțin distrată.

Alfons al XII-lea a încercat să îndulcească această etichetă, a cărui extremă severitate și tiranie se vede foarte bine dintr'o celebră anecdotă. După moartea sa însă, sub influența văduvei sale Marie-Cristine, mama lui Alfons al XIII-lea, curtea și-a reluat aerul său posomorît de odinioară.

Micul rege era răsfățat într'un mod nepermis. Mătușa sa, Isabela rămăsese la aceeași formulă învechită că: „Regele nu greșește niciodată”. Când dă un ordin, el trebue să fie ascultat” zicea ea. Aceste cuvinte repetate de sute de ori pe zi și de toți cei din jur, desvoltă în moștenitor dorința de a-și exercita puterea.

Singură Maria-Cristina încercă să domine în el gustul de autoritate absolută, încurajat de întreaga curte.

Următoarea anecdotă ilustrează de minune conflictele de familie ridicate de educația lui Alfons al XIII-lea.

Cu ocazia serbărilor de încoronare din 1902, Eulalia a stat mai multă vreme la palatul regal din Madrid, tocmai în timpul când regele, încurajat de Isabela, se încăpățâna să-și încerce puterea asupra celor din jurul său.

In timpul unei mese, după plecarea principilor străini, s'a servit conopidă, legumă pe care Infanta Eulalia n'o putea suferi.

— De ce nu mănânci conopidă? a întrebat regele.

— Nu-mi place și n'am mâncat niciodată.

— Ei bine! mănâncă astăzi — urmă regele zâmbind, poate ca s'o ispitească pe Isabela, sau ca s'o necăjească pe Eulalia.

Eu vreau să mănânci.

— Mănâncă — insistă Isabela. Regele vrea să mănânci și din moment ce el comandă, trebue să te supui.

De sigur că masa s'ar fi isprăvit cu scandal dacă nu intervenea Maria-Cristina, care încercă să-i explice fiului său că nu trebue să ducă prea departe autoritatea sa regală.

Regenta își creștea bine fiul (Infanta Eulalia spunea chiar că bunele sale sfaturi l-au salvat).

Un principe marocan, venit să viziteze Spania, fiind întrebat ce impresie i-a lăsat palatul regal, a răspuns:

— „In adevăr, totul e somptuos și foarte frumos, dar haremul regelui lasă mult de dorit”.

Spaniolii erau de aceeași părere. Protocolul cerea ca Joia Mare să meargă toată curtea împreună cu clerul în piața Isabella II, unde se oficia serviciul divin, în mijlocul mulțimii.

Poporul din Madrid n'a putut să-și ascundă impresiile.

In timpul unei procesiuni de felul acesta, o voce din mulțime a strigat chiar în fața suitei reginei:

— Doamne, ce urîte sunt doamnele de onoare ale Majestății Sale.

— Ele regretă destul aceasta — fu răspunsul contesei de Punoenrostro, cu un surâs amabil.

Anul următor a fost suprimată tradiționala procesiune.

Tânărul rege Alfons al XIII-lea, a declarat imediat că nu va putea suporta fără revoltă tutela rigidului protocol impus de mama sa. Faptul a devenit și mai evident cu ocazia logodnei sale.

Marchizul de Villavrutia, diplomat de școală veche, hotărîse căsătoria tânărului rege cu principesa Patricia a Marei-Britanii.

Intre timp însă — scrie infanta Eulalia — Alfons al XIII-lea s'a întâlnit la Windsor cu „o frumoasă principesă, poate cea mai frumoasă din Europa, cu fața albă, cu ochii limpezi și nevinovați, cu părul blond deschis și cu trăsături nespus de fine, demne de penelul unui maistru”. Numele său era Ena de Battenberg; nepoata preferată a reginei Victoria.

Toată ființa ei deștepta dragoste. Neastâmpăratul Monarh a fost în curând subjugat. Dragostea era împărtășită încât amenința să distrugă toate planurile politicei. In adevăr era o imposibilitate însuși gândul de a întoarce pe tânărul rege de pe drumul ce pornise. La Biaritz s'a întâlnit din nou cu principesa Ena. De acolo a trimis mamei sale următoarea telegramă: „M'am logodit cu Ena. Sărutări. Alfons”.

Căsătoria a avut loc la 31 Mai 1906. Din acea zi a luat naștere o nouă curte. Tânăra regină a început prin a mări numărul doamnelor de onoare, alegând pe cele mai frumoase și mai elegante dela Curte. Apoi și-a creat pentru marile ocaziuni o uniformă.

Toaleta de paradă era de lamé cu o trenă din aceeași stofă și care pornea dela talie în jos. Lameul purtat de regină era auriu, cel purtat de infante argintiu, iar al doamnelor de onoare cenușiu.

In acest fel se obținea un somptuos și bogat ansamblu, fără a da impresia de lux exagerat.

Austerei curți de sub domnia Mariei-Cristina și a celei plicticoase și cu tendințe mistice a Isabelei a II-a, urma o curte „însuflețită, veselă și frivolă, modernă și luxoasă”. Țara era mirată, câte odată chiar indignată, atât de promptă fusese transformarea. Infanta Eulalia crede însă că tocmai această transformare a fost salvare pentru spiritul spaniol. Ea a făcut ca Spania să intre în spiritul Europei în ceeace privește moda și viața femeii, ea a determinat chiar o renovare a teatrului, introducând naturalul și dând la o parte acele tirade în versuri care-l îngreuiau.

In lumina acestui fast, se văd parcă mai bine suferințele de jos — și se explică răsturnările istorice.

Justiția imanentă a lucrurilor își dă totdeauna verdictul cel drept

A. S.

O femeie a trecut....

Que tu viennes du ciel ou de l'enfer, qu'importe
O Beauté! monstre énorme, effrayant, ingénu!
Si ton oeil, ton souris, ton pied, m'ouvrent la porte
D'un infini que j'aime et n'ai jamais connu?

De Satan ou de Dieu, qu'importe? Ange ou Sirène,
Qu' importe, si tu rends, fée aux yeux de velours,
Rythme, parfum, lueur, o mon unique reine! —
L'univers moins hideux et les instants moins lourds?

(CH. BAUDELAIRE: HYMME A LA BEAUTÉ")

Aceste două strofe dintr'un Imn către frumusețǎ al marelui Baudelaire sunt o adevărată pledoarie în favoarea unei universalități a frumosului, care tot frumos rămâne dacă purcede de la Lucifer sau dela îngeri, aceiași zână cu ochi catifelați, împrăștiind în calea ei ritm, parfum, lumină și moarte, formule în care se transfigura arta sacră a poetului hulit.

Un infinit de iubire pe care nu l-a putut niciodată cunoaște, frescă de frumusețǎ cosmică ideală, încarnată sau neîncarnată a fost ținta și geneza tuturor chinurilor vieții lui Baudelaire, pururea în spasmele identificării și contopirii cu acest frumos etern. Iată pentru ce a căutat să se cramponeze de Artă, ca de o sfărâmătură a corăbiei naufragiate, care totuși mai duce pe cel temerar la port.

Viața celui care a scris ritualele „Les fleurs du Mal”, este în adevăr naufragiul unei armade strălucitoare, contra căreia s'au coalizat toate puterile cerului, pământului, apei și ale imundelor veleități omenești. Naufragiul a fost pompos, ca moartea unui creator de credințe: miile de chintale de praf de pușcă aflate în pântecele caravelelor, au sărit dincolo de nori cu flăcări și vacarm de infern, iar după ce s'a ivit soarele indiferent, pirații au cules în vârful căngilor o carte...

Baudelaire și Iubirea? Fără îndoială că este titlul unei cărți misterioase, ferecată în legături grele, cu filele populate de halucinații și vedenii, de închipuiri de femei eterice și ideale, deasupra cărora planează însă obscen și real, rânjetul statuii negre, bruta perfectă în linii care a fost Jeanne Duval. Adevărata dragoste, dibuirea suletului complimentar în haosul terestru, n'a cunoscut-o; investigațiile disperate ale poetului în căutare de iubire l-au dus numai spre amorurile banale, fără a simți fiorii subtilului schimb de sentimente eterne. Poate că Baudelaire a căutat dragostea fără s'o găsească, atunci când era desgustat de mercenarele decăzute; se prea poate însă, să se fi temut pur și simplu de femei, ca să nu fie înșelat, îndoindu-se de sinceritatea femeii, cea mai apoteozată și defăimată ființă de pe planetă. Cum să poată însă iubi poetul o femeie, atunci când o acuză că ar dori să treacă tot universul prin patul ei?

„Tu mettrais l'univers entier dans ta ruelle,
Femme impure! L'ennui rend ton âme cruelle.

(„SPLEEN ET IDÉAL”, XXV)

Poetul căuta diamantele în pulbere și iubirea în buduarele de frequent transit; de aceea nici sincerele emoții căutate nu putea să le înregistreze:

Si, quelque soir d'un pleur obtenu sans effort
Tu pouvais seulement, o reine des cruelles,
Obscurcir la splendeur de tes froides prunelles.

Atunci sărmanul ar fi împrăștiat larg tot tezaurul său de mângâieri pe trupul „nobil” al femeii iubite.

Frumusețea nu se sinchisește de suferințele oamenilor, dimpotrivă, ea este creată anume pentru sbuciumul oamenilor, miraj dureros al unei fericiri greu de atins. Bieții muritori fascinați, aleargă cu pași nebuni în căutarea eternă a himericei perfecțiuni, și goana lor se termină la fel cu tragedia fluturilor masacrați de globul rece și luminos. Frumusețea este o zeitate teribilă care tronează în văzduhuri ca un sfinx neînțeles; complect indiferentă față de oameni, ea nici nu râde, nici nu plânge.

„Je trône dans l'azur comme un sphinx incompris;
J'unis un coeur de neige à la blancheur des cygnes;
Je hais le mouvement qui déplace les lignes,
Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris.

(LA BEAUTÉ)

Poeții, amanți nenorociți, își consumă viața în adorarea barbarei frumuseți, ibovnică imponderabilă, care nu se dă la nimeni. O spune chiar dela început, sincer, ca și cum ar vrea să-și prevină victimele de mai târziu:

„Je suis belle ô mortels! comme un rêve de pierre,
Et mon sein, où chacun s'est meurtri tour à tour,
Et fait pour inspirer au poète un amour
Eternel et muet ainsi que la matière,

(LA BEAUTÉ)

Natura care dă acea materie eternă și mută, este la fel de nepăsătoare față de calvarul oamenilor, — astfel cum ne-o arată vorbind aristocratul Alfred de Vigny, retras într'un donjon de ivoriu, scârbit de a vedea mereu la preț meschinul și mediocritatea. Natura și frumosul suveran disprețuesc pe om, geniala ființă care a smuls atâtea taine necunoscutului; iar omenirea însăși disprețuește pe cugetător și pe poet, ființe neînțelese pentru ea.

Olimpicul de Vigny, mândru de strămoșii și de gândirea sa, caută să se izoleze cu „Eva” în **„La Maison du berger”**; mândra sa solitudine, disprețuitoare și seniorală, este nu numai paradisul ideilor, ci o reacțiune de protest contra destinelor omenești, îndreptată chiar împotriva Divinității.

Baudelaire a reacționat contra obstacolelor din calea fericirilor, neiubind umanitatea întreagă, care în fond este masa odioasă condusă de farsori și de mediocrități; acea mulțime inconștientă în care femeile trădează, nu pricep nici ele pe poeți și adesea își licitează farmecele ancestrale.

Paradisul terestru este stăpânit de aur, de femee și de frumos. Neputând forța ușile grele ale templului iubirii pământești, Baudelaire s'a îndreptat cu pași vindicativi, dar bolnăvicioși, spre Paradisurile artificiale, sticle multicolore și înșelătoare având un generos efect imediat: disprețul pentru stupiditatea realităților prezente sau devalorizarea vieții însăși.

Convins de tragedia înșelăciunii planetare, care mistifică viața oamenilor, Baudelaire așteaptă și cântă o moarte liberatoare:

— O mort, vieux capitaine, il est temps! levons l'ancre!

Charles Baudelaire a fost un alchimist întunecat, pentru care existența întreagă s'a redus la turnul secret plin cu retorte, alambicuri și cuptoare, în care și-a ros zilele căutând elixirul vieții și năvala de aur din plumb sau fer ruginit. Din creuzetele sale n'au ieșit nici aur nici licori fermecate; au ieșit însă o infinitate de crisalide, alcătuind ele un întreg univers, al milioanelor de sen-

Continuare in pag. IV-a

zaţii subtile corespunzând labirintului său sufletesc. Poetul lipsit de o axă terestră stabilă emblemă ambulantă de sihăstrie a viţiului, şi-a dat seama că salvarea i-ar fi venit poate dela o femee ideală, fiinţă de două ori chimerică pentru dânsul.

O femee a trecut! Câte posibilităţi într'o femee! O infinitate de posibilităţi de bine şi de rău, zăcăminte de poezie sau de voluptate, — toate acestea apar îndărătul fiecărei femei dorite de ochii iscoditori ai bărbatului, umil sau triumfător pionier prin uliţele vieţii.

Odată a trecut pe dinaintea poetului o femee celestă, cu iuţeala fulgerului orbitor care-ţi descopere pentru o clipă un peisaj dumnezeesc în besna nopţii. A fost viziunea unei fericiri mult visate, întruchipată în forme suple de femee. Cine era, o taină apăsătoare. Patronii frumosului baudelairian i-au trimis înaintea ochilor obosiţi de meditaţii mercantile, o formă de femeie care să-i arate doar cât un fulger frumuseţea vieţii trăită la umbra unui sân ocrotitor, generator de poezie a întregii firi omeneşti.

Une femme passa, d'une main fastueuse
Soulevant, balançant le feston et l'ourlet ;
Agille et noble, avec sa jambe de statue.

(A UNE PASSANTE)

Era înainte cu puţin de 1861 sau chiar în acelaş an, când au fost scrise versurile din „A une passante". Poetul rătăcea absent, în mijlocul vacarmului străzii, sanctuarul mulţimii fericite cu nimic. Trecu o femeie învăluită nu numai în acorduri de parfum, ci în vălurile cernite ale unui doliu mare, acel doliu care adesea expune femeia mai mult la admiraţie decât la compătimire prin negrul revelator „O femee în doliu"? Parcă ar fi o cetate care îşi caută un alt tiran sau rege, suportând cu eroismul speranţei eventualitatea celei mai mediocre succesiuni.

Femeia o clipă văzută de Baudelaire, era un exemplar înobilator al speciei, cu piciorul de statue şi mâna splendidă

„Moi, je buvais, crispé comme un extravagant,
Dans son oeil, ciel livide ou germe l'ouragan,
La douceur qui fascine et le plaisir qui tue.

Poetul, deprins cu „plăcerile care ucid", a sorbit durerea care fascinează din ochii necunoscutei, vaste arene unde pot lua naştere cele mai teribile furtuni. Această imagine baudelaireiană ar trebui să fie idealizată de femei. Se poate aduce oare ochilor femeilor un elogiu mai vibrant decât că sunt un câmp în care germinează uraganele?

Frumoasa îndoliată deţinea o verigă din eternitate, prin moartea unei fiinţe scumpe, şi poetul s'a simţit şi mai copleşit de graţiile ei, aducând aminte, prin decorul negru de doritul „vieux capitaine". Viziunea a dispărut iremediabil, după ce a strecurat în sufletul poetului o picătură din elixirul amar al vieţii pierdute:

. . . . Fugitive beauté
Dont le regard m'a fait soudainement renaître,
Ne te verrai-je plus que dans l'éternité?
Ailleurs, bien loin d'ici! trop tard! jamais peut-être!
Car j'ignore ou tu fuis, tu ne sais ou je vais,
O toi que j'eusse aimée, ô toi qui le savais!

(A UNE PASSANTE)

Versurile triste şi sincere „A une passante", colorează mişcător catastrofa existenţei lui Baudelaire. O clipă numai, renăscut din cenuşa paradiselor sale abjecte, a simţit contopirea cultului său bolnav cu aceea fugitivă frumuseţă, pe care ar fi iubit-o şi care ştia! Amândoi nu-şi cunoşteau căile, nici poetul care nu şi le cunoştea niciodată, nici frumoasa îndoliată; s'au despărţit pentru vecie, după o fericire care a durat nici cât vremea unui surâs!

Poetul alchimist a găsit odată aur în vasul cu plumb, aurul a strălucit o clipă lăsând în urmă lumină de sepulcru; a venit apoi neantul.

Baudelaire ar fi iubit-o nespus de mult pe femeia aceia, care plângea după cineva şi dacă ar fi avut acest noroc, sigur că n'ar mai fi lâncezit prin fotoliile cu lâna afară, din întunecoasele budoaruri ale curtezanelor obosite.

Cine ştie cum se orchestra atunci universul lui Baudelaire, desmierdat de acea subtilă **„main fastueuse"?**

AUREL GEORGE STINO

10 Nuvele alese

de autori mondiali iluştri

Jakob Wassermann (Austria) „AMULETA"
Pierre Frondaie (Franţa) „FEMEIA CU TIGRUL"
Pantelimon Romanov (Rusia) „UN CONCERT"
Axel Munthe (Suedia) „JOHN, COPILUL FĂRĂ ZÂMBET"
Doussia Ergaz (Franţa) „IN UMBRA IDOLULUI"
Frédéric Boutet (Franţa) „COLIVIA AURITĂ"
Frida Schanz (Germania) „DARUL CEL MARE"
H. C. Bailey (Anglia) „MORMÂNTUL PREISTORIC"
Osip Dymov (Rusia) „JERTFA DE SINE"
Alberto Insua (Spania) „FEMEIA ŞI PĂPUŞA"

Iată ce găsiţi în colecţia „NUVELELOR ALESE" pentru 20 lei. Fiecare volum din colecţie conţine alte nuvele de alţi autori.

Cereţi la toate librăriile şi chioşcurile de ziare colecţia „Nuvelelor Alese" a celor mai renumiţi scriitori mondiali. 320 pagini 20 lei.

După vacanţă din nou la lucru!..

Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate
Mica Publicitate

Nu uitaţi că MICA PUBLICITATE va fi, pentru Dv., cel mai preţios colaborator înlesnindu-vă să vă procuraţi tot ce aveţi nevoie. Folosiţi-vă de MICA PUBLICITATE a ziarului

DIMINEAŢA

Cea mai răspândită

Cea mai eficace!

Din literatura ţigănească

Dela romi auzite...

La poarta Raiului, Sfântu Petre, bătrânul paznic, se odihneşte pe o lăvicioară cu ceaslovul drepţilor pe genunchi.

In aer plutesc miresme de levănţică, busuioc şi crini, iar albinele harnice zumzăe ca un sunet de flaut.

Obosit de atâta răsfoit în ceaslovul sfânt, care cuprinde numele celor drepţi, a adormit. Iavaşaua i-a căzut pe ceaslov. Arhanghelii Mihail şi Gavril, care străjuesc la poarta Raiului cu paloşe de foc în mâni, îl privesc zâmbind. E atât de neînduplecat şi de ursuz bătrânul portar, încât chiar ei s'au plictisit de capriciile lui. In ciuda lui, dacă ar sosi un suflet care să nu fi avut prea multe păcate, i-ar da drumul pe poartă...

Şi parcă a fost un făcut. La poarta Raiului răsări un om zdrenţuit, slab, tuciuriu, care da să intre pe poartă.

In şoaptă, arhanghelii îl întrebară:

— Ce vrei, suflete?

— Vreau să intru la Rai!

— Păi, cam ce păcate ai făcut, dacă vrei să spui drept?

— De foame mâncam de dulce în timp de post şi de post în timp de dulce, beam cam mult rachiu şi din când în când ciordeam câte-o găină. Căci, dacă-i vorba de mici păcate şi mitropoliţii le săvârşesc...

— Haide, intră repede, până nu se deşteaptă Moş Petrache!

Ţiganul o şterse pe poartă şi nemeri pe aleea Paradisului, unde se înfruptă de fructe, miere şi zeamă de cidru.

In Rai, ţiganul se umfla în pene ca un păun, stând alături de atâţia sfinţi care în viaţă au fost martiri, împăraţi, mitropoliţi şi hagii. Nu l-a întrebat nimeni dacă avea dreptul la Rai şi cum a intrat în Rai. Doar i-o fi cercetat Sfântu Petru foaia lui matricolă din ceaslov...

Atât numai că lui Hagi Tudose, chelarul Raiului, îi lipseau cam des din bunătăţile depozitate în beciuri, bunătăţi rezervate numai pentru sfinţii Mucenici şi Evanghelişti. Iar Hagi Tudose, care avea totul drămuit şi catagrafiat, se sbătea să afle care-i hoţomanul de îndrăzneşte să fure chiar în Rai.

De aceea, veni la Sfântul Petru şi-l întrebă:

— Sfinte Petre, nu care cumva, a intrat în Rai vreun suflet necontrolat de Sfinţia Ta?

— Nu, Tudose, nimeni nu poate să treacă poarta fără să-i iau interogatorul şi să-i constat foaia matricolă din ceaslov.

Dar de ce mă întrebi?

— Nu ştiu cum se face că de câtva timp îmi lipsesc mereu bunătăţuri din chelăria mea şi mi-e ciudă de crap...Oare să nu se fi strecurat, fără să ştii, vreun suflet păcătos în Rai?

— Nu se poate, Tudose, căci pe lângă mine străjuesc la poartă Arhaghelii Mihail şi Gavril...

Iar arhanghelii, clipind din ochi, se făceau că nu aud nimic şi nu ştiu nimic.

Hagi Tudose a continuat să constate mereu lipsuri din fagurii de miere, din elixirul fericirii veşnice şi din azimele proaspete umplute cu anasoane, stafide şi suc de vanilie. De aceea s'a dus în faţa Atotputernicului Dumnezeu şi s'a plâns:

— Doamne, în Rai există un hoţ care mă fură zilnic. Trebue să fie mare şiret dacă eu, Hagi Tudose, pot să fiu furat.

Tu, care ştii toate, trebue să-l ghiceşti...

Atotputernicul îşi mângâie barba, clipi din ochi şi zâmbi cu bunătate.

— De când au început să-ţi lipsească ţie bunătăţile din beciu?

— Cam de vreo două săptămâni.

— Cheamă pe Petrache la mine!

Sfântul Petre, cu ceaslovul la subţioară, se înfăţişă în faţa Atotputernicului.

— Petrache, ai tu catagrafia cu numele celor intraţi în Rai?

— O am, Doamne!

— Atunci să se facă apelul celor ce au intrat în Rai de acum două săptămâni.

Sfântul Petre făcu apelul, sufletele strigate răspunseră la apel şi se constată că un suflet a rămas nestrigat, nefiind trecut pe lista celor ce intraseră sub controlul lui Sfântu Petre în Rai. Acest suflet era ţiganul

— Cum ai intrat în Rai, baragladină?

— Cum intră oricare suflet drept...

— Eu nu ţi-am luat nici un interogatoriu, nu te găsesc semnat în ceaslovul meu şi nici nu-mi amintesc să te fi văzut măcar la poarta Raiului.

— Sfinte Petre, să mă trăznească Sfântu Ilie dacă nu mi-ai luat *intirigatorul...* Poate că ai uitat să mă notezi în ceaslov!

— Nu mă minţi, ţigane, că eu niciodată nu greşesc în contabilitatea mea... Ia să cercetez foaia ta matricolă, să vedem ce cântă ea? Cum te numeşti?

— Ioniţă Poponeaţă!

— Din ce localitate şi din ce ţară?

— Din Găunoşii, din România...

— Bun! Să căutăm! Popazu... Popescu... Popian... Popovici... Poponeaţă Ştefan... Poponeaţă Ioniţă din Găunoşii. Te-am găsit! Să vedem acum mutaţiile şi notele tale...

„Ioniţă Poponeaţă, ţigan ţambalagiu, căsătorit, cu copii... Element rău. Bea, minte, fură şi se jură pe ce nu are"...

Apăi, cum ai intrat, spurcatule în Rai ca să pângăreşti cele sfinte?

— Sfinte Petre, am făcut un jurământ ca să nu spun cum am intrat în Rai şi vreau să ţin acest jurământ cu rizicul de-a intra în Iad... De, se cade ca măcar aci în Rai să mă ţin de cuvânt.

Atotputernicul zâmbi din nou şi-şi mângâe barba.

— Petrache, nu e de vină ţiganul că a intrat în Rai; e de vină altcineva. Eu ştiu cum stă tărăşenia. Lasă pe ţigan aci, că continui eu ancheta.

Sfântul Petre plecă necăjit şi în urma lui au fost chemaţi în faţa Atotputernicului, Arhanghelii Mihail şi Gavril.

— Bine, măi cioflingarilor, de ce-aţi lăsat pe ţiganul ăsta să intre în Rai?

— Doamne, am greşit, recunoaştem. Am voit şi noi odată să glumim cu Sfântul Petru şi să dăm drumul în Rai unui suflet, fără ştirea lui. Dar n'am ştiut că ţiganul se va apuca de furat şi în Rai. Lasă-ne să-i tragem câteva paloşe de foc peste spate, ca să se înveţe minte.

Atotputernicul luă de urechi pe arhangheli şi-i pedepsi să stea nemâncaţi două zile iar pe ţigan îl luă de-o parte şi-i spuse:

— Măi ţigane, mai furi?

— Nu, mânca-te-aş!

— Dar cum îl furai tu pe Hagi Tudose?

— Ii vorbeam mereu despre răul risipei şi-l minţeam că într'o alee de smochini, nişte îngeri fac jumări din ouă de păuni, mâncând fără saţ şi peste porţia cuvenită. Când Hagi Tudose pleca să prindă pe îngeri asupra faptului, eu şterpeleam la iuţeală câte ceva din chelăric...

Iartă-mă, Doamne!

— Iertat să fii, dar să nu mai furi!

— Să mi să usuce mâna din cot dacă mai fur...

Ţiganul rămase în Rai. Mereu era spionat de Hagi Tudose, duşmănit de Sfântul Petre şi ameninţat de Arhangelii Mihail şi Gavril că au să-l măsoare cu câteva laturi de paloşe.

Dar ţiganul s'a cuminţit. Nu mai fură. Sub un cedru stufos cântă înăbuşit din ţambal. Ingerii fac roată în jurul lui şi ascultă doine, mânioase, căzăceşti şi bătute.

Sunetele ţambalului merg până la poarta Raiului, turburând somnul fugar al Sfântului Petru şi conversaţiile şoptite ale celor doi arhangheli.

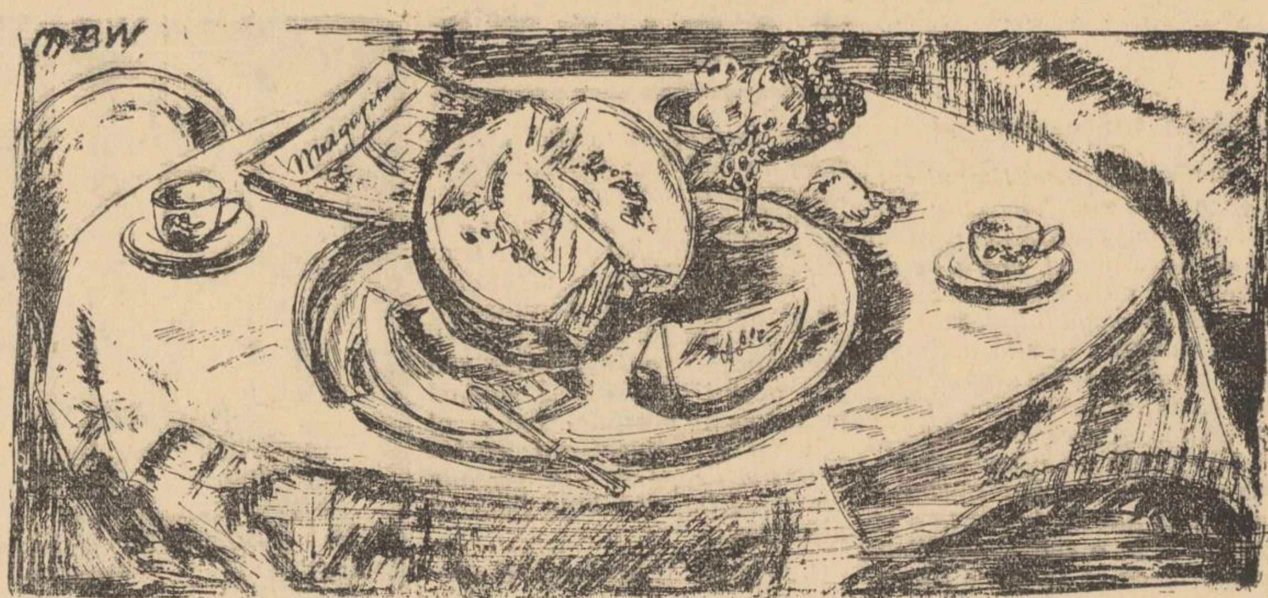
— Ptiu, baragladina diavolului!

Numai Atotputernicul îngăduitor, ascultă melodia ţambalului şi lăsând la o parte toate gândurile Sale înţelepte cu care conduce şi stăpâneşte totul, se lasă furat de un alean binefăcător, ca o recreaţie divină şi necesară pentru tot ce a făurit.

Iar Hagi Tudose, cu cheile la brâu, bănueşte dacă ţiganul, prin cântecele lui, nu voeşte să-l adoarmă şi să-i fure iar bunătăţi din chelărie.

— Cânţi frumos, ţigane, dar cu atât te alegi!

G. A. LAZURICA

PRIMII PAŞI

PRIMA INTALNIRE

Puiu a avut un rendez-vous. Da, da. — orice s'ar spune.

Dar iată, vedeţi şi dumneavoastră dacă nu am dreptate:

Când, în acea zi blestemată, s'a întors acasă dela şcoală, — trebue să ştiţi că Puiu e în ultima clasă de liceu — a aruncat mapa pe un scaun, s'a desbrăcat de palton, — timpul se menţinea încă friguros — şi a luat jurnalul să-l citească. Era gata să se aşeze când văzu pe masă trei scrisori. O invitaţie la o nuntă, o reclamă a unei societăţi de asigurare şi un plic mic albăstrui. Un plic mic albăstrui? Nu-i lucru curat! Pe plic, adresa lui, cu menţiunea „personal". Măi să fie-al dracului! Cine-o fi având treabă cu Puiu?

Se uită înc'odată la adresă: întoarse plicul pe dos: plicul era parfumat. Inutil să vă mai spun că inima a început să-i bată cu putere. Deschise plicul şi observă în acelaş timp că mâinile îi tremurau aproape imperceptibil. Culoarea hârtiei era tot albastră. Două pagini cu scris mărunt. Puiu începu să citească:

Stimate domnule Puiu,

După multe zile de gândire şi de îndoială, am avut îndrăzneala de a-ţi trimite aceste câteva rânduri, care sper că nu te vor supăra. Iată, domnule Puiu, şi scopul acestei mici epistole. Te rog, ca astăzi, între orele cinci, cinci şi jumătate, să-mi faci plăcerea să pot sta de vorbă cu dumneata. Şi pentru că ştiu că eşti puţin cam timid cu fetele, m'am gândit mult la locul unde am putea vorbi, sau mai bine zis, unde aş putea să-ţi vorbesc. Găsesc că locul cel mai nimerit ar fi în grădiniţa Mihai-Bravu, unde desigur suntem feriţi de ochii răi ai lumii. Dacă eşti de aceiaşi părere, vino azi acolo la ora indicată. Te aştept şi îţi cer iertare pentru îndrăzneala mea. Cred însă că îndată ce vei afla gândurile şi sentimentele frumoase ce le am pentru dumneata, îţi vei schimba cu totul ideia urâtă pe care desigur o ai despre mine.

Getta

— Hei, domnule! Ce citeşti acolo? Hai la masă, se aude glasul mamei.

Puiu pune scrisoarea în plic, bagă plicul în buzunar şi se duce la masă. In drum răstoarnă un scaun. Mama îl întreabă:

— Da'ce ai? Eşti bolnav?

— Nu, mamă, — răspunde el. Am... pentrucă... ştii, sunt obosit... însă... Dă-mi te rog puţină apă.

Ia paharul şi bea atât de repede încât varsă jumătate pe haine.

Apoi începe să mediteze asupra scrisorii. Ce noroc că n'a văzut-o altcineva înaintea lui! Dar şi Getta asta, cum trimite acasă o astfel de scrisoare? Ce imprudenţă! — Getta e o fată pe care a cunoscut-o acum vreo două săptămâni. Prietenul care i-a recomandat-o, îi spunea că ea i-a exprimat în mai multe rânduri dorinţa să facă cunoştinţă cu el. A vorbit cu ea câteva banalităţi şi apoi s'au despărţit. N'ar fi crezut Puiu ca dintr'atât, o fată să... ia foc. La drept vorbind, Puiu nu s'a crezut niciodată prea frumos. E adevărat că uneori se găseşte intresant. Dar oricum nu este el făcut pentru a face cuceriri. Bine spune fata în scrisoarea ei: „fiindcă ştiu că eşti puţin cam timid cu fetele". Dar la urma urmei tot trebue să fie atrăgător...

Intre timp masa s'a terminat. Puiu se scoală şi trece în altă odaie. Scoate scrisoarea şi o mai citeşte odată. Observă o greşală gramaticală. Hm! Nu prea ştie domnişoara să scrie. Dar asta n'are mare importanţă: dragostea n'are nevoe de gramatică. Dragostea! Puiu se vede într'un boschet cu domnişoara alături, sărutându-se. Şi el care credea că întâmplări de acestea cu scrisori, etc. se găsesc numai în romane!

Dar ia stai, frate. Scrisoarea spune să vie azi, între 5—5 jum. în grădina Mihai-Bravu. Da, adică peste trei ore. Să se ducă? Dacă îl vede cineva împreună cu domnişoara care are să-i vorbească? Să nu se ducă? Nu se poate. Mă rog: te invită o fată la o întâlnire. Cine ar refuza un astfel de noroc. Poate numai unul ca el. La 5—5 jum., acum e trei.

Până la patru jumătate Puiu nu reuşeşte să ia o hotărâre. Dar asta nu-l împiedică să plece de-acasă, sub pretext că se duce la biblioteca liceului. Privind problema subt toate aspectele, Puiu nu vede însă ce l'ar împiedica să se ducă la o întâlnire. Din contră, refuzarea invitaţiei l-ar face ridicol.

S'a mai văzut...

Din depărtare apare un coleg. Când ajunge lângă Puiu colegul glăsueşte:

— Noroc! Unde te duci?

— Să mă plimb. Dar tu?

— Eu? Ştii, n'ar trebui să-ţi spun. Dar te ştiu discret. Am o întâlnire cu o fată. Şi ştii unde? Tocmai la gară. Mă! ceva teribil. Dar să nu spui şi altora...

— Vai de mine, se poate? La revedere şi... succes.

— Mersi. Pa!

S'a hotărît: se duce. Acum e în faţa prefecturii. Ceasul arată cinci şi zece. E timp. Puiu o ia pe strada care duce la liceu, apoi pe strada Mihai Bravu şi iată-l în faţa grădinii. Intră. Nu vede pe nimeni. E cinci şi douăzeci.. Dar dacă n'o veni? Nu se poate! Doar i-a scris. Ia să facă înconjurul grădinii. Poate o fi pe vreo bancă.

Dacă l-ar vedea un cunoscut acum? Ce caută el azi, Joi, la ora cinci jumătate în grădina Mihai-Bravu? Ei! Se plimbă. Ce, n'are voe să se plimbe?

Nu zău, începe să devină cam neplăcut. Nu scrie oare între cinci şi cinci jumătate? E peste cinci jumătate. Ce dracu? Da, dar femeile nu sunt niciodată punctuale. Bine, bine, dar oricum — e prima întâlnire — putea să vie. După ce l-a chemat...

Na! Asta îi mai lipsea. La capătul aleii a apărut d. Leonida. D. Leonida e un om bogat, fără griji, fără treburi şi, în consecinţă, dispus să stea de vorbă. De câte ori întâlneşte vreun cunoscut îl opreşte şi îl întreabă de una şi de alta şi vorbeşte, şi vorbeşte...

— A, bună ziua, bună ziua, tinere. Ce mai faci? Ce mai face Papa?

— Mulţumesc bine, cu treburile...

— Aşa? Imi pare bine, îmi pare bine. Dar mama?

— Mulţumesc, bine, — tot aşa.

— Da? Da, da, fireşte. Imi pare bine. A! a propos, ia spune, ai ascultat aseară la radio? A fost ceva grozav la Milano...

(Dacă ar veni Getta acum?)

...Inchipue-ţi am ascultat Aida, dela Scala...

(Lua-l-ar dracu, cu Scala împreună).

...Ştii, eu mă înebunesc după muzică. Mi...

Puiu află rând pe rând, cum d. Leonida a fost în Italia şi a vizitat Roma şi Napoli, şi a văzut Pompeiul. Şi a fost şi la Milano, la Scala, unde a auzit (n'ai să mă crezi) pe Carusso, da, da, pe Carusso. Ei, săracu, încă nu murise... Apoi a trecut în Franţa şi a văzut Parisul. O frumuseţe!

— Ei! Eram mai tânăr pe atunci. Ce să-i faci? Sboară timpul. Acum voi, tinerii, e vremea voastră.

In vremea asta, Puiu se uită mereu la ceas. D. Leonida nu înţelege însă. Spune înainte:

— Dar să ştii dela mine, tinere; să fii cumpănitor şi modest toată viaţa. A, păi să-ţi povestesc eu ce mi s'a întâmplat... Dar poate ai vreo treabă? (In sfârşit!)

— Hm, da, vedeţi: trebue să mă duc la un prieten şi...

— Păcat! Dar lasă, ne mai vedem noi...

— Sper şi eu (că o să te ia dracu până atunci; paranteza e bine înţeles, numai cugetată).

— Fireşte. Bună ziua, bună ziua, tinere.

— Vă salut, domnule Leonida.

Uf! I-era frică lui Puiu să nu se întâlnească cu cineva. De ce ţi-e frică nu scapi — spune proverbul. Dar... Asta nu mai e glumă. E şase şi zece. Ce s'o fi întâmplat? Să ştii că n'au lăsat-o de-acasă să vină. Au bănuit ceva desigur. Dar... poate totuşi vine. O fi întârziat numai...

S'a făcut şase jumătate. Se întunecă.

Puiu pleacă uitându-se înapoi de câteva ori. Prima lui întâlnire a dat greş! Asta nu-i semn bun... pentru viitor. Are să caute s'o întâlnească. Trebue să fixeze o altă întâlnire. Nu se poate.

Puiu e iar în faţa prefecturii. Dar dacă totuşi va veni? Ar fi trebuit să mai stea. Să se întoarcă? — Dar iată-l pe colegul cu întâlnirea la gară. El a avut desigur mai mult noroc.

— Ei, cum a mers?, — îl întreabă Puiu.

— Ce să meargă? Am fost eu aiurit pe ziua de azi, că altfel nu se întâmpla... Dar cum dracu am intrat? Mi-a ieşit complect din minte... Şi cine mi-o fi făcut-o?

— Ascultă, bre! Ai căpiat? Ce tot spui acolo? Nu te-ai întâlnit cu fata?

— Ce întâlnit, domnule, ce întâlnit? Ori eşti şi tu aiurit? Cum o să mă întâlnesc azi?

— Azi? Dar ce e azi?

— La dracu, întâi Aprilie, domnule, întâi Aprilie.

— Mă, eşti sigur? Azi e întâi Aprilie?

— Auzi vorbă. Cum să nu fie?

Puiu a înţeles. Şi el care credea atâtea...

— Mă, care o fi dobitocul care ne-a făcut-o?

— Cum „ne-a"? Şi tu?

— Şi eu.

— Tot cu scrisoare?

— Cu scrisoare.

— Ei, asta-i bună. Şi făceai pe sfântul: „Mă duc să mă plimb".

— Păi, la urma urmei, tot cu plimbatul m'am ales. Dar care ne-o fi făcut-o?

— Nu ştiu, dar i-aş trage o bătae... s'o ţină minte.

— Da, da, tot ar fi o consolare... cam slabă însă.

Aşa s'a întâmplat cu prima întâlnire a lui Puiu. Avea dreptate. Chestii de astea cu scrisori se găsesc numai în romane. Şi totuşi, poate că dacă n'ar fi fost 1 Aprilie...

AUREL CERNEA

O petrecere monstră

Când primul grefier Nae Petcu, poreclit Sticlete, a dat cu ochii de moşierul Tase Calomfir — pe care de mult nu-l mai văzuse — a fost de ambele părţi o explozie de entuziasm manifestată, ca de obiceiu, prin câteva înjurături amicale şi glume savuroase în veselia grupului de amici. Şi Petcu şi Calomfir erau pitoreşti şi mucaliţi.

Nae Petcu „Sticlete" era scund, burduhănos, cu un nas mare şi pleoştit atârnând — parcă artificial — de un cap tuciuriu şi stâncos, între doi ochi mici, verzi, şi spâni, înfundaţi sub fruntea scundă. Avea un braţ anchilozat, cu o mână firavă şi moale, spre deosebire de cealaltă, care era uriaşă. Calomfir îi spunea adesea:

— Mă Sticlete, tu, când dai mâna, parcă dai piciorul.

Dar aparenţele lui nefericite erau corectate prin câteva ingrediente cosmetice şi vestimentare: pudră „rachelle", brillantină, bomboane parfumate pentru gură, baston cu mâner de preţ, mănuşi potrivite şi câteva costume de nuanţe deschise pentru plimbare pe calea Independenţii. In ultimul timp grija de exteriorul lui devenise acută, şi pe bună dreptate: acum la vârsta de cincizeci şi doi de ani se hotărîse să-şi schimbe burlăcia pe o căsnicie cu văduva prin deces a unui negustor fruntaş, relativ tânără, de familie şi cu avere bunicică.

Calomfir era în multe privinţe antipodul lui Petcu. Inalt, uscat, cu o faţă şifonată şi roşcovană în care un nas cârn şi lat căsca două nări strâmbe şi păroase, cu o tigvă ţuguiată peste care erau lipite câteva fire de păr aduse cu artă dela ceafă, cu nişte ochi puţin saşii, holbaţi veşnic a mirare şi apoşi, el avea pantaloni ca burlanele, hainele pătate şi ponosite, gulere soioase, cravată strâmbă şi păr crescut din belşug pe ceafă. Pe când dinţii lui Petcu erau de aur, ai lui Calomfir erau rari, lungi şi galbeni — ceeace îl silea să-şi ducă graţios mâna la gură, când râdea cu belşug de haz. Graiul lui Calomfir era ca din butie şi repezit până la poticneală, pe când al lui Petcu era subţire şi rar. Dialogul şi glumele lor aveau pentru cine îi asculta, un farmec aparte şi pentru această împerechiere barocă de sonorităţi. Chiar firile lor ofereau contraste adânci. Petcu era sgârcit până la patimă, fricos şi hipocondru (citia cărţi de medicină populară şi era abonat la câteva reviste de higienă), pe când Calomfir asvârlia banul cu voluptate, era jovial, imprudent şi îndrăzneţ. Petcu ţinea cu gelozie la demnitatea şi rangul lui social de prim-grefier, pe când Calomfir — descendent din boieri autentici — manifesta în lume o totală lipsă de jenă şi un spirit egalitar care anula distanţele.

Cei doi amici aveau însă şi puncte comune: erau băutori de temei (numai că Petcu plângea la beţie, pe când Calomfir râdea şi cânta), jucători de cărţi rezistenţi, se clevetiau, se batjocoreau şi se dispreţuiau sincer unul pe altul şi tot atât de sincer se simpatizau. Pentru prietenii comuni fiecare avea în viaţa lui un colţ de taină: Nae Petcu se ocupa cu spiritismul şi cu ştiinţele oculte, iar Tase Calomfir era puţin prestidigitator ştiind să facă să dispară o monedă pe care o scotea din urechea unui prieten, să jongleze cu farfurii şi cu tacâmuri, să facă din cărţi de joc armonică şi multe alte boscării despre care niciodată n'a vrut să dea vreo explicaţie practică. Acasă la moşie avea şi câteva hârci şi ciolane omeneşti, pentru care Petcu avea oroare, când le vedea. Se complăcea în mister, schimbând numai decât discuţia, când cineva insista să-l descoase asupra scamatoriilor lui. Ii mergea vorba că în copilărie fugise dela părinţi cutreierând câtva timp bâlciurile cu un circ ambulant.

Odată — acum câteva luni — când Petcu discuta la berărie, în prezenţa lui Calomfir, chestiuni de ştiinţă ocultă, încercând, ca şi alte ori, să convingă pe ceilalţi de veracitatea apariţiilor, a aporturilor, a comunicaţiilor cu morţii şi chiar a manifestărilor de magie neagră, pomenind de elementoli şi invocând pe Flammarion şi pe doctorul Papus, declară în concluzie:

— Orice aţi spune voi, eu sunt un mistic.

— Ascultă, mă Misticlete, îi tăie vorba Calomfir, să ştii că dacă mor eu înaintea ta — doar sunt mai bătrân ca tine şi cam şubred — o să viu noaptea să te iau pe lumea cealaltă. Tu ori o să mori de frică pe loc, când m'oi vedea apărând stafie la patul tău, ori, de nu, o să te vizitez, în fiecare noapte, ca să te epuizez, să-ţi sorb viaţa picătură cu picătură, când o să dormi. Stii că sunt şi spirite vampirice. Eu o să fiu ăla, pentru tine. Nu, serios, ţi-o promit.

Uitătura saşie a lui Calomfir avusese atunci o sticlire metalică de ură, cum niciodată nu i-o mai văzuse „Sticlete".

Când s'au întâlnit la aperitive, în bodega lui Manole, Calomfir îl abordase cu porecla de atunci:

— Ce mai faci, mă Misticlete?

In seara aceia prietenii au pus la cale o petrecere.

După ce Petcu ieşi dela slujbă, se abătu pe acasă, pentru a-şi schimba costumul, apoi sclivisit, se grăbi să ajungă la grădina „Modern". Intârziase. La o masă se aflau toţi: moşierul Calomfir, Nichita şi Bunescu dela Administraţia Financiară, avocatul Duţu, pretorul Panait Ionescu şi Fotache, maestrul de muzică de liceu.

Toţi erau bine dispuşi şi-l aşteptau.

A fost o petrecere monstră.

*

Pela miezul nopţii, pe când un balet de femei goale evolua vaporos pe scena grădinii „Modern", Calomfir se apropie de Petcu şi-i spuse încet:

— Ascultă, mă Sticlete, hai să mergem la Angela, amândoi. Singur nu vreau să mă duc. Tu eşti mai introdus la ea.

— Bine, da' cu ăştia ce facem?

— Ce-are aface? O ştergem frumos, fără să le spunem unde ne ducem.

Calomfir, deşi era însurat şi părinte de familie, nu înţelegea să-şi limiteze petrecerile, când venia la oraş. De câteva ori fusese dus de Petcu la o cunoştinţă a acestuia, Angela Andronic, „fostă artistă de operetă", cum i-o prezentase. Cadoul de o mie de lei îl făcuse Angelei de fiecare dată, Calomfir şi pentru Petcu.

La auzul propunerii, Nae Petcu simţi în rărunchi o caldă furnicătură.

— Bine, dacă vrei tu. Dar e cam târziu.

Calomfir ceru chelnerului socoteala. Ceilalţi invitară în glumă pe „Sticlete" să plătească el, pentrucă aflaseră că luase leafa. Acesta găsi accente foarte naturale să se eschiveze tocmai — minţi el — pentrucă n'o luase. Calomfir plăti pentru toţi şi se ridică să plece. Se sculă şi Petcu. Ceilalţi insistară cu dinadinsul să-i reţină. Petcu pretextă o indispoziţie subită, iar Calomfir o plecare cu trenul în zorii zilei.

— Noi mai stăm, domnilor, nu-i aşa? întrebă Duţu.

Ceilalţi aprobară şi lăsară pe cei doi să plece.

Nae Petcu era nespus de vesel că reuşise să ocolească — împreună cu Calomfir — iscodirile prietenilor. In chestiurile intime punea o mare discreţie, pe care o socotea necesară unui om de peste cincizeci de ani ca el care, într'un oraş de provincie, înseamnă ceva în ierarhia socială. De aceea foarte rar frecventa varieteul oraşului şi asta numai la ore târzii. De când se hotărîse să pună capăt vieţii de holtei, devenise şi mai grijuliu cu reputaţia lui, permiţându-şi câte-o petrecere cu femei şi cu prieteni foarte buni numai acasă la el, sau în vre-un loc cu totul ferit.

După ce se înarmară cu o sticlă de şampanie şi cu o cutie de bomboane, luară o trăsură şi porniră pe bulevardul cu tei, în răcoarea proaspătă şi catifelată de primăvară, însoţiţi de o jumătate de lună, care se ivea şi dispărea printre ramuri. Petcu sorbia lacom aerul care-l înviora şi-i topia parcă greutatea ca de plumb pe care o avea în creer. Privi pe Calomfir şi se gândi, zâmbind, că amicul e „făcut" bine. Când ajunseră, ferestrele apartamentului fostei artiste de operetă erau luminate.

— Da' ce e cu tine, Angelo, de eşti îmbrăcată la ora asta? se miră Petcu.

— Vin dela o sindrofie a unei tuşe, puiule. Ia luaţi loc.

A fost o partidă fină şi dulce de voluptate, în aburi reci şi parfumaţi de şampanie. Cei doi bărbaţi avuseseră fantezia să desbrace pe Angela şi s'o pună să joace dansul Salomeei. Fu o Salomee cu bucle blonde, compacte şi lustruite care-i jucau nebuneşte pe ceafă şi pe frunte, cu buze intens carminate, cu zâmbet deschis pe doi dinţi cenuşii punctaţi de plombe deteriorate, cu sânii prinşi într'un sutien de paiete, pe care îl avea în şifonier din vremea carierii dramatice şi cu braţele încercuite în şerpi de metal datând tot de atunci. Apoi trecuse de nenumărate ori de pe genunchii şi umerii unuia pe ai celuialalt.

Calomfir, care începuse cu alcoolul o luptă dârză pentru a-şi disputa echilibrul corporal, pierduse cu totul pe acela al minţii. Făcea o mulţime de nebunii, se învârtoşa, sgâia ochii a patimă şi-şi aţâţa simţurile cu Angela în gesturi din ce în ce mai deşănţate. Nae Petcu începuse să se îngrijoreze de beţia şi nebuniile prietenului său, pe care niciodată nu-l văzuse în aşa hal, deşi îl ştia că duce la băutură. Şi apoi nu i se păruse să fi băut cine ştie cât Calomfir la „Modern" şi în definitiv nici aici. Mai mult băuse el, Petcu, dar el nu se lasă doborît cu una cu două. E-he!

Se trezi împins de Angela şi Calomfir afară din cameră, înspre antreu. Inţelese ce vreau. Se gândi un moment să sfătuiască pe Calomfir să mai lase să treacă niţel beţia şi pe urmă. La vârsta şi în starea lui de acum, se cam impune prudenţa. Era însă inutil. Petcu nu-l putea împiedica. Fu îmbrâncit de amândoi pe un fotoliu şi râse de energia subită a lui Calomfir. Se aşeză mai bine în fotoliu şi începu să fluere. Cei doi închiseră uşa. De, ce să-i faci?

Incercă să prindă cu urechea ceva din ce se petrecea dincolo. Nu răzbătea nimic. De altfel stătea şi cam departe de uşă. Vru să se apropie, ca să asculte. Zâmbi de această intenţie ştrengărească şi renunţă, potopit de o lene legănătoare, de o toropeală călduţă.

Deodată un glas scurt se auzi din camera alăturată. Parcă o chemare. Incă una. Apoi un ţipăt prelung al Angelei făcu pe Petcu să sară buimăcit de pe fotoliu.

— A murit! Vino'ncoa, Nae... E mort! Aici, la mine! Vai, vai, ce mă fac eu?!

Incă un ţipăt mai moale şi Angela se prăbuşi în braţele lui Petcu. In clipa următoare, se smuci de lângă el şi-l duse în dormitor.

Nae Petcu, după ce simţise un junghiu în inimă, fu apucat de un tremur care-i muie genunchii. Prin faţa ochilor i se îndesau neguri albe. Se temu să nu cadă şi el ca şi celălalt. Făcu un efort pentru a se desmetici. Ajunse la uşe şi reuşi să privească înlăuntru.

In cameră era întuneric. Numai o pată de lumină se prelinse din holl — odată cu Petcu — în mijlocul camerei peste o măsuţă, un scaun şi un capăt al divanului. Prăvălit între divan şi sobă, zăcea Calomfir numai în cămaşă, cu un braţ răsturnat inert peste cap, cu un picior gol îndoit sub el, cu gura căscată şi cu ochii holbaţi şi fixi.

— Poate n'o fi murit, îngăimă Nae Petcu.

— Ce tot vorbeşti? îl repezi Angela. Tu nu vezi? Uită-te la el. L-am ascultat la piept.

Se repezi apoi la Calomfir, îi luă mâna ca să-i simtă pulsul şi îngenunchie, goală cum era, ca să-i asculte inima. După câteva momente, se sculă cu o groaznică desnădejde în ochi şi în braţe:

— Ce mai!... Nimic. S'a dus.

Apoi începu să se văicărească, plimbându-se de colo până colo în cameră şi smulgându-şi părul.

— Vai de capul meu! Ce mă fac eu acum? De ce l'ai adus, dacă dumneata ştiai că e bolnav? M'ai nenorocit.

Ghiaţa acestui „dumneata" amorţi şi mai mult mintea lui Petcu.

— Ce stric eu?

— Cum nu strici? Dar eu stric? M'ai nenorocit, m'ai compromis. Dumneata mi-ai adus în casa mea pe nenorocitul ăsta —om bolnav de inimă.

Işi puse repede cămaşa, trăsnind şi bufnind. Apoi fu apucată de un plâns nervos, cu sughiţuri şi cu scuturături din tot trupul.

Petcu rămase copleşit în mijlocul odăii, privind când pe femeea care îşi punea rochia, când pe Calomfir care zăcea fără viaţă, într'o poziţie sinistră şi grotescă, desgolit până la piept, peste care încremeniseră cutele cămăşii. Când văzu că Angela iese în antreu se apropie mai mult de el şi vru să-l atingă, să-i pipăie trupul, să-i ia braţul. Se aplecă puţin, dar repulsia de a întâlni trupul răcit al cadavrului îl făcu să se retragă brusc. Avusese totdeauna groază de moarte şi de oameni morţi.

Trecu în antreu. Văzând pe Angela îmbrăcată ca pentru oraş, se cutremură trezit. Trebuia să se anunţe poliţia, parchetul.

— Trebuie să anunţi la poliţie.

Angela îl săgetă cu o privire de ură şi de sarcasm.

— Cum? Eu să anunţ? Da' ştii că eşti nostim! Te duci d-ta care eşti bărbat, ori mergem amândoi. Ce vrei să mă târască la parchet, să mă aresteze, să creadă că eu l-am omorît? Trebuie să dau bani la avocaţi să mă scape şi eu n'am nici o sută de lei în casă.

Petcu se lumină a pricepere. Femeea vrea parale.

— Dragă, fii liniştită. Nu-ţi face nimeni nimic. S'a întâmplat, s'a întâmplat! Ce strici tu? Tu nu te gândeşti? Mie, ca bărbat, ca funcţionar la tribunal, îmi vine greu. Pe urmă ştii că vreau să mă 'nsor.

Uite, eu îţi dau tot ce am, cinci sute de lei.

Angela îl înfruntă, furioasă:

— Ce, nu ţi-e ruşine? Ce, eu sunt femee de stradă? Nu vreau nimic. Ţine-ţi banii. Haide, să mergem la poliţie. Să ştii că dacă nu mergi cu mine, fac scandal, auzi? Fac scandal, scol toţi vecinii. Ce, vrei să mă nenoroceşti?...

Petcu se simţi pierdut, jucărie în mâna acestei bestii, care vrea să-l facă de râs în ochii lumii, să-i compromită proectul de căsătorie, să-i stoarcă bani. Se temu ca lumina din antreu să nu fie văzută din afară şi rugă pe Angela s'o stingă. Insistă şi stinse chiar el lumina. Apoi, cu vocea surdă, cu tertipuri de afecţiune caldă, cu argumente logice, angajă cu femeea care-l pândea în întuneric lungi tratative pentru salvarea lui. O mie de lei, apoi două, apoi trei. Banii erau refuzaţi mereu, cu încăpăţânare. Petcu era uluit, căci până aci nu se îndoise niciodată de puterea fascinatoare a banului.

— Dragă, îţi dau cinci mii. Pricepi tu? Cinci mii. Toată leafa mea pe o lună. Azi am luat-o. N'am nici un ban mai mult. Iţi dau voie să mă cauţi. Te rog, dragă Angelo, din suflet. Nu fi rea. Tu ştii că şi eu ţin la tine. Gândeşte-te ce mare rău îmi faci în carieră.

In sfârşit, minunea se 'ndeplini. Angela cedă şi primi târgul. Aprinse lumina şi numără banii. Petcu se repezi la întrerupător şi stinse din nou lumina. Apoi făcu Angelei toate recomandările necesare pentru ca numele lui să nu fie amestecat în această tristă afacere.

— Tu mai aşteaptă un ceas şi pe urmă să anunţi. Dar să-mi dai cuvântul tău de onoare, să-mi juri pe mormântul părinţilor tăi că nu sufli un cuvânt de mine.

Ea îi promise, îşi dădu cuvântul de onoare şi jură pe fericirea ei şi pe mormântul părinţilor. Ca să fie sigur că nu-l va vedea nimeni când va ieşi din curte, el rugă pe Angela să se uite mai întâi pe stradă în toate părţile. După aceea se strecură ca un hoţ până la poartă. Vru s'o ia spre dreapta dar văzând la oarecare distanţă un grup de oameni se întoarse în direcţia opusă. In răcoarea nopţii, scăpat de coşmar, începea să se regăsească. Tot e bine că n'a dat el ortu' popii — cum era vechiu cardiac. La colţul străzii se întâlni cu Fotache, care-l opri.

— Ce-i cu tine, Petcule, la ora asta? Parcă spuneai că nu te simţi bine. Unde e Calomfir?

Gândul unui alibi îi apăru fulgerător.

— M'am mai plimbat în oraş cu el... Am mai discutat... Am venit cu el până aci... Vrea să se ducă... nu ştiu la cine... la o femee.

— Da?... Păi de ce nu l-ai oprit? Era beat şi suferă de inimă... Are o tensiune! Nu ştiai?

— Nu... Treaba lui!

Fotache îi propuse să se abată amândoi la varieteu unde veniseră de curând nişte artiste dela Bucureşti. Petcu primi bucuros. Alibiul se aranja singur.

Se făcuse ora trei când Petcu plecă, însoţit de Fotache până aproape de casă. Ce groaznic ar fi fost, se gândi el, dacă se întâmpla nenorocirea în casa lui, unde făcuse de mai multe ori chefuri cu prieteni şi cu femei. Se furişă pe poartă cu multă băgare de seamă, luă cheia pe care o ţinea sub ştergătoarea dela scară şi o apropie de uşă. Cheia ţăcăni de câteva ori parc'ar fi bătut cineva toba cu ea, apoi izbuti să intre în broască. Petcu intră uşor în holl şi învârti comutatorul. Beznă. Se stricase becul sau se arsese vreo siguranţă? Se căută în buzunare. N'avea chibrituri. Contoarul era chiar lângă uşă. Intinse mâna spre el, îl pipăi şi şi-o retrase repede socotind că gestul este absurd. Trebuie să caute în dormitor sau pe birou o cutie de chibrituri, să caute în sertar o siguranţă, pe care o ţinea acolo ca rezervă, şi să repare — dacă e siguranţa arsă. Vru să deştepte pe servitoare, dar ezită socotind că după cele petrecute e mai bine ca servitoarea să nu ştie când s'a întors el acasă. Stătu câteva clipe nemişcat, apoi se urni, dădu peste un scaun, se lovi de perete, puse mana pe clanţă şi deschise încet uşa dormitorului. In momentul acela se auzi un scârţâit şi un târşiit ca de scaun. Petcu îşi pierdu răsuflarea şi îngăimă:

— Cine e?...

Linişte. Duse mâna la butonul electric şi-l întoarse. Intuneric. Vru să meargă spre noptieră, dar frica îl pironia locului. Să mai aştepte puţin. Deodată auzi nişte ciocănituri în tăblia patului, scaunele începură să joace, tablourile se clătinară isbindu-se de pereţi şi nişte tropăituri ieşiră din duşumea. Petcu îşi simţi spatele cutreerat de ape reci şi glesnele înglodate ca în nisip mişcător. Căută cu ochii în întuneric. La o înălţime de om, în dreptul patului, văzu o fâşie de scântei albăstrii care scăpărară de mai multe ori. Vru să strige, dar groaza îl înnecă. In locul unde apăruseră scânteile, se înălţă o arătare alburie, cu un braţ întins. In clipa următoare capul proectă o lumină galbenă difuză şi se desluşi un chip: chipul holbat al lui Calomfir. O voce cavernoasă din altă lume scandă prelung:

— Am ve-nit să te iau cu mine... Mi-sti-cle-te!...

Făptura lui Petcu se surpă într'o bufnitură înăbuşită. Se auziră glasuri şi paşi. Se aprinse lumina. Calomfir, înfăşurat într'un cearşaf, ţinând în mâini o lampă mică de buzunar şi o pisică pe care o frecase ca să-i scapere blana, sări jos din pat. Bunescu, Nichita, Duţu şi Panait Ionescu erau aplecaţi asupra lui Petcu, încercând să-l trezească. Il aşezară pe pat, îl frecară pe mâni şi pe tâmple, îl chemară. Petcu, livid, cu gura căscată, cu ochii scoşi din orbite, gâfâia din ce în ce mai rar.

— Mă, Petcule, mă, suntem noi, prietenii tăi, uite pe Nichita, pe Duţu, uite c'a venit şi Fotache cu Angela. Ţi-am făcut o farsă. A fost numai o glumă. Uite-mă, sunt eu, prietenul tău Calomfir.

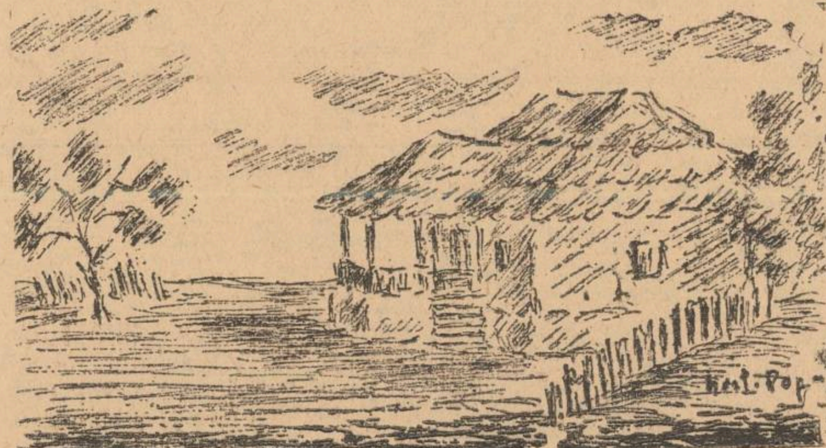
In momentul acela ochii lui Petcu priviră pe Calomfir, iar buzele lui îngăimară şuerat o înjurătură, după care se desluşiră vorbele:

— Să-mi dai... banii... cinci mii...

Câteva sughiţuri îi căscară din nou gura, ochii i se pironiră spre tavan, atoni, şi tot trupul i se destinse slobozit de spaimă şi de viaţă.

Dela această întâmplare, moşierul Calomfir „stafia lui Sticlete" s'a prăbuşit rău la darul beţiei.

M. D. IOANID

Iubirea mea

Iubirea mea de altă dată,
De ce mă faci să mai tresar?
Rămâi în racla-ţi de cleştar
Pe veşnicie 'nmormântată.

Cu flori de mirt încununată,
Pe buze c'un surâs amar,
Iubirea mea de altă dată
De ce mă faci să mai tresar?

Ori porţi vre-o floare fermecată?
Sau ai dumnezeescul har
Să'nvii din scrumul propriu, iar
Ca Phoenix — pasărea ciudată?

Iubirea mea de altă dată..

CORNELIA BUZDUGAN-HAŞEGANU

Napoleon I către Maria-Luiza

Insula Elba şi cele o sută de zile

Celui care a fost odinioară stăpânul Europei Occidentale, învingătorii i-au făcut pomana unei umbre de suveranitate: 11.380 de oameni, — aşa glăsueşte o *notiţă asupra insulei Elba*, tipărită în anul acela.

Totuş, cea dintâi impresie a lui Napoleon asupra insulei Elba n'a fost deloc neplăcută.

Iată ce-i scrie Mariei-Luiza:

Buna mea Luiza,

Am mers 4 zile pe mare, pe o vreme liniştită. Nu mi-a fost deloc rău. Am ajuns în insula Elba, care e foarte frumoasă. Locuinţele sunt mediocre. Voi pune să fie rânduite în câteva săptămâni. N'am nicio veste despre tine. E mâhnirea mea de totdeauna. Cu sănătatea o duc foarte bine.

Adio, draga mea. Eşti foarte departe de mine, dar gândul mi-e mereu la Luiza mea. O sărutare caldă fiului meu.

Al tău

NAP.

Portoferayo, 4 Mai.

Buna mea Luiza,

Generalul Keller, care m'a însoţit până aici şi de care am fost extrem de mulţumit, a pornit înapoi. I-am predat scrisoarea aceasta. Te rog să-i scrii tatălui tău să facă ceva spre a-i arăta acestui general recunoştinţa mea pentru felul cum s'a purtat cu mine.

Am sosit aci de 5 zile. Am pus să mi se pregătească o locuinţă frumuşică şi o grădină superbă în care mă voi instala peste 3 zile.

Cu sănătatea o duc excelent. Insula e sănătoasă: locuitorii par de treabă, iar regiunea e foarte plăcută.

Sufăr fiindcă n'am veşti despre tine şi fiindcă nu ştiu cum o duci cu sănătatea. N'am mai primit nimic după scrisoarea pe care mi-ai trimis-o şi pe care am primit-o la Fréjus.

Cu bine, draga mea. Dă-i o sărutare băiatului şi nu te îndoi nicio clipă de al tău

NAP.

Portoferayo, 9 Mai.

Napoleon n'a păstrat niciun pic de ură socrului său, care s'a arătat atât de neîndurător în clipele de grea încercare. El relevă atitudinea generalului austriac, care, pe bordul fregatei engleze, i-a acordat toată consideraţia ce trebuia să i se dea. Şi, poate destinul îi va mai hărăzi ceasuri de fericire, dacă Maria-Luiza va găsi răgazul să vină să-l vadă:

Buna mea Luiza,

Am primit scrisoarea ta no. 8 şi 11 cu data de 22 Iunie; celelalte s'au pierdut. Veştile pe care mi le dai despre sănătatea ta şi despre fiul meu îmi fac mare plăcere. Cred că vei veni cât mai curând cu putinţă în Toscana, unde sunt ape tot atât de bune şi cu aceleaşi proprietăţi ca şi acelea din Aix en Savoie. Ar fi bine din toate punctele de vedere; voi primi mai des veşti dela tine; vei fi mai aproape de Parma; vei putea avea pe fiul tău lângă tine şi nu vei supăra pe nimeni. Călătoria ta la Aix are numai inconveniente. Dacă scrisoarea aceasta te găseşte acolo, rămâi numai pentru sezon şi vino să-ţi îngrijeşti sănătatea în Toscana.

Eu sunt bine. Sentimentele ce-ţi port — neschimbate, iar dorinţa mea de-a te vedea şi de-a ţi-o dovedi — tot mai mare.

Cu bine, dragă prietenă. O sărutare caldă băiatului.

Cu tot gândul al tău

NAP.

3 Iulie 1814.

Ii era dor de împărăteasă. I-a rezervat camerele cele mai bune, mai luminoase şi mai drăguţe, în vechea citadelă spaniolă, de unde se întindea marea spre Porto-Longone. A mai ridicat un etaj casei din Porto-Ferajo. Totul va fi gata în August.

„Scrie-i lui Meneval, — îi dicta el lui Bertrand, — că o aştept pe împărăteasă la sfârşitul lunii August, că doresc să-mi aducă şi băiatul, şi că mi se pare foarte ciudat faptul că nu primesc veşti;... nimeni nu are vreun drept asupra împărătesei şi fiului ei".

Maria-Luiza şi-a rărit scrisorile. La 31 Iulie a trimis o scrisoare prin Parma. La 10 August ea-l vesteşte pe împărat — ascunzându-şi trădarea sub asigurări de dragoste — că e silită să se înapoieze la Viena din ordinul tatălui ei. Ca şi când cea dintâi datorie a unei femei n'ar fi să-şi asculte bărbatul! Incepuse însă, să-i dea târcoale geniul ei rău, acela care era însărcinat, în calitate de *cavaler de onoare*, s'o conducă la Viena: Neipperg. Scrisoarea din 10 August a fost ultima pe care a primit-o împăratul.

La 18 August, Napoleon începe să se neliniştească. Intre corespondenţa numerotată pe care o primise erau numere care lipseau, — dovadă evidentă că scrisorile împărătesei erau interceptate. Şi lipsa veştilor începu să-l tortureze.

Speranţa, totuş, nu l-a părăsit. Lângă el se afla Laetiţia Bonaparte: şi o mamă ştie totdeauna să mângâe pe cei întristaţi.

Napoleon o aşteaptă pe Maria-Luiza pentru culesul viilor. Ii va da să guste compoziţia aceia de vin alb şi de verdeţuri care în insulă se numeşte *vermut*. Impreună cu prinţesa Paulina Borghese, născută Bonaparte, care trebue să vină, vor avea astfel o adevărată familie.

Insula Elba, 18 August

Buna mea Luiza

Ţi-am scris destul de des. Bănuesc că mi-ai răspuns şi tu, totuş n'am mai primit nicio scrisoare dela aceia pe care mi-ai trimis-o după câteva zile dela plecarea ta din Viena. N'am primit nicio veste despre fiul meu. E un procedeu stupid şi crud. Mama e aci şi-i sănătoasă. Stă foarte bine. Eu sunt sănătos. Locuinţa ta e gata şi te aştept în luna Septembrie pentru culesul viilor. Nimeni nu are dreptul să se împotrivească la călătoria ta.

Ţi-am mai scris despre asta. Vino deci. Te aştept cu nerăbdare. Ştii bine cât te iubesc. Nu-ţi mai scriu mult, deoarece e posibil ca scrisoarea aceasta să nu-ţi parvină. Prinţesa Paulina va fi aci pe la mijlocul lui Septembrie.

S'a apropiat ziua ta. Ţi-o doresc fericită. Plânge-te de faptul că soţiei mele şi fiului meu nu li se dă voe să-mi scrie. E o purtare josnică.

Adio, mio bene.

NAP.

Buna mea prietenă,

Am primit scrisorea ta No. 15, cu data de 10 August. Tu trebue să le fi primit pe ale mele. Am aflat cu plăcere că Corvisart e cu tine. Eu mă aflu într'un schit, la 600 de prăjini deasupra nivelului mării, având perspectivă asupra întregii Mediterane, în mijlocul unei păduri de castani. Mama e în sat, la 150 de prăjini mai la vale. E cât se poate de plăcut aici. Cu sănătatea o duc foarte bine. O parte din zi mi-o petrec vânând. Mi-e dor să te văd pe tine şi pe fiul meu. Mi-ar face plăcere să-l văd şi pe Isabei.

Aici sunt privelişti foarte frumoase de desenat.

Adio, buna mea Luiza. Cu tot gândul la tine. Al tău

NAP,

La Madona di Marciano, 28 August

Iţi mulţumesc pentru ceeace mi-ai trimis.

„Te aştept cu nerăbdare". La 1 Septembrie însă, a venit să-l viziteze în singurătatea lui pe exilat amanta de odinioară, contesa Walewska, însoţită de fiul ei.

Ce făcea Maria Luiza?

Aix en Savoie, unde-i parvin scrisorile impresionante ale soţului ei, Aix-les-Bains, unde Maria-Luiza îşi îngrijea sănătatea, marchează ca un stâlp de hotar, o cotitură a istoriei.

„Cred că mă voi înapoia la Viena pe la începutul lui Octombrie, — îi scria împărăteasa scumpei sale Victoria de Pontet. — Caută să-ţi prelungeşti şederea până atunci. Cu sănătatea, o duc destul de bine de când sunt aci. Băile îmi fac foarte bine la piept".

Dela Napoleon, niciun rând.

Departe de-a se hotărî să se ducă la soţul ei, Maria-Luiza va relua drumul palatului părintesc.

„Vino cât mai curând să-i revezi pe singuraticii dela Schönbrunn,—îi scria prietenei sale la 3 Decembrie. — Ne putem numi cu drept cuvânt astfel, după felul cum trăim aci, în mijlocul unei lumi preocupate numai de serbări şi de baluri, şi care nu are altă dorinţă decât să se amuze".

După ştirile culese de Caulaincourt, Napoleon nu mai e, pentru cei dela Curtea vieneză, decât „Domnul din Insula Elba".

Va veni însă ziua când „Domnul din Insula Elba" va fi din nou *Impăratul*...

Scrisorile lui Napoleon către Maria-Luiza şi-au frânt aci firul.

H. BLAZIAN

Din literatura chineză

Tristeţe de primăvară

In dosul perdelelor de mătase, soarele apune.

Cine să-mi vadă lacrimile în această odaie de aur?

De ce pleci, dulce primăvară, nelăsând în curtea pustie decât un covor de flori de păr şi-o poartă închisă?

Maestrului Tin

Gândul meu depărtat rătăceşte în noapte, în jurul templului tău.

Pinii şi bambuşii sunt acoperiţi de zăpadă îngheţată.

Din când în când, un bonz rustic apare, îşi ia lanterna, şi tăcut se culcă.

Amintiri

Mi-aduc aminte de clipa când stăteai pe scaun, în faţa reţelei de mătase care ne apăra de ţânţari; sveltă, fredonai cântec după cântec. Surâzătoare, frumuseţea ta era ca din basme; farmecul tău mă cuceri când ai început să te strâmbi drăgălaş la mine.

Mi-aduc aminte de clipa când te-ai îndreptat spre pat, toată lumea dormea de mult; fără să-ţi cer te-ai desbrăcat şi te-ai întins înlănţuindu-mi gâtul, dar temându-te să nu fii văzută, te-ai înroşit sub lumina lumânării.

In palat

Ce linişte adâncă! Ce solemnă tăcere! Toate uşile palatului sunt închise. Florile îmbălsămează grădina.

Două tinere femei, în picioare, pe terasă, se sprijină de balustrada de marmoră roză.

Una din ele ar voi să vorbească, să-i încredinţeze celeilalte marea taină care-i sfâşie inima.

Se uită cu grijă în toate părţile, dar, iată, pe-o creangă, în tufişul nemişcat un papagal cu aripele strălucitoare.

Tânăra femee suspină şi nu mai vorbeşte.

Tristeţe

Am o rochie frumoasă de mătase, e făcută în timpul împăratului Ţing. A fâlfâit prea mult în vântul primăvăratic; acum, e toamnă, n'o mai pot îmbrăca.

Traducere de

AL. T. STAMATIAD

Impăcare

Vezi tu, surâd deşi mai plâng:
Am două suflete'n privire,
Şi-atât e unul de nătâng,
Incât mai crede în iubire!

O ştiu, tu nu minţi niciodată
Tot ce-am văzut nimic, nălucă!
O'nchipuire vinovată!...
Şi iată, ochi-mi se usucă!

Dar taci! Imi trebue tăcere,
Tu nu minţi dar privirea-ţi minte,
Şi glasul tău! O câtă artă!...
Nu vreau noiane de cuvinte
Ce între ele se înfrâng;
Te cred că nu minţi şi mă iartă,
Dar lasă-mă să plâng!

ALICE SOARE

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici :
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21, Bucureşti I.*

De vorbă cu d-l Cristian Leu

Prin activitatea depusă în ultimul an, Federaţia Română de Şah a dat dovada unui organism viu, constructiv — în şcoli, la sate, în toate certând într'un an un mare interes pentru şah, şi din partea intelectualilor ca şi din partea păturilor de jos.

Acest joc spiritual pătrunde din ce în ce mai mult — cu rolul lui educativ — în ţcoli, la sate, în toate cercurile intelectuale, găsim înscrişi în Federaţia noastră un număr imens de doctori, avocaţi, ingineri, studenţi, elevi de liceu, săteni şi funcţionari.

Pentru a organiza aceste cadre într'un vast program de dezvoltare, prin şah a valorii individuale, era nevoie de un aparat întreg de administraţie. Şi acela care conduce această mare şi numeroasă organizaţie, Federaţia Română de Şah, este d-l Cristian Leu. Ne-am crezut deci datori să discutăm cu acest om de frunte al vieţii noastre şahiste, pentru a da cititorilor noştri o imagină a muncii ce o desfăşoară fără odihnă ,preşedintele federaţiei noastre.

Cu amabilitatea ce-l caracterizează — mai ales faţă de presă — dar chiar în mod general faţă de oricine — d-l Cristian Leu, un om energic, autoritar, ne-a stat cu multă plăcere la dispoziţie, antrenându-ne într'o discuţie, care ne-a dat la iveală secretul de a fi un organizator excepţional: este acea siguranţă în toate planurile ce şi le impune, oricât de fantastice ar părea.

Iată declaraţiile d-lui Cristian Leu :

1. — DESPRE PROGRAMUL PE 1935 — 1936.

Considerăm activitatea desfăşurată până acum, ca o etapă de pregătire. Tot ce s'a realizat până astăzi, ne-a adus ceiace am urmărit: creiarea unui curent de simpatie pentru şah în massele intelectualităţii noastre. creiarea unui curent formidabil în massele tineretului şcolar, reluarea contactului cu şahul internaţional. Pentru a ajunge aci, se ştie, am realizat câteva etape, care au fost mai mult momente de propagandă pentru obiectivele de mai sus: campionatul Capitalei pe 1935, campionatul naţional, participarea la Congresul internaţional dela Zürich din Iulie 1934 şi participarea la congresul şi olimpiada internaţională dela Varşovia, din August trecut. Considerăm această etapă de pregătire, încheiată odată cu anunţarea viitorului program: *la 15 Octombrie 1935.*

*

Dela această dată, Federaţia română de şah, intră, hotărât în *zodia organizărei.* Ne cunoaştem punctul de plecare: ne fixăm obiectivele mai apropiate pe care voim să le atingem până la olimpiada din 1938. Scrutăm atent mijloacele şi căile de realizare; examinăm dificultăţile. Şi ne alcătuim planul de muncă, aşa după cum se cere unei opere grele, care impune un regizorat complect. Ca urmare, programul din 1935/1936 se încadrează în planul de muncă alcătuit pentru cei trei ani care urmează; şi spre a-l înţelege trebue să ne înfăţişăm obiectivele :

a) organizarea şi captarea, într'un organism puternic, a formidabilului curent existent astăzi, în massele tineretului;

b) introducerea şahului în şcoli şi la sate;

c) strâns contact cu şahul internaţional;

d) ridicarea nivelului de joc, la nivelul celui de peste graniţă;

e) creiarea unei puternice tradiţii de studiu în massele tineretului, şi relevarea tuturor talentelor.

*

Ca expresie materială a acestor deziderate programatice, — şi în acelaş timp ca sinteză a eforturilor noastre, va fi, între altele, realizarea celei mai puternice echipe reprezentative române, pentru olimpiada dela 1938, — şi organizarea acestei olimpiade.

*

Urmărim ca la München în 1936, să figurăm onorabil: ceva mai bine ca la Varşovia. Timpul este prea măsurat, spre a realiza ridicarea tinerelor talente la nivel superior internaţional, şi spre a încheia şi omogenitatea echipei de 10, cu forţele existente. La 1937 la Stocholm vom figura cu siguranţă, în prima jumătate a clasamentului, şi vom deţine întâietatea între echipele ţărilor latine de pe glob. Imi dau seama de această afirmaţie, şi pot anticipa: *o vom realiza.* In sfârşit, la 1938, la Bucureşti, *voim să luptăm spre a cuceri cupa Hamilton-Roussel.*

*

Fără îndoială, pentru atingerea acestui scop, se cere o *muncă organizată.* Ştim *ce* voim, *de unde* plecăm, ştim *cum* să ne utilizăm mijloacele, *cum* să ne înlăturăm dificultăţile. Şi dispunem de resortul dinamic care garantează totdeauna şi reuşita: *încrederea în forţele noastre.* Am pornit acum doi ani dela *zero* şi am atins, după grele etape, *ceva.* Cu acest *ceva* vom înfăptui ceiace voim, până la finele anului 1938.

Pentru aceasta, s'a creiat divizia technică, specială, pentru pregătirea echipelor noastre reprezentative, sub conducerea d-lui avocat *Manolescu,* cred — fără a exagera — cel mai strălucit pedagog, psiholog al şahului, cel mai subtil analist şi cel mai bun cunoscător al teoriei şahului, din câţi avem în ţară. Opera cea mai grea a Federaţiei române de şah, se sprijină pe această forţă.

In cadrul activităţei diviziei technice, figurează şi introducerea şahului în şcoli. Pentru moment am renunţat la ideia de a obţine, direct, sprijinul oficialităţii noastre. Vom cuceri această citadelă printr'un ocol, care — în cadrul tradiţiilor dela noi — este singurul cu putinţă: *după ce, roadele muncii noastre, se vor fi evidenţiat peste graniţă.* Am reuşit însă a obţine concursul câtorva şcoli din ţară, în care vom încerca şi această activitate didactică. Prea multe, pentru moment nu putem spune, pentrucă, înainte de toate se mai cere şi ceva *prudenţă.* Peste graniţă, în baza mandatului primit la congresul din Varşovia, ne-am asigurat însă puternice colaborări. Cea mai apropiată şi poate şi cea mai strânsă va fi cu Polonia, unde am reuşit a face o directă şi strânsă legătură cu *Ministrul Instrucţiunii Publice* din această ţară, *Jedrzejewicz.*

D-l CRISTIAN LEU
preşedintele F. R. S.

Sub acest raport, ne vom desfăşura activitatea, ca iniţiativă privată, fără a mai risca anticamerele oficialităţii noastre.

Credem să putem organiza, la 1938, în cadrul olimpiadei, şi o mare *expoziţie şahistă,* care va consta nu atât din şahuri şi manuale, cât mai cu seamă din tot ceiace va înfăţişa evoluţia operei educative a şahului, în diferite ţări, în diferite medii, la diferite vârste, etc.

2. — CE CREDEŢI DESPRE PROFESIONISM ŞI AMATORISM ? SOCOTIŢI PROFESIONISMUL UTIL ŞAHULUI SAU CA CEVA PERICULOS ?

Socotim că şahul este degradat, dacă este transformat în teren de joc pentru bani. Este o ştiinţă, completă, — poate mai completă decât toate, dacă ţinem seamă că datează de peste 3.000 de ani, că a evoluat paralel cu evoluţia civilizaţiei omeneşti, că toate civilizaţiile care jalonează istoria popoarelor, de 3.000 de ani, şi-au depus aci, partea lor de contribuţie. Şi este păcat că acest produs de sinteză a cugetării umane, *să devină obiect de speculă de cafenea.* De altfel, se constată, în lumea şahului internaţional, o covârşire treptată a amatorismului.

Natural, desvoltând mişcarea şahistă din ţară, se va simţi treptat şi *necesitatea profesorilor de şah.* Să nu uităm că primii profesori de gimnastică, au fost daţi de instituţia particulară, a lui Negruzzi dela Iaşi. Aşa va fi şi cu şahul.

3) IN PROGRAMUL FEDERAŢIEI INTRĂ ŞI UN CURS DE ŞAH ?

Sperăm că chiar în toamna aceasta, să înceapă a funcţiona, pe lângă o mare instituţie didactică din Capitală, şi o şcoală specială de şah. Condiţia admiterei: toate elementele *să nu cunoască jocul de şah.* Să o înceapă dela capăt. După un sistem pedagogic inedit, eşalonat în trei etape anuale. Elementele de aci vor fi viitorii profesori de şah — cari însă nu vor juca şah pe bani la cafenea !

4) CE CREDEŢI DESPRE REZULTATUL OLIMPIADEI ? CU CE A PROFITAT ECHIPA NOASTRĂ ?

Multe de spus. Poate mi-aş rezerva plăcerea să vorbesc ceva mai amănunţit cu o altă ocazune. Ne-am dus să vedem cum se organizează, şi cum nu trebue organizată o olimpiadă. Şi am învătat foarte mult. De asemenea, cum trebue să fie dirijată o echipă, spre a realiza maximum. Dar şi mai mult, *cum trebue pregătită,* cu grije, din vreme. Jocului individual şi orgoliului individual al forţei izolate trebue să-i ia treptat, un spirit de echipă, de omogenitate, de solidaritate. Bine sprijinită la spate, de rezerve care să supravegheze din timp jocul echipelor adverse, să facă analizele--hai să spunem, acolo unde va fi posibil, să mai dea câte o sugestie.... *discretă!* Aşa fac toţi. Noi însă, ne facem un punct primordial de program, de a garanta la 1938, desăvârşita obiectivitate a jocului, analog realizată şi în campionatul naţional — dar în 1938 cu mai multă discreţie şi prevenire.

La Olimpiadă, considerăm învingători, pe suedezi. Au sucombat cu 1½ puncte distanţă de echipa Statelor-Unite — pe care Suedia a învins-o! Cauza: au depus un efort supraomenesc în prima jumătate, care i-a epuizat. La olimpiade se cere, o pregătire prealabilă şi sportivă. Totuşi, aci rezidă baza rezistenţei — şi a reuşitei.

Echipa polonă a jucat la ea acasă. Singura, în starea echilibrului fizic şi sufletesc de toate zilele. Stimulată la paroxism de o ambianţă fanatică. Echipă foarte tare. Ne vom măsura forţele în curând cu dânsa şi vom „mânca" bătae. Dar, cu vremea, vom ajunge să-i batem şi noi: rezistenţa dela olimpiadă (2:2), constitue pentru noi un semn de încurajare.

5) CE CREDEŢI DESPRE CAZUL SILBERMAN? ESTE UN INCIDENT CE VA AVEA URMĂRI?

Imi interzic orice pronunţare. Se află în judecată. S'a garantat desăvârşita obiectivitate a anchetei. Şi aşa va fi şi cu verdictul dat de comisia de anchetă.

6) CUM VEŢI ORGANIZA OLIMPIADA DIN 1938?

O vom face; atâta ştiu. Nu avem un ban în casă; ne trebuesc câteva milioane. *Le vom avea.* Şi vom organiza, cu siguranţă, cea mai perfectă olimpiadă din câte vor fi avut loc până atunci. Ne-am asumat răspunderea şi greutăţile imense, numai cu scopul de a face pentru ţara noastră prin şah, o propagandă a cărei eficacitate am înţeles-o la Varşovia. Să nu uităm că FIDE însumează circa 10 milioane intelectuali de pe tot globul. An cu an, aderă noui state. In această Ligă a naţiunilor şahiste, dispunem de o reţea formidabilă de propagandă, care ne stă la dispoziţie. Şi este bine ca lumea din afară să trâmbiţeze şi lucruri bune, văzute şi trăite aci, de unde află aproape numai ceiace este putred şi rău.

Cu această ţintă superioară, ne vom alcătui planul olimpiadei din 1938. Şi, vă rog să ne credeţi — dacă vom fi şi mai departe prin meleagurile şahului românesc, *se va face.*

7) CUM VEDEŢI POSIBILITATEA UNIFICĂRII ŞAHULUI ROMÂNESC?

O socot deja înfăptuită. Până la 15 Octombrie, *oricine,* poate cere înscrierile la cursurile claselor A şi B, în vederea pregătirii echipelor noastre de mâine. Peste acest termen— cel puţin în vederea olimpiadei dela München din 1936—nu se va mai înscrie nimeni. Timpul este prea scurt. Cine crede că se poate subordona disciplinei care trebue să stea la baza unui organism puternic, aşa cum vrem noi să-l croim, să binevoiască să se anunţe. Uşile stau larg deschise. Dar, avem experienţa celor 15 ani de frământări. Oricine intră aci, trebue să şi rămână, trebue să muncească, cot la cot cu noi. Disensiunile, micile intrigi cu carater personal, să dispară. Cine se simte strein în această ambianţă, nu se va anunţa, şi cred a anticipa cu toată certitudinea: va pierde *ultima ocaziune* de a mai activa, în cadrul şahului oficial românesc. Se poate înscrie *oricine,* indiferent de condiţie socială, de rasă, de confesiune, sau de orice alte criterii de diferenţiare, care nu trebue să existe la tabla de şah. Insă, subordonat imperativului românesc şi moral.

*

In încheierea acestei prime şi plăcute convorbiri, ţin să vă mulţumesc pentru contribuţia obiectivă, dornică de mai bine pentru şahul românesc, pe care aţi adus-o prin ultimele dvs. cronici ale „Adevărului literar" (nu numai ultimele—N. Red.) Şi îmi exprim convingerea că alături de întreaga presă, şi dvs., ne vom realiza greul program de muncă, căruia ne închinăm modestele noastre puteri, a încheiat d. Leu interesantele d-sale mărturisiri.

*

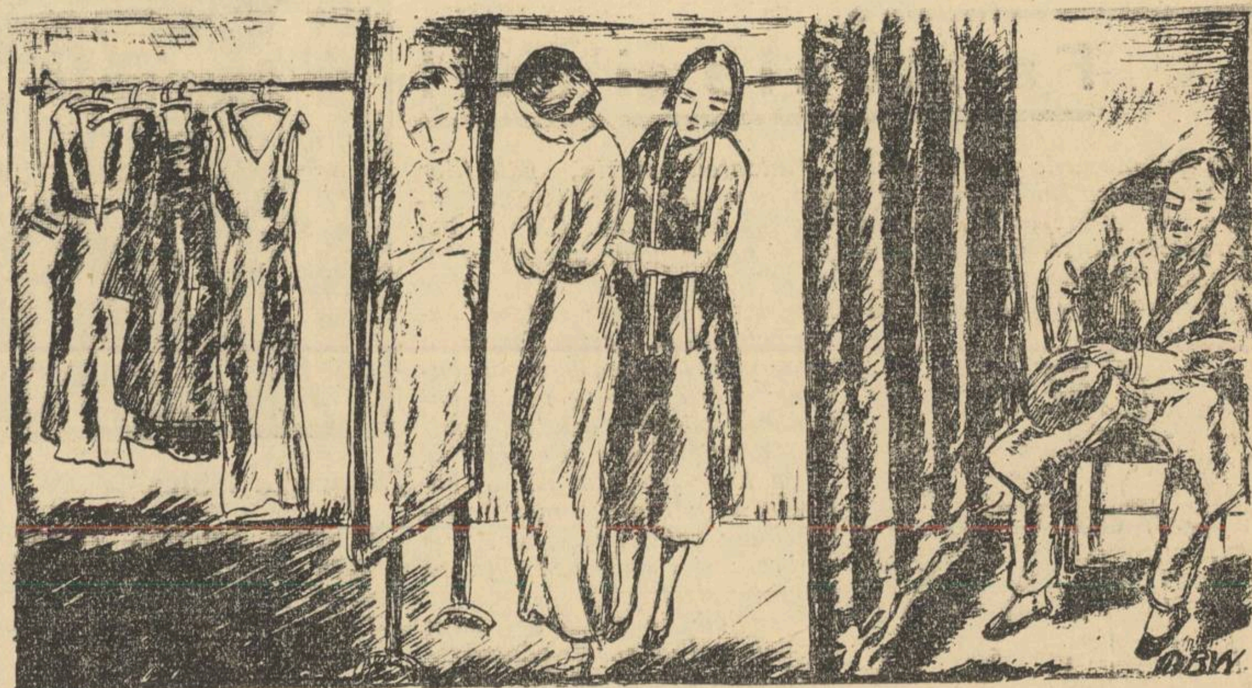
Precum vedeţi — se anunţă multe zile frumoase pentru şahul românesc. Şi afirmăm că tot ceeace ne-a spus d. Leu nu este decât foarte puţin din tot programul: nu ne-a vorbit de match-urile cu Ungaria şi Polonia de campionatele din acest an, de alte reuniuni intercluburi, etc., — nici de (strict confidenţial) aducerea lui Alechin sau a unui alt mare maestru internaţional (?) pentru câteva matchuri în primăvară. Deasemeni despre... Dar toate acestea ni le-a destăinuit nouă, cu rugămintea de a nu scrie nimic până nu se pune la punct. Şi — promiţându-i sincer — sunteţi martori că ne-am ţinut de cuvânt!

Pentru tot ceeace ne-a declarat d. Leu — pentru împlinirea programului vast, organizat pe o distanţă de trei ani, este necesar ca întreaga Federaţie, oficialităţile şi presa să fie alături de preşedinte pentru a duce la capăt o operă constructivă unică în analele şahului românesc. Şi dacă ne îndoim de sprijinul oficialităţii—toţi cei ce activează în mişcarea şahistă — din toate colţurile ţării se vor uni şi vor lupta din răsputeri pentru victoria finală: triumful şahului românesc.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

DARUL

MAY SINCLAIR

Am cunoscut o singură femee cu adevărat adorabilă și aceasta era soția fratelui meu, Cecilia Dumbar.

Cumnatele, pe cât știu eu, nu se adoră totdeauna între ele, și îmi dau seama că în ochii Ceciliei, meritul meu de căpetenie era faptul că sunt sora lui Donald; dar pentru mine nu putea fi vorba de calități străine — ci numai de Cecilia însăși.

Și Donald cum... Dar vezi că Donald, ca toată familia Dumbar, suferă de boala de a fi scoțian, așa că, dacă are vreun sentiment, își dă toată silința să pretindă că nu-l are. Cred că își pierduse puțin cumpătul pe când era îndrăgostit, și când, la drept vorbind, nu mai era el însuși; dar după ce s'a însurat cu Cecilia, cred că ar fi murit mai bine decât să-i spună că o iubește. Și Cecilia dorea să i se spună. Zici că ar fi trebuit să știe fără să i se mai spună? Nu-l cunoști pe Donald. Nu-ți poți închipui dibăcia răutăcioasă cu care-și ascundea iubirea. Avea firea aceea ciudată — cred că așa e firea scoțiană — căreia îi place nespus de mult să dojenească și să găsească cusururi și să strice cheful. Dacă știe că dorești să facă un lucru, tocmai acesta e un motiv destul de puternic pentru Donald ca să nu-l facă. Și cumnata mea, care era mai transparentă decât cristalul alb, nu era niciodată în stare să-și ascundă o dorință. Așa că Donald izbutea, cum ziceam noi, să „i-o facă" în fiecare dată.

Și apoi, cred că fratele meu nu știa de fapt cât de bolnavă era ea. Nu voia să știe. Pe lângă asta era atât de absorbit de încercarea de-a sfârși *Evoluția Economiei Sociale* (pe care, în treacăt fie zis, n'a isprăvit-o nici până acum), încât n'avea ochi să vadă ce vedeam noi toți: că, în halul în care-i era inima, biata Cecilia nu putea avea încă mult de trăit.

Firește, înțelegea el că din pricina aceasta, în lunile din urmă, erau nevoiți să aibă odăi separate, Și asta în primul an de căsnicie, când încă o iubea cu patimă. Trebue să-mi amintesc bine aceste două fapte, când încerc să-l scuz pe Donald; findcă era pricina de căpetenie a acestei răutăți pe care mi-e atât de greu s'o iert. Chiar acum, când mă gândesc cum se răzbuna pe biata femeie, de par'că ar fi fost vina ei, trebue să-mi aduc aminte că nevinovăția ei de mielușea, o făcea cam enervantă.

Ea nu putea înțelege dece Donald nu mai voia s'o vadă lângă el în birou, pe când cetea sau scria. I se părea curată cruzime să fie înlăturată acum când era bolnavă, de vreme ce înainte de a se îmbolnăvi își avusese totdeauna scaunul ei lângă sobă, unde sta cu o carte sau cu o broderie ceasuri întregi fără să vorbească, abea îndrăznind să respire de teamă să nu-l întrerupă. Acum mai mult ca oricând, se gândea ea, avea dreptul la oarecare indulgență.

Crezi că Donald dădea ca explicație sentimentele lui? Ți-ai găsit. Erau *sentimentele lui* și nu voia să vorbească de ele; și nici odată nu explica el ceva ce nu înțelegeai.

Asta — dorința ei de a sta cu el în birou — a fost pricina pentru care s'au certat îngrozitor, cu o zi înainte de moartea ei; asta și nu presse-papier-ul, prețiosul presse-papier de care nimeni n'avea voe să se atingă, findcă i-l dăduse George Meredith *. Era o placă de bronz pe care ședea un Buda de alabastru pictat și aurit. Și avea o inscripție: *Lui Donald Dumbar, dela George Meredith, cu afectuoasă considerație.*

Fratele meu ținea nespus de mult la acest presse-papier, în bună parte, mă tem, fiindcă proclama intimitatea lui cu marele scriitor. Deaceea i se zicea în râs, în familie, Darul.

Ședea pe biroul lui Donald, la dreapta lui, atât de aproape de călimară, încât Buda cel alb căpătase vreo două pete. Și în seara acea Cecilia venise la noi în birou și-l necăjise pe Donald stând acolo fără voia lui. Ea luase în mână Darul și-l curăța, ca să-și facă de lucru.

Ea a murit după cearta pe care au avut-o atunci.

Aceasta începu când Donald strigă la ea.

— „Ce tot faci cu presse-papier-ul?"

— „Îi șterg doar de cerneală".

O văd și acum, draga de ea. Udase colțul batistei cu limbuța-i trandafirie și-l freca pe Buda. Mânile începuseră să-i tremure când strigă Donald.

„Pune-l jos, n'auzi? Ți-am spus să nu te atingi de lucrurile mele".

„*Tu* l-ai pătat", zise ea. Il freca pentru cea din urmă oară când Donald se sculă amenințător.

„Pu — ne-l — jos".

Și biata fată l-a pus. Adică l-a scăpat din mână la picioarele lui.

„O!" strigă ea și aplecându-se repede îl luă de jos. Ochii ei mari, sticloși din pricina lacrimilor, privirâ spre Donald spăimântați.

„Nu s'a spart".

„Nu e vina ta că nu s'a spart", mormăi el.

„Răule! Știi că aș muri mai bine decât să sparg un lucru la care ții".

„O să se spargă într'o zi, dacă te mai amesteci *tu*".

Nu mai puteam răbda, Am zis: „Nu trebue să urli la ea așa. Știi că nu poate suporta. O s'o îmbolnăvești iar".

Asta l-a potolit o clipă.

„Regret", zise el; dar cu un ton care spunea contrariul.

„Dacă regreți", stărui ea, „poți să mă lași să stau cu tine. O să fiu liniștită ca un șoarece".

„Nu; n'am nevoe de tine — nu pot lucra cu tine în odae".

„Dar cu Elena poți?"

„Tu nu ești Elena".

„Vrea să spună că nu e îndrăgostit de *mine*, dragă".

„Vrea să spună că nu-i sunt de nici un folos. Știu că nu sunt. Nici măcar nu pot sta pe manuscrisele lui ca să le presez. Ține mai mult la afurisitul de presse-papier decât la mine".

„Ei — mi l-a dat George Meredith".

„Și pe mine nu m'a dat nimeni. M'am dat eu singură".

Asta iar l-a îndrăcit. *Trebuia* s'o chinuiască.

„Nu cred că te-a costat prea mult", zise el. „Și îmi dai voe să-ți amintesc că acest presse-papier are *și* oarecare valoare intrinsecă".

Cu asta plecă din odae.

„De ce a plecat?" mă întrebă ea.

„Fiindcă îi e rușine de sine însuși, îmi închipui", spusei eu. „Dar, Cecilio, *de ce* să-i răspunzi? Doar știi cum e el".

„Nu!" zise ea cu îndârjire — „tocmai asta nu știu. N'am știut niciodată".

„Cel puțin știi că te iubește".

„Atunci are un fel ciudat de a o arăta. Toată vremea nu face altceva decât să bată din picior și să strige și să mă dojenească — toate astea pentru o vechitură de presse-papier!"

Il desmerda în timp ce vorbea, mângâind pe Buda de alabastru, parcă ar fi fost o ființă vie.

„Bietul lui Buda. Crezi că o să se spargă dacă îl mângâi? Mai bine nu... Zău, Eleno, aș muri mai degrabă decât să stric ceva la care ține el cu adevărat. Și el uite cum mă jicnește".

„Unii bărbați sunt făcuți să jinească pe cei la care țin".

„Nu m'aș supăra de jicnirile lui, dacă aș ști că ține la mine. Eleno — aș da orice să știu".

„Cred că știi doar".

„Nu știu! Nu știu!"

„Ei, o să afli odată".

„Niciodată! Nu vrea să-mi spună".

„E scoțian, draga mea. Ar muri dacă ți-ar spune".

„Atunci cum vrei să aflu! Dacă aș muri mâine, aș muri fără să știu".

Și în noaptea aceea, fără să știe încă, ea muri. Muri fiindcă nu știuse niciodată sigur.

II

Nu vorbeam niciodată de ea. Nu era obiceiul fratelui meu să vorbească. Vorbele îi făceau rău să le rostească sau să le audă.

Se făcuse mai morocănos decât oricând, dar mai puțin pornit, de când dispăruse pricina pornirii lui. Deși se cufunda în lucru cum s'ar fi cufundat altul în petreceri, ca să înece amintirea ei, se cunoștea că munca nu-l mai interesa de loc. Își petrecea mai toată ziua și serile întregi închis în biroul lui, ieșind doar pentru o plimbare scurtă, cu un ceas înainte de cină.

Dar îi plăcea să stau cu el; și tot timpul pe care îl puteam răpi dela gospodărie și grădinărie, îl petreceam în birou. Cred că nu-i plăcea să rămână singur în locul unde avuseseră cearta care o omorîse; și băgai de seamă că pricina certei, Darul, dispăruse de pe biroul lui.

Și tot ce-i putea aminti de ea, toate lucrurile ei fuseeră înlăturate. Morții cu morții...

Numai scaunul la care ținea ea rămăsese la locu-i lângă sobă — scaunul *ei*, dacă se putea numi al ei când n'avea voe să stea pe el. Era veșnic gol, fiindcă printr'o înțelegere negrăită amândoi ne feream de el.

Ședeam așa ceasuri întregi fără să vorbim, în timp ce el lucra, iar eu ceteam sau coseam. Nu îndrăsneam niciodată să-l întreb dacă avea, ca mine, impresia că Cecilia e de față, în odaia aceasta în care atâta dorise să intre, din care fusese atât de crud alungată. Nu puteam ști ce simte sau nu simte: fața fratelui meu era o mască întunecată, aspră.

Nu-i spusesem niciodată de impresiile acestea lui Donald, fiindcă le-ar fi pus pe socoteala „fanteziei mele isterice". cum zicea el. Și sunt sigură că. de a simțit sau a văzut ceva el însuși, vreo-dată, n'ar fi mărturisit cu niciun preț.

Dar eu n'am fost nici mirată nici speriată, în seara în care am văzut-o pe Cecilia.

Era într'un amurg de început de toamnă, pe la șase. Ședeam la locul meu în fața sobei: Donald era pe fotoliu la stânga mea, fumând din pipă ca deobiceiu, înainte ca lumina lămpii să-l gonească afară în întunerec.

Avusesem o impresie atât de puternică de prezența Ceciliei în odae, încât n'am simțit decât un fior sfânt, dar și de bucurie, când am ridicat capul și am văzut-o șezând pe scaunul ei, la dreapta mea.

Năluca era desăvârșită și vie, de parcă ar fi fost în carne și oase. Aș fi crezut că e chiar Cecilia, de n'aș fi știut că e moartă. Nu se uita la mine; fața ei era întoarsă spre Donald cu privirea aceia dornică, întrebătoare, pe care o avea de obicei, cercetând chipul lui, ca să afle taina pe care el i-o ascundea.

Mă uitai la Donald. Bărbia îi căzuse puțin, pipa îi atârna în colțul gurii. Era posomorît, absorbit de fumat. Era limpede că nu vedea și el ce vedeam eu.

Vedenia rămase câtva timp și mereu cu ochii ațintiți asupra lui Donald. Stătu chiar cât timp Donald se mișcă, se apleacă înainte, scuturând cenușa din pipă, cât timp oftă, se întinse, se sculă și plecă din odae. Apoi, când ușa se închise în urma lui, toată făptura pieri dintr'odată — nu pâlpâind, ci ca o lumină pe care o stingi întorcând butonul.

Am văzut-o iar în seara următoare și a treia seară, pe aceiași vreme și în acelaș loc, și cu aceiași privire îndreptată spre Donald. Și iarăși eram sigură că el n'o vede.

Nu; nu-mi era frică. Eram bucuroasă. Vezi că o iubiam pe Cecilia. Mi-aduc aminte că mă gândeam. „In sfârșit, în sfârșit, biată fată, ai intrat. Și poți sta cât vrei tu acum. El nu te mai poate da afară".

Primele dăți am văzut-o întocmai cum am spus. Ridicam capul și găseam năluca acolo, șezând pe scaunul ei. Și pierea dintr'odată, când Donald pleca din odae. Atunci știam că am rămas singură.

Dar după ce m'am obișnuit cu prezența ei, sau poate după ce s'a obișnuit ea cu a mea și a descoperit că nu-mi e frică de ea, că mi-era în adevăr drag s'o văd acolo, ajunsese mi se pare, să se încreadă în mine, încât îmi fu dat să-i văd toate mișcările. O vedeam cum înaintează în odae dela ușe, cum merge drept la locu-i dorit și cum se instalează cu un aer de satisfacție, împăcată, ca și cum s'ar fi așteptat la o împotrivire pe care n'o mai întâlnea. Totuși puteam vedea că nu e fericită după privirea-i către Donald. *Aceasta* niciodată nu se schimba. Era și acum tot atât de nesigură de el, cum fusese în timpul vieții.

Până acum, a șasea sau a șaptea oară când o vedeam, nu înțelegeam scopul apariției sale; și mișcările ei mi se păreau tainice și fără țintă. Dar știam că sta cu Donald câteodată când eu nu eram de față; fiindcă de mai multe ori unele lucruri depe biroul lui, cărți ori hârtii, erau mișcate dela locul lor, deși niciodată prea departe, și el mă întreba dacă am umblat cu ele.

„Ori minți tu", zicea el, „ori mă înșel. Aș fi jurat că am pus notele acelea în partea *stângă;* și acum nu sunt aici".

Și odată — asta a fost minunat — am văzut-o, da, *am văzut-o* venind și împingând lucrul pierdut sub mâna lui. Și el n'a zis decât: „Ei, sunt un — aș fi jurat — ".

Căci, fie că acum căpătase oarecare siguranță, fie că avea în sfârșit o țintă hotărîtă, începu să se miște regulat prin odae, și mișcările ei aveau un rost și un scop lămurit.

Căuta ceva.

Intr'o seară eram toți acolo la locurile noastre, Donald tăcut pe scaunul lui și eu pe al meu, iar *ea* în atitudinea ei de întrebare și așteptare, când de-odată văzui că Donald mă privește.

„Eleno", zise el, „la ce te uiți așa țintă?"

Am tresărit. Uitasem că direcția ochilor mei trebuia, mai curând sau mai târziu, să mă trădeze.

M'am pomenit bâlbâind, „I—i-ieu mă uitam...?"

„Da. Te rog încetează".

Știam ce voia să spună. Nu voia să mă uit mereu la scaunul acela; nu voia să știe că mă gândesc la ea. Am plecat capul mai tare de-asupra cusăturii, ca să nu mai văd năluca.

Tocmai atunci am băgat de seamă că ea se ridicase și mergea pe covor. Se opri la picioarele lui Donald și stătu acolo, uitându-se la el atât de stăruitor și de adânc, încât nu mă puteam îndoi că asta avea un rost anumit. Am văzut-o întinzând mâna și atingându-l; și, deși Donald oftă și-și schimbă poziția, eram sigură că nici n'a văzut nici n'a simțit nimic.

Atunci ea se întoarse spre mine — și aceasta era prima oară când dădea dovadă că e conștientă de prezența mea — se întoarse spre mine cu o privire rugătoare, așa cum văzusem pe chipul cumnatei mele pe când trăia și când nu putea face nimic cu Donald și mă ruga să intervin. In acelaș timp trei vorbe mi se alcătuiau singure în minte, de parcă le-aș fi auzit strigate.

„Vorbește cu el — vorbește cu el!"

Acum știam ce dorea ea. Incerca să-l facă s'o vadă, s'o simtă, și era îngrijorată văzând că nu poate. Știa deci că eu o văd, și-i venise gândul că se putea sluji de mine ca să ajungă la el.

Am zis. „M'ai întrebat la ce mă uitam și am mințit. Mă uitam la scaunul Ceciliei".

L-am văzut tresărind la numele ei.

„Fiindcă", urmai eu, nu știu ce simți *tu*, dar *eu* simt totdeauna că ea e aici".

El nu zise nimic, dar se sculă, parcă pentru a scutura povara amintirii pe care o evocasem și rămase sprijinit de sobă, cu spatele la mine.

Năluca se retrase la locul ei, unde rămase cu ochii țintă la el, ca mai înainte.

Eram hotărîtă să-l înfrâng, să-l fac să spună ceva ca să audă ea, să dea vreun semn pe care să-l înțeleagă ea.

„Donald, crezi că e bine, crezi că e o faptă bună, să nu vorbești niciodată despre ea?"

„Faptă bună? Faţă de cine?"

„Față de tine însuți, în primul rând".

„Poți să mă lași pe mine deoparte".

„Față de mine atunci".

„Intrucât te privește pe tine?" Glasul îi era cât putea de aspru și tăios.

„Foarte mult. Tu uiți că eu o iubeam".

El tăcu. Cel puțin respecta iubirea mea pentru ea.

„Dar nu de asta avea ea nevoe".

Asta îl jicni. Simțeam cum se îndârjește.

„Vezi, Donald", stăruii eu, *mie* îmi place să mă gândesc la ea".

Era crud din partea mea; dar *trebuia* să-l înfrâng.

„Poți să te gândești cât ți-o plăcea, numai să nu mai vorbești".

„Oricum, e tot atât de rău pentru tine, cât și pentru mine, să nu vorbești".

„Nu-mi pasă de e rău pentru mine. Eu *nu pot* să vorbesc despre ea, Eleno. Nu vreau".

„De unde știi", zisei eu, „că nu e rău pentru *ea?*"

„Pentru *ea?*"

Vedeam că l-am trezit.

„Da. Dacă ea e în adevăr aici, tot timpul".

„Ce vrei să spui, *aici?*"

„Aici — în odaia asta. Iți spun că nu pot trece peste simțământul că ea e aici".

„O, simte cât vrei", zise el; „dar nu mai vorbi cu mine despre asta!".

Și plecă din odae, năpustindu-se afară mânios. Și îndată flacăra ei se stinse.

Mă gândeam, „Cum trebue s'o fi jicnit!" Era tot vechea poveste, eu încercam să-l înfrâng, să-l fac să-i arăte ei ce simte; și el ne respingea, pedepsindu-ne pe amândouă. Vezi că acum știam pentru ce venise ea îndărăt: venise să afle dacă el o iubește sau nu. Cu un dor nepotolit de moarte, ea se întorsese să se încredințeze. Și acum, ca întotdeauna, amestecul meu nedibaci îl făcuse doar mai aspru, mai încăpățânat. Mă gândeam:

„De ar putea măcar s'o vadă! Dar câtă vreme o alungă n'o s'o vadă de fel".

Totuși, dacă aș putea să-l fac odată să creadă că ea e acolo...

M'am hotărît ca data următoare când voi vedea năluca să-i spun lui.

A doua seară, și a treia scaunul ei era gol și-mi închipuiam că se ferește de noi, jicnită de ce auzise ultima oară.

Dar seara următoare, abea ne așezasem, când o văzui.

Sta în picioare, vioaie și cercetătoare, nu uitându-se țintă la Donald, ca de obicei, ci privind în jur prin odae, de parcă ar fi căutat ceva ce lipsea.

„Donald", zisei, „dacă ți-aș spune că Cecilia e în odae acum, presupun că nu m'ai crede?"

„E de crezut?"

„Nu. Și totuși, o văd tot atât de limpede cum te văd pe tine".

Năluca se sculă și merse lângă el.

„Acum stă aproape de tot de tine".

Și acum ea se mișcă și merse la birou. Eu mă întorsei să-i urmăresc mișcările. Iși lunecă mânile întinse peste masă, atingând toate lucrurile, pipăind vădit după ceva pe care-l credea acolo.

Eu urmai, „Acum e la birou. Caută ceva".

Se trase înapoi, desamăgită și întristată. Pe urmă începu de-odată să deschidă și să închidă sertarele, fără nici un sgomot, cercetându-le pe fiecare pe rând.

Am zis, „O, acum încearcă sertarele!"

Donald se ridică. Nu se uită la locul unde era ea. Se uita țintă la mine, cu îngrijorare și cu un fel de spaimă. Îmi închipuiam că de aceia nu băgase de seamă deschiderea și închiderea sertarelor.

Ea continua să caute cu desnădejde.

Sertarul de jos rezistă. O văzui cum trage de el și-l sgâlțâie, cum se dă înapoi biruită.

„E încuiat", am zis.

„Ce e încuiat?"

„Sertarul acela de jos".

„Prostii! Nu e încuiat de fel".

„Ba este. Dă-mi mie cheia. O, Donald, dă-mi-o mie!"

El dădu din umeri; totuși își pipăi buzunarele căutând cheia, pe care mi-o dădu ca și cum ar fi făcut pe placul unui copil.

Am descuiat sertarul, l-am tras afară cât era de mare și acolo, aruncat în fund, ascuns, am găsit Darul.

Nu-l mai văzusem dela moartea Ceciliei.

„Cine l-a pus acolo?", am întrebat".

„Eu".

„Ei, asta căuta ea".

„Eleno", zise el serios, „cred că trebue să fii bolnavă".

„Așa crezi tu? Nu-s atât de bolnavă încât să nu știu dece l-ai ascuns. L-ai ascuns fiindcă ea credea că ții mai mult la presse-papier decât la ea".

„Poți să-mi amintești de asta? Trebue să fie ceva rău cu tine, Eleno", zise el.

„Poate. Poate că vreau numai să știu ce dorea *ea... Țineai* la ea, Donald?"

Nu puteam vedea acum năluca, dar o simțeam aproape, aproape, vibrând, palpitând, în timp ce-l iscodeam pe el.

Ţineam ? strigă el. „Eram nebun de dragul ei! Și ea știa prea bine".

„Nu știa deloc. N'ar fi acum aici, dacă ar fi știut".

La vorbele acestea el se întoarse dela mine la locul lui dela sobă. Eu îl urmai acolo.

„Ce ai să faci acum cu el?" am zis eu.

„Să fac cu ce?"

„Ce ai să faci cu asta?"

Impinsei Darul lângă el. El se dădu înapoi, uitându-se la acesta cu o privire plină de ură și silă.

„Ce să fac cu asta?" zise el. „Blestematul, el a omorît-o! Uite ce o să fac cu el"...

Il smulse din mâna mea și-l asvârli cu toată puterea în grătarul sobei. Buda căzu, spart în bucăți, în cenușe.

Atunci Donald scoase un strigăt scurt, chinuit. Păși înainte, întinzând brațele, iar eu văzui cum năluca lunecă între ele. O clipă rămase acolo, strânsă la pieptul lui; apoi dintr'odată, în fața noastră, se nărui într'o grămadă strălucitoare, o lumină pâlpâind pe podea, la picioarele lui.

Apoi și aceasta se stinse.

Din englezește de M.

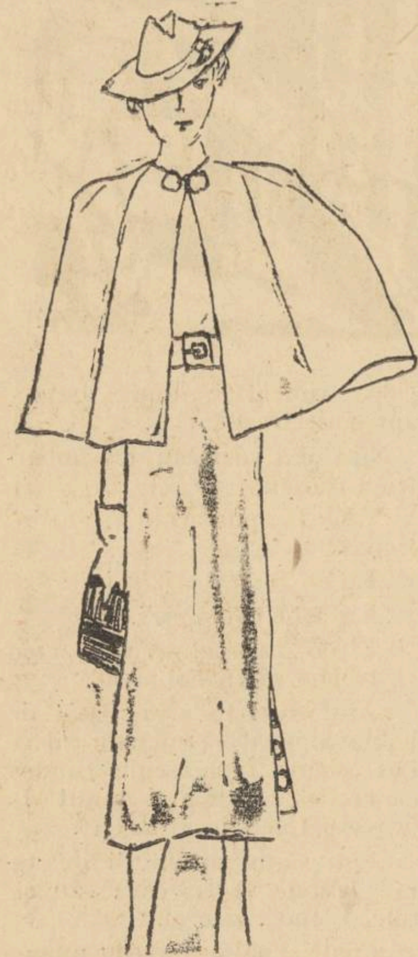
* George Meredith (1828-1909), mare scriitor englez; poet și romancier, a scris vreo zece romane, dintre care cel mai celebru este **Egoistul.**

Ion Lucian Murnu — Studiu

Cronica feminină

Fantezie şi util

Incep plecările spre şcoli. Prilej, pentru măicuţele iubitoare, de multe griji. Vremea s'a răcorit. Tinereţea e neascultătoare. De n'ar răci fetele!... (Mici sau mari grija mamei rămâne aceeaşi!) Iată însă că moda însăşi le vine în ajutor. Rochia de lână tricotată de mânile iubitoare e şi cochetă şi călduroasă.

Foile şi capa sunt lucrate din lână bleu-nuit, pullover-ul va fi tot de lână bleu d'azur.

Jachetele şi bluzele tricotate îşi menţin voga. Se întrebuinţează material felurit. Astfel se fac şi gulerașe de angora, pelerine mici de lacet şi cordonnet, croşetat cu fir. E o fantezie nouă foarte artistică şi practică, complectând şi întinerind o rochie de culoare închisă.

Foarte tinereşti sunt pălăriile — multe şi variate—care au eşit ca ciupercile după ploae. Majoritatea sunt mici, unele chiar foarte mici. Vom vedea multe turbane, toci, berete, dar în acelaş timp tot atâtea pălării cu puţin bord, care va ascunde un ochi — şi de multe ori amândoi!— făcând astfel femeea mai dorită, mai misterioasă.

Feutrul îşi va păstra favoarea, va deveni însă mai catifelat, mai suplu, adaptându-se astfel capriciilor femeii. Vom purta însă şi catifeaua, care va însoţi toaletele mai habillé. Garniturile rămân modeste: panglici, (de catifea gros-grain, ciré), o pană timidă, un buchețel, o buclă.

Culoarea prezisă pălăriilor din acest sezon ar fi roşul închis al lacului de China. Nimeni nu ne poate împiedica însă să purtăm bleu închis, verde tandru, violet şters şi toată gama beige-ului. Fiecare femee va alege pălăria după ce se va convinge care culoare e mai avantagioasă părului, ochilor, tenului... armonizând-o şi cu rochia. Şi cu toate că vrem pălării colorate, vom rămâne mereu credincioase celor negre, care ne umbresc şi încadrează faţa cu discreţie şi eleganţă.

Jurnalele de modă ne aduc modele noi de sport: vânătoare, golf, etc... Trebue să fim cu băgare de seamă. Un astfel de model e la locul lui numai acolo, în pădure sau pe câmp. Doar pentru asta a fost creat.

Cine nu joacă golf şi nu posedă un castel de vânătoare (sau prieteni care să i-l pue la dispoziţie) să nu uite că acest costum va fi deplasat pe Calea Victoriei între unsprezece şi unu... (Trebue să ne adaptăm jurnalele de modă ca şi... cărţile de bucate. Să privim deci costumul de vânătoare sau golf ca pe o reţetă rară: şniţel de focă sau rasol de elefant!...)

Răsfoiţi cu atenţie jurnalul, Veţi găsi uşor ceeace vă convine.

Se va purta mult verde. Totuşi vom vedea tot atât maron, graige, bleu... etc.

Linia rămâne aceeaşi: simplă.

Poate rochiile de seară pentru iarnă ne vor aduce surprize. Până atunci mai avem timp. Deocamdată ne interesează rochiile şi costumele de stradă, pentru a putea profita de ultimele zile frumoase pe cari ni le rezervă Septembrie. Sub tailleurul clasic sau fantezie, bluzele din jersey, taffetas, crêpe-satin, ne satisfac gustul de variaţie. Eşarfele multicolore şi vii, pun o notă veselă în simplicitatea liniei pardesiului de culoare închisă, apărând gâtul de vânt.

Combinând astfel fantezia cu utilul vom fi totdeauna bine îmbrăcate. Şi pentru o femee a fi bine îmbrăcată însemnează a fi bine dispusă.

DOINA BUCUR

Epoca manifestării talentului

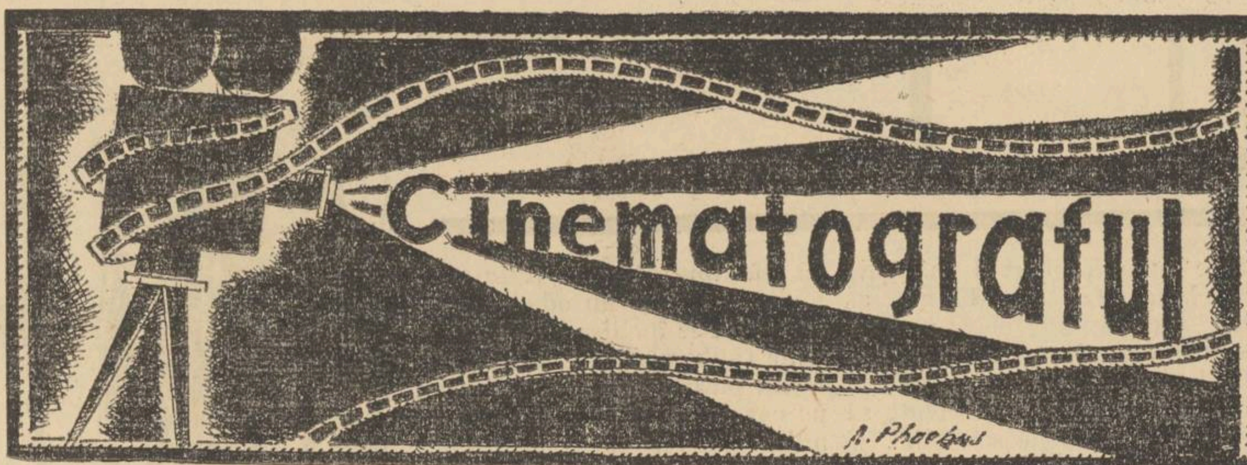
Charlotte Rabette publică în „Toute l'édition" răspunsurile primite dela câţiva scriitori cărora le pusese următoarea întrebare: „Când vi s'a hotărît vocaţia literară?

După răspunsuri, s'ar părea că mulţi dintre scriitorii întrebaţi s'au născut cu condeiul în mână.

De exemplu: Henry de Montherlant, între nouă şi doisprezece, scrisese o jumătate de duzină de romane şi nuvele; iar la şasesprezece ani era academician — la academia colegiului Sainte-Croix de Neuilly.

Doamna Simone André Maurois a răspuns în lipsa soţului său, următoarele: „„„Am văzut câteva teme făcute de el, în timpul şcolii. Aceste mici compoziţii franceze erau vădit ale unui viitor scriitor".

„Suprema iubire"

Cenzura filmelor, revenind asupra hotărîrilor ei, a dat drumul „Dictatorului" — film care de aproape un an fusese constant interzis. Acum i s'a schimbat puţin titlul. In loc de „Dictatorul" i se zice, mult mai inofensiv: „Divina", sau „Sublima iubire", sau ceva „suprem" de acest fel.

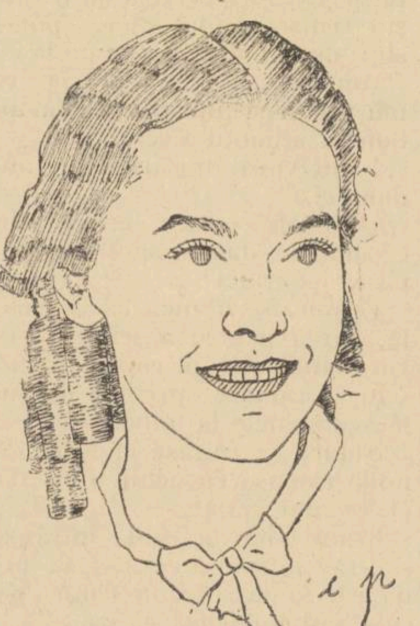

FRANCK LAWTON

Observăm că în destinul lui nenorocit, acest film avea un tovarăş: „Caterina II-a" (Fairbanks junior şi Elisabeth Bergner). Amândouă bucăţile fuseseră oprite pentru acelaş motiv (ofensătoare la adresa instituţiei monarhice). Şi acum i se dă drumul uneia şi nu i se dă celeilalte. Este nedrept, şi este nelogic.

S'ar putea chiar susţine că, dacă era vorba să se aleagă dintre cele două bucăţi pe cea mai puţin insultătoare, ar fi trebuit să se procedeze invers, autorizând „Caterina II-a" şi interzicând „Dictatorul".

Intr'adevăr, ţarul Petre din „Caterina II-a este un Impărat bine determinat, pe care istoria il cunoaşte perfect şi-l descrie în toate cărţile. Intâmplarea face ca acest ţar să fi fost un nevropat. Asemenea accidente pot avea loc în orice meserie, fără ca prin asta meseria însăşi să sufere vre-un discredit. Faptul că Mitiţă Sturza, a fost bolnav multă vreme înainte de a se retrage din politică, sau faptul că Deschanel avea paralizie generală, nu constitue o ofensă la adresa instituţiilor republicane sau la aceea a guvernământului parlamentar. Afară de asta, Caterina II-a ne este înfăţişată ca voind, prin înlăturarea soţului ei, să „salveze dinastia".

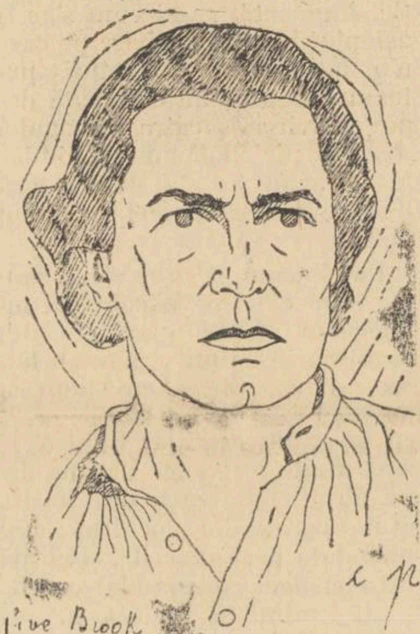
MAUREEN O'SULLIVAN

In „Dictatorul" însă nu-i vorba de un monarh în sine, reprezentat simbolic. Şi această reprezentare este —trebue să o recunoaştem — falsă, calomnioasă şi naivă. Oricine vede numaidecât că autorul a fost tendenţios, şi-şi dă uşor seama că regii cei reali nu-s aşa cum ni-i prezintă filmul.

Astfel, cenzorii români, dacă era vorba de ales pe care din cele două filme să-l interzică, ar fi trebuit să aleagă nu „Caterina II-a" ci „Dictatorul". Dar poate că nu consideraţii de acest soiu au prezidat la hotărîrile comisiei, ci consideraţii de o altă, cu totul altă natură, şi anume consideraţii — cum să spun — de ordin estetic.

S'a socotit, probabil, că „Dictatorul e artisticeşte mai bun decât „Caterina II-a".

Cred însă că şi în această privinţă domnii cenzori s'au înşelat. „Caterina" e un mai bun film decât celalt. Nu pentrucă joacă Elisabeth Bergner (ba chiar pot spune că ea e acea care îmi place cel mai puţin din toată „distribuţia") — ci pentrucă „Dictatorul" e francamente prost. Afară de Clive Brook care joacă miraculos de just un rol miraculos de fals, încolo tot restul e mediocru. Iar filmul în sine, ca „idee" (şi chiar ca anecdotă) — e caşi neexistent. Doar din punctul de vdere fotografic şi din acel al acurateţii decorurilor se mai poate vorbi de calităţi.

CLIVE BROOK

David Coperfield

Dacă cetitorul doreşte să se despăgubească de futilitatea programului cinematografic al săptămânii acesteia, — are un mijloc sigur: să se ducă să vadă „David Coperfield". Este încă mai frumos decât celalt film de acelaş gen, al aceleiaşi case Metro-Goldwin: „Insula comorii" (ceeace nu-i un mediocru compliment).

Nu ştim ce să ne placă mai întâi: frumuseţea fermecător de vetustă a decorurilor, abundenţa de mari actori care fac, fiecare, câte o adevărată „creaţie" sau acea atmosferă pătrunzătoare de „roman englezesc", atmosfera unei „lumi dintr'o carte de demult cetită".

Ca şi „Treasure Island", caşi „Les Misérables" — filmul „David Coperfield" retrezeşte în sufletul nostru amintirea unei epoci. Nu epoca în care se petrece acţiunea de pe ecran. Doamne fereşte. Nimeni din noi n'a apucat aceste vremi de jobenuri, dantele şi călătorii cu diligenţa — după cum nimeni din cei încă în viaţă astăzi n'a cunoscut frământările descrise de Hugo sau aventurile cu bandiţi zugrăvite de Stephenson.

FREDDIE BARTHOLOMEW

Totuşi am spus bine adineaori: filmul „David Coperfield" trezeşte în inima noastră amintirea unei epoci care ne este scumpă, — epoca poate cea mai dragă din toate — epoca aceea când... omul citeşte romane de felul lui „David Caperfield". Căci asta este într'adevăr o fază determinată a biografiei noastre, un moment care trece şi nu se mai întoarce. Cu buzele arse de excitaţia lecturii, cu braţele şi picioarele rămase în poze extravagante imprimate de atenţia excesivă, stăteam noi — oricare din noi — odinioară cu ochii în înfipţi în slovele cărţii şi populam pagina cu chipuri halucinante de realitate, personagii cu psihologie simplă şi fermă, toţi eroi, eroi de bunătate sau eroi de ignominie. Nici odată în viaţa noastră n'am văzut, în carne şi oase, oameni ca cei descrişi de Dickens, Stephenson, Hugo.

Dar imaginea pe care, după ei, şi-a făcut-o adinioară micul cetitor de romane, această imagine este o realitate, adică punctul de plecare a unor sute şi mii de conduite reale. In urma acelor lecturi, adolescentul de altă dată îşi modifica purtările: altfel vorbea, altfel se juca, altfel iubea; altfel şi mai în acord cu eroii prestigioşi pe care îi frequentase în timpul înfriguratei sale lecturi.

Filmul casei Metro-Goldwin, prin perfecţia lui artistică, ne recufundă în atmosfera epocii Dickens şi Hugo; epocă fermecătoare, pentru trezirea căreia suntem, faţă de firma Metro-Goldwin, adânc recunoscători.

D. I. SUCHIANU

Cronica mizantropului

Ciudăţenii

Mi-a plăcut în totdeauna să urmăresc Mica publicitate. Ziarele occidentale sunt foarte bogate în această privinţă. Dela o vreme însă au început să apară şi la noi anunţuri care depăşesc obiceiurile unei vieţi burgheze sănătoase. Iată două specimene, recente. Intâiul:

Caut domn sau doamnă bogată din bună societate care mă adoptează ca fiu sau mă sprijină finanţiar la terminarea lucrărilor şi studiilor mele. Am brevet de invenţie. Recompensaţie după învoială. Ziar „tânăr 21" 89 Z.

Caracteristica anunţului acestui tânăr de 21 de ani este bizareria modalităţii prin care crede că şi-ar putea face un rost în viaţă, unită cu o lipsă nu propriu zis de scrupul ci de simţ al bunei vieţi sociale. De altfel, tot mai des ceteşti anunţuri de studenţi care caută urgent căsătorie cu persoană de orice vârstă, în vederea continuării studiilor. In cazul de faţă postulantul e inventator şi e de ştiut că nu există speţă mai visătoare decât inventatorii de aparate inutile şi copilăreşti. De altfel, cum experienţa arată, aceşti inventatori nu-s oameni de ştiinţă, nici genii, căci oricum n'ar fi nevoie de publicitate pentru propunerea invenţiunilor, ci nici mecanici rataţi sau pur şi simplu maniaci. Tânărul nostru, precum fraza dovedeşte, face speranţa lui mai fantezistă. Intr'adevăr ce domn (înlăturând pe pederaşti) ar consimţi, dacă e om cu scaun la cap, să adopte, contra „recompensaţie" un individ necunoscut, şi ce doamnă de bună societate, dacă nu viţioasă, s'ar înfăţişa într'o bună zi în lume cu un astfel de „fiu"? E aşa de ciudată această combinaţie, încât cititorul experimentat în Mica publicitate bănueşte că tânărul a încercat să exprime cu blândeţe ideia relaţiilor amoroase cu o persoană bogată. Dacă nu e asta atunci avem în faţa noastră un disperat sau vre-un aventurier, fără simţul realităţilor. Al doilea anunţ pare mai puţin bizar, dar dovedeşte o desăvârşită imoralitate:

Examenul de capacitate învăţământ secundar cine l-a luat printre primele clasificate şi este simpatică, cinstită, gospodină, mobilier, etc., poate face căsătorie fericită cu intelectual din învăţământul superior. Calităţi excelente. Discreţiune desăvârşită. La ziar, 68 V.

Izbitor este stilul de analfabet. O bucătăreasă şi-ar fi redactat mai bine anunţul decât acest membru al învăţământului superior. S'ar putea crede că avem de face cu un mistificator, cu un escroc, deşi ne gândim că individul ar putea să bănuiască cum că profesoara nubilă va descoperi numaidecât înşelăciunea. Dar se poate să fie chiar membru al învăţământului superior. Ce oroare atunci! Un profesor universitar nu-şi caută soţie printre fiinţele pe care e în măsură să le cunoască deadreptul, nu vrea o tovarăşe pentru munca lui de intelectual (fiindcă ăsta e rostul unui profesor de universitate), el nu e mulţumit cu demnitatea aceasta care pentru creator e o grădină de linişte, dincolo de care nu mai e nimic de dorit, ci, întocmai ca un băcan, îşi caută după tablou o profesoară cu leafă bună, căreia să-i procure, în raport cu clasificaţia, o catedră în capitală sau un post de directoare. Caşi când un cămin se întemeiază prin cumul de slujbe şi de averi! O mai neruşinată socoteală nici nu e cu putinţă. Şi totuşi ocolirea preciziunii ne face să bănuim că intelectualul din învăţământul superior nu e profesor universitar. Ar putea fi asistent (funcţie ce nu mai poate speria pe o profesoară) sau impiegat la vre-o cancelarie de facultate. Atunci redevine iarăşi escroc, prin încercarea de a induce în eroare. Să zicem dar că e asistent universitar, în care caz este tânăr şi cu o situaţie încă turbure. Nu e deprimant să vezi cum un tânăr îşi aşează viaţa contabiliceşte, pe temeiuri strict materiale, dovedind lipsa oricărei fineţi sufleteşti? Iţi vine chiar să admiri pe junele atât de stăpân pe sine care îşi caută nevastă după tablou de clasificaţie, hotărît să respingă şi pe Ileana Cosânzeana, dacă are notă mică.

ARISTARC

JAPONIA INTIMĂ

Cunoscuta călătoare Andrée Viollis înfăţişează în cartea sa „Le Japon intime", un interesant tablou al Japoniei de astăzi cu toate schimbările aduse de ultimele evenimente.

André Viollis, — spune Auguste Cheylack în „Mercure de France", — n'a locuit decât puţin timp această ţară, doar câteva luni, iar planul călătoriei sale n'a fost decât de a-i studia de-aproape politica.

Odată cu aceste observaţiuni scriitoarea a luat note şi relativ la felul de viaţă a acestui straniu popor.

Există în această ţară mai multe curente diferite, pe care le cunoaştem — sau ne închipuim că le cunoaştem — şi pe care le urmărim cu multă curiozitate împreună cu scriitoarea. In capitolul intitulat: „Două case japoneze", e mai întâi descrierea unui interior care aparţine vicontelui O..., şeful uneia dintre cele mai vechi familii, înrudite cu împăratul. Din cauză însă că unul dintre strămoşii vicontelui s'a ridicat împotriva mişcării din timpul împăratului Meiji, nobila familie de astăzi e căzută din vechea splendoare.

Urmează apoi descrierea casei marchizului Z... deasemeni reprezentantul uneia dintre cele mai vechi familii ale ţării.

Această însă, chiar dela început, s'a arătat înfocat partizan al curentului de civilizaţie occidentală „cu intenţia formală de-a profita".

Astfel, marchizul Z... un om foarte bogat, şi-a mărit considerabil averea în diferite întreprinderi industriale".

In opoziţie cu cele două personagii, care reprezintă de altfel, un fenomen constatat în orice altă ţară în epoci diferite, scriitoarea ne înfăţişează pe „Japonezul de mijloc" Henri Kaniko, procuristul unei societăţi de asigurare americano-japoneză. Acesta nu se sfieşte să-şi expue părerile sale „liberale". El condamnă guvernul actual şi ia în bătaie de joc sforţările autorităţilor pentru a „controla" ideile tineretului. Acest cetăţean îndrăzneşte chiar să afirme că în epoca de cuceriri ştiinţifice în care trăim, e exagerat de-a susţine în mod oficial, ca o dogmă obligatorie, origina divină a împăratului.

Continuă apoi scoţând în evidenţă concurenţa pe care o fac produsele din Mandchou-Ko industriaşilor japonezi şi declară cu convingere că interesul şi salvarea ţării au cerut ocuparea Manciuriei. Japonia are dreptul şi datoria de a-şi impune idealul tradiţional şi tot odată modern. El adaugă apoi cu convingere: „aceasta e o adevărată misiune".

Andrée Viollis scoate concluzia:

„Astfel, fără acea violentă influenţă democratică americană, Kaniko e în adevăr burghezul japonez de mijloc, întru nimic prea deosebit de burghezul naţionalist din Occident".

In adevăr, ceeace caracterizază cu adevărat efortul japonez, e o desvoltare intensă a sentimentului războinic, ca o urmare a vechii sale formaţiuni. Visul oricărui „bun" japonez se întinde asupra întregii Asii. Insă ceeace izbeşte pe orice observator, e formidabila desvoltare industrială a acestei ţări, încă feudală cu puţin timp în urmă care ameninţă echilibrul nu numai în exterior dar chiar în interior. Ţăranii nu sunt mulţumiţi materialmente, iar lucrătorii simt cu prisosinţă greaua sarcină a nouii adaptări mecanice. Ei sunt apoi prost plătiţi, iar după lungi zile de lucru sunt hrăniţi insuficient. De aceia s'au format grupuri, care — împreună cu lucrătorii obosiţi — protestează din răsputeri.

In acelaşi timp Japonia şi-a desvoltat operele şcolare în chip cu totul neaşteptat, încât mulţimea licenţiaţilor nu mai au întrebuinţare. Odată cu apariţia acestei mulţimi de intelectuali se ridică şi chestiunea religioasă ca şi revendicările feminine cerute.

In ultimul capitol: „Contradicţiunile Japoniei moderne", Andrée Viollis ne face să asistăm la o scenă care se petrece în sanctuarul venerat din Nara, marea capitală a Japoniei primitive. Ea ne înfăţişează un grup de pelerini îmbrăcaţi în alb, îngenunchiaţi în faţa unui şir de zeci de zei de piatră, mişcându-şi corpurile în acelaş ritm, cu figurile rigide, cu ochii închişi, psalmodiind cu voci monotone şi ascuţite.

Deodată apare o ceată gălăgioasă de băeţi şi de fete, majoritatea în costume studenţeşti. Aceştia se apropie de vasul cu apă sfinţită, pe care o împrăştie în faţa veneratelor divinităţi în hohote de râs. Pelerinii, îngroziţi, îşi suspendă mişcările ritmice şi aruncă gălăgioşilor copii priviri pline de groază şi de dispreţ: vechea şi noua Japonie stau faţă în faţă. Oare această ţară — spune Andrée Viollis — e în descompunere sau într'o înfricoşătoare evoluţie?

Dar nu e acelaş lucru pretutindeni pe mica noastră plachetă!

CIUDATENIILE ISTORIEI

FUMĂTORI ILUŞTRI

A fost o vreme când tutunul, al cărui început de cultivare, deşi număra multe veacuri în urmă, era cunoscut numai ca plantă înzestrată cu însuşiri tămăduitoare pentru sănătatea omului, iar la simpla lui prefacere în fum, ca astăzi nu se gândise încă nimeni. De aceia i se şi spunea „buruiana sănătăţii". Vorbim de epoca în care Nicot — prea cinstitul părinte al blestematei nicotine — o adusese în Franţa; şi, deoarece unul dintre servitorii lui folosise cu succes pentru un ulcer o cataplasmă făcută din tutun, toţi descoperiră după aceia în mult hulita plantă un leac universal.

Ani de-arândul, tutunul a fost întrebuinţat la uşurarea, dacă nu chiar la vindecarea, celor mai felurite boale: plăgi, răni, friguri, angină, astmă, ciumă, colici, calculi renali, fistule, etc., etc.

Când însă, mai târziu, lumea s'a deprins să-l şi fumeze, Vahăbiţii, sectari musulmani, socotindu-l aducător de nenorociri, cu prilejul unei epidemii de tifos, au masacrat sute de fumători. Tot ei, după trecere de câţiva ani de la întâmplarea aceasta, au năvălit în Mecca, au luat de acolo mii şi mii de pipe din care au făcut un uriaş rug la marginea oraşului.

De mai multă îngăduinţă s'a bucurat tutunul din partea creştinilor. Câţiva misionari francezi l-au introdus la Curtea imperială din Peking şi astfel, în scurtă vreme, Mandciurienii şi Mongolii învăţară arta de „a fuma cu nasul", cum spuneau ei.

Prin anul 1850, începu să se fumeze şi la teatru. Era epoca neuitată când tutunul de Virginia, adus pentru întâia oară în Europa, făcea adevărate furori. Fumau până şi femeile, în vreme ce ascultau tragediile lui Shakespeare! Sunt apoi câteva versuri de Boileau în care se vorbeşte despre femei ale căror sărutări sunt pline de tutun! Se fuma numai cu pipa. Ţigara a venit pe lume în 1830, iar trabucul (ţigara de foi), fusese născocită de o femee din Connecticut în 1801.

Saint-Simon povesteşte că într'o zi, la Marly, Ludovic al XIV-lea, intrând în salonul ducesei de Bourgogne, pe atunci Delfina, unde îl atrăsese un miros neobişnuit, o găsi pe prinţesă şi pe alte doamne din aristocraţie bând rachiu şi fumând din pipe de pământ, luate cu împrumut dela Corpul de gardă.

In secolul trecut, în Austria, fumatul era interzis; poliţiştii trăgeau asupra fumătorilor.

Dar femeile au nesocotit întotdeauna — de multe ori chiar şi prin scris — ordonanţele împotriva tutunului: Pentru George Sand, ţigara era însăşi dovada vieţii elegante. Principesa Orsini afirmă că ducesa de Olonne, nemulţumită că-şi canonea numai buzele, avea în permanenţă şi nările umplute cu tutun!

Fumul îşi împrăştie, încurând spiralele lui albastre şi la curtea Domnitorilor. In Anglia, trebue să mai existe şi astăzi o sarcină retribuită de umplutor al pipelor Majestăţii Sale Regelui. A fost creată acum trei veacuri, de către Carol al II-lea şi menţinută de Victoria. Regina Maria Cristina obişnuia să spue, în glumă: „Dacă la Madrid răsucesc neîntrerupt ţigara cu o mână, asta nu mă împiedică să ţin cu cealaltă destul de temeinic, frânele statului!".

„Rău faceţi că nu fumaţi!", — îi spunea Bismarck lui Jules Favre, în clipa semnării tratatului de pace, la 1871. — „Ţigare pe care o ţinem în mână şi o purtăm în tot locul cu noi, paralizează întru câtva mişcările fizice, ne face mai conciliaţi. D-voastră, care nu fumaţi, aveţi un avantaj asupra mea, fumător straşnic: sunteţi cu spiritul mai treaz, neamorţit; dar şi un dezavantaj: înclinaţi mai mult să vă lăsaţi convins, să cedaţi la primul imbold!"

■

Acum câţiva ani, neuitatul Gandolin, (Luigi Arnoldo Vasallo), a corectat astfel întrebarea ajunsă un fel de regulă:

— Iertaţi-mă, domnilor, vă supăr dacă nu fumez?

Nimerise într'un compartiment de cale ferată, în care toţi călătorii fumau.

La Kulback, în Cehoslovacia, murise colonelul Werner Bauer, un fumător incorigibil. El lăsase scris, prin testament, — să i se pună în sicriu pipa şi punga cu tutun, de cari nu se despărţise nici o clipă, în viaţa lui.

Aşa s'a şi făcut şi cioclii tocmai se pregăteau să pună capacul cosciugului, când văduva răposatului, îi opri cu un ţipăt, alergând din răsputeri:

— Un moment! Un moment vă rog! Am uitat cutia cu chibrituri!

g. r.

A treia republică franceză

Jacques Bainville, academician şi scriitor de dreapta, a scris de curând o „Istorie a Republicei a treia franceză", sau mai curând o sinteză a acestei istorii, căci în cuprinsul unui volum nu ne putea da decât această repede trecere în revistă.

Adversar al republicii, deoarece Bainville este monarhist, ar fi fost de aşteptat ca el să trateze regimul cu severitate. Jacques Bainville, însă judecă cum, probabil vor judeca istoricii *în viitor*. El face dreptate încercărilor şi metodelor unui guvern care de sigur era impus de împrejurări.

Concluziile sale sunt că acest regim nu a făcut greşeli prea mari — afară doar de acea din 6 Februarie, — zice el, — şi tocmai aceasta l-a salvat, căci realipirea Alsaciei-Lorenei, alcătuirea unui mare imperiu colonial, înzestrarea şi strălucirea la care s'a menţinut Franţa sub acest regim nu ar fi fost deajuns. Regimul republican a dat dovadă că ştie să ţie cârma în timp de furtună şi Jacques Bainville recunoaşte aci calităţile unui bun regim.

Regimul acesta, care triumfă de şaizeci de ani, poate fi privit ca prea monoton şi mediocru de adversarii săi. Poate însă că chiar aceste defecte l-au menţinut, căci după talazurile marilor aventuri dela sfârşitul secolului trecut, era tocmai ceia ce-i trebuia Franţei ca să se întremeze.

Regimul republican, în adevăr, seamănă bine cu domnia lui Ludovic Filip şi nu are nimic din cele două imperii militariste şi aventuroase. E drept că nu are nici avântul apostolic şi iluminat al Republicii a doua, dar nici brutalitatea reîntoarcerii vechiului regim din timpul Restauraţiei.

Mai degrabă pare a fi o reluare a mişcării din 1830. In fruntea Republicii a treia se găsesc, în adevăr, oameni care au luat parte la această mişcare şi în special inteligentul Thiers. Ar fi putut deveni monarhie or-

JACQUES BAINVILLE

leanistă, dacă nu s'ar fi încăpăţânat contele de Chambord, căci la început era înclinată spre concesiuni şi orientată în bloc spre conservatorism.

Intreaga activitate din 1871 până azi dovedeşte de altfel conservatismul său. Conservatoare în politica internă, căci, de atunci până azi, nu s'a votat nici o reformă mare, conservatoare şi în politica exterioară, căci deşi a lăsat să slăbească spiritul de revanşă, nu a încetat de a se pregăti milităreşte şi nu a pierdut nici o ocazie de a-şi urzi reţeaua unor alianţe favorabile. Deci nu a neglijat două forme de securitate care sunt curat conservatoare.

Pe planul imperialismului, deşi şi-a întins mrejele prin soldaţii, marinarii şi exploratorii ei, la Fashoda, cu Anglia în 1905 şi în Maroc, cu Germania în 1911, a cedat şi a făcut tratate. J. Bainville se arată mărinimos şi indulgent cu adversara, deşi nu-şi poate ascunde o uşoară deconsiderare pentru un regim care n'a ştiut decât să pasioneze sufletul naţional pentru scopuri meschine şi un destin mediocru...

Totuşi nu se poate tăgădui că, din acest regim cu *cultul mediocrului*, a eşit formidabilul efort din 1914, care dovedeşte că el n'a lucrat la degenerarea sufletului naţional. Politica sa a fost, în fond, o politică de *rezultate*, iar rezultatele sunt astfel în cât chiar un Ludovic al XI-lea nu le-ar fi despreţuit... Volumul lui Jacques Bainville, luminos, vioi şi inteligent se citeşte cu folos, îndreptându-i erorile provocate de spiritu-i de dreapta.

Literatura religioasă în Spania contimporană

Literatura de inspiraţie religioasă câştigă teren pe zi ce merge în Spania contimporană. Influenţa lui *Pio Baroja*, *Ramon Perez de Ayala*, scriitori raţionalişti şi anticlericali, merge mereu spre scădere. Până şi opera lui *Ortega y Gasset*, în părţile în care se leagă cu raţionalismul, nu se mai bucură de atotputernicia de odinioară.

In acest timp revista *Cruz y Raya*, întemeiată cu trei ani în urmă, catolică în spiritul şi mai ales în programul său, este azi cea mai plină de viaţă între toate revistele spaniole, iar directorul său, *José Berganin*, omul care are cea mai mare influenţă asupra generaţiilor tinere.

In această atmosferă, opera lui *Gabriel Miro*, mort acum şase ani, capătă o nouă şi viguroasă reîmprospătare în lumea literară din ţara sa, iar în lumea întreagă, prin influenţa lui Valéry Larbaud care l-a introdus în literatura franceză cu traducerea prefaţată a „*Săptămânii Sfinte*", în ediţiile Kra, şi prin fragmentele din „*Livre de Siguenza*", traduse în *l'Ane d'Or*".

Miro a lăsat o operă considerabilă, care numai după moartea sa a fost apreciată la justa ei valoare, devenind mai semnificativă în literatura contimporană cu cât se înmulţesc anii ce se numără dela moartea sa. Această reîmprospătare a amintirii sale se datorează nu numai atmosferei de moment în evoluţia spiritului spaniol, ci mai ales faptului că această atmosferă e redată în opera unui scriitor care resfrânge în ea *un întreg fel de a fi*, unic şi personal, şi nu numai un fel de a voi sau a înţelege sau cugeta.

Religiozitatea lui Gabriel Miro este în toată fiinţa sa, credinţa îi e firească, făcând o parte inalienabilă din toată fiinţa sa. De aceia, deşi a fost elevul Jesuiţilor, aceştia nu sunt mulţumiţi nici de felul cum Miro îi reprezintă în romanul său „Episcopul lepros", nici de cariera literară în genere a fostului lor elev.

In credinţa lui e ceva prea personal, prea omenesc, prea legat de sentimentul vieţii şi de întreaga sa viziune a lumii, pentru ca atitudinea sa religioasă să convină unor porunci pur eclesiastice.

Tot ce-i este accesibil în religia creştină, taina, revelaţia, învăţământul, se manifestă pentru el şi se dezvăluie în viaţa de toate zilele, în lumea în care a trăit el toată viaţa, pe malul coastei levantine a vechiului Regat al Valenţei.

Măslinii, palmierii şi colinele pe care le zugrăveşte Miro în grădina de la Getsemani, chiar în cartea sa de predilecţie „*Figuri din Patima Domnului*", deşi el zugrăveşte Palestina cu cea mai mare exactitate, lucrurile iau pe nesimţite înfăţişarea, atât de familiară pentru el, a mahalalelor din Alicante.

El a scris „nuvele suave şi triste", romane cu ritmul lent şi îndurerări secrete, pline de voluptate, ca în „*Cireşile din cimitir*", confesiuni şoptite ca în „*Cartea de la Sigüenza*". Iar paginile cele mai preţioase ca scris, cele mai melodioase şi mai fermecătoare ca ritm, sunt în „*El Humo dormido*" (Bruma adormită), din care Larbaud a tradus „*Vinerea sfântă*". Redăm aci un mic fragment:

„Pe o movilă putredă din mahala, tu, Doamne, intrai în agonie. De sus de pe cruce, priviai mişcarea veselă a drumurilor şi a oraşului. Inlăuntrul oraşului, la răcoarea fântânilor, a cisternelor, sub corturi şi sub bolţi, în cenacluri şi în pridvoare, mulţimea se simţea în putere şi plină de nemărginită dragoste pentru această glie, pe care tu, Doamne, i-o făgăduiseşi. Pământul înmugurea în dulcea căldură a zilelor din Nisan...

...O, Tată, trebuie să mor.

„Mori gol, pe culmea unei movile, care seamănă cu o vertebră monstruoasă şi calcinată. Gâtlejul Tău, uscat ca un spin, zgârie aerul cu un zgomot strident, urechile Tale se umplu cu sânge închegat şi Te zidesc în tăcere, într'o tăcere plină de tumultul unor izbucniri din craniul Tău, şi pământul pe care l-ai iubit atât, şi cerul pe care tu nu mai zăreşti calea care te-a adus între oameni, tac, eşti asurzit de agonie în bâzâitul muştelor care sug sudoarea muribunzilor".

Aceste rânduri sunt izvorâte din sufletul unui scriitor în care subiectul nu e luat din afară, ci a fost trăit în cea mai adâncă intimitate, îşi are rădăcinile în esenţă însăşi a fiinţei sale. Nu e vorba aci de apărarea sau slujba unei cauze, fie ea cât de înaltă. Nu e vorba, deci, aci de o problemă a unui credincios, de o edificare, ci de redarea însăşi a atmosferei artei religioase, de accentul, de nuanţa, de imperfecţiunea umană, personală, a unui adevărat scriitor, fără de care nimic nu se poate exprima, nimic nu se poate înfăptui. Dintre toţi scriitorii cu tendinţe catolice, apărători eloquenţi ai Bisericii în literatura spaniolă, ai Ideei creştine, ai unei estetice întemeiate pe religie, Gabriel Miro singur, sau aproape singur, a fost *un scriitor, un poet*, care a ştiut să fie *în mod firesc religios*. De aceia, cu toată puţina conformitate cu litera doctrinei a operei sale, amintirea sa este atât de vie şi influenţa atât de covârşitoare în literatura religioasă de azi a tineretului catolic din Spania. Emoţia, atât de zguduitoare, a scrisului său pătrunde nu numai prin înţeles, ci şi prin sunet, prin calitatea cea mai expresivă a cuvântului, în sufletele cele mai depărtate de luptele catolicismului din patria lui Gabriel Miro. Valoarea operei sale stă însă în armonia complexă a talentului său şi prin aceasta aparţine literaturii universale.

Cetindu-l ai un singur regret: că atâtea calităţi — înăbuşite în cadrul de fier religios — n'au fost puse de soartă în slujba spiritului liber.

Cronica literară

Traduceri: Radu Cioculescu, M. Eliade, Apr. Medianu P. Prodan, Emil Flămânda

Critica nu-şi prea bate capul cu traducerile, ocupată cum este cu producţiile originale, dar lucrul nu e de loc lăudabil, fiindcă întinderea şi calitatea traducerilor sunt semnele de nivel ale unei culturi. La noi „intelectualul" nu-şi dă nicio silinţă de a vedea cum sună gândirea străină în limba română. El o cercetează la izvor. De aci acea inaptitudine a intelectualului român de a-şi găsi cuvintele potrivite cugetării lui şi călărirea aceea pe un jargon cu trei capete. Insă cultura e un fenomen social. Nu se poate naşte gânditor mare, dramaturg mare şi aşa mai departe, acolo unde lumea nu citeşte filosofie şi nu se duce la teatru. Dacă un ins dintr'o sută citeşte franţuzeşte şi este în această limbă un om pricepător, ceilalţi 99 nu citesc nimic, fiindcă neavând cunoştinţa unei alte limbi nu sunt în măsură de a-şi însuşi noţiunile culturii. Lipsa de simţire a cititorului nostru mijlociu pentru anumite forme de artă literară mai înaintată vine de acolo că el nu poate găsi în limba română mijloacele de a se cultiva. Cine nu ştie nemţeşte nu poate cunoaşte la noi literatura germană, cine nu ştie italieneşte şi englezeşte n'are habar de literaturile italiană şi engleză şi în sfârşit cine cu destulă ştiinţă de carte nu e în stare să priceapă satisfăcător nicio limbă (şi sunt mulţi de aceştia) rămâne fără vina lui un ignorant.

Căci în afară de câteva traduceri proaste de romane senzaţionale, niciun ecou din marea literatură n'a ajuns până la noi. Nu e de ajuns să se tălmăcească izolat cutare şi cutare lucru. Trebuesc edituri care să dea la iveală *colecţii* de traduceri: *clasici greci, clasici latini, filosofie, sociologie, literatură germană, engleză, franceză*. Să ştie omul unde să caute ceeace-i trebueşte. Fără această intrare în rândul lumii civilizate cultura română nu se poate mişca pe roate. Imi place să văd în activitatea editurii „Fundaţiilor Regale" un început de sistem cultural. *Biblioteca Energia*, în scopul de a educa pe tineri şi a le da imobilduri spre faptele mari şi îndrăzneţe, a publicat un număr de scrieri foarte nimerite şi atrăgătoare, în deosebi despre acte de exploraţiune. Aducem laude editurii şi recunoaştem că pentru un început întreprinderea este izbutită. Putem cel puţin să îndemnăm pe conducătorii instituţiunii de a se feri de o primejdie specific românească: a amatorilor de traduceri bine plătite Când vechea *Cultură Naţională* a pus la cale o colecţie de traduceri, o mulţime de inşi şi-au găsit vocaţiune de traducători. Efectul a fost o grozavă risipă de hârtie tipărită care mai zace şi acum prin depozite. Editura trebue să aibă un plan şi să *comande* punctele acelui plan; să reziste pe cât poate la presiunile acelora care oferă serviciile lor nechemaţi. Traducătorului îi convine să aducă câteva pagini dintr'o obscură viaţă romanţată, dar editurii i-ar fi de folos un Plutarch, un Swift, un Daniel de Foe, un Cyrano de Bergerac, un Jack London sistematic şi bine tradus. Dar încă odată, publicaţiunile de până acum sunt bune şi în totalitatea lor mulţumitor traduse, încât dacă vom face câte o observaţie pe ici pe colo, asta nu atinge meritul editurii şi nici capacitatea de a folosi a tălmăcirilor, ci e o încercare de a discuta cu traducătorii unele chestiuni.

Viaţa lui Stanley de Iakob Wassermann o socotesc bine aleasă şi bine tălmăcită. Deşi a tradus din nemţeşte, d. Radu Cioculescu şi-a păstrat fără sforţare mişcarea firească a limbii româneşti şi fără să abuzeze de neologisme, dar fără să cadă în patriarhalitate, a dat un text român aşa cum cerea această relaţie technică de călătorie: simplu, nesilit, curat.

Intrucât priveşte *Revolta în deşert* de T. E. Lawrence, în traducerea d-lui Mircea Eliade, am citit indirect observaţiunea unui cetăţean că din pricina neologismelor şi silniciei limbii a trebuit să arunce cartea din mână. Iată ce înseamnă a exagera. Sunt cititori de bună credinţă, dar care judecând după un criteriu îngust, cu patimă, ajung la încheieri absurde. Traducerea d-lui Mircea Eliade este bună. Să nu uităm întâi că traduce din englezeşte, şi al doilea că originalul nu e un model de stil, că autorul a fost un om de acţiune, cu mijloace literare de reporter. Acest firesc al unei fraze care merge fără sinchisire la scop a voit să-l dea d. M. Eliade şi într'adevăr privind lucrurile de sus, d-sa a izbutit. Ai chiar impresia că, plin de curaj, a scris din nou cartea după ce dintr'o aruncătură de ochi şi-a dat seama ce cuprindea. Cu toate acestea e puţină dreptate şi'n repulsia cititorului. D. Mircea Eliade a exagerat. Firescului din cartea engleză trebuia să-i corespundă un firesc românesc. Nu înseamnă a curăţi de pedanterie o frază dacă o împănezi cu false neologisme. Falsul neologism e un fenomen particular al culturii noastre încă primitive, fără tradiţie, şi constă în reproducerea din lene, a sonurilor unui cuvânt străin, cu adăugarea unei terminaţiuni române. E jargonul obişnuit al croitoreselor, al automobiliştilor, al semidocţilor de cafenea şi, vai, adesea şi al intelectualilor. *Gresaj, ambreiaj* (în automobilistică) *lejer, decupaj, patron,* seiant (în croitorie) *puseu, deşeu, frison,* (în medicină), *a degaja, a ambeta, a pasa* (la cafenea) nu sunt neologisme ci parodii provenite din lenea de a traduce în româneşte şi dintr'o concepţie semi-doctistă a culturii. A folosi astfel de neologisme nu înseamnă a da stilului mersul zilnic pentrucă nu aceasta e vorbirea obişnuită a românului şi pentrucă textul original n'a putut avea această nuanţă de parodie. Cam de acest soiu de abuz a făcut d. Mircea Eliade, cafenelizând limba lui Lawrence care nu poate fi decât curgătoare şi fără horboţele. D. Eliade traduce: „Faţa îi era magnifică în liniile şi umbrele sale". Nu văd de ce ar fi fost căutat să zică: „Faţa îi era măreaţă..." ca să-l înţeleagă cititorul soldat sau ţăran, pentru care această carte nu e o lectură interzisă. Sau, mai departe: „Ospitalitatea lui era uluitoare; şi, cu excepţia celor foarte înfometaţi, inconvenientă". De ce nu „stânjenitoare", la urma urmii chiar „penibilă", mai intrat în limba noastră. Eu aş fi tradus aşa, pentru copiii care citesc această carte: „Ospitalitatea lui era împărătească, deşi apăsătoare pentru cei fără o foame de lup", înlăturând astfel toate „radicalele". Găsim mai încolo *desperat curaj* pentru *vitejie pe viaţă şi pe moarte, vocea lui formidabilă* pentru *vocea lui grozavă, incontinuu îşi jicnea prietenii,* pentru *îşi jicnea mereu prietenii, efort... dirijat* în loc de *sforţare îndreptată, accelereze* în loc *de grăbească, inutil efort* pentru *zadarnică sforţare, câmpie dezolată* pentru *câmpie pustie* („dezolat" îşi are totuşi în chestii de nuanţă rostul lui, dar nu aci). Lawrence nu e chiar aşa de străin de artă. Este vădit că voeşte să ne comunice senzaţia sublimului. D. Eliade îl coboară puţin la platitudinea unui comunicat de presă internaţională: „Beduinii Fejr, a căror proprietate era, numeau câmpia aceasta El Houl, pentrucă era dezolată; şi astăzi călătorirăm fără să vedem vreun semn de vieaţă; nicio urmă de gazelă, nici şopârle, nici muşuroaie de şobolani, nici măcar o sburătoare. Noi ne simţeam mici în el şi înaintarea urgentă în inima imensităţii lui părea o oprire pe loc, sau inutil efort în mobilitate. „*Urgent, inutil efort*, iată trivialităţi care murdăresc această notaţie scurtă în care sunau aşa de bine, aşa de necăutat *goană zadarnic*. De ce, în altă parte, ar fi mai fără pedanterie să zici *a procura medicamente* când *a face rost de medicamente* e aşa de nesilit. Autorul-erou încearcă într'un loc să ironizeze pe convorbitorii săi arabi în stilul solemn al Koranului:

„O! Nesib, răspunsei, şi o Zeki! perfecţiunea chiar în lucrurile cele mai infime nu va antrena ea sfârşitul lumii? Suntem noi destul de maturi ca să o putem ajunge? Când sunt furios, cer lui Dumnezeu să precipite globul pământesc în soarele de foc ca să prevină durerea celor care nu s'au născut!".

Frumos stil de reclamă comercială pentru asemenea idei şi faţă de nişte arabi, căci traducerea presupune că acesta e tonul corespunzător din original. *A antrena, a precipita, a preveni* sună nu se poate mai rău aici. Ce-ar fi fost dacă s'ar fi zis aşa:

„O! Nesib, o Zeki, am răspuns, oare desăvârşirea chiar în lucrurile cele mai mărunte nu va aduce după sine sfârşitul lumii? Suntem noi în stare s'o putem ajunge? Când mă mânii, cer lui Dumnezeu să arunce pământul în soarele cel de foc ca să împiedice ivirea la durere a celor nenăscuţi!".

Câteodată (rar, ce-i dreptul) se observă la traducător o amnezie a formelor româneşti naturale. Bunăoară *începui să-l suspect* sună ciudat, fiindcă nouă ne vine bine să zicem *suspectez. Infuzia era mai tare treptat ce cafeaua se golea* e chinuit, căci noi zicem *infuzia era mai tare pe măsură ce cafeaua se golea,* şi la drept vorbind nici *golea,* fiindcă se golea vasul, dar cafeaua *se împuţina, dădea de fund.*

Traducerea d-nei Apriliana Medianu după Rev. P. Huc, *Descoperirea Tibetului* e satisfăcătoare, deşi niţeluş cam greoae, fără vreo vină aparentă. O lămurire o poate da servilitatea faţă de textul francez, căruia îi respectă şi ortografia numelor proprii, determinată în limba franceză de lipsa unor sunete. In definitiv de ce să zic *Tsong-Kaba* şi nu *Ciong-Kaba, Chakdja* iar nu *Şakdja* de vreme ce transcrierea franceză a urmărit tocmai reproducerea exactă a sunetelor originale.

Versiunea după M. Constantin-Weyer de Paul Prodan e mai curgătoare, mai literară, dar din nefericire cartea e cam plictisitoare, plină de exclamaţii poetice şi aş fi preferat un bun Jules Verne.

Mai puţin înţeleg însă de ce s'a tradus *In căutarea fericirii* de Louis-Fréderic Rouquette. Cartea nu pare de loc să fie urmarea unei experienţe proprii sau în orice caz experienţa n'a folosit. E o pastişă proastă, obscură, după Jack London şi nu e amănunt din romancierul american care să nu fi trecut în această broşură, tratând viaţa căutătorilor de aur la Dawson. Traducătorul, d. Emil Flămânda, nu ştie bine nici franţuzeşte nici româneşte. Şi e totuş un moldovean, după anume particularităţi (patrat, mata). Să las ortografia *nu a-i fi*, dar d. Flămânda încurcă rău, până la neînţelegere, textul:

„Aci e greu, chechaquo, e teribil, într'adevăr, dar aceia, acolo, cei d'intîi (sic), aceia care se duceau înghesuiţi ca vitele în fundul steamerilor dela New-York!".

Traducătorul ar voi să zică: „E greu de tot, tinere, aici, e

Continuare în pag. X-a

Insemnări și polemici

Omul nou

Se vorbește de „Omul nou", *căci fiecare epocă și-a creat un tip ideal de om, omul tip, eroul care trebuia să-i dea trăsături pilduitoare.*

Astfel când „Curtezanul Italian", după ce și-a îndeplinit rolul de maestru și de călău s'a retras de pe scena lumii, i-a luat locul „l'honnête homme". *Vremurile erau tumultoase și generațiile răzvrătite. Era nevoe de înțelepciune și măsură; „l'honnête homme" le arăta cum trebue să primească ordinea religioasă, politică și socială, care se stabilise ca cea mai bună după multe frământări și osteneli, cum fiecare să se așeze în ea fără turburări și răzvrătire, ca să fie toți, dacă nu fericiți, cel puțin mulțumiți. Deși alcătuit din contraste, toate erau așa de îndemânatec potrivite încât până în cele din urmă se arăta sub un chip destul de armonios. In el se împăca înțelepciunea antică cu virtuțile creștine, cerințele cugetării cu acele ale vieții, rămânând mereu între spirit și corp, între proza zilnică și sublim.*

Dar mai ales „l'honnête homme" trebuia să aibă „politeță", virtute greu de practicat, căci ea cerea: să cauți a plăcea altora ca să-ți placi ție însuți.

Mai ales i se cerea să fugă de exces în toate și chiar în bine și să nu ambiționeze de cât un lucru: cinstea.

Nu se năștea, doamne ferește, cineva „honnête homme", căci nu se ajungea la acest tip de umanitate de cât printr'o disciplină constantă și sub privegherea unei voințe neadormite. Nu e lucru ușor să constrângi personalitatea să nu fie de cât o componentă a unei valori comune, se cere chiar un fel de eroism discret ca să regulezi mereu balanța forțelor interne pentru ca totalul cheltuelilor diferite să compună o armonie totală.

Către sfârșitul veacului trecut imagina lui mai licărea încă și multă vreme moraliștii și predicatorii au încercat în tratatele de morală și predicile către tineret să-l mai țină ca un model și o pildă de om desăvârșit. Dar în zadar, steaua a apus și el a murit de inaniție.

Intre „l'honnête homme" *al secolului al XVII-lea și „Filosoful enciclopedist" al secolului al XIX, s'a propus alt tip de om desăvârșit al epocei. Acesta a fost tipul creiat pe la sfârșitul secolului al XVII, începutul secolului al XVIII, de către Pére* Balthazar Gracian *din „Compagnie de Jésu", erou spaniol, de data aceasta, care a fost aproape să fie primit ca model, căci scrierile în care Balthazar Gracian îl consacra erau foarte răspândite. Acestea au fost foarte numeroase, ne spune Paul Hazard, dela care am luat toate detaliile privitoare la noul tip de om.*

Ele s'au perindat astfel: în 1637, „El Herse", *în 1640* „El Politico" *în 1646, „El Discreto", în 1648, „El Oraculo manual", în 1651, 1653, 1657, „El Critico". In Franța, în Germania, în Anglia, moralistul spaniol se bucură de mare trecere și prețuire.*

Acest om nou este cu totul de alt tip decât „l'honnête homme". *El nu trebuie să se mulțumească cu amestecul armonios al unor calități mediocre. Trebuie să-l exalte o ambiție mai mare, să exceleze în fapte mărețe. Inteligent, cu judecata solidă, cu spiritul iute ca focul, să-și aleagă capacitatea dominantă și să forțeze ușa norocului, căci se știe că Destinului îi place să fie cucerit cu violență.*

Propuindu-și scopurile cele mai înalte, el trebuie să se căznească, nu să le ajungă, ci să le depășească. Omul ideal este acela care activează nu să fie cel dintâi, ci Unicul.

Pentru aceasta trebue să fie ascuns, misterios, să știe să aștepte să-i vină ceasul, să-și ascundă jocul, să se arate puțin câte puțin, ca să uimească lumea încetul cu încetul și să minuneze pe proști, care vor crede că are eneriga nesecată.

Eroul trebuie să se arate stoic în suferință și în umilință. De alt-fel el nu trebuie să admită nici o umilință, de cât aceia pe care și-o impune singur în fața cunoștinței când socoate că a demeritat.

BALTAZAR GRACIEN

Triumful nu trebuie să fie un scop pentru el, stăpânirea lumii nu va fi decât un mijloc.

Acest om nou se zugrăvește pe sine astfel: abil până a practica „o sfântă șiretenie", orgolios deși naiv, cunoscând până în străfund sufletul omenesc cel adevărat și pe acel romanesc; practic și nesățios de frumusețe ideală, exaltat, devoțios, poruncitor, iubind greutățile pentru a le învinge în asprimea și duritatea lor, admirabil, strălucit, contradictoriu...

„L'honnête homme" era potrivit cu peisagiile cenușii, discrete, dulci, ale Insulei de Franța, eroul cerut de soarele tăios și arzător în care a ars de patimă Don Quihotte pe drumuri Castiliei spre mirajul ademenitor al Bunului, Adevărului și Dreptului.

Europa l'a primit cu simpatie, s'a interesat o clipă de el. Dar nu putea să-l ia drept pildă și călăuză, după ce a avut ca ideal pe „l'honnête homme".

Conștiința europeană apucase deja cu acesta pe calea laică și nu se mai putea întoarce îndărăt...

---

grozav, n'am ce spune dar ce să mai zic de pioneri etc. etc."

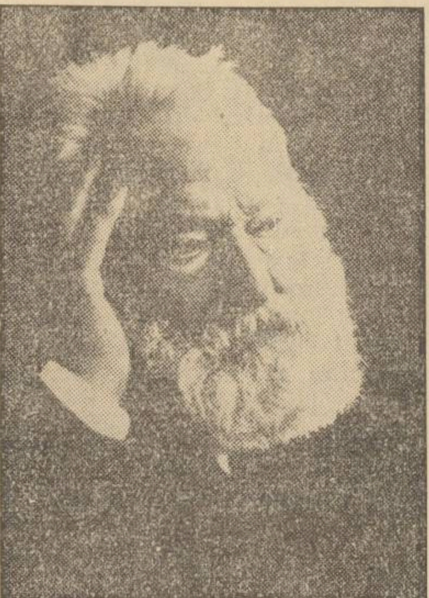
Dar originalitatea d-lui Flămânda stă în aceia că d-sa lasă cuvintele netraduse cu o simplă terminațiune românească în coadă. D-sa zice *reconfort, oriflamă, prunele, giratoriu, obliterat, fastidios, emoționat, festivul, și alte asemenea comedii.* Supărător lucru e de asemeni că vorbele străine din original nu sunt culese cu cursive, așa încât cititorul rămâne adesea încurcat neștiind ce înseamnă bunioară *sure.* Că traducătorul spune fără osteneală *vorbire grasciată* mai merge, dar *imensă ca un necaz* ce va mai fi? Necazul e mărunt, numai durerea e nemăsurată, încât e de bănuit că în text va fi *douleur.* D. Flămânda mai crează și cuvinte: *pământul platnic.* Ce să fie oare? *Plata* (pe care traducătorul îl scrie mereu fără niciun semn că e altceva decât românescul *plată)* înseamnă minereu de aur, probabil, deși curios este că în spaniolește *plata* vrea să zică argint. De aci până la *platnic* mai va. Despre alte traduceri, altădată.

G. CALINESCU

Comemorarea lui Victor Hugo în alte țări

Deși nu a fost obiectul unor sărbători tot atât de fastuoase ca ale lui Goethe, totuși comemorarea lui V. Hugo, s'a făcut în multe țări, dacă nu în toate, cu ceremonii mai mult sau mai puțin răsunătoare.

Astfel a fost comemorarea șederii lui Victor Hugo la Bruxelles, din inițiativa lui Louis Piérard, *în la Grande Place, cu o manifestație impunătoare, într'un cadru incomparabil. El a vorbit cel dintâi, ca președinte al P. E. N. Clubului, în fața casei în care d-na Sébert vindea panglici și umbrele de ploaie și unde Victor Hugo a venit să se așeze după 2 Decembrie. El s'a*

VICTOR HUGO

prezentat sub numele de Landin, foarte prost îmbrăcat, ca un lucrător, purtând o caschetă neagră trasă peste ochi. Julietta îl aștepta acolo desigur.

După Louis Pierard, a vorbit ministrul de Instrucțiune, Bovesse, care a amintit cu oarecare jenă purtarea guvernului belgian față de marele om, cu prilejul găzduirii unor comunarzi francezi în casa din „place des Barricadés", *afirmând că sunt simpli refugiați politici. Hugo a fost fugărit atunci de „patrioți" care au aruncat cu pietre în geamuri, cu riscul de a lovi pe Jeanne și pe Georges, cerând să fie osândit la moarte... Ce depărtate apar acum aceste lucruri!... „Totuși Belgia", zice Piérard în frumosul său discurs, „se va simți întotdeauna onorată că a dat azil marelui liric, că l-a inspirat adeseori și că a editat prima sa mare scriere în proză".*

După aceasta a vorbit Claudel, tocmai sub firma casei „Oiseaux vivants", *care nu a fost niciodată prea duios pentru Hugo, deși se pretinde că există multă asemănare între ei. Dar Martin du Gard pretinde că a-*

Casa locuită de Hugo la Bruxelles

cești doi mari poeți nu au altă asemănare decât: ura împotriva lui Racine *și apoi poate gustul* material, „charnel", *pentru cuvânt, dar mai ales un romantism epic și cosmic. La acea ceremonie, Claudel a făcut elogiul lui Hugo prozator, mult nedreptățit în această latură a geniului său. A profitat de împrejurare spre a face elogiul lui Paul Féval și al lui Eugen Suë, pe care-l prezintă ca pe părintele lui... Dostojewski. Discursul lui Claudel a fost frumos, deși surprinzător pe unele locuri, plin de lirism și pe unele locuri de humor. E ultimul discurs al lui Claudel în cariera diplomatică. El a fost scos la pensie și se întoarce la Paris în plină tinerețe sufletească, după ce a fost până la ultimul act :* „ambasadorul Poeziei".

Comemorarea s'a terminat cu pelerinajul manifestanților la Varteloo, pentru a avea înaintea ochilor „mohorîta câmpie".

IN CER

— Pe-aci, domnule! Pentru perceptori există un paradis special...

Mahomet și femeile din Islam

Mahomet nu disprețuia femeile, poate că le iubea prea mult. Dealtfel le și datora mult.

Cea dintâi i-a adus norocul, cea de-a doua, pe care a luat-o în căsătorie când era deja bătrân, l-a făcut să cunoască deliciile dragostei dar și chinurile ei.

Inaintea lui, Arabul își lua câte femei voia. Le lua, le lăsa, după bunul plac și puterea lui. Fiecare din ei aveau mai multe sau chiar prea multe. Popor nomad, pentru care hrana era o problemă grea în drumul prin deșert, grija înmulțirii era pe planul întâi. De aceea suprima adeseori dela naștere fetițele.

Mahomet deci n'a instituit poligamia, ci a reglementat-o. El îngădui credincioșilor să ia patru soții, dar numai cu condiția să fie tratate toate pe picior de egalitate materialmente moralmente. Fiindcă e greu însă să simți aceeași dragoste și să arăți aceleași porniri la patru soții odată, Mahomet credea că pe această cale se va întemeia pe nesimțite monogamia.

El și-a dat seamă că poligamia era un obiceiu vechiu ce nu putea fi suprimat dintr'odată fără să se piardă popularitatea, mai ales că era și în legătură cu temperamentul popoarelor.

In adevăr, civilizațiile orientale nu cunoșteau monogamia. Somptuosul Solomon avea sute de soții și nenumărate concubine. La el concubinajul și poligamia era un fel de a ocroti femeile și a le asigura viața în aceste regiuni rău cultivate, aride și mereu răvășite de războaie.

Islamismul s'a născut în regiunea dela porțile deșertului, printre populații de războinici și traficanți. Orașele erau piețe spre care se îndreptau șiraguri de caravane, străbătând singurătăți arse de soare. Maximele lor de conduită sunt exprimate în următoarele verseturi, cântate de poetul Saadi: „Pământul e întins... Așează-te ca privighetoarea pe o rămurea, trecând de pe un pom pe altul. Mergi printre mulți oameni ca să râzi mult..."

Apa și nisipul sunt cele două elemente esențiale în viața arabului. Nisipul e moartea, dar acolo unde se îmbină apa cu nisipul, cresc grădini de nenumărate bogății. Profetul, înțelept și politic, dorind să lege populația rătăcitoare de locurile fertile și răcoroase, abătând-o dela fantazia hoinărelilor și dela brutalitățile bandităști, s'a gândit să codifice viața lor rătăcitoare, întemeind un statut familial. Și astfel a întemeiat el ocrotirea femeii, nu în teorie, ci de fapt, după tipul și natura popoarelor pe care voia să le convertească la Lege.

Femeia musulmană, după „Lege", putea să stabilească prin contractul de căsătorie că ținea absolut să rămână singura *soție. Dacă bărbatul consimțea și iscălitura sa era întărită prin acea a soției, călcarea stipulațiilor și renegarea cuvântului dat erau pedepsite cu închisoare și amendă.*

Musulmanele însă n'au profitat de aceasta pentru că ele nu puneau preț pe iubirea unică. Adeseori soția cea dintâi alegea și recomanda pe cea de a doua și musulmanul o primea cu ochii închiși.

Coranul a continuat să mențină la 4, numărul soțiilor legitime, dar aceasta nu s'a respectat, mai ales că divorțul se face la ei cu o ușurință extraordinară. Nu-i mai place soțului o soție, nu are nevoe să spună de ce, rupe învoiala și femeia e repudiată. Trebue însă să-i plătească o pensie alimentară și copiii rămași la soț merg regulat să-i facă vizita la data fixă.

Profetul a fost însă prevăzător și înțelept pentru soarta femeei și Coranul îi este mult mai favorabil decât codul Napoleon.

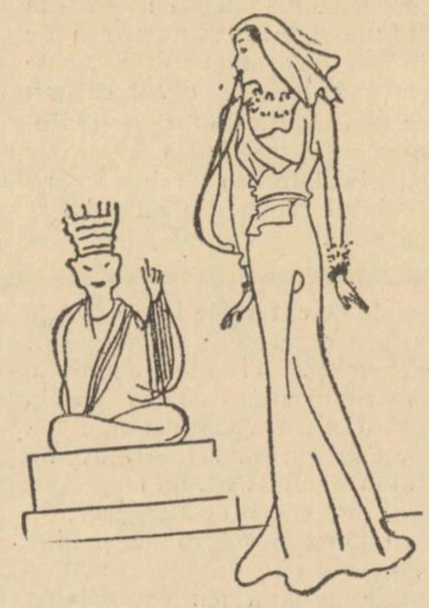
Femeia măritată rămâne stăpână pe averea sa, pe care poate să o administreze singură. Poate vinde, cumpăra, dona și ipoteca numai pe iscălitura sa. Nu este făcută răspunzătoare pentru datoriile soțului. Venitul ei nu poate fi ipotecat de creditori și nu este obligată să verse nimic în fondul comunității familiale, chiar dacă are venituri proprii. El a dat deci femeii toate armele juridice necesare să se apere împotriva relei administrații conjugale și a escrocheriei sentimentale.

De obiceiu musulmana își administrează bunurile prin a treia persoană, care e un membru apropiat al familiei, căci ea nu poate părăsi haremul să umble după afaceri. Această dispoziție arată încă odată interesul adevărat pe care l-a purtat Mahomet femeei, ca bază a legăturilor sacre ale familiei.

Spirit realist, înțelept și de adâncă pricepere politică, Profetul a pregătit, și prin această măsură, înflorirea unei civilizații magnifice, care a uimit lumea și care câteva secole mai târziu a întipărit semnul splendorii și științei sale în mișcarea Renașterii occidentale.

Cele trei Egerii moderne

Se anunță cu venirea toamnei arzătoare competiții feminine

în... Hitleria". *Vom retrăi intrigile dela curțile regale și imperiale de altădată, vrăjile, trădările și toate grozăviile de pe acele vremuri, amplificate prin cruzimea modernă de după războiu și revoluție...*

Leni Riefensthal Magda Goebbels *și* d-na Sonneman Goering, *își vor împărți favorurile puterii și bogățiile situației lor înalte.*

Cea dintâi e prietena credincioasă a Führerului, cea de-a doua este soția ministrului propagandei, iar a treia soția atotputernicului ministru al războiului și al Reichswehrului.

Ceeace face importanța luptei între aceste trei femei și pasionează în acest sălbatec duel, sunt armele diferite de care dispune fiecare din ele și de care se vor servi în luptă.

Leni Riefensthal *aparține cinematografului. Magda Goebbels este o artistă cu gustul delicat și sigur. Pictoriță, sculptoriță, muzicantă, primește și ocrotește pe poeții „Tinerei Germanii" și pe corifeii impresionismului pictural.*

Cât despre d-na Sonneman, se știe că înainte de a se căsători cu Goering, a fost cântăreață magnifică, gloria operegi din Münich.

In toate întrunirile, în care mulțimi imense ovaționau pe Führer, silueta ei mlădioasă se strecura, cu îndemânare și fără zgomot, ca să prindă în obiectiv scenele cele mai pitorești și mai kolossale.

Este o inteligență extraordinară — tot atât de puternică și de clară ca și aceea a celor două rivale și adversare...

Toate trei sunt frumoase, pline de foc și ambițioase. Dar ce drame întunecoase ne pregătesc oare?

Un zâmbet, inflexiunea unui gest frumos, dorințele Führerului, puterea, sănătatea unui Hitler decide soarta Universului.

Istoria este aceeași: Grăuntele de nisip al unui Cromvell sau nasul Cleopatrei.

Un pictor al clasei lucrătoare

In urma neînțelegerilor din grupul „Independenților", *Paul* Signac *dându-și demisia, a fost ridicat la demnitatea de președinte al salonului Independenților, pictorul* Maximilian Luce. *Cu acest prilej s'a făcut cunoscut lumii opera artistică și personalitatea unui pictor, pe care modestia sa l-a ținut mereu departe de mișcările artistice și de cercul acela restrâns „Tout Paris", unde se fabrică reputațiile și se creiază gloriile.*

Fiu de lucrător, meșteșugar remarcabil, care la un moment dat a făcut artă decorativă, Luce desenă și făcu gravură în lemn din cea mai fragedă tinerețe. Fiindcă trebuia să-și câștige viața, el și-a făcut instrucțiunea la cursurile serale, iar Duminicile le întrebuința lucrând liber desemn și tot ce era în legătură cu arta pe care o iubea.

In atelierul lui Carolus Durand, tânărul Luce a învățat numai technica picturii și desemnul, căci ce legătură putea fi între natura și preocupările sale și concepția artei lui Carolus Durand?

De cum a ieșit din școală, a început să picteze pânze cu subiecte din acelea ce i-au stat mereu la suflet: oameni neînsemnați, lucrători, ființe osândite să ducă greul vieții, printre care i-a plăcut să trăiască toată viața.

Independent cu încăpățânare, fiu de comunarzi fanatici pentru care munca era totul și a căror morală se rezema în întregime pe respectul demnității umane, Luce nu a făcut parte efectiv *din nici o mișcare artistică, deși a participat la grupul neo-impresioniștilor din jurul lui* Pissaro, *cu* Seurot *și* Signac. *Ceeace l-a legat de acest grup nu au fost concepțiile comune de artă, ci mai mult firea sa de răzvrătit și acel sentiment de camaraderie francă și sigură, pe care-l purta în suflet din mediul din care ieșise.*

Pictura lui, cam prea sumbră la începutul carierei, s'a luminat sub influența grupului în care a intrat, dar nu a căzut niciodată în excesul lor de luminozitate, și nici nu a fost divizionist ca Seurat și Signac. El a păstrat, în toate operele sale, forma sub aspectul ei continuu, deși a fost un pictor stăpân pe mijloacele de expresiune ale artei contimporane și a rămas mereu în simpatie cu grupul Independenților.

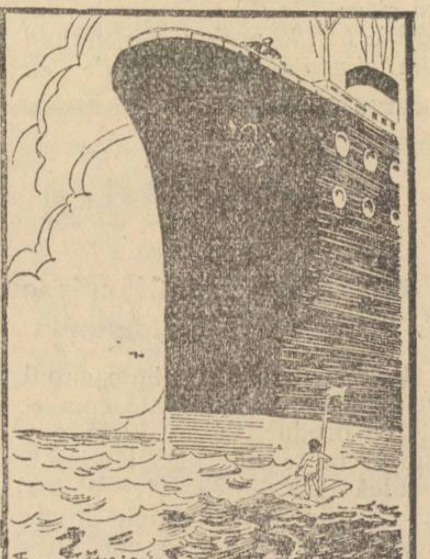
Preocuparea de căpetenie a lui Luce în pictura sa, a fost să traducă prin mijloacele cele mai mlădioase și mai desăvârșite ale technicii, emoția delicată sau puternică provocată de aspectele lumii. Astfel a pictat: încântătoare peisagii din Ile de France, care-l situiază alături de Pissaro, sau pânze tragice din uzinele de Nord, care-l apropie de aspra pictură a lui Constantin Meunier.

Fapt e că atât în admirabilele sale desemne, împrăștiate pretutindeni, în revistele mișcării proletariane, ca și în pânzele sale cele mai izbutite, se simte pasiunea sa pentru muncitori, pe care a exprimat-o cu adevăr și cu acea pornire sinceră și nestăvilită, care izvorăște mai mult din sufletul său de meșteșugar și de „tovarăș", decât din preocupări de subtilități de artă nouă. Totuși el rămâne în toate realizările sale, în primul loc, un artist de calitate. In pânza sa, socotită printre cele mai bune creații ale artei sale, „Stradă din Paris, în 1871" *oroarea pentru războiul civil este exprimată cu puterea unui mare artist și convingerea unui adevărat „tovarăș".*

Deși bătrân, căci e născut în 1868, este încă plin de vioiciune, cu ochii lui strălucitori și o duioasă expresie de bunătate, în fața lui bărboasă.

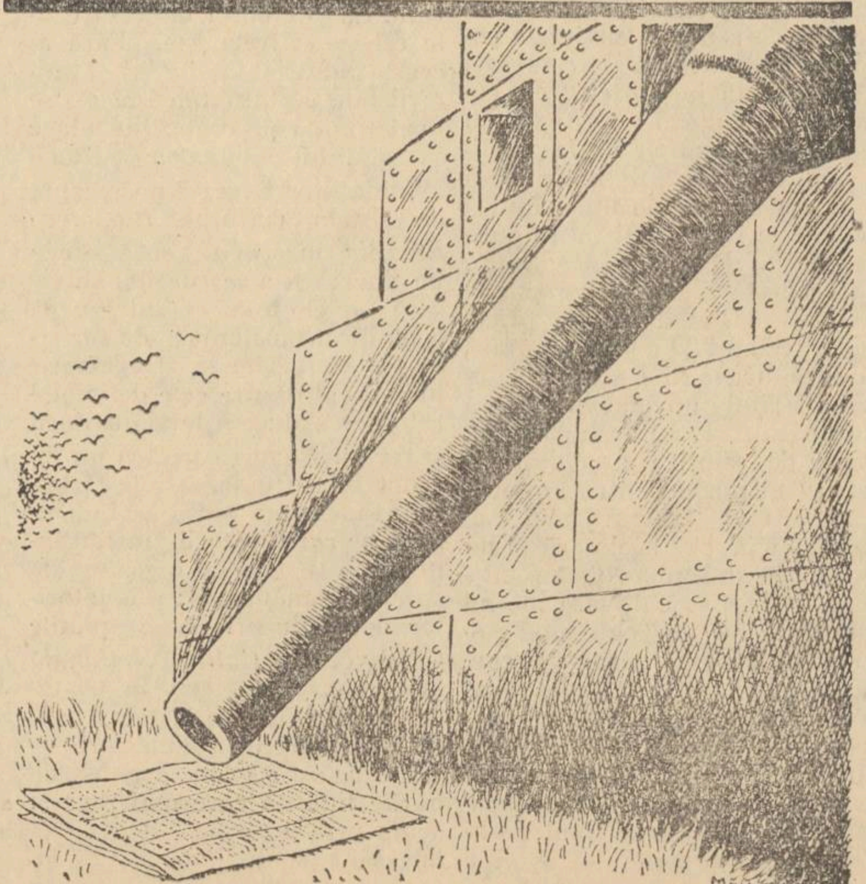
In adunările gălăgioase și vehemente, până la violență, ale Independenților, Maximilian Luce, independent incorigibil el însuși toată viața, trăind o viață discretă și singuratică nu va avea ca mijloace de stăpânire ale acestor dezlănțuiți, decât respectul ce le inspiră personalitatea sa și prietenia ce-l leagă de cei mai mulți dintre ei.

DUPĂ NAUFRAGIU

— O clipă, doamnă; vă trimit îndată scara!...

— Și puțină pudră, vă rog!...

TUNUL (cetind știrile vieții). — Aha... se efteneşte carnea!